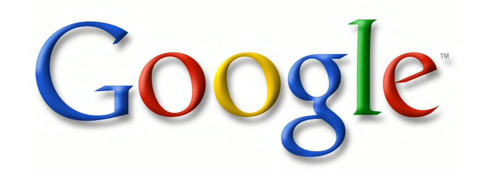
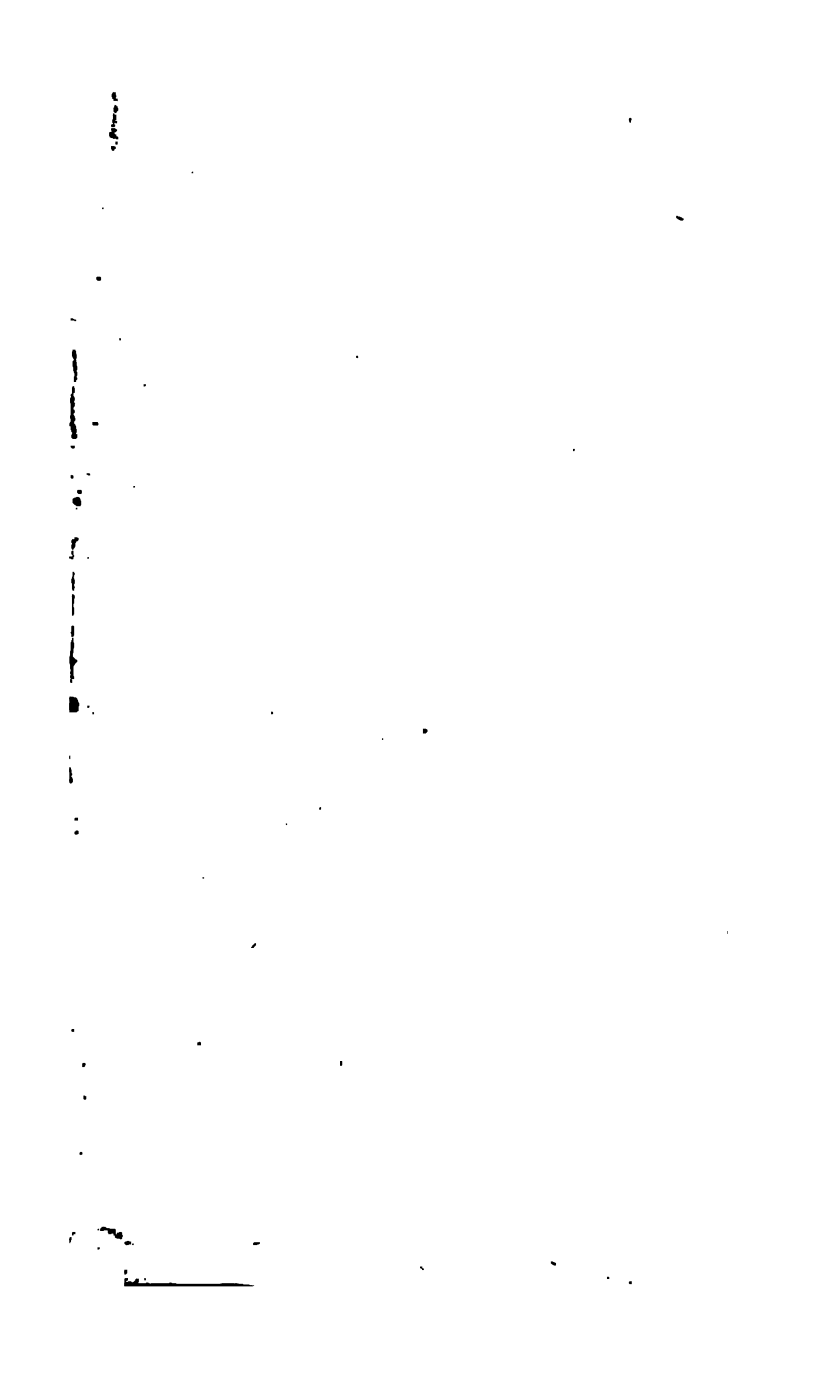

INSTITUTIONES
THEOLOGIÆ
MORALIS,

QUAS AD USUM SEMINARIORUM

È PROPRIIS SUIS PRÆLECTIONIBUS

Contraxit PETRUS COLLET, Presbyter Congregationis Missionis, Sacræ Theologiæ Doctor & Professor.

TOMUS SECUNDUS,

Continens Tractatus;

I. *DE PRÆCEPTIS DECALOGI.*
II. *DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.*
III. *DE CENSURIS.*
IV. *DE IRREGULARITATIBUS.*

Opus ad Juris Romani & Gallici normam exactum.

EDITIO NOVA.

LUGDUNI,

Apud JOANNEM MARIAM BRUYSET, Typogr. & Bibliop. in vico S. Dominici.

M. DCC. LXVIII.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

INDEX TRACTATUUM ET CAPITUM, &c.

TRACTATUS DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

TRACTATUS DE CENSURIS.

TRACTATUS DE IRREGULARITATIBUS.

FINIS INDICIS.

TRACTATUS DE PRÆCEPTIS DECALOGI.

DECALOGUS, græcâ nominis origine, decem sermones significat, ex usu verò Judæorum & Christianorum, decem significat præcepta, quæ pluries in Scripturis *verba fœderis decem* appellantur, & omnia hominis, sive ad hominem, sive ad Deum officia continent. Et hæc est, ampla quidem, sed planè necessaria præsentis Tractatûs materies, quam Deo dante decem capitibus exequemur; postquam tamen prævias aliquot quæstiones præmiserimus. *Deut.* 10.

Quæres itaque 1°. quis sit Decalogi autor. R. Deus ipse, qui decem præcepta ore ad os Moïsi dedit, & eadem proprio digito *scripsit in tabulis, juxta id quod scripserat* in prioribus tabulis à Moïse confractis. Vide cap. 19. & 20. Libri exodi.

Quæres 2°. an omnia Decalogi præcepta sint de jure naturæ. R. affirmat. excepto tertio, quod sub aliquo respectu ceremoniale est. Ratio est, quia præcipit natura, ut debitus supremo Numini honos ad creaturas non transferatur, ut parentes veneremur, ut neminem lædamus.

Dixi, *excepto tertio*; etsi enim natura ipsos Gentiles docuit, tempus aliquod publico Numinis cultui

consecrandum esse, haud tamen præcipit, ut hæc potiùs quam illa dies eidem cultui deputetur: unde Sabbato Judæorum successit apud Christianos dies Dominica.

Quæres 3°. an Christiani decalogo teneantur R. affirmat. 1°. quia Decalogus pertinet ad legem naturæ: porrò homines omnes naturali lege tenentur: 2°. quia Christus observationem præceptorum Decalogi districtè commendavit his verbis
Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* 3°. Id expresse docet Synodus Tridentina, sess. 6. can. 19. & 20. ubi anathemate percellitur quisquis dixerit, *decem præcepta nihil pertinere ad Christianos.*

Hinc colliges eos graviter peccare qui Decalogum saltèm quoad substantiam memoriâ non tenent. Quisque enim præcepti sæpiùs urgentis notitiam habere debet, ut in occasione meminisse possit quid sibi præceptum sit aut prohibitum. Si quis tamen Decalogi verba, vel ordinem non teneat memoriter, non erit reus peccati mortalis, nisi hæc ignoret ex contemptu, aut verborum ignorantia periculum ingeneret ignorantiæ ipsarum rerum. Neque verò memoriâ solùm, sed & altiùs animo præcepta Dei imprimi necesse est; ità ut Psaltæ exemplo sincerè
Ps. 118. dici possit: *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi*; secundùm id Proverb. 6. *Conserva, fili mi, Præcepta Patris tui... liga ea in corde tuo jugiter... cùm ambulaveris, gradiantur tecum: cùm dormieris, custodiant te.* Unde Pastores, è quorum ore divinam legem requirere debent populi, plenam eorum omnium quæ ad Decalogum pertinent, notitiam
Luc. 1. assequi tenentur, ut dent *scientiam salutis* populo Dei, ejusque peccata, sibimetipsis alioqui imputanda, avertere conentur.

Quæres 4°. quibus mediis Pastores debeant & possit populos ad Decalogi observantiam accendere. R. His præcipuè: 1°. ostendant mandata hæc
Trid. Sess. 6. c. 11. non esse ad *observandum impossibilia*, quidquid contrà doceant Novatores, quorum blasphemia verbo Dei directè adversatur. *Mandatum hoc*, ait Deus

ipse; Deut. 30. *quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est.... sed juxta te est sermo valdè; in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.*

2°. Varia Scripturæ & Patrum testimonia quibus eorumdem mandatorum difficultas, & facilitas adstruuntur, sic conciliabunt ut neque segnes existiment negotium salutis rem esse, quæ absque nisi vehementi, & tremore continuo peragi possit: neque ii qui viam perfectionis ingredi volunt, eandem sibi repræsentent ut terram monstris obsitam, quæque suos devoret habitatores. Prioris generis Christiani monebuntur, Regnum cœlorum vim pati, arctam esse viam quæ ad vitam ducit, &c. Posteriores docebuntur, id quod apud homines impossibile est, apud Deum *suavè* esse ac *leve*; viam salutis quæ seculi amatoribus dura & angusta videtur, amantibus Deum latam esse; leges mundi Dei legibus longè asperiores esse; unde Sap. 5. fatentur impii lassatos se fuisse *in viâ iniquitatis*,.&c. *Matth. 11.*

3°. Exhibebunt uberes fructus qui mandatorum Dei observatores, sive in hac vita, sive in altera manent. In hac quidem vita custodia legum, 1°. *illuminat oculos*, atque tam sublimi rerum divinarum cognitione mentem replet, ut viri idiotæ de Deo plerumque melius discurrant quàm Philosophi; 2°. *sapientiam præstat parvulis*, qui ad finem debitum debitis mediis properant, dum Sapientes hujus seculi suis in cogitationibus evanescunt; 3°. pacem multam procurat & gaudium; unde quicumque legi divinæ adhæserunt, *egentes* etiam, *angustiati*, & *afflicti*, in omni tribulatione suâ superabundabunt gaudio. Est ergo *in custodiendis Dei* mandatis *retributio multa;* jam nunc, sed major in futuro, talisque, ut oculus non viderit, nec auris audiverit, *quæ præparavit Deus iis qui*, verba ejus servando, *diligunt eum.* *Psalm. 18.* *Hebr. 11.*

Quæres 5°. quomodo dividantur Decalogi præcepta. R. Dividuntur in affirmativâ, quæ aliquid fieri præcipiunt; ut hæc duo, Sanctifica Sabba-

tum, Honora parentes; & negativa; quæ aliquid fieri vetant, v. g. Nè quis alium occidat. Duplex præcipuè est inter ea præcepta discrimen; 1°. negativa obligant semper & pro semper, seu in omni loco & tempore, nunquam enim v. g. innocentem interficere licet. Affirmativa verò obligant quidem semper, sed non pro semper; neque enim in omni loco & tempore parentes honorare tenemur, sed loco & tempore debitis, quando cum iis tractamus; 2°. præcepta negativa violantur peccato commissionis; affirmativa peccato omissionis. Primum patet in eo qui alium occidit; secundum in eo qui patrem non honorat. Hìc tamen animadvertendum est; in præcepto negativo quo malum aliquod prohibetur, includi præceptum affirmativum quo bonum malo huic oppositum imperatur; sicut à contrario præceptum affirmativum quo actio bona jubetur, involvit præceptum negativum quo actio opposita prohibetur.

CAPUT PRIMUM.

De primo Decalogi Præcepto.

Vid. S. 2. 2. 16. art. PRimum Decalogi præceptum sic habet : *Non habebis deos alienos coram me, &c.* ubi sic prohibetur adoratio creaturæ, ut strictè præcipiatur cultus Dei. Quia verò juxta Augustinum cap. 2. Enchirid.: *colitur Deus fide, spe & charitate*, idcirco de his virtutibus differemus in præsenti.

ARTICULUS PRIMUS.

De Fide.

TRia nobis hìc discutienda sunt : 1°. quid sit fides, & quomodo dividatur; 2°. an necessarium sit internos & externos fidei actus elicere; 3°. quæ vitia vel peccata fidei opponantur.

SECTIO PRIMA.

De essentiâ & divisione Fidei.

FIdes describitur ab Apostolo, *sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*: 1°. quidem *substantia*, seu, ut fert græcus textus, *hypostasis*; id est, ut aliqui volunt, basis & fundamentum spei nostræ, vel, ut alii malunt, repræsentatio ac *persuasio super his quæ sunt in spe, ac si jam essent* à nobis possessa; 2°. *rerum sperandarum*, non quòd ea solùm credamus, quæ speramus, cùm credamus infernum, quod spei nostræ objectum esse nequit, sed quia Deus quem speramus, præcipuum est fidei objectum, ad quod quidquid revelatum est, refertur; 3°. *argumentum non apparentium*, id est, ostensio ac demonstratio earum rerum, quæ licèt nec percipiantur sensu, nec comprehendantur ratione, mentis tamen oculo repræsentantur ut tam certæ, ac si reipsâ coram expositæ essent. *Hebr. 11.* *Estius hic.*

Fides strictiùs definitur: Virtus theologica divinitùs infusa, inclinans mentem ad assentiendum firmiter ob veracitatem Dei, omnibus quæ revelavit Deus, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit. Voces, *virtus theologica divinitùs infusa*, conveniunt spei & charitati, adeòque locum habent generis; aliæ verò voces solius fidei propriæ sunt, ideòque gerunt differentiæ vices.

Dicitur 1°. *virtus*. Quia fides est habitus bonus; ad praxim inclinans, reddensque habentem, & actum ipsius in suo genere bonum.

2°. Dicitur virtus *theologica*. Fides enim Deum habet pro objecto immediato, sive *materiali* & *quod*, quia Deus ut gratiæ & gloriæ autor primariò attingitur à fide, cetera verò ratione ipsius; sive *formali* & *quo*, quia quidquid creditur, sive Deus sit, sive aliud, propter veracitatem Dei creditur: unde motivum fidei ultimatè resolvitur in autoritatem Dei loquentis.

3°. Dicitur *divinitùs infusa.* Nam nè ipsum quidem initium fidei solis naturæ viribus haberi potest, ut contra Semi-pelagianos definiit Ecclesia.

4°. Dicitur *inclinans mentem.* Mens enim habitu virtutis fidei donata, ex eo disponitur ad eliciendos actus eidem habitui conformes.

5°. Dicitur *ad assentiendum firmiter, &c.* nullus enim assensus firmior esse potest, quàm qui ipsâ Dei veracitate innititur : unde hæc propositio, *Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem, stat cum notitiâ saltèm probabili revelationis ; imò cum formidine quâ quis formidat nè non sit locutus Deus,* proscripta est ab Innocentio XI. anno 1679, & an. 1700. à Clero Gallicano, ut *scandalosa, perniciosa,* & quæ *Apostolicam fidei definitionem evertat.*

6°. Dicitur, *omnibus quæ revelavit Deus* ; res enim revelatæ, sunt adæquatum fidei objectum materiale, quia ad eas omnes & solas se extendit fides.

7°. Dicitur, & *per Ecclesiam credenda proposuit.* Fictitia enim est immediata revelatio quam admittunt Protestantes : unde in materiis fidei recurrendum est ad propositionem Ecclesiæ, juxta tritum illud S. Augustini, lib. contra Epist. Fundam. c. 4. *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret autoritas.* Hinc prætensi Ecclesiæ reformatores, quibus, utpotè ducibus gregis, amplior rerum fidei notitia communicari debuisset, non modò circa insignes fidei articulos dissenserunt inter se, dum alius v. g. præsentiam realem negat, quam alter astruit ; sed circa ipsos Scripturæ libros, dum Calvinus Epistolam S. Jacobi, ut Dei verbum veneratur, quam ut stramineam rejicit Lutherus.

Fides dividitur 1°. in habitualem, quam modò definivi ; & actualem, quæ est actualis & firma adhæsio rebus revelatis & ab Ecclesiâ propositis : eaque si exteriùs verbis aut aliter se prodat, vocatur fides exterior ; interior verò, si in animo remaneat, ibique consummetur.

Dividitur 2°. in explicitam, & implicitam, Ex-

plicita est ea quâ assentimur alicui articulo speciali & determinato, putà trinitati personarum, sive hîc paulò distinctiùs concipiatur, ut ab eruditis; sive confusiùs, ut à plebe. Implicita est ea quâ generatim assentimur omnibus à Deo revelatis, sive ab Ecclesiâ propositis, sive aliquando proponendis.

Dividitur 3°. in formatam, quæ gratiam habitualem & charitatem sibi in eâdem animâ conjunctas habet; & informem, quæ justitiâ & charitate destituta manet; talis est fides hominis Catholici in statu peccati mortalis constituti. Neque enim qui à charitate excidit, excidit necessariò à fide, ut definiit Tridentinum, sess. 6. can. 28. Hinc meritò proscripta ista Quesnelli propositio : *Quid aliud remanet animæ quæ Deum atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum?*

Dividitur 4°. à SS. Augustino & Thomâ, *in credere Deo, credere Deum, & credere in Deum.* Credere Deo, est credere id omne quod revelavit Deus, ob infinitatem ejus veracitatem, credere Deum, est credere quòd Deus sit; credere in Deum, est credere Deum non simpliciter, sed ex affectu qui in Deum tendat. *Possumus dicere*, ait Augustinus, *Credimus Paulo, sed non credimus in Paulum... Quid est ergo credere in eum? credendo amare, credendo diligere*, &c. * *Tract. 29. in Joan.*

SECTIO SECUNDA.

De necessitate actûs Fidei.

NOt. 1°. Potest quid ad alterius consecutionem esse necessarium necessitate vel medii, vel præcepti. Illud est necessarium necessitate medii, sine quo, etiamsi inculpabiliter omitteretur, finis haberi non potest : talis est Baptismi necessitas respectu infantis. Illud est necessarium necessitate præcepti, quod ità imperatum est, ut sine eo finis obtineri non possit, nisi omissionem illius excuset causa rationabilis : sic restitutio boni ablati necessaria est ad *Vid. Pec.*

salutem, nisi à restituendo excuset justa causa, ut impossibilitas.

Not. 2°. Non hìc movetur quæstio de fidei habitu: ejus enim necessitas certò constat, qui non potest obtineri salus absque gratiâ sanctificante; & hæc nunquam infunditur sine habitu fidei. Tota igitur difficultas est de fidei actu; idque respectu adultorum duntaxat, cùm infantes actûs fidei capaces non sint, & tamen per Baptismum capaces sint salutis.

Not. 3°. Actus fidei duplex: interior qui consistit in assensu præstito veritatibus à Deo revelatis; & exterior, qui ipsa est exterior fidei professio, ore vel opere, aut alio nutu sensibilis effecta. De utriusque actûs necessitate agitur in præsenti. Sit.

PUNCTUM PRIMUM.

De necessitate actûs interioris Fidei.

VIdendum hîc 1°. an ad salutem necessarius sit interior fidei actus; 2°. quod debeat esse ejus objectum; 3°. quo tempore urgeat obligatio eliciendi actûs fidei. Sit.

CONCLUSIO I. Interior fidei actus ad obtinendam salutem necessarius est adultis, necessitate tum medii, tum præcepti.

Prob. 1. pars: quia sine aliquo fidei supernaturalis actu etiamsi inculpabiliter omitti supponatur, salus obtineri non potest. Nemo enim salutem obtinere potest, nisi accedat ad Deum, eique placeat: Atqui per solam fidem accedit quis ad Deum, eique in ordine ad salutem placet, juxta id Heb. 11. *Credere oportet accedentem ad* DEUM, *quia est*: & rursùs: *Sine fide impossibile est placere* DEO: quod de fide actuali intelligitur, ut probat vox *accedentem*, quæ significat actu tendentem.

Prob. 2°. Illud necessarium est ad salutem, quod ad justificationem necessarium est: Atqui ex Tridentino, fides actualis necessaria est ad justificationem. Fundamentum enim & radix ad id omnino necessa-

ria sunt, cujus sunt radix & fundamentum; ut patet in trunco respectu ramorum, & fundamento respectu ædificii: Atqui fides est *radix & fundamentum justificationis*, ex Trid. sess. 6. c. 7. Ergo.

Prob. 2. pars: quia fides actualis expressè & pluries imperata est in Scripturis. Joan. 13. *Creditis in Deum, & in me credite.* Marc. ultim. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Meritò itaque damnata est hæc propositio, *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale & secundùm se.*

Obj. 1°. Cornelius Centurio nondum habebat fidem cùm monitus est ut accerseret Petrum, à quo fidei mysteria edoceretur: Atqui tamen jam justus erat, cùm jam esset *vir religiosus ac timens Deum, &c.* Ergo potest quis sine fide justificari. *Act. 10.*

R. neg. maj. Ut enim docet S. Thomas, *De Cornelio sciendum est, quòd infidelis non erat; alioqui ejus operatio non fuisset accepta Deo, cui sine fide nullus placere potest; habebat autem fidem implicitam, nondum manifestatâ Evangelii veritate.* Atque ut ait S. Gregorius Homil. 19. in Evang. *bonâ actione promeruit, ut Deum perfectè cognosceret, & incarnationis ejus mysterium cognosceret,* eo tempore quo explicita Christi fides, tanquam medium obtinendæ salutis proponi incipiebat. 2. 2. q. 10. art. 4.

Obj. 2°. Quod impossibile est adultis, necessarium esse nequit, saltèm necessitate præcepti: Atqui habere fidem impossibile est pluribus adultis. Non enim possunt credere nisi audiant: porrò multi sunt penès quos non est audire verba fidei.

R. Dist. min. Impossibile est pluribus adultis habere fidem, impossibile, inquam, proximè & immediatè, C. mediatè & remotè, N. Illi enim mediatam habent potestatem perveniendi ad fidem, qui ope gratiæ quæ nè Infidelibus quidem deest possunt naturæ legem servare, & servando ea consequi quæ ad salutem proximè necessaria sunt: Atqui Infideles ope gratiæ sibi concessæ possunt.... Prob. min. ex S. Thomâ, q. 14. de veritate, art. 11.

Si, inquit, *aliquis in sylvis, vel inter bruta animantia nutritus ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni & fugâ mali, certissimè est tenendum quòd ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium.*

Inst. Si Infideles mediatam credendi potestatem habeant, eorum infidelitas vincibilis erit, & ideò culpabilis : Atqui falsum consequens. Alioqui infidelitas negativa esset peccatum : ac proin malè damnata esset hæc Baii propositio, n. 68. *Infidelitas purè negativa in his quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.*

R. ad 1. neg. maj. Ut enim infidelitas non sit peccatum in iis etiam qui prioribus gratiis utendo ad ipsam fidem aliquando devenissent, sufficit ut prævidere non possint Deum ipsis subtracturum esse fidem, si legis naturæ præcepta violent : Atqui moraliter loquendo, Infideles prævidere non possunt, fidem Trinitatis v. g. aut Christi, sibi esse subtrahendam, ex eo quòd naturæ præcepta transgrediantur, cùm tota quæ inter præceptorum naturalium observantiam & fidem Christi est connexio, pendeat à liberâ Dei voluntate, & humanæ mentis intelligentiam excedat, Ergo Infideles ex ipso fidei defectu non peccant, & tamen remotam habent credendi potestatem.

* * Confirm. Non magis reus est fidei non adeptæ Gentilis, qui gratiæ ad observantiam legis naturalis sollicitanti resistit, quàm reus sit peccati mortalis Beneficiarius, qui manè debens, ut poterat, Officium persolvere, illud ad decimam horam distulit, quâ correptus ardenti febre, deinceps recitare non potuit : Atqui is erit quidem reus alicujus negligentiæ, non tamen peccati mortalis, quia prævidere non potuit futurum ut recitare non posset ; Ergo à pari.

† † Quòd si Gentilis tot à Deo gratias reciperet, ut *implicitè* præsentiret fidei necessitatem, & ab eâ se

averteret, tunc infidelitas ejus fieri posset peccatum, desineretque esse purè negativa, quia gratia idem in eo præstaret, ac minister exterior verbi.

Quod spectat ad objectum fidei, non conveniunt etiamnum Theologi, quid præcisè ad justificationem credi debeat. Ut Ergo quantùm fieri poterit, dubium eâ de re tollatur, sit

CONCLUSIO II. Christianis necessaria est necessitate medii fides explicita, non solùm Dei ut remuneratoris, sed etiam Trinitatis & Incarnationis.

Prob. 1. pars de fide Dei ut remuneratoris : 1°. ex Apost. Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo : credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*; ubi requiritur fides quæ pro objecto habeat Deum, non simpliciter; sed ut remuneratorem; in hâc autem propositione, *Deus est*, continetur quòd sit unus, independens, summè bonus; in illâ verò *remunerator inquirentibus se*, quòd sit boni supernaturalis autor; & quòd anima non intereat cum corpore; 2°. quia propositio hæc : *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris*, ab Innocentio XI. damnata est, & à Clero Gallic. an. 1700. * 3°. quia ad justificationem & salutem necesse est eam in Deum habere fidem, quâ spes nostra in Deum excitetur : Atqui spes nostra excitari nequit, nisi Deum credamus qui inquirentibus se remunerator sit; Ergo. *

† Prob. 2. pars, de fide Incarnationis : * 1°. ex Joan. 3. *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ità exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Qui credit in eum non judicatur : qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filii Dei.* Ubi non minùs necessaria est fides Christi ad salutem animæ, quàm aspectus ænei serpentis necessarius fuit ad salutem corporis. † *

† 2°. Ex Tridentino, sess. 6. c. 6. ubi decernitur ad obtinendam *justificationem* credenda esse *quæ* di- †

vinitùs revelata & promissa sunt : atque illud in primis ; à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu; unde sic : Nullius veritatis fides magis est necessaria, quàm illius quæ *in primis* credenda est : Atqui redemptio per Christum præcipuè & *in primis*, credi debet ad justificationem : Ergo vel nullius alterius veritatis, vel redemptionis fides necessaria est necessitate medii.

Prob. 3. pars, de fide explicitâ Trinitatis. Ex modò probatis, fides Incarnationis explicita necessaria est necessitate medii ad justificationem & salutem : Atqui *mysterium Incarnationis Christi explicitè credi non potest, sine fide Trinitatis : quia in mysterio Incarnationis Christi hoc continetur, quòd filius Dei carnem assumpserit ; quòd per gratiam Spiritûs sancti mundum renovaverit, &c.* Ergo *post tempus gratiæ divulgatæ tenentur omnes ad explicitè credendum mysterium Trinitatis.* Ità. S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 8.

Obj. Ex opinione quæ explicitam Trinitatis & Incarnationis fidem requirit ; sequitur eos qui ità hebetes sunt, ut mysteria tam ardua apprehendere non valeant, salutem non posse consequi. Idem dicendum de mutis ac surdis à nativitate, qui vix per signa de horum mysteriorum substantiâ instrui possunt, & quibus proinde neganda essent Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ, quæ tamen iis satis communiter conceduntur.

R. neg. ant. & dico, nullum esse hominem ingenii adeò rudis, qui si sit rationis compos, mysteria Trinitatis & Incarnationis, sibi sufficienter proposita, quantùm ad substantiam & confusè apprehendere non possit, maximè ex auxilio gratiæ quæ omnipotens est, & à Deo non denegatur. Et verò homines illi qui obtusi adeò & hebetes supponuntur, satis in humanis rebus habent ingenii ut alios decipiant, & se decipi non patiantur ; quidni ergo cum Dei auxilio id præstent, quod solis naturæ viribus, vel Diaboli adjutorio quotidie exequuntur ? Idem servatâ proportione dicendum de mutis

& surdis, qui per imagines & signa rudem aliquam mysteriorum nostrorum notitiam haurire possunt, vel, si perseveranter orent, neque gratiæ obicem ponant, à Deo ipso erudientur, quantùm ad salutem sufficit.

Si quis tamen contendat aliquos esse adultos qui præ ingenii debilitate, non possint, quantumcumque enitantur, fidei mysteria percipere, dico eos se habere quantùm ad hoc, sicut amentes & parvulos, qui sine ullo fidei actu salvantur.

Hinc colliges quantùm peccent sive parentes, præceptores, patrini & similes, qui pueris, statim ut rationis usum nacti sunt, non exponunt præcipua fidei mysteria; & motivum ex quo credi debent; sive Parochi & alii quibus incumbit animarum cura, si ovibus suis fidei obligationem sedulò non inculcent, sicque eos exponant periculo damnationis æternæ quæ non nisi per explicitam Dei remuneratoris, trini & incarnati fidem vitari potest. Certè intimo, & justo quidem, doloris sensu percelluntur Pastores, si resciant è Parochianis suis unum decessisse non recepto Pœnitentiæ Sacramento; & tranquilli manent, dum sciunt aut scire possunt, multos è suis quotidie mori absque ullâ Incarnationis fide: horum tamen quàm illorum certior est damnatio, cùm pœnitentiæ votum vices ministri supplere possit, nihil autem supplere valeat notitiam mysterii cujus fides necessaria est necessitate medii Væ ergo Curatis qui satis esse putant si hasce veritates è suggestu, vel in Catechismo aliquoties annuntient, cùm constet nec omnes cuilibet instructioni interesse posse, nec ea quæ palàm in genere dicuntur, à rudioribus apprehendi in particulari: væ dominis qui in pagis & oppidis vix servis concedunt ut intersint Missæ, nec domi supplent, id quod suis aliunde deest.

Conclusio III. Ad salutem necessaria est insuper necessitate præcepti divini; 1°. fides eorum omnium quæ necessaria sunt necessitate medii; 2°. fides eorum (quoad substantiam scilicet) quæ in

Symbolo Apostolorum continentur; 3°. fides Sacramentorum quæ necessaria sunt necessitate medii, vel aliquando recipienda sunt. His addenda est notitia tum Orationis Dominicæ, ejusque necessitatis, tum præceptorum Decalogi.

Prob. 1. pars; quia quo jure constituta est fides alicujus objecti ut medium ad salutem necessarium, eodem jure præcipitur obligatio medium illud usurpandi.

Marc. 16. Prob. 2. pars; quia hæc Christi verba, *Prædicate Evangelium omni creaturæ*; ut imponunt Apostolis obligationem prædicandi Evangelii, sic & populis imponunt obligationem audiendi & credendi eidem Evangelio: sed necessitas credendi Evangelio, saltèm importat necessitatem credendi articulos Symboli: ii enim præcipua sunt capita Evangelii, atque veluti ejus summa: unde ab ipso Ecclesiæ exordio, Catechumeni ad Baptisma non admittebantur, nisi priùs recitarent & intelligerent Symbolum.

Prob. 3. pars; quia præceptum recurrendi ad quædam Sacramenta, supponit præviam eorum notitiam & fidem: Atqui extat præceptum Christi universale recurrendi ad Baptismum, ad Pœnitentiam & Eucharistiam, imò & juxta multos ad Confirmationem: Ergo horumce Sacramentorum fides & notitia, omnibus qui ejus capaces sunt, est præcepta. Unde necessaria est Pœnitentiæ cognitio iis etiam qui necdum mortaliter peccârunt, ut si peccent, aut saltem dubitent an peccaverint, quod omnibus contingit, non ignorent secundam tabulam quâ ex naufragio redimi possunt.

Prob. 4. pars; quia omnes conveniunt necessum esse ut Fideles sciant esse orandum Deum, ab eoque petenda corporis & animæ bona; Atqui hoc ipsum est scire Orationem Dominicam quoad substantiam, ejusque vim & necessitatem credere; Ergo.

Prob. 5. pars, de præceptis Decalogi; quia jure naturali & divino tenetur quilibet eadem observare; Ergo & ea cognoscere.

Dixi, ea quæ mox enumerata ſunt, ex jure divino ſcienda aut credenda eſſe *quoad ſubſtantiam*; circa quod, notandum eſt 1°. quòd articulorum fidei ſubſtantiam ſcire cenſetur, qui etſi nec ipſa præcisè verba, nec verborum ordinem memoriâ teneat, de quolibet tamen articulo interrogatus, reſpondere poteſt, quantum exigit fundus ſeu ſubſtantia articuli. Ità aliqui, qui conſequenter docent, non multùm vexandos, ſed benignè tractandos eſſe qui rudes adeò ſunt, vel memoriâ deſtituti, ut iſta hæc rerum & verborum ordine memoriter retinere nequeant: quod lubens quoque admiſerim, ſi viri illi rudes debitam adhibuerint diligentiam ut hæc ediſcerint; alioqui enim juxta Suarem, Navarrum & alios plures, peccant venialiter: atque hoc peccatum, ſufficiens eſt ratio differendæ abſolutionis, cùm pœnitens jam monitus diſcere neglexit, nec aliter à ſomnolentiâ ſuâ excitari poteſt.

2°. Eorumdem articulorum ſubſtantiam verè ignorat, qui totum v. g. Symbolum memoriter tenet, ſed idiomate ſibi ignoto, non enim creditur id cujus omnis & quæcumque notitio deeſt.

3°. Non omnes articuli Symboli ſunt ejuſdem neceſſitatis. Sic Paſſio Chriſti longè alterius eſt momenti, quàm circumſtantia ejus *ſub Pontio Pilato*; unde ignorantia ipſius, ob materiæ parvitatem à culpâ ſaltèm gravi excuſari poteſt.

4°. Licèt ſtando in jure divino ſufficiat ut Symbolum, Oratio Dominica, & Decalogus quoad ſubſtantiam teneantur: Eccleſiaſtico tamen jure neceſſum eſt ut hæc memoriter teneantur; ut patet ex Can. 105. diſt. 4. *De conſec.* qui ſic habet: *Ante omnia Symbolum & Orationem Dominicam & vos ipſi tenete, & illis quos ſuſcepiſtis de ſacro fonte oſtendite.* Meritò igitur præcepit S. Carolus, ut qui *articulos omnes Symboli Apoſtolorum* non tenet, *inſuper & præcepta Dei, ſanctæque Matris Eccleſiæ univerſa quæ ſub mortali obligant*, itèm *Orationem Dominicam, & Angelicam Salutationem*, ut * alibi innuit

Act. part 4. tom. 1 pag. 765 Ed. 1569

** V. Conc* 5. p. 211.

idem S. Pontifex, non absolvatur, *quin primo quoque tempore in addiscendis operam daturum se promiserit. Quanquam si aut à Confessario suo, eodem vel diverso, vel suâ ipse privatim conscientiâ jam aliàs monitus (quod diligentissimè exquiretur) eam adhibere diligentiam neglexerit, quæ pro illius ingenii captu ad ea discenda sufficiens sit, non priùs absolvatur, quàm huic obligationi, aliquâ saltèm ex parte fecerit satis. Si verò eâ de re nusquam anteà monitus fuerit, poterit tum ei gratiam absolutionis impertiri, eâ tamen præmissâ semper instructione, quam pœnitenti sufficere censuerit, ut tanto beneficio non sit indignus.*

Præterea *tenentur tam majores quàm minores habere fidem explicitam de mysteriis Christi, præcipuè quantùm ad ea quæ communiter in Ecclesiâ solemnisantur & proponantur*, ait S. Thomas: unde inferunt Sylvius & Nat. Alexander explicitè credi debere & sciri, non ea solùm quæ ad Sacramenta singulis necessaria pertinent, sed ea quoque quæ spectant ad Sanctorum cultum, venerationem Reliquiarum, usum indulgentiarum, existentiam Purgatorii, modum juvandi animas ibidem detentas, hæc enim omnia in Ecclesiâ solemnisantur, & id quodque sciendum est, Ecclesiæ parendum esse, extra illam neminem salvari, &c.

Antequam ulteriùs progrediamur, juvat aliqua prælibare de Symbolo. Itaque

Quæres 1°. quid & quotuplex sit Symbolum.

R. 1°. Symbolum accipitur in Ecclesiâ pro collectione articulorum fidei ad quam multi concurrerunt, & pro signo quo Fideles se produnt exteriùs ut veros Christi milites, & ab iis qui tales non sunt distinguuntur.

R. 2°. quatuor recenseri posse Symbola. Primum est *Apostolorum*, qui, ut una esset credentium omnium loquela, sicut erat cor unum, collegerunt brevem capitum fidei summam, ante cetera Proselytis tradendam. Secundum est *Nicænum*, quod editum est in Concilio Nicæno, ad convellendam

Arii impietatem, quâ negabat Filium Patri consubstantialem esse. Tertium est *Constantinopolitanum*, quod à Nicæno non discrepat, nisi ob duas additiones, quarum prior impugnat Manichæos asserentes Deum non esset rerum *visibilium* conditorem; posterior Macedonianos ferit, qui abnegatâ Spiritui sancto divinitate, negabant consequenter eum cum Patre & Filio adorandum esse & conglorificandum. Quartum circumfertur sub nomine S. Athanasii; quia planè exhibet doctrinam quam S. Doctor mirâ eruditione & patientiâ, labores inter & erumnas, ad mortem usque propugnavit.

Quæres 2°. quid circa unumquemque ex 12. Symboli Apostolici articulis explicitâ fide credendum.

R. Circa primum, credendum est unum esse Deum, cui nihil sit impossibile, quique omnia creaverit.

Circa 2. *Christum* esse Patris æterni *Filium unicum* ac proinde naturalem; eundemque esse *Dominum nostrum*, cui proinde, non ut alicui è Sanctis, sed ut summo mortalium principi obsequium & honos impendi debent.

Circa 3. Eundem Christum qui, ut unicus Patris Filius est ab æterno, in tempore tamen *conceptum esse de Spiritu sancto*, ac proinde absque operatione humanâ, & sic de *Virgine* cui nomen *Maria*.

Circa 4. Credendum est Christum passum esse & mortuum, idque non simpliciter, *sed propter nos homines, & propter nostram salutem*; Christus enim explicitè credi debet ut redemptor noster, & ut objectum tenerrimæ nostrûm omnium gratitudinis *ob nimiam charitatem quâ dilexit nos.* *Ephes.* 2.

Neque mors solùm, sed & mortis genus seu crucifixio credi debet: 1°. quia is Symboli articulus ità gravis est, ut Apostoli eum crebrò & constanter seorsim à passione & morte Christi explicuerint, juxtà id Pauli, *Prædicamus Christum, & hunc crucifixum*; 2°. quia signum crucis est quasi visibile *I. Cor.* 2.

Symbolum quo Christiani ab exteris distinguntur; (unde plures peccati mortalis reos accusant qui culpâ suâ crucis signo signare se nesciunt) porrò necessum est ut Christiani noverint signum suum; neque illud nosce possunt, nisi crucifixionis mysterium noverint.

Quintus articulus duo proponit, descensum ad inferos, & resurrectionem à mortuis tertiâ die. De resurrectione à mortuis non ambigitur quin necessariò sit credenda sub pœnâ peccati gravis, cùm speciale sit fidei & spei nostræ fundamentum, juxta id
1. Cor. 5. Apostoli, *Si Christus non resurrexit... inanis est fides nostra.* Sed quæritur an necessariò credenda sint, sive circumstantia diei tertiæ, sive descensus ad inferos.

R. ad 1. Circumstantia diei tertiæ non potest ignorari sine peccato: 1°. quia in omnibus Symbolis apposita est, & ab Apostolis apertè inculcata; Act. 10. *Hunc Deus suscitavit tertiâ die.* Et I. Cor. 15. *Tradidi vobis in primis, quoniam Christus... resurrexit tertiâ die*; 2°. quia hujus circumstantiæ cognitio multùm concedit ad confirmandam mortis ipsius veritatem, tollendamque suspicionem ne reipsâ mortuus non esset, qui statim vivus appareret; 3°. quia eadem circumstantia & in Scripturis & ab ipso Christo expresè prædicta fuit. Non tamen ausim, ait Lugo, peccati mortalis damnare hujus solius circumstantiæ ignorantiam, quia cùm Petrus die Pentecostes Christi doctrinam & resurrectionem prædicavit, hanc omisit circumstantiam, solùmque dixit:
Act. 2. *Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni.*

R. ad 2. Certius videri, ignorantiam circumstantiæ descensûs ad inferos, pro gravi peccato habendam esse. Quia descensus ad inferos non tam est alterius articuli circumstantia, quàm articulus per se stans, ut ità loquar; continetque aliquid quod ad notitiam Christi Redemptoris plurimùm conducit, cùm hinc doceamur Christum redemptoris partes agentem, non in terram modò, sed & in inferos descendisse, ut inde educeret animas Sanctorum,

qui pretio nondum pro ipsis soluto, ibidem detinebantur.

Sexto articulo docemur Christum ascendisse ad coelos, ibique sedere ad dexteram Patris, quibus tria praecipuè significantur : 1°. Christum secundùm corpus ascendisse ad cœlos; 2°. eum prout Deus est, esse æqualem Patri in gloriâ; 3° eum, prout etiam est homo, supremam accepisse potestatem in Angelos & homines; ità ut *data* sit ei *omnis potestas in cœlo & in terrâ.* Hæc autem quoad sensum & substantiam ab omnibus Fidelibus vulgò cognoscuntur, & cognitu necessaria sunt. *Matth.* 28.

Docet articulus septimus, Christum è cœlis *iterum* venturum esse *judicare vivos & mortuos*; id est bonos & malos, ut explicat Augustinus. Et is articulus dubio procul à Fidelibus necessariò explicitè credi debet, ut constat ex Act. 17. *Præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est qui constitutus est à Deo Judex vivorum & mortuorum.*

Octavus articulus, quo credunt Fideles in *Spiritum sanctum*, suppositâ Trinitatis fide, quam medii necessitate necessariam esse duximus, nihil speciale habet.

Articulus nonus duo complectitur, fidem scilicet sanctæ Ecclesiæ Catholicæ & sanctorum communionis. Quod ad primum spectat, nemo est Christianus, qui ignoret dari Fidelium multitudinem congregatam sub uno visibili capite successore S. Petri, neque mirum est articulum tam fundamentalem Symbolo insertum fuisse, cùm ii qui ad fidem accedunt, in primis credere debeant existere veram Ecclesiam, quæ solas veritates ad salutem necessarias, genuinosque Scripturæ fontes in quibus eadem reperiuntur, tradere & explicare potest.

Ex unitate Ecclesiæ sequitur communio Sanctorum, seu mutua bonorum spiritualium communicatio, quâ Fideles, utpotè ejusdem corporis membra, se invicem juvant, quatenus bona unius opera ceteris prosunt.

Articulus decimus profitetur *remissionem peccatorum*, quam sicut qui peccato infecti sunt, sibi procurare tenentur, sic & media quibus ea procuratur, explicitè scire debent : unde duo unicuique Fideli scienda sunt : 1°. esse in Ecclesiâ remittendi peccati potestatem : 2°. potestatem hanc in Baptismi & Pœnitentiæ Sacramentis præcipuè exeri.

Articulus undecimus exhibet *carnis resurrectionem*, quæ scilicet fiet in eodem corpore quod vivi olim habuimus : & id explicitè credendum est.

Articulus ultimus *vitam æternam* promittit, seu *vitam venturi sæculi* : porrò vitæ nomen generale est, & utramquem vitam, beatam iis qui piè vixerunt, infelicem iis qui malè, complectitur.

Ut expendatur quo tempore eliciendi sint fidei
2. q. actus, not. 1°. cum S. Thomâ, dari *præcepta in lege*
art. 1. *divinâ de actibus fidei, & spei & charitatis*; *dicitur enim Eccli. 2. Qui timetis Deum, credite illi* : unde proscripta est ab Innocentio XI. propositio ista, *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundùm se.* Hæc item ab Alexandro VII. *Homo nullum unquam tempore tenetur elicere actum fidei, spei & charitatis ex vi præceptorum divinorum, ad eas virtutes pertinentium.*

Not. 2°. duplex esse fidei præceptum, aliud negativum, prohibens nè quis fidei mysteriis dissentiat, aut de iis dubitet; affirmativum aliud, præcipiens ut iisdem veritatibus assensus detur. Primum obligat pro semper, quia nullum est tempus quo fidei mysteria sufficienter proposita rejici possint. Secundum aliquando quidem obligat, ut ex dictis patet, sed quo præcisè tempore, controvertitur. Sit

CONCLUSIO IV. Fidei præceptum sæpiùs urget in vitâ, tum ratione suî, tum per accidens.

Prob. 1. pars : 1°. quia præceptum de re gravis momenti, quæ vitæ christianæ basis est, & sine quâ diu in justitiâ perseverare non possumus, non rarò sed sæpiùs obligat : Atqui præceptum fidei est de re gravis momenti, cùm primum sit ex omnibus præ-

ceptis; & millies in Scripturis inculcetur: est etiam vitæ christianæ basis, cùm ut ad primam justitiam, sic & ad ejus augmentum, necessarium sit; tale demùm est ut sine eo in justitiâ diu perseverare non possimus, cùm ii soli Diabolo circumeunti resistere valeant, qui *fortes* sunt *in fide*: Ergo. I. Petr. 5.

Prob. 2°. quia *justus ex fide vivit*; Ergo eo fermè modo fides est animæ necessaria, quo corpori cibus: Atqui non semel, sed sæpiùs cibum sustentando corpori sumi necesse est, ergo & sæpiùs fidei actus elici oportet: unde qui per eos actus, prout dat Dei gratia virtualiter adhærere Deo negligunt, venialiter peccant: nec dubium est quin, si eos omittant in variis occasionibus in quibus strictiùs urget fidei præceptum mortaliter peccare possint, licèt non possit mathematicè definiri quo momento tanti peccati reatum incurrant. Gal. 3.

Porrò casus in quibus potissimùm urget per se præceptum fidei, sunt juxta saniores Theologos, 1°. cùm fides Catholica sufficienter proposita est Infidelibus, Hæreticisve, vel iis qui in infantiâ baptisati, rationis usum attingunt. Ratio est, quia quæ credenda proponuntur, vel credenda sunt vel ex necessitate medii, vel ex necessitate præcepti. Si 1. grave subit periculum salutis qui differt credere, quia culpâ suâ medium omninò necessarium omittit. Si 2. gravissimè etiam peccat, qui Symboli substantiam discere ac proinde credere negligit; quia non paret in re gravi, cùm parere debet; 2°. in quolibet probabili mortis periculo, tunc enim tenetur unusquisque saluti suæ consulere quantùm potest, tenetur omni nisu ad Deum accedere, ut non confundatur in die malâ, tenetur superare tentationes quæ in hoc instanti maximè desæviunt: tenetur munire se contra mortis terrores, & in se divinæ misericordiæ spem excitare; quæ omnia sine fidei usu præstari non possunt; *Hæc* enim *est victoria quæ vincit mundum, fides nostra*: ea spes salvos facit, quæ nititur fide Christi pro perditissimi cujusque salute I. Joan. 5.

mortem perpessi; 3°. cùm pulsat gravis contra fidem tentatio : contraria enim contrariis repelli debent; 4°. cùm quis in hæresim vel voluntariam dubitationem circà fidei mysteria lapsus est: 1°. quia injuria primæ veritati illata resarciri debet; 2°. quia explicitus fidei actus ad justificationem necessarius est in adulto, qui excidit à fide.

Prob. 2. pars; quia sæpè fit ut sine actu fidei varia Dei vel Ecclesiæ præcepta, ut par est impleri, varia item peccata vitari non possint. Sic seclusâ fide magis aut minùs explicitâ, nec Deum orare dignè Deo, nec peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ remissionem consequi, quisquam potest : sic etiam aliquando tam graves carnis adversùs spiritum exurgunt motus, ut certò succumbat qui non quæsierit robur à fide, repræsentando sibi eum judicem qui corpus & animam gehennæ tradit.

Ex dictis colliges 1°. eum qui cùm nesciret fidei mysteria; absolutionem recepit, teneri ad præteritarum confessionum repetitionem, utpotè quæ nullæ fuerint, cùm per eas justificationem consequi non potuerit. Quod si instet periculum mortis, curabit ante omnia Confessarius ut pœnitentem instruat de præcipuis fidei mysteriis, ac præcipuè de his quæ necessaria sunt necessitate medii; excitabit etiam in eo dolorem de præteritâ negligentiâ; 2°. Confessarium teneri ad examen pœnitentis, quoties cum fundamento suspicatur in hâcce materiâ ignorantiam; quam quidem de iis suspicari debet qui rudes sunt, salutis incurii, & in frequentandis Catechismis aut Concionibus negligentes: atque hoc examen ad eos etiam extendi debet mundanos homines, qui in tractandis seculi rebus pleni solertiæ, vix Deum, & multò minùs intricata fidei mysteria scire & credere videntur; 3°. Confessarium, etiamsi Pastor non sit, teneri aliquando ex charitate ad edocendos pœnitentes, qui non possunt, vel præ pudore non audent ad proprium Pastorem recurrere.

PUNCTUM SECUNDUM.

De exteriore Fidei actu.

NOt. 1°. Actus exterior fidei nihil est aliud quàm exterior testificatio vel professio, sive fidei totius, sive alicujus ex ejusdem mysteriis.

Not. 2°. dari indubiè præceptum fidem exteriùs profitendi : quia ex Apost. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* *Rom. 10*

Not. 3°. Duplex est circa confessionem fidei præceptum, aliud affirmativum, quo jubemur aliquando fidem profiteri; aliud negativum, quo prohibetur ejusdem fidei negatio, seu expresè & per verba, seu virtualiter per signa, nutus, tergiversationes & similia. His positis videndum est quando utrumque obliget, & censeatur violari. Sit

Conclusio I. Præceptum confitendi exteriùs fidem *non semper.... est de necessitate salutis, sed* duplici in casu, *quando scilicet per omissionem hujus confessionis, aut subtraheretur honor Deo debitus, aut etiam utilitas proximis impendenda.* S. Thom. hic q. 3. art. 2.

Prob. 1. pars; quia præceptum affirmativum non obligat semper & pro semper.

Prob. 2. pars; quia in duplici quem assignavimus casu omitti non potest fidei professio sine Dei contemptu & damno proximi. Contemnitur enim Deus, cùm honos eidem debitus aufertur; sicut etiam inuritur damnum proximo, cùm retardatur à suscipiendâ fide quam non habet, vel ab eâ quam jam tenet, ubi opus est profitendâ: Atqui utrumque, vel saltèm alterutrum contingit in casibus de quibus loquimur. Ubi tandem notandum vocem *subtrahendi*, quâ utitur S. Thomas, accipi contrariè vel privativè, ità ut tunc censeatur Deo honor subtrahi, quando Deus magnâ afficitur injuriâ; vel magno privatur honore, quod non contigisset, si quis fidem professus esset. Similiter utilitas proximo

impendenda ſubtrahitur, cùm vel avertitur à fide; vel à neceſſariâ ejuſdem profeſſione.

Hinc peccant debitum Deo honorem ſubtrahendo, 1°. qui à perſonâ publicâ, etiam à Tyranno & non legitimo Judice, interrogati an Chriſtiani ſint, ſilent; tum quia in hoc caſu tacere, eſt Chriſtum, ſi non negare, ſaltèm erubeſcere: porrò *qui* Luc. 8. *me erubuerit*, ait Chriſtus, *& ſermones meos, hunc Filius hominis erubeſcet*; tum quia Martyres cùm ſteterunt ante Reges & Præſides, ad Chriſti confeſſionem ſe ſemper crediderunt obligatos; ſi non ob autoritatem interrogantium, at certè ob honorem Dei, quem qui non confitetur in hoc caſu, ipſius Chriſti præcepto reſiſtit. Meritò igitur reprobata eſt ab Innocentio XI. hæc propoſitio: *Si à poteſtate publicâ quis interrogetur, fidem confiteri, ut Deo & fidei glorioſum conſulo: tamen ut peccaminoſum per ſe non damno.*

Eadem urget obligatio, etiamſi autoritas publica non publicè interroget, ut cùm Judex ſolus ſolum Fidelem expoſcit quæ ſua ſit Religio. Ratio eſt, 1°. quia Judex, etiam cùm ſolus eſt, ſervat aliquid publicæ autoritatis, nec ei ut alii privato dici poteſt: *Quid tuâ refert, ſimne non Chriſtianus?* 2°. quia Judex qui privatim interrogat, paulò poſt publicè interrogare poteſt; Ergo id privatim reſponderi debet, quod publicè reſpondendum eſſet, nè Judex occaſionem habeat, fidem noſtram inſimulandi æquivocationis, &c.

Sed poteritne tacere, qui privatim interrogatur, ut majus ab eo vectigal extorqueatur? Non poterit: ideo enim Judex Ethnicus majores à Chriſtiano quàm ab alio divitias extorquere nititur, quia Religionem ejus odit? Ergo qui nè divitias perdat, fidem diſſimulat, fluxas opes fidei præferre convincitur, cùm tamen nè ipſam quidem vitam eidem præferre debeat.

Fatendum tamen eum qui à privato, ſine caractere & autoritate, interrogatur quam teneat fidem, poſſe

posse absque ullo peccato quasi ad ineptam interrogationem respondere, *Quid tuâ refert? Quis te constituit Judicem?* Et id patet tùm ex communi Fidelium sensu; tùm quia nemo est qui ex hoc responso colligere possit eum qui ità respondet, Christianum non esse, sed solùm contemni eum qui stultè interrogat. Si tamen vir gravis hâc suâ taciturnitate, grave scandalum pareret in populo, vel in eo esset statu ut ingens utilitas aut necessitas populi positivam fidei professionem exigeret, teneretur fidem suam apertè profiteri.

Peccant 2°. ex eâdem divini honoris subtractione Fideles qui Gentili aut Hæretico fidem palàm irridenti, sacrasve imagines conculcanti, non resistunt etiam cum vitæ periculo; nam illatas Deo injurias ferre patienter, hominis est re minùs quàm nomine Christiani. Si tamen prudenter judicatur impios ex contradictione ansam arrepturos graviùs impetendi fidem, tolerandum est id quod impediri nequit: unde nec apud Infideles qui Diis immolant, nec apud Hæreticos qui corruptos sectæ suæ ritus exercent, tenentur Catholici palàm resistere. Imò sæpiùs, seclusâ speciali S. Spiritûs motione, sine peccato non resisterent Mahumetanis Christiani & Sacerdotes qui apud Turcas degunt; hoc enim agerent unum, ut incertam & infructuosam mortem se se præcipites darent; non sine magno detrimento captivorum, quibus utilia obsequia impendere possunt.

Peccant 3°. ex eâdem causâ, qui fidei professionem omittunt, cùm omissio hæc est implicita fidei negatio: ut si dum plures simul interrogantur an sint Christiani, aliis affirmantibus, alii taceant, & abire permittantur, dum priores servantur ad necem; aut contrà, si dum multi de fide interrogati, eandem abnegant, alii tacent, & unà cum negantibus dimittuntur.

Peccant quoque proximum debitâ utilitate privando, qui fidem retinent: 1°. quando adest dubium prudens, quòd alii publicâ eorum confessione

commoti, vel fidem amplexuri sint, aliàs in falsâ Religione permansuri, vel in verâ fide confirmandi sint, aliàs vacillaturi; 2°. cùm ex suppressione confessionis futurum est ut alii in errore aut falsâ Religione confirmentur; quod ultimum iis temporibus quibus grassatur hæresis, sæpiùs evenire potest.

Quæres an persecutionis tempore liceat Tyrannum fugere, ut declinetur confessio fidei.

R. 1°. Id aliquando licitum esse, ut patet tum ex Matth. 10. *Cùm vos persequentur in civitate istâ, fugite in aliam*; tum quia Salvator, & ejus Apostoli è manibus persecutorum fidei quandoque aufugerunt: quod & fecêre Martyres & Confessores non pauci, ut Sylvester, Cyprianus, Polycarpus, & in primis Athanasius, qui multo plùs fidem juvit fugiendo, quàm juvisset pro eâ moriendo.

Joan. 10. II. Cor. 15.

R. 2°. Non tamen semper licitum est fugere: unde graviter peccant ii quorum præsentia necessaria est, sive ad promovendam fidem, sive ad confirmandos in eâ imbecilles, qui auxilio destituti, fide negandæ periculo exponentur; tunc enim urget illud Christi: *Debemus pro fratribus animas ponere*: nè ei similes simus, *qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, quia mercenarius est.*

Joan. 10.

Quia tamen *non vituperatur* quis precisè *quia fugit, sed quia dimittit oves*, ideò si possit fugere non dimittendo oves, non peccabit: ut autem judicetur an Pastor oves periculosè dimittat, videndum est an persecutio Pastorem solum impetat, an gregem unà cum Pastore. Si solus Pastor impetatur, grex verò tranquillus meneat, aut non careat aliis qui vices Pastoris supplere possint, Pastor sibi fugâ consulere potest prout fecerunt Sancti. *Si autem quæratur totus grex, aut oportet quòd Pastores omnes simul remaneant cum ovibus; aut oportet quòd aliqui ex eis remaneant, & aliqui recedant; si* enim *totaliter deserant gregem*, charitatem simul & justitiam violant, & multò plùs peccant, quàm naturæ qui sub mortali tenentur etiam cum periculo vitæ, tempestatis tempore non deserere navim.

S. Thom. in Joan.

Hîc quædam notanda : 1°. in dubio an fugere licitum sit, prudenter se geret Pastor, si aliorum qui Deum vereantur, & Ecclesiæ necessitates cognoscant consilio se regi sinat, nè in causâ propriâ, nativo vitæ suæ amore ducatur, aut ductus existimetur; 2°. si Comministri inter se non consentiant, quis fugere, quis remanere debeat ; res, si verè dubia sit, forte definiri potest ; 3°. qui jam ob fidem captus destinatur morti proximæ, aliquando fugere potest, ut fugit S. Petrus Act. 12. aliquando non, ut si prævideat eos v. g. qui secum captivi tenentur, confirmatore & duce destitutos, recessuros à fide.

Sed quid si Tyrannus jubeat Christianos gestare signum quo ab aliis secernantur, ut eosdem morte condemnet; censebunturne fidei proditores, qui idem signum non ferent ? R. cum pluribus secluso scandalo nullam esse legi huic obtemperandi obligationem ; 1°. quia lex ea verè injusta foret ; imò etiamsi justa esset, non obligaret cum tanto incommodo ; 2°. quia alioqui posset Tyrannus condere legem, quâ quisquis ultro non compareret, vel persecutionem fugeret, censeretur fidem abnegasse, quod nemo dixerit.

CONCLUSIO II. Datur præcetum negativum, quo prohibetur negatio fidei,& id *pro semper* obligat.

Prob. contra Priscillianistas, quorum hæc erat formula:*Jura, perjura,secretum prodere noli* : 1°. quia fidei abnegatio sub æternæ damnationis pœnâ prohibetur, tùm à Christo, Matth. 10. ubi dicitur: *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo ;* tum II. ad Timoth. 2, *Si negaverimus, & ipse negabit nos*; 2°. quia fidem negare est quid ab intrinseco malum. Vel enim negat quis fidem exteriùs simul & intùs, judicando eam esse falsam, vel exteriùs tantùm : si 1. est infidelitas divinæ veracitati opposita ; si 2. est mendacium in re gravissimâ, quod nè cruciatus quidem licitum reddere possunt.

Ceterùm etsi censent aliqui eum qui exteriùs so-

lùm contradiceret rei revelatæ, quæ relativè ad mores & fidei dogmata, levis esset, non nisi venialiter peccaturum; contraria tamen opinio longè verior apparet; 1°. quia ex S. Thom. 2. 2. q. 100. a. 4. *mendacium, si sit circa res divinas, non solùm opponitur virtuti charitatis, sed etiam virtuti fidei & religioni; & ideo hoc mendacium est gravissimum & mortale*: Sed qui scienter aut temerè aliquid docent contra Scripturam, mentiuntur in materiâ quæ ad fidem & ad religionem pertinet; Ergo. 2°. qui vocat Deum in testem mendacii, quantumlibet levis, peccat lethaliter; Ergo & lethaliter peccat qui mentitur contra id quod in Scripturâ revelatum est, quidquid illud esse possit: quia sicut in priori casu Deus efficitur testis rei falsæ, sic & in posteriori exhibetur ut revelator rei quæ vera non est: 3°. qui quantùm de se est, movet auditores ad exhibendam errori fidem divinam, eo fermè modo se habet ac qui scienter exhibens populo hostiam non consecratam, eundem movet ad exhibendum pani honorem uni Deo debitum: Atqui is peccat mortaliter; Ergo & ille. Jam videndum quibus modis præceptum negativum fidei violari censeatur.

PUNCTUM QUINTUM.

Quis negativum Fidei præceptum violare censeatur.

QUæres 1°. an neget fidem, qui negat se esse Christianum. R. affirm. cum S. Augustino, qui Tract. 113. in Joannem docet, *non solùm ab eo negari Christum, qui dicit eum non esse Christum, sed ab eo etiam, qui cùm sit, negat se esse Christianum.* Atque hoc fuit crimen Petri, qui præ metu ter negavit se esse Christi discipulum.

Hinc qui ab Hæreticis interrogatus sitne Papista, negat se talem esse, fidem negat; quia negat se sectatorem Ecclesiæ Apostolicæ, quam Protestantes iisce nominibus per contemptum designant. Haud tamen negaret fidem Monachus aut Sacerdos, qui

etiam in odium fidei interrogatus, ut fit in Angliâ, negaret se Monachum esse, aut Sacerdotem; quia stat quempiam Monachum non esse, & esse Christianum.

Quæres 2°. an fidem neget qui de Religione suâ interrogatus, respondet se Turcam esse, aut Lutheranum. R. affirm. quia sic profitetur sectam Catholicæ fidei essentialiter adversam.

Quæres 3°. an licitum sit falsam fidem simulare. R. negat. 1°. quia nunquam licet Christum erubescere; sed qui falsam simulat Religionem, usurpando ejusdem ritus, adolendo, v. g. thus Idolis, erubescit Christum, cujus hosti palàm & apertè sacrificat; * 2°. quia non licet etiam exteriùs cultum tribuere dæmoni; sed qui Idolis thus adolet, exteriorem dæmoni cultum tribuit; ejus enim actio pro loco & tempore significat, eum idem de Idolo sentire ac qui ipsum colunt: sicut locutio illius qui dicit se Mahumetanum esse, exprimit eum de Mahumete idem sentire ac ejus sectatores. Hinc Libellatici, qui ne cruciarentur pro fide, vel ad Magistratus traherentur, numeratâ pecuniâ emerant à Judicibus Libellos, quibus constaret eos ex Imperatorum præscripto Idolis sacrificasse; hi, inquam, fidem negasse existimati sunt, & gravissimâ affecti pœnitentiâ, ut videre est apud S. Cyprian. Epist. 15 31. &c.

At, inquies, Naaman ab Idololatriâ ad fidem conversus, adorabat fictè Idolum in Templo Remmon: Atqui tamen nihil unquam in hoc fecit mali, cùm ageret sciente & approbante Eliseo. Major & minor constant ex IV. Reg. cap. 5.

R. neg. maj. & dico Naaman solummodò civilem & politicum cultum exhibuisse, non Idolo, sed Regi, cujus manum de more sustinere non poterat, si Rege flectente genu, ipse rectus pedibus stetisset. Neque magis dici potest Naaman Idolum fictè adorasse, aut adoranti domino cooperatum esse, quam impietati domini cooperantur servi, qui nudo capite Synagogam, aut Idolorum Templa ingrediuntur, & syrmadominorum deferentes, variis eorum motibus,

intra ut & extra Templum, se se accommodant; sicque ad eos velut mechanicè & per accidens se habent: Atqui isti non peccant secluso perversionis aut scandali periculo; Ergo neque etiam peccavit Naaman, qui nec subversionis periculum subibat, nec cuiquam poterat esse scandalo: eò quòd utique palàm profiteretur se non Idolorum, sed solius veri Dei cultorem esse, prout non clanculùm, sed coram toto comitatu suo promiserat Prophetæ, dicens: *Non faciet ultrà servus tuus holocaustum aut victimam Diis alienis, nisi Domino.*

Inst. Naaman veniam à Deo precatur pro actione suâ: Ergo hæc erat peccatum.

R. Concipi non posse quo pacto Naaman petierit veniam peccati, cujus denuò committendi propositum servabat: sensus ergo verborum ejus, ex Elisei responsione depromi debet. Cùm itaque responderit Propheta, *Vade in pace*, id est, noli eâ de re turbari; verba Naaman non debent haberi ut petitio veniæ pro crimine deinceps committendo, sed ut quædam interrogationis species an in talibus circumstantiis peccaret, suum, ut antea ministerium exhibendo Regi Syriæ, sed animo planè, & quidem palàm & evidenter dispari.

† Ex dictis colliges 1°. gravissimi peccati reos fore, qui coram Idolo genu flecterent, tametsi suam hanc actionem ad Deum aut ad Crucifixum sub veste suâ vel alienâ absconditum dirigerent; 2°. eos etiam peccare, qui ut hæreticos aliorum sensus detegant, simulant se eandem cum ipsis habere fidem; 3°. non eos solùm peccare, qui dissimulant in materiâ fidei: sed & eos etiam qui dissimulant in materiâ morum, quales sunt 1°. Confessarii, Concionatores, Pastores, & tot hodie Ecclesiastici qui Magnatum mensas aucupantur, quique de arctâ Cœli viâ convicti, metu tamen mundano, sanctam Evangelii severitatem mitigant, & ut omni quâ possunt arte pœnitentibus faveant, eâdem in praxi rejiciunt principia, quæ speculativè admittunt; 2°.

tot utriusque sexûs qui doctrinam Christi non confitentur in iis circumstantiis, in quibus confitenda est, putà cùm ab impiis facto aut verbo impugnatur; aut qui contemptûs timore, quæ meliora vident & probant, in praxim reducere non audent, spectaculis intersunt, nè consuetudini resistere videantur; vestes parùm modestas gerunt, &c. Hi utique, cùm non ex prudentiâ, sed ex mollitie muti remaneant, Christum erubescunt, si non ut magistrum fidei, certè ut magistrum morum, quod utrumque prohibuit Salvator his verbis : *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet.* Christi enim sermones ut ad fidem, sic & ad morum directionem pertinent.

Quæres 4°. an fidem dissimulare censeatur, qui Infidelium vel Hæreticorum vestibus aut signis utitur.

R. 1. Non licet ad occultandam fidem uti Infidelium vestibus per se primò institutis ad Idoli cultum, aut quamcumque aliam falsam fidei professionem. Ratio est, quia ex S. Thoma, 2. 2. q. 111. a. 1. *non refert utrùm aliquis, verbo, vel quocumque alio facto mentiatur* & fidem abnegat : sed qui utitur vestibus ad falsæ fidei professionem institutis, mentitur facto ; quia utitur signo ad falsi cultûs significationem determinato : sicut ergo magni scandali reus esset qui diceret se adorare Baal ; cujus nomine Deum verum tacitè intelligeret ; sic & in casu proposito magni conscius esset peccati qui sacerdotalibus Judæorum, aliorumvè Infidelium vestibus uteretur, quia non minùs hoc facto Judæum se, vel Turcam diceret, quàm si id exprimeret verbis. Et verò qui videret hominem iisce vestibus indutum, prudenter judicaret eum à verâ fide ad falsam defecisse: Atqui non potest quisquam sine gravi peccato dare alteri occasionem tale judicium ferendi ; Ergo.

R. 2°. Neque etiam licitum videtur uti vestibus institutis ad distinguendam, non dico nationem à natione, sed sectam à sectâ. Ità S. Antonin. Navarrus & alii multi contra multos. Ratio est 1°. quia qui

[redacted]

debeat : sciunt enim hostes aut scire debent hæc posse totidem belli stratagemata.

Quæres 5°. an Hæreticorum vel Infidelium Templa adire liceat ; eorumve concionibus interesse.

R. 1°. id esse licitum : 1°. in casu necessitatis, si quis in templum se recipiat ut ab hostibus se tueatur ; 2°. in casu obsequii, ut si servus vel ancilla herum vel dominam ad Templum comitari teneatur ; modò tamen non possint id effugere sine gravi incommodo, & ità se gerant ut solùm dominis suis non autem Hæreticorum ritibus reverentiam exhibere videantur ; 3°. in casu publicæ utilitatis, ut si negotium aliquod hìc tractandum sit absque ordine ad cultum loci.

R. 2°. Si immineat periculum seductionis aut scandali, licitum non esse Hæreticorum concionibus interesse, è contrario licitum id esse doctis, ad detegendos & confutandos Infidelium errores ; tum quia assistentia hæc non est falsæ fidei professio ; tùm quia id docet communis virorum etiam timoratorum praxis.

R. 3°. Non eodem arguendi sunt modo qui curiositatis causâ Infidelium Templa ingrediuntur, quàm qui concionibus eorum intersunt ; tum quia in uno nullum, in alio magnum esse potest periculum subversionis ; tum quia Infidelium templa invisuntur sicut ædes profanæ, ob architecturæ elegantiam.

R. 4°. Non possunt plebei indocti sine peccato Hæreticorum conciones audire ; imò peccatum hoc est mortale, saltèm si pluries iis concionibus intersint.

Ratio primæ partis est, tùm quia curiositas illa præcisè sumpta virum Catholicum non decet ; tùm quia sæpiùs aliquid habet periculi, undè sæpiùs fieri potest ut mortaliter peccet etiam qui semel tantùm iis concionibus interest, putà si iis intersit quâ die prævidet futurum ut Hæretici contra præsentiam realem, aut alia in quibus à nobis dissident fidei capita insurgant ; itèm si intersit incertus quæ materia

utitur vestimentis sectæ alicujus propriis, v. g. qui gestat pileum flavum iis in locis ubi soli Judæi tali
Turban. pileo utuntur; itèm qui tobaliam * assumit in eâ regione ubi qui tali utitur, ab omnibus accipitur pro Musulmano, palàm dicit & testatur; non quidem verbis sed factis, se Judæum esse vel Musulmanum, nec est quispiam, qui prudenter non judicet eum quem cum talibus signis obvium habet, non esse Christi discipulum, sed hostem infensissimum.

R. 3°. Licitum est Christianis apud Infideles degentibus assumere vestes quibus natio uti consuevit: quæque non sunt infidelitatis, sed nationis caracteres. Ratio est, quia exigit prudentia Christiana, discretio & charitas, ut semoto scandali periculo, iis in victu & vestitu conformemur quibuscum degimus, juxta receptum id: *Cùm Romæ fueris, Romano vivito more.*

Obj. contra secundam responsionem: 1°. licitum est Religioso per Hæreticorum terras transeunti, habitum suum dimittere, ut fit in Angliâ: Ergo & licitum est Christiano cuilibet, Infidelium vestes gerere; 2°. licitum est exploratoribus, vulgò *Espions*, uti linguâ & signis Infidelium: licitum quoque est Christianis contra Turcas dimicantibus, eorum vexillis uti, ut eos capiant, aut nè ab iis capiantur; Ergo à pari.

R. ad 1. neg. conseq. Licet enim fidem aliquando celare, & hoc solùm facit Religiosus habitum dimittens: at nunquam licet fidem negare, aliisve præbere causam existimandi nos ab eâ recessisse. Porrò qui Infidelium vestibus sectam ut sectam profitentibus utitur, negare videtur fidem, &c.

R. ad 2. dato antecedente, neg. conseq. Qui enim signum sectæ infidelis quâ talis proprium gerit, non solùm Religionem suam celat, sed & virtualiter profitetur falsam, absque eo quòd quispiam prudenter judicare possit eum à fide pristinâ non recessisse: qui verò varios in acie motus fingit, nihil molitur quod hostibus ambiguum & suspectum videri non

debeat : sciunt enim hostes aut scire debent hæc esse posse totidem belli stratagemata.

Quæres 5°. an Hæreticorum vel Infidelium Templa adire liceat ; eorumve concionibus interesse.

R. 1°. id esse licitum : 1°. in casu necessitatis, ut si quis in templum se recipiat ut ab hostibus se tueatur ; 2°. in casu obsequii, ut si servus vel ancilla herum vel dominam ad Templum comitari teneantur ; modò tamen non possint id effugere sine gravi incommodo, & ità se gerant ut solùm dominis suis, non autem Hæreticorum ritibus reverentiam exhibere videantur ; 3°. in casu publicæ utilitatis, ut si negotium aliquod hìc tractandum sit absque ordine ad cultum loci.

R. 2°. Si immineat periculum seductionis aut scandali, licitum non esse Hæreticorum concionibus interesse, è contrario licitum id esse doctis, ad detegendos & confutandos Infidelium errores ; tum quia assistentia hæc non est falsæ fidei professio ; tùm quia id docet communis virorum etiam timoratorum praxis.

R. 3°. Non eodem arguendi sunt modo qui curiositatis causâ Infidelium Templa ingrediuntur, quàm qui concionibus eorum intersunt ; tum quia in uno nullum, in alio magnum esse potest periculum subversionis ; tum quia Infidelium templa invisuntur sicut ædes profanæ, ob architecturæ elegantiam.

R. 4°. Non possunt plebei indocti sine peccato Hæreticorum conciones audire ; imò peccatum hoc est mortale, saltèm si pluries iis concionibus intersint.

Ratio primæ partis est, tùm quia curiositas illa præcisè sumpta virum Catholicum non decet ; tùm quia sæpiùs aliquid habet periculi, undè sæpiùs fieri potest ut mortaliter peccet etiam qui semel tantùm iis concionibus interest, putà si iis intersit quâ die prævidet futurum ut Hæretici contra præsentiam realem, aut alia in quibus à nobis diffident fidei capita insurgant ; itèm si intersit incertus quæ materia

In concione tractanda sit, quia exponit se periculo gravi. Non arguerem tamen peccati gravis eum qui concionem audiret, cùm certus est nihil ibi agitandum esse, nisi quod in Catholicorum Cathedris tractari consuevit; & qui solùm animadvertere vellet methodum quam suis in concionibus sequuntur Hæretici. Et hæc omnia ex circumstantiis loci & personæ loquentis, vel audientis æstimanda sunt.

Ratio secundæ partis est, quia qui frequenter Hæreticorum Templa ad audiendas eorum conciones ingreditur, & gravi se exponit periculo, & aliis grave scandalum ingenerat, cùm prudenter judicetur saltèm Hæreticorum amator.

Quæres 6°. quid faciendum si Princeps hæreticus, ut suam promoveat vel honoret Religionem, præcipiat Catholicis ut Hæreticorum Templa adeant, concionibus eorum aut precibus adstituri. R. moriendum potiùs esse quàm impio huic edicto parendum: 1°. ob triumphum quem ex hoc Catholicorum concursu reportare solent Hæretici: 2°. ob definitionem Pauli V. qui consultus à Catholicis Angliæ, an tali Regis sui edicto obsequi possent, his respondit verbis: *Non licet vobis hæc facere sine detrimento Dei cultûs, & vestræ salutis.*

Quæres 7°. an citra seductionis periculum liceat Hæreticorum Templa ingredi ad recipienda ab eis Sacramenta, in casu necessitatis.

R. 1°. licitum non esse à Calvinianis aut Lutheranis Eucharistiam recipere, quia non habent verum Sacramentum, ex defectum Sacerdotum: imò nec velim Eucharistiam recipi à Græcis & Armenis, licèt validè consecrent. Si quis tamen in eorum Ecclesiis occurrat dum post consecrationem corpus Christi elevant, utique debet ipsum adorare, sicut & ibidem Imagines Sanctorum qui in Ecclesiâ Romanâ coluntur, venerari: neque enim sic approbat cultum schismaticum, sed cultum Catholicis & Schismaticis communem.

R. 2°. Baptismum cùm à Catholicis haberi non

potest, à quibuscumque Hæreticis exigi posse; est enim eorum Baptismus idem cum nostro, nec institutus est ad cultum falsæ, sed veræ Religionis.

Quæres 8°. an Catholicis inter Hæreticos degentibus licitum sit diebus prohibitis carnes edere, ne ab Hæreticis agniti, plectantur.

Constat 1°. id extra casum necessitatis illicitum esse, quia semper & ubique obligat Ecclesiæ præcepta, cùm sine gravi incommodo servari possunt; 2° id nunquam esse licitum in casu in quo id præciperet Tyrannus in contemptum veræ Religionis; quia divinâ & naturali lege Religionis contemptum etiam cum propriæ vitæ periculo vitare tenemur. Jam

R. Si esus carnium sit solùm omissio confessionis fidei, licitum erit vesci carnibus, cùm non obligat præceptum fidei profitendæ: si verò idem esus importet falsæ fidei professionem, planè illicitus erit. Ratio primæ partis est, quia sicut non peccat Religiosus qui habitum suum dimittit, qui non negat, sed solùm tacet se Catholicum esse, quod aliquando licitum est; sic nec peccat qui in eâdem suppositione carnes comedit. Ratio secundæ partis evidens est, nunquam enim licet id facere quod fidei negationem involvit.

Sed difficultas est quandonam esus carnium importet fidei negationem. Circa quod credo eum non importare negationem hanc in iis Regionibus, ubi Infideles carnibus utuntur ex antiquâ Gentis consuetudine, & sine ullo ad Catholicos respectu. In Angliâ verò ubi instituta est carnium comestio *ad hæreseos protestationem*, & ut signum quo reformati à Catholicis distinguantur, illicitum videtur carnibus vesci: 1°. quia is carnium esus in hoc casu non minùs habet mali, quam usu vestimenti proprii sectæ infidelis quà talis: hujus autem vestimenti usum esse illicitum, suprà docui cum S. Antonino; 2°. quia cùm res ex indifferenti sit determinata ad unum falsum, jam eâ uti non licet: Atqui esus carnium in Angliâ determinatus supponitur ad protesta-

tionem hæreseos ; Ergo licèt ex se non sit signum falsæ Religionis, est tamen falsæ hujus Religionis signum eo in loco ; cùm Hæretici hâc carnium comestione significent, & ab aliis credant & velint significari Ecclesiæ Romanæ contemptum, ejusque legum irrisionem ; 3°. quia hæc nostra opinio & securior est, & non minùs probabilis quàm opposita.

At, inquies, si Hæretici instituere possint, ut fidem negare censeatur qui carnes comedit, poterunt hoc instituere de eo qui panem, piscesve comedit, unde nè negetur fides, erit pereundum fame.

R. Fieri aliquando potest ut potiùs inediâ & fame moriendum sit, quàm cibo aliquo utendum, ut si Tyrannus in contemptum legis Ecclesiasticæ præcipit ut carnem comedas, nisi comederis occidendus : hoc enim casu illicita est ex omnium consensu, ista comestio ; 2°. si Princeps ut ad cibi prohibiti comestionem adigeret, quodcumque aliud cibi genus auferret, vel juberet te escam omnem quâ uti paratus esses, in honorem Idoli comedere, ridiculum hoc præceptum cum risu potiùs & contemptu excipiendum esset, quàm seriò, servandaque lex naturalis quæ vitam quocumque modo foveri jubet, quoties necessitas, etiamsi ab extrinseco sit, transit in necessitatem naturæ, ut transiret in præsenti. Censet tamen Lugo, præmittendam tunc esse protestationem, quâ quis declaret se non in odium fidei, sed solius vitæ tuendæ gratiâ, cibis aliunde illicitis frui : quod an planè necessarium sit dubitari potest, quia necessitatis casus per se loquitur.

SECTIO TERTIA.

De Peccatis Fidei oppositis.

NOt. 1°. Fidei opponitur infidelitas : eaque vel est negativa, vel privativa, vel positiva, seu contraria. Infidelitas *negativa* est carentia fidei in eo qui vel nihil de fide audivit, audireve potuit, Pelman. vel cui fides non est annuntiata sufficienter, ut

credere possit & debeat. Infidelitas *privativa* est carentia fidei in eo cui fides sufficienter est annuntiata ut credere debeat, & qui tamen credere omittit, tametsi nec dissentiat positivè, nec ullum errorem fidei contrarium admittat. Infidelitas *positiva* est carentia fidei in eo qui non solùm non credit revelatis, sed positivè negat aliquid revelati, vel errorem fidei contrarium tenet.

Not. 2°. Positivæ infidelitatis tres assignantur species à S. Thomâ. Paganismus scilicet, Judaïsmus, & hæresis, ad quam reduci potest apostasia. *Paganismus* est infidelitas eorum qui renituntur fidei nondum susceptæ, & qui rejecto mortaliter veteri & novo Testamento, nullum agnoscunt Redemptorem, qui venerit, aut venturus sit: hinc Mahometismus, sicut & Atheïmus, ad Paganismum reducitur. *Judaïsmus* est infidelitas eorum qui vetus testamentum admittunt, novum rejiciunt, Messiamque expectant venturum, sed venisse negant. *Hæresis* est infidelitas eorum, qui vel admisso utroque Testamento, vel saltèm susceptâ Christi ut præsentis professione, aliquas tamen fidei veritates negant. *Apostasia* est infidelitas eorum qui à Christianismo, totâque ejus professione discedunt. *N. 2. q. 10. a. 5.*

Ceterùm quia Hæretico qui fidem in re suscepit; & fides, & fidei motiva multò notiora sunt quàm aliis; sicut etiam notiora sunt Judæo qui fidem in figurâ suscepit, quàm Pagano, qui eam nunquam suscepit; ideò hæresis est gravius peccatum quàm Judaïsmus, &c. unde qui ad Sacramentum Pœnitentiæ accedit, debet confiteri qualitatem infidelitatis in quâ fuit: & quia ex hæresibus aliæ aliis graviores sunt, ipsa hæresis qualitas aperiri debet.

Circa hæresim quæ in his partibus sola moram injicere potest, videndum 1°. quid & quotuplex sit, & quibus subjaceat pœnis; 2°. an & quid cum Hæreticis commercii haberi possit.

PUNCTUM PRIMUM.

De essentiâ, divisione & pœnis Hæreseos.

HÆresis definiri potest : Error voluntarius & pertinax contra aliquam veritatem Catholicam, in homine Christianismum profitente.

Dicitur 1°. *error voluntarius*, quia hæresis grande est peccatum, ac proinde voluntarium.

Hinc qui ex metu aut malitiâ thus adoleret Idolo, aut Christi corpus conculcaret, nec tamen cessaret idem interiùs sentire quod anteà, esset quidem immanis peccati reus, sed reipsâ Hæreticus non esset, quia nulla est hæresis sine voluntario dissensu veritatibus Catholicis. Unde ulteriùs homo ille non incurreret in foro interno pœnas contra Hæreticos latas. A fortiori Hæreticus non est, qui nolens graves infidelitatis & blasphemiæ contra Deum ejusque Sanctos tentationes patitur. Imò docet S. Bonavent. prædictas tentationes contemni debere, eodemque cum iis agendum esse modo, ac si non sentirentur.

Dicitur 2°. *pertinax*, quia ex Augustino Epist. 43. *qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam nullâ pertinaci animositate defendunt.... corrigi parati; cùm* verum *invenerint, nequaquam sunt inter Hæreticos deputandi.* Unde Hæreticus non est qui ex ignorantiâ etiam crassâ & affectatâ credit aliquid fidei contrarium, quia non est in errore pertinax. Atque licèt non habeat voluntatem adhibendi diligentiam ut sciat quæ sint à Deo revelata, potest tamen universalem habere voluntatem credendi firmissimè omnia quæ sibi proponentur ut à Deo revelata; quæ voluntas non compatitur cum pertinaciâ ad hæresim requisitâ. Atverò indubiè Hæretici sunt 1°. qui ita propriæ sententiæ adhærent, ut parati sint eam non abjicere, etiamsi ab Ecclesiâ damnetur; 2°. qui judiciorum Ecclesiæ formam ità ordinant, totque conditiones scitu impossibiles, eidem apponunt, ut quandiù volent, negare possint Eccle-

siam esse locutam ; 3°. qui contra Ecclesiæ determinationem sentiunt, parati, inquiunt, à sententiâ suâ recedere, si argumentis convincantur ; 4°. qui credunt fidei capita, non ob ipsius Ecclesiæ definitionem, sed ob evidentiam rationum quam sibi affulgere putant, aliàs minimè credituri ; 5°. qui voluntariè de rebus fidei dubitant, sive judicando incertum esse id quod sibi proponitur ; sive suspendendo consensum ob motiva fidei contraria.

Dicitur 3°. *contra aliquam veritatem Catholicam.* Ea porrò dicitur veritas Catholica, quæ à Deo revelata est, & ut talis per Ecclesiam proponitur.

Dicitur 4°. *in homine Christianismum profitente ;* qui enim etiam Christianismum abjicit, non dicitur Hæreticus, sed apostata.

Hæresis dividitur in formalem, & materialem. Formalis ea ipsa est quam definimus. Materialis, est error quo quis aliquid credit contra fidem, ignorans id esse contra fidem. Hæresis formalis dividitur in mentalem, seu purè internam, & in externam simul & internam. Mentalis ea est quæ nullo exteriori signo se prodit ; interna simul & externa ea est, quæ non in solâ mente consummatur, sed exteriùs se manifestat.

Prima hæreseos pœna est excommunicatio major latæ sententiæ, quæ in toto titulo *De Hæreticis*, *Cap. 13. De Hær.* decernitur adversùs *Hæreticos universos, quibuscumque nominibus censeantur.* Hæc censura in Galliis non est reservata Papæ.

* Quæres an Hæretici sint excommunicati jure divino. *

R. Negat 1°. quia Christus nullam per se censuram instituit, ut alibi docebimus.

2°. Quia licet excommunicatio contra Hæreticos, *Part. 1. de Cens. c. 2.* omnium censurarum quæ jure canonico institutæ sunt, antiquissima videatur, reipsâ tamen hæc antiquiori jure non erat latæ, sed ferendæ sententiæ, juxta quod antiquum jus locutus videtur S. Thomas 2. 2. q. 11. art. 3. his verbis : *Ecclesiæ misericordia*

non statim condemnat Hæreticum, seu post primam & secundam correptionem, ut Apostolus docet. Postmodùm verò si adhuc pertinax inveniatur, Ecclesia..... aliorum saluti providet, eum ab Ecclesiâ separando per excommunicationis sententiam. Jam verò si Hæretici divino jure excommunicati essent, excommunicatio eorum non posset per Ecclesiæ misericordiam suspendi, & satìs inutiliter decerneretur ab Ecclesiâ, cùm jam ab ipso Deo lata esset.

3°. Quia si excommunicatio in Hæreticos jure divino lata esset, eodem quoque jure suos omnes haberet effectus: Atqui falsum consequens. Effectus enim excommunicationis minui possunt & suspendi ab hominibus. Sic admittit Ecclesia Hæreticos ad participationem suffragiorum communium, feriâ sextâ majoris hebdomadæ.

Obj. varios Scripturæ textus. Gal. 1. Si quis vobis *evangelizet præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Ad Titum 3. *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita.* II. Joan. *Nec ave ei dixeritis, &c.* Atqui hæc verba exhibent excommunicationem ab Apostolis institutam; Ergo.

R. neg. min. & dico 1°. nullum esse è prædictis textibus qui de excommunicatione propriè sumptâ necessariò intelligi debeat. Et quidem de eâ intelligi non debet textus Epistolæ ad Galatas, cùm in eodem S. Paulus dicat anathema Angelo qui falsam doctrinam afferret: Porrò Angelus censurâ propriè dictâ affici non potest, cùm Ecclesia nullam in eum habeat jurisdictionem. Etverò vult idem Apostolus I. Cor. 16. ut *si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema*; an ergo excommunicati sunt peccatores omnes qui Dominum non amant?

Quod alium S. Pauli textum attinet, nihil est in eo unde colligatur Hæreticum jure divino excommunicatum esse: imò est unde eruatur contrarium; si enim Hæreticus ipso divino jure excommunicatus esset, vitandus esset simul ac de ejus hæresi consta-

ret; ne post alteram ejus correptionem differenda esset devitatio.

Ad textum S. Joannis, dico eum intelligi debere, non de omni Hæretico, quocumque in casu, sed de Hæretico hæresim suam disseminante, vel de Hæretico qui ex bonâ Catholici receptione audacior redditur, ut sæpè evenit; aut demùm de Hæretico quem qui recipit, aliis scandalum præbet: porrò nihil mirum si nè *ave* quidem talibus dici possit.

Dico 2°. etiamsi in citatis textibus ageretur de verâ excommunicatione, non statim sequi eam juris esse divini, ut alibi dicemus.

† Secunda pœna præcedenti affinis, est privatio jurisdictionis spiritualis circa quam grandis hâc nostrâ ætate exarsit controversia. Alii censent hæresim eo ipso quo publica est & notoria, inducere privationem jurisdictionis, absque eo quòd ullâ opus sit denuntiatione. Alii privationem jurisdictionis hæresi quidem alligatam esse fatentur, non tamen ratione ipsiusmet hæreseos, sed ratione excommunicationis eidem annexæ: unde quia excommunicati non privantur jurisdictione, nisi nominatim denuntiati sint, colligunt Hæreticos non excidere à jurisdictione suâ, nisi nominatim denuntiati sint: ac proinde eosdem validè approbare ad excipiendas confessiones, validè etiam absolvere à peccatis, validè dispensare, & ad eos recurri posse in iisdem casibus in quibus Sacramenta à malo Sacerdote recipi possunt. Unde etiam fatentur plures esse casus, in quibus ad Hæreticum recurri non potest, ut si inde oriatur scandalum, vel periculum subversionis, si Sacramenta ritu hæretico ministrentur; si ad alium Sacerdotem recurri possit, &c. Hæc opinio cum iisce limitationibus omninò tenenda videtur.

1°. Quia opinio adversariorum ex quâ, ut eorum aliqui palàm conclamant, sequitur vix ullum in toto Regno esse Sacerdotem qui validè absolvat, & cujus Missa sine peccato audiri possit, quatenùs, inquiunt alii Hæretici sunt notorii, alii verò nihilominùs cum

iisdem mediatè vel immediatè communicant; opinio, inquam tam gravis consequentiæ, totque scrupulos, nè dicam turbas parere nata, nec potest nec debet admitti sine argumento cogente & ineluctabili: atque talia non sunt adversariorum argumenta. Quis enim ea argumenta pro cogentibus habet, quæ è decem Theologorum millibus, qui pro tuendis Ecclesiæ decisionibus sanguinem fundere parati sunt, vix unum aut alterum movent; & quæ aliunde probabiliter solvuntur.

* 2°. Quia ideo, juxta adversarios, Hæretici à jurisdictione excidunt, quia jure divino excommunicati sunt: Atqui id communiori Theologorum sententiæ repugnat; ut statim dictum est.

3°. Si nulla in Hæreticis notoriis remaneat Jurisdictio, vel propter excommunicationem quâ ligantur, vel ex naturâ rei propter hæresim quam profitentur: Atqui neutrum dici potest. Non 1. quia alioqui excommunicati omnes notorii, à Jurisdictione exciderent, quod post Bullam *Ad vitanda scandala*, falsum est. Non 2. si enim Hæretici etiam ante excommunicationem privati sint omni jurisdictione: 1°. exponant adversarii quem notorietatis gradum habere debeat hæresis ut Jurisdictionem auferat, sufficietne ut duo noverint Parochum suum hæresim profiteri; Poteruntne ii duo ab eo validè absolvi? Privabiturne erga eos Jurisdictione, quam erga alios servabit? quo pacto revincentur quæ heresim duobus solùm cognitam, negabant notoriam esse? 2°. Exponant quare Hæreticus occultus, aut etiam purè mentalis, non excidat à Jurisdictione, sicut eum excidere putat Turrecremata. Nam exterior fidei professio efficere quidem potest ut Ecclesia quæ de internis non judicat, suam Hæretico jurisdictionem non auferat: at in adversariorum systemate jurisdictio à solo Deo dependet; Ergo ubicumque erit hæresis quæ ex naturâ rei, jurisdictionem aufert, cessabit hæc jurisdictio. Quòd si Deus eam conservare dicatur, donec hæresis foras erumpat, quidni

dicatur eam conservare donec Hæreticus per sententiam excommunicetur? 3°. Ideo Hæreticus, juxta adversarios excidit à jurisdictione, quia ipsâ suâ hæresi constituitur extra Ecclesiam; Atqui hæc ratio nulla est. Nam excommunicati notorii sunt etiam extra Ecclesiam, ut docent plures cum Sylvio: Atqui tamen excommunicati notorii non privantur jurisdictione, nisi nominatim denuntientur; Ergo potest quis extra Ecclesiam esse, & tamen ex Ecclesiæ dispensatione jurisdictionem servare. *Sylvius. 2. 2. q. 39. a. 3.*

† Obj. Patres constanter docet *omnes omnino Hæreticos & Schismaticos nihil habere potestatis & juris*, ità S. Cyprianus Epist. 76. Atqui ubi nulla est potestas, ibi nec esse potest jurisdictio. †

R. Frequens est apud Patres, ut qui potestatem quam recepit, sine peccato exercere non potest, eam perdidisse dicatur. Mirum certè est quòd adversarii autoritate S. Cypriani utantur, cùm in Epistolâ citatâ non tam loquatur de potestate jurisdictionis, quàm de potestate Baptismi validè administrandi, quam Hæreticis malè denegabat Cyprianus. De his consule Gallicas quinque Epistolas quas dedi sub hoc titulo : *Lettre d'un Theologien au Pere de Grazac.* *Sylvius.*

Tertia pœna est irregularitas; de quâ vide quæ dicam in Tract. de Irregularit. part. 3. cap. 5.

Quarta pœna est privatio Beneficiorum anteà acquisitorum, & inhabilitas ad nova deinceps acquirenda. Circa hanc inhabilitatem nulla est difficultas, quia cùm Hæreticus excommunicatus sit & irregularis, collatio Beneficii eidem facta, pleno jure irrita est, & expresè irrita declaratur in jure, cap. 2. *de Hæret.* in 6. In Galliâ cùm cessat hæresis, cessat & irregularitas : qui tamen durante hæresi, Beneficium recepit, novâ indiget provisione.

Quod spectat ad vocationem Beneficiorum quæ quis ante hæresim possedit, dicendum est ea ipso facto non vacare per hæresim saltèm in Galliâ. *Vide fusiorem nostrum Tract. de Fide, p. 315.*

PUNCTUM SECUNDUM.

De Commercio cum Hæreticis.

Duo hîc inquiruntur : 1°. an Fideles possint Hæreticos in matrimonium ducere ; 2°. an cum Infidelibus disputare, vel Hæreticorum libros legere liceat. Sit

Conclusio I. Matrimonia Fidelium cum Hæreticis jure Ecclesiastico prohibita sunt ; non sunt tamen nulla, imò accedente Romani Pontificis dispensatione contrahi aliquando possunt.

Prob. 1. pars ex Concilio Calcedonensi, can. 14. ubi sic : *Hæreticum conjugere matrimonio nulli liceat, nisi utique persona quæ orthodoxæ conjungitur, se ad orthodoxam fidem convertendam spondeat.* Idem decernunt plures Synodi, & præcipuè Concilia duo Provinciæ Burdigalensis an. 1583 & 1584. quæ sub pœnâ suspensionis ipso facto incurrendæ vetant nè quis, seu regularis sit aut secularis, Hæreticos conjungere ausit. Idem locum habet in Diœcesi Parisiensi.

Prob. 2. pars : quia si matrimonia hæc invalida forent, vel jure naturali, vel jure divino, vel demùm jure positivo : Atqui non sunt invalida, 1°. jure naturali : nam Moïses duxit Sephoram filiam Sacerdotis Madian, Esther Assuerum gentilem, & hæc matrimonia semper pro veris & legitimis nuptiis agnita fuêre ; Ergo non erant nulla, imò nec absolutè prohibita jure naturali, in quo nè ipse quidem Deus dispensare potest. Non 2°. jure divino, quia alioqui Joseph Moïses & Esther divinam legem violassent in puncto admodum gravi, quod nemo dicere ausit. Non 3°. jure positivo ; cùm è contra jus illud supponat matrimonia Catholicorum cum Hæreticis valida esse, ut patet ex cap. 14. *de Hæret.* in 6.

Nec nocent Canones Ecclesiæ Grecæ, quia hæresis potest matrimonium dirimere apud Græcos, absque eo quòd illud dirimat apud Latinos.

Prob. 3. pars; quia causæ propter quas Moïses & alii ducere potuerunt infideles, in novo Testamento occurrere possunt. Aliunde etiam fieri potest, ut nullum in eâ conjunctione subsit periculum subversionis, imò ut ex eâ multùm boni sperari possit, putà conversio Principis Hæretici, favor ab eo præstandus Catholicis qui ditioni ejus subsunt, &c. Atqui in hisce circumstantiis potest Papa dispensare, prout de facto sæpè dispensavit: sic enim concessit Clemens VIII. an. 1603. ut Dux Barensis Catharinam Henrici IV. Francorum Regis sororem, sed hæreticam duceret. Idem anno 1625. permisit Urbanus VIII. Henricæ Ludovici XIII. sorori; erga Carolum I. Anglorum Regem hæreticum, ut Catholici in Angliâ degentes humaniùs tractarentur.

Circa difficultates è Sacramenti profanatione petitas, vid. Tournely de Matrimonio, p. 107. Ut solvantur cetera quæ hîc moram injicerent,

Quæres 1°. an necessaria sit Papæ dispensatio, si Hæreticus conversionem promittat. R. stando in jure dispensationem Pontificis non esse hoc in casu necessariam, quia Concilium Calcedonense suprà cicatum permittit hæc matrimonia cùm Hæretici *se ad orthodoxam fidem convertendos spondent*. Si tamen, ait Lugo, usu receptum sit ut in hoc etiam casu petatur dispensatio, utique petenda erit, quia consuetudo vim habet legibus derogandi. Adde quòd longè tutius sit in hoc casu recurrere ad superiorem. *Dis. 22. n. 17.*

Quæres 2°. an liceat nuptias contrahere cum Hæretico qui nullam conversionis spem injicit. R. affirm. tum quia etiam sublatâ conversionis spe, cessare potest periculum propter quod matrimonia hæc jure naturali prohibita essent; tum quia etiamsi non speretur hæretici conversio, sperari possunt alia bona quæ defectum hunc insigniter compensent: v. g. libertas fidei profitendæ, quæ antea negabatur, Catholica prolis educatio, &c. tum denique quia Sancti qui in antiquâ lege Infidelibus nupserunt, ut Esther Assuero, nullam eorum conversionis spem conceperant,

Ceterùm communiter loquendo, gravior requiritur causa ut Hæreticus accipiat uxorem Catholicam, quàm ut Catholicus accipiat Hæreticam, quia vir uxoris animum potentiùs movere solet, quàm uxor moveat animum viri.

Conclusio II. Matrimonium inter baptisatos contractum non dissolvitur quoad vinculum per hæresim alterius, bene verò quoad thorum & habitationem.

Sess. 24. can. 5. Prob. 1. pars ex Concilio Trid. ubi sic: *Si quis dixerit propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit.*

Trid. ibid. can. 8. Prob. 2. pars ex eâdem sacrâ Synodo quæ sic loquitur: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cùm ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.* Porrò hæresis quâ exitialius nihil fingi potest, non infimum habet locum eas inter causas quæ ad divortium sufficere possunt; præsertim cùm sit fornicatio quædam spiritualis, corporali deterior, ut docent S. Augustinus & S. Thomas.

Nec nocet quòd Christus Matth. 5. insinuare videtur uxorem à marito *exceptâ fornicationis causâ*, discedere non posse. Hîc enim loquitur Christus de separatione perpetuâ, quæ in solo fornicationis casu locum habet: sed non ideò alias excludit causas divortii ad tempus, donec scilicet is à quo separatur alter, ad meliorem sensum redierit. Ratio autem cur fornicatio rigorosiùs puniatur, hæc est, quòd crimen illud committatur in materiâ matrimonii propriâ, & per ipsum violetur carnis unitas.

Quæres 1°. an Catholicus teneatur redire ad conjugem qui ab hæresi suâ recessit. R. vel Catholicus autoritate propriâ ab hæretico discessit, vel interveniente Judicis autoritate. Si 1. Catholicus ad hæreticum reverti, aut autem suscipere debet, & *si reverti noluerit, compellatur*, ait Urbanus III. cap. 6. De

divortiis ; idque verum eſt , etiamſi Catholicus Ordines ſacros receperit , vel voverit in Religione , quia citatum caput indiſtinctè loquitur. Si 2. Potior ſicut & communior nobis videtur eorum ſententia, qui exiſtimant Catholicam à viro ſuo , judicio Eccleſiæ ſeparatam , non teneri ad eum cùm reſpuerit redire , ſi Religionem profeſſa fuerit ; ſecus , ſi necdum profeſſa fuerit. Ratio eſt , quia non aliter conciliari poſſunt variæ Pontificum Decretales eodem titulo , relatæ.

Quæres 2°. an Catholicus teneatur ad ſeparandum ſe à comparte hæreticâ. R. Catholicum aliquando teneri ad ſeparationem, quoties ſcilicet hæc neceſſaria eſt, ſeu ad vitandum propriæ perverſionis periculum, ſeu ad retrahendam ab hæreſi compartem , ſi hâc viâ retrahi poteſt. Aliunde verò poteſt aliquando Catholicus cedere juri ſuo , etiam poſt ſententiam Judicis , quia totum divortii jus conceditur Catholico in ipſius favorem : poteſt autem quilibet renuntiare favori ſibi conceſſo , ſi nihil aliud obſit.

Quæres 3°. an copula Catholici cum hæretico ſit tacita & virtualis condonatio , quâ ſemel poſitâ jam non poſſit Catholicus divortium facere. R. Per copulam condonari adulterium non autem hæreſim: quia non eadem ratio militat in utroque caſu. Injuria enim adulterii eſt diviſio carnis , quæ per ſubſequentem copulam quaſi connaturaliter redintegratur ; hæreſis verò eſt peccatum infidelitatis contra Deum , circa quod copula ſubſequens eodem modo non operatur , niſi ex parte Catholici interſit explicita vel implicita condonandi voluntas.

Ceterùm ſi Catholicus nuptias contrahat cum hæretico , renuntiat juri divortii : fruſtrà enim contraheret ſi non intenderet , non obſtante hæreſi , thorum habere communem. Si tamen hæreticus converſionem ſuam , vel præſtandum Catholicis favorem ſpopondiſſet , nec ſtaret promiſſis ; itèm ſi Catholicus ex cohabitatione cum hæretico amittendæ fidei periculum ſibi imminere ſentiret, poſſet à comparte

recedere ; quia in priori casu, frangenti fidem in re tanti momenti, non est servanda fides; in posteriori verò, non obligat promissio de re quæ illicita evadit.

Quæres 4°. an sicut in adulterio carnali datur compensatio, sic & detur in spirituali hæreseos adulterio. R. Si ambo conjuges in hæresim lapsi sunt, non magis unum ab alio recedere posse, quàm si ambo adulterium commiserint; quia jus divortii non nisi Catholico conjugi concessum est. Idem dicendum si ambo redierint ad fidem, quia jus divortii non conceditur nisi contra hæreticum in hæresi permanentem. Si verò alio in hæresi permanente, alter ad fidem redeat, poterit ab alio recedere: quia hæresis præterita neque dat jus ad divortium, neque jus conjugis ad fidem reversi impedire potest: imò & jus illud potest adaugere, cùm uxor conversa plus aliquando mali timere possit à conjuge hæretico, quàm si semper catholicè sensisset. Jam dicendum de disputatione cum hæreticis.

Disputatio de rebus fidei duplex institui potest: alia *formalis*, quæ fit ad defendendum aut persuadendum alteri id quod ab eo negatur; alia *materialis*, quæ fit cùm duo idem credunt, solùmque exercendi ingenii gratiâ disputant. Non loquimur hîc de disputatione solùm materiali; hæc enim *per se* licita est, cùm & animo catholico fiat, & eo fine ut fidei veritates nervosiùs defendantur contra hæreticos. Cavendum tamen nè hujusmodi concertationes vel habeantur linguâ vulgari coram plebe, quæ difficultate facilè percipit, solutiones non ità; vel ex aliquâ disputantis dubitatione procedant: alioqui enim peccarent *tanquam dubius in fide, & infidelis*, 2. 2. q. 10. a. 7. ait S. Thomas. Quæstio igitur tota est de disputatione formali circa fidei dogmata.

Conclusio III. Disputatio cum Hæreticis si fiat cum debitis conditionibus, licita est, sed non omnibus.

Prob. 1. pars, 1°. ex Scripturâ. Ad Tit. 1. *Oportet Episcopum esse amplectentem eum qui secundùm doctrinam*

trinam est, fidelem sermonem, ut possit eos qui contradicunt arguere. I. Petr. 3. *Parati semper* estote *ad satisfactionem*, græcè, *ad apologiam omni poscenti vos rationem de eâ quæ in vobis est spe, sed cum modestia.* Atqui non potest is qui secundùm doctrinam est fidelis sermo defendi contra infideles, absque aliquâ cum iis disputatione; & hæc necessaria etiam est ad faciendam fidei apologiam, quam Christianis imperabat Apostolorum Princeps.

Prob. 2°. ex constanti SS. Patrum exemplo, qui, ut ex polemicis eorum operibus constat, omne omnino infidelium genus impugnârunt, debellârunt, protriverunt, secundùm id Augustini: *Cum hæreticis verbis etiam agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum.* *Epist. 95. aliàs. 8.*

Prob. 2. pars: ad disputationem enim duo requiruntur ex parte disputantis: 1°. ut eam habeat in fide firmitatem, quæ impediat ne disputationis occasione dubii quidpiam patiatur: aliàs fieri posset ut excideret à fide, dum fidem persuadere satageret; 2°. ut doctus sit & capax, quantùm opus est. Hæc autem capacitas ex adversariorum viribus metienda est: minùs enim requiritur scientiæ ut quis cum hæretico imperito congrediatur, quàm ut cum docto & sagaci. Porrò eruditio ad hujusmodi prælia non tam ex ipso scientiæ fundo æstimanda est, quàm ex usu, ac facilitate quâdam sese explicandi ad captum audientium; quæ si desit, disputatio facilè cedet in contemptum fidei, & auditorum periculum.

Ex parte verò illius quòcum initur disputatio, requiritur, ut hæc ei profutura prudenter judicetur.

Regulariter enim loquendo, illicitum est cum iis disputare qui non ex ignorantiâ, sed ex malitiâ errant; & qui nihil verentur magis quàm nè aperiantur sibi oculi. Ratio est, quia tunc disputatio non solùm otiosa est, sed & scandalosa, quatenùs sine utilitate præbetur infideli occasio committendi nova peccata per obstinatam proprii erroris defensionem.

Dixi *regulariter*: quia permissa aut etiam neces-

saria esse potest disputatio cum hæreticis; 1°. si speretur auditores qui hæretici sunt hinc convertendos esse; 2°. Catholicos in fide à quâ fortè deficerent, confirmatum iri; 3°. hæreticos ipsos deinceps timidiores fore, nec tam insolenter Catholicis insultaturos.

3°. Requiritur ex parte auditorum, ut disputatio iisdem nocere non possit; quod magis cavendum est, cùm auditores aliàs in fide tranquilli, argumentis contra fidem proponendis facilè moveri possunt, quia rudes sunt & imperiti; itèm cùm locus est timendi nè perturbari incipiant, cogitando ea in dubium revocari de quibus nusquam hactenùs dubitaverant, qui primus est ad introducendam hæresim gradus. Si tamen viri simplices probabiliter sollicitandi sint ab hæreticis, & timeri possit nè ex silentio nostro colligant malam esse causam quam tuemur, tunc instituenda erit coram iis disputatio, ut saltèm confusè intelligant Ecclesiæ fidem suis niti momentis, licèt hæc non satis possint ab omnibus percipi.

4°. Ex parte modi requiritur modestia & sincerus veritatis amor in disputante, adeò ut adversarios tam moribus vincat, quàm rationum pondere: unde procul abesse debent injuriæ, æmulatio, &c. Etverò nè disputatio fructu careat, necesse est ut adversarius gratè audiat: *Gratè autem affici eum qui injuriis afficitur, vix contingere potest*, ut bellè ait S. Chrysostomus.

Prob. 3. pars, ex c. *de Hæret.* in 6. ubi sic: *Inhibemus nè cuiquam Laïcæ personæ liceat publicè vel privatim de fide catholicâ disputare; qui verò contrà fecerit, excommunicationis laqueo innodetur*; Ergo jure positivo graviter prohibitum est Laïcis nè disputent.

Fatendum tamen legem hanc per usum contrarium abrogatam videri in regionibus ubi grassantur hæreses: unde iis in locis, sub oculis & cum plausu Episcoporum, Laïci verè capaces frequenter disputant cum hæreticis. Ità Suarez, Lugo, &c.

Jam de lectione librorum hæreticorum, sit

CONCLUSIO IV. Lectio hujusmodi librorum multis prohibita est jure naturali, & multò pluribus jure ecclesiastico.

Prob. 1. pars; quia lectio hæc ex naturâ rei periculosa est multis, cùm pauci vafritiem & tricas Hæreticorum detegere valeant; pauciores ab eorum laqueis & difficultatibus se expedire; Ergo meritò dixit Sylvius, rudes & in Theologiâ leviter instructos, quales, inquit, sunt ii *ferè omnes qui duobus aut tribus* tantùm *annis Theologiæ studuerunt, non sine gravi peccato legere posse istiusmodi libros, etiamsi nulla esset lex Ecclesiastica.*

Prob. 2. pars, ex Bullâ 76. Pii IV. per quam omnibus quantâcumque dignitate fulgentibus, exceptis pravitatis hæreticæ Inquisitoribus, librorum hæreticorum lectio severè interdicitur.

Verùm in Galliis pleno jure Hæreticorum libros legunt, tùm Episcopi eorumque Vicarii Generales qui & hanc facultatem iis impertiunt quibus expedire judicant; tùm Doctores qui hæresim & hæreticos impugnare, libros approbare, de iisdem judicium doctrinale ferre consueverunt; quæ omnia præstare nequeunt, nisi eorumdem libros evolvant. Quædam hîc animadvertenda.

Babin. tom. I. in Decal. B. 116.

1°. Itaque librorum hæreticorum lectio etsi speciali locorum lege interdicta non sit, est tamen jure naturali prohibita iis omnibus quibus periculosa esse potest, id est, pluribus. Hæc autem juris naturalis prohibitio pro iis etiam locum habet, qui obtentâ à Superioribus Ecclesiasticis libros illos perlegendi facultate, sese eâ lectione moveri, & in fide debilitari sentirent. 2°. Multæ sunt Diœceses in quibus speciali statuto vetita est librorum hæreticorum lectio, eorum præsertim qui à posterioribus Hæreticis conscripti sunt; idque, ut fieri solet, sub pœnâ excommunicationis ipso facto incurrendæ.

Hæc autem censura incurritur, 1°. ab iis qui etsi linguâ non exprimant id quod legunt, percurrunt

tamen oculis : nam & ii legere dicuntur ; 2°. & alheris qui præcipiunt famulis ut sibi tales libros legant. Si quis tamen, ait Sylvius, neque hæresi neque hæretico favens, quempiam audiat tales libros legentem, valdè probabile est quòd censuram non incurrat : tùm quia is nec per se nec per alium propriè legit ; tùm quia verba pœnalia strictè accipienda sunt ; 3°. Qui legeret librum autoris Catholici, cui addita essent scholia autoris hæretici fidei contraria, is si etiam scholia legeret, non esset à censurâ immunis ; quia volumen illud duos, ut ità dicam, continet libros, quorum alter est autoris hæretici. Imò subjaceret censuræ qui solùm libri prœmium, vel Epistolam dedicatoriam legeret : tùm quia prohibito libro, quælibet ipsius pars prohibita censetur ; tùm quia periculum est nè lectio prœmii vel Epistolæ dedicatoriæ, quæ vulgò magnâ cum arte exarata sunt, ad reliqui operis lectionem trahat.

Quæres an in lectione libri hæretici detur materiæ parvitas. R. negat. quia libri hæretici præcipuè & communiter prohibentur ob periculum seductionis, à quo nemo nisi superbior, & hoc ipso decipi facilior, immunem se æstimare debet in materiâ tam lubricâ : Atqui periculum illud in quâlibet libri hæretici parte rationabiliter timeri potest. Una enim linea continere potest vel gravissimæ contra fidem probationis initium ; vel antecedens plurimas maximi momenti consequentias inferens, unde vel dubium grave, vel ingens plura legendi prurigo enascatur ; Ergo cùm ille qui hæreticum librum aperit, ignoret quam in periodum oculos ad aperturam conjicere possit, ac proinde quo in loco lateat respectu suî periculum quod Ecclesia præcaveri voluit, consequens est quòd graviter se exponat, & proinde quòd graviter peccet, sicque censuram incurrat.

Secundùm hanc regulam judicandum est de lectione librorum impurorum, vel aliundè periculosorum, quales sunt libri multi Romanenses, fictæ Fontanii historiæ, Dictionarium Bailii, quo tota

Contes de La Fontaine.

Christi Religio concutitur, & cujus lectione novimus non ità pridem subversam fuisse adolescentis alicujus mentem, qui in Deismo vel Atheismo miserè mortuus est.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Spe.

VIdendum hîc 1°. quid sit spes, quomodò dividatur, quod sit ejus objectum, quod subjectum; 2°. quæ proprietates; 3°. qui effectus; 4°. quæ vitia eidem adversentur.

SECTIO PRIMA.

De naturâ, divisione & objecto Spei.

SPes spectari potest genericè, vel specificè.

Spes genericè sumpta definitur, Motus appetitûs efficaciter prosequentis bonum absens, arduum & possibile, cum fiduciâ assecutionis.

Dicitur 1°. *motus*, id est, tendentia quâ *appetitus* fertur in objectum quod apprehendit ut naturæ suæ conveniens.

Dicitur 2°. *efficaciter prosequentis*; quia spes necessariò distinguitur tùm à purâ velleïtate, tùm à simplici complacentiâ, quales esse possunt in plebeïo regiam majestatem contemplante: & qui licèt eam utcumque exoptet, non tamen sperat.

Dicitur 3°. *bonum absens*, & sic spes differt tùm à timore, *qui est de malo*; tam ab amore, qui est boni præsentis, sicut & absentis; tùm à gaudio, quod est fruitio boni præsentis. S. Thom. 2. 2. q. 40. a. 1.

Dicitur 4°. *arduum*, id est obtentu difficile. Hoc sensu spes distinguitur à desiderio simplici, quod versatur circa bonum absens & obtentu facile: *Non enim aliquis dicitur aliquid sperare minimum, quod statim est in sua potestate ut habeat.* Ibid.

Dicitur 5°. *possibile*; quia *nullus movetur ad id* S. Thom. 2. 2. q. 23.

quod æstimat impossibile adipisci... Et verò impossibilitas finis obtinendi desperationem creat: unde obiter inferes, nullum spei actum ab iis elici posse qui putant mandata Dei sibi etiam conantibus & volentibus, esse impossibilia.

Dicitur 6°. *cum fiduciâ assequendi*, quia nemo efficaciter intendere potest id cujus consequendi nullam habet fiduciam.

Spes sumpta specificè, seu spes theologica definitur, Virtus theologica per quam certâ cum fiduciâ expectamus à Deo tùm beatitudinem æternam, tùm media illius consequendæ.

1°. Spes est *virtus*, quia facit habentem se & actum ejus, bonum: bonum enim est tendere in
Psalm. Deum, & auxilio ejus inniti. Unde id: *Bonum est*
117. *sperare in Domino.*

Nec nocet quòd spes reperiatur in peccatoribus, qui quà tales boni non sunt. Virtus enim non dicitur *facere bonum habentem se*, quasi quælibet virtus hominem simpliciter & absolutè perfectum efficiat; sed quia nulla est virtus quæ hominem non perficiat in genere suo; & id ipsis quoque peccatoribus convenit, qui licèt ut peccatores, mali sint, ut tamen in Deo sperant, laudabiles sunt & hoc sensu boni.

2°. Virtus *theologica*, quia pro objecto immediato habet Deum ut summum hominis bonum, & supernaturaliter possidendum.

3°. *Per quam certâ cum fiduciâ expectamus, &c.* quia spes Dei promissis potenter innixa, animam firmat velut anchora, juxta id Hebr. 6. *Confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.*

4°. Per quam expectamus *à Deo beatitudinem & media illius*, quæ verba exhibent duo spei objecta, aliud primarium, quod est ipsa Dei possessio; secundarium aliud, quod à Deo & à nobis pendet. A Deo, quia sine ejus gratiâ nihil possumus; à nobis quia quisque debet eniti nè gratiam Dei in vacuum recipiat.

Spes sicut & fides dividitur in *formatam*, quæ in justis cum caritate reperitur; & *informem*, quæ reperitur in Christianis qui à caritate exciderunt per peccatum, modò peccatum illud non sit desperationis; quia sicut fides per peccatum infidelitatis destruitur, sic & spes per peccatum desperationis extingui debet. Quòd autem spes informis, sit vera virtus, ac donum Dei supernaturale, patet ex Trid. Sess. 6. c. 6. ubi de peccatoribus dicitur, quòd *ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore.*

Jam quæritur quodnam sit spei objectum. Nulla quidem est difficultas de objecto materiali. Patet enim ex dictis primarium spei objectum esse Deum, secundarium verò esse media omnia seu spiritualia seu temporalia per quæ Deus decrevit homines adducere ad suî possessionem. At de objecto formali variæ sunt Theologorum opiniones. Alii objectum formale spei reponunt in *arduitate* objecti sperati, alii in bonitate relativâ ejusdem objecti, &c. Sit

* CONCLUSIO I. Arduitas objecti sperati, non * est ratio formalis spei.

Prob. Ratio formalis virtutis alicujus ea est propter quam eadem virtus ad actum reducitur; sic eliciuntur actus fidei & caritatis, tùm ob autoritatem Dei loquentis, tùm ob finitam ejus bonitatem: Atqui arduitas non est id propter quod spes ad actum reducitur; cùm è contra arduitas sæpiùs retrahat à sperando, ut sæpe docet experientia; Ergo.

Prob. 2°. Se habet arduitas ad spem, sicut obscuritas ad fidem: Atqui obscuritas non est ratio formalis sub quâ fides objectum suum attingit, sed tantùm modus objecto fidei inhærens; Ergo à pari arduitas est solùm modus spei objecto inhærens. Porrò evidens est non id omne quod intrinsecus est objecti modus, formalem ejus rationem ingredi, sed id solùm quod est ratio primaria sub quâ objectum aliquod consideratur. Sic etsi corpus prout est medi-

cinæ objectum, sit extensum physicè, corpus tamen prout physicè extensum, non est objectum medicinæ, quia ratio specifica sub quâ medicina corpus attingit, est sola ejusdem sanabilitas.

Conclusio II. Bonitas Dei relativa non est adæquatum spei objectum formale.

Prob. Ratio formalis virtutis theologicæ ea est in quam prædicta virtus ultimatè resolvitur. Sic ratio formalis fidei est Dei revelantis autoritas; unde rogatus quis cur credat, illicò reponit se credere quia Deus revelavit: Atqui spes adæquatè sumpta, non resolvitur ultimatè in bonitatem objecti sperati. Alioqui interrogatus quis cur speret, respondere deberet se sperare, quia res sperata sibi commoda est & conveniens: porrò nemo est qui respondere possit se sperare assecutionem rei præcisè quia bonum est ut rem illam assequatur. Dicet quidem se rem cupere eò quòd hæc si bona sit: at non dicet, si sapit, se hanc eâdem de causâ sperare. Sic mercator non eò præcisè divitias sperat, quòd sibi bonum sit divitem esse; sed quia confidit se laboris auxilio posse divitias assequi; Ergo.

† Conclusio III. Objectum formale spei, prout spes est desiderium beatitudinis, est bonitas Dei respectiva: objectum verò formale ejusdem spei, prout est erectio mentis adversùs difficultates quæ à consequendâ beatitudine retardant, est virtus Dei auxiliatrix, prout per divinam promissionem nobis quodammodò obligata.

Prob. 1. pars; quia desiderium est essentialiter motus animi bonum aliquod quà tale prosequentis; Ergo spes theologica, prout est desiderium, tendere debet in Deum quà bonum: Atqui non tendit in Deum quatenus absolutè & in se bonus est; is enim Deum prosequendi modus, pertinet ad caritatem, quæ Deum propter Deum diligit; Ergo spes tendit in Deum prout nobis bonus est.

Prob. 2. pars. Illud est *ratio sub quâ* spei, cui spe innititur tanquam medio obtinendi vitam æternam

Atqui ſpes virtuti Dei auxiliatrici, prout ſibi per divinas promiſſiones quodammodò obligatæ, innititur tanquam medio beatitudinis obtinendæ. Ideò enim ſpero vitam æternam, quia confido & Deum ſatis eſſe potentem ut mihi conferat gratias quarum ope beatitudinem conſequi valeam, & ſatis in me miſericordem, ut eas de facto mihi conferre velit. Hinc Pſaltes in medium ſpei aſſumit auxilium Dei, non poſſibile duntaxat, ſed certum & quoties opus fuerit, præſto futurum: *Deus meus*, inquit, *adjutor meus, & ſperabo in eum.* Hinc Deus ipſe ut Abrahæ animum ad ſpem beatitudinis erigeret, ſuam ei protectionem ſpondet, *Ego*, inquit, *ſum protector tuus & merces tua magna nimis.* *Pſ. 17.* *Gen. 15.*

* Objicies. Objectum ſpei debet eſſe Deus ipſe; * alioqui ſpes non erit virtus theologica: Atqui virtus Dei auxiliatrix non eſt ipſe Deus, ſed aliquid creati à Deo dimanans.

R. 1°. Neceſſe non eſt ut virtus theologica ſolum Deum habeat pro objecto, ſed ſufficit ut ipſum habeat pro objecto partiali primario, ità ut tamen Deus ipſe ſit ratio per quam eadem virtus in alia objecta minùs præcipua tendit: idque evidens eſt, tum in fide, tum in caritate, quarum prior pro objecto habet, non Deum modò, ſed & id omne quod revelatum eſt; poſterior verò attingit bonum omne quod creatura Creatori propter ipſum velle poteſt.

R. 2°. neg. min. Nam objectum ſpei non eſt ſolum auxilium creatum, quo Deus nobis ſuccurrit, ſed & ipſa increata Dei bonitas, prout gratiæ ad ſalutem noſtram neceſſariæ fons & origo: unde ſe habet gratia nobis in tempore conceſſa, ad ſpem, ſicut ſe habet revelatio exterior ad fidem; Ergo ſicut fides ità innititur externæ Dei revelationi, ut ſimul quoque increatæ ejuſdem veracitati innitatur; ſic ſpes ità creato Dei auxilio confidit ut ulterium, innitatur Dei attributis à quibus auxilium illud deſcendit, poteſtati ſcilicet & pietati divinæ.

Inſt. Auxilium Dei quod ſpei naturam ingreditur:

non potest esse nisi gratia efficax; alioqui spes incerta esset : Atqui auxilium efficax non potest esse spei motivum, cùm Deus illud suis etiam amicis sæpè deneget ; Ergo ratio formalis spei, in auxilio Dei reponi nequit.

R. neg. maj. & dico, spei motivum esse gratiam quæcumque ea sit, modo certus sit homo eam sibi defuturam non esse, nisi prior ipse eidem defuerit. Hæc veritas disertè traditur à Trid. sess. 6. c. 13. his verbis : *In Dei auxilio firmissimam spem collocare omnes debent ; Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ità proficiet.* Ergo auxilium cui innititur spes nostra, tale est ut ei homines deesse possint & sæpiùs desint ; ac proinde non est gratia efficax cui homo nunquam resistit.

† † Quæ sit spei certitudo, & qualiter hæc cum systemate nostro concilietur, dicam inferiùs. Unum annotare sufficiat, impossibilem esse spei theologicæ actum in systemate Janseniano : spes enim præcipuè nititur promissis Dei, ut expressè docet Catechismus Meldensis * ab Ill. Bossueto compositus ; Ergo sublatâ Dei promissione necesse est spem tolli : jam verò nulla est Dei promissio de dandâ cuipiam gratiâ efficaci ; Ergo.

Quæres quod sit spei subjectum, seu in quibus reperiatur spes.

R. 1°. Spes reperitur in omnibus viatoribus, nisi sint Infideles, Hæretici, aut de salute suâ desperantes. Ratio est, quia Christiani viatores, vel sunt justi, & tunc omni virtutum theologicarum apparatu instructi esse debent ; vel sunt peccatores, & in his perseverat spes, nisi vel excidant à fide quæ spei & caritatis fundamentum est, vel in desperationem spei capitaliter infensam abeant. A contrario Infideles & Hæretici qui fidem non habent, nec spem theologi-

* *D.* Pourquoi dites-vous que vous espérez la vie éternelle que Dieu a promise ? *R.* Parce que la promesse de Dieu est le fondement de notre espérance. *Catech. Meld.* 3. *p.* 161. *num.* 117.

cam habere possunt, sed solùm acquisitam, quæ est amor quidam naturalis summi boni, & humana quædam in ipsum tendentia.

R. 2°. Remanet spes in animabus quæ purgatoriâ flammâ torquentur: 1°. quia eædem animæ fidem quæ spei fundamentum est conservant, cùm non videant facie ad faciem; 2°. quia in his occurrit expectatio sancta boni absentis, & ità ardui ut nonnisi per graves cruciatus obtineri possit; quod ad spem satis est.

R. 3°. Nulla manet spes in damnatis: quia ad eorum statum pertinet ut de ejus perpetuitate certi sint, juxta id Job 15. *Non credit quòd reverti possit de tenebris ad lucem.*

R. 4°. In comprehensoribus non remanet spes saltem prout est in nobis: quia jam fruuntur beatitudine, quæ in nobis præcipuum est spei objectum.

* Non expendam an homo cui facta esset futuræ suæ damnationis revelatio, adhuc teneretur ad sperandum, quia hic casus repugnat de potentiâ ordinariâ, ut docet S. Thomas, q. 23. de verit. a. 8. *Et si alicui talis revelatio fieret, deberet intelligi non secundùm modum prophetiæ prædestinationis, vel præscientiæ, sed per modum prophetiæ comminationis, quæ intelligitur suppositâ conditione meritorum.* *

† SECTIO SECUNDA. †

De proprietatibus Spei.

SPei proprietates sunt 1°. ejus certitudo; 2°. necessitas eliciendi actus ejusdem; 3°. honestas eorumdem actuum, præsertim verò amoris concupiscentiæ, quem spes naturaliter importare videtur.

PUNCTUM PRIMUM.

De certitudine & necessitate Spei.

PSeudoreformati existimant fidem esse certam animi fiduciam, quâ unusquisque indubitanter sibi applicat promissiones futuræ beatitudinis gene-

ratim factas unde sequitur unicuique firmiter esse credendum se esse ex prædestinatorum numero. Contra eos sit

CONCLUSIO Spes est certa ex parte Dei; incerta verò ex parte nostri : debet tamen dici spes simpliciter & in se certa.

* Prob. 1. pars, * 10. ex Scripturâ. Rom. 8. *Spes non confundit.* II. Timot. 1. *Scio cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare.* Unde sic : Si spes incerta esset ex parte Dei, spes suo quandoque frustraretur effectu, quia Deus creaturis suis deesset, sicque confunderentur ii qui sperant in Domino : Atqui hoc repugnat citatis Scripturæ textibus; Ergo.

† † Prob. 2°. Illa virtus est certa ex parte Dei, quæ certis & inconcussis Dei attributis, innititur : Atqui spes... Spes enim innititur tùm omnipotentiæ Dei, tùm ejus fidelitate in promissis, ut patet ex his Apostoli verbis : *Per duas res immobiles quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.* Porrò quid inconcussum magis, quàm omnipotentia & veracitas Dei? *Fidelis est, se ipsum negare non potest.*

Hebr. 6.

Prob. 2. pars : quia spes pendet à conditione de quâ nec certi sumus, nec, seclusâ Dei revelatione, certi esse possumus. Spei enim exitus pendet à bono gratiæ nobis concedendæ usu : Atqui de bono illo usu certi non sumus. Alioqui enim nullus esset nobis locus ex parte nostrâ timendi in negotio salutis, sicut non est timendi locus ex parte Dei : id autem toti Scripturæ repugnat. Eccles. 9. *Nescit homo utrùm amore vel odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Rom 11. *Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time.* Phil. 2. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini.* Quæ loca dùm timorem & sollicitudinem imperant, necessariò excludunt certitudinem absolutam, quæ cum metu ac tremore tanto compati non posset.

rob. 2°. ab absurdis. Si spes ex parte nostrì ab- *
è certa sit, poterit ac proinde tenebitur unus-
que certò credere se esse ex prædestinatorum nu-
: Atqui consequens est plusquàm absurdum;
nim Protestantes pro certo habere debent pau-
sse ex ipsis qui electi sunt: quì ergo fieri potest
omnes indubitatâ fide se prædestinatos esse cre-
? Meritò itaque Tridentina Synodus: *Si quis* Sess. 6.
it... neminem verè esse justificatum, nisi qui cre- can. 14.
e esse justificatum... anathema sit.
Prob. 3. pars. Res quælibet denominari debet †
quæ sunt ei propria, non autem ex iis quæ ipsi
accidens adveniunt: Atqui ex dictis, spes est
ne principii sui & intrinsecè certa, cùm præ-
è fundetur in omnipotentiâ & providâ Dei bo-
e, quæ sine peccato in dubium revocari non
unt. Quòd autem sperans incertitudini obno-
sit, non oritur à motivo spei, quo nihil firmius;
x instabilitate humanæ voluntatis, quâ nihil de-
s; Ergo sicut ars & prudentia meritò habentur
abitus in se certi & infallibiles, tametsi subjec-
cui insunt sæpiùs aberret à scopo, ità & à pari
verissimo illo sensu dici potest in se & simpli-
certa.
bj. Ea virtus non est certa ratione suî, quæ est
a timoris & anxietatis: Atqui spes, &c. Ubi
n est spes, ibi necessariò est desiderium possi-
li bonum obtentu difficile: Atqui ubi est tale de-
rium, ibi necessariò est anxietas & timor; nem-
ion obtinendi idem bonum; Ergo.
. Dist. maj. Ea virtus certa non est, quæ ratione
est causa timoris, C. quæ per accidens solùm
propter defectum alterius est causa timoris, N.
rò timor excidendi ab objecto spei, non nasci-
ex ipsâ spe, sed ex defectu hominis qui meritò
et nè divinæ bonitatis divitias contemnat: at
l inde contra spei ipsius certitudinem colligi po-
; sicut ex eo quòd artifex, cùm præsertim ma-
am pretiosam tractat, anxius sit & plurimùm

timèt nè contra artis regulas peccat, nihil contra ipsam artis certitudinem inferri potest.

Ceterùm timor quem parit spes, suam habet suavitatem; imò hoc habet quòd objecti sperati desiderium adaugendo, spem ipsam adaugeat, juxta in psalm. 113. *Qui timent Dominum speraverunt in Domino.* Unde colliges 1°. eum qui verè sperat in Domino, exuere utcumque humanitatem, & induere fortitudinem Dei: ut jam cum Apostolo dicat; *Cùm infirmor, tunc potens sum; omnia possum in eo qui me confortat.* Quid enim non possit qui innititur omnipotentiæ & bonitati divinæ, quam docet fides nobis non esse defuturam, nisi priores ei defuerimus? Hinc confidenter S. Bernardus: *Si insurgant adversùm me prælia, si seviat mundus, si fremat malignus, si ipsa caro adversùs spiritum concupiscat, in te ego sperabo.* 2°. in id præcipuè Confessariis & Pastoribus incumbendum esse, ut spei spiritu eos impleant, quorum saluti deserviunt, eosque doceant, timorem illum quem Ecclesia donum Dei esse credit, nedum animos dejiciat, & removeat à Deo, imò ad ipsum totis velis impellere; quod ut præstet, & in spem erigi debet, & annexam habere sui ipsius diffidentiam.

Serm. 9. in Psalm. 20.

Unum addo, quòd licèt spes ex parte nostri sit incerta, non desunt tamen signa ex quibus & amor Dei in nos, & nostri in Deum affectus quasi certò cognosci, ac proinde mens in spem firmam erigi possit: ut si nihil in nobis grave & letale redarguat conscientia; si constans divinæ legis desiderium experiamur: si crebrò revocemus illud Scripturæ, *Qui timet Deum nihil negligit.*

Ecclef. 7.

Quod spectat ad necessitatem spei, quæritur an, quando, & quibus spes necessaria sit. Quâ de re

Dico 1°. Spes est necessaria necessitate medii, & præcepti tùm naturalis, tùm divini.

Prob. 1. pars. Homo vel est peccator, vel justus: Atqui utrique necessaria est spes: 1°. quidem peccatori: is enim sine spe justificationem obtinere

non potest; cùm Tridentinum inter dispositiones Sess. 6. c. adultis peccatoribus necessarias exigat ut *in spem* 6.
erigantur, fidentes sibi Deum propitium fore. Atqui hinc spem requirebat Christus his similibusve verbis. *Confide, dimittuntur tibi peccata tua.* 2°. Nec minùs est necessaria spes homini justo, cùm eâ seclusâ gratias ad perseverandum in bono necessarias nec postulare ut par est, nec proinde assequi valeat, juxta id Scripturæ: *Non ergo æstimet homo ille*, qui Jacobi 1. hæsitat diffidentiâ, & proinde germanam spem non v. 7. habet, *quòd accipiat aliquid à Domino.*

Prob. 2. pars. Quod enim necessarium est necessitate medii, est etiam necessarium necessitate præcepti naturalis, cùm præcipiat lex naturæ ut media ad finem necessaria, adhibeamus: sed quæ mox dicta sunt, probant spem esse necessariam necessitate medii; Ergo.

Prob 3. pars. 1°. Quia lex divina innumeris propè in locis spem imperat. Sic Psalm. 65. *Sperate in eo omnis congregatio populi.* Oseæ 12. *Spera in Deo tuo semper.* II. Petri, c. 1. *Sperate in eam quæ vobis offertur gratiam.* 2°. Quia Alexander VII. hanc reprobavit propositionem, *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei & caritatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium*; eademque anno 1700. à Gallicano Clero proscripta est ut *scandalosa, in praxi perniciosa, erronea, fidei & Evangelii oblivionem inducens*; Ergo datur præceptum divinum de eliciendis spei actibus, ac proinde spes necessaria est necessitate præcepti divini.

Jam ut intelligatur quando urgeat præceptum spei, notand. spei præcepta duo imperari, nempe spem ipsam beatitudini, & damnationis æternæ timorem, duo itèm prohiberi, desperationem scilicet, & temerariam præsumptionem. His positis,

Dico 2°. Præceptum negativum spei *pro semper* obligat; præceptum verò affirmativum ejusdem spei, aliquando obligat per se, aliquando per accidens.

Prob. 1. pars; quia hæc est præcepti negativi con-

ditio, ut semper & pro semper obliget: unde nunquam est desperandum, nunquam præsumendum.

Prob. 2. pars. Ut præceptum spei aliquando obliget per se, aliquando per accidens, sufficit ut detur speciale præceptum spei; tunc enim obligabit per se; & ut sæpiùs aliarum quæ ad salutem necessariæ sunt virtutum actus, sine spei auxilio exerceri non possint, tunc enim obligabit per accidens: Atqui 1°. datur speciale spei præceptum, sicut & datur de aliis virtutibus theologicis, ut patet ex censurâ propositionis mox adductæ; 2°. sæpiùs contingit ut virtutum ad salutem necessarium actus sine prævio aut concomitante spei actu elici non possint: sic ex Tridentino pœnitentiæ & contritionis actus requirunt ut homo in spem erigatur, *& Deum sibi propitium fore confidat*; Ergo.

Porrò spei præceptum seu per se, seu per accidens in iisdem casibus obligare videtur, in quibus & ipsum fidei præceptum; de quo suprà.

Tertia hîc occurrit quæstio, an spes in omni præsentis vitæ statu sit necessaria. Non defuerunt postremis hisce temporibus mystici qui crediderint Fideles aliquos eo usque perfectionis assurgere, ut jam nullo nisi puri amoris motivo conducantur; qui quidem purus amor ità ab omni *interesse* proprio remotus sit, ut ipsum felicitatis æternæ desiderium velut aliquid mercenarii excludat: unde fit ut anima absoluto sacrificio salutem suam æternam devoveat, & suæ reprobationi simpliciter acquiescat. Ità sentiebat Michaël Molinos Hispanus Presbyter, vir ad deceptionem natus; atque hoc ejus systema exhibet ista ejusdem propositio, quæ septima est inter 68. quas anno 1687. damnavit Innocentius XI. *Non debet anima cogitare nec de præmio, nec de punitione, nec de paradiso, nec de inferno, nec de morte, nec de æternitate.*

Ceterùm quia docebant spurii mystici hominem ad
Prob. 58. sublimem hunc perfectionis gradum pervenire, *non reflectendo ampliùs ad proprias operationes*, sed ma-

nendo in quiete, & ſinendo ut Deus operetur in nobis ſine nobis; hinc inditum iis Quietiſtarum nomen.

Doctrinam hanc quatenùs ſpem è perfectorum ſtatu excludit, & abſolutum æternæ ſalutis ſacrificium continet, renovare, ac proïnde Semi-quietiſmum inducere viſus eſt vir omnimodâ pietate, ſublimitate ingenii, teneroque in Eccleſiam affectu commendandus, Illuſt. D. Franciſcus de Fenelon, Archiepiſcopus, Dux Cameracenſis, in libro cui titulus: *Explication des maximes des Saints*, ut patet vel ex primâ hâc ejus propoſitione: *Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt caritas pura, & ſine ullâ admixtione motivi proprii intereſſe. Neque timor pœnarum, neque deſiderium remunerationum habent ampliùs in eo partem. Non amatur ampliùs Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.* Contra quod.

Dico 3°. Non datur in hâc vitâ ſtatus in quo mens Deum tam purè diligat, ut jam nec pœnarum metu nec mercedis deſiderio moveatur; & multò minùs in quo imperfectum ſit elicere actus ſpei & virtutum quæ ad utilitatem noſtram relativæ ſint.

* Prob. 1°. quia hæc Quietiſtarum & Semi-quietiſtarum opinio dum caritatem commendare videtur, eam ſubvertit de facto. Primum enim maximum Dei mandatum unicuique præcipit ut proximum diligat ſicut ſeipſum: Atqui in ſtatu in quo Deus unicè propter ſe diligeretur, abſque ullo ad nos reſpectu, jam homo ſemetipſum non diligeret, ſed ità Deum quæreret, ut nec ſollicitus eſſet de merito ſuo, nec de propriâ ſuâ perfectione, & felicitate æternâ; Ergo in hoc ſtatu non impleretur primum Dei mandatum. * *Matth.* 22.

Prob. 2°. Hæc Chriſti verba, *Quærite primùm regnum Dei*; hæc itèm, *Sic orabitis.... adveniat regnum tuum*, ad omnes prorsùs Fideles diriguntur; Atqui hæc verba ſpem neceſſariò involvunt, & ad proprium hominis commodum relativa ſunt. *Non enim*, ait Auguſtinus, *ſic dicimus, veniat regnum* *Matth.* 6. *Serm.* 57. *de diverſ.*

tuum, quasi optimus ut regnet Deus; sed hoc est quod cogitamus & rogamus, ut nobis veniat.

† † Prob. 3°. Mystici hujus temporis, perfectiores non sunt, quàm fuerint Abraham, Moyses, David, S. Paulus, & alii qui *de omni corde* suo Deum dilexerunt: Atqui ii nunquam eò usque perfecti fuêre, ut desiderium remunerationis nullam apud eos partem haberet, imò fictitiam eam perfectionem ubique à se exclusam voluerunt. Abraham enim *expectabat fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & conditor Deus*, Heb. 11. Moyses *aspiciebat in*
Ps. 118. *remunerationem*; ibid. David, *Inclinavi*, aïebat, *cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem*. S. Paulus de Christianis omnium perfectissimis hæc loquebatur Rom. 8. *Ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum expectantes... spe enim salvi facti sumus.*

* * Prob. 4°. ratione theologicâ. Si spei & timoris motivum è summo perfectorum statu exulare debeat, jam quò quis perfectior erit, eò plùs circa salutem suam æternam habebit indifferentiæ: Atqui absurdum consequens: 1°. quia si nobis circa propriam salutem indifferentes esse liceat, idem licebit à fortiori circa salutem sive temporalem, sive æternam aliorum; unde imperfecti esse debuerunt homines Apostolici, qui tanto cum ardore mundi totius conversioni operam suam impenderunt; 2°. quia indifferentia hæc omne laboris proprii studium extinguit, & inertiam fovet, dum qui se jam ad summum perfectionis gradum pervenisse credent, inertes & otiosi manebunt, & merè passivè se habentes expectabunt donec Deus in ipsis id omne operetur quod volet; Ergo quietisticum systema in præcipitium trahit.

† † Obj. 1°. caput 32. Exod. & cap. 9. Epist. ad Romanos, in quorum priori Moyses optat deleri de libro vitæ; in posteriori verò Paulus à Christo anathemâ esse desiderat. Sed utrumque locum solvemus in tractatu de Religione.

Obj. 2°. ex Apost. I. Corint. 13. *Caritas non quærit*

quæ sua sunt : Atqui quæreret quæ sua sunt, si proprium *interesse* quæreret; Ergo.

R. dist. Caritas non quærit quæ sua sunt, modo inordinato, C. nullo modo, subd. id est qui ex caritate agit, pro tunc solo Dei intuitu movetur, C. id est malè vel imperfectè agit, cùm inspirante Dei gratiâ motivo spei, aliisve similibus conducitur, N. Sic enim sæpè egerunt Sancti, ut patet ex tertiâ nostrâ probatione.

PUNCTUM SECUNDUM.

De bonitate seu honestate Spei.

JAnseniani nullum vitiosam inter cupiditatem & laudabilem caritatem, medium admittentes, actum spei nisi à caritate ipsâ imperetur, defectuosum esse crediderunt. Quod ut impugnemus, sit

CONCLUSIO I. Amor concupiscentiæ quo Deum prosequimur ut summum nostrî bonum, honestus est & supernaturalis; unde licitum est ac virtuosum operari intuitu beatitudinis solius.

Prob. 1°. ex Tridentino, sess. 6. can. 31. *Si quis dixerit justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis benè operatur, anathema sit* : Atqui in systemate adversariorum peccat qui intuitu æternæ mercedis operatur, quia in hoc systemate, peccat quisquis non agit ex motivo caritatis strictè sumptæ : porrò ex eo motivo non agimus, dum Deum non propter se absolutè, sed prout nobis bonum diligimus & prosequimur : Ergo adversariorum opinio à Concilio Tridentino reprobata est. Reprobata quoque fuit ab Alexandro VIII. qui has propositiones damnavit : *Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu* DEO *famulatur, caritate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licèt beatitudinis operatur*; & iterùm : *Intentio quâ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut cælestem obtineat gloriam, non est bona nec* DEO *placens.*

* Prob. 2°. Ideò censent adversarii actum spei seu*

amoris concupiscentiæ per se solùm non elici sine peccato, quia existimant nullam esse actionem ex omni parte bonam, nisi quæ refertur ad Deum propter se dilectum: Atqui id omnino falsum est, ut probavimus in Tract. de Actibus humanis, p. 91.

† Prob. 3°. Quia alioqui vituperandi essent quotquot fuerunt in utroque Testamento viri sanctiores, qui, ut suprà probatum est, *propter retributionem* operati sunt, unamque beatitudinem intendere videbantur: Atqui impium consequens.

Nec solùm honestus est amor ille, sed & supernaturalis: quia per hunc amorem diligimus Deum ut summum nostrum bonum supernaturale, nobisque per actus beatificos uniendum: porrò amor quo sic diligimus Deum necessariò superat naturæ vires; 2°. quia amor per quem disponimur ad justificationem, debet esse supernaturalis & à gratiâ proficisci: Atqui per amorem spei ad justificationem disponimur, ex Tridentino suprà citato; Ergo.

Obj. 1°. Amor cupiditas est ex omni parte vitiosus: Atqui amor spei seu concupiscentiæ est amor cupiditatis ex S. Bernardo, Tract. de diligendo Deo c. 12. ubi sic: *Facit & mercenarius* opus Dei; *sed quia non gratis propriâ trahi cupiditate convincitur. Porrò ubi proprietas...ibi sine dubio sordes.*

R. dist. min. Amor concupiscentiæ malæ de quo loquitur S. Bernardus, est amor cupiditatis, C. amor concupiscentiæ bonæ & sanctæ, qualis ille est quo quis vult *Deo frui*, ut ait S. Thomas, N. Is enim fuit amor Prophetæ qui *unam petiit à Domino*, Domini ipsius possessionem. Is est amor quem Deus in hominibus accendere curat, cùm iis se ut eorum mercedem magnam nimis proponit: is denique est amor qui aliorum hominis amorum scopus est; cùm juxta omnes mundi Catechismos homo ideò creatus sit, ut Deum cognoscat, & amet, & hoc pacto vitam æternam consequatur.

Inst. Ille amor non est bonæ sed malæ concupiscentiæ amor, per quem homo Deum ad se refert,

ac proinde se, non autem Deum amare convincitur: Atqui talis est amor spei; cùm is Deum amet non propter Deum, sed ut ex eo sibi bene sit.

R. Dist. min. Homo per amorem concupiscentiæ Deum ad se refert, relatione sibi permissâ, nec permissâ solùm sed & præceptâ, C. relatione Deo injuriosâ, & homini prohibitâ, N. Qui enim Deum ad se referunt hoc sensu, Deo ipsi obsequuntur; idipsum enim est quod præcipitur Deut. 12. his verbis: *Observa & audi omnia quæ ego præcipio tibi, ut bene sit tibi.* Ecquis redarguere ausit amorem qui prorsus est secundùm ordinationem Dei? Quis vituperet amoris ordinem à Deo ipso institutum & præceptum?

R. 2°. Aliter dist. Per amorem spei homo Deum ad se refert, ut ad subjectum cui tantum bonum desiderat, C. ut ad finem ultimum, N. Nedum enim homo Deum ad se ut ad finem referat, imò cùm Deum unicè concupiscit, refert se ad eum ut in bonum quo obtento nihil ampliùs desiderare possit.

Obj. 2°. Amor proprius est vitiosus: Atqui amor concupiscentiæ quo Deum diligimus ut nobis bonum, est amor proprius: est enim merus amor benevolentiæ respectu nostri; Ergo.

R. Dist. maj. Amor proprius quo bona sensibilia nobis inordinatè concupiscimus, est amor vitiosus, C. amor proprius sumptus pro amore quo Deum ut nostrî summè perfectivum nobis uniri desideramus, est amor vitiosus, N. Amor enim ille nedum vitiosus sit, imò à vitio retrahit, atque in id unum tendit, ut nos Deo intimè conjungat. Quia verò alii in extremum aliud impingentes, amorem hunc ab ipsâ caritate oriri volunt, sit

CONCLUSIO II. Amor quo Deum diligimus ut summum nostrum bonum, non est amor caritatis, quæ proinde pro objecto habet Deum propter se dilectum, & ità dilectum propter se, ut adhuc diligeretur si futurus non esset summum hominis bonum.

Prob. 1°. autoritate S. Thomæ, quo nemo majori cum præcisione in hisce materiis locutus est;

I. q. 17. *Spes*, inquit, *& omnis appetitivus motus ex amore*
a. 8. *derivatur... Amor autem quidam est perfectus, quidam imperfectus; perfectus quidem amor est, quo aliquis secundùm se amatur, utpotè cui aliquis vult bonum sicut homo amat amicum: imperfectus amor est, quo quis amat aliquid non secundùm ipsum, sed ut illud bonum sibi ipsi proveniat, sicut homo amat rem quam concupiscit. Primus autem amor pertinet ad caritatem quæ inhæret Deo secundùm seipsum: sed spes pertinet ad secundum amorem, quia ille qui sperat, aliquid sibi obtinere intendit; & ideò in viâ generationis spes est prior caritate*, &c. Idem expressè docet Scotus in 4. dist. 27. n. 3. docet proinde universa Thomistarum ac Scotistarum Schola; neque ii solùm, sed & *pars multò maxima Theologorum tradit id omni actui caritatis intrinsecum esse, ut anima Deum diligeret, etiamsi nullam ab eo speraret beatitudinem*, verba sunt ipsius Bossueti, in Tractatu cui titulus, *Mystici in tuto*, p. 99.

* * Prob. 2°. ex S. Augustino, à quo nos recedere clamitant adversarii. Sic ille lib. 21. de civ. Dei, c. 15. *Sed si, quod absit, illius tanti boni spes nulla esset, malle debuimus in hujus conflictationis molestia remanere, quàm vitiis in nos dominationem non eis resistendo permittere.* Et Serm. 385. num 4. *Amicus gratis amandus est, propter se se, non propter aliud. Si hominem te hortatur amicitiæ regula, ut gratis diligas, quàm gratis amandus est Deus, qui jubet ut hominem diligas?* Unde sic: Amor ad quem hîc exhortatur Augustinus est amor caritatis, ut patet: Atqui amor ille itâ tendit in Deum propter se, ut Deum diligat gratis, atque etiamsi nulla spes esset ejus possidendi; Ergo amor caritatis habet pro objecto Deum propter se dilectum.

† † Prob. 3°. ratione: 1°. Non minùs Deus præcisè propter seipsum diligi potest, quàm homo: Atqui homo quotidiè propter se ipsum, & absque ullo ad proprium commodum respectu diligitur. Sic quandoque heroës & summi ingenii viros ob præclaras

quibus referti erant cordis & animi dotes eo usque diligimus, ut æternam eorum damnationem seriò defleamus; 2°. Si Deus absque æternæ mercedis intuitu diligi non possit, jam diligendus non fuisset ab homine, si æternam ei mercedem non destinasset: Atqui id falsum est, & communi Theologorum Catholicorum sententiæ repugnat; Ergo.

* Obj. 1°. Augustinus lib. 2. de Doct. Christ. c. 22. *Tunc*, inquit, *est optimus homo, cùm totâ suâ vitâ pergit ad incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi.* Et S. Bernard. Serm. 25. de divers. *Hæc sunt pro quibus incessanter... ad Deum clament desideria tua, ut... gloriam ejus videre, & ipso frui in perpetuum merearis;* Ergo non datur amor Dei purè gratuitus, ac proinde amor caritatis, ad Deum ut in se, simulque nobis bonum tendit. *

R. neg. conseq. Ii enim & similes textus probant quidem contra Novatores licitum & sanctum esse operari intuitu mercedis æternæ; sed non probant vel Deum non fore amandum, si mercedem non destinasset homini, vel neminem esse cui quandoque tota Deum diligendi ratio non sit summa & absoluta Dei amabilitas.

†. Obj. 2°. Amor quo Deum ut nobis summè bonum prosequimur, est amor quo tendimus in Deum ut finem ultimum: Atqui amor quo tendimus in Deum ut finem ultimum, pertinet ad caritatem strictè sumptam; Ergo amor quo diligimus Deum ut nobis bonum, est amor caritatis. †

R. Neg. min. Ille enim solùm amor juxta nos, & *juxta Theologorum partem multò maximam*, pertinet ad caritatem, quo Deus diligitur propter se solum, seu propter absolutam sui bonitatem; Atqui Deus non diligitur gratis & propter se solum per amorem omnem quo in eum ut finem ultimum tenditur. Qui enim tendit in Deum ut sibi ab eo bene sit, utque in eo obtento suaviter conquiescat, ille profectò non alium habet finem ultimum quàm Deum; porrò implicat in terminis, ut quis

in sensu composito Deum ut sibi ab eo bene sit quærat, & tamen Deum gratis diligat & propter se; alioqui enim & gratis & simul *mercenariè* diligeret; Ergo aliud est operari propter Deum propter se dilectum, aliud operari propter Deum tanquam ultimum finem.

Quæres qui & quot sint vivæ spei effectus.

R. Quatuor : 1°. enim spes sperantem reddit bonis operibus intentum. Si enim spes spectata ut mera passio, id habet proprii ut acuat solertiam; prout monente Christo cernere est in hujus seculi filiis, qui ut divitias comparent, improbo labori incumbunt : quid non præstabit, quid non aggredietur spes viva Christianorum? Habet hæc pro objecto bonum quod oculis non vidit, nec auris audivit; Ergo quò nobilior est finis ille, eò ardentiùs media omnia quibus in eum tendat, inquiret fidelis homo, & inquisita amplectetur.

2°. Spes theologica firmat in adversis, & mentem inter innumeras vitæ hujus varietates Deo arctis nexibus conjungit. Hic justi tot ab Apostolo encomiis ditati, adversa quæque contempserunt:
Hebr. 11. 37. *Circuierunt in melotis.... egentes, angustiati, afflicti; quibus dignus non erat mundus.* In his autem omnibus superabundabant gaudio : quare verò? quia
Ibid. v. 10. & 14. expectabant *fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & conditor Deus.*

3°. Eadem spes timorem mundanum fugat; mundanus enim dicitur ille timor, quo quis bonis temporalibus ità addictus est, ut nè ea perdat, paratus sit vel legem apertè transgredi, vel eam falsis interpretationibus eludere : Atqui timorem hunc ut planè sibi oppositum procul ejicit spes viva, secundùm id Scripturæ, Isaï. 51. *Quis tu ut timeres ab homine mortali.... qui quasi fœnum ità arescet?* Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus.* Ergo quisquis spe vivâ instructus est, id solùm timet, ne quidquam præter Deum timeat.

4°. Demùm spes Dei amorem inspirat, & fovet.

Timor

Timor enim, ait S. Thomas, *ex amore nascitur*, 2. 2. q.
quandoquidem *illud timet homo amittere quod amat*: 19. a. 3.
Atqui in spe theologicâ reperitur amor Dei, ejusque possidendi desiderium; Ergo ex eâdem spe nascitur timor supremum hoc bonum amittendi, qui ipsissimus est timor Dei.

SECTIO TERTIA.

De peccatis Spei oppositis.

DUpliciter contra spem peccatur, omissione scilicet, cùm non elicitur actus spei eo tempore quo urget ejusdem eliciendi præceptum, de quo suprà; & commissione, cùm de misericordiâ Dei præsumitur aut desperatur.

Præsumptio est inordinata fiducia beatitudinem à Deo obtinendi aliter quàm ipse statuit obtinendam esse: ut cùm quis confidit se consecuturum gloriam, vel per solas naturæ vires, quæ est præsumptio Pelagiana; vel per auxilium B. Virginis, cui satis esse credunt aliqui si quoddam orationis pensum quotidie persolvant, etsi interim vivant carnaliter; vel, ut vulgò dicitur, per bonum *peccavi*, in horâ mortis emittendum.

Desperatio est voluntaria animi dejectio, per S. Thom.
quam abjicitur spes obtinendæ beatitudinis *propter* 2. 2. q. 8.
existimatam impossibilitatem ejusdem obtinendæ; ut a. 4.
cùm quis ob peccatorum suorum multitudinem exclamat cum Caïn; *Major est iniquitas mea, quàm ut* Gen. 4.
veniam merear. Itèm cùm apprehendit aliquis peccati fugam, aut mandatorum Dei executionem ut adeò difficilem, ut desperet futurum ut illa vitare, & ista implere possit.

De præsumptione & desperatione tria inquiruntur: 1°. an sint infidelitati conjunctæ; 2°. an sint peccata letalia, & letalium gravissima; 3°. quæ sint eorum causæ & remedia. Sit

CONCLUSIO I. Præsumptio & desperatio semper denotant fidem infirmam, non tamen semper infidelitati connexæ sunt in Catholicis.

Prob. 1. pars Præsumptio spem injicit divinæ bonitati malè intellectæ innixam; desperatio verò avertit oculos ab eximiâ eâ caritate quâ *Deus sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*: Atqui utrumque fidem admodum infirmam designant. Qui enim fide vivâ instructus est, cum timore & tremore salutem suam operatur, & non tardat converti ad Dominum, quia fide cognoscit eos qui in peccato suo consenuerunt, à viâ suâ difficilè admodum recedere; Ergo ubi est fides viva, ibi præsumptio locum non habet. Aliundè verò neque ibidem locum habet desperatio: quia fides viva hanc Apostoli sententiam præ oculis semper habet: *Qui etiam proprio filio non pepercit.... quomodo non etiam cum illo nobis omnia donavit? Quis ergo nos separabit à caritate Christi?* Hæc autem sententia spem inflammat, ac proinde desperationem abigit; Ergo.

Joan. 3. *Eccli. 5.* *Rom. 8.*

Prob. 2. pars: quia ex his qui desperant, multi sunt quibus persuasum est Deum omnium hominum salutem velle, & iis media ad eam consequendam necessaria largiri; licèt hæc ob ignaviam, & vim tentationis non amplectantur. Aliundè multi ex iis qui præsumunt, pœnitentiæ difficultatem, horrorem judiciorum Dei, angustam salutis viam, abundè norunt, & datâ occasione prædicant; tametsi iidem officia sua defunctoriè adimpleant, languidè orent, studiunt & plerumque nugas præferant meditationi, &c. Ergo potest quis & fidei dogmata speculativè credere, & eadem non credere in praxi, ut ii faciunt qui *confitentur se nosse Deum, factis autem negant.*

Ad Tit. 1. v. 16.

Conclusio II. Desperatio & præsumptio, si sufficiens adsit consensus, sunt peccata ex genere suo lethalia; non tamen omnium maxima, nisi hoc sensu quo omnium sint maximè perniciosa.

Prob. 1. pars: 1°. ex S. Augustino Serm. 87. de verb. Evangel. *Ista duo occidunt animas, aut desperatio, aut perversa spes.*

Prob. 2°. ratione S. Thomæ. *In quolibet peccato mortali, principalis ratio mali & gravitas est ex hoc*

quod avertit à Deo : Atqui peccata de quibus loquimur necessariò avertunt à Deo. Et id quidem evidens est, 1°. in desperatione : qui enim desperat sic à Deo avertitur, ut jam ad comparandam ipsius possessionem laborare nolit ; 2°. idem patet in præsumptione ; qui enim præsumit, pœnitentiam differt spe misericordiæ & tacitè dicit : per annos 20. vel 30. leges omnes infringam, & tunc remittes quidquid delinquero, quia deliquisse pœnitebit : hæc agendi ratio terram à Deo aversionem involvit.

Dixi 1°. *Si adsit sufficiens consensus* : quia licèt conscientiæ timidioris homines se aliquando desperationis accusent, plerumque tamen aut nullum aut nonnisi imperfectum præstant consensum turbulentis quibus quatiuntur desperationis motibus. Unde veritatem explorare debent Confessarii, inquirendo præsertim an pœnitens ex illo affectu consueta pietatis officia intermiserit. Si enim, ut solebat, officio suo satisfecerit, judicandus est non consensisse, quia desperatio ab exercitio virtutis, utpotè jam inutili avocat ; secùs si neglexerit, præsertim urgente præcepto : tunc enim pro negligentiæ gradu & præcepti gravitate plùs aut minùs consensisse reputabitur.

Dixi 2°. *Peccata ex genere suo lethalia* : quia sicut levis offensa contra caritatem proximo debitam, caritatis habitum non aufert, sic videtur posse fieri ut leviter peccet qui leve aliquod peccatum committit, præsumens se ejus veniam facilè obtenturum ; aut qui aliquem virtutis actum omittit desperans se eum ut par est, exequi posse.

Rarò tamen præsumptio & desperatio à mortali vacant : unde gravis peccati reos se faciunt, 1°. qui ex diffidentiâ de Dei bonitate, vellent nunquam fuisse, vel annihilari ; 2°. qui se vitam æternam absque pœnitentiâ consecuturos temerè confidunt ; 3°. qui ex spe misericordiæ Dei, vel in peccatis perseverant ; vel postquam in unum mortale lapsi sunt, alia plura perpetrant, hoc prætextu quòd tam facilis sit plurimum quàm unius venia.

Prob. 2. pars : quia desperatio minus est peccatum quàm odium Dei, blasphemia, & sacrilegium, cùm crimina hæc Deum ut in se est impugnent, & majorem ejus contemptum includant; idem dicendum de præsumptione.

Prob. 3. pars; quia spes revocat à malis, & inducit ad bona; Ergo à contrario sensu qui desperant, vitiis omnibus laxant frena, ut saltèm in hoc mundo bonis aliquibus fruantur. Hinc Jerem. 18. *Desperavimus : post cogitationes nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.*

Eundem effectum parit præsumptio, quià qui præsumit, facilem cujusque criminis veniam sibi spondet. Meritò igitur Augustinus Serm. 28. *Si desperes, peris, si speres peris; ubi tibi tutus locus erit ut ab utrâque foveâ te eripias? malè desperabas, audisti:* In quâcumque die conversus fuerit iniquus, omnes iniquitates ejus oblivíscar; *malè sperare cœperas? audisti*, ne tardes converti ad Dominum.

Obj. contra secundam Conclusionis partem. Peccatum contra Spiritum Sanctum, ceteris est gravius, cùm ideo sit remissu difficilius : Atqui ex S. Thomâ, aliisque omnibus, desperatio & præsuptio sunt peccata contra Spiritum sanctum.

R. neg. maj. & dico peccatum minùs grave, aliquando & periculosius esse & remissu difficilius, quàm peccata alia in se graviora : quia fieri potest ut peccatum etsi minùs grave quàm aliud, majorem habeat oppositionem cum spiritu pœnitentiæ, sine quo non remittuntur peccata. Sic, & hoc utinam aliquando ponderent & ponderari faciant Oratores Christiani, furens vindictæ appetitus facilè magis coërcetur, quàm frigiditas erga proximum, etsi hæc minùs sit gravis quàm ille; Ergo non semper ex remissionis difficultate æstimanda venit gravitas peccati, sed ex oppositione peccatoris cum spiritu pœnitentiæ. Hanc porrò cum pœnitentiæ spiritu oppositionem habent peccata contra Spiritum sanctum, ut saltèm de desperatione & præsumptione patet ex

iis quæ hactenus dicta sunt, Ergo licèt minùs gravia, sunt tamen condonatu difficiliora.

CONCLUSIO III. Duæ sunt desperationis causæ, luxuria, & præcipuè acedia: duæ itèm causæ præsumptionis, superbia, & inanis gloria.

Prob. 1. pars; quia homo luxuriæ deditus, ita venereis delectationibus abripitur, ut cœlestia bona nihili ducat; vel cùm ad proprium cor reverti incipit, desperet tum de miseræ & adhæsivæ libidinis victoriâ, tùm de beatitudinis consecutione.

Prob. 2. pars; quia acedia est languor & ædium in exercitio virtutis, quam quis nimis difficilem reputat, & ideo abjicit: Atqui vitium illud præcipua est desperationis causa; cùm impediat nè bonum sperandum videatur possibile; & idcircò maximè adversetur spei, quæ subsistere nequit nisi subsistat objecti sperati possibilitas.

Prob. 3 & 4. pars. Præsumptio aut propriis viribus innititur, cùm existimat homo se propriâ industriâ consequi posse id *quod propriam virtutem excedit*; aut *innititur inordinatè divinæ misericordiæ*, cùm quis *sperat se obtinere gloriam sine meritis, vel veniam sine pœnitentiâ*; vel demum se cùm volet, & ubi volet facturum esse pœnitentiam: Atqui prior præsumptionis species oritur ex inani gloriâ; cujus proprium est ut in id tendat quod suprà vires suas positum est: posterior verò nascitur ex superbiâ: quia qui sic præsumit *tanti se æstimat* ut credere videatur quòd *Deus eum etiam peccantem non puniat*; *vel non excludat à gloriâ*, aut saltèm & tempus & efficacem pœnitentiæ gratiam, ad nutum sit ei concessurus. Et verò an non intolerandæ est superbiæ, quòd vir mortis, dignus gehennâ, nedum Deum sibi precibus & lachrymis propitium reddere enitatur, de illius misericordiâ disponere præsumat, tanquam dominus qui famulo diceret: Recede nunc, non placet operâ tuâ uti, præsto eris cùm vocavero, vel in id solùm nunc adesse te volo, ut iniquitatibus meis servias: Atqui hæc tamen est præsumptoris agendi ratio. Cùm

S. Thom. 1. 2. q. 21. a. 4.

Habert.

enim pœnitentiam differt, nonne legem Deo imponit, præscribitque ei tempus quo debeat opitulari? Nonne se gerit, quasi salus nom jam sit Dei miserentis opus, sed volentis hominis? &c.

Cùm contraria contrariis curentur, luxuriæ, quæ desperationem parit, opponendus est amor castitatis cui annexa est spes beatitudinis, secundùm id Matth. 5. *Beati mundo corde; quoniam ipsi Deum videbunt.* Acediæ substituendus cœlestium gustus, ità ut mens cogitet quæ sursum sunt. Superbiæ vices excipere debet humilitas, & humilitatis comes profunda justitiæ Dei, ejusque judiciorum meditatio. Cogitandi sunt dies antiqui, & sæpè revolvendum id I. Thess. 5. *Dies Domini sicut fur in nocte. Nè tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem.* Eccli. 5.

ARTICULUS TERTIUS.

De Caritate.

CUm caritas sit ea nuptiarum vestis, quam qui non habet, mittitur in tenebras exteriores, quam contrà qui gestat, multitudinem exuit peccatorum; ideo nobis de ipsâ quàm fieri poterit accuratè differendum est. Itaque dicemus 1°. de essentiâ, divisione & objecto caritatis; 2°. & 3°. de necessitate & ordine ipsius; 4°. de ejus actibus internis & externis; 5°. de peccatis caritati oppositis.

S. Thom. 2. 2. q. 23. & seq.

SECTIO PRIMA.

De naturâ & objecto Caritatis.

CAritas, ait Augustinus Serm. 349. *alia est divina, alia humana, alia humana licita, alia illicita... Licita est humana caritas, quâ uxor diligitur; illicita, quâ meretrix vel uxor aliena*, &c. De ca-

ritate primo sensu acceptâ loquimur in præsenti. Hæc verò in genere habitûs considerata definitur: Virtus infusa theologica, quâ Deum propter se super omnia diligimus, & cetera propter ipsum.

Dicitur 1°. *virtus*. Caritas enim facit hominem simpliciter & ex omni parte bonum, cùm & ab eo excludat omne peccatum saltèm grave, & virtutes omnes perficiat; ceteri verò habitus non faciunt hominem bonum nisi secundùm quid.

Dicitur 2°. *infusa*; quia tanta virtus propriis viribus comparari nequit: unde Rom. 5. *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris*, &c.

Dicitur 3°. *theologica*; quia Deum pro objecto immediato habet, eumque attingit perfectissimè: fides enim credit, spes inquirit, at caritas quasi tenet: & aliundè non evacuatur, sed manet in æternum; *major* ergo est omnium virtutum *caritas*. *I. Cor.*

Dicitur 4°. quâ Deum *propter se* diligimus; & sic *13.* distinguitur amor caritatis ab amore spei qui pro objecto habet bonitatem divinam, non in se simpliciter, sed prout est bonum nostrum. Hinc amor caritatis dicitur amor *benevolentiæ*, quia per eam Deo bene volumus & facimus quantùm in nobis est, non nostrî, sed illius gratiâ. Unde pro praxi sequitur caritatem non in sterili complacentiâ de Dei perfectionibus, sed in operatione totam consistere, secundùm illud S. Joannis, *Non diligamus* *I. Ep. 1.* *verbo, neque linguâ, sed opere & veritate.* Qui ergo *3. v. 18.* verba hæc ingeminat, *Sanctificetur nomen tuum*, & *Habets.* tranquillus manet; cùm læditur honor Dei, cùm detrahitur proximo, cùm impura verba proferuntur, ille profectò verbo tenus, non reipsâ Deum amat amore benevolentiæ.

Dicitur 5°. *super omnia*, quæ paucis exponam infrà Sect. 3.

Dicitur 6°. *Deum & proximum propter Deum*, quæ indicant adæquatum caritatis objectum.

Caritas dividitur in habitualem & actualem. Actualis dividitur in perfectam quæ multos habet in-

tentionis gradus, & imperfectam quæ pauciores habet. An autem imperfecta homini justificando per se sufficiat, expendunt Theologi ubi de Pœnitentiâ. Hìc ergo sufficiet caritatis objectum aperire.

Ut autem intelligatur caritatis objectum, notandum est cum S. Thomâ, aliquid diligi posse, 1°. ut diligitur amicus; 2°. ut diligitur res amici. Aliud enim est persona ipsa amici cui bonum volumus, aut de cujus bono delectamur, aliud bonum ipsum quod volumus amico, aut quod in eo esse gaudemus. Ut quis ex caritate diligatur tanquam amicus, necesse est ut in eo eluceat divina bonitas, & ut capax sit beatitudinis, in cujus communicatione fundatur amor caritatis; sed hæc necessaria non sunt ut quid tanquam res amici diligatur. His positis, sit

'*ic. q.* 25. *a.* 2.

CONCLUSIO I. Objectum caritatis cui bonum volumus, est, 1°. Deus; 2°. nos ipsi; 3°. proximus.

Prob. 1. pars: quia caritas ad Deum primariò terminatur; cùm Deus ametur propter se, cetera verò non nisi propter ipsum.

Prob. 2. pars. Qui jubetur proximum diligere sicut se ipsum, ille seipsum diligere debet: Atqui homo seipsum diligere jubetur his Christi verbis; *Diliges proximum tuum sicut teipsum.*

Luc. 10.

Prob. 3. pars; quia caritas id omne pro objecto materiali habet in quo relucet objectum formale caritatis: porrò formale caritatis objectum quod est divina bonitas, & in nobis & in proximo relucet. Quod enim Deus per essentiam habet, hoc proximus & nos habemus per participationem.

Hic autem proximi nomine intelliguntur ii omnes quibus beatitudinem, aliaque supernaturalia bona ad ipsam conducentia velle possumus. Unde proximi nostri sunt, 1°. omnis homo viator etiam infidelis, & peccator, quia iis omnibus beatitudinem, & media ad ipsam, putà fidem vel resipiscentiam velle debemus; 2°. omnis homo comprehensor; 3°. eâdem de causâ Angeli, quia de eorum felicitate gaudendum est: & aliunde si non de ipsis nos,

at ipsi de nobis bene mereri possunt ; 4°. Christus ut homo, qui quà talis capax est & particeps summæ beatitudinis.

CONCLUSIO II. Objectum materiale caritatis quod diligitur tanquam res amici, est illud omne quod aliis velle possumus in ordine ad beatitudinem. Res per se patet. Porrò ea quæ Deo vel proximo volumus, sunt 1°. propagatio divini cultûs ; 2°. ipsamet caritas, aliæque virtutes quas proximo exoptamus, &c.

CONCLUSIO III. Objectum formale caritatis quâ Deum & proximum diligimus, est bonitas Dei absoluta, seu est infinita illa perfectio quâ Deus redditur summè amabilis.

Prob. 1. pars, de caritate erga Deum. Objectum formale virtutis, est ratio formalis sub quâ eadem virtus objectum suum attingit, seu ut loquuntur alii, est motivum quo agens ad ejusdem virtutis exercitium determinatur : Atqui summa & infinita Dei perfectio, illa est ratio, illud motivum quo ad caritatis exercitium determinamur. Hæc enim unica assignari potest ratio caritati ; quæ si proprium in exercitio suo commodum & *interesse* quæreret, jam non esset caritas, sed amor concupiscentiæ, ut patet ex dictis suprà, p. 68.

Confirm. Objectum caritatis debet omnium esse præstantissimum ; ergo motivum ejus debet esse omnium præstantissimum : Atqui nullum esse potest motivum præstantius quàm ipsa infinita Dei perfectio, propter se solam dilecta ; Ergo.

Prob. 2. pars, de caritate erga nos & proximum. Ut divina bonitas sit objectum formale caritatis quâ nos & proximum diligimus, satis est ut per caritatem non diligamus proximum in se & simpliciter, sed vel prout in eo relucet divina perfectio, vel prout proximus est quoddam bonum quod Deo volumus propter Dei ipsius gloriam. Atqui res ità se habet. Dilectio enim proximi propter ipsum non esset virtus theologica, quia Deum non haberet pro objecto, sed esset *alia amicitia differens à caritate* ad 2. 2. 2. q. 103. a. 3.

D v

secundùm alias rationes quibus homines amantur, ait S. Thomas; Ergo ratio diligendi proximum ex caritate est sola Dei bonitas, quæ in proximo consideratur, vel sola Dei gloria cui proximum volumus ut bonum quoddam quo ipsa extrinsecè augeri potest.

SECTIO SECUNDA.

De necessitate, & conditionibus Caritatis.

CErtum est 1°. dari præceptum de diligendo tùm Deo, tùm proximo. *Diliges*, ait Christus, Matth. 22. *Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. *Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic*: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Atque ea diligendi proximi obligatio ad ipsos etiam inimicos extenditur; unde Matth. 5. *Ego autem dico, Diligite inimicos vestros.*

Certum est 2°. præceptum caritatis negativum obligare omni tempore, quia nihil unquam agere licet quod Dei proximive caritati adversetur. Tria igitur hic discutienda manent: 1°. quando obliget amor Dei; 2°. quando amor proximi; 3°. quæ in amore inimicorum servandæ sint leges.

CONCLUSIO I. Præceptum caritatis Deo debitæ, prout affirmativum, non obligat semper & pro semper: obligat tamen sæpissimè.

Prob. 1. pars, tùm autoritate S. Thomæ, tùm ratione quâ utitur S. Doctor, & quæ sic proponi potest: Si præceptum caritatis obligaret pro semper; seu, ut loquitur S. Thomas, si modus caritatis caderet sub præcepto erga omnes cujuscumque virtutis actus, quisquis eliceret actum virtutis absque caritatis imperio, peccaret mortaliter, quia, ut expressè docet Angelus Scholæ, *quicumque non servat præceptum* caritatis quo tempore obligat, *peccat mortaliter*: Atqui *hoc est inconveniens*, & eo usque inconveniens ut sit hæreticum; quia alioqui homo nunquam peccaret nisi mortaliter; Ergo.

2. 2. q. 100. a. 10. ad. 1.

Prob. 2. pars; 1°. ex censurâ tùm à Romani

Pontificibus, tum an. 1700. à Clero Gallic. latâ adversus scandalosas laxiorum Casuistarum propositiones, quarum prima est : *Præceptum amoris Dei per se tantùm obligat in articulo mortis*. Secunda, *Probabile est nè singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum caritatis erga Deum*. Tertia, *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vitâ eliceret, condemnare non audemus*. Quarta, *Tunc solùm obligat quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam quâ justificari possimus*. Quinta, *Sufficit ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè; hinc homo non tenetur amare, neque in principio neque in decursu vitæ mortalis*. Quæ ultima propositio damnata est ut hæretica.

Prob. 2°. ex Deuter. 6. *Diliges Dominum Deum tuum...eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis* (notent Parochi, ut per eos notent parentes) *& meditaberis in eis sedens in domo tuâ, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens*. Quare autem meditandum est præceptum de dilectione Dei, nisi quia implendum est? quare verò tam crebrò meditandum est, noctè scilicet & die, nisi quia crebrò implendum est?

* Prob. 3°. ratione fidei naturæque innixâ. Caritas homini imperata, quædam est amicitia cum Deo; amicitia, inquam, *ex corde puro, & fide non fictâ*; seu ut loquitur Christus ipse, *ex totâ animâ, & ex omnibus viribus*. Quæro autem an talis caritas potuerit præcipi cum licentiâ suspendendi exercitiis ejus per annos plures, vixque semel intra quinquennium exerendi. An non amicum contemnere censetur qui rarò de eo cogitat, & rariùs loquitur, præsertim cùm hæc facilè æquè ac utiliter præstare potest? An pater, & quisquis jus habet exigendi ut ab alio ametur, sibi satis esse factum credet, si rarò, aut velut ab invito, & in casu necessitatis diligatur? Sæpiùs ergo obligat præceptum divinæ dilectionis, licèt expressè definiri non possit per quot dies absque gravi culpâ differri queat.

* 1. Tim. 1. Luc. 10.

D vij

† † Sunt tamen casus non pauci in quibus saniorum Theologorum judicio caritatis actus sub præceptum cadit. Sic 1°. juxta multos docet S. Thomas, 1. 2. q. 89. art. 6. hominem à primo usûs rationis momento teneri sub mortali ad eliciendum amoris Dei actum quo Creator ceteris omnibus præferatur. Hæc doctrina, etsi non paucis videtur severior, ad duo tamen inservire potest; 1°. ut moneantur parentes, magistri, tutores, quantâ curâ parvulis suis Deum prout super omnia amabilem proponere debeant, ut sensim adolescente ratione ad efformandum veræ caritatis actum habiles & prompti efficiantur; 2°. ut in dubio an officio huic satisfecerimus infantiâ, peccatum hoc quod multi contra multos grave esse putant, apud Confessarium deponamus.

2°. Urget caritatis præceptum in quolibet probabili mortis periculo, etiamsi recepta sint Sacramenta. Ratio est 1°. quia veniente sponso virgo prudens lampadem suam ornare debet, eique obviam exire ardentissimo quo possit amore; 2°. quia tunc, si unquam, necessarius est caritatis actus ad muniendum cor adversùs tentationes, quæ in hoc instanti præcipuè desæviunt. Meritò igitur Pastores & Confessarii à morientibus fidei, spei & caritatis actus exigunt; & nisi exigant, graviter delinquunt.

3°. Cùm vitandum est mortale peccatum; tenetur enim quisque amplecti media ad peccati fugam necessaria.

4°. Cùm necessarius est contritionis actus, putà si quis Confessarii copiam non habens, Sacramenta conficere aut ministrare debeat: quia is contritionis actus actum caritatis involvit.

Ex iis colliges nè unam quidem hebdomadam, (spontè dicam, nè unam quidem diem) sine actu caritatis prætermittendam esse, ut si fortè sæpiùs nos amare contingat, quàm tenemur sub peccato, tantùm saltem amemus quantùm tenemur. Curent ergo qui Seminariis præsunt, juvenes sibi commissos ad eliciendos virtutum theologicarum actus sic assuefa-

cere, ut eos illi nullâ unquam die omittant, & deinceps plebem in Parochiis sibi credendam ad eandem praxim quæ jugum leve est, informent.

Caritatis conditiones quatuor numerantur: 1°. enim debet esse interior, quia alioqui non potest esse ex toto corde; 2°. summa, eo sensu quòd *nihil amplius diligere debeamus*, quàm Deum; *qui* enim *amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus*, ait Salvator, Matth. 10. Unde S. Bernardus: *Modus diligendi Deum*, est *diligere sine modo*; 3°. gratuita: *Causa diligendi Deum Deus est*, ait idem ibid.... *non sine præmio diligitur Deus, etsi absque præmii intuitu diligendus sit.* Et verò non distinguitur amor caritatis ab amore concupiscentiæ, nisi quia prior Deo propter Deum adhæret, posterior non itèm; 4°. efficax & in opere universalis: neque enim caritas est mera de divinis perfectionibus complacentia, sed affectus voluntatis efficaciter movens ad faciendum id omne quod sine peccato saltèm gravi omitti non potest, & è-contrà. Quapropter verus Dei amor continet propositum actuale vel virtuale omnibus Dei mandatis adhærendi, secundùm id I. Joan. 5. *Hæc est caritas Dei, ut mandata ejus custodiamus.* Unde Christus: *Qui habet mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me.*

Aug. Lib. de morib. Eccli. cap. 11.

Lib. de dil. Deo.

Joan. 4.

CONCLUSIO II. Tenemur proximum diligere actu interno, & hoc præceptum sæpè obligat.

Prob. 1. pars; 1°. quia tenetur unusquisque proximum suum diligere, sicut seipsum: Atqui nemo est qui seipsum non diligat amore interno; 2°. Joan. 15. *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem sicut dilexi vos*: Atqui Christus interno amore dilexit nos; Ergo jure proscriptæ sunt ab Innocentio XI. anno 1679. duæ istæ propositiones: I. *Non tenemur proximum diligere actu interno* II. *Præcepto proximum diligere satisfacere possumus per solos actus externos.*

Ad legitimam proximi dilectionem tria requirit S. Thomas: 1°. ut sit sancta; 2°. ut sit justa; 3°.

ut sit vera. Tunc enim & non aliter proximi dilectio similis erit ei quâ unusquisque semetipsum prosequi tenetur.

Ut proximi dilectio sit *sancta*, necesse est ut sicut nos, sic & proximum propter Deum diligamus; *Ille* enim, ait Augustinus, *veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo.* Undè amicitia quâ sponsus uxorem, pater filium, aut alius alium naturaliter diligit, licèt honesta sit, toto tamen cœlo differt à caritate primo Dei præcepto imperatâ. Numquid, ait Augustinus, *pro magno laudaturus sum in homine, quod video in tigride? Si non amaveris, pater, filium, à serpentibus viceris.*

Serm. 37.

Ut dilectio proximi sit *justa*, requiritur *ut aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solùm in bonis: sicut & suæ voluntati satisfacere debet homo solùm in bonis.* Concinit Augustinus Serm. 335. ubi sic: *Cùm inveneris in proximo odium & iniquitatem, sic coneris expellere morbum animi, quomodo amicus seculi, morbum corporis. Ad hoc ama ut facias quod tu es, & erit in te perfecta caritas.*

S. Thom. Ibid.

Ut dilectio proximi sit *vera*, necessum est *ut non diligat aliquis proximum propter propriam utilitatem vel delectationem...* alioqui enim *non verè diligit proximum, sed seipsum.*

S. Thom.

Ex his genuinæ caritatis caracteribus perspicuum est, raro admodum impleri hoc præceptum, *Diliges proximum tuum*, &c. Ut enim filios seculi prætermittam, qui in amicis suis vel ipsa eorum vitia, vel propriæ libidinis gustum inquirunt, nonne in usu est ut patres in filiis, cognati in cognatis sanguinem ament; ut qui aliorum consuetudine lubenter utuntur, vel indolis similitudinem, vel commodum temporale sectentur, &c. Et tamen is unus proximum diligere censendus est, *qui agit quantùm potest ut proximus salvus corpore, salvusque animo sit.* Quoti verò proximum tam sanctè, tam justè, tam verè diligunt?

Augustin. de moribus Eccles. c. 26.

Prob. 2. pars. Duplex distingui potest amor proximi : *affectivus* qui in benevolo voluntatis erga proximum affectu consistit ; & *effectivus* qui ipse est effectus à prædicto affectu exteriùs erumpens : Atqui præceptum caritatis fraternæ ad utrumque sæpiùs obligat : 1°. quidem ex præcepto caritatis fraternæ, sæpè tenetur homo ad amorem proximi effectivum, quoties nempe proximo sive spiritualiter, sive corporaliter indigenti suppetias ferre potest, prout infrà dicam agendo de Eleemosynâ, & Correctione fraternâ ; 2°. sæpiùs quoque ex eodem præcepto tenetur ad amorem affectivum. Ratio est, tùm quia præceptum dilectionis fraternæ *simile* est præcepto dilectionis Dei ; hoc autem sæpiùs obligat, ut mox dictum est ; Ergo & illud : tum quia oratio dominica pro omnibus fundi debet, & quidem frequenter, ut ex ipsâ ejus lectione constat : Atqui hæc Oratio piè & utiliter dici non potest, sine aliquo caritatis saltèm latiùs sumptæ impulsu ; hæc autem caritas etiam latiùs sumpta, cùm disponat ad caritatem propriè acceptam, pertinet ad primum Decalogi præceptum, ut docet S. Thomas. Verùm hæc ex modò dicendis magis elucessent.

CONCLUSIO III. Præceptum caritatis fraternæ prohibet sub mortali odium inimici ; & internum ejus amorem, idque multis in occasionibus præcipit etiam sub mortali.

Prob. 1. pars, ex 1. Joan. 5. *Omnis qui odit fratrem suum homicida est* ; porrò homicida mortaliter peccat.

Prob. 2. pars Matth. 5. *Ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos ; & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Grave præceptum*, ait Augustinus, *sed grande præmium* : Atqui per præceptum illud interior erga inimicos imperatur caritatis affectus : 1°. quia vox *diligite*, distinguitur contra vocem *benefacite* ; ac proinde si hæc externum, illa interiorem caritatis motum significat ; 2°. quia ibidem præcipitur oratio

pro inimicis; hæc autem fine interiori cordis affectu vera oratio esse non potest.

Prob. 3. pars, recensendo praxim, & occasiones amoris iis qui oderunt nos, exhibendi: 1°. itaque; cùm inimici nostri verè proximi nostri sint, id omne iis debemus quod debemus proximo; 2°. omnem in eos odii & vindictæ affectum procul abjicere debemus; adeò ut etiam perseverante in eis contra nos omni malâ voluntate, perseveret in nobis erga eos caritas, & exterius caritatis testimonium. *Benedicite persequentibus vos*, ait Apostol. Rom. 12. *benedicite, & nolite maledicere... nulli malum pro malo reddentes.* Et verò, *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittit vobis peccata vestra.*

Matth. 6.

Hinc peccant contra caritatem, 1°. qui de malo inimici prout ejus malum est lætantur; qui de bono ejus, prout ejus bonum est dolent; qui ex malo in personam affectu, injuriæ sibi illatæ vindictam à Deo & ab hominibus expectant; 2°. qui excludunt inimicum à communibus orationibus, & resalutatione, à venditione mercis expositæ, ab eleemosynis, quæ toti communitati sunt, vel certis diebus porriguntur egenis omnibus qui ad januam se offerunt. Eâdem de causâ peccat, per se loquendo, qui à salute quam vicinis omnibus dat, inimicum excludit; qui ad prandium cui interesse solebat, accedere non vult, eo quòd ad idem invitatus sit inimicus; qui inimicum alloqui se volentem arcet à colloquio; qui inimico in necessitate constituto non benefacit, quantùm proximo benefaciendum est: ut si bestiam ejus errantem non reducat si malum ipsi in famâ aut bonis imminens non impedit cùm impedire facilè potest. Et hoc peccatum grave est, si malum quod avertere potuisti, grave sit.

Si quis tamen inimicum suum invisere aut alloqui noluit, vel quia novit eum ingenii adeò periculosi esse, ut nihil nisi mali ab ejus commercio expectandum sit; vel quia, ut loquitur S. Bernardinus, *probabiliter timet ex hoc aliquid pejus accidere*, absti-

nendum erit ab exterioribus illis amicitiæ signis, cum duplici tamen cautione; prima, ut hujus suæ agendi rationis causam *debeat intuentibus propter vitationem scandali propalare, si bono modo hoc facere potest*: secunda, ut cordi suo invigilet, nè sub circumspectionis prætextu intus servetur odium.

Quod spectat ad specialia caritatis signa, docet S. Thomas, eorum exhibitionem non esse de *necessitate salutis nisi secundùm præparationem animi, ut scilicet inimicis subveniatur in articulo necessitatis*; secundùm illud Proverb. 26. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum.* Ratio est, quòd ut impleatur præceptum dilectionis proximi ut sic, satis est communiter loquendo, ut extra casum necessitatis, ametur in communi, eique communia benevolentiæ signa pro cujusque conditione & statu exhibeantur. *Hic q. 25. art. 9.*

Aliquando tamen & specialis erga inimicum caritas in corde vigere debet, & specialia eidem caritatis hujus signa exhiberi. Et id locum habet; 1°. cùm acceptâ gravi ab aliquo injuriâ, imminet periculum odii; vixque ab optando ei malo abstineri potest; tunc enim exurgentis inimicitiæ sensus opposito amoris & orationis actu cohiberi debet: quia amor ille medium est ad peccati fugam, & mandati observationem necessarium; 2°. cùm alioqui futurum est ut proximo scandalum detur; 3°. cùm inimicus veniam orat, vel specialia amicitiæ indicia prior exhibet; tunc enim non respondere, est vindictam caritati contrariam exercere; 4°. cùm exigit spiritualis aut temporanea inimici necessitas, ut plus ejus gratiâ præstes, quàm alioqui consueveras; 5°. cum subest probabilis ratio sperandi fore ut inimicum, Deo tibique reconcilies, si speciali amore; salutatione, v. g. vel alloquio, eum prævenias: quia obligat caritas ad avertendum grave proximi damnum, præsertim spirituale, licèt ex ejus culpâ proveniens, cùm illud absque gravi incommodo avertere possumus; 6°. si ante injuriam consueveras inimicum salutare, alloqui, &c. hæc etsi specialia

sint benevolentiæ signa, eodem post offensam modo ac antè præstare debes; tum quia specialia amicitiæ signa nunquam ex solo injuriæ acceptæ motivo denegari possunt, cùm hoc ad vindictam pertineat; tum quia horumce signorum suppressio, odium nutrit & proximo scandalum creat, ut quæ contemptûs indicium reputetur.

Fatentur tamen omnes alias circumstantias aliam aliquando agendi rationem postulare. Ut 1°. si prudenter judicetur specialis amoris exhibitionem plus obfuturam inimico quàm profuturam; 2°. si prævideatur eum austeriori vultu ad agnoscendam culpam adductum iri; 2°. si is qui læsus est certam in eos qui læserunt superioritatem habeat, qualem habent pater in filios, Prælatus aut alius Superior in inferiores. In his tamen sedulò cavendum nè ex passione agat, qui ex zelo agere se putat, aut nè officio suo desit Superior, cujus est turbatos subditorum animos ad sanam mentem reducere; quod plerumque non faciet, nisi jure suo cedat paulisper, & ovem à grege profugam misericorditer inquirat.

Hinc casus in hâc materiâ frequentes ex circumstantiis & injuriarum naturâ, definiri debent. Nec enim reum habebo maritum, patremve, qui ut vim conjungi vel filiæ illatam, publicè detestetur, non iisdem ac antè oculis stupratorem intuetur; imò haud satis scio an cuipiam ejus agendi ratio placeret, si eodem ac priùs modo cum infami hoc homine conversaretur: quantò severiùs gerere se debebit, si præceps delicti condonatio, novæ insultationis periculum inducat? Sed hîc stringendæ magis quàm laxandæ habenæ ob summam hominis in vindictam & odia propensionem.

Ut solvantur aliæ loci hujus difficultates,

Quæres 1°. quis in ineundâ reconciliatione servandus sit ordo. R. hunc esse servandum: 1°. qui alterum injustè offendit, is prior viam ad pacem aperire debet: id enim exigit justitiæ ratio: 2°. si duo mutuam sibi injuriam intulerint; tunc si offensio

utrinque ejusdem sit gravitatis, nec ulla sit ratio cur alter alterum præveniat, utrique incumbit obligatio fratrem suum præveniendi : si autem offensio unius gravior fuerit, debet is præire; etsi in offendendo posterior ; 3°. etiamsi inferior à Superiore graviùs læsus sit, nunquam tamen potest ei salutationis, allocutionisve officium subtrahere; hæc enim officia iis qui erga nos Dei locum tenent, tam strictè debita sunt, ut vix unquam subsit legitima ratio, quæ ab iis etiam ad tempus dispenset.

Quæres 2°. an inimico veniam petenti statim ac injuriam intulit, exteriora veniæ signa statim exhiberi debeant. R. affirmativè, si de privatis agitur. Ratio est 1°. quia Christus & Sancti suis id nos exemplis & verbis docuerant. Sic enim Salvator & discipulo neganti, & latroni gratiam primùm postulanti pepercit. Sic etiam Stephanus pro inimicis actu lapidantibus oravit : sic Christus Luc. 17. *Si frater tuus septies* (imò & septuagies) *in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te dicens, Pœnitet me, dimitte illi* ; 2°. quia in eâdem mensurâ quâ nos metitur Deus, & nos proximo remetiri debemus. Hinc S. Chrysologus Sermone 67. *O homo qui vis semper tibi dimitti, dimitte semper.*

Dixi, *si de privatis agitur* : quia ut jam dixi, possunt aliquando Superiores externa veniæ signa differre, ut qui contra eos peccârunt, culpam suam sentiant : quanquàm & hæc in Superioribus veniæ dilatio suos habere debet limites nè subditos hinc ultra modum affligi contingat. Ceterùm non una omnium est veniæ petendæ ratio : neque enim filius aut famuli, si à patre vel hero læsi fuerint, eadem ab ipsis exigent humiliationis signa, quæ pater aut herus à famulis vel filiis.

Quæres 3°. an pars læsa possit apud judices satisfactionem prosequi, cùm is qui læsit satisfactionem offert prudentum arbitrio sufficientem. R negat. 1°. Quia qui tam rigorosè proximum insequitur, non facit alteri id quod sibi fieri rationabiliter opta-

ret; 2°. quia qui pro centum denariis tam acerbè vexat, ut quid decem talentorum millia sibi remissum iri confidere potest? 3°. quia inimicum expensis onerare, absque eo quòd quidpiam inde capias utilitatis, ipsis etiam justitiæ legibus repugnat.

Et verò etsi litigatio in universum prohibita non sit, est tamen hæc plena periculi: 1°. quia qui litigant eò impelli solent nimio temporalium amore, vixque ab odio, & detractione abstinere possunt; 2°. quia litibus, quasi ex naturâ rei annexa est jactura temporis, & pacis illius internæ sine quâ difficilè admodum moventur pedes in viâ pietatis: unde litigatores pro temporali bono à quo etiam excidunt sæpiùs, in discrimen boni longè præstantioris veniunt.

Aliquando tamen expedit, vel etiam necesse est satisfactionem injuriarum coram judicibus prosequi; ut si offensa gravem creet infamiam, quæ in totam familiam recidet, nisi satisfactione juridicâ diluatur. Itèm si reus sit noxius Reipublicæ, & concives injuriâ afficere solitus.

Quæres 4°. quis sit sensus horumce Christi verborum, Matth. 5. *Si offert munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversùm te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, &c.*

R. cum S. Augustino, sensum esse quòd pergendum sit ad fratrem, *non pedibus corporis, si longiùs absit, sed motibus animi, ut te humili affectu prosternas fratri, ad quem carâ cogitatione cucurreris, in conspectu ejus cui munus oblaturus es*; id est sincerè protestando ei, qui corda & renes scrutatur, paratum te esse ad placandum quâcumque legitimâ viâ læsi fratris animum, quod statim ac penes te erit, exequeris. Quod si frater tuus non absit longiùs, adeundus est quamprimùm *prudentiæ ratio, tempus & locus permittunt.* Et hæc obligatio leniendi fratris justè irati, tam arcta est, ut qui proximum graviter læserunt, non ante communiter loquendo debeant absolvi, quàm cum eo redierint in gratiam, vel redire pro virili conati fuerint.

Jansen. hic.

SECTIO TERTIA.

De ordine Caritatis.

REctè Auguſtinus, lib. de doct. Chr. c. 27. *Ille juſtè & ſanctè vivit, qui ordinatam dilectionem habet; nè ampliùs diligat, quod minùs eſt diligendum; aut æquè diligat, quod vel minùs vel ampliùs diligendum eſt; aut minùs vel ampliùs quod æquè diligendum eſt.* De hoc caritatis ordine nobis eſt in præſenti differendum: quod ut fiat, hominem comparabimus 1°. cum Deo, 2°. cum ſemetipſo, 3°. cum proximo. Sit

CONCLUSIO I. Tenetur homo Deum magis quàm ſe & proximum diligere, tum objectivè, tum appretiativè.

Prob. 1. pars: quia aliquem magis diligere objectivè, eſt ei majus velle bonum, ſive per complacentiam, ſive per deſiderium: Atqui majus Deo bonum velle debemus, tum per complacentiam, quia magis de infinitis ejuſdem perfectionibus gaudere debemus; tum per deſiderium, quia majorem ei gloriam quàm omnibus ſimul creaturis velle & optare debemus, ſecundùm id Rom. 16. *Soli Deo honor & gloria.*

Prob. 2. pars. Ille plus unum, quàm alia quæcumque diligit æſtimativè, qui ſic affectus eſt, ut malit ceterorum omnium jacturam pati, quàm hujuſce unius: Atqui homo ſic Deum diligere debet, ſecundùm id Chriſti: *Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus.* Unde S. Paulus: *Quis ſeparabit nos à caritate Chriſti?*

Quæres quibus ſignis dignoſci poſſit an Dei amor dominetur in nobis.

R. quatuor præcipuè. Primum eſt ſumma Deo placendi cura, ac proinde declinandi à malo, & bonum proſequendi, juxta id Joan. 14. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit.* Etverò, ut bellè notat Auguſtinus, Præfat. in Pſalm. 31. *Numquid*

caritas permittit aliquid mali facere ei quem diligis? .... dilectio vacare non potest, nisi & mali nihil operetur & quidquid potest boni operetur.

Secundum signum est constantia in observatione mandatorum, & fuga peccati. Sicut enim arbor vi ventorum facilè & citò dejecta, non videtur bene radicata fuisse, tametsi aliquando verè radicata fuit; sic caritas quasi momentanea, admodum suspecta esse debet.

Tertium signum est frequens & libens cogitatio de Deo: quia ut docet Christus, Matth. 6. *Ubi thesaurus tuus, ibi cor tuum est*; ubi autem cor, ibi cogitatio & oculus. *Libenter* enim *aspicimus, quem multùm diligimus*, ait Richardus Victorinus.

Quartum signum est sincerus proximi amor. *Redeat*, ait Augustinus, Tract. 5. in Ep. Joan. *unusquisque ad cor suum; si ibi invenerit fraternam caritatem, securus sit.*

Conclusio II. Unusquisque vi præcepti caritatis tenetur se magis quàm proximum æstimativè diligere, quoad bona spiritualia necessaria; imò & communiter loquendo, quoad bona temporalia, quæ homini præcipiuntur, ut vitæ propriæ conservatio. Aliud est si agatur de iisdem bonis temporalibus comparatè ad spiritualia proximi bona, eidem proximo necessaria.

Prob. 1. pars. Bona spiritualia nobis necessaria, ea sunt quorum privatio ab æternâ salute, aut saltèm à Deo nos removeret: Atqui tenemur nos proximo in hisce bonis præferre. Alioqui licitum nobis esset peccare, ut proximi peccatum impediremus; & proximi salutem, etiam cum propriæ salutis dispendio procurare; & id etiam illicitum esset, etiamsi mundi universi salus per leve mendacium procuranda esset, quia *non sunt facienda mala, ut eveniant bona*, Rom. 3.

Hinc colliges animarum Directores, ac divini verbi Ministros, quos experientia docet se munia hæc sine peccato non exequi, ab iis quantùm in se

abstinere debere, nec ad ea reverti, nisi postam omni bonorum operum genere se se contra ccatum præmunierint.

Obj. 1°. Magis placet Deo ut unum fiat veniale ccatum, quàm ut mundus totus ob peccatum more damnetur; Ergo debeo paratus esse ad peccanim venialiter, ut mundi totius damnationem averm.

R. dist. Magis placet in genere, quia Deus geneim mavult leviter offendi, quàm graviſſimè, C. agis placet in particulari, hoc sensu, quòd Deus lit me venialiter peccare, ut mortalem aliorum fensam, & annexam ei damnationem removeam, . Imò contrarium vult, qui vult ut me plus amem iàm proximum.

Obj. 2°. Potest quis, ceteroqui piè magis inRegione victurus, manere in seculo, ut proximom saluti allaboret: Atqui hoc fieri non posset, si usquisque spirituale bonum suum proximi bono æferre teneretur.

R. neg. min. & dico 1°. thesim nostram procere de bonis spiritualibus necessariis; qualia non nt ea de quibus loquitur objectio. Dico 2°. eum ii Dei intuitu spirituale quoddam lucrum abjicit, unde compensatum iri. Certè magis impossibile t, ut qui de bono sibi alioqui plurimùm profuro, spiritualem proximo eleemosynam erogat, n recipiat centuplum à Deo, quàm ut idem non cipiat, qui de bono corporali sibi necessario eleeosynam facit.

Quæres, an ob spirituale proximi bonum liceat ponere se periculo peccandi.

Nota, bonum proximi duplex: aliud necessarium, si bono sine baptismo moriturus sit, nisi ad eum ptisandum convoles; aliud non necessarium. Peulum verò triplex à quibusdam distinguitur, reotum, proximum, & probabile, quod inter rumque medium esse putant. His positis,

R. 1°. Licitum est exponere se remoto peccandi riculo propter bonum proximi etiam non necessa-

rium. Hoc enim faciunt qui aliorum peccata excipiunt in confessione etiam absolutè non necessaria: ibi enim multiplex occurrit periculum, negligentiæ, tædii, impatientiæ, &c.

R. 2°. Nunquam licitum est proximo etiam venialiter peccandi periculo exponere se ob bonum spirituale etiam necessarium proximi. Ratio est, quia in moralibus idem est peccatum committere, & proximo illius committendi periculo se exponere: idque præcipuè verum est quando periculum est in materiâ determinatâ in quâ se quis fragilem esse jam sensit. Ergo cùm nunquam liceat etiam leviter mentiri ob spiritualem proximi salutem, neque etiam ejusdem peccati proximo periculo se se exponere licitum est.

Confirm. ex censurâ hujus propositionis; *Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.*

Major est difficultas de periculo probabili, circà quod arbitror cum Sylvio, quòd si periculum ità sit probabile, ut probabilior sit lapsus quàm perseverantia, non liceat ei se propter alios exponere: 1°. quia unusquisque plus suam quàm aliorum salutem diligere debet; 2°. quia probabile periculum vix differt à periculo proximo quicum etiam sæpiùs confunditur: non licet autem proximo peccandi periculo se objicere: Ergo tunc solùm proximo periculosè opitulari tenemur, *Quando etsi sit periculum, magis tamen speratur peccatum non secuturum*: & hoc quidem magis ab eo sperari potest, qui non temporali, sed præstanti fraternæ caritatis motivo ducitur. Quod si, ait Suarez, periculum in confuso animadvertatur, non potest certa tradi regula, sed res pro ratione necessitatis periculi absolutè vel relativè sumpti pensanda erit.

Sylvius.

Prob. 2. pars Conclusionis, nempè quòd communiter loquendo quilibet se etiam proximo præferre debeat quoad bona temporalia necessaria; prob, inquam, 1°. quia, ut ait Aug. lib. de mendacio,

›, c. 6. *Si quis pro alterius vitâ temporali suam* ı *temporalem perdat, non est jam diligere sicut* *im, sed plusquam seipsum, quod sanæ doctrinæ* *'am excedit*; 2°. quia se habet vita nostra ad n proximi, sicut anima nostra ad animam pro-; Ergo sicut hanc, sic & illam alteri præferre ·mus.

'ixi, *communiter loquendo*; quandoque enim ne-ırium est homini privato vitam suam exponere servandâ vitâ alterius hominis, putà Principis, ılterius personæ ad Reipublicæ salutem necessa-; itèm si malum communitati imminens aliter ·ti non possit. Quandoque autem illud licitum si 1°. licet incurrere sat probabile mortis pe-lum, ut proximus eripiatur morti certissimæ; ı periculum reipsâ incertum mortis meæ, minùs malum quàm mors non solùm probabilis, sed m certissima proximi mei; 2°. licet ab eo mor-ı accipere, cui utpotè injusto invasori mortem :rre posses; tùm quia sic consulis æternæ ejus :ti: tùm quia præceptum servandæ vitæ quatenùs rmativum, non obligat cum gravissimo incom-do, porrò hominis alterius occisio est medium ›d pluribus durissimum videri possit.

Gravior est difficultas an possit quis certæ morti ›bjicere, ut alterius sibi ple:è æqualis vitam con-vet. Circa quod docet Sylvius id esse illicitum, *Sylv. pag. 10.* si is qui morti se exponit, vel æternæ salutis :rimen meritò vereatur, quia sentit se etiamnum :cato adhærere; vel multùm utilis sit Reipublicæ, : iis quorum ipsi cura incumbit; 2°. si vitam pro ıci vitâ profundendo, solam, ut olim Ethnici, ›ralis virtutis quæ huic agendi rationi annexa est, nestatem attendat. Ratio est, quia in his casibus ·itas esset prorsus inordinata, utpotè quæ rem mi-ris pretii, qualis est honestas purè naturalis, præ-·ret rei quæ erga nos multò majoris est momenti. Tota igitur quæ hìc superest quæstio, in eo jacet ıalterius privati vitam, vitæ tuæ dispendio servare

possit ex motivo Christianæ virtutis, putà quia sic proximum subtrahes damnationi æternæ; aut insigne animi bene memoris exemplum exhibebis, conservando vitam patris, alteriusve intimi amici cui pro collatis in te beneficiis nihil æquè dignum rependere potes. Quâ de re

Dico cum S. Thomâ, in 3. dist. 29. a. 5. quòd in casibus modò allatis, aliisve similibus, *tradere seipsum morti propter amicum, est perfectissimus actus virtutis: unde hunc actum magis appetit virtuosus quàm vitam propriam corporalem.* Ratio est 1°. quia *majo-*
Joan. 15. *rem hàc dilectionem nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis*: Atqui hæc Christi sententia intelligi potest non solùm de spirituali, sed etiam de temporaneâ proximorum salute; & sic reipsâ intelligitur à S. Chrysost. L. 2. de Sacerdotio.

* * 2°. Quia hæc Apostoli verba, Rom. 5. *Vix pro justo quis moritur; nam pro bono forsitan quis audeat mori?* insinuant eum laudabiliter acturum esse qui pro alio moreretur, sed paucos esse qui id faciant: porrò mors his verbis commendata, ea est quæ pro justo in extremâ necessitate corporali constituto subiretur; neque enim vir justus in extremâ necessitate spirituali supponi potest.

3° Quia quamvis illicitum sit plùs amare vitam amici præcisè quà vita est, quàm propriam vitam, licet tamen plus amare actum præstantissimæ virtutis, quàm propriæ vitæ conservationem, prout ibidem docet S. Thomas: Atqui vitam pro vitâ proximi profundens, amat & facit actum præstantissimæ virtutis; cùm supponamus eum hoc uno virtutis motivo determinari. Et verò summis omnium laudibus extolluntur, tùm Tobias qui pro sepeliendis fratrum corporibus se toties morti exposuit; tum ii qui peste infectis temporalia ministrant, moraliter certi se hinc evasuros non esse; tum sanctus Eduardus qui dum conservandæ virginitatis gratiâ à nuptiis abstinendo, mortem subiit, non alio titulo excusari potest, quàm quia magnam virtutem innato vitæ amori præposuit.

† Ex his ſequitur quòd ſi duo ſint in extremâ neceſſitate, poteſt alter alteri ex virtutis motivo cedere panem quem unicum & uni tantùm ſufficientem habet. Si in naufragio, poteſt ei dimittere tabulam cujus auxilio ſalvari poſſet. Non poſſet tamen tabulam quâ jam ut ipſe cœpiſſet cedere alteri, ſi cedere non poſſet niſi conjiciendo ſe in mare, quia hæc ſui in mare projectio, ad ſui ipſius occiſionem pertinere videtur, niſi ob natandi peritiam abeſſe judicetur periculum mortis. † *Sylvius.*

Dixi in Concluſione, teneri hominem ſe plus quàm proximum diligere in bonis temporalibus neceſſariis; nam aliud eſt ſi agatur de bonis quæ non ſint nobis, noſtriſve neceſſaria : ſi enim ea contemnere poſſumus, poſſumus & in alios conferre rationabili de causâ, ac proinde alios nobis hoc in puncto præferre.

Ut probetur tertia Concluſionis pars, nempe quòd ſpiritualia proximi bona eidem neceſſaria, bonis noſtris temporalibus etiam neceſſariis præferre teneamur; not. 1°. triplicem eſſe proximi neceſſitatem; extremam, gravem & communem. *Extrema* ea eſt, in quâ ſalus, vel eſt abſolutè impoſſibilis proximo niſi hìc & nunc juvetur, ut ſi infans ob peſtem inter Infideles derelictus, ſine baptiſmo deceſſurus ſit; vel difficultatis tantæ, ut moraliter loquendo cenſeri poſſit impoſſibilis vitatu. *Gravis* eſt ea in quâ poteſt quidem aliquis ſine alterius auxilio ſalvari, ſed valdè difficile; ut ſi homo peſte infectus, & inveteratam habens peccati conſuetudinem, non habeat Confeſſarium; is enim etſi per veram contritionem peccati veniam obtinere poteſt, rationabiliter judicatur ſine contritione moriturus, ſi nemo eam pœnitentiæ viam hactenus penè ignotam docere feſtinet. *Communis* ea eſt, in quâ poteſt quis abſque magnâ difficultate ſalvari ſine alterius auxilio; talis eſt neceſſitas eorum qui expoſiti ſunt communi peccandi periculo, leviori in aliis, in aliis graviori.

Not. 2°. non omnes habere eoſdem reſpectus ad proximum; alii enim ex officio eidem invigilare

debent; alii ad ejus curam nonnisi generali caritatis lege tenentur. His positis,

Dico 1°. unumquemque teneri ad subveniendum cum periculo vitæ propriæ, proximo suo spiritualem extremam necessitatem patienti, si spes sit quòd juvari possit. Ità communiter.

Prob. 1°. quia ex Christo Joan. 13. & 15. tenemur proximum diligere, sicut diligimus nos, & *sicut dilexit nos Christus*: Atqui sic nos diligere debemus ut æternam vitam vitæ corporali præferamus: sic etiam nos dilexit Christus, ut vitam suam pro salute nostrâ tradiderit; Ergo & *nos debemus pro fratribus animas ponere*; quæ Christi lex saltèm in extremâ fratrum necessitate spirituali obligat.

I. Joan. 3.

* * Prob. 2°. ex S. August. lib. de mendacio, c. 6. ubi sic: *Temporalem planè vitam suam, pro æternâ vitâ proximi, non dubitabit Christianus amittere.* Hîc tamen observandum cum Sylvio, *eos qui ex purâ malitiâ exponunt se damnationis periculo, non necessariò retractandos, tanquam qui sint in extremâ necessitate; cujusmodi sunt qui bellum injustum spontè ingrediuntur, duellum suscipiunt & similes qui propriâ voluntate facilè possunt se eripere, si velint.*

Hic pag. 162.

† † Ex his colliges, 1°. infanti qui Christianorum filius sit, (nam de filio Infidelis dubitant Doctores) & qui alioqui sine baptismate statim sit moriturus, subveniendum esse etiam cum propriæ vitæ periculo. Haud tamen licitum est, ut alteri subvenias, quidpiam facere quo tibimetipsi mortem directè inferre videaris: quapropter ut puerum baptises, non potes te in aquam dare præcipitem, si nulla affulgeat spes evadendi: esset enim hæc directa tuî occisio, quæ lege Dei prohibita est.

Colliges 2°. defendendam esse cum vitæ tuæ periculo, vitam adulti, qui ebrius, dormiens, vel non cogitans occidendus sit in statu peccati mortalis, in quo eum esse certò moraliter cognovisti.

Colliges 3°. Matrem gravidam, in desperatione partûs naturalis teneri ad patiendum sectionem

cæsaream, ut baptisetur proles quam utero gestat, & quæ aliàs sine baptismo moritura sit: modò tamen & mulier ità robusta sit, & Chirurgus ità solers, ut spes adsit probabilis operationem illam nec matri nec infanti fatalem fore, etsi nunquàm fieri possit ut ea careat periculo.

Colliges 4°. obstetricem sagam, quæ infantes absque solitâ baptismi formâ baptisavit, absolutionis incapacem esse nisi crimen suum reparare velit, etiam prodendo se Magistratui, à quo consequenter extremum luet supplicium, si omnibus maturè perpensis nulla alia tanti sceleris reparandi via possit excogitari. Ratio est, quia licèt in hoc casu nihil debeat intentatum relinqui ut obstetricis vitæ consulatur, postulant tamen justitia & caritas ut multò magis provideatur æternæ infantium saluti, qui per summam injuriam in tantum discrimen conjecti sunt. Eâdem de causâ prægnans extra matrimonium, non potest instante morte absolvi, nisi cum jacturâ famæ det Confessario licentiam crimen ab eâ commissum revelandi, ut infantis saluti consulatur.

Colliges 5°. teneri te cum eodem periculo ad ferendam opem peccatori etiam rationis compoti, quem extremo morbo laborantem, prudenter judicas sine sufficienti contritione ex instructionis defectu moriturum. Imò, aiunt multi, si vir instructus, sed nequam, sit in proximo periculo moriendi absque confessione, sine quâ non nisi difficillimè salvari potest, quamvis absolutè possit perfectæ contritionis actum elicere, ei tamen succurrendum est, quia ubi proximi salus tantoperè periclitatur, necessitas censeri debet extrema.

Haud tamen tenemur proximo in extrema necessitate posito opitulari, 1°. cùm valdè probabile est inutilem ei fore operam nostram, putà si infantulus nondum baptisatus antè certò moraliter debeat in flammis suffocari quàm ad eum perveniri possit: unde ut alteri cum vitæ periculo subvenire tenearis, oportet ut prudenter judices te illi profuturum; quia

nemo tenetur ad opus prorsus inutile, aut quod prudenter tale præsumitur, cum proprio gravi damno. Si valdè probabile sit operam tuam alicui necessariam non esse, putà quia est vir doctus, prudens, pius solitus sæpè peccata confiteri, non tenebris ei cum certo vitæ periculo subvenire, nisi sis proprius Pastor; quia homo ille, etiamsi supponeretur à gratiâ excidisse, non est in extremâ, sed ad summum in gravi necessitate, cùm assuetus sit actibus contritionis, &c.

2°. Neque etiam proximo succurrere tenemur, cùm alius est qui possit & velit succurrere. Undè non tenetur privatus quisque ad Indos proficisci, quia non desunt qui id velint & faciant; aliundè verò quoti sunt Turcæ v. g. & Sinenses, apud quos spes est certa promptæ mortis, nulla verò aut penè nulla prosperi successûs.

3°. Idem dicendum de iis quorum vita vel etiam bona, communi Ecclesiæ ut Reipublicæ bono necessaria sunt: quod locum habere potest in Regibus, & in iis quorum vita præservandæ ab hæreticis multitudini necessaria est, debent enim ii publicum bonum particulari bono anteponere. Certè Principis unius internecio, innumera mala non temporanea solùm, sed & spiritualia invehere solet: quapropter quod diximus in Conclusione, intelligendum est per se loquendo, comparando salutem proximi cum vitâ nostrâ, non autem salutem unius cum salute multorum.

Dico 2°. in casu gravis, non autem extremæ necessitatis, nemo cum periculo vitæ, aliis succurrere tenetur, nisi vel ad id obligetur ratione officii, vel necessitas sit publica.

Prob. 1. pars; quia non exigit caritas ut morti me exponam ad liberandum eum, qui absolutè liberare se potest, & cujus specialem curam non suscepi.

Tenemur tamen ex caritate proximo in gravi necessitate spirituali constituto, subvenire non solùm cum levi, sed etiam cum gravi aliquo damno temporali proprio. Exigit enim ordo caritatis, ut magis diligamus proximum in spiritualibus, quàm nosmet

ipsos in temporalibus : Atqui ad hoc necesse est ut spiritualem eamque gravem proximi necessitatem removeamus cum gravi damno temporali proprio, ità ut comparetur gravitas necessitatis tollendæ, cum gravitate damni subeundi.

Prob. 2. pars : 1°. Quia Pastores, qui ex officio tenentur ad avertenda gregis sui mala, arctiùs ad id tenentur quàm ceteri : Atqui ceteri tenentur cum vitæ suæ periculo subvenire proximis extremam necessitatem patientibus ; Ergo alii quibus ex officio cura hæc incumbit, ad id tenentur in gravi proximi necessitate ; 2°. quia Pastores ex officio tenentur subditos suos pascere, tùm Sacramentis, tùm verbo Dei, & hoc præsertim cùm id ad eorum salutem est vel absolutè vel graviter necessarium.

Hinc colliges Parochum in prædicto casu non posse officio suo renuntiare ; aliàs nullus Pastor ad ferendam ovibus suis opem teneretur, sed unusquisque cessionis beneficio quamprimùm uti posset. Videtur tamen Parochum ea duntaxat cum vitæ periculo Sacramenta administrare teneri, quæ absolutè necessaria sunt ad salutem, ut baptismus & pœnitentia ; addi posset & extrema-unctio, si pœnitentia moribundo administrari non posset.

Prob. 3. pars : 1°. quia gravis necessitas communitatis semper conjuncta est cum extremâ quorumdam privatorum necessitate, cùm admodùm probabile sit futurum ut multi in hâc necessitate pereant ; 2°. quia periculum vitæ privati alicujus, minùs est malum, quàm gravis multitudinis totius necessitas, quæ profectò non minoris æstimanda est quàm extrema necessitas alicujus privati. Hinc si Hæreticus falsâ doctrinâ plebem inficiat, teneris etiam cum periculo vitæ obsistere si possis, & nemo præter te adsit idoneus, aut si adsint quidem alii idonei, sed qui neque se opponant, neque videantur se opposituri. Itèm si in persecutione vel hostium incursione plebs gravibus peccandi periculis exposita foret, teneretur Sacerdos ei opem ferre, si deesset, aut etiam *Sylv. pag. 122.*

ex nimio mortis metu recessisset proprius Pastor.

Idem ibid. Dico 3°. *Proximo in communi spirituali necessitate constituto, nemo succurrere tenetur cum periculo vitæ, imò nec cum gravi bonorum temporalium detrimento; tenetur tamen, si potest sine suo damno, vel cum exiguo.*

Prob. 1. pars; quia communis necessitas non est simpliciter & absolutè necessitas, cùm qui eam patitur, pluribus modis ab eâ expedire se possit.

Prob. 2. pars; quia *mandavit Deus unicuique de proximo suo*, Eccli. 17. Ergo proximo consulere tenemur cùm facilè possumus: possumus autem facilè, cùm vel sine ullo, vel sine gravi damno possumus.

Jam videndum an sicut homo se rebus extraneis præferre, sic & ex rebus extraneis alias aliis præferre teneatur. Sit

Conclusio III. *Oportet magis unum proximorum quàm alium diligere.* Ità S. Thomas, q. 26. a. 6.

Prob. Quia si proximus omnis æqualiter diligi deberet, æqualia forent peccata omnia contra dilectionem proximi: falsum consequens; graviùs enim peccat qui patrem, quàm qui alium non amat. *Unde Levit. 20. præcipitur ut qui maledixerit patri aut matri morte moriatur, quod non præcipitur de his qui alios homines maledicunt.* *Idem ibid.*

Conclusio IV. In eodem bonorum & necessitatum genere, qui nobis conjuncti sunt seu sanguine, seu amicitiâ, officio, Religione aut convictu, extraneis præferri debent.

Prob. Quia caritas non destruit, sed perficit naturam: Atqui natura constanter ad hoc inclinat, ut plus eos diligamus, qui arctiùs nobis conjuncti sunt, quàm extraneos. Unde Apostolus: *Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* *I. Tim. 5.*

Dixi, *in eodem genere, &c.* si enim in eodem bonorum genere extraneus gravem, conjunctus verò communem tantùm necessitatem patiatur, extraneo potiùs quàm ei qui tibi conjunctus est succur-

ropinquis, qui sunt digniores.
b. 1. pars; quia si conjunctio naturæ, aut aliа
, efficiat ut consanguineos extraneis præferre
; major conjunctio efficere debet, ut propin-
s præferas propinquis.
b. 2. pars; quia magis diligibiles præ ceteris
lebent: porrò ex æquè propinquis digniores
dilectione digni sunt.
accidens tamen fieri potest ut plus caritatis
idii dignioribus quàm propinquioribus de-
: putà si digniores, sint personæ publicæ;
bis causæ fuerint vitæ spiritualis, à quâ nos
re conati sint consanguinei, vel demùm con-
secundùm spiritum sit maxima; quæ verò
ùm carnem est, valdè remota, ut in quarto
into gradu.
ontrario potest aliquando indignior præferri
ri. Sic si duobus qui mox à sicario interfi-
sunt, vitam servare non possim, præferen-
iquando erit peccator qui v. g. in somno
ndus est, homini justo, quia nisi quid aliundè
, melius est hunc perire secundùm corpus,
alium secundùm animam cui ex hypothesi

dentales sunt, & aliquando cessant, ut cùm homo excidit à gratiâ, alium in locum transit, aliam Religionem amplectitur; Ergo.

Dixi, *in iis quæ pertinent ad naturam*: in iis enim, quæ ad alias conjunctiones pertinent, pater postponi potest. Sic *in bello magis obeditur duci quàm patri*; in Religione magis Superiori, &c.

Sed nonne saltèm parentes spirituales carnalibus sunt in eâdem necessitate præferendi? Non sunt, quia, ut docet S. Thomas in 3. dist. 29. a. 7. *caritas ordinem naturæ non mutat, sed perficit*: Atqui, ordine naturæ parentes præferuntur aliis; Ergo, etiam ordine caritatis; ac proinde non solùm in naturalibus, sed & in spiritualibus, quia ad hæc duo extendit se caritas.

Ut hæc meliùs percipiantur, is inter consanguineos statuendus est ordo: 1°. Aliis omnibus præferendi sunt parentes, etiam filiis, tùm quia unusquisque plura à patre recepit beneficia, quàm à filio, tùm quia pater eminentiorem boni rationem habet erga filium, quàm filius erga patrem: pater enim est principium, filius est solùm effectus; porrò plus debet effectus causæ, quàm effectui causa.

2°. Pater per se loquendo præferendus est matri, ut qui nobilius sit prolis principium.

3°. Uterque parens uxori præferendus est appretiativè; quia patri magis quàm uxori succurrendum est in extremâ necessitate; licèt enim vir & uxor fiant una caro, filius tamen spectatur ut totum cum patre, eique plus debet.

4°. Uxor à marito præferenda est filiis, sicut & à parentibus filii fratribus præferendi sunt. Uxor enim, utpotè quodam sensu una caro cum marito, eidem est conjunctior quàm filiis; filii verò, utpotè pars à parte decisâ, plus cum eo necessitudinis habent quàm fratres. Censet tamen Sylvius ordinem mox expositum non obligare sub mortali, quia, inquit, excessus unius supra alterum non est notabilis.

5°. Fratres cognatis, & ex iis viciniores remo-

tioribus anteponi debent. Unde in naufragio filius patrem matri, matrem uxori, uxorem filiis, filios fratribus, fratres consanguineis, consanguineos pro suo quemque ordine præferre debet.

Hic tria notanda : 1°. exigere possunt circumstantiæ, ut is alteri præferatur qui naturaliter deberet postponi. Sic mater bona, & quæ prolis curam dignam gerit, plus diligenda est quàm pater helluo & malus : neque etiam saltèm graviter delinqueret maritus, qui uxori clamosæ & inutili filium sibi in temporalibus penè necessarium præferret; 2°. eadem doctrina non habet locum nisi in casu extremæ necessitatis; extra eum enim debet uxor maritum præferre patri, & pater filios propriis genitoribus : *Non debent filii parentibus thesaurisare, sed parentes filiis*; 3°. cùm necessitas spiritualis sit corporali gravior, si pater gravi corporeâ, alii verò etiam extranei, gravi spirituali laborent, erunt hi parentibus anteponendi; quia proximum in hoc casu etiam cum gravi fortunæ nostræ dispendio adjuvare tenemur, ut suprà dixi. *II. Cor. 12.*

SECTIO QUARTA.

De actibus Caritatis, & primò de Eleemosynâ.

ACtus caritatis alii sunt interni, amor scilicet, gaudium, pax animi, & misericordia. Alii verò externi, beneficentia nempè, fraterna correctio, & eleemosyna. His duobus immorabimur, quia plus habent difficultatis. *S. Thom. q. 27. a. 1.*

PUNCTUM PRIMUM.

An & quando obliget præceptum Eleemosynæ.

ELeemosyna vel latiùs sumitur pro omni misericordiæ etiam spiritualis actu ; vel strictiùs pro eo actu quo aliquid ex misericordiâ datur indigenti, ad sublevandam ejus necessitatem. De eâ sic acceptâ, sit *S. Thom. q. 32.*

CONCLUSIO I. Datur præceptum eleemosynæ.

* Prob. 1°. ex Scripturâ. * Proverb. 12. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Eccli. 4. *Eleemosynam pauperis nè defraudes, & oculos tuos nè transvertas à paupere.* † Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum; esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* Jacobi 2. *Judicium sine misericordiâ illi qui non fecit misericordiam;* quod satis superque probat exemplum divitis epulonis, qui æternis ignibus cruciatur, eo quòd Lazari pauperis misertus non fuerit: Atqui hæc omnia testimonia præceptum indicant, & quidem sub mortali: cùm constet neminem damnari propter omissionem actûs qui vel nullatenùs, vel graviter præceptus non fuerit.

Idem astruunt Patres: notum est id S. Ambrosii: *Pasce fame morientem; si non pavistio, ccidisti.*

Prob. 2°. Illud graviter obligat, sine quo non potest conservari caritas toties & tam seriò præcepta: Atqui sine eleemosyna non potest servari caritas, ut docet S. Joannes his verbis: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?*

Jam expendendum quando urgeat lex eleemosynæ; circa quod

Not. 1°. ut quis ad eleemosynam teneatur, requiri ut proximi miseriam sublevare possit; & ut eandem cognoscat saltèm modo generali, quomodo cognoscitur eos qui in carceribus includuntur multis indigere. Quin & Pastores, aliique qui ex officio multitudini providere debent, tenentur inquirere nonne aliqui è subditis suis indigeant. Si verò non geramus aliorum curam, *non oportet nos quærere quibus* stipem *impendamus, sed sufficit quòd impendamus eis qui nobis occurrunt;* S. Thom. modò tamen ii qui curam pauperum ex officio habent, ut par est fungantur; aliàs enim vera est hæc regula Nat. Alexandri: *Non obviis tantùm pauperibus eroganda est eleemosyna,*

sed pauperes quærendi, & illis maximè subveniendum qui præ verecundiâ petere non audent.

Not. 2°. Bona quibus pauper sublevari potest, duplicis esse generis, alia *necessaria*, alia *superflua*. Porrò tam necessarium quàm superfluum, aliud est respectu *naturæ*, aliud respectu *statûs*.

Necessarium naturæ dicitur illud sine quo non potest aliquis sustentare vitam suam & suorum, id est eorum quos alere tenetur, cujusmodi sunt parentes, uxor, filii, & domestici, qui absolutè dimitti non possent: qui enim absolutè dimitti possunt, magis pertinent ad decentiam statûs quàm ad conservationem naturæ. Hinc superfluum naturæ est id sine quo potest se & suos sustentare.

Necessarium statûs, est illud sine quo non potest quis decenter vivere secundùm conditionem suam. Superfluum statûs, est sine quo quis vivere potest secundùm decentiam statûs sui.

Sed qui statui superfluum censeri debeat, hoc opus, hic labor, hæc fœcunda laxiorum opinionum origo; adeò ut stupenda hæc verba alicubi legantur: *Vix in secularibus invenias, etiam in Regibus superfluum statui. Et ità vix tenetur aliquis ad eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.* Quæ propositio anno 1700. proscripta est à Clero hujus Regni, *ut temeraria, scandalosa, perniciosa, erronea, & Evangelicum de Eleemosynâ præceptum pessumdans*.

Ut mediâ viâ procedamus, supponendum est, 1°. necessarium seu vitæ seu præcipuè statûs, non consistere in indivisibili sed moraliter accipiendum esse; & ideo viri prudentis arbitrio sæpiùs dimittendum, ut perpendat an hoc vel illud sit vitæ, vel statui necessarium aut superfluum. Hinc sicut non statim habendum est pro superfluo id quod assumit aliquis in usus honestos, à quibus alii ejusdem conditionis homines abstinent, ut cùm vir nobilis nobiles alios paululùm excedit in ornatu suî vel suorum, in hospitibus excipiendis, &c. sic nec existimandum est omnem vestium, ciborum, aut famulorum abun- *Sylvius.*

dantiam, omnemve copiam munerum quæ largâ manu conferuntur iis qui non indigent, computari posse inter necessaria statûs. Res ergo tota coram Deo cordium scrutatore ponderanda est; & ibi quidem *si detegas quòd nihil ampliùs habes in substantiâ tuâ, quàm tibi aut in victu, aut vestitu rationabili, aut mediocri sufficiat; sola tibi potest bona voluntas sufficere. Sed rogo te, diligenter conscientiam tuam interroga, nè fortè aliquoties per ebrietatem*, per ludum & similia *perdas quod per eleemosynam dare potueras.*

Serm. 306. apud S. Aug.

Supponendum 2°. in æstimatione necessarii non solùm habendam rationem temporis præsentis, sed & futuri. Unde prudentis arbitrio necessarium judicari potest id quod licèt nunc necessarium non sit, probabiliter tamen *intra aliquot menses aut annos* futurum est necessarium; ut pro nuptiis & dote filiorum aut filiarum, pro infirmitatibus, pro senectute: imò & *pro augendo decenter patrimonio, vel etiam statu.* Unde, ait Sylvius, si quis probabiliter speret statum altiorem, non debent superflua judicari quæ nunc reservat ad statum illum acquirendum.

Sylv. ibid.

Sed quia principia hæc licèt in se sana, perpetuam duritiei divitum in pauperes occasionem præbent, magnâ hîc intentionis sinceritate opus est, quam rarissimam esse constat.

1°. Itaque cavendum, nè ut sæpè fit, omittatur eleemosyna sub prætextu necessitatis non tam futuræ quàm imaginariæ. *Non oportet*, ait solidè S. Thomas, *quòd* homo *consideret omnes casus qui possunt accidere in futurum: hoc enim esset in crastino cogitare, quod Dominus prohibet; sed debet dijudicari superfluum secundùm ea quæ probabiliter ut in pluribus occurrunt*, attentâ conditione negotiorum quæ alicui incumbunt, valetudinis, ætatis, &c.

Hic q. 32. a. 5.

2°. Quod dicit Sylvius de spe altioris statûs, nisi sanè intelligatur, multos in præcipitium trahit. Ut ergo spes statûs altioris, eleemosynam reddat legitimè parciorem, necesse est 1°. ut sit probabilis & benè fundata, non autem merè aut quasi merè possi-

bilis; 2°. ut ambitionis peccatum excludat; ad quod necesse est ut innitatur meritis propriis, & capacitati de Republicâ vel Ecclesiâ bene merendi, non autem soli pecuniæ, & desiderio exeundi à statu in quo plerumque vult. Deus nos esse, & extra quem salvare nos non consuevit. Unde Apostolus aïebat I. Timot. 6. *Divitibus hujus seculi præcipe non sublimè sapere*, nec proinde statum suo majorem ambire.

Nemo nè igitur è nativo suo statu assurget? Absit: homines enim opulenti & potentes, sunt quasi Reipublicæ nervi & ossa; sed ii ad majora assurgent quos ad majora natos declarabit Deus ipsâ ingenii omniumque animi qualitatum conditione: alii verò, quorum labori aspiraverit Deus, vel commodiorem in eodem statu vitam agent, vel ad statum statui suo priori vicinum pedetentim gradum facient; quod utique iis præsertim contingit qui clamori pauperum aures suas non obturaverint: hæc enim est benedictio misericordibus multoties promissa in Scripturis, & sæpiùs concessa.

Sed nonne possunt parentes filiis divitias relinquere? Possunt, sed moderatas, & in quarum collectione nunquam omittatur pauperum cura. Possunt, sed attendendo filios qui absque labore ullo omnibus abundant, desides manere, Reipublicæ inutiles, vitiis omnibus deditos; unde eos omnia sua paucos intra annos cum extraneis devorare contingit, secundùm id Eccle. 6. *Est & aliud malum sub sole, & quidem frequens apud homines: vir cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorem....* nec tamen *tribuit ei Deus potestatem ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud.*

Supponendum 3°. tot esse divites, qui contra præceptum eleemosynæ peccent ob præsentem boni sui abusum, quot qui ob malè providam ejusdem boni in futurum reservationem. Neque enim ii soli violatæ caritatis rei sunt, qui congerunt pecunias in superba ædificia, fastuosos currus, hortos regales, sed & ii qui mensam, supellectilia, statuas,

gemmas, & similia ex divitiarum copiâ metiantur; quique cùm sint homines novi, viros nobiliores æquant aut vincunt fastu; crescentibus divitiis delicias, luxum, famulos ingeminant; eleemosynam verò vel minuunt vel non adaugent; qui acceptâ pingui hæreditate, non sunt in pauperem largiores, sed profusiores in commoda sua; qui orbati filio quem secundùm decentiam statûs sui cum aliis sustentabant, defuncti partem jam superfluam non dividunt cum pauperibus, sed quasi filiis superstitibus necessariam servant.

Hæc doctrina, si ob corruptos seculi mores paulò asperior videbitur, non est mea, sed Patrum. *Si plus habes*, ait Hieronymus Epist. 150. *quàm tibi ad victum & vestitum* conditioni tuæ convenientem *necessarium est, illud eroga.* S. August. in Psal. 38. divites qui hinc se excusatos volunt, quòd filiis suis superflua servent, carpit in hunc modum: *Ista est excusatio iniquitatis..... filios habes? unum plus numera, da aliquid & Christo.*

Supponendum 4°. triplicem distingui pauperis necessitatem, extremam, gravem & communem. Necessitas *extrema* ea est, quam patiuntur ii quos defectus cibi, potûs, vestitûs, aut alterius rei exponit evidenti mortis periculo, sive statim, sive in posterum, & consequenter ad actualem inediam subeundæ. Necessitas *gravis* ea est quæ inducit periculum damni alicujus minoris quidem morte, sed tamen notabilis, morbi v. g. gravis: itèm cùm decentia statûs vel absolutè servari nequit, vel non nisi cum maximâ difficultate. Necessitas *communis* est quidem vera indigentia, & aliquo sensu gravis momenti, sed infra gravem sensu mox exposito acceptam. Talis est regulariter necessitas eorum qui de aliorum caritate communiter vivunt. Etsi enim ii valdè indigent, tantùmque videntur poscere necessaria ad vitam tenuiter sustentandam, quia tamen ab omnibus petunt, & à multis accipiunt, non sunt in gravi necessitate, sed in communi. His positis, sit

ONCLUSIO II. Proximo in extremâ necessitate to tenemur eleemosynam erogare ex iis quæ e superflua sunt, licèt sint necessaria ad decen- statûs. Eidem in necessitate gravi constituto currere tenemur ex iis etiam quæ ad aliqualem is decentiam necessaria sunt. Eidem demum nmuniter necessitatem patienti succurrere debe- ex iis quæ statui supe flua sunt. Et hæc triplex igatio urget sub mortali.

rob. 1. pars; 1°. quia bonum ad solam statûs tri decentiam necessarium est longè inferius bono ximi in extremâ necessitate constituti; cùm pro- ius tunc solùm in extremâ necessitate constitutus atur, quando vitæ, vel sensûs, vel ut alii vo- t, famæ totius aut omnium bonorum discrimini ioxius est; 2°. qui extremam patitur necessita- licitè diviti subripere potest ea quæ naturæ su- flua sunt; neque in hoc dives rationabiliter po- esse invitus: Atqui si dives posset sine peccato iperi extremam necessitatem patienti denegare id od propriæ vitæ superfluum est, jam esset ratio- biliter invitus, cùm illud sibi subripitur; alioqui retur bellum ex utraque parte justum: Ergo pro to statuendum est teneri unumquemque sub mor- , proximo in extremâ necessitate posito subve- e, etiam cum gravi bonorum suorum dispendio, ue ideo detrahere de statûs sui splendore, famu- um numero, vestium & domorum ornatu.

Dixi, *ex iis quæ vitæ superflua sunt*, quia postu- ordo caritatis ut unusquisque vitam suam vitæ erius præferat, exceptis casibus de quibus suprà.

Prob. 2. pars; 1°. ex hâc Christi sententiâ, *Ite ledicti in ignem æternum. Esurivi enim, & non distis mihi manducare.* Unde sic: multi ob viola- n eleemosynæ præceptum damnabuntur; cùm nificet Christus plerosque divites ob id præcipuè mnatum iri: Atqui pauci damnarentur, si præ- ptum eleemosynæ in extremâ solùm necessitate oligaret, cùm hæc sit admodum rara; Ergo. Et

verò necessitas cui non occurrerunt divites à Deo maledicendi, consistit in esurie, siti, nuditate, creditoris molestiâ: porrò hæc frequentem indicant necessitatem, quæ proinde extrema non est.

* * 2°. Idem docent SS. Patres, quorum instar sit Ambrosius, Lib. 1. de Offic. c. 3. *Grandis culpa, si sciente te fidelis egeat, si scias eum.... fame laborare, erumnam perpeti, præsertim si mendicare erubescat, & non adjuves.* Ubi S. Doctor loquitur de necessitate ad summum gravi; & tamen grandis culpæ accusat divites qui eidem non succurrunt.

3°. Idipsum probat ratio. Qui enim amicum deserit non solùm in extremâ, sed etiam in gravi necessitate, censetur amicitiæ renuntiare; Ergo qui gravi pauperis necessitati opem negat, peccat contra caritatem tùm proximi tùm Dei, cui denegatur quod pauperi denegatur, secundùm id Matth. 25. *Quandiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.*

† † Quod autem pauperi in gravi necessitate posito subveniendum sit, etiam cum aliquâ proprii statûs imminutione, sic ostendi potest. Tenetur quilibet proximum suum amare sicut seipsum, *non verbo & linguâ, sed opere & veritate*: sed qui non vult incommodi aliquid pati, ut proximum suum à gravi malo liberet, eum non diligit sicut seipsum. Non enim fecit ei quod rationabiliter sibi fieri vellet in eodem casu. Quisque enim rationabiliter vellet à malo valdè gravi liberari cum aliquo alterius incommodo longè minori, qualis est diminutio aliqua decentiæ statûs, ut si quis de splendore convenienti, de ornatu vestium, de lautitiâ mensæ, etiam aliquid notabile detrahat.

Dico *aliquid etiam notabile*; quia ut gravitas necessitatis suam habet latitudinem, & sic imminutio decentiæ statûs aliquando major, aliquando minor esse debet; ità ut tantò minùs sibi ex hâc parte concedant divites, quantò plus ex aliâ parte exigunt pauperes. Sunt tamen quædam adeò requisita ad

decentiam ſtatûs, ut nemo iis carere teneatur niſi cùm extremæ neceſſitati ſuccurrendum eſt, quâ in re ad viri prudentis judicium recurri debet.

Prob. 3. pars; nimirum quòd pauperi communem neceſſitatem patienti ſuccurrendum ſit ex iis quæ naturæ & ſtatui ſuperflua ſunt, idque ſub pœnâ damnationis æternæ. Probatur, inquam, 1°. ex Scripturis. Deuter. 15. *Præcipio tibi ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi*; Ergo pauperi omni, quiſquis fuerit, eique proinde qui gravem neceſſitatem non patitur. I. Timot. 6. *Divitibus ejus ſeculi præcipe facilè tribuere*: ſed qui extremam gravemve proximi neceſſitatem expectaret, non tribueret facilè, ſed ſolùm in magnis rerum anguſtiis. Matth. 25. *Ite maledicti*, quæ verba, ut jam ponderavi, æternam damnationem comminantur omni qui fratrem in communi & obviâ neceſſitate non adjuverit.

* Prob. 2°. ex SS. Patribus. S. Baſilius homil. de avaritiâ: *Vidi*, inquit, *multos jejunantes, orantes, præteritorum pœnitentiâ ſuſpirantes, egentibus verò nè obolum quidem præbentes. Quid hîc cetera virtutum diligentia prodeſt? non propterea regnum Dei conſequentur.* Auguſtinus in Pſalm. 147. *Superflua divitum, neceſſaria ſunt pauperum. Res alienæ poſſidentur, cùm ſuperflua poſſidentur.* *

† Prob. 3°. quia non diligit proximum ſicut ſeipſum, qui nè ſua quidem ſuperflua vult partiri cum proximo; ſic enim magis diligit ſuperflua quàm ipſum proximum. †

Obj. contra 1. partem, ex eâ duo abſurda ſequi; 1°. ſcilicet virum nobilem ut ſervet vitam ruſtici quem alioqui prædones occiſuri ſunt, teneri opulentum patrimonium diſtrahere; 2°. divitem teneri ad dandum gratis egenti, ſatis verò non eſſe ut eidem det mutuo.

R. ad 1. neg. ſequelam. Nemo enim tenetur in pauperem eſſe liberalior quàm in ſemetipſum: porrò ſi quis ab hoſtibus captus eſſet, non teneretur ſe quantâcumque ſummâ redimere cum totali ſtatûs ſui

suæque familiæ subversione, nisi talis esset persona ex quâ penderet salus Reipublicæ; Ergo multò minùs tenetur alium tanto cum incommodo redimere.

R. ad 2. divites aliquando teneri ad dandum gratis, aliquando satis esse ut dent mutuo. Sufficit mutuum vel commodatum, 1°. si is qui hoc in loco indiget, alibi habeat, aut paulò post sit habiturus, unde satisfacere possit. Hinc si agricolæ nec habeant frumentum quod serant, nec pecuniam undè emant, satis vulgò erit eis vel commodare, vel creditò vendere; 2°. si res quâ quis indiget non sit usu consumptibilis, neque sit ei quoad substantiam, sed tantùm quoad usum necessaria, ut si cui opus fuerit equo, quo periculum fugâ devitet; 3°. si non desperetur eum qui indiget aliquando ad meliorem fortunam esse reversurum, sive ope pinguis hæreditatis quam consequi potest, si plures moriantur; sive ope laboris non insoliti; tunc enim extrema ejus necessitas satis sublevatur per mutuum. Si verò indigens vel absolutè, vel non nisi labore insolito & nimio emergere possit à necessitate; tunc ei gratis succurrendum erit ab iis qui poterunt, quales sunt advocati patrocinando, medici invisendo, &c. quia mutuum esse non potest, ubi rationabiliter exigi vel prævideri non potest accepti redditio. Et certè ex constanti Ecclesiæ doctrinâ eleemosyna cadit sub præceptum: Atqui sola gratuita donatio est propriè eleemosyna: mutuum enim dare, commodare, vel credito vendere non est propriè dare eleemosynam; cùm is qui tunc recipit, maneat ex justitiâ obligatus, non is qui recipit eleemosynam.

Objiciuntur multa contra tertiam partem: 1°. quòd alioqui innumeri divites damnarentur, imò & continuò peccarent superfluum retinendo, 2°. quòd nemo ad altiorem statum posset ascendere, quod virorum etiam piorum agendi rationi repugnat; 3°. quòd nemo ex superfluis Ecclesias ædificare, dotare, aut ornare, aliosque in usus pios pecuniam suam impendere posset; 4°. quòd sufficiat

nrare ut pars boni vitæ tempore collecti, detur pauperibus post mortem. Verùm hæc facilè solvuntur.

Ad 1. itaque, nego absurdè dici quòd divites multi damnentur, cùm hoc primus omnium dixerit Christus, Matth. 19. his verbis : *Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in Regnum cælorum.* Quibus consonat id I. ad Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli.* Ponderent id divitum Confessarii, qui aliquando satis habuêre roboris ut nudi nudam crucem sequerentur sed satis non habent ut absolutionem denegent divitibus qui notabiles prodigunt summas in luxus vestium, conviviorum delicias, canum turbas, &c. dum interim nec communi, nec sæpius etiam gravi pauperum necessitati sibi notæ medentur.

Ad 2. neg. sequelam. Ratio est, quia communis pauperum necessitas per modicum quid juvari potest : porrò modicum illud non arcet à superiori gradu. Sed hìc quatuor attendenda; 1°. ut ascensus ille sit probabilis; 2°. ut non sit effectus cupiditatis; 3°. ut non impediat quominus communis pauperum necessitas sublevetur; 4°. ut in casu gravis pauperum indigentiæ, renuntietur ascensui, nè renuntietur eleemosynæ.

Ad 3. utile est & sanctum diligere decorem domûs Dei; sed malè eum diligeret, qui quidquid haberet boni in materialia templa profundendo, spiritualia, pauperes nimirum negligeret : *Hæc ergo oportuit facere, & illa non omittere.* Unde qui piè in Ecclesiam affecti sunt, saltèm ex parte pauperibus in necessitate etiam modicâ positis subvenire debent; alioqui enim lethaliter peccant, ait Azor.

Ad 4. neg. ant. Præceptum enim quòd actu urget, actu impleri debet : Atqui præceptum eleemosynæ è superfluo in communi necessitate pauperibus erogandæ actu urget.

PUNCTUM SECUNDUM.

Quanta & quibus è bonis fieri debeat Eleemosyna.

Circa primum variæ fuerunt variorum opiniones. Hæc ceteris brevior & tutior quam filium suum docuit Tobias : *Quomodo potueris ità esto misericors. Si multùm tibi fuerit, abundanter tribue. Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude;* Ergo moraliter loquendo dandum est pauperibus, vel saltèm iis ante omnia curatis, pios in usus impendendum est quidquid superfluum remanet : ità tamen ut nunquam minùs detur quàm superfluum, & aliquando plus detur ; quia ut dictum est, exigit interdum gravis pauperum necessitas ut iis aliquid tribuatur de necessario statûs.

Tob. 4. 8.

Circa secundum duplex occurrit difficultas ; 1°. an eleemosyna fieri possit ex bonis alienis ; 2°. an ex illicitè acquisitis. Sit

Conclusio I. Regulariter loquendo, non licet dare eleemosynam ex alienis bonis.

Prob. Quia unicuique præceptum est ut proximum adjuvet ex substantiâ boni sui, juxta id Isaïæ 58. *Frange esurienti panem tuum.* Undè si multi sint divites qui proximo subvenire nolint, tu ex propriis eum quasi in solidum juvare teneberis.

Dixi, *regulariter loquendo :* tùm quia præsumptus proximi consensus aliquando sufficere potest ; tùm quia Magistratus agens autoritate publicâ posset ex alienis largiri, si divites spontè largiri nollent ; tùm quia si propria non haberes, posses aliena tollere, ut homini in extremâ necessitate posito subvenires.

An autem excusandus esset vir honestus clanculùm subripiens, ne mendicare cogeretur, non convenit inter Casuistas. Negat Navarrus, nec immeritò : tum quia opinio contraria viam furti bene multis aperiret : tùm quia qui hanc servaret agendi rationem, patibulo se exponeret.

Quæres, an qui ex bonis per usuram partis sti-

pem dedit homini ceteroqui morituro, possit id quod dedit pro soluto habere. R. affirm. Modò donator alia tunc bona non haberet, quia non magis obligari potest ad restituendum, qui in hoc casu dedit alienum quod habebat apud se, quàm si hoc in alterius domo positum sustulisset.

CONCLUSIO II. Eleemosyna fieri nequit ex bonis injustè acquisitis : sed fieri potest ex iis quæ licèt illicitè comparata, justè retinentur.

Prob. 1. pars; quia bona injustè acquisita reddi debent domino suo, si eidem sine gravi incommodo reddi possunt, ut communiter reddi possunt per manus Confessarii; Ergo ex iis eleemosyna fieri non potest. Hinc usurarius bona per usuram parta pauperibus largiri non debet, sed ea iis reddere à quibus iniquè extorsit.

Aliud est, 1°. si ignoretur dominus : tunc enim bona hæc, cùm neque retineri possint, neque reddi vero eorum domino qui ignoratur, pauperibus restituenda sunt; 2°. si obstet dispositio legis : sic prætium pro Beneficio acceptum, non ei qui dedit, sed Ecclesiæ restituendum est.

Prob. 2. pars; quia fieri potest ut proprietas boni illicitè acquisiti, verè tamen nostra sit. Sic pecunia homini data propter laborem die festo peractum, verè est ipsius. Sic etiam lucrum à comœdis perceptum, ab iisdem illicitè simul & validè percipi videtur, saltèm ob Reipublicæ concessionem.

PUNCTUM TERTIUM.

A quibus dari possit Eleemosyna.

DIfficultas est de servis, de Religiosis, de filiis familias, & de uxoribus. Sit

CONCLUSIO I. Servi nihil ex dominorum bonis donare possunt, nisi legitimè consensum eorum aut ratihabitionem præsumant.

Prob. quia alioqui donarent alienum, quod non licet.

Possunt tamen servi ex iis quæ sua sunt dare, imò & ad id tenentur, si ex bonis, vel ex pretio quo conducti sunt, ultra necessarium habeant. Ii tamen quorum totus fundus est labor, vel famulitatis stipendium, plus in futurum servare possunt, quàm qui annuos habent reditus sibi semper certò adfuturos.

CONCLUSIO II Superiores Religionum possunt & debent eleemosynas facere.

Prob. Quia licèt bonorum Communitatis domini non sint, debent tamen ea prudenter, & ad Evangelii normam dispensare: Atqui id faciunt, cùm sublatis Fratrum necessitatibus, eadem in eleemosynas erogant.

Inferiores verò non possunt stipem dare, nisi in quibusdam casibus, ut 1°. si adsit *licentia Abbatis, vel expressè habita, vel probabiliter præsumpta*; ea autem præsumitur cùm pauper magnam patitur necessitatem, nec ad Superiorem recurri potest; 2°. si occurrat pauper *in articulo extremæ necessitatis*; tunc enim *licitum esset* Religioso *furari* ut eleemosynam daret; 3°. si ex consuetudine Religionis sufficienter à Superioribus approbatâ pios in usus impendere possit ea quæ sibi ab amicis aut à consanguineis donantur; 4°. si Beneficium aliquod Monasterio non incorporatum possideat: omnis enim titulus Beneficii canonicè obtenti tribuit facultatem impendendi reditus in congruam suî sustentationem & opera pia; cùm Beneficii administrator, sit etiam administrator fructuum; 5°. eidem est de Regulari, qui extra Monasterium moraretur sive studii, negotiive aut peregrinationis causâ. Ratio est, 1°. quia ita habet consuetudo recepta; 2°. quia scandalum daret Religiosus longum cum secularibus iter agens, eorumve in mensæ sumptibus imitator, si nè obolum quidem porrigeret pauperi.

S. Thom. Hîc art. 8.

CONCLUSIO III Potest filius familias ex bonis castrensibus aut quasi castrensibus eleemosynam etiam invitis parentibus facere; non potest verò communiter ex bonis parentum.

Prob

Prob. Quia filii plenum in bona prioris generis dominium habent ; non autem bona generis alterius ; ut dicam Tom. 3.

Dixi, *communiter*: quia potest filius *dare* pauperi *panem & hujusmodi quæ non inferunt sensibile damnum de quibus satis constare potest quod parentibus placeat*, 2°. quia si filius absit studiorum causâ, vel parentum negotia gerat, potest eas erogare eleemosynas quas solent alii ejusdem conditionis filii, & generaliter eas omnes quas bonâ fide credit placere parentibus ; 3°. idem est, si filius parcè vivendo, aliquid de iis quæ sibi ad victum concessa sunt, reservet: hujus enim proprietatis capax est, non itèm Religiosus. S. Thom.

CONCLUSIO IV. Uxor ex bonis viri dispositioni subjectis *eleemosynas dare non debet sine consensu viri vel expresso vel præsumpto, nisi in articulo necessitatis, sicut de Monacho dictum est.* Sed *si habeat alias res præter dotem quæ ordinatur ad sustentanda onera matrimonii, vel ex proprio lucro, vel quocumque alio licito modo, potest dare eleemosynas etiam irrequisito assensu viri, moderatas tamen, nè ex earum superfluitate vir depauperetur.* Conclusio paulò fusiùs explicanda est. *Idem, art. 8.*

Itaque uxor eleemosynam erogare potest & debet ; 1°. cùm possidet bona paraphernalia, sibi scilicèt à parentibus aut aliis, suos in usus præter dotem concessa.

2°. Cùm sufficientem dotem dedit viro, & nihilominùs arte vel industriâ quædam lucratur, absque eo quòd debitam familiæ administrationem deserat: de hoc enim lucro sicut & de bonis paraphernalibus liberè disponere potest, nisi resistant leges loci, quæ idcirco consulendæ erunt.

3°. Quando licèt uxor nihil præter dotem habeat, usu tamen & consuetudine loci receptum est, ut modicas panis, vini, & minutæ pecuniæ eleemosynas donet. Tunc enim id facere potest quod communiter faciunt ejusdem conditionis feminæ : & licèt maritus id aliquando prohibeat, ipsa tamen, ait Syl-

vius, potest credere, vel quòd maritus hic & nunc approbaret ejus eleemosynam, si præsentem pauperis necessitatem videret; vel quòd non nisi excessum prohibere velit. *Solent enim mariti*, ait Raymundus, l. 2. Summæ tit. 8. c. 9. *facere prohibitionem uxoribus absolutè, ut sic temperent eas, non à toto, sed ab excessu quem suspicantur.* Si tamen uxor certa sit eleemosynam suam marito displicere, nec suam eâ de re conscientiam deponere possit, docet idem Sanctus eam teneri abstinere à dando, *& dolere quòd non potest dare; nisi videret pauperem indigere ad mortem: tunc enim debere dare intrepidè, aliàs peccaret.* Idipsum docet Pontas, v. *Aumône*, cas. 12.

PUNCTUM QUARTUM.

Quibus facienda sit eleemosyna.

Etsi præstat eleemosynam dare ei qui fortasse non indiget, quàm negare verè indigenti, unde nec curiosiùs inquirendum est an qui petunt, paupertatem simulent; quia tamen eleemosynam prudentem esse oportet, & nonnulli sunt casus in quibus ambigi potest an sit prudens, putà si dandum sit homini nequam, vel ei qui aliunde dives est, idcirco sit

CONCLUSIO I. Hominibus etiam facinorosis eroganda est eleemosyna.

Prob. 1. ex Tob. 4. *Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere.* Luc. 6. *Omni petenti tribue.* Rom. 12. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum:* Atqui ii textus neminem ab eleemosynâ excludunt; imò sub ejus lege includunt inimicos, qui quà tales coram Deo mortui sunt.

Obj. id Eccli 12. *Da misericordi, & ne suscipias peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio.*

R. Non hic agi de eleemosynâ, sed de collatione beneficiorum, quæ ex amicitiâ, aut justitiâ distributivâ tribuuntur: in his autem magno opus est delectu, nè iis conferantur qui ea contra nostram aut proximi utilitatem adhibeant. Addit Sapiens non esse

dandum impio, imò prohibendum nè panes illi dentur, hoc est arcendum eum esse à convictu & communione familiari, nè inde prævaleat, & benefactoribus suis paulatim factus potentior, eosdem opprimat.

Hîc duo moventur dubia; 1°. an facienda sit eleemosyna inimicis Reipublicæ; 2°. an iis quos si ex necessitate extremâ in quâ positi sunt eripuerimus, certum est nobis mortem illaturos esse.

R. ad 1. Reipublicæ hostes in ordine ad animæ salutem diligendos esse; non in ordine ad vitam corporis, quam ut gladio sic & inediâ eis auferre licet. Imò peccaret qui hostibus in bello justo ad angustias redactis, victum præberet.

R. ad 2. Eum qui quempiam aggressurus est, deseri posse in necessitate extremâ, si constet mortem ab eo certò inferendam esse, adeò ut neque fugâ neque aliter declinari possit. Vide quæ dicam ad quintum Decalogi præceptum.

CONCLUSIO II. Pauperibus qui voluntariè tales sunt *voluntate* virtutis, erogari debet eleemosyna; secùs si tales *voluntate*, otii.

Prob. 1. pars; quia iis facienda est eleemosyna, qui legitimum sunt misericordiæ objectum: porrò tales sunt ii qui propter Christum sive intra, sive extra Religionem pauperes se fecerunt. Ii enim Evangelicum sequuntur consilium, & eo solùm fine omnia abjiciunt, ut liberiùs orationi & piis operibus vacent.

Prob. 2. pars; 1°. quia hujusmodi segnes non sunt verè egeni, ac proinde non licet iis ex eleemosynâ vivere, cùm ex proprio labore vivere possint; 2°. quia eleemosyna fovet eorum ignaviam, quæ vitiorum omnium mater est; Ergo eos insequi debent Magistratus Christiani, ut vel laborent, si id ferat ipsorum conditio, vel exeant ex urbibus; Ergo vel nulla, vel modica, nec ità facilè eleemosyna iis erogari debet.

Quæres 1°. quid dicendum de Magistratibus qui solos pauperes indigenas mendicare permittunt,

extraneos verò abigunt ex urbibus suis? R. Magistratibus potiorem quidem de pauperibus indigenis curam habendam esse, ab eâ tamen non omnino excludendos esse peregrinos & advenas : 1°. quia sic violatur præceptum hospitalitatis in Scripturâ pluries iteratum ; 2°. quia caritas ad omnem proximum se extendit ; 3°. quia multi sunt pauperes qui è natali solo secedere coguntur, sive ob paupertatem loci in quo conficerentur inediâ, sive ob persecutionem quam ibi sustinent, sive quia fortunæ ludibrium facti, mendicare cogerentur ubi primas sedes tenuerunt sive demum quia ut S. Ignatius contempti apud extraneos vivere volunt, qui apud suos honore sibi debito donarentur.

Quæres 2°. an is cui committitur distributio eleemosynarum, possit, si indigeat, earum partem sibi applicare. R. posse, qui non est pejoris quàm ceteri conditionis. Et hoc verum est, 1°. de ipso etiam Confessario qui verè pauper esset : neque enim eâ præsumi potest fuisse pœnitentis ejus dura & mala intentio ut ipsum excluderet. Cavere tamen debet Sacerdos, si præsertim paupertas ejus ignoretur; nè ullam fidelitatis suæ suspicionem ingerat.

2°. Idem locum habet in distributore cujus inopiam cognoscebat dominus pecuniæ : neque enim eum exclusisse censendus est, eò quòd suam ei pecuniam committendo, nullam ejus mentionem fecerit; sed è contrario credendum est eum vel oblitum esse inopiæ distributoris, vel noluisse ei pudorem afferre, permittendo conceptis verbis, ut aliquam hujus pecuniæ partem sibi applicaret. Aliud foret, si cui commissa est eleemosynæ distributio, huic assignatæ sint personæ quibus eadem sit dividenda : tunc enim secluso necessitatis extremæ casu non posset quidpiam sibi ex eâ retinere; aliàs violaret & fidem domino datam, & justitiam debitam aliis pauperibus quorum rem usurparet. Posset tamen idem distributor dicere domino se cognoscere aliquem non minùs quàm alios indignum, & cui si eleemosynæ suæ par-

rem dari permittat, valdè coram Deo merebitur.

Quæres 3°. ad quid teneantur qui simulatâ paupertate eleemosynam recipiunt. R. eos & peccare, quia veris pauperibus nocent, & teneri ad restituendum quidquid acceperunt; quia in casu præsenti non subsistit causa finalis eleemosynæ, quæ est paupertas sublevanda; Ergo hæc eleemosyna debet restitui, sive pauperibus aliis, si modica sit, iisque perinde ac tibi donata fuisset; sive ei qui dedit, si tanta sit ut prudenter judicare queas hanc ab eo aliis donandam non fuisse, sed ideò solùm concessam tibi, quia paupertatem tuam hoc vel illo modo exposuisti. Atque hinc obiter inferes, divites qui Collegiorum bursas, pauperibus destinatas, sibi arripiunt, ad restitutionem obligari.

PUNCTUM QUINTUM.

Eleemosynæ effectus, & conditiones.

QUinque sunt eleemosynæ effectus: 1°. enim si fiat ex supernaturali Dei auxilio, disponit ad uberiorem gratiam, secundùm id Luc. 11. *Date eleemosynam*, & *omnia munda sunt vobis*; 2°. *Eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat*, Tob. 4. Undè S. Chrysostomus, Homil. 21. in Acta Apost. *Non est*, inquit, *peccatum quod non possit purgare eleemosyna*, ea scilicet quæ fructus est pœnitentiæ; 3°. si fiat ex caritate, vitam æternam promeretur, juxta id Matth. 25. *Percipite regnum quod vobis paratum est. Esurivi enim*, &c. Eleemosyna verò in peccati statu facta de condigno non meretur gloriam, prout docet id Apostoli: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas... caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; 4°. auget fiduciam apud Deum; juxta id Tobiæ ibid. *Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam*. Undè Psaltes: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem; in die malâ liberabit eum Dominus*; 5°. Eleemosyna plerumque majoris abundantiæ temporalis causa est, juxta id Prov. 19. *Fœneratur Domino qui miseretur pauperis*.

I. Cor. 13.

Psalm. 40.

Suas, ut ex omni parte benefiat, habere debet conditiones eleemosyna. Et quidem 1°. debet esse *justa*, id est, ex bonis propriis: *Qui* enim *offert sacrificium ex substantiâ pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui*, Eccli. 34. *Ego Dominus diligens judicium & odio habens rapinam in holocausto*, Isaïe 61. Unde id Malach. 2. *Operiebatis lachrymis altare Domini, fletu, & mugitu*, id est, consecrabatis Deo, quæ à plebe gemebundâ extorseratis.

2°. *Discreta*, ità ut detur iis quibus danda est; & ex iis quibus danda est, ii aliis præferantur qui præferri debent; putà consanguinei propinquiores remotioribus, remotiores extraneis; justi peccatoribus, personæ publicæ privatis; beneficus non benefico; creditor non creditori; nobilis ignobili.

3°. *Liberalis* & copiosa secundùm uniuscujusque facultates, ut egenos inter & divites aliqua *fiat æqualitas, sicut scriptum est: Qui multum non abundavit, & qui modicum non minoravit*, II. Corint. 8. Certè *qui parcè seminat, parcè & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet*, ibid. c. 9.

4°. *Prompta*, non autem quasi per vim extorta. Prov. 3. *Nè dicas amico tuo, Vade & revertere, cras dabo tibi, cùm statim possis dare.* Hinc Job pauperum pater: *Si negavi*, inquit cap. 31. *quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.* Perdunt ergo magnâ ex parte eleemosynæ meritum, qui vel ob solam pauperis importunitatem, stipem donant; August. in. *Non* enim *est perfecta eleemosyna quæ precibus extorquetur*; vel eam post extrema fata donandam reservant; quasi verò multùm mereatur qui donat id quod jàm retinere nequit; quasi etiam certus sit se semper habiturum bona, qui hodie bonis abundat; quasi demùm in usu sit ut suprema morientis voluntas ab hærede superstite ad amussim impleatur.

5°. *Cum hilaritate fieri*, secundùm id Eccli. 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Cui consonat

Apostoli : *Non ex tristitiâ aut ex necessitate ; hilarem enim datorem diligit Deus* Unde Augustinus in Psalm. 42. *Si panem dederis tristis, panem & meritum perdidisti.*

6°. *Cùm humilitate.* Matth 6. *Cùm facis eleemosynam, noli tubâ canere ante te, sicut hypocritæ faciunt... amen dico vobis, receperunt mercedem suam ; vani vanam*, ait Augustinus. Etsi verò humilitas eleemosynam comitari debet, haud tamen latebras quærere semper debet Christianus, ut egenis medeatur, cùm exemplum caritatis præbere debeat.

7°. *Perseverans*, nè audiatur id Apoc. 2. *Habeo adversùm te, quòd caritatem tuam primam reliquisti.*

8°. *Urbanitatis & amicitiæ plena* ; ac proinde ab omni asperitatis & contemptûs sensu aliena. *Qui enim despicit pauperem, exprobrat factori ejus.* Prov. 17. Curent ergo divites ut testentur pauperi quantùm miseriæ ejus compatiantur, quàm enixè plùs in ejus gratiam facere vellent.

9°. Demùm, adjuncta, quantùm licet habere pietatis verba, quibus pauperes, gratiæ ut plurimùm magis egeni quàm pecuniæ, ad patientiam, spem in Deum, curam animæ, corporis curæ ad minùs parem paternæ incitentur. Certè nusquam efficaciora sunt divitum verba, quàm cùm eleemosynam sibi conjunctam habent.

Haud tamen approbandi sunt, qui pauperi eleemosynam, aut mendicandi licentiam negant, donec sacramentaliter confessus fuerit : tùm quia omnibus etiam impiis, imò & infidelibus danda est eleemosyna ; tùm quia si generatim & indistinctè præexigatur confessio, periculum est sacrilegii : unde sæpiùs decepti sunt Confessarii, qui vix aliis quàm pœnitentibus suis stipem erogant. Utendum ergo bonâ bonorum pauperum voluntate ; mali verò ad meliorem frugem sensim & discretè adducendi sunt.

SECTIO QUINTA.

De Correctione fraternâ.

S. Thom. 2. 2. q. 83.

Correctio fraterna, est externus misericordiæ ac proinde caritatis actus, quo monitione salutari peccator ad emendationem inducitur. Hinc differt à correctione paternâ, quâ Superior cum autoritate corrigit delinquentem, tùm ut is emendetur, tùm ut tollatur scandalum: hæc enim & specialem supponit autoritatem in corripiente, & ad commune bonum ordinatur. Ampla admodum est correctionis fraternæ materia; eam tamen breviter tractabimus, quia fusiùs tractare non licet.

PUNCTUM PRIMUM.

De necessitate & objecto Correctionis.

Conclusio I. Datur præceptum correctionis fraternæ.

Prob. 1°. ex Scripturâ. Eccli. 19. *Corripe amicum.... nè iterùm addat facere. Corripe proximum, nè fortè iteret.* Matth. 18. *Si peccaverit in te*, id est, coram te, vel contrà te *frater tuus, vade & corripe eum.* Ubi species peccati contra nos, ponitur pro quocumque peccato: cùm ideo corripere debeamus fratrem, ut lucremur eum, prout ibidem monet Christus, II. Thess. 3. *Nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.*

Prob. 2°. ex Patribus. *Legem corrigendi*, ait Augustinus, *æternam, catholicam atque invariabilem omnibus Christianis indixit* Deus.

Prob. 3°. ratione. Major est necessitas subveniendi proximo spiritualitèr laboranti, quàm si corporaliter solùm laboret; Ergo cùm hæc strictè obliget, & illa strictè obligare debet. Unde S. Bernardus, lib. 4. de Consc. c. 6. *Cadit asina, & est qui sublevet eam: perit anima, & nemo est qui reputet.*

Hinc colliges præceptum hoc obligare sub mor-

tali ex naturâ suâ, tùm quia est in materiâ gravi, tùm quia non minùs, imò plus obligare debet præceptum correctionis fraternæ, quàm eleemosynæ; quod tamen gravissimè obligat.

Dixi, *ex naturâ suâ*: quia qui proximum venialiter duntaxat peccantem non corripit, peccat solùm venialiter ob materiæ parvitatem; nisi tamen subsit periculum morale, ne ex venialibus sequatur mortale, vel grave scandalum, vel damnum magnum spirituale in aliquâ communitate: Quapropter fatentur Doctores, eos qui communitatibus præsunt, teneri sub pœna mortalis ad obsistendum culpis venialibus quæ disciplinæ regularis vigorem notabiliter lædunt: notabilis enim disciplinæ jactura etiam per defectus leves, est grave Religionis malum, quod Superiores ex officio avertere tenentur.

Porrò sicut mortaliter aliquando peccat, qui venialibus culpis non obsistit, sic & venialiter solùm peccare aliquando potest qui graves non coërcet. Ut 1°. si omittantur gravis peccati correctio ex inadvertentiâ minimè crassâ; 2°. *quando timor & cupiditas tardiorem facit hominem ad corripienda delicta fratris.* Tunc enim homo pudore quodam correptus, & timore amittendi boni temporalis quod justè desiderat, non invenit verba & modum quibus prudenter corrigat, sine quibus correctio sale sapientiæ destituta, sæpiùs nocet quàm prosit. *S. Thom. hic art. 2.*

CONCLUSIO II. Præceptum correctionis non in solos superiores, sed in inferiores cadit.

Prob. 1°. ex Scrip. Eccli. 17. *Mandavit unicuique de proximo suo*: si unicuique; ergo nemo correctioni faciendæ idoneus, ab eâ immunis est. Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum*: ubi sermo dirigitur ad eos omnes qui fratris sui peccatum coërcere possint.

Prob. 2°. ex cap. 12. *de Hæret.* ubi sic; *Fratrem peccantem occultè corripere..... quisque tenetur...... secundùm regulam evangelicam.*

Prob. 3°. ratione. Dives tenetur in eo genere in

quo dives est, ad erogandam pauperi eleemosynam in eo genere in quo iste pauper est: Sed qui sanum habet rationis judicium, dives est in genere correctionis, cùm utiliter emendare possit: contra verò in eodem genere pauper est, qui opus habet ut emendetur; Ergo.

Dices: Si res ità sit, inferior tenebitur ad corrigendum Superiorem, & ipse peccator ad corrigendum eum quem viderit delinquentem: Atqui utrumque repugnat. Primum quidem ordini naturali: secundum verò his Christi verbis, Matth. 7. *Ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.*

R. neg. min. 1°. enim corrigendi sunt ipsi etiam Superiores, quia sunt ex caritate diligendi: unde S. Paulus Colossenses monet ut Archippo hujus
Cap. 4. Ecclesiæ Presbytero dicant: *Vide ministerium quod accepisti in Domino ut illud impleas.*

Verùm hîc tria præcipuè servari debent, 1°. ut qui Superiorem corripit non sit moribus & conditione vilis, alioqui non prodesset emendando, sed noceret exasperando: talis ergo muneri suo satisfaciet si personas digniores admoneat, quæ possint & velint corripiendi Superioris onus assumere. Si tamen
Sylvius. *periculum salutis Prælatorum esset admodùm grave nullusque alius eos corriperet, corripere deberent inferiores quamvis viles, modò esset apparentia profectûs* 2°. ut inferiores Superiorem correpturi sequantur id Apostoli: *Seniorem nè increpaveris, sed obsecra ut patrem*, I. Timoth. 5. 3°. ut Superiorum correctio
Cap. 12. non fiat palàm: *Patrem enim suum delinquentem nulli*
De Hær. *licet reprehendere manifestè.* Si tamen peccata Prælatorum admodùm scandalosa sint, & multitudini perniciosa, putà si hæresim, aut aliquid aliud bonis moribus contrarium doceant, possunt publicè reprehendi, si hâc viâ speretur eorum, vel populi salus. Unde hîc duo verbi divini præconibus sunt attendenda; 1°. ut cùm Superior mala exempla præbet, generatim ostendant, obediendum esse Superioribus

dum recta docent; at *secundùm opera eorum* non esse faciendum, cùm malè vivunt; 2°. ut palàm coram promiscuâ plebe non insectentur Sacerdotes aut Religiosos; qui aliquando vel pauci adsunt vel nulli: hinc enim nullus fructus; sed sola plebeculæ offensio expectari potest.

Potest etiam peccator delinquentes redarguere. Etsi enim expedit valdè, ut qui alios redarguit ipse redargui non mereatur, fieri tamen potest ut utiliter arguat; quia ad corripiendum utiliter, sufficit *rectum judicium rationis*; aliundè verò peccatum neminem liberat ab obligatione præcepti divini, quale est præceptum correctionis fraternæ. Arguit quidem Christus Pharisæos objectis Matthæi verbis; sed quia corripiebant non ex caritate, sed ad ostentationem. Quanquam summoperè optandum est ut priores à peccato recedant, qui alios à peccato avertere satagunt. Imò ad id vi præcepti correctionis tenentur, 1°. ii qui cùm alios erudire debeant ex officio, animadvertant se inefficaciter ob depravatos mores suos loqui & instruere; 2°. & ii qui licèt ad erudiendos alios ex officio non teneantur, iisdem tamen pravo exemplo facti sunt causa peccandi, nec jam eos à peccato monitionum ope revocare possunt, nisi saltèm exteriùs resipiscant. *S. Thom.*

Quæres, an non Superiores strictiùs quàm alii ad correctionem fraternam teneantur. R. affirmat. quia tenentur ex officio; unde colliges 1°. non sufficere ut Prælatus qui hâc in re mortaliter peccavit, dicat se omisisse fraternam correctionem alicujus, sed exprimere debere quòd subditi sui; 2°. Prælatos ad fraternam correctionem aliquando teneri, cùm alii ad eam non tenentur, imò etiam cum vitæ suæ periculo, si nempè subditus sit in gravi necessitate; 3°. eosdem Prælatos in subditorum vitam & mores inquirere debere, ut eos cùm deviant, emendent. Hic tamen prudentiâ opus est, nè nimia aut temeraria inquisitio Superiorem reddat odiosum, & in suspicando præcipitem: unde non debet inquirere,

per homines qui magis solliciti sunt ut inveniant vitia quæ reprehendant, quàm ut detegant virtutes quas prædicent. Qui verò aliorum curam non habent, eorum vitam & mores insidiosè observare non debent, nè ex eorum numero esse videantur
Prov. 24. qui quærunt *impietatem in domo justi.*

Quæres 2°. quinam nomine Prælatorum hic intelligantur. R. Prælati & Superioris nomen in re præsenti non solùm competere Parocho, Abbati,
C. 35. vel *Episcopo regenti plebem suam; sed etiam pauperi*
XXIII. *regenti familiam suam, marito regenti conjugem suam,*
q. 4. *patri regenti prolem suam, judici regenti provinciam suam, Regi regenti gentem suam.*

Observat tamen Sylvius Principes, cùm bonum politicum pro fine respiciant, non teneri omnia populi sui peccata corripere, sed solùm graviora, ea præsertim quæ in aliorum detrimentum cedunt, & tranquillitati adversantur. Quanquam id curare debent Principes, ut Magistratus ac Episcopos gubernandis populis idoneos præficiant, & identidem rescriant an ii ut par est officio suo fungantur.

Cùm objectum correctionis sit peccatum & ipse peccator, duo hic quæruntur, 1°. an peccatum etiam leve sit materia correctionis; 2°. an corripiendus sit qui nondum peccavit, aut qui actu peccat, sed ex ignorantiâ.

Conclusio III. Peccatum tùm mortale, tùm etiam veniale correctioni fraternæ est obnoxium; mortale tamen præcipuè.

Prob. Tam ad minùs peccat qui cùm potest non avertit spirituale proximi malum etiam leve, quàm qui cùm potest non avertit damnum ejus temporale etiam leve: Atqui peccat iste; Ergo & ille.

Hæc conclusio, prout peccata venialia correctionis fraternæ materiam facit, negatur à pluribus.

Qui verò eum admittunt docent simul neminem ferè nisi admodum familiaris sit, aut ex officio peculiarem proximi curam gerat, teneri ad corrigendum de venialibus proximum: 1°. quia emendatio singulis

fermè passibus necessaria, perpetuam scrupulorum causam inveheret; 2°. quia gravem proximo molestiam facilè procrearet, & exprobrandi potiùs quàm corrigendi animo fieri videretur; 3°. quia indubiè traheret ad peccata graviora, qualia sunt murmur, indignatio, piorum derisio; 4°. quia qui minima quæque vellicaret, intolerandum se faceret in societate civili, & omnis boni incapacem; unde nec coërceret à veniali, nec datâ etiam occasione, à mortali. In his ergo casibus, satiùs est ut plurimùm dissimulare, quàm arguere; nisi ut mox dixi, emendatio fiat vel à familiari amico, vel ab eo qui bene novit piam indolem proximi. Aliquando tamen culpæ etiam leves sub pœnâ gravis peccati corrigi debent, ut dictum est suprà.

CONCLUSIO IV. Peccata commissa & non emendata, sunt propria materia correctionis; ad quam etiam aliquatenus pertinent peccata proximè committenda.

Prob. 1. pars. Ad correctionem pertinet ut qui persistit in peccato, ab eo statu revocetur, cùm non aliter videtur revocandus quàm salutari monitione; Ergo in hoc casu urget præceptum correctionis fraternæ; præsertim verò, ait Sylvius, si frater sit in periculo iterum peccandi.

Prob. 2. pars. Quia qui fratrem in proximo peccandi periculo positum non admoneret cùm potest, peccaret mortaliter, utpotè qui non diligeret eum sicuti diligendus est: porrò monitio tunc proximo debita revocari potest ad correctionem fraternam, ob suam cum ipsâ connexionem.

Quæres, num corripiendus sit qui nec in affectu peccati commissi persistit, nec in periculo relabendi; sed tamen nullam de peccato suo pœnitentiam agit. R. affirm. quia verum est quòd is peccaverit, & quòd permaneat peccator; ac proinde, quòd caritatis nostræ objectum esse debeat.

CONCLUSIO V. Qui ex culpabili sive facti, sive juris vel divini vel humani ignorantiâ malè operatur corrigi debet, si fructuosè corrigi potest. Qui verò,

ex inculpatâ juris divini vel humani ignorantiâ jus idem transgreditur, corrigi aliquando debet, aliquando non.

Prob. 1. pars: quia transgressio peccaminosa corrigi debet, cùm utiliter corrigi potest: Atqui transgressio procedens ex ignorantiâ culpabili facti vel juris, est peccaminosa; Ergo.

Imò si actio transgressoris in aliorum perniciem cedat, ut si quis ex ignorantiâ doceat hæreses, erit is etiam à privato homine corrigendus, tametsi ejus conversio non speretur, modò tamen ejus reprehensio possit aliis prodesse. Pastores verò & alii qui plebem ex officio docere tenentur, eos etiam docere debent quos putant non emendandos; quia quæ sui sunt officii adimplere debent *opportunè & importunè*. Hinc Paulus Act. 19. *Mundus sum*, inquit, *à sanguine omnium; non enim subterfugi quominùs annuntiarem omne consilium Dei vobis*.

Hinc etiam corrigi vel potiùs instrui debet qui propter ignorantiam versatur in proximo lethaliter peccandi periculo, si spes sit futurum ut monitio eidem prosit. Quia sicut teneris, cùm sine gravi incommodo potes, fratrem ab imminente mortis periculo tueri, sic & multò plùs eum servare debes, nè in peccatum incidat.

Prob. 2. pars. Ut quis corripi debeat duo necessaria sunt; 1°. ut speretur emendatio; 2°. ut non timeantur majora mala: Atqui hæc duo aliquando occurrunt, aliquando non, cùm quis ex inculpatâ juris divini vel humani ignorantiâ operatur; Ergo in his casibus aliquando omitti debet, aliquando admitti correctio fraterna. Hinc à simili, qui ex ignorantiâ facti contra legem divinam aut humanam agit, non semper est admonendus, cùm prudenter judicari potest monitionem plùs invecturam mali, quàm boni. Quapropter, ait Sylvius, si quis matrimonium inire velit cum aliquâ, quam invincibiliter ignorat sibi consanguineam esse vel affinem; qui impedimentum hoc cognovit, tacere debet, si

majora ex suâ revelatione mala jure & meritò vereatur. Hâc de causâ Innocentius III. consultus de quibusdam invalido matrimonio junctis: *Dissimulare poteris*, ait cap. 6. *de Consan. ut remaneant in copulâ sic contractâ, cùm ex separatione grave videas scandalum imminere.* Quo fundamento nixus idem Sylvius negat mulierem quæ se viduam bonâ fide existimans, alteri nupsit, esse admonendam, si vel futurum sit ut non credat, ideòque divortium facere nolit; vel ex divortio majora sequi debeant mala. *Vide quæ dixi*, Tom. I. *ubi de Conscientiâ erroneâ.*

PUNCTUM SECUNDUM.

De tempore & conditionibus Correctionis.

JAm pluries monui sub omni præcepto quo præcipitur actus virtutis involvi præceptum negativum, quo peccatum eidem virtuti oppositum prohibetur. Sit itaque

CONCLUSIO I. Præceptum correctionis fraternæ negativè sumptum obligat *pro semper.*

Prob. Præceptum correctionis negativè sumptum prohibet ne verbis, aut quomodocumque approbetur proximus cùm peccat, putà cùm detrahit, impudicè loquitur, &c. Atqui tale præceptum semper obligat, cùm nunquam licitum sit malo, aut malè agentibus blandiri; Ergo.

Imò non sufficit ut non applaudas malo, sed necessum est insuper ut exteriori vultûs compositione ostendas illud tibi non probari; secundùm id Proverb. 25. *Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem*; adde impudicam, blasphemam, impiam, &c. Certè plerique detractionis & impudicitiæ sermones non alio fine palàm proferuntur, quàm ut oblectent; Ergo nisi ostendas te eorum participem fieri nolle, causa es cur protrahantur; Ergo præceptum correctionis fraternæ etiam negativè sumptum, hoc aliquali sensu, & his in circumstantiis obligat semper & pro semper.

Quia tamen correctio fraterna sæpiùs sumitur pro salutari monitione, aliter quàm hujusmodi signis expressâ, & aliundè multa debent corrigi quæ vel hujusmodi signis corrigi non potuerunt, ut si quis te absente peccaverit, vel iisdem signis sufficienter correpta non fuerunt, sit

CONCLUSIO II. Præceptum correctionis fraternæ hoc ultimo sensu acceptum, non obligat nisi sub certis conditionibus.

Prob. earumdem enumeratione. Prima est, ut corripiens sit moraliter certus proximum vel jam peccasse & permanere in peccato, vel esse in proximo labendi periculo. Ratio est, quia correctio de culpâ incertâ, regulariter loquendo, esset actus imprudens & temerarius. Cùm enim correptio pudorem ingerat, & aliquid habeat odiosi, homo intempestivè correptus, justè conquereretur de temerario corripientis judicio; ipsumque lacessens correctorem, ostenderet eum peccare contra id Eccli. 20. *Priusquàm interroges, non vituperes quemquam.* Et verò in dubio utrinque æquali, potiùs præsumendum est pro justitiâ fratris, quàm contra illam, quia *caritas non cogitat malum.* I. Cor.

Si tamen adsint probabiles mali conjecturæ cum aliquâ infamiâ, proximus licèt non debeat absolutè corrigi ut reus, debet admoneri; ut si quas dedit suspicionis causas, amoveat. Verùm hæc Superiores magis spectant quàm æquales, nisi vel familiares sint, vel proximus sit in proximo mortis periculo constitutus, & desit pastor qui illum commoneat. Regulariter enim nemo in alterius mores inquirere tenetur, nisi superior; cui etiam sufficit suspicio vel dubia cognitio, quia cùm ex officio gregi suo invigilare teneatur, tenetur etiam malis dubiis occurrere. Quòd si reus meritò præsumatur absque correctionis auxilio emendandus, ut præsumi potest de his qui verè Deum timent, & peccato assueti non sunt, nulla erit correctionis necessitas, quia hæc spiritualis eleemosynæ species, non nisi in necessitate proximi locum habet.

Secunda conditio est, ut sit spes emendationis. Ratio est, quia ad actum inutilem nemo tenetur. Sed hîc notandum, non requiri spem certam emendationis, sed sufficere probabilem; modò etiam sit probabile correptionem non esse nocituram. Quapropter si dubites de fructu correctionis, & simul certior sis eam non esse obfuturam, teneris ipsam adhibere, quia & adest materia correctionis, & ex eâ nihil mali, sed boni aliquid, ipsa scilicet emendatio sperari potest.

Quòd si probabile quidem sit correctionem profuturam esse; sed probabilius vel æquè probabile, quòd nocitura sit, non erit *ordinariè* adhibenda: quia correctio utpotè caritatis actus tendit in bonum proximi: porrò nullum apparet bonum, cùm æquè timetur malum ac speratur bonum; Ergo, ait Habert, eos quorum ingenium nobis ignotum est non tenemur corrigere ob quodvis peccatum etiam mortale, nè potiùs fiant pejores quàm corrigantur.

Dixi, *ordinariè*, quia aliquando facienda est correctio, etiamsi dubitetur num sit profutura, ut 1°. si quis in proximo mortis periculo versetur, nec præstò sit alius qui ipsum corripiat: 2°. Si quis in familiari congressu, contra fidem vel bonos mores, aut bonum tertii vel Reipublicæ quidpiam efferat, undè inficiantur astantes, corripiendus erit, quamvis deterior futurus, modò sperari possit correctionem aliis profuturam. Pari de causa corripiendi sunt blasphemi, licèt non sperentur emendandi: modò id citra corripientis periculum, vel aliquod aliud malum fieri possit; quia ipsorum correctio ad Dei honorem quadantenus restaurandum directè ordinatur. *Sylvius.*

De cetero hîc observandum, correctionem omitti non debere propter aliquam delinquentis tristitiam, iramve cum levi aliquâ culpâ, si tandem speretur emendatio; quia hæc præter intentionem accidunt, & ad impediendum majus malum permitti possunt. Docet etiam Augustinus, Epist. 210. correctionem fieri debere, si decursu temporis, licèt non statim, speretur fructus.

Tertia conditio est, ut correctio sit peccati necessaria. Unde si probabile sit proximum suâ sponte emendatum iri, vel corrigendum esse ab alio magis idoneo, non teneris ad corrigendum.

Quarta conditio est, ut correctio opportuno tempore fiat; sicut enim nocet corpori medicina quæ nullâ habitâ temporis ratione porrigitur, sic mentem ulcerat correctio intempestivè oblata. Videant ergo qui zelo zelati sunt legem Dei, nè fervore suo præcipitanter abrepti, id inutiliter aut periculosè, statim corrigere velint, quod utiliter post aliquot dies, pacatis jam animis corrigerent.

Aliam alii conditionem requirunt, nimirùm ut correctio fraterna fieri possit citra grave incommodum. Verùm conditio hæc expositione indiget; undè quatuor cum Sylvio statuenda sunt.

1°. Itaque cùm peccator est in gravi necessitate spirituali, à quâ per correptionem liberari potest, quilibet eum corripere tenetur cum aliquo boni sui temporalis damno: qui enim nullam rei suæ temporalis jacturam pati vellet pro fratris salute, minùs eam diligeret quàm diligenda sit.

2°. In simili necessitate Pastores & alii qui ex officio curam gerunt salutis proximi, eum, etiam cum vitæ suæ periculo, corripere tenentur; quia debent parati esse animam pro ovibus suis ponere.

3°. In extremâ spirituali necessitate, quilibet delinquentem corripere tenetur, non obstante vitæ periculo: quia quilibet magis animam proximi quàm corpus suum diligere tenetur, quod maximè locum habet in necessitate extremâ.

4°. Extra necessitatem extremam non tenentur privati peccatorem corripere, cum notabili honoris, bonorumve temporalium detrimento: tum quia alioqui eadem esset privatorum obligatio, quæ Pastorum, quod nemo dixerit; tùm quia solus proximi tunc tantùm vitæ nostræ necessariò præferenda est, cùm in extremâ necessitate versatur, & ei aliter succurri nequit.

Hinc deduces hominem etiam privatum, licèt rariùs alios redarguere teneatur quàm qui eorum curam gerit, ad id tamen satis frequenter teneri. Et quidem 1°. semper redarguere debet exhibendo faciem tristem, ut anteà dixi; 2°. cùm pleraque exteriora peccata vel in contumeliam Dei cedant, ut blasphemiæ, vel in malum proximi, ut calumnia, detractio, sermones bonis moribus contrarii, nemo est qui in hisce casibus frequentem correctionis materiam non habeat, cùm ex dictis, qui hæc admittunt peccata, corrigi debeant, quoties sine corripientis & correpti periculo corripi possunt.

PUNCTUM TERTIUM.

Quis servandus ordo in Correctione fraternâ.

CONCLUSIO. Ordo à Christo, Matth. 18. præscriptus obligat sub gravi culpâ, nisi aliud prudentia dictaverit.

Prob. 1°. Quia Christus eodem modo loquitur de ordine servando in executione præcepti correctionis ac de ejusdem substantiâ, ut patet ex his verbis: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, &* corripe *eum... si te non audierit*, adhibe *tecum adhuc unum vel duos. . . . quòd si non audierit eos*, dic *Ecclesiæ*: Atqui substantia præcepti correctionis obligat sub gravi culpâ, ut suprà ostendimus; Ergo & ordo præscriptus sub eâdem culpâ obligat.

Prob. 2°. Lex naturæ præcipit, ut quantùm fieri potest, consulamus famæ proximi; Ergo si sufficit secreta monitio, non licet adhibere testes; si sufficit unus, non licet duos adhibere; si duo satis sint, non est deferendum crimen ad tribunal Superioris, ubi res non ità tractari possunt, quin inde sequatur delinquentis infamia.

Dixi, *nisi aliud dictaverit prudentia*: cùm enim præceptum correctionis sit affirmativum, non obligat pro omni tempore & loco, sed juxta caritatis & prudentiæ dictamen: unde in ejus sicut & in alio-

rum, plerorumque executione, magis attendenda est Domini intentio, quàm verba. Fuit autem & esse debuit hæc Christi intentio, ut peccantem fratrem eo quo fieri posset suaviori modo coërceremus; ubi verò mansuetudinis viam inutilem esse prudenter judicaremus, via paulò duriori uteremur, sive statim redarguendo coram testibus, sive omisso testium medio, recurrendo ad judicem. Quapropter ex omnium consensu, prædictus ordo non obligat, 1. cùm crimen est publicum. Ratio est, *quia tunc non est tantùm adhibendum remedium ei qui peccavit, ut rectior fiat, sed etiam aliis in quorum notitiam devenit, ut non scandalisentur*: undè cùm scandalo huic nemo possit meliùs mederi quàm Superior, constat crimen publicum ad eundem pleno ductu esse deferendum. Quòd *si crimen nondum in publicum devenit, sed est in viâ deveniendi, tunc etiam denuntiandum est, ut scandalo futuro occurratur.* Ita S. Thomas in 4. dist. 19. q. 2.

S. Thom. q. 33. a. 4.

2°. Cùm crimen etsi occultum vergit in grave aliorum detrimentum spirituale vel corporale: ut si quis artem veneficam exerceat, monetas adulteret; civitatis proditionem, & bonorum proximi ruinam meditetur; errores disseminet; in confessione sollicitet ad turpia, & non constet eum per secretam monitionem impeditum iri. Ratio est, quia cùm *mora denuntiationis est periculosa, non oportet expectare admonitionem, sed statim procedere ad denuntiationem.* Et id præcipuè verum est de hæreticis, qui ut benè monet S. Leo, Serm. 5. de jejun. 10. mensis, *humiliter irrepunt, blandè capiunt, molliter ligant, latenter occidunt*; ac proinde sine dilatione coërcendi sunt, & quidem efficaciter; quod fieri nequit, nisi ad Superiores deferantur.

S. Thom.

3°. Non obligat etiam, cùm meritò judicatur nec nostram, nec aliorum privatorum admonitionem profuturam esse, ut prodesse non solet iis qui ex habitu vel *quasi per risum operantur* scelus; tunc enim opus est potentior remedio, ac proinde pec-

Prov. 10.

atum denuntiandum est Superiori, sive ut singulari personæ quæ tenet locum testis, & quæ magis quàm alii proficere valet; sive etiam ut personæ publicæ quæ monitionibus minas, minis pœnas adjungere potest.

4°. Immediatè etiam Superiori denuntiari potest, qui cessit jure quod habebat ut privatim moneretur. Ut enim docet S. Thomas, hìc a. 1. *In arbitrio uniuscujusque est pati detrimentum famæ suæ* (prout sæpiùs fecerunt Sancti) *nisi id vergat in aliorum detrimentum.* Errant tamen qui contendunt Religiosam Professionem esse ex se cessionem juris ad propriam famam, adeò ut cujuscumque Religiosi culpa statim & absque præviâ correctione possit ad Superiorem deferri. Imò ait S. Thomas, hìc a. 7. *Si Prælatus expressè præciperet contra ordinem à Domino institutum*, ut sibi immediatè denuntiarentur inferiorum culpæ, *& ipse peccaret præcipiens, & ei obediens, quasi contra præceptum Domini agens.*

SECTIO SEXTA.

De peccatis Caritati oppositis.

OMnia quidem peccata caritati hoc sensu adversantur, quòd eandem destruant vel formaliter, si mortalia sint; vel dispositivè, si venialia. Quia tamen caritas Deum habet pro objecto primario, & proximum pro secundario, manifestum est ea peccata præcipuè eidem adversari, quæ Deum vel proximum impugnant: de his hìc dicendum.

PUNCTUM PRIMUM.

De Scandalo.

§. I. *Quid & quotuplex Scandalum, &c.*

SCandalum definitur, *Dictum vel factum minùs rectum præbens occasionem ruinæ* spiritualis. Dicitur 1°. *dictum vel factum*, quia omnis & sola *S. Thom. hìc q. 43. a. 1.*

actio externa ruinæ spiritualis occasio esse potest. Porrò hîc sub dicto & facto intelliguntur negationes oppositæ, quia affirmatio & negatio ad idem genus reducuntur: undè sicut scandalo est qui detrahit; sic & qui Missam, Horasve omittit.

Dicitur 2°. *minùs rectum*, quia scandalum oritur non solùm ex actione per se malâ, sed ex eâ etiam quæ speciem habet mali. Sic scandalo est Clericus, qui licèt castimoniam servet illibatè, apud se tamen puellam retinet; quia factum ejus speciem habet mali. Contrà verò fieri potest ut fornicarius, qui sub specie negotii necessarii mulieris domum frequentat, neminem scandaliset propter rationem oppositam.

Dicitur 3°. *præbens occasionem ruinæ*; quia ad scandalum necesse non est ut ruina proximi actu sequatur, satis est ut eidem detur ruinæ occasio.

Scandalum dividitur in *activum* & *passivum*. Activum est illud quod mox definitum est, & subdividitur in *directum* & *indirectum*. Scandalum directum, est dictum vel factum quo expresè intenditur ruina spiritualis proximi; sive hæc ruina intendatur in genere moris, quod rarum est & diabolicum; sive, ut vulgò fit, intendatur solùm propter utilitatem aut delectationem, ut cùm quis puellam sollicitat ad crimen. Scandalum indirectum est cùm quis non intendens ruinam proximi, nonnulla facit in suî ipsius commodum aut oblectationem, quæ aliis sunt occasio peccandi.

Scandalum passivum est ruina spiritualis proximi, orta ex dicto vel facto alterius: & hoc quidem scandalum subdividitur in *acceptum quia datum*, & *acceptum licèt non datum*. Primum est ipsa proximi ruina spiritualis orta ex alterius dicto vel facto, quod reipsâ natum est ad malum impellere. Secundum verò est ruina spiritualis, ex propriâ malitiâ vel infirmitate orta, occasione dicti vel facti recti aut indifferentis, quod proinde non debuit peccati occasionem dare. Hinc scandalum iterum duplex distinguitur, aliud *pharisaicum*, aliud *pusillorum*. Prius

nascitur ex merâ accipientis malitiâ; tale fuit scandalum Judæorum, qui ex bonis Christi operibus, propriæ ruinæ occasionem sumpserunt. Posterius nascitur ex propriâ scandalisati ignorantiâ vel infirmitate.

Scandalum Pharisæorum semper est acceptum, non datum, unde contemni debet. Quapropter cùm dictum esset Christo, Matth. 15. *Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalisati sunt?* respondit Salvator: *Sinite illos, cæci sunt*; id est, nè habeatis rationem eorum scandali, quia oritur ex malitiâ eos excæcante. Hinc S. Gregorius, Homil. 7. in Ezech. *Utilius*, inquit, *nasci permittitur scandalum, quàm quòd veritas relinquatur.* Et verò justi à Deo constituti sunt tanquam luminaria in medio nationis perversæ, ut corrupta mundi opera vel tacitè factis contrariis, vel verbis expressè redarguant; porrò munus hoc implere justi non possent, si habenda esset scandali pharisaïci ratio; virtutis enim exercitium, iis qui mali sunt est petra offensionis; Ergo negligi debet scandalum pharisaïcum, licèt aliquando ad tempus abscondi debeat veritas, quam infirmi non patiuntur.

At pusillorum scandalum summoperè caveri debet. Unde facta nostra, quantumvis recta, sic temperari debent, ut infirmis non sint occasio ruinæ, quia alioqui haberent malitiam scandali dati. Jam videndum qualis hæc sit malitia. Sit

CONCLUSIO. Scandalum, etiam sine intentione expressâ alium inducendi ad malum, est peccatum ex naturâ suâ mortale, & speciale contra caritatem; undè ad scandalum propriè dictum sufficit intentio interpretativa. Ità SS. Thomas, & Antoninus, & alii passim.

Prob. 1. pars: 1°. ex Matth. 18. *Qui scandalisaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à scandalis; necesse est enim ut veniant scandala, verumtamen*

væ

men væ homini illi per quem scandalum venit. Unde sic: Scandalum de quo agitur in hoc textu, grave est peccatum; ut patet ex gravi pœnâ quam ei Christus comminatur. Atqui scandalum de quo ibidem agitur est præcipuè scandalum indirectum. Nam scandalum de quo loquitur Christus, illud est quod passim ante oculos observatur; quodque quasi necessariò propinatur habitâ ratione perversitatis hujus mundi: Atqui hæc nonnisi scandalo indirecto conveniunt. Si enim impossibile est ut non videantur & audiantur illicita multa quæ continua sunt peccandi occasio; at non impossibile est ut vitentur, qui nos ad malum directè consiliis aut suasionibus inducant; Ergo cùm scandalum de quo loquitur Christus, sit frequens, obvium, & vitatu difficile, oportet scandalum illud non esse nisi indirectum.

Prob. 2°. ratione. Intentio interpretativa ea est quâ quis prævidet, aut prævidere potest, proximum ex dicto vel facto suo minus recto, expositum iri periculo ruinæ spiritualis: Atqui talis intentio sufficit ad peccatum. Nam 1°. hæc intentio sufficeret ad homicidium corporale; Ergo & ad spirituale sufficit; 2°. peccat qui delinquentem fraternè non corripit; Ergo & ampliùs peccare debet, qui non solùm non amovet, sed & ante alium ponit id quod potest & debet prævidere eidem futurum esse peccandi occasionem; 3°. qui liberè facit id quocum cognoscitur aut cognosci potest conjunctum esse alterius peccatum, aut peccandi periculum; ejusdem peccati autor meritò existimatur: Atqui id facit quisquis etiam indirectè scandalosus est; Ergo.

Hinc colliges eum qui peccat coram iis, quos nec prævidet nec prævidere potest, exemplo suo ad peccatum esse alliciendos, putà qui blasphemat coram Religiosis; esse quidem reum blasphemiæ, sed non scandali. Perfecti enim, ut docet Hieronimus Homil. in cap. 18. Matth. *scandala non recipiunt*; imò ex conspectu prævaricantium ad detestationem peccati, & Dei amorem inflammantur; secundùm

id

id Psalm. 118. *Vidi prævaricantes & tabescebam*; undè ibidem dicitur; *Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.* Aliud est igitur mirari aut indignari de peccato alterius, aliud de eo scandalisari. Prius convenit sanctis, posterius regulariter loquendo, non itèm.

Dixi scandalum etiam indirectè datum, esse peccatum ex genere suo mortale, quia veniale est, cùm non nisi culpæ venialis occasio esse potest.

Sed hìc notand. 1°. scandalum quod est occasio culpæ venialis, futurum mortale, si hæc culpa in grave proximi detrimentum vergat; quâ de causâ mortaliter peccat Superior qui culpas etiam veniales inferiorum non corripit, cùm ex iis gravis sequi potest disciplinæ subversio; 2°. ut actio sit letaliter mala in genere scandali, necessum non esse ut qui eam videt, peccet de facto; sed satis esse ut possit & debeat prævideri expositus peccandi periculo; undè dari potest scandalum activum sine passivo sicut in Pharisæis fuit passivum sine activo; 3°. peccatum quod grave est in se, aliquando leve esse in ratione scandali. Sic qui gravem viro sancto quem scit inde non nisi leviter commovendum, alapam infligit, graviter peccat in ratione injuriæ, & leviter in ratione scandali. *Sup. pag. 135.*

Prob. 2. pars; quia scandalum indirectè datum pugnat contra specialem virtutem caritatis, quâ proximum sicut nos diligere tenemur, ac proindè malum ejus avertere, & bonum procurare; Ergo scandalum est peccatum speciale, & consequenter in confessione explicandum, cùm de fide sit circumstantias quæ speciem peccati mutant, esse explicandas.

Quin & ii etiam qui negant scandalum indirectum esse peccatum speciale, fatentur illud exponendum esse in confessione, quia est causa cur committatur peccatum numero distinctum: unde qui fornicando, peccati sui testes ad simile quid inducit, non suæ solùm fornicationis reus est, sed & alienæ, etiamsi eam directè non intenderit, imò etiamsi de eâ doleat, ut si commissa sit cum filiâ suâ.

Ex his innumera infiniti momenti corollaria
possunt; hæc è pluribus seligo : 1°. itaque mo
liter contra caritatem & castitatem peccant muli
quæ ornatus ad lasciviam provocantes gerunt, q
que scandalosas scapularum & pectoris nudit
exhibent, sicque pariunt scandalum infirmis, id
multò pluribus, quos ad complacentias & desid
prava inducunt. Idem est de puellâ, quæ ex m
vanitate, & sine animo amorem excitandi, se
justâ causâ conspiciendam præbet iis, à quibus
tat se malè concupiscendam.

2°. Peccant in eodem genere qui imagines nu
faciunt aut palàm exponunt, seu venales, seu
ornamentum domûs: hæc enim non secus ac o
cœni sermones trahunt ad peccatum.

3°. Et ii qui turpes cantilenas, librosve ama
rios Typis exprimunt, recitant, scribunt, aliis
legendos subministrant. Idem est tùm de iis
tragœdias vindictam spirantes, vel comœdias pe
culosas ratione factorum, gestuumve compon
vel agunt; tùm de his qui comœdiam præsentiâ
approbant, & actoribus stipendium dando, acti
cooperantur: ii enim omnes mutua sibi invic
vulnera infligunt.

4°. Qui alios etiam jlocaliter fatigando, eosd
inducunt ad blasphemiam, graves contumelias
imprecationes.

Ex quo inferes 1°. actum etiam ex objecto ind
ferentem, nonnunquam mortalem esse in rati
scandali, cùm periculum est nè infirmi vel impe
indè sumant occasionem mortaliter peccandi, u
Apostolus I. Corint. 8. *Si esca scandalisat frat
meum, non manducabo carnem in æternum, nè f
trem meum scandalisem*; 2°. numerum eorum
scandalo spiritualiter occisi sunt, in confessione a
riendum esse, non secùs ac numerum eorum
uno ictu corporaliter occisi fuissent: numerus en
multiplicat peccatum, & imbibitur in objecto pe
cati: 3°. aliquando abstinendum esse à quibusd

operibus, quæ licèt mala non sint, habent tamen speciem mali. Quod ut ampliùs innotescat, sit

§. II. *Quæ bona metu Scandali omittenda.*

Ex actionibus quæ præsentis controversiæ objectum esse possunt, aliæ sunt bonæ, aliæ indifferentes. Bonæ vel sunt præcepti, vel consilii solùm: ex his verò, & à fortiori ex indifferentibus, aliæ pro loco & tempore speciem habent mali, aliæ non. His positis,

Dico 1°. Ad vitandum scandalum nihil unquam facere licet contra jus naturale.

Prob. quia nihil fieri potest contra jus naturale, sine peccato saltèm veniali: Atqui *nullus debet Deum offendere*, etiam *parùm*, *nè alius offendat multùm*, *cùm homo ex ordine caritatis se plus quàm proximum in spiritualibus bonis diligere teneatur.* S. Thom.

Dixi, *contra jus naturale*: aliud enim est de jure solùm positivo; potes enim & teneris non interesse Sacro die festâ, si dum intereris, exortura sit tuos inter cives cædes vel rixa gravis.

Dico 2°. Bona opera quæ sunt consilii, nec omitti, nec differri debent propter scandalum pharisaïcum, quando subest rationabilis causa non differendi. Eadem verò opera omitti vel differri debent propter scandalum pusillorum, donec tollatur occasio scandali.

Prob. 1. pars: 1°. quia alioqui improbus quisque opera perfectionis impediret ad libitum; Ergo nè id faciat, debet contemni scandalum ejus, prout contempsit Christus scandalum Judæorum; 2°. quia nulla est spes quòd dilatio actûs boni sit utilis ei qui pharisaïcè scandalisatur, nec enim sperari potest futurum ut hâc dilatione removeatur scandalum.

Dixi, *quando subest causa*, &c. quia caritas vetat nè sine causâ offeramus proximo, etiam ex malitiâ peccaturo, occasionem peccandi. Unde inferes 1°. punitionem peccatorum esse omittendam, quando ex eâ sequerentur plura & majora peccata, ut dis-

fensiones, schismata, &c. 2°. filium aliquando te neri ad breve tempus abstinere ab ineundo Rel gionis aut Clericatûs statu, cùm inde futurum est i parentes ejus graviter turbentur, & peccent jura do, malum imprecando; non tamen ad longu tempus, quia si pergant scandalisari, scandalum ho tandem desinet in pharisaïcum; 3°. mulierem no teneri ad dimittendum ornatum statui suo conve nientem, nisi fortè ad breve tempus, & cùm vald probabile est, eam, si cum tali ornatu prodeat, al

Sylvius. teri lapsûs occasionem esse præstituram. Esset enin grave onus, si propter incerta scandala, vel alicuj malitiam, diù ab ornatu licito abstinere cogeretu

Prob. 2. pars : 1°. ex Christi exemplo, qui u scandalum vitaret, solvit tributum ad quod non te nebatur : Ergo & nos quæ sine peccato & commod à nobis omitti possunt, omittere tenemur; 2°. qu ex facto tuo ruinæ spiritualis occasionem sumptur est, est in necessitate spirituali, eâque non omni modè voluntariâ, cùm oriri supponatur ex igno rantiâ & infirmitate quæ libertatem minuunt; Erg eidem subvenire debes, id omittendo quod alioqu laudabiliter fueras præstiturus.

Dixi : *donec tollatur occasio scandali* : hæc auten tollitur cùm redditur actionis nostræ ratio, quâ red

S. Thom. a. 7. ditâ, si adhuc scandalum duret, *jam videtur esse ex malitiâ.* Si tamen hæc ratio non satis caperetur sive ob momenta quæ apparent in contrarium, siv ob hebetudinem mentis eorum quibus proponitur adhuc abstinendum esset à bonis spiritualibus no necessariis, donec qui scandalum capiunt, pleniù informentur; modò tamen bona hæc absque notabi jacturâ omitti possint. In his enim casibus, compa randa est quantitas scandali pusillorum, cùm quan titate boni quo privabuntur qui ejusdem scanda vitandi causâ, ab opere bono abstinebunt. Ut sol vantur aliæ difficultates quæ hîc examinari solent,

Quæres 1°. an propter scandalum dimitti debean bona temporalia. R. Vel domini sumus hujusmo

bonorum, ut si sint propria; vel solùm dispensatores aut curatores, ut si sint ecclesiastica, vel aliena. Si 1. *S. Thom.*
bona hæc *dimittere*, vel *ea tribuendo*, *si penes nos ea habemus*, *vel non repetendo*, *si apud alios sint*, *propter scandalum quandoque debemus*, *quandoque non. Si enim scandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam vel infirmitatem aliorum... tunc vel totaliter dimittenda sunt;* modò tamen jactura non sit magna, cùm hæc non sit necessariò sustinenda quando proximus non est in extremâ necessitate: *vel aliter scandalum est sedandum*, *scilicet per aliquam admonitionem* & *instructionem*, *& hoc quandoque magis prodesset*, nè alioquin is qui bona hæc detinet in suo errore foveatur. Quòd si post instructionem adhuc perseveret scandalum, communiter malitiæ potiùs quàm infirmitati attribuendum erit. Si tamen, ut absolutè fieri potest, scandalum pergit esse effectus infirmitatis, debet tunc aliqualis bonorum temporalium jactura sustineri, cùm scandalum illud aliter coërceri non potest. *Propter eos* autem *qui scandala* pharisaica *concitant*, non sunt temporalia dimittenda; quia hoc & noceret bono communi, daretur enim malis rapiendi occasio; & noceret ipsis rapientibus, qui retinendo aliena, in peccato remanerent.

Si 2. *bona* hæc *non sunt propter scandalum dimittenda*, *sicut nec alia quæ sunt de necessitate salutis*; quia non possumus alii dare id quod nostrum non est; nisi id necesse sit ad avertendum malum longè gravius, putà perseverantiam in hæresi, quam plures ejurare nolunt, nè Ecclesiæ bona restituere cogantur.

Quæres 2°. an ei qui aliter à graviori peccato averti nequit, liceat suadere minus peccatum. R. Nunquam licet suadere directè peccatum etiam levius; quia peccat quisquis ad peccatum etiam leve inducit. Ei tamen qui jam omninò determinatus est ad adulterium aut fornicationem, licet suadere, ut in fornicatione sistat; quia sic non suadetur commissio minoris peccati, sed omissio gravioris.

Quæres 3°. an reus sit scandali, qui proximo dat

aut vendit rem vel operam, quâ is malè usurus prævidetur aut probabiliter putatur.

Respondent vulgò Theologi etiam accuratiores illicitum esse hæc dare aut vendere, quando sine gravi damno denegari possunt: contrà verò non peccari, si adsit causa justa & proportionata excusans, & desit intentio cooperandi peccato alterius nec alter re illâ contra bonum Reipublicæ vel Ecclesiæ sit abusurus; nec demùm res vel opera quæ præbetur, ex se, aut ex talibus circumstantiis proximè adjuvet ad peccatum.

Prima pars patet, quia tenetur unusquisque impedire malum proximi, saltèm cùm id sine gravi incommodo potest; Ergo & à fortiori tenetur non suppeditare ei materiam vel operam, quâ usurus est ad peccatum. Unde peccant mortaliter caupones, qui præbent carnes die jejunii, illis de quibus dubitant aut dubitare debent, an non iisdem contra Ecclesiæ prohibitionem usuri sint; vel vinum copiosum iis quos inebriandos prævident.

Secunda pars, quæ meo quidem judicio, non parum habet difficultatis, probari potest; 1°. ex communiori Theologorum sensu; 2°. quia qui aliis rem de se licitam, v. g. vinum militibus eo ad ebrietatem abusuris, suppeditat, cùm illud sine damno vitæ vel bonorum denegare nequit, non censetur in hoc casu eorum peccato cooperari, sed solùm illud permittere ex urgenti causâ, porrò urgenti de causa licet permittere alterius peccatum; imò & id ponere unde contra nostram intentionem secuturum est. Si licitum fuit Judith justâ de causâ offerre se Holoferni

Judit. 10. cum *omnibus ornamentis suis, & incomparabili decore: cui etiam Dominus contulit splendorem*, et prævideret ipsa Holofernem oculis suis capiendum esse. Sic gravi de causâ potest juramentum exigi Mahumetano, qui licèt sine peccato jurare possit prævidetur tamen super Alcorano juraturus. Licet etiam ab usurario mutuam pecuniam postulare quam is non sine peccato concessurus est. Ratio est

quia in his casibus gravior urget obligatio, quàm vitandi scandali cujus materia subministratur.

Si dicas cauponem qui militibus vinum præbet, velle interpretativè eorum ebrietatem; dicam 1°. eum si vinum deneget, velle interpretativè mortem suam, vel excidium domûs, aut blasphemias & execrationes, ipsâ ebrietate majores. Dicam 2°. non censeri quempiam velle interpretativè id quod contra intentionem suam justâ & gravi de causâ fieri permittit.

Hic tamen certas exigunt conditiones Theologi. Prima est ut materia peccandi quæ proximo subministratur, sit ex se bona vel indifferens. Si enim communiter ad usus malos soleat destinari, ut venenum, illud præcipuè quod vix ad aliud quàm ad nocendum deservire potest; tunc neganda erit hæc materia, nisi hìc & nunc moraliter constet cessare periculum pravi usûs, v. g. venenum illud peti ad confectionem remedii vel colorum. Eâdem de causâ non possunt artifices vendere id quo certa hominum conditio nunquam utitur sine peccato, putà idolum Pagano.

Secunda conditio est, ut subministratio materiæ aut facultatis etiam remotæ, non fiat ex pravâ intentione, v. g. inducendi aut juvandi hominem in actione peccati. Is enim influxus est directa ad malum cooperatio semper prohibita.

Tertia, ut qui materiam hanc indifferentem præbet, non teneatur ex officio peccatum impedire, ut Pastor, Superior, Magistratus.

Quarta, ut quamvis non subministrares materiam peccandi, peccatum tamen eodem modo committendum sit; alioqui enim esses reipsâ causa peccati, nisi tamen aliundè tunc gravius urgeret præceptum, ut jam dictum est.

Quinta, si is cui materiam subministras, eâ contra justitiam abusurus sit, tunc subministrare non potes, (nisi damnum quod alioqui tibi ille comminatur tam grave sit ut non tenearis illud subire ad

impediendum damnum tertio inferendum:) strictior enim est obligatio impediendi alterius peccatum tertio nociturum, quàm si soli suo autori noceret; quia is quidquid subit damni, voluntariè patitur; alter verò cui vides malum præparari, hoc non subit nisi invitus. In his quidem decisionibus multa hinc & inde stabiliuntur principia, quæ non admodum cohærent: sed quid in praxi melius quàm à saniorum Theologorum placitis non recedere?

PUNCTUM SECUNDUM.

De aliis peccatis Caritati oppositis.

QUæres 1°. quid sit odium, quotuplex, & quale peccatum?

R. 1°. Odium est actus mentis objectum aversantis. Odium duplex, aliud *inimicitiæ*, quo quia personam odimus, optamus ut ei malè sit. Aliud *abominationis*, quo personam aversamur, non præcisè ratione sui, sed ut nobis noxiam.

R. 2°. Odium quodcumque Dei, est gravissima noxa; odium verò proximi, si sit inimicitiæ, semper peccatum est; si autem sit abominationis; quandoque est peccatum, quandoque non.

Prob. 1. pars; tum quia odium Dei directè evertit formalem rationem caritatis, & expressè contemnit id quod est summè diligendum; tum quia non sine gravi supremi entis injuriâ optari potest ut non sit, aut ut aliquâ careat perfectione; quod fit per odium.

Prob. 2. pars; quia ex I. Joan. 3. *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est.* Potest tamen proximi odium veniale esse ob materiæ levitatem, ut si ex levi personæ displicentiâ, leve ei malum optetur. Aliud est de odio Dei, quod materiæ levitatem non admittit, quia vel levissimum malum exoptare Deo, est gravissimam eidem injuriam irrogare.

Prob. 3. pars; quia si, ut justi solent, personam diligas, solùmque vitia ejus odoris, laudem mereris, nedum vituperia. Unde sic aiebat Psaltes.

Psalm. 138. *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam? Perfecto odio oderam illos*; quæ verba expendens Augustinus: *Hoc est*, inquit, *perfecto odio odisse, ut nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas.*

Hîc nota 1°. circumstantiam eorum qui odio habentur, si sit specie diversâ, esse in confessione aperiendam. Unde qui odit parentes, uxorem, filios, fratres, benefactores de se eximiè meritos, Superiores Ecclesiasticos, Principem suum, &c. id in confessione exprimere debet; 2°. exprimendum etiam esse in confessione malum quod proximo exoptatum est. Nam exoptare proximo æternam damnationem, mortemve, vel infamiam, sunt actus qui licèt ab uno eodemque specificè odio imperentur, diversas tamen habent deformitates; 3°. illicitum esse optare, vel imprecari malum proximo ut ejus malum est; aut dolere de ejus bono, quà tali, quia hæc totidem sunt actus caritati repugnantes, adeòque mortales ex genere suo, nisi excuset consensûs imperfectio aut levitas materiæ. Itèm illicitum est gaudere de malo proximi quamvis non ut malo ipsius; sed præcisè propter bonum minus, sive nostrum, sive proximi. Hinc damnata est ab Innocentio XI. propositio ista: *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum obventura est ei pinguis hæreditas.*

Potest tamen aliquis, ait S. Thomas in 3. dist. 30. a. 1. *salvâ caritate optare malum temporale alicui, & gaudere si contingit, non in quantùm est malum illius, sed in quantùm est impedimentum malorum alterius quem plus tenetur diligere, vel Communitatis, vel Ecclesiæ... vel secundùm quod per malum pœnæ impeditur frequenter malum culpæ ejus.* Sic desiderare potes affectu inefficaci; ut insignis nebulo morbo efficiatur, quo tandem resipiscat à peccato. Sic gaudemus de justo hostium excidio, de Tributorum damnis, de scelestorum supplicio, ob utilitatem Regni vel Ecclesiæ.

Vid. Sylv. 2. 2. q. 76. Ex dictis colliges maledictionem, seu imprecationem, quâ quis sibi vel alteri malum optat, esse peccatum nunc grave, nunc leve. Grave quidem 1°. si tibi vel aliis optes ex animo malum grave, putà ut Diabolus te rapiat, ut moriaris, &c. 2°. si, quamvis id non exoptes ex animo, exoptes tamen vel *scandalosè*, ut faciunt parentes coram liberis, quos hoc suo exemplo, sibi vel aliis malum grave imprecari docent; vel *contumeliosè*, ut si persona cui mala hæc ore tenus imprecaris, singulari veneratione digna sit. Est tamen à gravi culpâ immunis, *S. Thom.* qui *ex levi motu, vel ex ludo aut subreptione aliquâ talia verba profert; quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur.*

Hic tamen discernendum est tempus passionis, à tempore quietis: quandoque enim evenit ut præteritâ passione, nollet quis evenire malum, quod tamen invalescente passione satis seriò & deliberatè imprecatus est: sicut ei accidit qui vehementi tentatione abreptus concupiscit mulierem, quam uno post momento concupisse pœnitet, & tunc neuter à *Sylvius.* peccato letali excusatur. Curabunt ergo Confessarii ut maledicos interrogent, an ex animo vel non, an unum per plura mala, & cujus generis; an iis quibus plus caritatis & reverentiæ debent; an uni vel multis fuerint imprecati. Id etiam attendent quòd creaturis irrationalibus diabolum vel mortem optare, ut rustici solent, sit per se peccatum veniale, cùm sit *S. Thom.* *otiosum & vanum, ac per consequens illicitum.* Imò vacat à culpâ maledictio illata non rei secundùm se, sed consideratæ ratione mali quod in eâ aut per eam accidit, aut cujus origo fuit & principium. Sic David maledixit montibus Gelboë. Graviter tamen peccaret qui malediceret creaturæ irrationali, vel quatenus est homini utilis, vel quatenus est opus Dei: in primo enim casu censeretur æquivalenter maledicere homini; in secundo, adversùs Deum blasphemaret.

S. Thom. 2. 2. q. 37. Quæres 2°. quid sit discordia. R. Discordia est

dissentio voluntatis à voluntate alterius in iis in quibus alter alteri consentire tenetur ex caritate Dei vel proximi. Est autem peccatum ex natura sua mortale, cùm dicat Deus Proverb. 6. se detestari *eum qui seminat inter fratres discordias*. Si quis tamen bonâ fide putet malum vel minus bonum esse, id quod alteri bonum videtur, poterit hîc vel leve, vel nullum subesse peccatum, & sic excusatur dissentio Paulum inter & Barnabam suborta. Quòd si dissentio nimiæ pertinaciæ annexa sit, vel sit cum errore circa ea quæ sunt de fide, aut necessitate salutis, difficile est ut diu à peccato etiam gravi immunis sit. *Act. 15.*

Quæres 3°. quid sit contentio. R. Est altercatio verborum quibus inordinatè alter alteri contradicit. Est autem culpa mortalis, 1°. si impugnetur veritas *formaliter*, id est, ex intentione eam impugnandi seriò; veritas, inquam, ad fidem, bonos mores, pietatem, justitiam, vel grave proximi bonum pertinens; 2°. si impugnetur veritas *virtualiter*, ut cùm hæretici impugnant id quod malè credunt falsum esse; 3°. si veritas licèt *materialiter* solùm impugnetur, solius nempè exercitii vel inquisitionis causâ, impugnetur tamen cum gravi aliorum scandalo, vel cum excessu notabili in verbis, conviciis, maledictis. Nihilominus non solùm homunciones ac mulierculæ, sed & viri ceteroqui spectabiles, sæpè etiam Theologi & Sacerdotes, etsi datâ occasione in eosdem excessus semper prolabuntur, vix unquam suam hanc agendi rationem, ab Apostolo inter opera carnis quæ excludunt à regno Dei enumeratam in se redarguunt. *Habert.* *Galat. 5.*

Quæres 4°. quid sit schisma; quotuplex, quale peccatum, & quibus pœnis subjaceat?

R. ad 1. Schisma seu scissio, est actio quâ baptisatus se voluntariè separat ab unitate Ecclesiæ, prout hæc unitas consistit vel in mutuâ membrorum inter se communicatione, vel in ordine membrorum omnium ad unum caput: præcipua enim ratio cur Ecclesia sit una, & ipsa membrorum inter se & cum *S. Thom. q. 39.*

capite connexio. Unde ſchiſma tribus modis contingere poteſt; 1°. cùm quis ſeparat ſe à capite, licèt non expreſsè à ceteris membris, ut is faceret qui inſtitueret vel ſequeretur Pſeudopontificem; 2°. cùm quis etſi non ſeparet ſe expreſsè à capite, ſeparat ſe à membris Eccleſiæ, ut ſi quis nolit, communicare Gallis aut Hiſpanis, quantùm ad ea quæ ſunt Religionis; aut *ab Epiſcopo ſuo ità ſe dividat ut nolit ipſi tanquam Paſtori ſubjici.* Quin & ſeparatio ab uno Fidele cum ceteris communicante, eſt virtualiter ſeparatio ab omnibus aliis quibuſcum ille communicat; 3°. cùm quis expreſsè vel opere ipſo recedit à capite & membris, adeo ut nec capiti ſubeſſe velit, nec iis communicare, qui ipſum ut verum Pontificem ſequuntur.

Sylvius.

R. ad 2. Duplex eſt ſchiſma; aliud *purum* quod paci ſolùm, caritati, vel obedientiæ opponitur; aliud *conjunctum hæreſi*, quod diſſentionem in fide annexam habet. Schiſma purum eſt actio quâ quis totam Eccleſiæ Romanæ fidem conſervans, ſeparat ſe à capite, vel à membris. A capite, inquam, non quidem negando Romanum Pontificem eſſe Caput Eccleſiæ; jam enim eſſet iſtud ſchiſma hæreſi conjunctum: ſed negando temerè hunc in particulari eſſe Papam, aut ſic ſe gerendo cum eodem ac ſi Papa non eſſet, ut ſi quis Antipapam eligere velit, &c. & is eſt uſitatior ſchiſmatis modus. A membris verò, ut ſi quis ità ſe ſeparet à reliquo corpore Eccleſiæ, ut cum eo in Sacramentorum participatione communicare nolit. Schiſma conjunctum hæreſi, importat diſſenſum in ipſâ fide; tale eſt ſchiſma Græcorum qui negant primatum Papæ, &c.

R. ad 3. Schiſma eſt peccatum ſpeciale, & graviſſimum. Speciale quidem; quia ſpecialis in eo reperitur deformitas; læſio ſcilicet unitatis tam ſpeciali modo facta, ut eam non violent eodem modo etiam ſceleſtiſſimi peccatores, qui non obſtante peccato ſuo Eccleſiæ uniri pergunt. Graviſſimum verò tum quia lædit præclariſſimum quoddam bonum

scilicet unitatem Ecclesiæ, tum quia semper à Patribus inter immania quæque scelera recensitum est. Unde Augustinus Epist. 152. *Quisquis ab hâc Catholicâ Ecclesiâ fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quòd à Christianitate disjunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.*

R. ad 4. Schismatici 1°. excommunicantur, tum in Bullâ Cœnæ, quæ in Galliis vim non habet, tum, ut satis probabile videtur Suarezio, in capite *Nulli*, dist. 19. 2°. inhabiles sunt ad suscipienda beneficia, donec abjurato schismate, cùm eis fuerit dispensatum, cap, 5. *De elect.* 3°. nec beneficia validè conferunt, nec licitam dant Ordinum executionem, unde ab iis scienter ordinati, ab eorumdem Ordinum exercitio suspensi sunt, cap. 1. & 2. *De Schismat.* Censet tamen Suarez hasce pœnas non incurri à Schismaticis puris ante condemnationem : quia, inquit, omnia jura continentia easdem pœnas loquuntur de schismaticis simul hæreticis; & hæc est communis sententia. A fortiori ergo non privantur Schismatici jurisdictione, cùm nè hæretici quidem eâ priventur, ut dixi suprà, pag. 40.

CAPUT SECUNDUM.

De secundo Decalogi Præcepto.

SEcundum Decalogi præceptum his exprimitur verbis, Exodi 20. *Non assumes nomen Dei tui in vanum : nec enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra...* Præceptum hoc quatenus affirmativum est, præcipit, ut *sanctum* Dei nomen honoretur ; quatenus verò est negativum, prohibet nè idem nomen *terribile* quâcumque irreverentiâ violetur.

Porrò Dei nomen multipliciter honoratur : 1°. *cùm in omnium conspectu Deum ac Dominum nostrum* *Catech. Trid.*

fidenter confitemur, Christumque salutis nostræ autorem prædicamus, de quo suprà, p. 23. &c.

2°. *Cùm verbo Dei, quo voluntas ejus enuntiatur, sanctè & diligenter operam damus; in ejus meditatione assiduè versamur; studiosè illud addiscimus, aut legendo aut audiendo, perinde ut cujusque personæ, & muneri* seu statim *aptum & consentaneum est.* Unde colliges inhonorati divini nominis reos esse non tantùm Pastores, qui verbi ministerio instare negligunt, quive è sacro suggestu res ineptas proferunt, aut Scripturas adulterant, vel in alienos sensus detorquent, sed & eos etiam qui sic vivunt, ut per ipsos
Rom. 2. *nomen Dei blasphemetur in gentibus.* Item & eos qui impietati non obsistunt, cùm utiliter obsistere possunt, aut qui saltèm non dolent quòd Dei nomen tam indignè profanetur. Alia sanè fuit agendi ratio Matathiæ cujus profundum ex conspectâ Judæi unius impietate dolorem tam graphicè expressit Scriptura, Machab. I. c. 2. *Et vidit, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus*
Act. 17. *secundùm legem.* Alia S. Pauli, cùm Athenis *videns idololatriæ deditam civitatem, incitabatur spiritus ejus in ipso.* Alia, nè Sanctos omnes nominem, Theresiæ, quæ infidelium tenebras perpetuis deflebat lacrymis.

Ibid. 3°. *Divinum nomen veneramur & colimus, cùm officio & religionis causâ divinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus tum prosperis tum adversis illi singulares gratias agimus*, secundùm id Psalm. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore*: cui mirè concinebat Job, cùm in ipso dolorum æstu hæc placidè verba proferebat: *Sit nomen Domini benedictum*, & c. 6. *Qui cœpit ipse me conterat.... & hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus sancti.*

4°. *Neque minùs Dei nomen honoratur, si fidenter opem ejus imploramus, quo scilicet aut nos ab* ærumnis, ceterisque malis *liberet, aut ad eadem fortiter perferenda constantiam & robur largiatur.* Hoc *enim fieri vult Dominus*: Invoca, inquit, *Psalm.* 49. me

in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.

5°. Denique *Dei nomen honore prosequimur*, cùm *fidei faciendæ causâ Deum testamur* ope juramenti legitimi; vel cùm vota sanctè emittimus, & emissa fideliter implere conamur.

Non minor est extensio ejusdem præcepti, si sumatur ut negativum est: 1°. enim eo prohibetur juramentum quodcumque imprudenter & temerariè prolatum; 2°. & à fortiori perjurium omne; 3°. votorum debitè emissorum neglectus & inobservantia; 4°. blasphemia, & quidquid ad irreligionem pertinet; 5°. indiscreta, nec pia satis divini nominis usurpatio, cujus reos ex malo quodam habitu faciunt se viri timoratæ ceteroqui conscientiæ. Ne verò gratis id & quasi judaïcè dictum videatur, oro ponderari tum id Eccli. 23. *Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis*; tum id Theodoreti interrog. 41. Exod. *Ego puto divinam legem statuere, nè quis nomen Dei pronuntiet sine aliquâ ratione aut docendi, aut orandi, aut necessariæ cujuspiam occasionis. Solent enim nonnulli etiam ludentes & ridentes, ut inciderit, reverendum Dei nomen linguâ proferre. Hoc arbitror divinâ lege prohiberi.*

Quod de nomine Dei, idem servatâ proportione tum de Mariæ nomine, tum de Scripturæ verbis intelligendum, quæ multi ad vilissima, quin & ad nugatoria temerè, irreverenter, ac proin non sine culpâ quotidie insumunt.

Circa hanc tanti momenti materiam non est quòd pluribus hîc immorer; quia præcipuas quæ circa votum, juramenta & blasphemiam moveri solent difficultates, expendam in Tract. de Religione.

CAPUT TERTIUM.

De tertio Decalogi Præcepto.

TErtium Decalogi præceptum exhibent hæc verba Exodi 20. *Memento ut diem Sabbati sanctifices.... non facies omne opus in eo*, &c. Huic Sabbato diem Dominicam substituerunt Christiani; 1°. quia eâ die resurgens Christus, à laboribus suis quievit in perpetuum; 2°. quia eâdem die in Apostolos illapsus est Spiritus sanctus; 3°. quia extinctâ Judaïcâ lege, Festa ejus extingui debuerunt. Haud tamen extingui debuit publicus & solemnis cultus Dei, quia præceptum de sanctificatione Sabbati, licèt quoad hunc diem ceremoniale, morale erat quantum ad necessitatem certo quodam tempore divina beneficia contemplandi, & celebrandi nomen Omnipotentis, quo meliori modo fieri possit.

Ut autem Judæis quædam die Sabbati prohibita erant, quædam imperata, sic & Christianis: ea porrò ut benè intelligantur, sit

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ Christianis Dominicâ die prohibita sint.

CErtum est 1°. non id omne Christianis prohiberi Dominicâ die, quod Judæis Sabbato vetitum erat. Licet enim apud nos parare cibum, & coquere, colligere fructus mensæ apponendos; animalia minora, pullos v. g. & lepores occidere, non tamen majora ut vitulos, & oves, nisi anticipatam eorum occisionem impedierit caloris æstus. Ea quoque tolerantur quæ pertinent ad nitorem domûs, aut ad decentem hominis compositionem; ut sternere lectum, quædam ædium loca verrere, leviter lavare vasa nonnulla, vestium sordes abstergere,

in iisdem vestibus parum quid reficere, quod ante prævisum non fuerit: quæ enim ex istis pridiè peragi facilè possunt, ad ipsam Domini diem remitti non decet.

Certum est 2°. quædam esse quæ Christianis non minùs interdicta sint quàm Judæis: quod ut intelligatur, triplicis generis opera distingui debent, servilia scilicet, liberalia, & communia. *Servilia* opera sunt ea quæ à servis & infimâ plebe, seu mercenariis hominibus exerceri solent; qualia sunt artium omnium mechanicarum opera, ut fodere, arare, suere, &c. Hæc porrò opera etsi gratis fierent, aut recreationis, vel piæ intentionis causâ, non desinerent esse servilia, quia intentio non mutat naturam operis; unde si plebeis prohibita sint Dominicis diebus, sunt etiam ingenuis prohibita. Opera *liberalia* sunt ea, quæ sive habeant, sive non habeant effectum materialem, animo magis quàm corpore exercentur, aut ad animam ordinantur principaliter, ut v. g. docere, canere, studere, scribere, dare consilia & responsa, linearum domûs, munimenti, picturæ, vel operis textorii adumbrationem ducere. Opera *communia* sunt ea quæ plebeis perindè ac nobilibus competunt, ut iter agere, venari, piscari, ludere & similia. His positis, sit Babin.

CONCLUSIO I. Peccant graviter qui Dominicis; Festisve diebus exercent opera servilia, aliaque divino vel humano jure prohibita, nisi excuset pietas, necessitas, aut levitas materiæ.

Prob. 1. pars, tum ex praxi & sensu timoratorum omnium; tum ex consuetudine in Ecclesiis omnibus receptâ; tum ex traditione Patrum. *Vacatio à servilibus operibus imperatur*, ait S. Augustinus, Epist. 36. *unde illud est, quòd lapidare Deus hominem jussit, qui ligna collegerat.* * S. Leo, Lib. XI. Epist. 3. * *Dominicorum die*, inquit, *à labore terreno cessandum est, atque omnino orationibus insistendum.* Atque id Deus ipse pluries & terribiliter docuit: *Multi nostrorum visu*, aiunt Patres Concilii VI. Parisien-

sis, multi etiam quorumdam relatu audicimus, quosdam in hác die ruralia opera exercentes fulmine interemptos, quosdam artuum contractione multatos, quosdam etiam visibili igne corporibus ossibusque simul sub momento absumptis, in cinerem subitò resolutis, pœnaliter occubuisse. Et multa alia terribilia judicia extiterunt, hactenus existunt, quibus declaratur, quòd Deus in tanti diei dehonoratione offendatur.

† † Prob. 2. pars; quia Festa violantur per opera, quæ licèt strictè servilia non sint, sunt tamen juxta Dei vel hominum leges pejora servilibus, aut iisdem æqualia. Sic Festa violantur per peccatum, & quidem magis quàm per quodcumque *aliud corporale opus licitum*, ut docet S. Th. 2. 2. q. 112. a. 4.

Sic etiam vetant leges plurimæ, 1°. nè diebus festis habeantur strepitus forenses, imò quidquid fit tunc temporis judicialiter, ipso facto irritum est; 2°. nè feratur sententia capitis, aut alterius pœnæ: (quod juxta aliquos locum non habet sive in castris, ubi quis ad aliorum terrorem sine processu, statim ut apprehensus est in delicto, suspenditur, sive cùm metuere est nè dilata sententia executioni mandari non possit.) 3°. nè fiat juramentum quodcumque etiam extrajudiciale, putà ad confirmationem contractûs; nisi illud exigat utilitas gravis, aut pia quædam ceremonia, vel fidei professio; 4°. nè habeantur mercatus, sive ii consistant in nundinis solemnibus, iisve ad quas singulis hebdomadibus concurrere solent rustici, grana, butyrum & similia vendituri; sive consistant in quâlibet emptione, venditione, conductione, locatione & similibus, quæ profestis diebus fieri debent, si possunt. De his addit Pontas * v. *Dimanche*, cas. 5. & N. Ale-

* Pontasii doctrinam in eo quod pertinet ad nundinas, restringit autor Coll. Andeg. Tom. 2. in Decalog. pag. 208. ità ut nundinas non quidem diebus Dominicis, Festisvè Patroni aut solemnibus, sed iis quæ minus solemnia sunt haberi permittat; & ità statuisse videtur Senatus Parisiensis, præsertim Arresto an. 1667. quo vetantur mercatus & nun-

xand. Reg. 1. 2. & 3. ubi fusè demonstrat convivia publica, comessationes, choreas, ludos theatrales & quævis spectacula Dominicis Festisve diebus agi, aut frequentari sine gravi peccato non posse, quibus præsertim horis Officia divina celebrantur.

Prob. 3. pars; quia *non vetantur ea opera, quæ ad divinum cultum attinent, etiamsi sint vilia, ut altare instruere, templa alicujus Festi diei causâ exornare, & reliqua hujus generis.... Sed neque earum rerum opera hic lege prohiberi, existimandum est, quarum jactura facienda sit, si die Festo prætermittantur.* Ita Cathechismus Tridentini Concilii, cujus tamen doctrina cum aliquâ limitatione intelligenda est, ut patebit Coroll. 2.

Hinc colliges, 1°. prohibita esse feriatis diebus non crassiora tantùm opera, ut metere, fœnum siccare vertendo, exercere artes, ferrariam, textoriam, fabrilem quoque cujuslibet ea sit generis, ut sculpere sigillum, celare in auro, &c. sed & ea etiam opera; quæ à nobilibus feminis fiunt; ut acu pingere, versare fusum, & similia, quæ licèt à quibusdam Confessariis permittantur hoc prætextu, quòd melius sit iis vacare quàm ludo, & aliundè humana mens cœlestium meditationem totâ die ferre non possit, haud tamen videntur esse permittenda; 1°. quia repugnant Ecclesiæ legi quæ generalis est; imò quæ acupictiles operas expresè prohibuit in Concilio Aquisgranensi, c. 22. 2°. quia sine fundamento reperitur servilitas operis ex intentione lucri; alioqui Princeps, torni, aliarumve hujusmodi artium scius, iisdem sine culpâ vacare poterit per longum temporis festivi intervallum. Quod si cui ludus opere servili deterior videatur, abstineat ab utroque, ut faciunt non pauci. Quanquam dubito an Dei jussu lapidatus fuisset Judæus, qui ligna collegit Sabbato,

dinæ Festis diebus, Paschatis, Pentecostes, Sanctorum omnium, Nativitatis Domini, Corporis Christi, B. Virginis, Ascensionis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Patroni & diebus quibuslibet Dominicis.

si tantùm honestâ aliquâ recreatione etiam ludi animum levasset.

Colliges 2°. prohiberi ea etiam servilia opera quæ pietatem sapiunt Unde peccant, 1°. Monialis, quæ diebus Festis Scapularia, vel Rosaria conficit; quo fermè modo peccaret artifex, qui Christi aut Virginis statuam ex piâ etiam intentione fabricaret; 2°. aulæorum opifex, qui iisdem diebus tapetibus ornat Ecclesiam, quam priùs ornare potuerat; itèm qui serta pro altaribus conficeret, qui panes consecrandos faceret, qui mappas, corporalia, aut Ecclesiam lavaret, nisi gravis urgeret necessitas, quia hæc opera remotè tantùm & præsuppositivè ad Dei cultum & ad festos dies se habent; 3°. peccant à fortiori qui tabellas pingunt, sicut & qui exculpunt statuas: itèm qui Typographicos caracteres ordinant, aut subjiciunt prælo.

Colliges 3°. graviter peccare tum patres familias, qui pro virili non obstant nè filii sui serviliter laborent; tum eos qui domesticis suis boves vel oves pascendas committunt, quo tempore Sacrum peragitur, ità ut servi Missam quandoque non audiant; tum Œnopolas & alios, qui tempore Officii divini tabernas aperiunt pro concivibus, quod Ecclesiastico perinde ac civili jure prohibitum est.

Colliges 4°. innumeros circa hanc materiam, ut & alias plerasque, proponi casus, qui non aliter quàm ex circumstantiis definiri possunt: quæritur v. g. an barbitonsores, pistores, minutarium mercium propolæ Festis diebus operari, aut merces vendere possint; quâ de re videndum est, an & quale passuri sint, vel aliis procreaturi incommodum, si ab artis suæ exercitio abstineant. Si enim abstinendo, tantum damni ferant, ut se suosque jam sustentare non possint, indubiè laborare possunt: rursùs si ex labore profesti temporis, satis quidem lucri percipiunt, ut hinc vivere possint, sed grave aliis incommodum parituri sint non laborando, non sunt arguendi si laborent aut vendant. Hinc qui in

pagis barbam radunt diebus feriatis, non peccant ut plurimùm; quia rustici perpetuò depressi labore, vix ac ne vix quidem alio tempore sibi prospicere possunt. Pariter urbium mercatores rusticis calceos, vestimenta, &c. modò citra scandalum, vendere possunt, cùm ii non aliâ die ad urbem accedere valeant. Demum transitorios pisces, ut sunt halecia & scombri, iscari licitum est *ingruente necessitate, præterquam in majoribus anni solemnitatibus*, c. 3. *De feriis.*

Sed hîc nota eos qui in gratiam solius gulæ laborant, quales sunt qui panes à furno calentes præbent, vel artocreata conficiunt, non excusari, nisi cùm alioqui grave sibi damnum imminet. Quin cupedinarii pistores, qui diebus Dominicis & Festis compluribus laborant, rei sunt perjurii, cùm in receptione suâ spoponderint, se prædictis diebus abstenturos à labore de quo loquimur: utique enim crustula, seu ut aiunt biscocta, pro infirmis conficere non prohibentur.

Colliges 5°. non peccare eos qui ob aëris intemperiem, hostiles incursus, &c. messem, vindemiam, fœna colligunt. Necessum tamen est ut antè obtineant Pastoris consensum, nisi periculum sit in morâ, tunc enim laborare possent ex præsumpto ejus consensu; sed cum magnâ cautione utendum ejusmodi licentiâ præsumptâ. Interim in casu privatæ necessitatis certò cognitæ sufficit licentia Parochi: si verò publica sit necessitas, & laborem per plures Festos dies duraturum postulet, recurrendum est, si commodè possit, ad Episcopum ut omnia fiant secundùm ordinem. *Babin.*

Ex eâdem necessitatis causâ excusantur sartores; qui vestes funereas ipso necessarias die, aut vestes militum eâdem die profecturorum absolvunt. Itèm & salinarii, nautæ, aurigæ, ii etiam qui coquendis lateribus, calci, vitro, ferro, & cerevisiæ allaborant, quoties opera hæc semel inchoata sine gravi damno intermitti non possunt, ut non possunt com-

munitur. Circa viatores autem sequenda est hæc regula N. Alexandri : *Itinera diebus Dominicis & Festis licita faciunt pietas & necessitas, non quæstus & utilitas temporalis, sive lucrum*, minime necessarium, *aut voluptas sive recreatio.* Unde strictè prohiberi debent vanæ eæ peregrinationes, in quibus permixti utriusque sexûs juvenes, pietati ferè nihil, sed gulæ, & libidini potissimùm indulgent.

Quæres, quoti temporis labor, gravis in hâc materiâ censeatur. R. unam laboris horam videri quid grave. Nihil autem interest an quis per se, an per famulos laboret, quia per se quis facit, quod per alium. Imò ne quidem Ethnicum labori addicere velim, tùm quia aliàs nusquam is obligaretur tertio præcepto quod tamen majori ex parte morale est : tùm quia pejor esset infidelis servi conditio apud Christianos, quàm apud Judæos, quorum servi indistinctè à laborando abstinere jubeantur.

CONCLUSIO II. Opera liberalia vel communia Festis diebus prohibita non sunt ; iis tamen non nisi intra justos limites vacandum.

Prob. 1 pars ; quia Ecclesia prohibet solùm opera servilia ; non ergo cetera.

Hinc per se licitum est studio vacare, disputare, legere libros aut componere ; Advocatum consulere, consilia dare in scriptis, scribere & transcribere ea quæ pertinent ad litis informationem, accepit & expensi rationes inire ac subducere, easdem è diurno libro in alium transferre, instrumenta musica movere, digladiare, exercere milites, præliari ; quia hæc vel servilia non sunt, vel pro servilibus non reputantur. Itèm nec illicitum videtur piscari arundine, leporem insequi cum uno aut altero cane, aucupari retibus exiguis. Aliud esset si venatio & piscatio tali fierent retium & instrumentorum apparatu, qui plurimùm exigeret laboris & tumultûs.

Etsi labor Notariorum propriè non est servilis, quia tamen comites habere solet partium disceptationes, multò salubrius est ut ab eo penitùs absti-

neatur; nisi urgeat necessitas exscribendi, v. g. testamentum, aut instrumentum hominis jam profecturi, vel multitudinis, quæ aliâ quàm Festivâ die convocari facilè non possit.

Prob. 2. pars; quia sic prædictis laboribus serviendum est, ut nihil eorum prætermittatur, quæ ad piam festivitatum celebrationem necessaria sunt; hinc indubiè peccat, qui secluso urgentis necessitatis casu, brevi Missâ contentus, ceteras Officii divini partes negligit. Quin & eò graviùs delinquit, quò vacat operæ vel inutili magis, vel quæ plus à Deo avocet. Unde vir nobilis, qui auditâ Missâ, majori diei parte venatur, videtur reus dubii saltèm peccati mortalis; imò hic letale peccatum arguerem, si vir ille à venatione reversus nihil amplius in gratiam Dei faceret. A fortiori sacrorum dierum violatores censeri debent, qui magnam eorum partem in popinis transigunt, aut vinum transigentibus præbent.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid à Christianis die dominicâ præstandum.

CErtum est ad sanctificationem Festorum haud satis esse, ut quis ab opere servili cesset, & otio indulgeat; cùm otiositas sit ex S. Bernardo *mors animæ, & sentina omnium malorum.* At non ità facilè definiri potest quid præcisè requiratur, ut fideles obligationi suæ faciant satis, quantùm necesse est ut vitent peccatum leve vel grave. Quæ certiora videbuntur proponemus, parati quod minùs rectè dictum fuerit; ex Doctorum judicio emendare. Rem totam duplici Sectione expendemus, quarum prior de Missâ differet, posterior de ceteris pietatis operibus.

*

SECTIO PRIMA.

De Missâ.

CIrca Missam quatuor hîc indaganda; 1°. an audiri debeat, 2°. quæ, 3°. quomodò, 4°. quibus de causis omitti aliquando possit.

CONCLUSIO I. Fideles omnes rationis usum adepti, sub gravi peccato Missam Festis ac Dominicis diebus audire tenentur.

Prob. 1°. ex unanimi Doctorum, & simplicium fidelium sensu; 2°. ex innumeris Conciliis, quæ, ut Aquense an. 1585. *Missam sine gravissimi peccati culpâ prætermitti non posse* declarant; 3°. ex censurâ hujus propositionis, quam reprobavit Innocentius XI. *Præceptum servandi Festa, non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus:* porrò eo ipso quo præceptum servandi Festa obligat sub mortali, debet & in eodem genere obligare præceptum audiendæ Missæ, quod præcipuam divini cultûs partem importat.

CONCLUSIO II. Fideles Parochiali Missæ, identidem interesse tenentur sub mortali.

Antequam probetur hæc magni momenti Conclusio, animadvertendum est eos, qui pro & contra pugnant, convenire 1°. eum esse Ecclesiæ spiritum ut fideles quantùm possunt, Parochiali Missæ intersint; 2°. ubicumque viget lex Missam solemnem audiendi, eidem esse obediendum sub peccati pœnâ, quia lex ea justa est, & *leges si justæ sunt, habent vim obligandi in conscientiâ*; 3°. peccare mortaliter eos qui continuis Dominicis tribus abfuerint è Missâ solemni iis in locis ubi sub censuræ pœnâ prohibetur nè quis eidem culpabiliter desit; 4°. ejusdem letalis peccati reos esse qui desunt eidem Missæ vel ex contemptu, vel cum scandalo, vel cum periculo ea ignorandi, quæ in *Pronao* edocentur. His præmissis, quæ utrinque recepta sunt, tota lis est an eo præcisè peccet quis letaliter, quòd Missæ

S. Thom.

Parochiali

Parochiali tribus continenter Dominicis non interſit; quæ lis ut pro modulo dirimatur,

Prob. Concluſio. Ut fideles ſub gravi peccato teneantur intereſſe Miſſæ Parochiali, quatuor ſufficiunt; 1°. ut id iiſdem ſit præceptum; 2°. ut præcipi potuerit; 3°. ut præceptum illud etiamnum ſit in vigore; 4°. ut ſit in materiâ gravi: Atqui hæc omnia conſtant; 1°. quidem præceptum eſt fidelibus ut Parochiali Miſſæ interſint, idque naturali & Eccleſiaſtico jure. De jure naturali patet; quia ſi naturali jure tenetur Paſtor oves ſuas informare, eodem tenentur jure oves audire vocem Paſtoris, ut qui pervigilet quaſi rationem pro earum ſalute redditurus: Atqui hæc nullatenus præſtare poſſunt, qui Miſſæ Parochiali defuerint; cùm in eâ & quidem ſolâ Paſtores Dei legem exponere, idonea Parochianorum malis remedia propinare, Epiſcoporum Documenta perlegere conſueverint; Ergo.

At, inquiunt, ſuppleri poteſt Parochialis inſtructio per conciones in Eccleſiis Regularium habitas.

R. 1°. ſaltèm hinc ſequi maximam ruſticanorum partem intereſſe debere Miſſæ Parochiali; quia pluribus in locis deſunt Regulares, nec ubicumque ſunt, publicè concionantur.

R. 2°. Regularibus quibuſcumque deeſſe tria, quæ obſtent, nè cum majori etiam ſcientiâ & fortè zelo id præſtent quod Parochus. Is enim 1°. gregis ſui morbos, uſuras v. g. diſſidia familiarum, artificum fraudes, ſuperſtitiones, &c. meliùs noſſe debet, quàm Regulares intra ædium ſuarum limites concluſi; 2°. majori pollet autoritate quâ eorum frangat contumaciam, qui ex malitiâ & temeritate peccant; 3°. potiorem Dei gratiam ſibi à Deo ſpondere poteſt, qui quos regendis populis præfecit adjuvat potentiùs. Hinc tantopere præcepta Parochis reſidentia; & meritò, cùm experientiâ compertum ſit, eorum abſentiam nequidem Vicarii periti æquè ac vigilantis curâ & laboribus ſuppleri.

Quod ſpectat ad jus Eccleſiaſticum, ſufficiat hic

adduxisse Concilium Trid. Sess. 24. c. 4. *de Reform.* ubi sic ; *Moneat Episcopus populum diligenter teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri potest, ad audiendum verbum Dei* ; quod *inter Missarum celebrationem* exponi debet ex eod. Concilio, Sess. 22. c. 8. * Malè igitur Henno contendit hoc Decreto & similibus *ad summum inculcari obligationem Missam in Parochiâ propriâ audiendi, sive interim sit privata, sive solemnis* ; quod & aliqui confirmare nituntur ex voce *moneant*, quâ utuntur Tridentini Patres, quæque, inquiunt, exhortationem sonat, non præceptum. Malè inquam, 1°. quia vox *teneri* de se & naturâ suâ strictam importat obligationem, eamque gravem si ejusdem capax sit materia, prout in aliis agnoscunt adversarii ; 2°. quia, ut dixi, sacra concio in Missâ solemni habetur, & ut plurimum haberi debet juxta veterem & novam Ecclesiæ disciplinam ; 3°. quia vox *moneant*, millies invenitur applicata ad actiones strictè præceptas : sic Tobias, c. 1. *Monita salutis dabat*, id est, docebat ad salutem necessaria : sic Deuteron. 21. Pater & mater de filio præceptis paternis rebelli aiebant : *Monita nostra audire contemnit* ; sic nos in Missâ dicimus, *Præceptis salutaribus moniti.*

Idem docent, 1°. multæ Provinciales Galliarum Synodi, quæ ut plurimum à Summis Pontificibus approbatæ sunt, putà Buturicensis, anno 1584. à Sixto V. Turonensis, Burdigalensis & Remensis an. 1583. à Gregorio XIII. In his porrò tanquàm potissimum Ecclesiasticæ disciplinæ caput præcipitur etiam sub excommunicationis pœnâ auditio Missæ Parochialis ; 2°. omnia regni hujus Ritualia, quæ expresè consuluit Parisiensis quidam Doctor ; Ergo quidquid in aliis ditionibus sit eâ de re, in dubium esse debet vigere in Galliis legem de audiendâ Missâ Parochiali, saltèm è tribus Dominicis unâ.

† 2°. Eadem lex ferri potuit. Qui enim ordinariâ potestate Ecclesiam regunt, possunt statuere legem sanctam plenam utilitatis, & ad fidelium regimen

quasi necessariam : Atqui Episcopi ordinariâ potestate regunt Ecclesiam ; unde multa sive in Synodis sive alibi constituunt, quæ nec à Pontificibus Romanis, nec à Conciliis generalibus sancita fuerunt : aliundè verò lex quæ Parochiali Missæ fideles adstringit, sancta est, plena utilitatis, &c. ut hinc patet quòd purioribus Ecclesiæ seculis fuerit in usu, & gravibus subnixa momentis ; Ergo.

Confirm. ex Clero Gallicano, qui anno 1700. geminam hanc Jacobi Vernantii propositionem ; I. *Nullus in foro conscientiæ Parochiæ suæ interesse tenetur, nec ad annuam confessionem, nec ad Missas Parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, &c.* II. *Talem legem in hâc materiâ nec Episcopi, nec Concilia Provinciarum nec Nationum sancire ; nec delinquentes, aliquibus pœnis, aut ecclesiasticis censuris mulctare possunt ;* his confixit notis : *Harum propositionum doctrina, falsa est, temeraria, jam à Clero Gallicano graviter condemnata, sacris Canonibus, Concilio Tridentino, & Apostolicæ Traditioni contraria, dicente Apostolo*, Heb. 10. *Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam.*

3°. Lex Missæ Parochialis audiendæ in vigore est; tùm quia executionem ejus quotidie urgent Episcopi & Parochi ; tùm quia eam exequuntur melioris notæ fideles. Certè si lex à multis neglecta vim suam amittat, delenda erit in urbibus amplissimis lex jejunii, imò & abstinentiæ. Meritò igitur Clerus Gallican. an. 1655. aiebat : *On ne peut prétendre qu'il y ait en France, ou qu'il puisse y avoir une coutume contraire.*

4°. Demum, prædicta lex versatur in materiâ gravi. Ea enim materia debet reputari gravis, quæ seriam plurium Conciliorum attentionem promeruit, quæ generalia Cleri Comitia multoties exercuit, quæ debitæ fidelium institutioni summoperè prodest, quæ Parochos inter & eorum subditos pacem conciliat, vel dissolvit : Atqui talis est frequentandæ Parochiæ obligatio ; Ergo.

Obj. 1°. Innumeri ferè Pontifices sanxerunt se-

culares universos *liberè Missas diebus Dominicis & aliis majoribus festis audire in Ecclesiá Fratrum Mendicantium licite posse, dummodo in contemptum Ecclesiarum Parochialium non faciant;* ità Clemens VIII. an. 1592. quod & statuit Urbanus VIII. an. 1625. uterque, ut liquet, post Synodum Trident.

R. Breve Clementis VIII. obreptitiè fuisse impetratum. Scilicet expositum fuerat Clementi quosdam Regularium hostes contendere, eum qui Parochialem Missam audire non valens, privatam audiret apud Mendicantes, non facere satis Ecclesiæ præcepto; quod idem Pontifex meritò rejecit. At ubi compertum habuit Mendicantes eò tendere ut à Parochiali Missâ fideles averterent, iisdem *autoritate Apostolicâ*, per Legatum suum præcepit, *ut in concionibus & catechismis, populum ipsum, tum ad reverentiam Parochorum, tum ad eorum Missas præsertim Dominicis & aliis solemnibus diebus audiendas frequenter moneant & adhortentur.* Eodem solvitur modo Breve Urbani VIII. quod permittit quidem ut quis apud Regulares Missam audiat, sed supponit semper, quod jam ab an. 1577. supposuerat Leo X. id, non fieri *in contemptum Ecclesiarum Parochialium*; ac proinde justâ urgente causâ: cùm quisquis sine causâ, & ex merâ negligentiâ non obtemperat Superioris præcepto, illud contemnere censeatur; de quo judicent vel ipsi Regularium Superiores.

Obj. 2°. Si fideles strictè ad Missam Parochialem teneantur, utique ad audiendum Dei verbum: Atqui hæc obligatio non potest esse stricta: 1°. quia alioqui peccarent graviter, etiam semel Parochialem Missam omittendo; 2°. quia iis liberum non esset solemnem Cathedralis Ecclesiæ Missam audire, cùm in eâ jam dudum desint præconium & sacræ conciones; Atqui falsum utrumque consequens.

R. ad 1. 1°. neg. maj. Quia divini verbi auditio est quidem gravis Parochialem Missam audiendi ratio, sed non tota; cùm insuper agendum sit ut plebs adunata Pastori spiritum gratiæ potentiùs attrahat;

& multa in communibus Præconiis annuntientur magni momenti, putà quæ ad matrimonia, ad monitoria, ad jejunia, ad pauperum necessitates pertinent.

R. 2°. neg. min. ad 1. probat. Agnoscunt Sorbonici quatuor Doctores in decisione an. 1701. eos qui vel semel à Parochiali Missâ absunt, cùm interesse commodè possent, peccare; & reipsâ jam supponuntur contumaces, licèt misericors Ecclesia eorum contumaciam puniri nolit, nisi cùm tribus Dominicis perduravit. Quale verò sit illud peccatum; itèm an *semper & in omnibus circumstantiis* incurratur, *peritioribus dijudicandum relinquo*, prout reliquit Merbesius. Interim qui tribus septimanis Parochiam ritè non frequentaverit, peccati letalis reus videtur, etsi idem Merbesius absentiam, toto mense, ab iis qui gravi instructionis necessitate laborant, continuatam utcumque exigat.

Ad 2. prob. dico cum Doctoribus modò citatis, non satisfieri Ecclesiæ præcepto per auditionem Missæ in Ecclesiâ Cathedrali, nisi ibidem officia Pastoralia exerceantur. Adde & nisi Cathedralis in iis solemnitatibus frequentetur, in quibus seu ob ipsam Festivitatem, seu ob insolitos populi labores, nulla in Parochiis concio, nulla monitio haberi solet.

CONCLUSIO III. Ad legitimam Missæ auditionem requiritur præsentia moralis, integra & religiosa.

Prob. 1. pars; quia lex Ecclesiæ est de audiendâ Missâ: Atqui ipsum *audiendi* verbum præsentiam moralem requirit; cùm non audiat nisi qui humano modo præsens est, quod est moraliter præsentem esse.

Hinc Missam non audiunt, 1°. ebrii; 2°. qui per Missæ tempus dormiunt; 3°. qui per idem tempus peccata confitentur, nisi excuset brevitas confessionis; 4°. qui alios etiam venialia confitentes audiunt. Ratio est quia ii omnes materialem solùm præsentiam exhibent Sacrificio. Et verò attentio quam Missa requirit, debet esse per modum orationis, qualis non est in perscrutandis culpis, earumque circumstantiis, & in dialogismis inter Pœnitentem & Con-

fessarium. Sed audiunt, adeòque & audire tenentur; 1°. cœci ac surdi; quia eo ipso quòd piè sunt in loco unde restitutis sensibus audire & videre possent sicut alii, meritò judicantur moraliter præsentes; 2°. & ii quoque qui post altare, vel templi columnam, vel in loco Capellæ conjuncto, vel è domo seculari templo contiguâ per fenestras intersunt Missæ. Idem est de iis, qui extra Ecclesiam multitudinis totius non capacem, consistunt: modò tamen ad multitudinem assistentium moraliter pertinere censeantur, ac proindè nimio ab eâ intervallo non distent; 3°. qui pauculo tempore pulsant campanas, vinum quærunt, excitant thuribulum; tùm quia hæc ad actionem Sacrificii aliqualiter pertinent; tùm quia cùm his mens ad Deum attendere potest. Qui tamen majori Missæ parte ceremoniis intendere debent, & experti sunt se suâ ad eas attentione plurimùm distrahi, malè sibi consulunt, nisi privatam Missam audiant.

Prob. 2. pars, ex Concilio Aurelianensi an. 511. prohibente nè *populus antè discedat, quàm Missæ solemnitas compleatur*. Idem jubent Concilia Burdigalense an. 1582. & Turonense an. 1583.

Hinc colliges 1°. cum S. Antonino non satisfacere præcepto, qui tertiam Missæ partem omiserit. Imò, ait Cabassut. *Communior & probabilior sententia est docentium, omissionem auditionis à principio usque ad Epistolam exclusivè, non esse* quidem *partem notabilem; sed si ipsa quoque omittatur Epistola, neque ulla excuset necessitas, materiam esse mortalis delicti.*

Colliges 2°. eos qui culpabiliter non ab initio, sed ante lectam Epistolam Sacrum audiunt, eos item qui peractâ communione egrediuntur, venialiter peccare. Imò non dubitem quin mortaliter peccent qui recederent, vel voluntariè distraherentur tempore Consecrationis: quia ex S. Cæsario Arelat. *tunc fiunt Missæ quando munera offeruntur*, præcipuè verò *cùm Corpus vel Sanguis Domini consecrantur.*

Colliges 3°. eum qui ad Missam peractâ jam

Consecratione accedit, tenere reliquum audire, si aliam audire non possit: se enim habet uti qui caret Breviario; is autem etiam ad quartam Officii partem tenetur, si eam memoriter sciat.

Colliges 4°. meritò proscriptam esse ab Innocentio XI. hanc propositionem: *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis Celebrantibus audit.* Ratio est quia Missa necessariò est quid constans ex Oblatione, Consecratione, Communione, ac proinde ex partibus successivis; porrò implicat quòd partes necessariò successivè simul & unà ponantur.

Colliges 5°. eum qui auditâ Missâ à Consecratione ad finem, aliam audit ab Introitu ad Consecrationem, non implere præceptum. Ratio est quia ex iis partibus quæ nullum ad se ordinem habent, non fit unum Sacrificium; sicut nec fieret si Sacerdos hostiam sumeret, quam heri consecravit; quia sumptio unius hostiæ, & Consecratio alterius Missam non constituunt; sicut mactatio ovis unius, & alterius combustio non faciunt holocaustum.

Quæres an possit quispiam duas quæ simul inchoantur Missas audire. R. negat. 2°. quia Missa auditur permodum actionis unius; 1°. quia id repugnat communi sensui fidelium: ii enim ità ad unam Missam se determinant; ut non ausint derelictà longiore quam elegerunt, ad breviorem se convertere, nisi sub initium, cùm alterutra tam parum provecta est, ut qui eam ab hoc puncto audit, integram audire censeatur.

Prob. 3. pars; 1°. quia Ecclesia Missæ auditionem præcipit ut actum præstantissimum religionis: Atqui sine reverentiâ exteriore & interiore non impletur actus religionis. Qui enim actum religionis verè adimplet, nonnihil habet meriti: sed qui irreverenter se gerit, nihil meretur, nisi maledictionem latam, Jerem. 47. contra eos qui faciunt, *opus Domini fraudulenter.*

Prob. 2°. ex censurâ nefandæ hujus propositionis:

Præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro satisfit per reverentiam exteriorem tantùm, animo licèt voluntariè in alienâ, imò & pravâ cogitatione defixo; quæ quidem propositio juxtà Gallic. Patres an. 1700. *temeraria est, scandalosa, erronea, impietati favet, & præcepto Ecclesiæ illudit.*

Hinc colliges, præceptum Ecclesiæ non impleri. 1°. ab iis qui Missæ tempore confabulantur, corrident, oculos quoquo versùm convertunt; 2°. neque ab iis qui ad Ecclesiam præcisè veniunt ut *videant, vel videantur ab amatoribus*, ut dominos comitentur, ut funebrem pompam honorent; 3°. nec ab iis qui ut omnes decori modos servent, in id penè unum intendunt, ut salutent & resalutent; 4°. nec ab his qui toto tremendi Sacrificii, quod cùm primùm in Cruce oblatum est, sol obtenebruit, terra mota est, petræ scissæ, & aperta monumenta, qui, inquam, toto tanti Sacrificii tempore stant vel sedent, sine necessitate, vixque cùm elevantur Mysteria genu alterum flectunt; mente interim minùs quàm corpore compositi. Ut hæc pleniùs intelligantur,

S. Antoninus.

Quæres 1°. quoti temporis interna vel externa distractio peccatum mortale inducat. R. Indevotè audire, idem esse ac omittere prorsùs; ac proinde illud sufficere tempus quod æquivalet omissioni partis notabilis, de quâ statim. Porrò voluntariè distractis censentur, qui cùm ad Missam veniunt, mentem habent negotiis, profanisve cogitationibus gravidam, nec, ut par est, corda sursum habere enituntur; 2°. qui licèt devotè accesserint, mentem quam aliò abire sentiunt, revocare non student.

Quæres 2°. an novum committat peccatum, qui Missæ interest in statu peccati.

R. 1°. Eum qui est in statu peccati, novum audiendo Missam peccatum non admittere, sed è contrà, si piè & attentè audiat, ut potest auxilio gratiæ actualis. Unde Trid. Sess. 22. c. 2. docet altaris *Sacrificium verè propitiatorium esse; per ipsumque fieri, ut, si cum vero corde & rectâ fide, cum metu & reverentiâ,*

contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur... Vid. Tom. 3. art. 4. *de Orat.*

R. 2°. cum Tournely, Tom. 2. Euchar. p. 329. nullum peccatorem publicè non excommunicatum à Sacrificio Missæ arcendum esse, quibuscumque tandem ille criminibus oneratus sit. Novum quidem ille peccatum habet, si obfirmatâ in malo voluntate, & cum actuali affectu peccati, sine debitâ reverentiâ, sine ullo de peccatis dolore, vel saltèm aliquo desiderio resipiscentiæ ac divinæ gratiæ obtinendæ, mysteriis nostris interfuerit.

1°. Nullum peccatorem non excommunicatum à Sacrificio arcendum esse, certissimum est: tum quia urget certis diebus de audiendo Sacro Ecclesiæ mandatum: tùm quia Sacrificium excellentissimum est Religionis officium, ex quo tum Sacerdos offerens, tum peccatores homines, pro quibus offertur, magna ad salutem subsidia reportare possunt, si eum debitâ animi præparatione ad illud accesserint.

2°. Debitas requiri ad Missam reverenter & cum fructu audiendam conditiones seu dispositiones, constat 1°. ex Concilio Trid. Sess. 22. cap. 2. ubi ait, *Sacrificium illud verè propitiatorium esse; perque ipsum fieri, ut si cum vero corde & rectâ fide, cum metu & reverentiâ, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.* Constat 2°. ex eo quòd oblatio sacrificii quædam est tum orationis, & quidèm præstantissimæ, tum externæ satisfactionis Deo pro offensâ illi irrogatâ; species: Atqui in peccatum ac meram irrisionem vertitur oratio illius & satisfactio, qui quem orat ac placare vult, offendere semper ac lædere proponit, magis ille profectò ad iracundiam quàm ad indulgentiam Deum sic accendit & provocat. Constat 3°. quia cùm Ecclesia præceptum audiendi Missam imponit, non tantùm opus externum, sed & modum internum, quo debet illud impleri, præcipit. Unde meritò Clerus Gallicanus sequentem propositionem

proscripsit : *Eidem præcepto* (Sacrum audiendi) *satisfacit, per reverentiam exteriorem, tantùm animo licèt voluntariè in alienâ, imò & pravâ cogitatione defixo.*

Neque tamen ab audiendâ Missâ deterrendi sunt peccatores etiam obdurati ; sed agendum ut spiritum meliorem induant, & sanctissimam religionis actionem eâ quâ decet pietate exerceant. Quin & si non respectu humano, sed ex sincero servandæ Ecclesiasticæ legis desiderio Ecclesiam frequentent, palàm est eos moveri quodam Dei timore, qui sapientiæ initium esse possit.

Quæres 3°. quæ potior sit Missæ audiendæ ratio. R. eam ceteris præstare, quâ tacitè sequimur Sacerdotis actionem & orationes. Neque hæc est ardua methodus, cujus plebs incapacem se credere debeat. An enim difficile est ut dum Sacerdos *in plano* peccata sua confitetur, tu tua sincerè detesteris. Dum gloriam Deo in excelsis peroptat, & in terrâ pacem hominibus bonæ voluntatis ; tu nomen Dei laudes, eique de acceptis beneficiis gratiam referas. Dum ille Epistolam & Evangelium recitat ; petas ut verbum Dei à corde tuo vacuum non revertatur. Dum offert dona, tu corpus, animam, & passiones, eo quo voluerit modo immolandas offerre coneris, & sic ab initio ad finem & Sacerdotis & Victimæ oblatæ spiritum ingrediaris.

Quia tamen nonnulli imaginationis suæ parum compotes sunt, suadet Collator Andeg. ut hi Ordinarium Missæ piè pervolvant. Id quidem improbant aliqui: sed jam eo usque Ordinarium illud innumeris Libris saniorum etiam Præsulum jussu editis habetur, ut qui id arguunt, Pastores suos carpere videantur. Qui verò legere nesciunt, vocales preces, aut B. Virginis coronam percurrant, habitâ nihilominus identidem ad actiones Sacerdotis attentione.

CONCLUSIO IV. Triplex est legitima Missæ non audiendæ ratio, impotentia, caritas, & officium. Incertum an his addi possit consuetudo.

Prob. 1. pars. Impotentia vel est physica quæ vinci absolutè nequit, vel moralis quæ vinci quidem potest, sed non sine gravi difficultate : Atqui excusat tum prima, qui de ea saltèm intelligitur tritum istud : *Ad impossibile nemo tenetur* ; tum secunda, quia non obligant teneris matris Ecclesiæ præcepta cum graviori incommodo. Quia tamen hîc annexum est Ecclesiastico præcepto præceptum naturale, qui Sacro interesse nequit, tenetur id oratione, lectione piâ, internis animi affectibus, aliisve ejusdem generis compensare, secundùm id Augustini Serm. 397. *Qui ad Ecclesiam venire non possit, saltèm in domo suâ oret, & non negligat Deo. . . . . reddere pensum servitutis.*

Hinc audire Missam non tenentur, 1°. incarcerati, detenti lecto aut domi, navigantes in mari, aliique quotquot vel Sacerdotem non habent, ut in quibusdam infidelium terris, vel habent interdictum à divinis, aut ipsi interdicti sunt ; quia non possumus, nisi quod possumus sine peccato ; 2°. qui Sacro interesse non possunt sine gravi vitæ, honoris aut bonorum periculo. *Vitæ*, ut si languidus è morbo recidivam metuas ; si pestem, si mortem à sicario per viam verearis. *Honoris*, ut si puella quæ bonum nomen habet, nec alibi delitescere potest, templum adire nequit, quin se gravidam prodat, aut si raptum timet. *Bonorum*, ut si domus vel oves, ob furum vel hostium incursus deseri non possunt : si à sociis itineris, qui Missam audire nolunt, discedere non possis propter ignorantiam aut pericula viarum.

Sed hîc not. 1°. infirmum qui debitis ad recuperandas vires mediis non uteretur, excommunicatum item qui à censuris absolvi non satageret, reos fore non audiendo Missam, quia qui ad legem tenetur, tenetur & ad removendos legis exequendæ obices ; 2°. eum cui ex privilegio concessum esset interdicti tempore audire Missam, & ad eam obligatum iri, quia cessante impedimento præceptum vires resumit. Eâdem de causâ ad Missam teneri puto

tum infirmos, qui jus habent ut ea coram se in cubiculo celebretur; tum eos qui non nisi stipendio Sacerdotem accersere possunt; modò tamen id satis commodè possint; 3°. eos qui in terrâ infideli ubi nulla celebratur Missa, sine causâ degunt, tandiu versari in peccati mortalis habitu, donec ad Catholicos redeant. Est autem legitima causa salus animarum, necessitas Reipublicæ, aut utilitas magna: item mercatoris indigentia, cui, nisi ad infideles identidem divertat, mederi non possit. Ceterùm liquet hæc omnia ex circumstantiis plurimùm metienda esse; sic viæ difficultas, & imbrium copia quæ feminam unâ leucâ à templo distantem excusat, non continuò rusticum robustum, & toto ævo assuetum aëris inclementiæ excusabit.

Prob. 2. pars; tum quia propter caritatem convenienter omittitur, quod propter eandem institutum est; tum quia in concursu legis naturalis & Ecclesiasticæ, hæc illi postponi debet.

Hinc 1°. qui curam agunt infirmi, Missam omittunt meritoriè, si ex absentiâ suâ grave eidem periculum immineat; aut si indè multùm pati debeat anxietatis. Neque enim ad periculum grave necessum est ut morbus notabiliter augeri debeat; sed res ex æquo & bono pensandæ sunt. In dubio an periculosum sit ægrum deserere, non censeo deserendum; sicut in dubio an convalescens capax sit Officii recitandi, satius est omittere.

Hinc 2°. qui præsentiâ suâ, fures gravem proximi bono stragem parantes, arcere valet, debet abstinere à Sacro: sicut & is qui prævidet alioqui futurum, ut eorum qui jam rixari cœperunt, alter alterum graviter vulneret. Unde sequi videtur, posse quem deesse Sacro, ut blasphemias & similia coërceat, vel ut præveniat rixas, quæ ob vetera odia, vel sessionis ordinem & gradum indubiè suboriren-tur. Hæc tamen licèt à Scoto, & aliis pluribus admissa, multùm pendent à circumstantiis. Quidni enim homo verè Christianus infimum in Ecclesiâ

locum occupet ad tempus, donec debitam sibi sedem in judicio recuperet?

Prob. 3. pars. Quod debetur ex officio, debetur ex justitiâ, ac proinde ex præcepto naturali: Atqui præceptum naturale præire debet Ecclesiasticæ legi de audiendâ Missâ; Ergo.

Hinc 1°. nec miles stationem, nec dux milites tempore prælii deserere possunt, ut Missam audiant. Imò graviter peccarent ambo ob grave damnum quod inde suboriri posset; 2°. idem quandoque dicendum de nutricibus, quas sæpiùs non decet infantes ad Ecclesiam ducere; 3°. de pastoribus, qui sæpè nec latum unguem à pecoribus recedere possunt; 4°. de famulis, quibus per dominos non licet adire Ecclesiam; 5°. de opificibus qui in fusuris ferrariis aut vitrariis agentes, ab incœpto opere, sine gravi tum suî, tum dominorum jacturâ discedere nequeunt. Eæ tamen regulæ cum grano salis intelligendæ sunt. Sic bubulci, & ovium custodes, nisi aliud ferat omnimoda necessitas, pecora domi continere possunt per tempus Missæ, aut aliam adire Missam in vicinis pagis si possunt, etiam cum aliquo ordinarii somni dispendio. Sic qui dominis impiis serviunt, quæritare debent religiosiores, qui non negent tempus serviendi Deo: neque hîc excusaret lucri majoris intuitus; si enim alibi habeant alimenta, & quibus tegantur, contenti esse debent. Sic demum vitricæ officinæ artifices, aliì aliis succedere debent, ut reddentes dominis quæ dominorum sunt, Deo reddant quæ Dei sunt. Quòd si servi & operarii, quorum fundus totus est labor, à dominis quibus necessariò adhærent, impiè detineantur, dum Officio vel sacris Catechesibus interesse oporteret, utique immunes erunt, modò mentem, quo meliori poterunt modo erigant ad cœlestia.

Prob. 4. pars. Consuetudinis est quibusdam in locis, 1°. ut feminæ per aliquot post partum dies, etiamsi plenè convaluerint, ab Ecclesiæ ingressu abstineant; 2°. ut viduæ statim post obitum mariti,

non exeant è domo, sicque Missam omittant, aliæ diutiùs ut nobiles, aliæ tempore breviori, ut plebeïæ; 3°. ut nobiles puellæ, quæ jam nubiles sunt, è maternis ædibus non discedant: Atqui demptâ hâc tertiâ consuetudine, quæ evidens est abusus, incertum videtur an prima & secunda consuetudo ab audiendâ Missâ dispensent. Nam 1°. affirmant viri graves, ut S. Antoninus, cui juxta Suarem suffragantur *ferè omnes Thomistæ*, favetque pro priori casu Innocentius III. c. unic. *de Purificat.* 2°. assentiri videntur Episcopi, qui non reclamant; imò quorum aliqui, ut S. Carolus in Concilio I. Mediolanensi, sinunt ut viduæ *sint* per mensem, non tamen amplius, *sine Missæ auditione*; 3°. exigit usus, à quo quæ recedere vellent, plus probabiliter murmurum, scandali & suspicionem præberent, quàm facerent boni Missam audiendo. Aliundè verò ex adversa parte pugnat Pontas, v. *Messe*, cas. 46. ubi nititur 1°. autoritate Concilii Mexicani quod anno 1585, consuetudinem hanc reprobavit; 2°. ipsâ consuetudinis hujus naturâ, quæ cum antiquis Ecclesiæ legibus repugnet, nec ullâ transgressionem præcepti compenset utilitate, ad abusus amandari debet.

Postremam hanc opinionem sequerer in praxi, sed cum multiplici præcauto: 1°. enim non clamarem altis faucibus damnatum iri viduas omnes, quæ patrium morem secutæ abstinuissent à Missa; 2°. paulatim edocerem quàm adversetur consuetudo illa sinceræ caritati in defunctos, qui devotâ Sacri unius auditione juvantur efficaciùs quàm exteriori quocumque luctûs apparatu; 3°. consacerdotes deprecarer in Christo, ut quod adstruerem, & ipsi adstruerent; imò eâ de causâ recurrerem ad Episcopum, si liceret; 4°. eximiæ pietatis matronas hortarer, ut induto spiritu virili, adversùs antiquam superstitionem, christianæ pietatis vexillum attollerent; 5°. tandem rebus jam maturis loquerer altiori voce, & quæ secus facere pergerent, facerem extorres à Sacramentis.

SECTIO SECUNDA.

An aliis piis operibus Fideles vacare oporteat.

SUppono imprimis præceptum de sanctificatione Sabbati malè impleri ab iis qui solâ Missâ quàm breviorem invenire queant, contenti, reliquam diem in otio, ludis ac cursibus transigunt. Quantùm hæc ab Ecclesiæ & religionis spiritu abhorreant, aperiunt hæc verba Concilii Turonensis an. 813. Can. 40. *Die Dominicâ oportet omnes Christianos in laude Dei & gratiarum actione usque ad vesperam perseverare.*

Sed quia consilia cum præceptis confundere non licet, districtiùs expendere juvat quænam his diebus sine peccato prætermitti non possint. Movetur autem difficultas, 1°. de actu Contritionis; 2°. de actibus Virtutum theologicarum; 3°. de lectione sacræ Scripturæ; 4°. de auditione Verbi divini; 5°. de Officii vespertini frequentatione. Sit

CONCLUSIO I. Etsi mathematicè definiri nequit quando præcisè eliciendi sint Virtutum theologicarum actus, hortandi tamen sunt fideles ut explicitos earumdem virtutum actus Dominicis festisque diebus exerceant.

Prob. Quia fideles diebus præsertim Dominicis Deum colere debent: Atqui Deus non meliùs colitur quàm fide, spe & caritate; cùm illæ virtutes omnium sint nobilissimæ; Ergo.

CONCLUSIO II. Ad sanctificationem diei Dominicæ necessaria non est sacræ Scripturæ lectio.

Prob. Ut vera sit nostra hæc assertio, sufficit ut meritò proscripta fuerit hæc Quesnelli propositio, n. 22. *Dies Dominicus à Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia sanctarum Scripturarum*: Atqui hæc propositio meritò proscripta est: 1°. quidem quia proscripta est ab Ecclesiâ, ne contradicente quidem in Orbe toto, unâ vel minimâ Provinciâ Ecclesiasticâ, cùm sicubi repugnaverit

Metropolitanus, contra eum steterint suffraganei; si è contrà refragati sint suffraganei quidam, contra eos steterit cum ceteris suffraganeis Metropolita; 2°. quia gravibus de causis proscripta est. Propositio *Trident.* enim quæ necessarium facit, id quod necessarium non est, imò id quod non rarò periculosum foret; propositio quæ multiplicis Ecclesiæ ac præsertim Romanæ praxim ut damnosam reprobat; propositio demum quæ pluribus Gallicanæ Ecclesiæ Decretis adversatur, jure ac meritò proscripta est; Atqui talis est allata Quesnelli propositio.

2°. Quidem necessariam facit lectionem sacræ Scripturæ, quasi eâ omissâ Dominicæ dies sanctificari non possent; & tamen qui piè Missam ceteraque Officia audiret, à nemine posset redargui Et verò nascentis Ecclesiæ fideles dies Festos debitè sanctificabant: ii porrò novum Testamentum, quod juxtà Quesnellianos præcipuè legi debet, nec legebant, nec legere poterant, cùm non statim scriptis traditum fuerit. Quin & per duo & amplius secula quædam substiterunt Ecclesiæ absquè Scripturis; prout tradit Augustinus, lib. 1. Doct. Christ. c. 39. Accedit quòd semper magna fidelium pars legere nescierit; Gallique & finitimæ nationes per multa secula nullam habuerint Bibliorum versionem.

3°. Eadem propositio conformiter ad hanc propositionem 79. *Utile & necessarium est, omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere... sacræ Scripturæ*, necessarium facit id quod non rarò plenum esset periculi. Nihil enim est periculosum magis quàm sinistrè interpretari Scripturam; nihil verò frequentius quàm sinistrè interpretari id quod plurimum habet obscuritatis: Atqui Scripturam densâ nec rarâ caligine involvi docent & Scriptura ipsa & Patres, & experientia. Scriptura quidem, II. Petri 3. *In quibus Pauli Epistolis, sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* Patres verò qui cum Ambrosio in c. 4. Lucæ

agnoſcunt quòd *ſatanas de Scripturis ipſis divinis ſæpè laqueum fidelibus parat ; ſic hæreticos facit , ſic eviſcerat fidem.* Hinc Lutherus ipſe Scripturam aliquando vocavit *Librum hæreticorum* ; & Eraſmus in Epiſt. ad Melanct. in Sectariis temporis ſui, ſibi, ut hodie Janſeniani, ad furorem uſque contradicentibus pulchrè dixit : *Omnes unum occinunt Evangelium , ſed cujus ipſi volunt eſſe interpretes.* Suffragatur hîc omnium ſeculorum experientia ; quæ enim hæreſis, quæ errorum portenta Scripturam ſuam eſſe tutam non jactitaverunt ? Adde quòd quidam Scripturæ Libri, & inter alios Canticum Canticorum, non parum habeant periculi.

5°. Eadem propoſitio ut damnoſam reprobat praxim multarum Eccleſiarum ac præcipuæ Eccleſiæ Romanæ, quæ ceterarum caput eſt & magiſtra : hæc enim quartâ indicis Tridentini regulâ vetat nè *Biblia vulgari linguâ paſſim ſine diſcrimine permittantur.* Porrò hæc regula à Pio IV. Clemente VIII. & Innocentio XII. confirmata, ac religiosè ſuſcepta à S. Carolo Borromæo, & ſuffraganeis ejuſdem Epiſcopis ſeptemdecim ; non in Italiâ tantùm, & Hiſpaniis, ſed in multis inſuper regionibus, quæ pietatem colunt, aſſiduè obſervatur. Hanc ſanè obſervabat illa tam ſublimis ingenii virgo Thereſia, quæ puellæ cuidam poſtridiè ad novitiatum admittendæ, & interroganti an ſua ſecum afferre deberet Biblia, reſpondit : *Biblia, ô Filia, nec te volumus , nec tua Biblia.*

6°. Demum eadem propoſitio pluribus adverſatur Eccleſiæ Gallicanæ Decretis, quæ jam ab Albigenſium temporibus, Scripturæ lectionem vetuerunt, quoties id judicârunt expedire. *Prohibemus etiam*, aiunt Concilia Toloſæ, an. 1119. & 1229. habita, *nè Laïci libros veteris Teſtamenti aut novi habere permittantur.* Idem ſtatuunt Concilia Bituricenſe an. 1584. Aquenſe an. 1585. Burdigalenſe an. 1624. & alia ſive apud Gallos ſive apud exteros plura. Quæro autem an tot Conciliorum Pa-

tres ignoraverint jura fidelium, aut damnosam erga eos agendi rationem tenuerint.

At, inquiunt, sacra Scriptura continet Testamentum Dei ad nos; unicuique autem necessum est ut legat patris sui Testamentum.

R. 1°. Hinc reprobari praxim virorum Apostolicorum, qui Ecclesias quasdam non per aliquot annos, sed per plura secula *sine charta & atramento*, id est, sine Scripturis reliquerunt.

R. 2°. Scripturam esse Testamentum Dei ad Ecclesiam, non ad quoscumque indistinctè fideles, nisi hoc sensu quòd eis ejusdem Testamenti summam explicari necessum sit. Et verò an non providè aget tutor, qui sentiens futurum ut pupillus ex paterni Testamenti lectione turbetur, lectione hâc eundem privat, nihil interim celans eorum quæ ipsi necessaria sunt. Atque hinc Facultas Parisiensis proscripsit an. 1527. quinque Erasmi propositiones, Quesnellianis non absimiles, & an. 1567. Versionem Renati Benedicti, qui asserebat *Scripturam sacram quasi ex necessitate ad salutem ab omnibus legendam esse.*

Conclusio IV. Diebus Dominicis fideles concioni & vespertinis Officiis interesse debent.

Prob. ex Concilio Remensi an. 1584. tit. *De dieb. Fest.* ubi sic: *Diebus Dominicis & Festis in suas Paræcias populus conveniat, & Missæ, Concioni ac Vesperis intersit.* Plura non congero in re ubique præscriptâ.

Quæres an & quale committat peccatum, qui Vesperis non interest, cùm posset. R. videri eum venialis peccati reum; quia hîc quædam apprehenditur obligatio ab iis etiam qui conscientiæ sunt paulò latioris; unde cùm sinè causâ Vesperas omiserunt, solent de eo se accusare. Unde etiam discipulos magistri, filios patres, servos domini ad hæc Officia urgere consueverunt. Haud tamen gravis est hæc culpa, cùm nec consuetudo, nec Ecclesiastica lex gravem hîc subesse culpam insinuent.

Ceterùm qui Vesperis non intersunt absentiam suam aliis virtutis operibus compensare debent. Graviter enim intra lineam venialis peccaret, qui mediam diei partem in otio, vanisque confabulationibus tereret, ut ii faciunt quibus quæcumque occasio legitima est sese divinis ab Officiis dispensandi causa.

CAPUT QUARTUM.

De quarto Decalogi Præcepto.

QUartum Decalogi præceptum iis redditum est verbis Exodi 20. *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*, seu in præsenti seculo, si id saluti expediat; seu præsertim in futuro, ubi Deo dante fruemur *terrâ viventium.*

Etsi verò patris & matris nomine ii præcipuè intelliguntur, à quibus corporalem vitam hausimus; *in hoc* tamen *præcepto intelligitur mandari quidquid* *S. Thom.*
pertinet ad reddendum debitum cuicumque personæ *2. q. 122.*
superiori. Hinc etiam nomine parentum intelligun- *a. 5.*
tur, 1°. Ecclesiæ Pastores, qui *in Christo Jesu per* *I. Cor. 4.*
Evangelium genuerunt nos; 2°. ii qui Reipublicæ præsunt, seu supremâ pollent autoritate ut Reges, seu precariam habent ut Magistratus; 3°. qui legitimam in alios jurisdictionem quæcumque ea sit, exercent, ut viri in uxores, domini in mancipia, heri in famulos, &c. 4°. qui ex ipsâ quam adepti sunt provectiori ætate, non nihil superioritatis habent. Horum omnium præcipua, quæ difficultatem parere valeant, nec alibi à nobis discussa fuerint, exponemus in præsenti.

ARTICULUS PRIMUS.

De mutuis Patrum ac Filiorum Obligationibus.

DUo hîc investiganda : 1°. quid filiis debeant parentes ; 2°. quid parentibus filii.

SECTIO PRIMA.

De Obligationibus Parentum erga Liberos.

CONCLUSIO I. Parentibus temporalem filiis suis curam exhibere tenentur.

Prob. Temporalis liberorum cura duo exigit ; 1°. ut avertatur ab iis corporale detrimentum ; 2°. ut iis suppeditentur ad vitam necessaria : Atqui parentes filiis suis utrumque debent, tùm jure naturali, quod monet ut quibus vitam dederis, iis vitam conserves, alioqui immanitate superaturus feras ferissimas, quæ fœtus suos nutriunt, & tuentur ; tùm Jure seu civili, ut videre est Leg. 1. 2 & 3. Cod. *De alendis liberis* : seu canonico, ut patet ex c. 14. dist. 30. ubi sic : *Si quis dereliquerit proprios filios suos, & non eos aluerit.... sed sub occasione continentiæ negligendos putaverit, anathema sit.*

Hinc graviter peccant parentes, 1°. qui, quantùm moraliter fieri potest, non cavent nè quid liberis, præsertim cùm pueruli sunt, eveniat mali ; putà nè lusci, claudi, vel aliter difformes fiant ; nè noceant sibi nimio ploratu ; nè cadant in ignem vel aquam ; nè in eodem secum lecto dormientes suffocentur ; qui casus multis in Diœcesibus reservatur. A fortiori peccant gravidæ matres, quæ immoderato labori vacant, currunt, saltant, comedunt nociva non sine gravi temporaneæ ac perpetuæ infantium salutis dispendio. Itèm patres qui cum periculo fœtûs, conjuges percutiunt, vexant, ærumnâ & dolore afficiunt, &c.

2°. Qui victum, vestitum, habitationem me-

dicamenta tempore morbi, imò post mortem congruentes funeris impensas, & preces pro defunctorum requie filiis denegant. Itèm qui iisdem non provident in futurum (saltèm cum mediocri diligentiâ, quæ sufficere creditur, nisi majorem requirant urgentiores circumstantiæ) seu edocendo per se vel alios artem unde vivant, seu congruas opes iisdem præparando; quod utinam plures tam purâ præstent manu, ut nec proximo noceant, nec duriores fiant in egenos.

3°. Qui ut sumptibus parcant, & extra casum necessitatis verè gravis, infantes suos exponunt; neque tunc deest restituendi obligatio, ut docent S. Antoninus, & Pontas. Qui verò criminis occultandi, vel inopiæ causâ filios exponunt, observare debent locum, tempus, ac circunstantias, quin & signo aliquo efficere ut prolem deinceps agnoscant, quò institutioni ejus provideant, si pinguior sibi fortuna obtigerit. Certè qui plures diversi sexûs exponunt, vereri debent nè frater sororem ducat.

4°. Qui competentem filiæ nubere volenti dotem negant. Idem dic si negent dotem ad ingressum Religionis, vel ad Clericalis statûs professionem. Neque tamen hìc necessaria est, ut in causâ nuptiarum, ea paternum consensum inquirendi ratio, quam gallicè dicimus, *sommations respectueuses*. Hinc anno 1718. judicatum est à Curiâ Burdigalensi licitum esse puellæ annis 25. majori ingredi Religionem, ejusque patrem de pensione Noviciatûs, eleemosynâ dotali, ceterisque impensis teneri.

5°. Qui post primæ uxoris fata ad secundas nuptias transvolando, falsa cudunt inventaria, ut filios ex priori conjugio susceptos *legitimâ* defraudent. Itèm qui tot erogant bona in pias fundationes, ut non possint pueris suis decenter providere.

Hìc quædam notanda: 1°. nomine filii intelligitur etiam spurius, proscriptus à Principe, excommunicatus, &c. Quin & filiorum nomine veniunt filiorum uxores: pater enim non solùm filiis alimenta

præbere, sed etiam filios in sustinendis istorum oneribus adjuvare tenetur: porrò filii est onus ut uxorem suam alat; 2°. in filiorum nutritio aliæ sunt patris, aliæ matris partes. Si quidem mater filios ad triennium usque alere debet, seu per bonam nec morbo infectam nutricem, seu per se ipsam, nisi obstet infirmitas, aut gradûs splendor. At verò patrum est triennes jam filios alere: quòd nisi fecerint, redit onus illud ad matrem, & in ejus defectum ad avos aliosque ascendentes; 3°. non debet pater alimenta filio, si huic sufficientia bona suppetant; aut artem calleat, modò sibi non indecoram; denique si filius mentis sit adeò ingratæ, animive tam flagitiosi, ut secundùm jura exhæredari mereatur.

Quæres 1°. an pater teneatur reddere alimenta filio, qui aliundè vixit. R. Si filius ut viveret, debita contraxerit, hæc à patre solvenda esse; ut quæ contracta fuerint nomine patris quem supponimus filio alimenta debere. Si verò quis filium volens enutrierit, nihil est quod pater filio refundere teneatur: quia pater alimentum debens, non debet alimenti pretium ei qui aliundè habuit unde viveret.

Quæres 2°. an hæredes vel donatarii parentum, istorum filios alere teneantur.

R. ad 1. affirmat. Unde si pater filii spurii dederit bona sua Monasterio in quo professus ipse fuerit, quod certis in locis licitum est, Monasterium de alimentis filio providere tenebitur.

R. ad 2. Æquitati consonum esse, ut donatarius filios etiam spurios benefactoris sui alat: neque enim præsumi potest patrem naturali officio deesse voluisse. Unde si Petrus probare non possit se filium esse Titii, sed id probabiliter cognoscat Joannes Titii donatarius, is pro ratâ cognitionis Petrum juvare tenebitur.

Conclusio II. Parentes sedulam Christianæ filiorum institutioni manum admovere tenentur.

Prob. 1°. ex Apostolo, I. Timoth. 5. *Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet,*

fidem negavit, & est infideli deterior. Eccli. 7. *Filii tibi sunt, erudi illos, & curva ab adolescentiâ suâ.* Quæ quidem attentis seculi depravatione & puerorum neglectu, fletibus magis indigerent quàm commentario.

* Prob. 2°. quia non alio fine matrimonium ad Sacramenti dignitatem evectum est, quàm ut nata proles renascatur Christo, renata eat de virtute in virtutem, & tandem ad æternæ felicitatis portum deveniat: Atqui varii ii fines obtineri non possunt sine Christianâ, eâque sollicitâ filiorum institutione. Cùm enim tenella voluntas vitium inter & virtutem media consistere nequeat, sed ad malum se tota prona sit, dubio procul in peccatum proruet, nisi potenter & penè invita flectatur ad bonum: porrò *adolescens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Prov. 22. *

† Ut spiritualis parentum erga filios obligatio faciliùs retineri possit, juvat hanc ad certa capita revocare: 1°. itaque solliciti esse debent ut pueri quàm primùm regenerentur; utque in formâ certiori baptisentur qui ob periculum, festinationem, aut inscitiam obstetricis, in formâ dubiâ baptisati sunt. †

2°. Curandum ut pueruli statim ac fieri potest, Orationem Dominicam, Angelicam Salutationem, & Symbolum Apostolorum addiscant, non ut psittaci qui sonos reddunt, sed ut homines ad Dei cultum sensim efformandi. Quod ut fiat, paulatim edocebuntur se alium quem non vident habere patrem qui regnat in cœlis, eosque piè ac sanctè viventibus præparaverit, &c.

3°. Et in id incumbendum, ut, ubi affulserit ratio, ad Deum se per amorem convertant.

4°. Satagendum ut fidei & morum rudimenta teneant, ut maturè Ecclesiam frequentent, ut catechismis intersint & concionibus, ut peccata deponant, ut virtutem sectentur ex affectu. Vide Tobiam, cap. 4.

5°. Dehortandi sunt juvenes à fallacibus mundi

illecebris, à terrenorum bonorum cupidine, ab eo omni quod ſuperbiam, & aliorum deſpicationem ſapit. Monita hæc ſalutis dabunt parentes occaſione ſeu eorum, qui, ut Salomon, omnia experti voluptatum genera, agnoverunt tandem omnia vanitatem eſſe, ſeu tot fortunæ filiorum qui in altum ſublati ſunt, ut ruerent graviore lapſu; ſeu tot clarâ è progenie Sanctorum, qui ſpontè in hâc vitâ pauperes, cum Chriſto regnant in æternum.

6°. Etſi redargui non poſſint, qui alienæ manui filios ſuos remmittunt; at ii graviter ſunt in culpâ, qui quem primum invenerint hâc curâ donant. Itèm qui non expendunt an pædagogi ſuo, ut par eſt, officio fungantur, an non labefactent mores pupillorum. Generatim loquendo ſatius eſt ut puer paternâ in domo; modò piâ, enutriatur; quàm ut cum aliis pluribus, quos omnes unus inficere poſſit, convictor exiſtat.

7°. Meminerit ut parentes id Proverb. 23. *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum: qui autem diligit, inſtanter erudit.* Cavendum tamen nè virtus ſolâ verberum ope perſuaderi credatur: cùm è contrà hinc adeò aſpera parvulis appareat, ut ad ſolum ejus nomen exhorreſcant. Adde quòd repetita verbera animum tandem obruant: unde Apoſtolus, Coloſſ. 3. *Patres, nolite ad indignationem provocare filios veſtros, nè puſillo animo fiant.* Interim videndum ſimul nè intempeſtivâ lenitate remiſſiùs arguatur, id quod ſeveriùs fuerat ulciſcendum. *Heli*, ait S. Hieronymus, Lib. 1. contra Pelagianos, *corripuit filios & punitus eſt; quia non corripere ſolùm, ſed abjicere debuit.* Lege cap. 4. Lib. 1. Reg. & tempera à lacrymis, ſi potes.

8°. Peſſimè filiis conſulunt parentes, qui iiſdem plenam quælibet frequentandi conſortia licentiam indulgent: cùm conſortia hæc plerorumque juvenum mentes inficiant. Alia ſanè mens erat mortalium ſapientiſſimi, cum malè providam ætatem præmonere volens, aiebat: *Fili mi, ſi te lactaverint peccatores,*

nè

nè ac quiescas eis... prohibe pedem tuum à semitis eorum. Pedes enim illorum ad malum currunt. Insistendum verò præcipuè ut *sexus femineus sexui suo jungatur; nesciat puella, imò timeat cum pueris ludere.* S. Hieron.

9°. Nec meliùs provident filiis, qui iisdem Romanensium Librorum lectionem permittunt, eo prætextu quòd hinc fiant ad benè dicendum habiliores. Esto enim in iis lectionibus colligant facundiæ flores; quid tum, si pudicitiam perdunt? si quas in aliis laudari vident ambitionis ac vindictæ passiones, in se accendant?

10°. In id præ ceteris incumbere debent parentes ut pueris bono exemplo sint. Ad quid enim verba & verbera, si quod utrisque docent, dedoceant exemplo? Hinc graviter peccant contra caritatem & justitiam scandalosi ii patres qui coram pueris blasphemant, detrahunt, loquuntur obscœna, ebrietati student, tabescunt irâ, obvios quosque præsertim è familiâ suâ conviciis impetunt, Ecclesiam raro frequentant, rariùs conciones, rarissimè Sacramenta. Horum filii, si in æternum pereant, ut pereunt sæpiùs, ingement his S. Cypriani verbis, Lib. de Lapsis; *Perdidit nos aliena perfidia, parentes sensimus parricidas.*

11°. Curandum ut pueri non in paterno lecto quiescant. Satius utique est ut durius subeant cubile, quàm ut à teneris unguibus discant, quæ ignorare licitum, scire nefas. Eâdem de causâ nunquam tolerandum ut frater cum sorore recumbat: inde enim densa oritur seges malorum, quæ liberalis Confessarius facilè avertet, aliquid impendendo unde egeni parentes lectum comparent.

12°. Cavenda filii unius præ ceteris dilectio, ipsis etiam Sanctis pertimescenda. *Israël*, ait sacer textus Genes. 37. *diligebat Joseph super omnes filios suos.... fecitque ei tunicam polymitam.* Sed quò cessit ea prædilectio? *Videntes fratres ejus quòd à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidpiam pacificè loqui.* Neque est quod regerat pater

se alii alium præferre, quod formæ sit elegantioris ; urbanioris ingenii, animi ad scientias multò expeditioris Eæ enim frivolæ sunt iniquæ agendi rationis excusationes : quia filius quocumque sit in statu, non desinit esse filius; imò quò miserior est ratione corporis vel animi, plus indiget nè novis afficiatur ærumnis.

Hinc colliges plerumque non expedire ut parentes in bonorum suorum distributione sortem unius, alterius sorte meliorem faciant, etsi id secundùm loci leges facere permittatur. Is enim inæqualis parentum amor exitialia sæpè parit odia filiorum in parentes, & fratris in fratrem. Quidquid ergo leges hâc in specie indulgeant parentibus, debent hi meminisse

1. Cor. 6. id Apostoli : *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Hæc tamen non obstant quin plus quidpiam erogari possit filio, qui id speciali in parentes affectu promeruit, aut aliis feriantibus rem familiarem adauxerit improbo labore; quin & is par labori suo stipendium repetere potest, prout dicam. Tom. 3.

13°. Adhuc diligendi sunt filii cùm ad vitium flectuntur. Inhærendum vestigiis sanctæ Monicæ, quæ tam crebros totis decem annis ante Deum gemitus pro Augustino fudit, ut non posset *filius istarum lacrymarum* perire. Quod si filius *in se reversus*

Luc. 1. sanctiorem viam ingredi cœperit, eâ debet benignitate suscipi, quam expressit Christus in parabolâ filii prodigi.

SECTIO SECUNDA.

De Officiis Liberorum erga Parentes.

ETsi plurima parentibus debent filii, ea tamen ad quatuor capita revocari solent; quæ ut plenìùs intelligantur, sit

CONCLUSIO I. Filii sincerum amorem & exteriora ejus signa debent parentibus.

Prob. Quia exigit natura ut eos sincerè diligamus, qui nobis plura majorisque momenti bona contulêre : Atqui in hoc ordine primas tenent pa-

reſpectu filiorum, quos & edidêre cùm non
, & multis curis aluerunt : *Memento* igitur
m niſi per illos natus non fuiſſes ; *& retribue*
quomodo & illi tibi.
: peccant graviter, 1°. qui parentes interiùs
t, vel aſpernantur; de temporaneâ vel æternâ
ſalute nihil anxietatis habent; non curant ma-
ıniri Sacramentis; teſtamenta negligunt vel
nt exequi, preces & ſacrificia mortuis dene-
èm qui de eorum adverſitate lætantur, de
is dolent, infortunia optant, aut quod dete-
, ipſam mortem; 2°. qui, etſi parentes di-
nteriùs, ſi tamen verus is amor eſt, eoſdem
affligunt exteriùs, torvis oculis intuentur,
uuntur tam aſperè, ut eos odiſſe videantur.
t hi id Proverb. 30. *Oculum, qui ſubſannat*
, *& qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant*
vi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.
ᴄʟᴜsɪᴏ II. Filii parentibus reverentiam
odam debent.
. Reverentia duplex, interior quæ poſita
cognitione ſuperioris, ac venerabundo quo-
ıs timore; & exterior quæ conſiſtit in ſig-
ibus interioris animi ſenſus manifeſtetur :
præceptum honorandi parentes utramque
tiæ ſpeciem exigit. Quippe ex Eccli. 3. *Qui*
ominum, honorat parentes, & quaſi dominis
his qui genuerunt ſe : porrò ſervus internam,
mque reverentiam dominis præſtat ſi verè
eſt; eoſdem agnoſcit ut ſuperiores, humili-
ıodeſtè alloquitur, &c.
ra hoc pietatis officium graviter peccant, 1°.
entes percutiunt, contra id Exod. 21. *Qui*
rit patrem ſuum aut matrem, morte moriatur.
ıe excuſat à mortali levitas percuſſionis, ob
onem perſonæ; unde etiam non eſſet à gravi
ımunis, qui manum attolleret ad percutien-
entes, etiam ſine animo percutiendi.
Qui patri vel matri maledicunt, quod etiam

Exodi & Levit. 20. sub pœna mortis vetitum est; hanc autem pœnam non raro per se infligit supremus læsæ pietatis vindex, secundùm id Prov. 20. *Qui maledicerit patri suo vel matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.* Sceleris hujus rei sunt, qui parentes subsannant, aut deridendos præbent, ad iram provocant, etsi non sequatur ira. De cetero sibi potissimùm invigilare debent filii, cùm parentes habent præ senio aliquo ex casu jam deliros. Certè debitus patri honor non innititur ejusdem virtutibus, quas sæpè nullas habet; sed ipsius naturæ legibus, quas constanter servari necesse est. Hinc Eccli. 3. *Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vitâ illius. Etsi defecerit sensu, veniam da; & nè spernas eum in virtute tuâ.*

3°. Qui nativitatis suæ obliti parentes egenos agnoscere erubescunt. Si quis tamen se hujus filium profitendo, vitæ, honoris, aut fortunæ bonorum grave discrimen incurreret, posset ortum suum dissimulare. Neque ad id semper requireretur parentum consensus etiam tacitus, ut patet in casu de vitandâ morte, aut gravi infamiâ, eâ præsertim quæ parentibus nihil profutura sit.

4°. Qui parentes criminis accusant, quive contra eos testari vellent. Excipiuntur casus tùm hæreseos quam pater disseminaturus sit, tùm proditionis regiæ, quam idem pater meditetur: tunc enim esset is post impensam omnem malo avertendo operam, ante criminis perpetrationem accusandus; quia commune bonum privato bono etiam patris præferri debet.

Circa hæc & similia generaliter supponendum 1°. filios gravis peccati reos esse posse, etiam ex facto levi, aut quod ab omni peccato vacet, ut si coràm patre id faciunt, unde eum irâ gravi commovendum esse suspicantur; 2°. odium, injuriam, &c. quæ contra extraneum essent aliquid mediocre, grave quid reputari adversùs patrem, ob singularem quæ ipsi debetur reverentiam; 3°. quidquid

contra extraneum foret peccatum mortale, id duplicem habere malitiam cùm de parentibus agitur, quia ultra virtutem quam violat hoc vel illud filii peccatum, semper violatur pietas.

CONCLUSIO III. Filii tenentur parentibus obedire, in iis in quibus iisdem subsunt.

Prob. 1°. Ephes. 6. *Filii, obedite parentibus in Domino: hoc enim justum est;* & ità justum ut filius patri ac matri rebellis, Deo mandante, lapidibus obrui deberet, Deuter. 21.

* Prob. 2°. exemplo Christi, qui non tantùm Patri æterno obediens fuit usque ad mortem, sed & Mariæ ac Josepho tanquam parentibus *subditus* esse voluit. Extant præclara obedientiæ exempla in veteri Lege. Sic Isaac patri à quo immolandus erat, nihil reluctans, nihil interrogans obedivit. Sic Rechabitæ à vino constanter abstinuerunt; quia, aiebant, *Jonadab filius Rechab pater noster præcipit nobis dicens: Non bibetis vinum vos & filii vestri in sempiternum.* *

Luc. 9.

Jerem. 39.

† Dixi, *in iis in quibus filii parentibus subsunt.* Subsunt autem 1°. in iis omnibus quæ spectant ad bonos mores & salutem; qualia sunt abstinere à periculosis occasionibus, à tabernis contractibus qui usuram aut simoniam sapiant. Itèm catecheses, Ecclesiam ac Sacramenta frequentare; 2°. in his quæ spectant ad regimen domesticum, pacem, bona & decus familiæ. Unde si præcipiat pater ut filius tali horâ maneat domi, ut tali arti vacet, ut nihil de familiæ rebus distrahat; itèm ut filia dulces literulas non recipiat, aut furtim munuscula, vel ut maneat in Monasterio donec nuptui tradatur, erit prorsus obediendum. Imò in casu alienationis rei domesticæ, generali quodam præcepto vetitum censetur, quidquid expressè permissum non fuerit, nisi res levioris sit momenti. †

Non subsunt verò parentibus filii in iis quæ præceptis aut consiliis Evangelii adversantur. Unde filius patri duellum aut pravos contractus imperanti;

filia matri comœdias, spectacula, choreasve, pectoris nuditatem, & similia præcipienti obedire non tenentur, secundùm id Act. 5. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.*

Quæres quid parentibus debeant liberi in ordine ad electionem statûs. Quæstio præcipuè movetur de fixo Sacerdotii, Religionis, aut matrimonii statu. Quoad hanc enim vel illam professionem, si æquum est ut filius obtemperet patri, æquum etiam est ut pater non cogat filium; cui ars (utique nec mala nec indecora respectivè) in quam naturaliter propendet, succedet feliciùs, quàm ars invisa. Jam

R. 1°. graviter peccare parentes, qui directè vel indirectè prolem cogunt ad susceptionem statûs fixi. Ratio est, tum quia non hominis est sed Dei hominem vocare quò voluerit; tum quia ex coactâ vocatione pessimi quique exitus scaturiunt. Hinc perpetua in matrimoniis odia, odiorumque effectus adulteria; hinc sacrilegia & scandala in Clericali statu, ac demum in Monasteriis tædium, rebellio, furor, & desperatio. Vide Trident. sess. 25. de Regul. c. 18.

R. 2°. Peccare etiam parentes qui cœco liberorum aut suî amore eosdem à Religione, Clericatu, vel matrimonio retrahunt sine causâ. Si enim retrahant à Religione vel Clericatu, jam avocant à meliori proposito, & privant Ecclesiam bonis quæ iidem parituri erant: proh! quantum Ecclesiæ damnum, si S. Thomas domesticis ærumnis victus, à pio Dominicanorum instituto recessisset! Si autem retrahant à matrimonio, imò si diutiùs consensum suum differant, innumeris eosdem peccatis, si non facti, certè oris, aspectûs & cordis exponunt, non animadvertentes *melius* esse *nubere quàm uri.*

Dixi, si retrahant *sine causâ.* Possunt enim, & tenentur parentes impedire nè filius ineptus, Clericalem Religiosumve statum ingrediatur, aut nè eam Religionem amplectatur, unde exulat ordo, vel sana fides; nisi, quod rarum est, conjici possit

futurum ut mala hæc & cessent deinceps, & Candidatum ab iis corde & animo distantem non inficiant. Interim sibi suisque sanctè consulunt parentes, qui prolis vocationem sedulò examinant, & eorum proposito opponunt se ad tempus, ut probent an ex sincero crucis ferendæ desiderio Monasterium subire velint; an non ex volatili fervoris æstu agant.

℟. 3°. Non possunt filii, quibus de divinâ vocatione constat, obsequi parentibus qui Religionem aut Clericatum dissuadent: quia ut solidè docet S. Hieron. *Scriptura quidem præcipit parentibus obsequendum; sed quicumque eos suprà Christum amat, perdit animam suam*: porrò parentes suprà Christum amat, qui nè displiceat iisdem divinam vocationem abjicit. *Epist. 1. ad Heliod.*

Neque etiam filii parentibus obsequi debent, cùm iidem iniqui aliquid præcipiunt vel suadent in ordine ad sacri ministerii functiones, vel beneficiorum fructus. Hìc si unquam, dicant cum Scripturâ *patri suo, & matri suæ, Nescio vos; fratribus suis, Ignoro vos.*

℟. 4°. Quod spectat ad matrimonium, graviter peccant filii, 1°. cùm inconsultis parentibus conjugium ineunt. Vult enim Scriptura ut pater filiam suam tradat *homini sensato*; quomodo autem eam tradet, si possit hæc inconsulto patre, ei nubere quem volet! Et verò matrimonium res est aleæ tam gravis, ut etiamsi filius sui plenè juris esset in ceteris, in hoc esse non posset; 2°. cùm eam non ducunt uxorem quam duci præcipiunt parentes, ut sopiantur simultates periculosæ, vel magnæ parentum necessitati subveniatur. *Eccles. 7.*

Excusantur tamen qui puellam à parentibus propositam rejiciunt, cùm ejus nuptiæ nec pacem domûs nec conscientiæ tranquillitatem spondent, ut si moribus sit malè compositis, si deformis, infirma, aut talis qualis ex naturali antipathiâ filius diligere non possit. Itèm qui sine prævio parentum consensu ineunt matrimonium, quia ab iisdem parentibus

tractantur asperè, vel quia parentes ex avaritiâ consensum denegant, aut filiorum collocationem ad diuturnum tempus remittunt sine causâ: quanquam cavendum nè præ amoris magnitudine videatur diuturnum tempus quod reipsâ breve sit.

CONCLUSIO IV. Filii parentibus subvenire tenentur in spiritualibus & in corporalibus.

Prob. 1. ex Eccli. 7. *Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ nè obliviscaris, & retribue illis quomodo & ipsi tibi*: Atqui parentes in spiritualibus & in corporeis proli suæ provident; Ergo & hæc illis in utroque hoc genere providere debet.

Prob. 2. Quia subventio prædicta primarius est quarti præcepti finis. Unde Christus Matth. 15. graviter increpat Phariseos qui bona à filiis eroganda parentibus, in oblationem accipiendo, *irritum* faciebant *mandatum Dei* de honorandis parentibus. Meritò igitur S. Ambrosius, Lib. 8. in Luc. *O filii*, inquit, *si paveris matrem, adhuc non reddidisti dolores, non reddidisti cruciatus quos pro te passa est, non reddidisti obsequia quibus te illa gestavit.* Posterior hæc probatio necessitatem juvandi spiritualiter parentes à fortiori demonstrat. Si enim tanti sceleris reus est qui patrem corporaliter non fovet, quanti reus erit qui negligit salutem ejus?

Hinc colliges 1°. graviter peccare filius, qui cùm animadvertunt parentes blasphema vel impudica loqui, alienum retinere, nullam gerere salutis suæ curam, eosdem amicè & reverenter non admonent. Multò magis delinquunt qui iisdem in periculo mortis de prudenti & docto Directore non provident, imò qui quos eorum saluti utiles esse posse nôrunt, eliminant. Itèm qui impediunt nè parentes testamentum condant, stipemve & preces pro æternâ suâ pace indicant; qui differunt legata eorum præsertim pia, quæ hîc & nunc exsolvere possent; qui demum bona ab iis malè parta apud se retinent.

Colliges 2°. reos etiam esse eos omnes, 1°. qui parentibus graviter egenis vestitum & alimenta de-

negant, hoc prætextu quòd artem statui suo indecoram exercendo, victitare possit; 2°. qui eosdem non visitant cùm infirmi sunt; nec eorum sanitati consulunt ad minus ut suæ; 3°. qui eosdem cùm injustè gravati sunt, non tuentur pro virili; 4°. qui eorum exequias secundùm facultatem suam non curant. Hæc de filiis etiam illegitimis dicta sunto; & hi enim verè filii sunt; sicut in præsenti verè patres censentur, non ii tantùm à quibus proximè trahimus originem, sed avi quoque, proavi, & ceteri ascendentes.

Quæres 1°. an & ob quam parentum necessitatem teneatur filius ab ingressu Religionis abstinere.

R. 1°. Nemo tenetur ab ingressu religionis abstinere ob *communem* parentum necessitatem: 1°. quia hæc necessitatis species habetur pro levi; cùm tolerabilis sit eorum conditio, qui licèt careant utilibus, necessariis tamen non carent, sed ea, etsi serio labore, sibi comparant; 2°. quia ubique receptum est ut filius eo in casu sibi potiùs quàm alii cuicumque provident.

R. 2°. Debet filius Religionis ingressum omittere, cùm parentes ejus sunt in *extremâ* vel *gravi* necessitate. Extremâ quidem, ut si parentes alioqui fame perituri sunt: gravi verò, ut si iidem vel non nisi cum notabili legitimi statûs jacturâ victitare possint; vel non possint sustentari absque magnâ rerum necessariarum penuriâ. Ratio est, quia non potest impleri consilium cum præjudicio præcepti naturalis, quod in præsenti agnoscit ipsa naturæ vox.

Ampliatur hæc responsio; 1°. etiamsi patrum necessitas nondum sit præsens, modò probabiliter credatur futura, talisque quam filius avertere valeat. Et id præsertim locum habet cùm parentes ære alieno gravati sunt; vel onusti puellis, quæ si deserantur, in apertum honoris discrimen veniens; 2°. etiamsi filius vovisset Religionis ingressum; qui vel vovit, cùm jam indigebant parentes, & tunc votum utpotè cum præcepto naturali incompossibile non obligat pro-

tempore tantæ egestatis; vel vovit ante parentum indigentiam, & tunc executio voti propter materiæ mutationem suspenditur. *Quòd si filius non obstante hâc parentum necessitate, Religionem ingrediatur, non licet ei facere Professionem: si fecerit, valebit quidem,* ut docent communiter Theologi, *sed tenebitur egredi, ut voti sui Professionis executionem suspendere, quando, si egrediatur, tali patris necessitati poterit subvenire.*

Sylvius.

Quatuor autem, ut filius ab ineundâ Religione abstineat, conditiones exigit Henno. Prima est, ut filius in seculo remanens non sit in proximâ peccati mortalis occasione: quia, inquit, quisque spiritualem suam corporeæ parentum saluti anteferre debet. Fatendum tamen occasionem peccandi per preces & Sacramenta vinci posse; quanquam hæc periculosiùs imminet puellis, iis præcipuè quarum pudicitiam exponunt parentes, ut à divitibus earum amasiis subleventur. Secunda, ut desint alii qui possint & velint parentibus candidati succurrere. Tertia, ut vera subsit spes parentibus subveniendi; ut est communiter in maribus, rariùs puellis quæ sæpiùs gravant quàm levent. Quarta, ut Religionis susceptio subventionem hanc impediat. Si enim in Religione parentibus æquè ac in seculo mederi possim, non est cur ab eâdem deterrear.

R. 3°. In extremâ, aut qui ad extremam accedat, parentum necessitate, potest filius etiam Professus è Monasterio egredi, petitâ, licèt non obtentâ, superiorum licentiâ. Ità multi contra paucos. Ratio est quia filius etiam post Professionem manet verè filius; Ergo in eo subsistit tota naturalis præcepti obligatio, cui cedere debet quæcumque obligatio voti. Et id verum credo, etiamsi dicat pater se cedere juri quod habet in prolem suam. Reipsâ enim ut pater mortem sibi inferre nequit, sic nec potest cedere juri quod habet ut in extremâ miseriâ sublevetur à filio. Porrò Religiosus è Monasterio in parentum gratiam exiens, debet 1°. essentialia Religioso servare quan-

tùm potest; 2°. habitum ferre regularem, nisi is obsit lucro ad parentum sustentationem necessario; 3°. ad Religionem reverti statim ac providerit parentibus.

Ceterùm arbitror valere votum illius, qui Religionis ingressum vovit, quo tempore parentes ejus tantâ penuriâ vexabantur; unde is transactâ necessitate parentum tenetur ingredi Religionem. Ratio est, 1°. quia in pari casu valeret ipsa Professio Religiosa, ut agnoscunt communiter Doctores; 2°. quia voti hujus objectum est res bona; ex eo autem quòd hæc non possit actu impleri, fit quidem ut suspendatur obligatio voti, non autem ut extinguatur; 3°. quia maritus qui Religionis ingressum vovit, eandem ingredi debet post mortem uxoris, licèt eâdem vivente, nec consentiente, non possit validè profiteri, ex c. 3. *De convers. conjug.* Ergo à pari.

R. 4°. Si parentum necessitas sit gravis tantùm; vel hæc Communitati nota erat, cùm filium admisit, vel ignota, seu quia hanc celaverit filius, seu quia hæc Professionem ejus fuerit subsecuta. Si 1. debet superior, si per eleemosynas Monasterii opem ferre non valeat, inferiori exitum permittere; quia ad id virtualiter se se obligasse videtur, quatenus rem acceptando, onus rei annexum acceptare debuit. Si 2. (etsi asperiùs agi potest cum eo qui celatâ patris necessitate Communitatem utcumque decepit) existimo pensandam esse conditionem patrum, & naturam necessitatis, cui ex filiorum carentiâ obnoxii sunt. Si v. g. pater, vir sit ingenuus ac militaris, qui apud Principem iniquè accusatus, exciderit ab omnibus bonis, adeò ut jam non nisi famulando vitam tolerare possit, difficilè crediderim peccare filium, qui ut eidem opituletur, exit è claustro, petitâ humiliter sed non obtentâ Prelati sui facultate; (modo, quod ubique supponendum est, non judicetur incurrere grave propriæ salutis [illegible] m.) Si verò pater sit homo plebeïus, cui minùs indecorum est famulari, arare, &c. crederem tunc cum vulgo Theologorum, non posse

filium citra obtentam Superioris licentiam egredi è Monasterio, ut eidem succurrat. Posset tamen in hoc casu filius clanculùm vices pietatis implere laborando, celebrando, eleemosynas sollicitando, servatâ tamen de cetero observantiâ regulari.

Quæres 2°. an propter fratris vel sororis necessitatem abstinendum sit ab ingressu Religionis. R. Si frater aut soror adhuc subsint paternæ curæ, non licet Religionem ingredi, quia tunc eorum necessitas, ipsissima est parentum necessitas, cui occurrere debet filius cùm potest. Si verò frater aut soror sint extra patriam potestatem, etsi absolutè loquendo committi possint providentiæ, ut propria salus ponatur in tuto, tantæ tamen est caritatis, personas tam arctè conjunctas fovere, ut propter id differri possit, vel omitti Religionis ingressus: & hoc præcipuè viget cùm soror premitur penuriâ. Puellæ enim fragiliores sunt, & periculis gravioribus obnoxiæ.

Quæres 3°. quid sibi debeant consanguinei collaterales, atque etiam affines. R. eos mutuum sibi debere amorem, & in necessitate subsidium, idque ratione speciali. Si enim præcipit Scriptura ut fideles omnes se diligant, sibique mutuò opitulentur; quantò plus id à naturâ censeri debet præceptum iis qui carnis aut affinitatis nexibus sibi cohærent?

Hinc colliges 1°. prædictæ cognationis circumstantiam, ut quæ speciem mutet, aperiendam esse in sacro tribunali, quoties agitur de gravi injuriâ, detractione, contumeliâ, odio, percussione & similibus; 2°. consanguineos vel affines sibi invicem auxilium debere, etiam in necessitate ordinariâ: quia sibi invicem majori ligantur obligationis vinculo, quàm extraneis quibuslibet. Quin & viget obligatio hæc, ubi etiam frater, soror, &c. facti sunt suâ culpâ indigentes: quia culpa hæc etsi vituperium meretur, haud tamen naturalis pietatis vinculum tollit. Ut tamen iis demeretur in eosdem excessus relabendi cupido, utve ad laborem assuefierent, possent deseri ad tempus, modò desertio hæc nihil vitæ vel sanitati noceret.

ARTICULUS SECUNDUS.

De mutuis Patrum, Filiorumque Spiritualium officiis.

PAtrum spiritualium nomine hîc veniunt, 1°. Pastores qui gregem suum informare debent, ut Episcopi, Parochi, Superiores; 2°. Præceptores qui alumnorum mentibus pietatem & scientiam instillare tenentur; 3°. Patrini seu in Baptismo seu in Confirmatione. De his ea solùm dicam, quæ Tom. 1. omissa sunt.

CONCLUSIO I. Pastores gregem suum *pascere* debent *exemplo conversationis*, *verbo prædicationis*, *fructu orationis*. Ità S. Bernardus.

Prob. ex Joan. 21. ubi Christus gregem suum Petro his verbis ter commendat: *Simon Joannis amas me? Pasce agnos meos.... pasce oves meas*: Atqui hoc Christianas oves pascendi onus, nec sanctè magis, nec magis efficaciter impleri potest, quàm exemplo conversationis, &c.

1°. Quidem opus est exemplo conversationis; (cujus nomine non intelliguntur colloquia sola, sed vitæ totius institutum.) Hinc Apostolus Timotheum erudiens: ait: *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate*, * & ad Titum, cap. 1. *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrinâ, in integritate, in gravitate.* Hinc. S. August. Serm. 46. *Omnis qui malè vivit in conspectu eorum quibus præpositus, quantùm in ipso est occidit & fortes oves*; & S. Greg. Pastor. part. 3. Admonit. 5. *Scire Prælati debent, quia si perversa unquam perpetrent, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditioni exempla transmittunt: unde necesse est ut tantò se cautiùs à culpâ custodiant, quantò per prava quæ faciunt non soli moriuntur.* Multò tamen gravior est mors quàm sibimetipsis inferunt Pastores. Qui enim obscœnum quid v. g. coràm plebe effutiunt, triplex sibi in uno cri-

* 1. Timoth. 4.

mine crimen parant, quatenùs & castitatem lædunt ex hypocrisi; & caritatem, cui opponitur scandalum datum; & justitiam, iis nocendo quibus ex officio prodesse debent.

† † 2°. Debent Pastores gregem pascere verbo * prædicationis. * Patet id 1°. ex Ezech. 33.... *Si non fueris locutus ut se custodiat impius à viâ suâ, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tuâ requiram*; Ergo æternam sibi mortem adscifcunt *canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia.* † Hinc Apostolus II. ad Timoth. 4. Pastores omnes in personâ unius sic compellat: *Prædica verbum, insta opportunè, importunè; argue, obsecra, increpa in omni patientiâ & doctrinâ.*

Isai. 56. †

Patet 2°. idem ex Concilio Trident. Sess. 5. de reform. c. 2. ubi *statuit omnes* prorsus *Ecclesiarum Prælatos teneri per se ipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Jesu Christi Evangelium... Archipresbyteri quoque, Plebani, & quicumque Parochiales, vel alias curam animarum habentes Ecclesias quocumque modo obtineant, per se, vel alios idoneos, si legitimè impediti fuerint, diebus saltèm Dominicis & Festis solemnibus, plebes sibi commissas pro suâ & earum capacitate pascant salutaribus verbis; docendo, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiandoque eis cum brevitate & facilitate sermonis, vitia quæ eos declinare, & virtutes quas sectari oporteat, ut pœnam æternam evadant, & cœlestem gloriam consequi valeant.* Quàm ergo graviter peccant, qui absque scientiâ competenti, & proportionatâ dicendi facultate, Pastorale onus suscipiunt; qui Catechismos quibus penè solis tenera juventus in bonum flecti queat, omittunt quasi rem nullius momenti; qui nullas penè aut jejunas admodum conciones habent, qui è contrà sublimiori stylo utuntur: ità ut nec capiantur ab aliis, nec semper capiant se ipsos; qui in pœnitentiæ tribunali quasi elingues manent, nihilque habent unc-

tionis, quo terreant eos qui terreri debent, & qui indigent solatio amicè consolentur; qui demum à confessionali abhorrent, quoties saltèm de excipiendis plebeculæ confessionibus agitur.

3°. Tandem debent Pastores gregem pascere fructu orationis; 1°. quia *neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat Deus* interiori gratiæ suæ rore: Atqui gratiam hanc bonorum feracem solis columbæ seu Ecclesiæ gemitibus largiri consuevit Pater Cœlestis; unde Act. 6. aiebant Apostoli, *Nos orationi & ministerio verbi instantes erimus.* * Unde etiam qui plures ad Deum animas converterunt, ut Franciscus Xaverius, & Salesius, tempus ferè totum orationem inter & ministerium verbi ex æquo partiebantur; 2°. quia Pastor se habet ut mediator Deum inter & homines; ac proinde ab iis iram Dei avertere, & eorum infirmitati subvenire debet: Atqui neutrum hoc aliter exequi potest quàm orationibus, sacrificiis, &c. Sic nempè Dei furorem sedarunt Moyses & Aaron. *Aaron stans inter mortuos & viventes pro populo deprecatus est, & plaga cessavit*, Num. 16. *Moyses orabat Dominum... placatusque est Dominus nè faceret malum, quod locutus fuerat*, Exod. 32. Ergo *Inter vestibulum & altare plorabunt Sacerdotes Ministri Domini, & dicent: Parce, Domine, parce populo tuo*, Joël. *

† CONCLUSIO II. Debent fideles Pastoribus amorem sincerum, obedientiam in his quæ ad salutem pertinent, reverentiam, & vitæ subsidia. †

Prob. 1. pars; quia Pastor quilibet est pater, & quidem in eo genere cui multùm amoris debeatur: veri enim Pastores in gratiam pecoris sui nihil relinquunt intentatum; parcè vescuntur nè quid desit egenis; studio vacant, nè quid subtrahant utilium; mediâ nocte, spretâ rigidi cœli inclementiâ surgunt è lecto nè pereat ovicula, &c. quis porrò nisi ferrei cordis sit, tanto amori mutuas amoris vices deneget?

Prob. 2. pars, ex Luc. 10. *Qui vos audit, me*

[illegible] ; & Hebr. 1[illegible] [illegible] subjacete eis, &c. E[illegible] [illegible] audire debent, non e[illegible] [illegible] suos rebellant, [illegible]

[illegible] revereri deb[illegible] [illegible] ratione repræsentan[illegible] [illegible] erga nos min[illegible] [illegible] Deum possint & profun[illegible] [illegible] nostri.

Luc. 10. [illegible] *operarius merce[illegible]* [illegible], quò impensiùs labora[illegible] [illegible] I. Timoth. 5. *Qui benè præsunt Presb[illegible] teri,* [illegible] *habeantur : maximè q[illegible] laborant in verbo & doctrinâ.*

Hi[illegible] Regi etiam improbo debit[illegible] est honos respondens regiæ ejus dignitati, sic [illegible] improbo etiam Sacerdoti suus esse debet honos [illegible] sacram quâ insignitus est dignitatem. Atque id si[illegible] nos docuit exemplo Christus *Rex & Judex & De[illegible] noster.* Is enim, ait S. Cyprian. Epist. 65. *usque a[illegible] passionis diem servavit honorem Pontificibus & Sace[illegible] dotibus, quamvis illi nec timorem Dei, nec agn[illegible] tionem Christi servassent.*

CONCLUSIO III. Patrini filiolos suos ad virt[illegible] tem informare tenentur sub gravi.

Prob. quia, ut solidè ait S. Thomas, q. 67. a. [illegible] *Unusquisque obligatur ad exequendum officium qu[illegible] accepit* : sed *qui accipit aliquem de sacro fonte, assi[illegible] mit sibi officium pedagogi* ; & id patet ex multipli[illegible] patrinorum nomine : vocantur enim à Patrib[illegible] sponsores, fidejussores, fidei Doctores, hodiequ[illegible] vulgò patrini, quasi patrum carnalium substituti porrò rem variis iis nominibus expressam adimple[illegible] non possunt, nisi eos quos de lavacro susceperunt erudire, redarguere, & omni quâ possunt viâ a[illegible] pietatem movere conentur.

Hinc colliges, 1°. ad patrini officium neminem Parocho admitti debere, *nisi ea sit ætate, judici[illegible]*

& moribus , ut prædictis omnibus satisfacere possit ; ità sanciunt Synodi plures ; 2°. cavendum nè hæreticus unquam in patrinum assumatur , cùm patrini munia obire non possit ; 3°. Etsi censent plures officium patrini cessare , cùm is quem levavit è fonte sacro jam est sufficienter eruditus ; existimo tamen cum aliis teneri patrinum , omni quâ poterit ope filiolum ab hæresi , v. g. aut dissolutis moribus revocare ad fidem & bonos mores ; sive jam careat parentibus , sive habeat quidem , sed qui ex inertiâ non satis proli suæ invigilent. Patrini enim semper sunt quidam patres ; Ergo semper corrigere debent, quandiu ex correctione non nihil successûs sperare possunt. Ceterùm non est quòd anxii sint patrini circa filiolos qui piam domi educationem habent , catecheses , concionesve sacras frequentant , &c.

CONCLUSIO IV. Filii spirituales patrinis suis debent amorem reciprocum , reverentiam filialem , & obedientiam.

Prob. Quia efficere debent filii spirituales ut patrini officio suo fructuosè & cum gaudio defungantur : porrò ad id requiritur ut amorem amori rependant , ut patrinos velut alteros patres revereantur , ut demùm iis obtemperent in his omnibus quæ patrinorum partes sunt ; alioqui specialiter peccant contra pietatem.

ARTICULUS TERTIUS.

Quid debeant alii quasi patres suis respectivè , &c.

AD parentes suo etiam modo revocantur , 1°. qui famulos habent in ministerio ; 2°. Tutores , Curatores , &c. Sit

CONCLUSIO I. Debent domini famulos amare ; instruere , corripere , eorumque operam justo stipendio remetiri.

Prob. 1. pars. Eccli. 33. *Si est tibi servus fidelis , sit tibi quasi anima tua , & quasi fratrem sic tracta*

eum. Et verò servi eundem ac heri Dominum & Patrem habent in cœlis; insuper si verè servi sunt, student dominis placere; demùm non raro fit ut iis famulentur, quorum patres patribus suis servierant; Ergo diligi debent ut fratres, ut amici suo modo, ut quorum conditio mansuetudine leniri debeat, non imperio rigidiore asperari. Hinc Ephes. 6. *Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum & vester Dominus est in cœlis.*

Prob. 2. pars, ex I. ad Timoth. 5. *Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit*: Atqui hanc suorum curam non habet, qui eorum saluti non consulit seu per se, seu per alios; qui non curat ut Dei & Ecclesiæ mandata sciant & adimpleant, ut manè & vesperè Deum orent, (ad quod in domibus piè constitutis tota simul familia, vesperè præsertim convenire solet) ut Dominicis Festisque diebus Missæ, ceterisque, quantùm fieri potest, officiis intersint, ut Sacramenta frequentent, ut à periculosâ inter se familiaritate procul distent. Hæc tamen est plerumque dominorum somnolentia, ut vix sciant quam profiteantur Religionem servi sui. Si quempiam in famulum admittere velint, pluribus interrogant quid sciat, quid possit, ubi servierit; de pietate verò nè voculam quidem habent: quin & sæpiùs eos non ferunt, qui plus in virtutem propensionis nacti sunt; iisque vix concedunt tempus audiendæ Missæ, omniumque brevissimam audiri præcipiunt: & tamen ex famulorum corruptione ut plurimùm sequitur filiorum-familias depravatio.

Prob. 3. pars; quia ex S. Augustino, Lib. 19. de Civ. Dei, c. 16. domini *veri patres-familias sunt*: Atqui ex eodem S. Doctore verus pater-familias, cùm *qui in domo per inobedientiam domesticæ paci adversatur, corripit seu verbo, seu verbere, seu quolibet alio pœnæ genere justo atque licito, quantùm societas humana concedit*, *&c.* Ergo.

Hinc quædam notanda, 1°. pœnam ut *justa* sit

& licita, culpæ parem esse debere. Unde sanctæ correptionis limites excedunt, qui pro leviore culpâ, nè dicam defectu, aspera quæque verba, aut etiam verbera adhibent; 2°. eas præ ceteris culpas plecti debere, quæ Deum offendunt: & hæ tamen ut plurimùm inultæ manent; 3°. pensandum esse Dominis id Concilii III. Mediolan. *Ne patiatur in familiâ esse quempiam qui blasphemus sit, qui perjurus, qui corruptis moribus, qui obscœnè quidquam vel loquatur vel agat, qui* aleis ludat, qui *ceteris turpis vitæ exemplum præbeat.*

Si grave non fuerit famuli crimen, ejusque expulsio magnam domino perniciem allatura sit, & verisimile appareat, eum expulsum deteriorem fore, consultius est eum retinere domi, opportuna adhibendo remedia; nisi esset scandalo, ut esset famulus qui in domo heri sui concubinam retineret.

Prob. 4. pars; quia ex Matth. 10. *Dignus est operarius cibo suo*, & mercenarius mercede suâ; unde Levit. 19. *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.*

Hinc peccant juxta materiæ gravitatem, qui famulis necessaria ad victum denegant, qui stipendium eorum differunt: qui famulos quibus indigent ultra infimum pretium conducunt; aut nullâ factâ pactione recusant quod justum est; qui ægrotos non curant, vel statim dimittunt, nisi mittant ad xenodochia, in quibus, ut decet, curari debeant. Hæc tamen deportatio confestim facienda non est; quia meritò affliguntur famuli & ancillæ, qui tam citò se à dominis abjici vident. Alia sanè fuit agendi ratio Centurionis, qui per seipsum sanitatem servi sui flagitavit à Christo.

Non debent tamen domini stipendium famulis pro tempore quo infirmi decubuerint: imò nec majores eorum expensas Medicis exsolvere tenentur extra casum extremæ aut gravis necessitatis: at omnimodè efficere debent nè servis suis desint spiritualia Ecclesiæ remedia.

CONCLUSIO II. Servi Dominis obedientiam debent, reverentiam, obsequium & fidelitatem.

Prob. ex Scripturâ, quæ hæc omnia à servis exigit; obedientiam quidem Ephes. 6. *Servi, obedite, dominis carnalibus, & non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis.* Reverentiam seu honorem I. Timoth. 6. *Servi dominos suos omni honore dignos arbitrentur.* Obsequium rationabile ut *non* sint *ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes Dei voluntatem ex animo*: est autem hæc Dei voluntas ut qui stipendium recipit, non stet otiosus, sed pactum pensum impleat. Fidelitatem denique, nam *servos* oportet *dominis suis subditos esse.... non fraudantes, sed in omnibus bonam fidem ostendentes*, ad Tit. 2.

1. Petr. 2.

Coloss. 3.

Contra hæc officia peccant, 1°. qui in obmurmurationes erumpunt, cùm sibi quidpiam præcipitur; qui id se fecisse simulant, quod non fecerunt; qui laboris sui partem committunt aliis, quos domini ære compensant; qui cùm arguuntur, paratum habent mendacium quo se defendant; 2°. qui occultos dominorum defectus extraneis detegunt, & ità exagerant, ut vix inveniant qui sibi famulari velint. Itèm qui dominos inter se derident; quod tamen ità frequens est, ut *inimici hominis*, esse soleant *domestici ejus*; 3°. qui debitam rerum sibi creditarum curam non habent, easque aut compilari ab aliis etiam conservis, aut fieri deteriores sinunt. Itèm qui pacto sibi salario minimè contenti, clanculùm quid subripiunt, titulo compensationis; qui demum cibos, grana, & alia id genus furantur etiam pro filiis, aut pecoribus dominorum. Et verò fortè legitimam habet rationem dominus prohibendi nè plus jumentis suis detur, & parcendi sumptibus. Adde quòd non sit famulorum de domini rebus disponere eodem invito, vel non consulto, cùm dubia est ejus voluntas. Aliud esse potest si avarus senex omninò necessaria pecudibus denegaret: quanquàm satius fortè fuerit ab ejus obsequio discedere; præsertim si diutiùs in eâdem agendi ratione perseverandum esset.

Ceterùm meminiſſe debent famuli & ancillæ, Deo magis obediendum eſſe quàm hominibus, quoties ab eis exigitur quidpiam divinæ voluntati adverſum; ut ſi jubeantur vinum & ſimilia promere alicui qui jam ad ebrietatem vergat; carnes parare benè valentibus; litteras ad venerem aut ad duellum ſollicitantes deferre; dominum vehere quò non licet, putà ad comœdiam; fuco vultum pingere; ſerviliter operari Feſtis diebus.

CONCLUSIO III. Tutores temporaneam & ſpiritualem curam debent pupillis ſuis.

Prob. Tutores in vicem parentum conſtituuntur jure publico; Ergo pupillis debent in ordine ſpirituali, quidquid iis debent genuini patres; ac proindè eos monitis, adhortationibus, bonis præſertim exemplis ad pietatem accendere tenentur. Debent inſuper rem eorum domeſticam, ad minus ut ſuam tractare, augere prout poſſunt ſecundùm Dei & Eccleſiæ leges, tempore præſcripto rationem reddere, &c.

CONCLUSIO IV. Pupilli tutoribus debent amorem, honorem & obedientiam in iis quæ ad tutelam ſpectant. Sequitur ex ipsâ conditione patrum quam habent tutores. Unde ſi his pupilli reſiſtant, aut erga eos gerant ſe irreverenter in materiâ gravi, mortaliter peccant.

Hîc addendum ſuam quoque ſenibus reverentiam deberi; quod de iis præcipuè verum eſt, qui vitam labis puram agunt. Etſi verò vitium in ſenibus, qui jam æternitatis limen pulſant, neſcio quid habet magis odioſi; nihilominùs qui cum corrupto ſene agunt, præ oculis habere debent id Apoſtoli I. Timoth. 5. *Seniorem nè increpaveris, ſed obſecra ut patrem.* Quanquàm & ipſa ſenum depravatio, cùm aliter oppreſſæ innocentiæ ſuccurri nequit, palàm eſt referenda, prout fecit Daniel in causâ Suſannæ.

Ut ſenibus honorem & reverentiam debent adoleſcentes, ſic adoleſcentibus omnimodæ virtutis exemplum debent ſenes; qui ſi officio deſint, grave recipient judicium à ſupremo judice, ad quem, ve-

lint, nolint, totis pedibus properant. Sensit hoc & in praxim redegit Eleazarus ille senex, qui rogatus instanter ut mortis vitandæ gratiâ fingeret vesci porcinâ carne, restitit constanter, nè *multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter* ejus *simulationem* deciperentur.

II. Mach. 6.

ARTICULUS QUARTUS.

Quid sibi debeant Conjuges.

CONjugum debita sigillatim exponemus, ut solvantur præcipui casus unicuique obligationi correspondentes.

SECTIO PRIMA.

De Obligationibus à debito conjugali distinctis.

CONCLUSIO I. Conjuges ad mutuum, sanctum, & specialem amorem obligantur.

Prob. ex Ephes. 5. *Viri diligite uxores vestras sicut & Christus dilexit Ecclesiam*: Atqui Christus sancto specialique amore dilexit Ecclesiam; Ergo idem facere debent conjuges. Quod enim hîc de viris dicitur, cadit in uxores, quibus etiam præcipitur ad Titum 2. ut *viros suos ament.*

Contra hanc legem graviter peccat uterque conjux, 1°. si rixas suscitet aut foveat; si alium ad iram gravem, vel aliud grave peccatum excitet; si vir uxorem, & à fortiori si uxor virum graviter percutiat; 2°. si se dedat zelotipiæ vitio, unde tot perversa judicia, tot diu noctuque perturbationes, quibus una ferè mediri potest oratio acris & intensa; 3°. si cœco quodam amore se rapi sinant: is enim gravia crimina parit, præsertim verò coïtus nefandos, & in coïtu *retractum*, ne nascatur proles vitæ matris nociva.

CONCLUSIO II. Conjuges secum cohabitare de-

bent quoad domum & thorum , nisi legitima causa excuset.

Prob. 1°. ex his Christi verbis: *Dimittet homo patrem & matrem , adhærebit uxori suæ , & erunt duo in carne unâ* : quod sinè prædictâ cohabitatione fieri non potest ; 2°. quia susceptio prolis , conveniens ejusdem institutio , obsequia sibi mutuò à conjugatis præstanda , &c. absque conjugali hâc societate subsistere non valent. *Matth. 19.*

Licitum est tamen viro à domo recedere ad breve tempus sinè licentia uxoris , sed non vice versâ : imò posset vir abesse diù , si id exigeret res familiaris , Principis obsequium , aut gravis infirmitas : aliàs , *Cùm vir & uxor una caro sint , non debet alter sinè altero* (nisi de ejus consensu) *esse diutius* , *ex c. 1. de conj. lepros.*

Quæres 1°. an teneatur uxor sequi maritum qui aliò divertit. R. non teneri ; 1°. si maritus vagari velit quò sibi videbitur ; 2°. si uxori eundem secuturæ immineat periculum gravis peccati , mortis , aut defatigationis maximæ , ut si maritus ad bellum proficiscatur ; 3°. si maritus absque necessitate verâ in Regionem admodum remotam , ut Indias , migrare velit ; est enim transmigratio hæc onus tam grave , ut nemo eam absque præcedenti pacto censeatur imposuisse ; 4°. si inter partes convenerit ut habitationem non mutent : hæc tamen conventio non impediret nè uxor maritum sequi teneretur , si hunc aliò avocaret justa & gravis necessitas , putà insalubre cœlum mutandi , exequendi jussa Principis , & similia , ex quibus tamen mulier grave periculum non subeat.

Quæres 1°. an & quibus de causis possint conjuges , sive quoad tectum , sive quoad thorum à se invicem separari. R. licitum esse utrique conjugi ab alio secedere , idque in perpetuum propter adulterii crimen. Patet id ex Matth. 5. *Omnis qui dimiserit uxorem suam , exceptâ fornicationis causâ , facit eam mœchari* ; Ergo , ait S. Augustinus , Lib. 2. de adult.

conjug. c. 5. *licitè dimittitur conjux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris* conjugii.

Circa hoc not. 1°. non minùs uxori quàm viro licitum esse divortium propter fornicationem: quia non minùs vir quàm uxor fidem violat conjugalem adulterando, quæ injusta fidei læsio divortium inducit. Non potest tamen in Gallia uxor ob adulterium solum insequi conjugem intuitu separationis quoad tectum: licèt eidem marito adulteria objicere efficaciter possit; nè ab eodem separetur; 2°. adulterium hîc sumi etiam pro concubitu sodomitico, & bestialitate activâ vel passivâ: quia sic etiam dividitur caro contra matrimonii fidem, quæ exigit ut *duo* sint *in carne unâ.* Aliud est de amplexibus, vel tactibus impudicis, si desit copula, etsi non desit proprii aut alieni corporis pollutio. Hæc enim licèt adulterii suspicionem parere possint, haud tamen ad divortium sufficiunt: tùm quia per hosce actus non violatur consummatè fides matrimonii, tum quia in odiosis, strictè leges intelligi oportet; 3°. quatuor esse casus in quibus adulterium non sit legitima causa divortii.

Primus est, cùm adulterium vacat à culpâ; ut si femina ab eo cognoscatur, quem virum suum esse credit; si vi opprimatur, nisi monita ut fugeret, fugere noluerit; si rebus, ut decebat, exploratis novum ineat matrimonium, modò ab eo recedat, statim ut certior facta fuerit de vitâ legitimi conjugis.

Secundus est cùm vir fuit vel est uxori suæ adulterandi causa; veluti si eam prostituat, si in factum ejus consentiat, à fortiori si idem consulat. Ratio est, quia consentienti non fit ea injuriæ species quæ divortii causa sit. Idem est de eo qui scit crimen, & non prohibet, quando posset prohibere: quia *qui*
Reg. 43. in 6. in hoc casu *tacet, consentire videtur.* Aliud est si taceat ex metu gravi. Imò mulier quæ virum non reprehendit, non censetur communiter consentire; quia vocem præcludunt timor & reverentia: si tamen uxor commodè contradicere posset, jam consentire judicaretur

judicaretur, nisi fortè dissimularet ad tempus, ut indubiè detecto per testes facinore, divortium judicè prosequi posset.

Si maritus uxorem domo ejiciat, eive neget alimenta vel debitum, & hæc dedat se crimini, negant plures cum S. Thoma in c. 7. I. Corint. eam dimitti posse: quia licèt adulterium nullam recipiat excusationem, haud tamen æquum est ut illud quasi minimè reus plectere possit, qui ad ipsum quasi coëgit iniquâ suâ ac crudeli agendi ratione.

Tertius casus est cùm conjux alter, ipse quoque adulterium commisit; ità omnes ex c. 7. *de Adulteriis, &c.* ubi *paria crimina mutuâ compensatione* deleri dicuntur. Nec refert quòd alter altero priùs, graviusve aut sæpiùs ceciderit: quia licèt in crimine desit paritas quoad numerum aut malitiam, est tamen paritas quoad conjugalis fidei violationem, quam jura præcipuè attendunt, & ut radicem divortii assignant.

Sed an non poterit is qui occultè solùm peccavit, ab eâ quæ publicè peccavit, separari, aut ei saltèm debitum denegare? Negant SS. Thomas & Bonaventura, & cum iis plures; quia, inquiunt, *non videtur quòd pari crimine infectus, alium de eodem punire possit.* Quia tamen aliquando fieret ut maritus alioqui parum patiens, non reclamando seipsum adulterii suspectum redderet, addunt Canonistæ quidam posse eum se gerere quasi qui injuriam publicè nocenti condonet: imò, aiunt iidem, si ob publicum scandalum teneretur publicè nocentem dimittere, dimittere deberet ad breve tempus, & iterum recipere simulando injuriæ condonationem, vel potius injuriam, quâ parte publica est verè condonando. Quòd *si vir egisset pænitentiam, & uxor nollet agere, sed perseveraret in adulterio, posset sine peccato accusare & dimittere.* S. *Anton.*

Quartus casus in quo conjux compartem adulteram dimittere non potest, est cùm suum ipsi crimen condonavit: ut condonare potest non solùm

marito uxor, sed & maritus uxori; nisi hæc in crimine palam vivere pergat; tunc enim urgeret illud Proverb. 18. *Qui tenet adulteram, stultus est & insipiens*, imò & adulteræ peccati *reus & particeps*, ex c. 3. *de Adulteris, &c.*

Porrò potest conjux innocens nocenti adulterium remittere, vel *expressè*, cùm in verbis aut litteris manifestè indicat; vel *tacitè*, quod fit, 1°. cùm conjugem ad copulam admittit; 2°. cùm ei amicitiæ signa seu licita, seu prohibita concedit; 3°. cùm eum non obstante criminis notorietate, retinet domi: nisi tamen retineat vel ex ignorantiâ juris sui, vel ex malè fundato Judicis præcepto, vel ex metu præjudicii sibi imminentis. Ceterùm prædicta signa idem operantur postquam partes judiciali sententiâ separatæ sunt, ac antè; quia semper licita est condonatio, extra casum scandali.

Sed quid si conjugibus post alterius adulterium reconciliatis, fornicetur qui antè innocens alterum dimiserat, poteritne is vice suâ dimitti? R. affirm. quia prior injuria fuit omnino deleta per reconciliationem. Æquum tamen esset ut qui tibi resipiscenti pepercit, & ei parceres resipiscenti.

Ut huic adulterii materiæ imponatur finis, expendendum, 1°. an privatâ autoritate divortium fieri possit; 2°. an & quando innocens teneatur sontem dimissum recipere; 3°. an facto ex adulterii causâ divortio licitum sit partibus Religionem ingredi; de quibus dico:

Ad 1. Si sermo sit de solâ separatione quoad thorum, fatentur omnes partem innocentem ab adulterâ discedere posse ante Judicis sententiam; modò tamen insonti de sontis crimine constet certò moraliter, id est, per indicia non *probabilia*, sed adeò *violenta* ut in judicio fidem facere possint; putà si *nudum cum nudâ in eodem lecto jacentem* viderit, &c.
C. 12. de præsumpt.
Si verò sermo sit de omnimodâ separatione, generatim saltèm in Galliis opus est præviâ Judicis sententiâ, etiam in casu notorii adulterii: nisi tanta

et criminis notorietas, ut hoc nemo in dubium vocet; ut si conjux cum adultero palàm vivat; si liberos habuerit, quos certum sit mariti fœtum non esse; si adultera crimen suum juridicè confiteri coacta sit. Aliud esset, si adulter suum & mulieris crimen confessus esset, quia ex c. fin. XV. q. 3. *Nemini, præterquam de crimine læsæ majestatis de se confesso credi potest super alienum.*

Ad 2. dico 1°. Semper licet innocenti conjugem adulterii causâ dimissum, ac pœnitentem recipere; ità omnes ex c. 7. XXXII. q. 1. neque verò innocens acquiescendo sententiæ Judicis, cessit juri suo; cùm eidem sententiæ non nisi in sui favorem acquiescat.

Dico 2°. non tenetur innocens dimissum recipere etiam pœnitentem. Ratio est, quia pœnitentia tollit quidem culpam apud Deum, sed nec injuriam homini factam nec pœnæ reatum tollit. Et verò potest innocens adulterum conjugem, cujus crimen didicit, in ordine ad divortium insequi, etiamsi is pluribus jam ab annis inculpatè vivat; ut colligunt omnes ex cap. 8. XXXIII. q. 2. Ergo multò magis potest ipsum etiam pœnitentem non recipere. Quanquàm si innocens sine magno incommodo, recipere potest conjugem emendatam, & hoc expedit saluti ejus, alioqui v. g. ad vomitum reversuræ, ad id teneri videtur ex caritate. Non desunt tamen casus in quibus adulter dimissus recipi debeat: hi nempe, 1°. si dimittens in adulterium ceciderit; 2°. si condonav rit; 3°. si comperiat sententiam Judicis ex falsâ præsumptione latam fuisse; 4°. si patitur incontinentiæ periculum: huic enim secluso, ut diximus, scandali metu, mederi debet per legitimum conjugem, cùm per alium non possit.

Dico 3°. Tenetur pars adultera, etiam post sententiam Judicis ad innocentem reverti, si revocetur. Ratio est, 1°. quia divortium in favorem innocentis institutum est: *Quod* autem *ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquen-*

dum; 2°. quia alioqui præberetur conjugibus maritorum pertæsis adulterandi occasio.

Ad 3. Licet innocenti edere votum simplex castitatis, vel ordines recipere, vel ingredi Religionem, ibique irrevocabiliter profiteri, post divortii sententiam. Sed non eadem est conditio nocentis. Is enim sine innocentis licentiâ non potest ingredi Religionem; quia revocari potest ab insonte. Si tamen adultera peractâ biennio toto pœnitentiâ adhuc rejiciatur ab innocente, postquam hunc Episcopus aut alius vir gravis crebrò hortatus fuerit ad veniam, potest ea in Monasterio profiteri: quia tunc vel concessa est ei facultas profitendi, ut amplius lavetur ab iniquitate suâ, vel injustè denegata censetur. Addit Pontas v. *Divorce*, cas. 13. uxorem à viro revocari non posse, cùm is cognito ejusdem Novitiatu ac Professione non reclamavit: quia tunc tacere idem est ac assentiri.

Secunda divortii totalis causa est fornicatio spiritualis, seu lapsus in hæresim, aut gentilismum. De quo vide quæ dixi suprà, p. 46.

Tertia causa est periculum animæ, quando scilicet conjugum alter alterum ità inducit ad crimen, putà ad sodomiam, vel furtum, ut is jàm cum eo habitare non valeat sine gravi salutis periculo. Haud tamen potest conjux in exteriori foro à conjuge discedere efficaciter, nisi probet se ab illo ad ea crimina vividè sollicitari; quia sollicitatio hæc, utpotè crimen, non præsumitur, sed probatur. Quod ad forum interius spectat, mulier cujus saluti verum à viri cohabitatione periculum imminet, cohabitare non potest, etiamsi ad id per censuras compellatur.

Quarta divortii causa, quæ ferè sola viget in Galliis, sunt sævitiæ, seu malæ alterutrius conjugis tractationes, v. g. *percussiones graves & atroces, aut abortum causantes, aut sanguinolentæ, aut in capite vel oculo illatæ; adde etiam verbera, si illa sint immoderata*: quæ omnia à Judice definiri debent, *attentâ qualitate personarum & feminæ quæ* *Sylvius.*

vexatur, quia si illa nobilis, pudica, honesta & morigerata fuerit, minores molestiæ censeri debent nomine sævitiæ; unde licet innocenti coram Judicibus agere in separationem, nisi pars quæ sævitiam exercuit spem injiciat moderatioris convictûs. Si tamen *capitali odio ità mulierem vir prosequitur, quòd meritò de ipso* ejusque promissis *diffidat, alicui honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosiùs committatur in loco, ubi vir, vel parentes ejus, mulieri nullam possint violentiam inferre.* Porrò ut uxori contra maritum, sic marito contra uxorem licet agere titulo sævitiæ. Quidni enim à muliere dæmoniacâ separari velit maritus, ut hæc velle potest à viro ejusdem farinæ separari? *Cap. 8. De Divort.*

Not. tamen 1°. iram prætereuntem, rixas leves, minora jurgia, & similia, legitimam non esse causam divortii; quod nè propter minutiora hæc tentetur totis viribus obstare debent Pastores, qui & marito prudentiam, quam debet habere majorem, & uxori patientiam quâ præstare debet, sollicitè commendabunt; 2°. percussionem etiam atrocem, quæ ex insolitâ perturbatione processerit, nullumque pro futuro similis excessûs periculum inducit, non esse sufficientem divortii causam: 1°. quia ex insolito motu non colligitur sævitia viri; 2°. quia cùm cessat mariti sævitia, eique sufficienter provisum est, tenetur uxor ad eum reverti; Ergo multò magis tenetur non discedere, cùm nihil est quod in posterum vereatur.

Quæres an sit divortio locus, si mulier pessimâ suâ agendi ratione, conviciis, petulantiâ, &c. virum commoverit? R. affirm. Quia potest quidem uxor ob delicti sui qualitatem puniri, sed à Judice, non à marito. *Præceptoris enim nimia sævitia culpæ adsignatur*, Leg. 6. ff. *Ad leg. Aquil.*

Quinta legitimæ separationis causa est cùm timet mulier, nè in mariti sui criminibus involvatur; & propter illa vitæ, bonorum, aut honoris dispendium incurrat. Hìc tamen cavendum nè falsum imponatur crimen, vel verum detegatur, cùm non debet: unde prudenti opus est consilio.

Sexta causa est pietas, quam ut impensiùs sectentur conjuges, ab eodem lecto divelli possunt de communi consensu, non tamen ab eâdem habitatione, nisi eorum alter Ordines sacros recipiat, vel in Religione profiteatur, & tunc *si ità uxor senex est* & casta, *quòd sine suspicione possit esse in seculo, dissimulare* poterit Episcopus, *ut eâ in seculo remanente & castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejus*: alioqui & ipsa, quantumvis extra incontinentiæ suspicionem posita, si juvenis sit, ad Religionem amplectendam compellenda erit, c. 4. *de Convers. conjugat.*

Quæres an ad separationem quâcumque ex causâ, requiratur sententia Judicis. R. separationem quoad thorum & tectum regulariter loquendo nec licitè nec validè fieri absque Judicis arbitrio, etiamsi fiat ex causâ justâ, modò non adulterii. Ratio est tùm quia divortii & iniquis accusationibus aperiretur janua, si conjux alter ab altero secedere posset pro nutu; tùm quia cùm partes publicâ autoritate conjunctæ sint, easdem simili autoritate divelli convenit. Undè uxor quæ à marito discessum parat, ante omnia libellum supplicem Judici laïco, ut nunc fit, exhibere debet, & postea in Communitatem aliquam, dum lis agitur, secedere.

Dixi 1°. *regulariter*, quia si ex morâ immineat periculum grave, ut imminere potest præsertim ex furore mariti, licet sibi illicò per fugam consulere, & deinceps implorare opem Judicis.

Dixi 2°. *excepto adulterii casu*; quia mulier quæ adultero debitum redderet, censeri posset ei condonare; & sic excideret à jure divortii.

CONCLUSIO III. Conjugum alter alteri alimenta debet.

Prob. Quia conjuges *non sunt duo, sed una caro*, ex Matth. 19. Atqui ex Ephes. 5 *Nemo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fovet eam*; Ergo conjugum alter alterum nutrire debet.

Hinc, generaliter loquendo, peccat graviter ma-

ritus, qui vel negat uxori alimenta cùm habet; vel non adhibet diligentiam saltèm mediocrem ut acquirat & conservet quantùm necesse est boni ad decentem uxoris sustentationem. Sic enim lædit officium capitis familiæ, & justitiam; cùm ideo dotem dotisque administrationem recipiat, ut uxorem & familiam sustentet.

Quòd si mulier non attulerit dotem, etiam tunc tenetur vir eam etsi divitem sustentare, posito quòd gratum habuerit ut sibi dotem non constitueret. Secùs, si nulla dotis mentio facta fuisset, & mulier esset dives, tunc enim tacitè conventum esset de futurâ constitutione dotis.

Dixi *generaliter loquendo*; non enim tenetur maritus uxorem alere, 1°. cùm hujus pater non vult promissam dotem solvere; aliud esset si evasisset impar solvendo. Imò si pater ex nimiâ duritie nec filiam recipere vellet, nec dotem pendere, teneretur maritus rem propriam cum eâ partiri; 2°. cùm uxor pro libito discedit à viro, eumve ob causas futiles deserit, ut quia aliquid paulò durius locutus fuerit aut leviter excesserit in ejus castigatione. Secùs si recesserit propter correctionis acerbitatem, aut periculum morbi exitialis; 3°. si dotem consumpserit inscio marito, vel eâ ob perpetratum scelus meruerit à Judice privari. Quanquam nec crediderim uxorem in his casibus à marito deseri posse totaliter; etsi sponte fatebor cum eâ tunc duriùs agendum esse. Pari de causâ mulier ex bonis suis debet alimenta præbere viro ob sua etiam delicta ad carcerem aut triremes detruso.

SECTIO SECUNDA.

De debito conjugali.

CONCLUSIO. Conjuges in eo quod ad debitum conjugale spectat, sibi invicem obsequi tenentur, nisi excuset ratio legitima.

Prob. ex I. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat; similiter & uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir : similiter autem vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Quæ verba thesim nostram continent & probant.

Hinc inferes, 1°. obligationem debiti conjugalis esse sub mortali; tùm quia est obligatio justitiæ, & in materiâ gravi; tùm quia ex debiti negatione conjicitur alter conjux in periculum multiplicis incontinentiæ. Unde ei qui seriò & rationabiliter petit, etiam tacitè, negare debitum vel semel sine justâ causâ, non vacat à noxâ lethali. Aliud erit si petat remissè, & dilationem facilè concedat, nec subeat incontinentiæ periculum; 2°. novi peccati reum esse qui mediis illicitis, v. g. voluntariâ pollutione, vel commercio fornicario reddit se impotentem ad satisfaciendum uxori debitum juxta prudentiæ leges exigenti. Peccaret etiam qui indiscretis jejuniis vel mortificationibus se ad idem officium notabiliter impotentem redderet.

Priusquam variæ, quæ circà practicam hanc materiam occurrunt difficultates expediantur, *Rogo vos fratres*, cum S. Cæsario Arelat. Serm. 88. *mihi indulgeatis, quia pro salute animæ vestræ cum grandi timore, & cum verecundiâ de talibus rebus vos admonere videor, quia & hoc mihi expedit dicere, & vos oportet audire*, utpotè non semel iis de rebus interrogandos. Quapropter

Quæritur 1°. an conjuges aliquando teneantur petere debitum. R. Non teneri per se loquendo; cùm *Liberum sit unicuique juri suo renuntiare.* At tenentur per accidens; 1°. si alter, præsertim uxor, ex signis vel dispositione remedium hoc cupere videatur, licèt ex verecundiâ taceat: quia tacita petitio non desinit esse vera petitio; 2°. cùm etsi nè tacitè quidem petatur, sentitur tamen conjugem alterum versari in periculo incontinentiæ. Quisque etiam grave proximi peccatum impedire debet, cùm facilè potest; 3°. cùm id ad fovendum amorem mu-

tuum, vitandaque odia necessarium est; 4°. cùm prolis generatio necessaria est ad avertendum grave damnum, Religionis præsertim & Reipublicæ.

Quæres 2°. an & quando conjux possit non reddere debitum. R. debitum negari posse, 1°. cùm qui petit, verè ebrius est, amens, aut furiosus, qui tunc petitio non est humana. Potest tamen & debet uxor mariti petitioni acquiescere, ut vitentur majora mala. v. g. pollutio compartis. Si uxor ipsa amens sit, & subsit periculum abortûs, non licet petitioni ejusdem acquiescere.

2°. Cùm qui petit, non potest rationabiliter conqueri de denegatione; ut si debitum reddi nequeat sine periculo gravis ægritudinis ex copulâ secuturæ. Imò quia nemo vitæ dominus est, censeo matrimonii usum graviter illicitum esse, cùm mulier è medicis didicit, se, si pariat, probabiliter esse morituram; aut cùm videt se ex commercio maritali contracturam esse morbum, qui proximè mortem illaturus sit. At non licet negare debitum propter incommoda graviditatis, & ordinariam partûs difficultatem.

3°. Cùm conjux à petendi jure excidit per adulterium: si tamen scelus istud ab alterâ parte ignoretur, aut dissimuletur, licebit si non exigere ut strictè debitum, saltèm petere ut concedendum benevolè: non enim tenetur adulter manifestare crimen suum.

4°. Cùm petitur frequentiùs: id enim rationi dissentaneum est, & graviter incommodum.

Quæres 3°. quandonam debitum absolutè debeat negari. R. Quoties pars à quâ petitur, necessariò peccaret concedendo.

Hinc 1°. concedi nequit vel in loco sacro, etiam ad vitandam petentis incontinentiam, ut alibi dixi; vel cùm is qui petit, debitum concubitûs modum ità prætermittit, ut non possit recipi, semen, prout ad generationem recipi debet. Ratio est, quia talis congressus est prohibitus ob circumstantiam ipsi actui inhærentem; quare perindè est ac si vir peteret ut

Pontas, hic, c. 39.

uxor ſibi ad pollutionem cooperaretur. Undè nè mortis quidem ipſius timor excuſaret tunc feminam reddentem. Ceterùm docet Sànchez ſodomiam inter conjugatos gravius eſſe peccatum quàm inter ſolutos, & veri adulteri ſpecificè confitendi rationem habere.

2°. Cùm vir præ ſenio copulam perficere nequit. Si verò ſemel in uno aut altero menſe perficiat, *Pontas.* certum videtur uxorem illius ad debiti redditionem ſub peccato mortali teneri.

3°. Cùm vir deteſtabile Onami crimen committit, & ſemen fundit extra vas; idque mulier ex continuâ experientiâ compertum habet. Aliud eſt ſi vir identidem copulam perficiat, qui non licet ob incertum crimen jure ſuo radicali quempiam ſpoliare. Iterim uxor virum ſeriò monere debet ut à tanto crimine abſtineat.

Sed quid ſi mulier verſetur in gravi incontinentiæ periculo; poteritne debitum reddere, aut petere? Poterit quantum exiſtimo, ſaltèm ſine gravi culpâ, ſi poſt adhibita remedia orationis, eleemoſynæ, &c. idem grave incontinentiæ periculum continuare ſupponatur. Sicut enim ob gravem cauſam licet Sacramenta repetere ab infami Miniſtro, quia poteſt is id quod petitur legitimè dare; ſic & videtur uxor uti poſſe jure quod habet ad copulam, quia penes maritum eſt legitimè copulari. Equidem conſtat eum non id facturum ſine peccato; ſed conſtat etiam malum Parochum non daturum Sacramenta ſine crimine.

Quæres an liceat reddere debitum ei qui petit illicitè ob circumſtantiam inamovibilem, putà ſi petens, ſit ligatus voto; aut per inceſtum cum conſanguineâ uxoris ſuæ commiſſum exciderit à jure ſuo, aut ſeriò dubitet de valore matrimonii.

R. hìc dividi Theologos. Cenſent Sanchez & alii non pauci poſt S. Antoninum, debitum tunc poſſe & debere reddi. Aliter ſentit Pontius, Lib. 10. c. 8. ubi generalem hanc regulam poſt alios plures

constituit : *Quotiescumque petens debitum, peccat in petitione, sive ratione circumstantiæ se tenentis ex parte actûs, sive ex parte personæ petentis, si non est in potestate petentis se liberare ab eâ circumstantiâ quæ reddit illicitam petitionem prout tunc exercitam, est peccatum in reddendo.* Ratio ejus hæc est, quòd qui tunc reddit cooperetur actioni hîc & nunc malæ, quæ sine jure ullo exigitur, quia totum petentis jus voto ejusdem ligatum est, quoad usum; Ergo non minùs peccat reddendo debitum, quàm peccaret caupo ministrando cœnam ei quem sciret hâc die obstrictum voto jejunii. Aliud esset si malitia actûs posset per agentem removeri. Unde, inquit, non debet debitum negari ei qui fornicario animo petit; (& hoc ultimum docet cum Sylvio Pontas ibid. cas. 8.)

Posterior hæc opinio satis consonat iis quæ diximus ubi de Caritate. Quoniam verò ibidem ex communi Theologorum sensu dictum est præberi aliquando posse materiam mali, cùm alioqui gravius imminet malum; addendum foret uxorem marito habenti votum castitatis obsequi posse, cùm nisi obediat, gravius impendet malum, quàm quod avertere conatur, putà uxoricidium. *Suprà*, p. 143.

Alii tamen faciliorem à quocumque peccato declinandi viam aperiunt : suadent scilicet ut compars quæ non vovit, petat dum prævidet à vovente petendum; sic enim utrique licita erit copula. Quòd si vovens prævenerit, alter dicat petenti, Volo ego ut tu mihi reddas.

Quæres an qui castitatem voverat, teneatur ante matrimonii consummationem Religionem ingredi. R. negat. cum Sanchez & Cabassut. 1°. quia ut quis debitum suâ etiam culpâ contractum solvat, necesse non est ut dura quæque & extraordinaria media assumat; 2°. quia Religionis status requirit vocationem moraliter certam; cùm in male vocatis fœcunda sit miseriarum seges; quis verò puellam v. g. quæ promissa Deo castitate, nubit, illico asserere

aufit ad Religionem ritè vocatam esse? 3°. Quia Joannes XXII. cap. unic. *de Voto*, &c. statuit ut qui inconsultâ uxore sacros Ordines suscepit, *ad ingressum* Religionis, si matrimonium consummatum non fuerit, per Episcopum *instanter* moneatur: *Quòd si*, inquit, *forsan renuerit adimplere, ipsum, si sponsa ejus institerit, per censuram Ecclesiasticam compellendum decernimus contractum matrimonium consummare*: porrò si credidisset ille Pontifex necessum esse ut homo votum habens castitatis, ejusdem servandi causâ ingrederetur Religionem, non jussisset eum per censuras adigi ad matrimonii consummationem, sed è contrario eundem vetitâ per censuras matrimonii consummatione compulisset ad ingressum Religionis.

Quia tamen aliter sentiunt SS. Thomas & Antoninus, satius fuerit ut in dubio recurratur ad Episcopi dispensationem.

4°. Debet negari debitum cùm uxor uterum gerit, & ex redditione incurreret periculum abortûs, fœtu etiam nondum animato. An autem & quousque secluso abortûs periculo peccent conjuges qui eo tempore matrimonio utuntur, non convenit inter Theologos. Communior opinio non nisi veniale peccatum hîc cognoscit cum S. Thoma; idemque est de concubitu cum menstruatâ, vel tempore puerperii, *nisi tamen aliquod damnum inde sit rationabiliter timendum*; putà si probabile sit infantem necdum ablactatum, vitiato ex concubitu lacte graviter debilitatum iri.

Sylvius.

5°. Si mulier hactenus mortuos filios edidit, arbitror cum Sambovio, Haberto, & aliis pluribus contra Sylvium, eam marito graviter instanti obsequi debere: quia nonnunquam contingit, ut quæ pluries abortum fecerat, pariat tandem feliciter. Et verò abortus plerique è solâ prodeunt culpâ conjugum, qui vel intemperantiùs utuntur matrimonio, ità ut impediatur plena fœtûs conformatio; vel sibi prægnationis tempore non satis consulunt, seu ute-

rum arctiùs constringendo, nè gravidæ videantur, seu onera nimia deferendo.

Quæres 4°. qui futiles sint negandi debiti prætextus. R. esse plures. Sic peccat mulier, 1°. quæ marito etiam publicè excommunicato debitum negat, quia obligatio naturali jure imposita per excommunicationem non relaxatur.

2°. Quæ marito hâc in parte obsequi non vult, quia de recipiendâ sacrâ synaxi cogitat, aut festam diem sanctiùs transigere intendit. Unde si petens monitioni non acquiescat, non erit jure suo frustrandus; quanquam is, secluso gravi incontinentiæ periculo, non sit immunis à culpâ; quia *omnia tempus habent.... tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.* Eccle. 3.

An autem eâdem die permitti possit Eucharistiæ receptio non nihil habet difficultatis. Negasse videtur Synodus Illiberitana anno 305. Si tamen *aliqua causa oppositum suadeat, ut Festi solemnitas, dies indulgentiarum, specialis devotio, aut nota quædam ex communionis omissione*, licebit ad sacram mensam accedere. (Idem obiter dicendum de iis qui nocturnas illusiones vel sine suâ culpâ, vel ex causâ leviori passi sint.) Nisi tamen *effectus aliqui maneant, ut turpium cogitationum occursus, mentis distractio, &c.* tunc enim *congruum est abstinere*, nisi gravior suppetat causa, ut *Festi solemnitas, specialis aliqua devotio, vel infamiæ evitatio communionem postulet.* Sylvius.

3°. Nec potest saltèm moraliter conjux conjugi recusare debitum metu prolis numerosæ. Est enim id diffidentia quædam de providentiâ, quæ dando benedictionem uteri, frequenter etiam dat benedictionem boni temporalis. Aliter tamen dicendum videtur, si honesta mulier in extremam conjicienda sit necessitatem seu respectu sui, prolisve suæ, seu respectu patris quem jam alere non possit, &c.

4°. Haud licet negare debitum leproso, vel epileptico, præcisè nè proles iisdem morbis inficiatur: *Melius enim est prolem sic esse, quàm penitus non esse.* S. Thom.

Aliud esset si ipsi conjugi immineret periculum mortis ex debiti redditione.

Quæres 3°. quæ crimina conjugem alterum vel utrumque privent jure petendi debitum. R. quatuor assignari, adulterium, affinitatem, baptismum & susceptionem prolis seu communis, seu quam alter conjux ex alio genuerit. De adulterio dixi suprà, de ceteris agam in præsenti.

Et quidem 1°. affinitas, quam contrahit alteruter conjux per commercium formaliter incestuosum & completum cum consanguineis conjugis alterius in primo vel secundo gradu, privat reum jure petendi debiti; ex cap. 1. *De eo qui cognovit.*

Dixi 1°. *affinitas quam contrahit alteruter conjux*; quia in hâc materiâ idem est jus uxoris, ac mariti; nec interest an crimen occultum sit, necne; quia nulla lex requirit ut sit publicum.

Dixi 2° affinitas *per commercium formaliter incestuosum*: unde mulier per vim à mariti sui consanguineo cognita, non excidit à jure suo, quia nullam commisit culpam (Aliud esset si mulier metui ipsius mortis cessisset: quia non cessisset, nisi gravissimè peccando.) Hinc etiam non excidit à jure suo maritus qui cognoscit feminam, quam uxoris suæ consanguineam esse ignorat; licèt affinitatem contrahat cum aliis cognitæ consanguineis. Ratio est, quia citato c. 1. *de eo qui cognovit, &c.* expressè requiritur scientia ad incurrendam petendi debiti privationem. Haud tamen excusaret ignorantia facti vel affectata, vel tam crassa, ut æquivaleret affectatæ, quia utraque dolo & proinde scientiæ æquiparatur.

Dixi 3°. *& completum*, scilicet per penetrationem vasis debiti, & in eo seminis emissionem.

Dixi 4°. *cum consanguineis conjugis alterius.* Si quis enim propriam suam consanguineam, cognatamve spiritualem, aut legalem: vel affinem uxoris suæ cognoscat, non erit huic pœnæ obnoxius; quia id nullibi constitutum est in jure; & sæpè minorem

culpam plectunt Canones; non punitâ graviore, quia rariori.

Dixi 5°. cum consanguineis *in primo vel secundo gradu*: quia cùm Tridentinum affinitatem ex copulâ fornicariâ ortam, in ordine ad matrimonium contrahendum itâ restrinxit, ut non nisi in primo & secundo gradu locum haberet; eandem indirectè restrinxit quantum ad usum matrimonii; cùm cohabitatio utpotè matrimonii accessoria, naturam principalis sequi debeat. Et ità declaravit Sacra Congregatio.

Dixi 6°. *privat reum jure debiti*: conjux enim innocens jus suum semper retinet. Si uterque conjux incestum commiserit, videndum an id ideo factum sit ut alter alterum fraudaret, an solo voluptatis intuitu. In secundo casu neuter petere potest, aut petenti reddere. An verò idem dicendum sit in priori casu, colligetur ex iis quæ à pari dicentur in casu quo ambo conjuges suam prolem baptisaverint.

Sed nonne reviviscet jus conjugis incestuosi, si conjux alter adulteretur? R. negat. quia impedimentum ex affinitate, non nisi per dispensationem tollitur. Hinc etsi incestuosus debitum reddere debet, & de facto innocenti petenti reddidit, nusquam tamen exigere potest, donec obtinuerit dispensationem. Et licèt eam invito innocente obtinere possit, potest semper pars minimè rea eidem debitum negare, non ratione affinitatis cujus vinculum dispensatione sublatum est, sed ratione adulterii.

Hîc addo conjugem qui alterius incestui consentit, à suo jure excidere, non secus ac si ipse commisisset incestum: ideo enim Canones innocenti permittunt ut debitum petat, quia *non debet suo jure sine suâ culpa privari*: porrò hæc ratio locum non habet cùm alter alterius culpæ consensit.

Secundum delictum vi cujus conjugum alter privatur jure petendi debiti, est cùm pater v. g. culpabiliter baptisat, vel in Baptismo aut Confirmatione suscipit seu communem, suî nempe & uxoris suæ

filium, seu prolem quam uxor suâ ex alio legitimè vel illegitimè habuerit. Ità Theologi plerique post SS. Thomam & Bonaventuram, à quibus recedi nolim, tum quia hujusmodi pœnæ ope consuetudinis, quæ ambiguas leges optimè interpretatur, induci possunt; tùm quia à tutiori parte non est facilè recedendum.

Dixi 1°. *cùm pater*, v. g. quia eadem est matris ac patris in præsenti casu conditio.

Dixi 2°. cùm *culpabiliter baptisat.* Si enim baptiset in casu necessitatis, aut quia ne scit eum quem baptisat, suum esse, aut conjugis filium, immunis est à pœnâ, sicut à culpâ; undè etiam vir propriam uxorem ad fidem conversam urgente necessitate baptisans, nullam cum eâ contraheret cognationem conjugalis officii impeditivam.

Sed quid si vir communem, aut uxoris filium baptiset absente quidem Sacerdote, sed præsentibus aliis qui baptisare possent? R. cum Sambovio, Pontas, &c. posse virum hunc, ut anteà, matrimonio uti, 1°. quia Joannes VIII. subindicat tunc tantùm peccare patrem cùm in præsentiâ Sacerdotum prolem suam baptisat; 2°. quia pœnæ, quantum fieri potest intactâ Canonum litterâ, restringi debent; 3°. quia hæc nostra opinio tot in Diœcesibus docetur, ut ibidem approbata esse videatur. Si cui tamen hæc opinio minùs probabilis videatur, is ad Episcopum recurrat, dispensationem obtenturus.

7. XXX. q. 1.

Quòd si quis videns filii sui necessitatem, etiam præsentibus aliis penè indeliberatò accurreret, eumque periculo territus baptisaret, laudem potiùs mereretur quàm vituperia & à pœnâ immunis esset; quia in tantâ necessitate vix suppetit deliberandi locus.

Dixi 3°. vel *suscipit in baptismo, &c.* nimirùm personam gerens veri patrini; hoc enim in casu multò probabilius est incurri privationem juris conjugalis, non quòd extet ulla lex quæ id disertè prohibet, sed quia ità sentit longè major Doctorum copia, à quibus non est temerè recedendum.

Dixi 4°. *filium communem, aut filium uxoris suæ proprium.* Si quis enim baptiset filium concubinæ suæ, contrahet quidem cum eâ affinitatem ex quâ eandem deinceps ducere non poterit uxorem; at nihil indè contrahet impedimenti relativè ad propriam conjugem.

Quanquam verò conjux ex baptismo vel susceptione prolis *amittit jus petendi debitum*, donec secum dispensetur, *tamen debet reddere* petenti alteri, *quia ex ejus culpâ non debet aliquod incommodum alius reportare.* *S. Thom. in 4. d. 4.*

Sed quid si alter conjugum prolem baptisaverit altero connivente, vel si uterque idem fecerit?

R. Si uterque conjux id fecerit ex malitiâ, id est, animo alterum fraudandi jure conjugali, quamvis uterque exciderit à jure suo, ac proinde petendo peccet, tenetur tamen alteri petenti reddere. Ratio est, quia cùm hæc pœna solo positivo jure infligatur; debet restringi prout ab eodem jure restricta est: porro jus contentum c. 2. *de cognat. spirit.* sic prædictam pœnam restrinxit, ut conjugem alium alii petenti debitum reddere sanxerit, nè iis sua fraus patrocinaretur. Hæc solutio communis est, sed difficilis.

Si verò uterque culpâ suâ, sed non animo alterum defraudandi, contraxerit illud impedimentum, neuter tenetur nec licitè potest alteri reddere. Ratio est, quia excedit uterque à jure suo; & non viget in hoc casu jus ei simile quod pro præcedenti casu allegavimus.

Quæres 6°. quid conjugibus licitum sit aut vetitum in dubio de valore matrimonii sui.

Constat in primis eum qui de conjugii sui nullitate certus sit, nec petere posse nec reddere debitum; quia is foret accessus ad non suam, qui utpotè intrinsecè malus, nullis in circumstantiis licitus esse potest. Quin etsi censuris urgeretur pars nullitatis conscia, haud tamen cohabitare posset: unde generaliter pronuntiat Innocentius III. c. 44. *de sentent.*

excomm. quòd conjux *pro certo* sciens *impedimentum conjugii... debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale.* His præmissis,

R. Vel dubium de quo agitur fundatum est & probabile, vel leve & nullâ innixum ratione probabili. Si sit grave, vel præcessit matrimonium, vel eidem jam contracto supervenit, vel demum eodem angitur uterque conjux, vel alteruter.

Si dubium leve sit, *exploratâ ad Pastoris sui consilium conscientiâ levis & temerariæ credulitatis, licitè potest* pars dubitans, *non solùm reddere, sed exigere debitum conjugale.* Ità Innoc. III. ibid.

Si dubium sit grave, & matrimonium præcesserit, poterit qui dubitat, dubio permanente reddere debitum, non autem petere. Si verò uterque in dubio matrimonium inierit, neuter petere aut reddere poterit.

Quòd in priori casu non possit peti debitum, patet, quia qui stante tali dubio debitum petit, exponit se fornicationis periculo, cui se non exponit ab eâdem petitione abstinendo.

Quòd autem in eodem casu debitum reddi oporteat, non minùs liquet: 1°. quia cap. 2. *de secundis nupt.* dicitur: *Si aliquis vel aliqua de morte prioris conjugis sibi existimat dubitandum, ei qui sibi nupsit, debitum non deneget postulanti;* 2°. quia qui bonâ fide rem possidet, non est eâ ob malam alterius fidem spoliandus: porrò conjux qui nullum circa matrimonii sui validitatem dubium habet, bonâ fide alterius conjugis corpus possidet; 3°. quia in dubio minus malum eligi debet, cùm utrumque vitari non potest: Atqui minus est malum reddere debitum conjugi qui jus illud bonâ fide possidet, quàm non reddere. Reddendo enim ad summun committetur fornicatio; denegando autem gravis & admodum periculosa committetur injuria; 4°. quia ità sentiunt SS. Thomas, Bonaventura, & Antoninus.

Quòd autem in posteriori casu neuter exigere

possit aut reddere, prob. quia nemo potest uti re de quâ prudenter dubitat an sit sua, aut ejus usum permittere; sed qui ambo de matrimonii sui valore dubitant, ex motivo gravi, dubitant prudenter an corpus alterius sit suum; Ergo non possunt ejus usum petere; Ergo nec possunt reddere alteri etiam dubitanti, cùm is nec ullum habeat jus justitiæ ad petendam, nec tranquillam possessionem.

Præcipua difficultas est quid facto opus sit cùm dubium grave suboritur contracto jam matrimonio. Hæc nobis videntur statuenda: 1°. si matrimonium necdum consummatum est, non erit primo bimestri consummandum; quia tunc ex Ecclesiæ concessione debitum inculpatè denegari potest, ac proinde ob dubium denegari debet.

2°. Si jam consummatum sit, & conjugum alter nihil habeat dubii, acquiescendum erit petitioni ejus; nihil autem ab eo exigendum donec res seriò expensa fuerit.

3°. Si post serium examen idem quod priùs dubium perseveret, credimus contra multos, reddi quidem debere dibitum conjugi qui non dubitat, haud tamen licitum esse illud ab eo exigere: 1°. quia qui post seriam inquisitionem dubitare pergit an v. g. prima sua uxor mortua sit, exponit se evidenti fornicationis periculo, cùm solidè & graviter dubitet an sua sit ea ad quam accedit; dubitat enim sicut ab initio dubitavit, cùm ex hypothesi totum quod instituit examen nullâ ex parte dubium ejus imminuerit, Ergo non magis post examen illud debitum exigere potest, quàm potuerit initio dubii.

2°. Quia ideò censent Pontasius & alii, eum qui post sufficiens examen, rei veritatem assequi non potuit, dubium abjicere posse ut frivolum, quia, inquiunt, jam versatur in ignorantiâ invincibili, quæ ab omni peccato excusat: Atqui hæc ratio nulla est, & in ambiguo ludit. Etsi enim, qui rebus maturè perpensis pergit ut anteà dubitare, veritatem ignorat, quia nescit v. g. an reipsâ prima conjux

obierit, haud tamen ignorat invincibiliter peccandi periculum cui se se objicit : cùm ut incertus est an eadem uxor mortua sit & incertus sit ob gravia momenta an non vivat; ergo non eâ laborat ignorantiæ invincibilis specie, quæ excuset à peccato, quæque tunc solùm occurrit, cum nulla menti seriò attentæ obversantur momenta quæ eam ab agendo deterreant.

3°. Quia ex c. 44. *de sent. excomm. Cùm conscientia* conjugis *pulsat animum ex credulitate probabili & discretâ, quamvis non evidenti & manifestâ, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, nè in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam* : Atqui hæc verba ad minus generalia sunt; imò magis intelligenda videntur de dubio examinato, quàm de dubio nascente; cùm supponi soleat eos qui in hujusmodi casibus versantur, nihil neglexisse, quo ad rerum ut in se sunt, notitiam devenirent; Ergo.

Hinc colliges, si eidem sit utriusque conjugis dubium, & utrique cognitum, teneri ambos abstinere etiam à redditione debiti. An autem & quando alter alteri sua dubitandi motiva pandere possit, res est ex prudentis Confessarii judicio definiendâ, qui eam ipse ex circumstantiis resolvet.

Quòd si conjux non dubitet solùm, sed ex momentis multò gravioribus moraliter certum habeat matrimonii sui invaliditatem, tunc nequidem petenti debitum reddere poterit, nisi fortè motiva hæc viro sapienti longè minora videantur quàm ipsi conjugi.

SECTIO TERTIA.

De Conjugum Peccatis extra vel intra usum Matrimonii.

Actus conjugalis exerceri potest, 1°. intuitu generationis; 2°. intuitu reddendi id quod alteri debitum est ex justitiâ; 3°. vitandi peccatum proprium, v. g. mollitiem; 4°. sanitatis; 5°. solius delectationis; 6°. partim delectationis, partim generationis. Jam

Quæres 1°. quando peccent conjuges in usu matrimonii. R. Copula alio quocumque quàm in generationis aut justitiæ fine exercita, semper est peccatum.

Prob. 1°. quia ità sensêre SS. Patres, à quibus nè uno quidem passu recedet vir sinceræ ethicæ studiosus. S. Augustinus, Lib. de bono conjug. c. 10. *Concubitus*, inquit, *necessarius causâ generandi, inculpabilis.... Ille autem qui ultra istam necessitatem progreditur, jam non rationi, sed libidini obsequitur. Et hunc tamen non exigere, sed reddere conjugi, nè fornicando damnabiliter peccet, ad personam pertinet conjugalem.* Unde sic: Peccat qui non obsequitur rationi, sed libidini: Atqui ex S. Doctore, libidini obsequitur, quisquis matrimonio utitur alio fine quàm ut liberos generet, aut comparti debitum reddat.

Eadem fuit sententia totius retro traditionis, ità ut in eam calculo unanimi conspirent Doctores Angelicus, Seraphicus, & subtilis. Sic, ut ceteros omittam, S. Thomas: *Duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt, scilicet causâ prolis procreandæ, & debiti reddendi; aliàs autem semper est ibi peccatum ad minus veniale.* *In 4. dist. 31.*

Prob. 2°. Si copula extra duos casus à nobis assignatos immunis esset à peccato, maximè cùm habetur ad præcavendum propriæ incontinentiæ periculum: Atqui valdè probabile est eam nè in isto quidem casu vacare à peccato. Prob. min. ex Apost. I. Cor 7. ubi postquam dixit: *Revertimini in idipsum, nè tentet vos satanas propter incontinentiam vestram:* subdist. *Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium. Quis* autem *esse peccatum neget, cùm dare veniam facientibus Apostolica autoritas fateatur*, ait S. Augustinus, Enchir. c. 78. Unde S. Thomas ibid. ad 2. *Si* quis per actum conjugalem *intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas; & secundùm hoc est peccatum veniale; nec ad hoc matrimonium est institutum, nisi secundùm indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.*

T. 2. pag. 17. fol. Nempe verò, ait Nat. Alexander Reg. 3. de usu matrim. *aliis modis convenientioribus, scilicet per orationem, jujunia, aliaque pia opera vitare quis potest fornicationem, & continentiam à Deo impetrare. Conjugis autem intemperantiæ, cui ex fide matrimoniali obviare tenetur, aliter mederi non potest, cùm aliena voluntas non sit in nostrâ potestate.*

Hinc colliges pari de causâ reum esse, 1°. qui in usu conjugali solam sanitatem quærit; 2°. qui partim prolis, partim voluptatis amore coït: quia is ex parte *obsequitur libidini*; 3°. à fortiori qui solius voluptatis intuitu agit. Hinc Innocentius XI. hanc propositionem an. 1679. proscripsit: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni prorsus caret culpâ, ac defectu veniali.* August. suprà.

Obj. contra responsionem nostram, quâ parte statuit venialiter malum esse usum matrimonii intuitu vitandæ propriæ incontinentiæ: 1°. quòd hæc Apostoli verba, *Hoc autem dico secundùm indulgentiam*, non significent ignoscentiam mali minoris, sed concessionem minoris boni: adeò ut is sit eorum sensus, *Revertimini in idipsum, nè tentet vos satanas. Hoc autem dico* ex indulgentiâ, quia perfectius esset ab iis abstinere; non autem imperando; vellem *enim vos omnes esse sicut meipsum*, & æquè cœlibes vivere. Et verò, inquiunt, Apostolus non potuisset dare indulgentiam venialiter peccandi; 2°. alioqui peccaturam esse Ecclesiam, quæ senum matrimonio assistit, cùm sciat eos matrimonio usuros ad minus ob sedationem concupiscentiæ; 3°. matrimonium secundariò institutum esse in remedium concupiscentiæ; secundùm id Pauli ibid. *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat; &c.* 4°. non minùs imò magis licitum esse uti matrimonio ad sedandos proprii corporis motus quàm ad subveniendum concupiscentiæ uxoris; quo tamen in casu matrimonii usum approbant omnes; 5°. ità sentire viros graves, quos inter stat S. Antoninus, 3. part. tit. 1. cap. 20.

Verùm hæc absolutè solvi possunt. Unde

Ad 1. Allata à nobis expositio textûs Apostolici, autores habet multos magni nominis Patres, & convenit lectioni græcæ, quæ propriè significat veniam seu condonationem peccati. Neque tamen ideo Apostolus consuluit peccatum veniale, sed habitâ infirmitatis humanæ ratione, tolerat minus malum, ut gravius avertat.

Ad 2. Non peccat Ecclesia nuptiis senum assistendo. Ii enim non peccant si solùm individuam vitæ societatem, mutuumque solamen intendant. Si verò intendant copulam, venialiter quidem delinquunt, sed suâ, non Ecclesiæ culpâ.

Ad 3. Fatemur matrimonium in remedium concupiscentiæ institutum esse, sed secundariò, ut nimirum concupiscentia per copulam licitam, id est habitam amore prolis, non ità stimulet ad fornicariam; ad quod etiam confert gratia sacramentalis concupiscentiæ coërcitiva. Negamus verò matrimonium sedandæ sensualitatis gratiâ directè & primariò institutum fuisse.

Ad 4. potest quis suæ non alienæ libidini mederi; quia suam non alterius voluntatem penes se habet.

Ad 5. Magna profectò est S. Antonini in moralibus autoritas, sed major. Augustini, qui ex adverso pugnare videtur.

Interim ex eâ opinionum varietate colliget sagax Confessarius vix unquam vel à matrimonio contrahendo, vel ab ejusdem usu avertendos esse pœnitentes, qui aiunt quæritate se medelam concupiscentiæ; nè fortè dum Apostolo accuratior esse volet, eos in gravia peccata conjiciat, quos à venialibus ex zelo minùs prudenti retrahere moliebatur. Eadem servanda est methodus cum iis qui pari de causâ ad uxores senes vel gravidas accedunt. Neque id rigidioribus Theologis improbatum iri puto; iis præsertim qui Fromundum legerint in citatum Apostoli textum.

Ceterùm una est Theologorum sententia; peccatum quod tunc faciunt conjuges esse ex suâ naturâ duntaxat veniale, juxta id Augustini, L. de bono

conjug. c. 7. *Reddere debitum conjugale nullius est criminis : exigere autem ultra generandi necessitatem culpæ venialis.*

Coïtûs tamen intemperantia est peccatum mortale, 1°. quando graviter nocet valetudini petentis, vel reddentis : tunc enim se habet ut peccatum gulæ, quod in pari casu letiferum est.

2°. Cùm quis ad uxorem animo fornicario accedit, id est, sic affectus ut vel optet coïre cum aliâ quam sibi repræsentat ; vel ad hanc accederet, etiamsi non esset sua. Hinc S. Hieronymus : *Nihil est fœdius quàm uxorem amare quasi adulteram.*

L. 1. cont. Jovin.

3°. Cùm agitur ex fine graviter malo, putà ut mulier moriatur in partu ; ut filii aliquando formentur ad latrocinia patris.

4°. Cùm actus conjugalis exercetur coram aliis : & hîc potissimùm cavere sibi debent pauperes, qui sub eodem tecto cum pueris degunt.

5°. Cùm conjuges sodomiticè conveniunt ; aut in vase indebito inchoant copulam, etiam sine animo ibidem consummandi : est enim actus ille criminis sodomitici inchoatio, ac proindè grande scelus.

6°. Cùm prætermittitur naturalis concumbendi modus ; & indè imminet periculum seminis perdendi : alioqui enim plures culpam hîc solùm venialem agnôscunt ; quia illicitè quidem, sed tamen intra fines matrimonii quæritur voluptas. Hæc tamen culpa, ut in genere suo gravis, seriò increpanda est à Confessariis. Ceterùm si vir debitum situm prætermittat, eò quòd corporis dispositio naturalem situm non patitur, immunis est à culpâ, secluso pollutionis periculo.

7°. Dum conjuges generationem impediunt, aut prolis per abortum ejiciendæ vel graviter lædendæ periculo se exponunt.

8°. Cùm vir retrahit se, vel completè non seminat in vase. Idem est cùm mulier susceptum semen de industriâ ejicit, aut ejicere conatur ; aut semen proprium de industriâ privatim effundit.

Quæres

Quæres 2°. an obſcœni tactus & aſpectus inter conjuges ſint peccata. R. prædictos tactus aliquando eſſe ab omni culpâ immunes; aliquando habere culpam ſolùm venialem, aliquando demùm non vacare à culpâ mortali.

1°. Immunes ſunt à culpâ, cùm abſque pollutionis periculo adhibentur ut neceſſarii ad coïtum verè maritalem, tunc quia non fiunt voluptatis intuitu, ſed intuitu copulæ, quæ cùm inter conjuges licita ſit, licitum facit id quod ad eandem diſponit.

2°. Culpam habent venialem. cùm etſi ad copulam ordinantur, ad eam tamen neceſſarii non erant. Ratio eſt, quia ſi nè ipſa quidem copulam maritalis vacat à peccato, cùm ſolius voluptatis intuitu habetur; minùs à peccato vacant, quæ non niſi ob copulam licita eſſe poſſunt, & ad eandem haud neceſſaria eſſe ſupponuntur.

3°. Iidem tactus mortaliter mali ſunt, quoties proximum habent periculum pollutionis: hæc enim conjugatis ipſis graviter prohibita eſt; Ergo & iis graviter prohibitum eſt ejuſdem periculum. Unde ab iis ſub gravi tenentur abſtinere conjuges, quoties advertunt ſe per conjugalem actum pollutioni obviam ire non poſſe.

An autem iidem tactus ſint mortiferi quoties ſecluſo etiam pollutionis periculo fiunt ſinè animo deveniendi ad copulam, controvertitur.

Et quidem 1°. fatentur penè univerſi quoſdam eſſe tactus adeo infames; ut nè quidem ex copulæ intuitu excuſentur à gravi peccato, quia graviter dedecent naturam rationalem, & indicia ſunt libidinis maximæ.

2°. Fatendum eſt etiam impudicos tactus plus habere mali in iis qui jam coïre non poſſunt, v. g. ob ſenium, quàm in aliis; quia ii tactus nè remotè quidem ordinantur ad copulam, ob quam ſolam excuſari poſſunt.

Tota igitur quæſtio eſt de ordinariis tactibus, qui ad copulam ordinari poſſent, nec ad eam tamen

ordinantur. Censent Cajetanus, Angelus, Armilla, Sotus, Habert, aliique plures, culpam hîc subesse solùm venialem. In oppositum inclinat Comitolus; 1°. quia hîc ferè semper occurrit pollutionis periculum, nisi fortè cùm obscœni tactus matrimonii usum satis proximè sequuntur; 2°. quia quod conjugum unus in suo corpore sine scelere facere nequit, neque hoc efficere potest in alieno corpore quamvis conjugii jure suum sit: porrò conjux alter semetipsum sine gravi peccato impudicè tangere nequit, ut in se suscitet voluptatis venereæ sensum, & in eo conquiescat, prout docent Theologi meliores. Huic opinioni adhærent Paludanus, Sylvester & alii nonnulli cum S. Antonino, qui tamen decisionem suam restringit ad eum, qui *diu insistit in hujusmodi tactibus*. In idem facilè propendeo; nihilominus, etsi severè arguerem conjuges qui penè omnia hæc sibi permissa esse putant; haud tamen fortè eos statim addicerem inferis, cùm à gravi excusentur à longè majori Theologorum parte. Sed hæc cum omnimodâ consiliis alienis subjectione dicta sint.

Ex dictis facilè colliges non immeritò dixisse Apostolorum Principem, quòd *non expedit nubere*. Certè conjugalis castitas tam rara est, ut teste Augustino, Lib. de bono conjug. c. 13. *Multi homines faciliùs se totâ vitâ ab omni concubitu abstineant, quàm modum teneant non coëundi nisi prolis causâ.* Quia tamen *non omnes capiunt verbum istud*; & aliundè *melius est nubere quàm uri*; sciat & curet quisquis matrimonio junctus est, *vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderii*. I. Thessal. 4.

Matth. 19. 1.
I. Cor. 7.

CAPUT QUINTUM.

De quinto Decalogi Præcepto.

QUintum præceptum, *Non occides*, etsi in speciem breve, multa complectitur. Ut enim ait S. Thomas, *Omnia nocumenta quæ in personam*

1. 2. q. 122. a. 6.

proximi inferuntur, intelliguntur in homicidio, sicut in principaliori. Hinc homicidii nomine veniunt ea quibus iniquè mulctatur hominis corpus, ut verbera, injusta incarceratio, & alia id genus, quæ quædam sunt mortis inchoatio. Quin & in lege Christi, quæ spiritu magis quàm opere externo adimpletur, lex non occidendi prohibet etiam interiores affectus qui suaptè naturâ ad inferendam proximo necem, aut vim quamcumque externam tenderent; quales sunt odium, ira, amor vindictæ, prava alienæ mortis desideria, gaudium ex eâ, vel quibuslibet adversis proximo evenientibus inhumanè perceptum; invidia itèm, contumelia, irrisio, obtrectatio, aliæque similes injuriæ. Sed quia horum præcipua alibi expendo, hîc de solo homicidio loquar.

Homicidium prout quinto præcepto vetitum est, definitur injusta hominis occisio, seu corporis humani animi injusta peremptio. Injusta, inquam, ideoque deliberata, & ab eo facta qui potestatem non habet: occisio enim licita non dicitur strictè homicidium. Quamquam hîc latiùs sumam nomen homicidii: quod ut fiat,

Notand. quòd homicidium latiori sensu sumptum pro omni occisione justâ vel injustâ, dividitur 1°. in homicidium suî, & alterius; 2°. homicidium alterius, in illud quod fit autoritate publicâ, & illud quod fit privatâ; 3°. quod fit autoritate privatâ, vel fit ob necessariam suî defensionem, vel non; 4°. quod fit sine hâc necessitate, vel est casuale, vel voluntarium; 5°. voluntarium, vel directè volitum est, vel indirectè duntaxat; 6°. quod est directè volitum, vel fit ex condicto, vel non. Varias illas homicidii species expendemus, sed ordine paululùm immutato.

*

ARTICULUS PRIMUS.

An licita sit sui ipsius occisio.

DUobus modis potest quis se occidere : directè, ut si gladio se confodiat ; & indirectè vel negativè, ut si se quibusdam periculis exponat, vel id omittat quo vitam servare posset.

Conclusio I. Non licet homini semetipsum directè & proprio motu occidere.

Prob. 1°. ex citato Decalogi præcepto, *Non occides* : Atqui per hæc verba, tam nostra quàm proximi occisio prohibetur ; imò nostra magis quàm proximi : tùm quia non plus habet juris homo in propriam quàm in proximi vitam : tùm quia hæc est caritatis benè ordinatæ conditio, ut à nobismetipsis incipiat, & hâc de causâ jubemur proximum sicut nos ipsos diligere. Hinc Augustinus, L. 1. de Civ. Dei, c. 17. *Si non licet privatâ potestate alicui hominem occidere vel nocentem, cujus occidendi licentiam lex nulla concedit ; profectò etiam qui seipsum occidit homicida est.*

Prob. 2°. Non licet facere id quod Deo, parentibus & Reipublicæ gravem injuriam infert : Atqui sui ipsius occisio, 1°. gravem infert injuriam Deo cujus jura usurpantur. *Tu es*, enim, *Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem* ; 2°. eadem occisio est perniciosa Reipublicæ cui civem, & parentibus quibus filium adimit. Gravior tamen esset noxa Principis, Ducisve egregii, à quo penderet populi salus. Is enim majorem quàm alii populi perniciem creando, majorem infert injuriam.

Cap. 16.

Obj. 1°. Licet id facere quod viri sancti sanctè fecerunt : Atqui viri sancti sanctè mortem sibi intulerunt. Sic L. Judic. 16. Samson semetipsum *cum Philistæis* obruit ; 2°. Eleazar supposuit se elephanti cujus mole oppressus interiit, I. Machab. 6. Idem fecit Razias, II. Machab. 14. 3°. eadem fuit agendi

ratio S. Apolloniæ, quæ se conjecit in rogum quo consumpta fuit.

R. dist. Viri sancti mortem sibi sanctè intulerunt speciali S. Spiritûs instinctu, C. motu proprio, N. Itaque vel sancti non sunt, qui sibi mortem intulêre, vel si sancti sunt, speciali S. Spiritûs instinctu ad hoc determinati sunt; ut constat de Samsone, qui nonnisi post imploratam Dei opem columnas concussit, adeòque se cum Philistæis interemit Spiritu latenter jubente *qui per eum miraculo faciebat*, Augustin. ibid. c. 21.

Quod spectat ad Eleazarum & Raziam quos Patrum aliqui redarguunt, aliqui commendant, ii vel à seipsis mortem quæsierunt, & tunc non mortui sunt *nobiliter*, nisi juxtà propriam suam opinionem; vel à S. Spiritu impulsi fuêre, ut de Samsone dictum est: quanquam Eleazarus mortem directè sibi non conscivit; sperare enim potuit elephantem in alterutram partem casurum, aut se recessurum priùs quàm caderet.

Idem dicendum de his Christi Sponsis quæ irruerunt in flammas. *Hoc* enim *fecerunt*, ait S. Augustinus, ibid. c. 26. *non humanitùs deceptæ, sed divinitùs jussæ; sicut de Samsone nobis fas non est aliud credere*; cùm eum Apostolus Hebr. 11. Sanctis annumeret. Adde virgines illas excusari posse ex ignorantiâ quâ crediderint licitum esse *suicidium*, cùm grave fidei vel castitati periculum impendet.

Obj. 2°. ex Christo; *Majorem hanc dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat pro amicis suis*; Ergò saltèm licet pro amicis se interimere. Joan. 15.

R. dist. ant. Ut animam suam ponat pro amicis suis, mortem sibi illatam pro iisdem patienter ferendo, ut fecit Christus, qui eo loci suam ergà Apostolos caritatem commendat, C. mortem sibimet proprio motu inferendo, N. Non enim exercet caritatem, qui caritatis sibi debitæ præceptum propriâ autoritate transgreditur.

Hinc colliges 1°. non licere ei qui crudele ignis

supplicium timet, venenum haurire nè duriora patiatur; quia non licet medio prohibito infamiam aut cruciatus effugere; 2°. nec licitum esse Magistratui autoritate publicâ donato, qui grave commiserit crimen, pœnam mortis contra patriæ hostes latam in se exequi: quia is Judex non occideret se publicâ autoritate, quam erga alios, non erga se recepit, sed privatâ, quod grande est scelus.

CONCLUSIO II. Licet homini se indirectè & negativè occidere.

Prob. quia licet homini justâ de causâ variis se periculis objicere. Licet etiam ei vel quædam omittere media quibus vitam conservare posset, vel asperum vivendi genus amplecti, quo fieri possit ut breviori tempore consumatur; Ergo.

Quæres quibus in casibus censeatur homo se non nisi indirectè occidere. R. multos numerari. Primus est cùm agitur de bono Reipublicæ totius: unde nemo dubitat quin miles possit in hoste irruere cum certo mortis periculo, si id patriæ saluti opportunum esse viderit. Sic etiam potest quis vitam exponere navigando ob publicam utilitatem; si tamen mare aliquod ità esset naufragiis famosum, ut nemo ferè ab eo evaderet, haud liceret ei se committere, nisi id postularet privati vel communis boni necessitas.

Secundus casus est cùm agitur de avertendo proximi damno, sive spirituali, sive temporali. Hinc non peccat, sed magnæ caritatis actum exercet, qui vel servit peste infectis cum propriæ vitæ periculo, vel se interimi sinit ab injusto aggressore, nè eum interimendo in æternam damnationem conjiciat. Ità communiter Theologi, qui tamen hoc limitant: 1°. si qui se interimi permittit, persona sit publica & Reipublicæ admodum utilis, quia salus populi suprema lex esse debet; 2°. si possit per fugam saluti suæ consulere; 3°. addunt aliqui, si ipse credat se esse in peccato mortali, quia propriam salutem alienæ saluti anteponere tenemur. Hæc tamen exceptio parùm fundata videtur: quis enim credat

eum verè contritum non esse, qui pro suis etiam inimicis animam ponit?

Tertius casus est, cùm vita propria nonnisi difficillimis mediis servari potest. Sic non habetur ut homicida sui, qui abstinet à pretiosissimis medicamentis in quibus profundi deberent opes matrimonii; itèm qui non vult gravissimos cruciatus, pedum v. g. vel brachiorum sectionem pati, ut vitam diutiùs protrahat, cùm hujusmodi media moraliter impossibilia sint; unde actus ille utpotè nimium difficilis non posset præcipi à Superiore. Docent tamen Theologi hominem teneri pati membri abscissionem, si hæc sine gravissimis doloribus fieri possit: imò & debere eum ingentes cruciatus pati, quin & ad eos cogi posse, si vita ejus bono communi necessaria foret. Quòd si homo nè moderatas quidem dolores pati velit, ut vitam servet, poterit etiam invitus abscindi de mandato eorum qui curam ejus gerunt; ut pater, tutor, Superior, &c.

Quartus casus est, cùm quis ut Deo & justitiæ faciat satis, non atripit media quibus incolumen se præstet. Sic licet ei qui justè ad mortem condemnatus est, ea quæ ad mortem præambula sunt facere, ut 1°. se offerre Judici, secundùm S. Thomam; 2°. non egredi è carcere, etiamsi se offerat oportunitas, & noverit paratam sibi esse mortem: & reipsâ Martyres non crediti sunt sibimetipsis mortem inferre, cùm patentibus portis è carceribus non exierunt.

Sed postne qui damnatus est ut venenum hauriat, aut aperiat sibi venas, hæc licitè facere? Negat post Comitolum & alios plures Sylvius, & Judicem qui hæc naturæ adeo adversa præciperet, injustum vocat. Et certè qui sciens & volens alteri potionem mortiferam propinat, eum occidit; Ergo occideret se, qui hujusmodi potionem sumeret: seipsum autem occidere est contra jus naturæ.

Quæres quid sentiendum de funambulis, qui in fune excelsiùs protenso saltant, &c. R. eos letalis peccati reos esse, 1°. quia quantâcumque polleant

agilitate, semper obnoxii sunt proximo mortis, aut gravis vulneris periculo; cùm ad id sufficiat vertigo, irrepens imaginationis debilitas, subitus adstantium clamor ex plausu, vel tremore. Undè tot fortassis ex eo ludo periêre, quot ex torneamentis, quæ tamen à Concilio Lateranensi III. severè interdicta sunt; 2°. quia ea est funambulorum conditio ut scenis suis obscœna multa permisceant.

Quæres 2°. an peccent, qui ut theriacæ suæ virtutem commendent, hauriunt venenum, aut se à viperâ morderi permittunt.

Negat Henno, quadruplici hâc conditione; 1°. ut theriacæ confector, sit vir artis suæ peritus; 2°. ut vim ejus in bruto expertus sit; 3°. ut certò credat nihil subesse periculi; 4°. ut si fortè sentiat theriacam suam propulsando veneno imparem esse, præstò habeat remedium aliud infallibile. Aliàs ob periculum graviter peccat.

Quæres 1°. an liceat corpus torquere jejuniis & pœnis quæ vitam efficiunt breviorem?

R. 1°. graviter peccare eum, qui consultò aut etiam advertenter jejuniis aut vigiliis sanitatem aut vitam suam immoderatè læderet: tùm quia faceret contra caritatem sibi debitam in re gravi; tùm quia, ut ait S. Hieronymus, *nihil interest parvo aut magno tempore te interimas.*

R. 2°. Qui corpus moderatè affligit, pietatis opus exercet: 1°. quia sequitur exemplum Apostoli, qui I. Cor. 9. aiebat: *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo*; 2°. quia ejusdem Apostoli consilio paret: sic ille Coloss. 3. *Mortificate membra vestra*; 3°. quia viri austerâ pœnitentiâ celebres, longè diutiùs vixêre, quàm qui carni blandiuntur; 4°. quia tam licet jejunio & abstinentiâ vitam minuere propter Christum, quàm liceat propter temporale lucrum artes profiteri quæ vitam sensim atterunt. Abesse tamen debet minuendæ vitæ intentio: qui enim vel horam sibi auferret, esset occisor sui. Deinde in his omnibus standum est sapientis Confessarii judicio, ad quem pertinet nimios aliquandò nascentis

pietatis impetus coërcere. At eâ vivimus ætate, quâ tales excessus vix timeri debeant.

Plus imminet periculi ex liquorum usu, & crapulâ, propter quam *multi abierunt*; unde qui hujusmodi poculentis inserviunt, sunt in continuo sui homicidio, & sic in perpetuo statu peccati. Quin & cùm eò devenêre, ut jam quæcumque nimia potiùs iteratio mortem acceleret, nisi ad angustos limites reducatur, toties letaliter delinquunt. Eccli. 36

CONCLUSIO III. Nemini licet mutilare se extra casum necessitatis.

Prob. Quia non magis homo membrorum suorum dominus est, quàm vitæ, cujus totalitas à membrorum integritate pendet: porrò ex dictis homo non est vitæ suæ dominus. Hinc cap. 6. dist. 55. *Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt.*

Dices ex Matth. 5. *Si oculus tuus scandalisat te, erue illum*; Ergo saltèm cùm aliter vitari peccatum nequit, licet membrum sibi amputare.

R. neg. conseq. Verba enim Christi metaphoricè intelligenda sunt, & significant eas peccandi occasiones, quæ oculis ipsis cariores sint, procul abjici debere. Hinc S. Chrysostomus per *oculum dextrum* intelligit mulierem amicam; Augustinus amicum periculosum: alii aliud quo in peccatum trahi possimus.

Ex his colliges, 1°. graviter peccasse Origenem, eosque ejus imitatores, qui illud Matth. 19. *Sunt Eunuchi qui seipsos castraverunt*, ad litteram sumunt. Hîc enim non corpoream abcissionem, quæ passiones non sedat, sed castitatis studium commendat Christus; 2°. approbari non posse factum Ammonii, qui referente Sozomeno, aurem sibi præcidit, ne Episcopus crearetur, &c. 3°. gravioris adhuc peccati reos esse eos, qui pueros etiam consentientes abscindunt, ut eis vocis suavitatem etiam in Ecclesiæ obsequium conservent.

Dixi in Conclusione, *extra casum necessitatis*, quia ordo postulat ut partem in gratiam totius resecare

liceat; quia pars est propter totum quo pereunte periret ipsa. Hinc licet 1°. membrum putridum amputare; 2°. abscindere manum, si quis eâ ligatus incendium aliter vitare non possit; 3°. idem docent plures de eo, cui mortem minatur tyrannus, nisi sibimetipsi aurem, aliamve corporis partem abscindat; quia etsi graviter peccat qui barbariem hanc præcipit, haud tamen videtur peccare qui partem ceteroqui perituram cum toto, in gratiam totius impendit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Homicidio publicâ autoritate facto.

SECTIO PRIMA.

De Reorum occisione.

WAldenses negabant licitum esse Principibus ipsis malefactores morti addicere. Scotus verò, juxtà quosdam, docuit eos solùm occidi posse quos lex divina expressit, quales sunt arioli, homicidæ, blasphemi; non alios. Sit contra

CONCLUSIO. Licet malefactores occidere, & eos etiam qui in Scripturâ non exprimuntur.

Prob. 1. pars, ex cap. 22. Exodi ubi sic: *Maleficos non patieris vivere; qui coïerit cum jumento, morte moriatur.* Et Levit. 20. interfici jubentur, qui maledixerint patri aut matri, qui declinaverint ad magos, qui cum nuru aut novercâ peccaverint; Ergo lex quæ Exodi 20 prohibet nè quis occidat, generalis non est, sed cum restrictione multiplici intelligenda.

Prob. 2. pars: 1°. ex S. Paulo Rom. 13. *Si malum feceris, time* Principem, *non enim sine causâ gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum operatur*, Ergo Princeps, ut Dei minister, morte eos punire potest, qui mala præsertim Reipublicæ perniciosa operantur.

Prob. 2°. Quia alioqui Catholici Principes nunquam possent Hæreticos tranquillitatis publicæ

oppugnatores morti addicere : Atqui hoc est contra veterum Patrum sententiam. *Si enim*, ait S. Cyprianus de exhort. ad martyrum, c. 5. *ante adventum Christi hæc servata sunt*, ut falsus Propheta interimeretur, & morte moreretur homo, qui superbiret nolens obedire Sacerdotis imperio, *quantò magis post adventum Christi servanda sunt?* Dicendum ergo cum S. Bernardo Serm. 66. in Cant. *Melius procul dubio gladio coërcentur.... quàm in suum errorem multos trajicere permittantur.*

Deut. 13. 18.

† Porrò ad hujusmodi malefactores occidendos requiritur autoritas publica. *Qui enim sine publicâ nullâ administratione maleficum occiderit, velut homicida judicabitur; & tantò ampliùs quantò sibi potestatem à Deo non concessam usurpare non timuit.* Augustinus, Lib. de Civ. Dei.

Obj. 1°. Lex Dei vetat Exodi 22. nè fur diurnus occidatur; 2°. Christus abrogavit præceptum puniendi adulterii, ut patet ex his ejus verbis ad mulierem adulteram: *Neque ego te condemnabo*; Ergo saltèm crimina quæcumque adulterio minora puniri non possunt in novâ Lege.

R. ad 1. dist. ant. Vetat id, quia necessarium non erat ut fures occiderentur, C. vetat ut rem intrinsecè malam, N. Itaque cùm Hebræa gens latrociniis addicta non esset, sufficiebat mitior pœna ad cohibendos fures. At verò furtis adeò crescentibus ut indè pax Reipublicæ & commercii securitas turbaretur, pœnam augeri oportuit. Neque id impedire potest lex Mosaïca, quæ quoad judicialia non obligat.

R. ad 2. neg. ant. Nam 1°. aliud est mulierem unam in casu singulari absolvere, aliud prohibere nè ulla deinceps puniatur; 2°. Christus eò loci non locutus est ut Legislator, sed ut pater misericors; Ergo exemplum dedit quod judices sequi aliquando possint, non quod tenere necessariò debeant.

Obj. 2°. cum Protestantibus; Falsum est quòd hæreticos occidere liceat; 1°. quia id vetuit Christus, cùm ait Matth. 13. *Sinite crescere utraque*, usque

cum scilicet & zizania, *usque ad messem*; 2°. quia Apostolus ad Tit. 3. solùm præcipit, ut hæreticus *post unam & alteram correptionem* devitetur; Ergo occisio ejusdem Apostolicæ praxi repugnat; 3°. quia sententia quæ hæreticos addicit morti, adversatur judicio puriorum ac priorum Ecclesiæ Doctorum, quales fuêre Ignatius Martyr, Irenæus, Justinus, Tertullianus, Augustinus, &c.

R. 1°. mirum esse quòd Novatores occisionem hæreticorum prohibitam esse tantopere contendant, cùm ipsi tot innocentium millia ferro & flammis extinxerint; cùm nulla doctrina ipsi vitæ Regum plus adversetur, quàm quæ à Pseudoreformatis fabricata est; cùm denique Calvinus ipse Servetum vivum comburi curaverit, & eos qui profanas Anglicanæ Liturgiæ novitates impatienter ferebant *gladio ultore* coërcendos esse definiat in Epist. 93. Ad Angliæ Protectorem.

R. 2°. Si id solum velint Protestantes, Hæreticum qui sibi soli nocet hæreticè vivendo, nec venenum suum diffundere conatur, miseratione digniorem esse quàm pœnâ; jam id docent quod in praxi sequi solent Magistratus Catholici, qui adversùs tales nè pœnam exilii quidem decernunt. His præmissis,

Ad 1. Non soli hæretici, sed & impii quicumque intelliguntur nomine zizaniorum. *Zizania*, ait Christus ipse, *filii sunt nequam*; porrò qui vetat nè passim occidantur impii, non vetat nè is vel ille occidatur. Et verò si suspenditur latro qui temporanea solùm bona aufert, quidni interim aliquando possit, qui auferendo fidem, bonum temporali quocumque potius aufert: præsertim cùm fur etiam pœnitens necetur; hæreticus verò non nisi post plures Ecclesiæ monitiones. Adde quod, ut notat Augustinus Lib. 3. contra Parmenian. cap. 2. non prohibet Christus nè zizania eradicentur, sed solùm nè eradicentur, cùm ità similia sunt tritico ut discerni facilè non possint, aut cùm subest periculum schismatis.

Ad 2. Loquebatur Apostolus non Magistratui, sed

Episcopo, cujus est solis censuris animadvertere in hæreticos.

Ad 3. quòd prioribus Ecclesiæ seculis in hæreticos capitali pœnâ animadversum non sit, partim accidit, quia principes necdum erant Christiani; partim quòd experientia paulatim docuit lenioribus remediis malum non minui, sed augeri. Primò enim adhibita est excommunicatio, deinde pecuniariæ multæ, subinde exilia; quæ cùm parum proficerent ad extrema supplicia deveniendum fuit. Et id ægrè quidem tulerunt, atque etiamnum ferunt viri christianè mansueti: sed tulerunt tandem & hodiè ferunt, nè modicum fermentum totam massam vitiet. Hinc Augustinus cujus ea *primùs sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum*, alios tandem spiritus induit quasi invitus. Unde Parmeniano conquerenti quòd ConstantiusDonatistas capitali pœnâ damnasset, his respondet verbis, Lib. 1. c. 8. *Quid non isti justè patiuntur? prius probent se non esse Hæreticos vel Schismaticos, tùm demùm de indignis pœnis suis lividam emittant vocem.* Et Tract. 11. in Joan. *Sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur.* Epist. 48.

Quæres 1°. an reus morte condemnari possit, non servato juris ordine. R. vetitum esse, Deut. 19. nè quisquam *occidatur, uno contra se dicente testimonium.* Porrò si reus sine sufficienti testimonio occidi nequit, nec à fortiori damnari potest sine examine, accusatione, convictione, ac defensione.

Hinc peccat Judex, 1°. qui gravem non adhibet diligentiam in examine rei, circumstantiarum accusatoris & testium; 2°. qui reum contra se testimonium dicentem facilè audit, & ex dictis condemnat; quia ex trito apud sanos Judices axiomate *Nemo auditur perire volens*; 3°. qui eundem reum in suî gratiam verba facientem perturbat, audire renuit, sive negat Advocatum; 4°. qui eum interrogat de rebus, quarum nè indirectè quidem præcessit accusatio ulla, vel juridica suspicio; 5°. qui eum addicit

torturæ sine probatione semiplenâ, qualis ea est quæ petitur à teste *de visu*, eòque omni exceptione majori, (& is nec esse potest reus ad mortem damnatus, nec qui ab alio vulneratus declaravit in ipso mortis articulo, sed ab hoc vel illo vulneratum fuisse) aut ab indiciis pluribus quæ gravia sunt, vehementia & manifesta ; 6°. qui eundem graviùs aut inutiliter *torqueri* mandat, ut cùm jam satis constat de crimine per testes indubios ; nisi tamen legitimè præsumatur crimen non ab uno solùm pepertatum fuisse, sed à sociis pluribus quos detegi oporteat.

L. 1. ff. de quæst. Ceterùm tortura seu quæstio *res est fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallat. Nam plerique patientiâ, sive duritiâ tormentorum ità tormenta contemnunt, ut exprimi veritas nullo modo possit : alii tantâ sunt impatientiâ, ut quodvis mentiri, quàm pati tormenta velint.* Flebile veritatis hujus exemplum refert Charondas de marito, qui tormentis victus, confessus est se uxorem suam furno inclusam combussisse, quæ tamen in litis decursu sana comparuit.

Si Judex ex cognitione injustè extortâ reum damnet, peccabit graviter, & restitutioni obnoxius erit : quia cognitio injustè extorta nullum dat jus ; ac proindè eá uti non licet, cùm medio injusto uti non liceat.

Porrò iniquè extorquetur criminis confessio, cùm reus interrogatur ullâ præcedente infamiâ, vel semiprobatione, vel sine indiciis competentibus ; 2°. cùm elicita est confessio ex quæstione cui reus injustè subjectus fuerit ; sive quia deerant indicia ob quæ pœna hæc de se gravis inureretur ; sive quia non patiebatur infirmitas, ætasve, privilegium, aut dignitas ut reus torturæ addiceretur : quanquam in Galliâ potissimùm, *reatus omnem dignitatem excludit* ; cùm delicti confessio dolosè obtenta fuit, v. g. promissâ impunitate aut pœnâ mitiori : tunc enim reo servanda erat fides, quæ etiam hosti servanda est ; 4°. cùm criminis confessio pendet à confessione sacramentali ; putà cùm improbus Sacerdos pœni-

tentis crimen revelavit absque expressissimâ istius licentiâ; aut cùm testes, qui alterius elatiori voce peccata deponentis, delictum audierunt, contra eundem deponunt judicialiter; aut demum cùm inventa est schedula continens peccata in confessione sacramentali deponenda aut deposita. Licet tamen Judici veritatem elicere blandis verbis & quibusdam industriis, ut fecit Salomon cùm infantem jussit vivum dividi.

Ceterùm potest aliquando reus præmisso generaliter processu judiciario in ipso temporis articulo interfici, 1°. cùm periculum est nè elabatur seu arte magicâ, seu quia illicò aderunt qui eum liberent; 2°. cùm Reipublicæ graviter interest ut qui in flagranti delicto repertus fuerit, statim ad aliorum terrorem plectatur; ut quandoque contingit in bello. Operæ tamen pretium fuerit ut capitalem Judicem, qui milites quosdam continuò suspendi jubet, semper comitetur Confessarius, qui iisdem ad seriam contritionem excitatis absolutionem largiatur. Imò in defectum Confessarii debet Judex reum monere de eliciendo contritionis actu.

Moris est Romæ & pluribus in locis, ut Eucharistia reis morte damnatis ipsâ etiam supplicii die administretur; & id fieri posse absque eo quòd si jejuni sint docent complures, quia tunc datur per modum Viatici. Alia est Galliæ praxis, eaque improbari nequit: quia Christus hanc Ecclesiæ potestatem concessit, ut in Sacramentorum dispensatione, salvâ eorum substantiâ id statueret, quod Sacramentorum venerationi judicaret expedire. Hâc fretus potestate S. Cyprianus sanxit in Concilio Episcoporum, peccatorem, qui non nisi in mortis periculo cœpisset veniam deprecari, Communione sacrâ prorsus esse privandum: quantò plus servari id debet erga eos qui ad mortem usque impœnitentes esse solent, & crimina sua, etiam prævio veritatis aperiendæ juramento, constanter negare. Hîc obiter nota Confessariis cavendum, nè à reis qui in car-

ceribus diù languent, decipiantur præsertim tempore Paschali : unde hi benignè quidem in confessione audiendi sunt ; sed haud facilè absolvendi ; nec absolvendi unquam nisi parati sint Judici juridicè interroganti veritatem aperire.

Quæres 2°. de quibus homicidam ut mutilatorem interrogare debeat Confessarius. R. Interrogare debet 1°. an occiderit ex repentino furoris motu, an ex veteri odio, vi cujus occidendi voluntatem pluries iteraverit ; an provocaverit occisum, aut ab eo provocatus fuerit ; an plures adhibuerit socios ; quia pro eorum numero multiplicantur peccata ipsius ; 2°. an occisus affinitate vel sanguine sibi jungeretur, an non Clericus foret, aut Religiosus ; an non plùs vel minùs superior, ut Magistratus, Tutor, Præceptor, Herus ; 3°. an idem occisus prolem haberet aut uxorem quam labore suo sustentaret ; an non plures tempore morbi in medicos expensæ factæ fuerint, &c.

Quæres 3°. quid sentiendum de legibus, quæ patri & marito permittunt ut filiam, aut uxorem turpiter inventam occidant. R. eas leges justas esse, quatenùs hanc patris aut mariti agendi rationem non puniunt; quia admodùm difficile est ut pater & maritus, altum quo hisce in circumstantiis uruntur, dolorem coërceant. Unde Ecclesia ab excommunicatione exemit eum *qui in Clericum cum uxore, matre, sorore, vel filiâ propriâ turpiter inventum, manus injecerit violentas.* At eædem leges injustæ sunt, si supponantur hujusmodi homicidia approbare : 1°. quia nullibi data est potestas patribus aut maritis filias aut uxores pro libito necandi; 2°. quia non patitur æquitas ut quis inauditus & non condemnatus occidatur; fortè enim dicet puella se vim pati, &c. 3°. quia caritati repugnat, ut quis eo occidatur in statu in quo damnationem æternam fugere vix ac nè vix quidem potest. Meritò igitur reprobata est ab Alexandro VII. sequens ista propositio : *Non peccat maritus occidens propriâ autoritate uxorem in adulterio deprehensam.*

Quæres 4°. an aliquando liceat interficere innocentem. R. negat. quia hoc & natura vetat, ut malum intrinsecè; & expresſè prohibuit Deus, Exod. 23. his verbis: *Insontem & justum non occides.* Hinc non licet suffocare rabiosos nè aliis noceant, sed includere & alligare. Hinc etiam homicidæ sunt qui in bello etiam justo interficiunt innocentes, ut sunt parvuli, mulieres, agricolæ, peregrini, Religiosi, Moniales, Clerici. Quòd si innocentes nocentibus permixti, ab iis discerni non possint, licet alios cum aliis involvere, sed tunc tantùm quando bellum justum aliter expediri non potest.

Sed quid si tyrannus civitatem obsidens, innocentis mortem petat, minitando se alioqui omnes Reipublicæ cives perempturum? R. eum non posse à civibus occidi; tùm quia generaliter vetat Deus ne innocens occidatur; tùm quia etsi civitas civium suorum vitam exponere potest jubendo ut contra hostes pugnent, iis tamen auferre vitam nequit, nisi Reipublicæ perniciosi sint: porrò innocens quà talis non nocet Reipublicæ, sed potiùs prodest.

Imò nec tyranno tradi potest innocens ab eo occidendus: sed tunc ut suorum concivium stragem avertat, tenetur ex caritate & justitiâ legali se tradere; potestque id ei Respublica præcipere, & nisi obediat, jam ab eâ tradi poterit, ut qui non sit ampliùs innocens, quatenùs & privatum bonum suum pluris æstimat quàm commune, & Superioribus id ad quod jam tenetur præcipientibus obedire recusat.

SECTIO SECUNDA.

De Occisione quæ fit in bello.

BEllum definitur, Publica armorum assumptio, Reipublicæ ab extraneis tuendæ, aut vindicandæ gratiâ. Hinc bellum duplex est, aliud defensivum, quo vis ab aggressore illata vi propulsatur; aliud offensivum, quo hostis hostem aggreditur, ut ab eo illati sive in bonis, sive in honore damni compensa-

tionem obtineat. Hinc etiam bellum distinguitur à seditione quæ inter ejusdem Regni incolas suboritur : quanquam bellum civile nuncupatur seditio in quâ pars quædam Regni contra aliam dimicat.

Jam quæritur, 1°. an bellum licitum sit, & quâ conditione ; 2°. quæ in bello aut ejus occasione committantur peccata.

PUNCTUM PRIMUM.

An licitum sit bellum, & quibus conditionibus.

Bellum rem esse de se malam censuerunt Manichæi. Lutherus verò ità bellum contra Christianos, Papam præsertim & Papistas approbavit, ut docuerit non licere bellare cum Turcis ; quia est id reluctari Deo nostras per eos iniquitates visitanti. Sit

CONCLUSIO I. Licitum est etiam Christianis belligerare, positis ponendis.

Prob. 1°. Quia antiqui Patriarchæ, ut Abraham, Moïses, Josue, Gedeon, David, aliique innumeri piè & sanctè bella gesserunt : Atqui hæc belligerandi licentia nullibi in novâ Lege revocata est, sed è contrario satis apertè confirmata; 2°. quia rogatus Joannes Baptista à militibus, quid sibi ad æternam salutem facto opus esset, non præcipit *ut se militiæ subtraherent*, prout notat S. Augustinus, Ep. 5. 3°. quia Christus Matth. 8. Centurionis se milites sub se habere dicentis, fidem laudavit, non autem imperavit militiæ desertionem; 4°. quia Centurio alius Act. 10 prædicatur ut vir justus ac timens Deum, & is tamen & miles erat, & miles esse non destitit ; Ergo.

Luc. 3.

Et verò vim vi repellere omnia jura, legesque permittunt : porrò inter Principes vis illata armis, non aliter quàm armis repelli potest.

Obj. Qui prohibet ne resistatur malo, & mortem per gladium comminatur iisqui acceperunt gladium, ille bellum omninò vetat ; Atqui Christus utrumque hoc fecit. Primum quidem Matth. 5. *Ego autem dico vobis non resistere malo.* Secundum autem Matth. 26.

ubi ait: *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.*

R. ad 1. part. dist. min. Christus prohibet nè resistatur malo, animo passionis, C. prohibet purè & simpliciter, N. Itaque cùm bella & lites sint innumerorum malorum radix, monet Salvator, ut ad hæc remedia rarò & cautè deveniantur. Atque idem docuit Apostolus I. Corinth. 6. ubi ait: *Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis patimini?* Sed neque Magister, neque discipulus absolutè prohibuit nè suam quisque rem juridicè repeteret, seu armis, seu lite coram Judicibus intentâ: cùm ipse Paulus qui Christi mentem textu citato genuinè reddidit, non absolutè lites Christianis interdicat, sed vel eas quæ ad ethnicos Judices cum Infidelium & Fidelium scandalo deferebantur; vel eas quæ ex injustitiâ fiebant, aut saltèm avidiori rei suæ repetendæ desiderio, quod Apostolus vocat *delictum*, id est, virtutis infirmitatem.

Ad 2. part. dist. Christus mortem comminatur iis qui propriâ autoritate gladium acceperint, prout fecit S. Petrus, plus agens quàm sibi fuerat imperatum, C. qui gladium acceperint autoritate publicâ, N.

CONCLUSIO II. Ut bellum sit omnimodè licitum requiritur ut fiat, 1°. autoritate publicâ; 2°. justâ de causâ; 3°. rectâ intentione; 4°. cum justo moderamine.

Prob. 1. pars: 1°. quia privati habent Superiores coram quibus jus suum prosequi possint; Ergo illud insequi non debent vi armorum, quæ tunc solùm licitè sumuntur, cùm & autoritate publicâ sumuntur, & deest alia quævis juris sui consequendi via; 2°. quia bellum est actus justitiæ vindicativæ; porrò injurias vindicare, ad eum solum pertinet, qui publicam habet autoritatem.

Hinc bellum indicere non potest nisi Princeps supremus, aut Respublica perfecta, id est, quæ alterius Reipublicæ pars non sit. Potest tamen quævis Communitas etiam imperfecta injustum invasorem armis repellere; est enim id consonum rationi, nec deest tacita Superioris licentia.

Prob. 2. pars. Bellum est actus justitiæ vindicativæ, & quidem gravis: Atqui actus tanti momenti non nisi justâ de causâ exerceri potest.

Porrò belli causa, generaliter loquendo, una solùm est, illata scilicet injuria, nec resarcita. Verùm necesse est 1°. ut illata injuria vel sit gravis, vel nisi compescatur, in gravem abitura sit; 2°. ut bellum non sit illaturum majora Christianæ Reipublicæ damna, quàm ea sint quorum intenditur reparatio: quia tunc se habet Princeps ut pars Reipublicæ totius, cujus commune bonum particulari suo præponere tenetur; 3°. ut non ante ad bellum deveniatur, quàm tentatæ fuerint aliæ satisfactionem obtinendi viæ. Unde teneri videtur ex justitiâ Princeps acceptare satisfactionem sibi oblatam flagrante jam bello; quia statim ac congrua offertur satisfactio, bellum desinit esse necessarium; Ergo & licitum esse desinit, cùm ob innumera quæ parit mala, non nisi ob necessitatem licitum esse possit, ut docet Augustinus.

Hæc tamen vix inservire possunt in praxi; quia cùm sæpè offeratur satisfactio ut hostis à faustâ confligendi occisione deturbetur, utve exercitus numerosior habeat spatium accedendi, vix ut plurimùm definiri potest, an hostis satisfactionem paret, an insidias.

† † Sed quid si dubitetur justane sit belli causa?

R. Vel Princeps ipse dubitat, vel subditi ejus, vel extranei qui sub vexillis ejus dimicare vellent.

Si 1. ante omnia serium rei totius institui debet examen. Et quidem si de injuriæ causâ agitur, non licet movere bellum; quia nec licet dubiam injuriam certâ tot hominum stragere ulcisci. Si verò de possessione sermo sit, in dubio favorabilior est conditio possidentis. Res tamen discutienda erit, admissis illius qui non possidet, Legatis; qui si rejiciantur, bellum indicere licebit. Si competitorum alter plus altero juris habeat, ei rem pro rata juris sui prosequi concessum est.

Si 2. subditi Principis, & militiæ nomen dare possunt, & jam inscripti decertare debent absque exa-

mine: 1°. quia in dubio quiſque Superiori parere tenetur, cùm id exigat & ſubordinatio debita, & poſſeſſio poteſtatis præcipiendi quæ Principi ineſt; 2°. quia grave caperet præjudicium publica res, ſi ob militum dubia quieſceret bellum, cùm nec omnes de cauſis belli inſtrui poſſint; nec qui inſtrui poſſent, ſemper inſtrui expediat.

Quod de militibus ſubditis, idem dicendum de iis qui ante bellum ſtipendiarii erant. Habet enim Princeps jus certum in eorum operas, quo, in caſu dubii, privari non poteſt.

Si 3. tenentur extranei illi inveſtigare juſtitiam belli, & quandiu perſeverat dubium abſtinere à militiâ. Ratio eſt, quia abſtinendo ab armis, nulli injuſtitiam faciunt, cùm extraneo Principi obedientiam non debeant, militandò autem exponunt ſe periculo gravem hoſtibus injuriam iuferendi.

* Prob. 3. pars de intentione rectâ: tùm quia hæc in ſingulis actionibus requiritur, & à fortiori in iis quæ ſunt gravioris momenti; tùm quia, ut ait Auguſtinus, Ep. 189. bellum geritur, ut pax acquiratur. *

Is tamen rectæ intentionis defectus, caritati ſolùm, non autem juſtitiæ adverſaretur. Unde ſuppoſitis æquâ bellandi causâ, & autoritatis publicæ ſigillo nulla incumberet obligatio reſtituendi; niſi vindictæ libido traxiſſet ultra metas.

† Prob. 4. pars; quia dum geritur bellum, meminiſſe debent duces & milites, ſe non latronum aut ſicariorum partes agere, ſed legitimæ vindictæ miniſtrorum: unde etſi occidere poſſunt, ſpoliare, &c. debent tamen vitare quidquid crudelitatem ſapit, & ordinarios limites prætergreditur. Hinc quoad vitam parcere debent innocentibus, quorum nomine hîc veniunt infantes etiam Turcarum, pueri, ſenes, ruſtici, mercatores, peregrini, amentes, Clerici, Religioſi, & quicumque geſtandis armis impares ſunt. Si tamen Clerici, Religioſi, aut ipſæ mulieres ſe ſe bello immiſceant, aggeres erigendo, &c. jam digni ſunt aliorum ſorte, eorumque mors directè intendi poteſt. †

Etsi verò Clericorum, & advenarum qui se ut tales gerunt, vitæ parcendum est, possunt tamen eorum auferri bona, si prævideatur hostem iis usurum esse. Si quid tamen ex iis supersit finito bello, restitui debet: quia res Deo sacræ, v. g. tolli non potuerunt nisi ad præcavendam hostium utilitatem, quæ jam non indiget præcaveri.

Quod ad eos attinet, qui in bello nocentes reputantur, quia censentur iniquè præliari, his etsi se supplices victori dedant, quandoque vita eripi potest in pœnam criminis, ad aliorum terrorem, quandoque benigniùs agendum est; & id pendet à circumstantiis tùm temporis, tùm & hostium quibuscum manus conferuntur.

PUNCTUM SECUNDUM.

De Peccatis eorum qui Bello inserviunt.

QUæ hactenùs de bello dicta sunt, paucis proderunt Confessariis; multò majoris sunt usûs quæ nunc veniunt disputanda. Sit

CONCLUSIO I. Multipliciter peccant duces exercituum, seu primarii, seu subordinati.

Prob. quia peccant 1°. cùm vi, fraude, vel dolo milites conscribunt; de quo infrà.

2°. Cùm sinè necessitate, aut Papæ licentiâ, Clericos in sacris, etiam spontè se offerentes recipiunt; quia gravi eorum sacrilegio cooperantur. *Sylvius. pag. 241.*

3°. Cùm eosdem pro Clericis sacris cognitos non dimittunt.

4°. Cùm milites suos vendunt aut commutant, nisi de eo conventum sit saltèm tacitè.

5°. Cùm eorum curam quoad animam & corpus non gerunt, cùm percutiunt injuriosè, cùm asperioribus verbis alloquuntur.

6°. Cùm promissam abeundi copiam suo tempore invitis denegant: aliud enim esset si amicè ad longius ministerium allicerent.

7°. Cùm debita militibus stipendia subtrahunt;

vel minuunt; potumve vel cibum vitiatum aut periculosum præbent, ut parcant sumptibus. Et hi restituere debent stipendia militibus, & damnum à militibus illatum ut viverent.

8°. Cùm militum rapinas, concussiones, stupra, aliaque crimina, nec puniunt, nec impediunt quantùm licet. Itèm cùm merces interdictas, contra Codicis militaris legem vel transferunt ipsi, vel à militibus transferri sinunt.

9°. Cùm periculosæ gloriæ avidi, urbem vi capiunt, quam in deditionem certis & æquis conditionibus accipere potuerant. Urbem enim expugnare impetu vix unquam licet ob immania quæ indè subsequuntur flagitia.

10°. Cùm in expugnatæ urbis deprædatione, non obstant pro virili nè spolientur Ecclesiæ, aut comburantur, nisi arcium instar munitæ sint: nè miles virginum Monasteria ingrediatur.

11°. Cùm pagos quosdam nimiâ militum copiâ gravant, vel militum instar recipi faciunt qui milites non sunt: vel à certis pagis munera recipiunt, ut milites ducant vel mittant in alium pagum hospitaturos: sic enim duo loca gravant pro uno contra jura civium.

12°. Cùm accipiunt xenia ad impediendas militum vexationes, quas ex officio impedire tenentur.

13°. Cùm temerè ineunt prælium, aut absque rationabili causâ exponunt militum vitam.

14°. Cùm ignaviter decertant, & milites extra casum necessitatis præbent fugiendi exemplum: multò magis cùm antè conflictum è capite phalangis suæ discedunt.

15°. Cùm in spoliorum aut onerum distributione justitiam distributivam violant.

16°. Cùm pauciores habent milites, & stipendium recipiunt pro pluribus; nisi, quod satis rarò evenit, in id consentiat Princeps, ut duces perpessis damnis fatigati novas cogere copias possint. Itèm si in turbarum lustratione suppositos milites educant coram Inspectore.

Neque id licet etiam in compensationem stipendii, quod de suo contulerint militibus : 1°. quia compensatio mendaciter extorta, non vacat à peccato ; 2°. quia hæc agendi ratio potest esse admodum exitialis Principi, qui ratus se tot habere milites, non plures mittit ad castra : unde fit ut hostes, si non vincant, at saltèm non vincantur ; 3°. quia causa sunt gravis peccati, quod committunt fictitii illi milites injustitiæ cooperando, quam & in defectum Ducis resarcire tenentur, nisi egerint metu gravioris mali ; quo sensu excusari solent rustici, qui prædas vehunt.

Etsi verò in plerisque ex casibus modò recensitis inferiores Duces ad restituendum tenentur, hæc tamen restitutionis obligatio quandoque cadit in Principem supremum, ejusque ministros ; 1°. cùm imperio aut consilio iniqua bella movent ; 2°. cùm in bello justo milites à deprædationibus iniquis, incendiis, stupris, &c. pœnarum severitate non coërcent ; 3°. cùm militibus non subministrant necessaria ; unde eos ; nè fame pereant, furari necessum est.

Conclusio II. Multipliciter quoque peccant milites gregarii.

Prob. 1°. quia peccant contra Principem, cùm bona ejus tueri non curant ; cùm eum produnt seu transmigrando ad hostes, seu secreta belli revelando ; cùm deserunt stationem suam tametsi periculosam ; cùm latentes hostes non indicant ; cùm in prælio ignaviter pugnant, vel fugiunt victoriâ necdum desperatâ. Hæc peccata sunt contra justitiam ; quia milites stipendio conducuntur, ut cum ipsius vitæ periculo fideliter serviant.

2°. Peccant contra subordinatos Duces, 1°. cùm à signis discedunt : unde desertores non modò equum, vestem & arma, aut pretium quod inscriptionis tempore receperunt, restituere debent, sed & valorem obsequii quod præstituri erant attento spatio temporis, quo inservire tenebantur. Peccant etiam tunc & contra Deum ob violatam juramenti militaris fidem ;

Idem; & contra seipsos, quia certo mortis periculo se objiciunt, si deprehendantur; 2°. cùm Duci parere detrectant; 3°. cùm sine ejus licentiâ recedunt à castris, à quibus si pro nutu abesse liceret, qui superessent, irruenti hosti strenuè excipiendo impares efficerentur; 4°. cùm à militiâ ante condictum tempus sub mendaci prætextu excedunt: pacta enim conventa servari debent.

3°. Peccant contra hospites suos, aliosve, cùm eos indebitè gravant, vel dicteriis impetunt. Neque eos excusat dissimulatio Principis, aut Capitanei autoritas, (nisi hoc fieret in pœnam civibus justè inflictam, vel istis per modum tributi impositum sit, ut minora quædam subministrent copiis apud se transeuntibus aut hiemantibus.) Indè verò quanta restitutionum seges, & quàm raró ab iis quibus debetur collecta! *Sylvius.*

4°. Peccant contra hostilium terrarum incolas, cùm injussi, & à fortiori cùm contra Ducis prohibitionem, ferro & flammis omnia depopulantur; cùm eos qui *contributiones* pendunt, barbarè spoliant; & à fortiori cùm abutantur virginibus. In his autem injustitiæ casibus tenentur ad restituendum vel ipsis rerum dominis, si dignoscantur; vel multitudini læsæ, idque per manus Episcopi, vel Parochorum.

Hìc notandum & duces & milites plerosque ob paratam duelli inferendi vel acceptandi voluntatem esse absolutionis incapaces.

CONCLUSIO III. Multipliciter quoque peccant castrensis annonæ Venditores, seu Vivendarii, & Provisores, seu Ammonitionarii.

Prob. 1. pars. Vivendarii communem mercatorum legem sequi debent: Ergo peccant & ad restituendum tenentur, 1°. cùm facto inter se monopolio conveniunt, ut panis, vinum, paleæ, avena, aut nimio, aut non nisi rigoroso pretio distrahantur; 2°. cùm taxatum castrensi lege pretium transgrediuntur; 3°. cùm Duces muneribus circumve-

niunt ut milites obligent ad emendum apud se, apud alios.

Prob. 2. pars. Graviter enim peccant victu provisores, cùm frumentum, avenam, fœnum alia vel corrupta, vel vilioris pretii, quàm de conventum erat, subministrant extra casum neces tatis, & tunc de natura rerum monere debent, quantùm fieri licebit, avertatur damnum ex rei tiatæ usu impendens; 2°. cùm Provinciarum Pr positos seu Intendentes donis inducunt, ut gr pretium taxent viliori pretio, aut privatos pro beant ab emendo, ut interim emant ipsi, quo p voluerint pretio; 3°. cùm Opinatores * excæc muneribus, ut fraudem quam vident, reticea 4°. cùm de indebito panum, candelarum, liq rum numero conveniunt cum belli Ducibus in pr judicium Principis; 5°. cùm non provident te pore suo militibus necessaria; unde eos fame, f gore & miseriâ confici evenit, aut ubilibet depr dari; 6°. cùm Regis nomine abutuntur, ut ab iis fr menta extrahant, qui ab eo onere immunes sunt.

* *Contro-leurs.*

Peccant etiam ærarii bellorum Tribuni, seu Th saurarii, 1°. cùm fingunt se non habere pecunia regiam, ut extundant munera à militibus, quib se ex ære proprio anticipatam facere solutionem mulant; 2°. cùm solutionem differunt, ut interi mutuo dent pecuniam regiam, & ex eâ lucrentu 3°. cùm in stipendiorum solutione utuntur cambi usurariis, fingendo, v. g. se in Alsaciâ solvere, quod Parisiis solvunt; 4°. cùm in militum inspe tione conveniunt de substituendis suppositis milit bus, * ut stipendia quæ fictitiis hujusmodi turm reipsâ non solvuntur, dividant inter se; quod jure naturali vetitum esse liquet, & Regiis Constitu tionibus prohibitum est sub pœnâ exauctorationis.

* *Passe-volans.*

Ut solvantur quædam difficultates.

Quæres 1°. an qui vigente bello justo sine Princ pis autoritate decertant, ad restituendum tenean tur. R. affirmat. si desit etiam tacitus Principis con

sensus. Ratio est 1°. quia sic fieret bellum privatâ autoritate, quod non licet; 2°. quia malè ordinata privatorum prælia plùs plerumque nocerent Principi & Reipublicæ, quàm prodessent. Nescit enim plebs sibi permissa intra moderationis limites sistere; unde sæpiùs aggeraret iras hostium, etiam cùm leniri expedit.

Hinc peccant rustici, qui cùm militiæ nomen non dederint, occidunt, spoliant, &c. Si tamen rustici à parte hostium stantes, rusticos nostros expolient; his videtur licitum excurrere in agros eorum etiam hostium à quibus nihil damni pertulêre : quia sunt membra Reipublicæ, quæ quam fecit injuriam reparare non vult; & censetur virtualiter consentire Princeps, ut hoc modo jacturam suam reparent, qui eandem aliter reparare non possunt. *Sylvius.*

Quæres 2°. an bellum utrique justum esse queat. R. bellum non posse utrinque justum esse materialiter : quia fieri nequit ut res quam repetit alter ut suam, alter autem reddere non vult, sit simul utriusque. At verò bellum potest utrinque justum esse formaliter, id est, justum utrinque bonâ fide reputari. Se enim habet bellum ut privatorum lites, in quibus tam petitor quàm defendens, rem de qui lis est, suam ambo esse inculpatè credunt.

Quæres 3°. an peccent, qui per vim ad militiam cogunt, & ad quid teneantur.

R. ad. 1. peccare eos graviter, 1°. quia in materiâ gravi Regiis Sanctionibus contradicunt; 2°. qui homini invito durum opus imponunt; 3°. quia parentes, totamque aliquando familiam solatio & subsidio privant.

R. ad 2. teneri eos de damno toto quod patitur, seu is qui vi aut dolo militiæ inscriptus est, seu parentes ejus, uxor, liberi, creditores, &c. sequitur ex dicendis ubi de Justitiâ.

Quæres 4°. an in bello insidiis & stratagematibus uti liceat. R. affirmat. Sic licitum est hostium vestibus ac signis militaribus uti, & fugam simulare,

Josuë 8. v. 8. 15. prout mandante Deo fecit Josuë. Unde Augustinus, q. 10. in Josuë : *Cùm*, inquit, *justum quis bellum susceperit, utrùm apertâ pugnâ, an per insidias vincat, nihil ad justitiam interest*; secundùm id Poëtæ : *Dolus an virtus quin in hoste requirat?* Et verò jam ab uniuscujusque belli limine præmoniti sunt hostes, se ab hostibus omni quâ poterunt viâ circumveniendos esse: ergo si falluntur, culpâ suâ falluntur.

Neque tamen quibuscumque insidiis contra hostes uti licebit. Sic nec excubias agentem inebriare licet, nec quemquam sollicitare ad occidendum Principem suum, ad prodendam civitatem, &c. est enim id inducere ad grave peccatum, & facere mala ut eveniant bona.

Quæres 5°. an diebus festis præliari licitum sit? *1. c. 1.* R. affirm. Patet id 1°. exemplo Machabæorum, & eorum etiam è Christianis Principibus, qui majori pietate floruerunt; 2°. quia Festorum observatio non impedit quominus possit suam quisque vitam tueri. Quin & bellum offensivum festis diebus licitum est, ut obtineatur, quæ aliàs fortassis obtineri non posset, insignis victoria. Extra necessitatem verò bellare prædictis diebus, modò non omittatur auditio Missæ, non excedit culpam venialem, ex Sylvio & aliis pluribus.

ARTICULUS TERTIUS.

De homicidio privatâ autoritate facto.

HOmicidium quod fit independenter à Judicis autoritate, vel est *necessarium*, cùm quis occidit nè occidatur; vel *voluntarium*, cùm quis vult mortem alterius seu in se ipsâ, seu in causâ ab eâdem morte prorsus inseparabili; vel *casuale* : idque duplex est; casuale *simplex*, quod præter agentis intentionem sequitur ex actione, ex quâ nec prævidebatur, nec moraliter prævideri poterat secutum; & casuale *mixtum*, quod quis reipsâ non in-

tendit, sed prævidere potuit, & ideò impedire.

Constat homicidium simpliciter casuale, utpotè involuntarium excusari à culpâ. Hinc non est homicidii reus, 1°. qui inculpabiliter ebrius alium occidit; imò nec reus esset homicidii, qui suâ culpâ ebrius haud prævidere potuisset homicidium quod perpetravit; 2°. qui admisit quidem culpam, sed inefficacem respectu homicidii: ut si quis leviter vulneravit alium, cui vulnus, vel Chirurgi negligentiâ, vel incuriâ propriâ corruptum, mortem attulerit; 3°. qui causam de se mortiferam posuit, sed adhibitâ omni, quæ viri prudentis judicio adhiberi potuit, diligentiâ, ut si venator explosâ fistulâ, postquam satis circumspexit, num adesset aliquis, hominem occiderit.

Constat rursùs homicidium mixtum, esse peccatum plus aut minus grave, prout plus minusve habet voluntarii. Hinc homicidii rei sunt, 1°. qui actum etiam licitum, sed periculosum faciunt, non adhibitâ sufficienti diligentiâ; ut patet in nutrice, quæ infantulum relinquit in loco unde decidere potest; 2°. qui actum ponunt periculosum, nec in potestate habent ut sint sufficienter diligentes. Hinc graviter peccant parentes, cui cùm somni tempore in omnem partem se versent, tenellos infantes in eodem secum lecto reponunt; quia cùm nec à somno abstinere, nec sibi dormiendo invigilare queant, in perpetuo suffocandæ prolis periculo, adeòque & statu peccati versantur; 3°. qui omittendo aliquid ad quod tenentur, causa sint cur alter pereat; ut Medici, quorum negligentia vel imperitia ægro mortem affert; Advocati, qui innocentis causam malè tuendo, causa sunt cur capite plectatur, &c. Etsi verò graviter peccat, & homicidii latè sumpti reus est, qui omisit quidpiam, ad quod ex caritate sola tenebatur, non est tamen restitutioni obnoxius aut irrigularitati, de quibus alibi.

Jam dicendum de abortu, de occisione ad suî suorumve defensionem, & de duello.

SECTIO PRIMA.

An liceat Abortum procurare.

ABortus est ejectio præmatura fœtûs animati vel inanimati, quem mulier gestat. Unde ejectio seminis ante conceptionem, nec propriè abortus est, nec abortûs pœnas inducit.

Abortus intendi potest vel directè vel indirectè; & tunc meliùs aliquando diceretur permitti, aut non impediri, quàm intendi. Directè quidem, ut si mulier potionem sumat eo fine ut uteri sui fructum ejiciat; indirectè verò, ut si quid faciat, unde per accidens & contra intentionem sequi possit ejusdem fructûs extinctio. Patebit utrumque gemino exemplo: Mulier, quæ infamiam veretur, projicit se per fenestram, ut abortum faciat; en directa abortûs intentio. Mulier quæ multis precibus prolem poposcit à Deo, irruente flammâ, per eadem fenestram se projicit; en abortûs non tam intentio, quàm permissio. Prima agit *cum desiderio* abortûs: secunda agit *cum periculo* abortûs; sed abortum verè non intendit. Sunt tamen multi casus inter utrumque medii: sic non eadem est conditio mulieris gravidæ, quæ ut saltet elegantiùs, uterum cingit zonâ strictiori, quàm illius quæ ut victum lucretur, fert onus nimium; & hæc plurimum adhuc differt ab eâ, quæ nè viva comburatur, insilit per murum.

Jam tria quæruntur, 1°. utrùm puellæ, quæ honori suo aliter consulere non potest, liceat abortum sibi procurare, saltèm cùm fœtus necdum est animatus; 2°. an peccet Medicus, qui aliter vitæ matris succurrere non valens, tradit ei potionem ex quâ moraliter certus est secuturam esse fœtûs ejectionem; 3°. quibus subjaceant pœnis qui abortum procurant. Sit

CONCLUSIO I. Abortum procurare in primo casu, mortale est peccatum.

* Prob. 1°. ex Concilio Ancyrano an. 314. ubi

sic : *De mulieribus quæ agunt ut partus utero conceptos excutiant, antiqua* Concilii Illiberitani *definitio, usque ad exitum vitæ eas ab Ecclesiâ removet; humaniùs autem nunc definimus, ut eis decem annorum tempus secundùm præfixos gradus pœnitentiæ largiamur.* Grande profectò oportuit esse scelus propter quod usque ad exitum vitæ aliquis ab Ecclesiâ ejectus erat, & deinde per indulgentiam decem pœnitentiæ annis subjectus.

Concil. Illiber. an. 305. Can. 63.

† Prob. 2°. ex Tertulliano Apologet. c. 9. *Homicidii festinatio est prohibere nasci : nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet. Homo est, & qui est futurus :* Atqui homicidii festinatio peccatum est mortale; Ergo. †

Prob. 3°. ex censurâ genuinæ hujus propositionis : I. *Licet procurare abortum ante animationem fœtûs, nè puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.* II. *Videtur probabile omnem fœtum, quandiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primùm incipere eandem habere, cùm paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.* Quas quidem infandas theses, nè quis defenderet meritò prohibuit Innocentius XI. idque sub pœnâ excommunicationis ipso facto incurrendæ, & Apostolicæ Sedi præterquam in articulo mortis reservatæ.

CONCLUSIO III. Quando fœtus est aut esse putatur animatus, imò cùm de hoc dubitatur, non licet matri etiamsi alioquin versetur in certo mortis periculo, præbere medicinam de se tendentem ad occasionem fœtûs.

Prob. 1°. quia hoc esset directè cooperari ad occisionem innocentis, quod per se malum est; 2°. quia ex c. 10. XIV. q. 5. *Si non potest subveniri alteri nisi alter lædatur, commodiùs est neutrum juvari, quàm gravari alterum*; 3°. quia inde futurum est ut infans spiritualem & corporalem vitam perdat; vel saltèm dubium est an non tali periculo exponatur.

Sed licetne, si fœtus nondum sit animatus, præ-

bere matri alioqui certò perituræ, medicinam qua ex naturâ suâ ad abortum tendat? R. negat. 1° quia non magis licet mulieri abortum procurare a vitandum mortis periculum quæ ipsi ab intrinsec impendet, quàm eidem liceat impedire conceptionem ad vitandum idem periculum quod expert est sibi imminere ex partu, aut eidem ex detection criminis imminet, si concipiat, & fœtus in lucem prodeat: Atqui non potest mulier in secundo cas conceptionem impedire, &c. Ergo nec in prim abortum procurare sibi potest.

2°. Non sunt facienda mala ut eveniant bona Sed abortum procurare per se malum est, ut pate ex dictis; Ergo.

3°. Non potest etiam ad vitæ conservatione procurari pollutio, ope pharmaci aut ciborum e quibus futura putetur: Atqui abortûs procurati majorem habet mali speciem, quàm pollutio; hæ enim unum semen, illa duo destruit; Ergò mult tutius est, ac proindè necessarium, ut mulier s divinæ committat providentiæ, quàm ut fœtu etiam inanimati perniciem intendat.

Quid ergo, inquies, quid præcisè in totâ abo tûs materiâ fieri potest?

R. cum sanioribus Theologis, quibus religio insistam: 1°. nihil unquam sumere licet aut dare intentione abortûs procurandi, etiamsi agatur c servandâ, non dico, famâ, sed etiam vitâ matri Et id locum habet, tametsi fœtus necdum anin donatus sit. Sequitur ex dictis.

R. 2°. Cùm mater vexatur morbo, quo minin verisimile est illam extinctum iri, prolem verò pe dendam, si aut venam incidat, aut sumat certu aliquod medicamentum, non licet remedia ha tentare: quia mulier pluris animam fœtûs, in procreationem hominis inchoatam æstimare debe quàm propriam valetudinem. Quin si dubium du taxat fuerit, an ex potione perdenda sit prole censeo potionem prorsùs esse repudiandam, qu ratio præcedens etiam pro casu dubii militat.

R. 3°. Si prudenter judicent Medici matrem certò morituram esse nisi utatur medicamento, quod inducat periculum abortûs, potest medicamentum hoc dari & recipi, si fœtus necdum sit animatus, modò remedium de se sit salutare, & ad abortum non tendat, nec proindè alio detur intuitu quàm matris innocenter sublevandæ. Ità communiter Theologi, ait Comitolus, Sylvius, Habert, Moralis Gratianopol. 1°. quia tunc abortus neque ex intentione operantis, neque ex intentione operis sequitur ex medicina; 2°. quia pati potest homo quasdam incisiones, etsi periculum sit nè propter eas pereat, v. g. ex gangrenâ, 3°. quia tunc consulitur vitæ matris, cum lucro fœtûs, qui pereunte matre peribit certò, eâdem verò liberatâ fortè liberabitur.

R. 4°. idem dicendum esse, etiamsi fœtus sit animatus, modò certò constet & matrem alioqui morituram esse, & fœtum sine baptismo extinctum iri. Ità iidem. Ratio est 1°. quia desperatâ salute temporali matris, & æternâ, ut supponimus, salute infantis; nihil meliùs fieri, potest, quàm si uterque juvetur quo meliori modo licet: Atqui tunc proles non potest meliùs juvari, quàm si juvetur mater; neque hæc meliùs potest juvari, quàm medicamine de se salutari, ex quo quidem fortè sequetur abortus, sed fortè etiam sequetur sanitas matris sine abortu; 2°. quia se interficere videtur ea quæ medicinam de se propulsivam morbi & mortis sumere renuit. Quid enim interest an vitam ferro sibi exauriat, an recusato alimento, vel medicamine ad conservandam vitam instituto? Recusat, inquies, ne noceat proli. Sumit, inquam ego, ut servet prolem, cujus vita vitæ suæ alligata est; & quæ extingui quidem poterit ex medicinâ, sicut ex eâdem extingui poterit mater; sed contra agentis intentionem, & actu quem supponimus de se ad abortum non ordinari.

R. 5°. Si spes sit, extinctâ matre, proditurum infantem & baptisandum, non licet curare matrem cum vero prolis periculo. Ratio est quia *tempora-*

lem vitam suam, pro æterna proximi non dubitabit Christianus amittere, ex S. Augustino. Aliud erit 1°. si medicina habeat se indifferenter ad abortum, id est, neque promovendo, neque impediendo; 2°. si æquale sit periculum abortûs, sive medicina sumatur, sive non; tunc enim sine majori fœtûs periculo consulitur vitæ matris.

Quæres 1°. quo tempore fœtus animâ donetur.

R. Theologi fermè cuncti adhærentes Glossæ, corpus maris die 40. feminæ autem die 80. absolvi & animâ informari volunt. Huic opinioni adhærendum est, quando agitur de pœnis Ecclesiasticis, quia eam hoc in puncto sequitur sacra Pœnitentiaria, ut ex Navarro tradit Sylvius 2. 2. q. 64. art. 7.

Si concepti fœtûs indicium quæras, hoc dabit Hippocrates apud Comitolum ibid. *Mulieri dormituræ incœnatæ, mulsam aquam* frigidam *præbeto: si ventris tormina passa fuerit, concepit; sin minùs, non concepit.*

Quæres 2°. quibus subjaceant pœnis qui animati fœtûs ejectionem procurant; & qui procurare eam censendi sint.

Sixtus V. R. ad 1. eos si *Clerici fuerint, omni privilegio Clericali, Officiis, Dignitatibus, & Beneficiis Ecclesiasticis* * *ipso facto privari, & in futurum inhabiles* esse *ad ea suscipienda*; nec *ad sacros Ordines promoveri, aut in susceptis Ordinibus ministrare ullo modo* posse. Quòd si *Clerici non fuerint*, plenam etiam irregularitatem contrahunt; nec non & excommunicationem *Gregor. XIV.* à quâ hodie absolvi possunt à quolibet *Confessario tam seculari quàm regulari ad Christi fidelium confessiones audiendas, & ad hos casus specialiter per loci Ordinarium deputato*: ubi cùm Ordinarii licentiam requirat Gregorius, patet non sufficere deputationem à Provinciali, nisi respectu suorum; quia erga istos, non erga seculares est Ordinarius.

* Nota privationem Beneficiorum à Sixto V. decretam non habere locum nisi post sententiam Judicis, nisi procuratio obortûs sit simul parricidium.

Nota *quòd si dubitatur utrum ex percussione vel rei sumptione secutus fuerit abortus, vel aliâ ex causâ, vel utrùm puerperium esset formatum, vel non, si probabiliter dubitat, debet à promotione & ministerio abstinere, nè periculosè se committat.* Ità S. Antonin. 3. part. tit. 28. c. 2.

R. ad 2. prædictas pœnas incurri ab iis 1°. qui abortum directè intendunt eive cooperantur, seu *percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laboribusque mulieri prægnanti impositis,* seu *opem, consilium, favorem scienter dando, ac etiam scribendo litteras,* vel *aliis verbis, aut signis* juvando vel consulendo. Ità Sixtus V. cujus Bullæ nihil in hâc parte derogatum est à Gregorio XIV. 2°. & ab eis qui abortum volunt interpretativè solùm, ut si quis prægnantem feminam acriùs verberet; si mulier gravida saltet immoderatè; si experta se abortum facere, quando fert onus grave, illud tamen portandum suscipit, nisi hoc inadvertenter faciat; & tunc quamvis incogitantia ejus possit non vacare à mortali, videtur non incurrere excommunicationem. *Sylvius.*

SECTIO SECUNDA.

An occidi possit Invasor vitæ, bonorum, &c.

NOT. 1°. Quæstio prima procedit de aggressore actuali: satis enim convenit quòd ante vel post moralem actum aggressionis non liceat quempiam occidere; quia non aliter vi uti licet, quàm ad vim repellendam. Hinc non licet occidere aut repercutere eum qui postquam aggressus est, fugæ se dedit, quive accepto vulnere, jam nocere non potest. Eâdem de causâ non licet prævenire eum qui te ad occidendum quærit, quia non est aggressor: aggressor tamen censetur, qui jam in præsentiâ parat se ad actu invadendum, aut qui solvit efferum animal à quo vorandus sim.

Not. 2°. Non agitur hîc nisi de injusto aggressore;

unde carnifices aut lictores à reo licitè occidi non possunt. Pari de causâ si propter enorme scelus permisisset Respublica, ut quisquis occurreret Titio, eundem occideret, posset is quidem fugere, non autem resistere.

Not. 3°. Agitur de invasore à quo quis occidendus est si non occidat : qui enim fugiendo vitam tueri potest, fugere tenetur. *Si quis*, ait S. Antonin. *nè reputetur pusillanimis, vult resistere..... non excusaretur ab homicidii crimine.*

Not. 4°. eos qui occidere licitum esse putant, quasdam exigere conditiones, quarum prima est, ut occisio fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ità ut homo id tantùm faciat quod ad suî defensionem necessarium est : unde moderamen hoc non servat, qui eum interficit quem ab occisione suî cohibere posset, solùm vulnerando, aut mutilando; qui mutilat, cùm satis esset percutere; qui percutit, cùm sufficeret minari, clamare, fugam arripere. Hinc docent multi mulierem, quæ in lecto sub pulvinari pugionem invenit, eo contra maritum uti non posse, sive clamare & opem implorare possit, sive non possit, quia mariti animus mille viis mutari potest, & aliundè non licet inimicum prævenire, ut suprà dictum est. Existimant tamen alii maritum in hâc hypothesi esse morali modo invasorem, dum de malâ ejus intentione constat, & uxor aliter evadere nequit. Ego quidem facilè crediderim cum Soto, non nisi ex circumstantiis judicari posse, an in hujusmodi casibus sit præventio, an necessaria suî defensio : unde in his cautè procedendum.

Secunda conditio est ut actio iniqui invasoris sit vera per vim aggressio. Hinc non licet occidere iniquum Judicem, aut falsos testes qui vitæ tuæ insidiantur : 1°. quia hîc non occurrit vis illata, sed solùm calumnia, quæ proinde Juris ordine, non violentiâ propulsari debet; 2°. quia alioqui aperiretur via homicidio; facilè enim sibi persuaderent homines se iniquè accusari, & mortem non nisi accusa-

torum & Judicum morte vitari posse; 3°. quia damnata est ab Alexandro VII. propositio ista: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare.*

Tertia conditio quam requirit S. Thomas, est ut qui injustum aggressorem occidit, non ejus mortem, sed suî tantùm defensionem intendat. Sed haud satis scio an qui plumbeam glandem non nisi in caput inimici sui explodere potest, possit mortem ejus non intendere: facilèque ab adversario præveniretur & occumberet, qui diutiùs expenderet an hîc vel ibi possit eum ferire, ut mortem ejus non ut medium intendat, sed ut defensionis effectum permittat. 2. 2. q. 64. a. 7.

Not. 5°. Duplex est de propositâ quæstione Theologorum &, ut opinari quis possit, Ecclesiæ Patrum sententia. Alii putant licitum non esse injustum invasorem occidere, quocumque moderamine id fiat. Alii longè plures numero, & ex iis etiam qui à laxioribus opiniunculis abhorrent, credunt id licitum esse, si fiat cum conditionibus mox assignatis. Ità Estius, Sylvius, Decoq, Pontas & alii, quibuscum sit

CONCLUSIO. Qui vitam suam tueri aliter non potest, potest iniquum invasorem occidere.

* Prob. 1°. ex c. 22. Exodi. *Si effringens fur domum sive effodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis: quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit.* In quem locum sic scribit Augustinus: *Intelligitur ergo tunc non pertinere ad homicidium si fur nocturnus occidatur; si autem diurnus, pertinere..... poterat quippè discerni quòd ad furandum, non ad occidendum venerit. Hoc & in Legibus antiquis secularibus invenitur, impunè occidi nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem si se telo defenderit; jam enim plus est quàm fur.* Ergo licet occidere furem sive nocturnum, quia nescitur an animo veniat occidendi; sive diurnum, quando constat eum non ad furandum modò, sed ad occidendum venire. *

† † Prob. 2°. ex variis Romanorum Pontificum decisionibus. Et quidem sententiam hanc expressè tradit Alexander III. c. 3. *De sentent. excomm Si*, inquit, *Clericum vim sibi inferentem, vi quis repellat, vel lædat, non debet propter hoc ad Apostolicam Sedem transmitti, si incontinenti vim vi repellat, cùm vim vi repellere omnes Leges omniaque jura permittant.*
Clement c. De homic. Idem docet Concilium Viennense his verbis: *Si furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit: & idem de illo censemus qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.* Quibus concinit Innocentius III. c. 2. *De homic. volunt.* Unde sic: Illud censeri non debet prohibitum lege divinâ, quod Leges omnes omniaque jura permittunt; quod tutò fieri potest, modò non fiat ad sumendam vindictam; quod non subjacet pœnis quibus subjacet homicidium quodcumque peccaminosum; quod denique comparatur actionibus infantis aut dormientis, quæ prorsùs à culpâ vacant: Atqui tale est ex jure Canonico homicidium ad suî defensionem; Ergo.

* * Prob. 2°. ex præcipuis Scholæ Doctoribus. Et quidem sic loquitur. S Thomas 2. 2. q. 64. art. 7. Non *est necessarium ad salutem ut homo actum moderatæ tutelæ prætermittat ad evitandam occisionem alterius, quia plus tenetur homo suæ vitæ providere quàm vitæ alienæ.* Quibus verbis excluditer eorum responsio qui dicunt B. Thomam loqui intra terminos juris naturalis, non verò spectare caritatis ordinem; nam omissio illius quod est contra caritatis ordinem, est ad salutem necessaria: Atqui occisionis alterius omissio non est ad salutem necessaria ex Doctore Angelico: Ergo. Idem expressè docent S. Antoninus & S. Bonaventura, quibus consonat Catechismus Romanus, 3. part. c. 6. n. 7. ubi explicans cædes quæ quinto præcepto non continentur, sic ait: *Si quis salutis suæ defendendæ causâ, omni adhibitâ cautione, alterum interemit, hâc lege non teneri satis apparet.*

Prob. 4°. ratione : 1°. quia ex S. Augustino, Lib. 22. contra Faustum, c. 70. *Ille utitur gladio malè, qui nullâ Superioris ac legitimâ potestate, vel jubente, vel concedente, in sanguinem alicujus armatur* : sed qui in hypothesi nostrâ occidit, armatur legum omnium id concedentium potestate. Hìc enim conspirant lex naturæ, quæ proximi vitam nostræ postponi suadet; lex divina Exodi. 22. lex civilis & ecclesiastica, uno verbo *leges omnes, & omnia jura*; 2°. quia ut notat Comitolus, Lib. 4. q. 10. n. 10. *Opinio* contraria, *arma certa ministrat injustitiæ, cædi bonorum, Rerumpublicarum eversioni, tyrannidi vitiorum* : *tollit* itèm *divinæ providentiæ præscriptionem, quæ non patitur ut parricidarum temeritas & improbitas innocentiæ dominetur, eamque perimat.*

* Jam proponenda sunt alterius partis momenta. Primum desumitur ex S. Augustino, Lib. 1. de lib. arb. c. 5. ubi sic : *Quomodo apud divinam providentiam liberi sunt, qui pro his rebus quos contemni oportet humanâ cæde polluti sunt?* Atqui ibi S. Doctor inter res contemnendas eas ponit, quas inviti amittere possumus, cujusmodi est *vita, libertas, pudicitia;* Ergo censet S. Doctor nequidem ad propriæ vitæ defensionem occidi quempiam posse. *

Secundum desumitur ex S. Cypriano, Epist. 57. juxta quem *occidere innocentibus nec nocentem licet.*

Tertium ex S. Ambrosio, Lib. 3. de Offic. c. 4. ubi negat *quòd vir Christianus quærere sibi vitam alienâ morte possit aut debeat.*

Quartum petitur ex Nicolao Papâ, can. 6. dist. 50. ubi consultus an *qui se defendendo paganum occiderunt, posteà per pœnitentiam emendati, possint ad gradum pristinum redire, aut ad altiorem conscendere. Scito*, inquit, *nos nullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi.*

† Quintum desumitur ex variis rationibus. Prima hæc est ex S. Augustino, Lib. de mendacio, capite 6. *Temporalem planè vitam suam pro æternâ vitâ proximi non dubitabit Christianus amittere*; Ergo cùm †

invadens si occidatur damnandus sit, per propriam vitam ei consulendum est : quia tunc est in extremâ necessitate spirituali.

Secunda. Si occisio invasoris licita foret, invasus ad eam obligaretur : quia tenetur unusquisque medium licitum non omittere, cùm agitur de servandâ vitâ : Atqui falsum consequens.

* * R. ad S. Augustinum, quòd licèt in alteram sententiam propenderit in Lib. de lib. arb. inde tamen certò colligi non possit ejus sententia; quia Librum hunc scripsit valdè juvenis, & in eo multa tradidit inquirendo potiùs & disputando, quàm firmiter asseverando, ut ipse tradit Lib. 1. Retract. c. 9.

Ad S. Cyprianum. Loquitur S. Doctor de casu persecutionis, quæ, cùm inferatur jubente Principe, per vim repelli non potest.

S. Ambrosius loquitur de homine qui alteri naufrago tabulam eripit, & qui proinde innocentem occidit; Ergo exemplum illud est extra rem.

† † Quod attinet ad argumenta è ratione petita, hæc gravem moram non injicient.

Ad 1. fateor ei qui in extremâ est necessitate spirituali, succurrendum esse meliori modo quo potest: at nego eum qui alii vitam eripere vult, in extremâ necessitate versari; necessitas enim in quâ quis constitutus non est nisi ex liberâ suâ voluntate, & quæ cessabit statim ut eam cessare volet, extrema vocari nequit: Atqui, &c. Et verò si quis tibi dicat : *Da mihi quidquid habes boni, alioqui me suspendam*; non teneris dare, eò quòd suspendium futurum non ex propriè dictâ necessitate oriatur, sed ex alterius malitiâ, quæ eidem patrocinari non debet; Ergo multò minùs vitam tuam tradere teneris.

Ad. 2. nego teneri homines mediis quibuscumque licitis vitam servare : contrarium patet ex iis quæ diximus suprà. Dicendum igitur cum S. Antonino, 3. p. tit. 4. c. 3. quòd *nullus tenetur ad hoc* quod permittat se occidi; *sed majoris perfectionis esset, si potiùs permitteret se interfici quàm se defendendo occideret.*

Quæres an etiam hominem ebrium vel amentem occidere liceat. R. affirmant plures ; quia, inquiunt, etsi nec demens nec ebrius me invadendo formaliter peccant, vim tamen inferunt, quam vi repellere licet. Quia tamen spiritualis necessitas ebrii est adequatè extrema, neque hic & nunc ab eodem auferri potest ; solito vehementiùs pensari vellem jam citatum id Augustini : *Temporalem vitam suam pro æternâ vitâ proximi non dubitabit Christianus amittere.* Consonat id S. Antonini ubi suprà : *Si constat quòd puer moreretur sine baptismate ubi Sacerdos diverteret ad vitæ suæ defensionem, præeligenda est mors corporalis Sacerdotis morte spirituali pueri... ubi autem foret dubium probabile de morte vel de vitâ pueri.... adhuc crederem præeligendam mortem Sacerdotis, maximè Parochi.*

Quæres 2°. an possit quis & debeat occidere injustum invasorem, qui alteri vitam eripere conatur, cùm isti aliter succurrere non potest.

R. 1°. posse : quia qui proximum sicut se ipsum diligere debet, eum, cùm injustè impugnatur, sicut seipsum defendere potest. Ex hoc saltèm de parentibus nostris & familiâ probat vetus Pœnitentiale à Morino citatum, ubi sic : *Si quis se defendendo vel parentes suos, vel familiam suam occidisset aliquem, ille non erit reus.*

R. 2°. non convenire Theologos an qui alium defendere potest per alterius mortem, ad id necessariò teneatur. Opinamur 1°. quibusdam in casibus occidi debere alienæ vitæ invasorem. Ut si illius qui invaditur vita ad commune bonum necessaria sit ; aut si invasus sit pater tuus, mater, filius, conjux aliquisve quem titulo speciali defendere tenearis, & multò plus si qui impetitur à sicario, sit actu in peccato mortali ; 2°. alios esse casus in quibus nec tenearis, nec teneri possis servare alteri vitam per mortem alterius, ut si innocentis invasor esset pater tuus, vel solùm filius.

Si invasus nollet defendi, sed animam suam pro

inimici animâ ponere vellet, mallem sinere ut præstantissimæ virtutis actum exerceret, quàm invasorem ejus æternæ morti addicere.

Quæres 3°. quis juris, si invasus non possit se, vel patrem, v. g. tueri, nisi cum periculo innocentis, quo invasor se protegit? R. defensionem esse pro tunc illicitam; 1°. quia alioqui liceret claudum vel infantem in angustâ viâ positum conculcare, cùm non aliter vita servari potest; & hoc tamen negavimus suprà; 2°. quia etsi jus naturale sinit ut suam quisque vitam servet; at nullibi sinit ut eam cum evidenti innocentis periculo tueatur; Ergo nisi sit spes futurum ut intacto aut saltèm non læso graviter innocente, percuti possit adversarius, præferenda est mors propria iniquæ alterius morti.

Jam quoad bona fortunæ, honoris, &c.

Dico 1°. Non licet propter bona fortunæ, ea etiam quæ magni sunt momenti, & aliter recuperari non possunt, furem occidere.

Dixi *propter bona magni etiam momenti.* Quia constat res pretii levioris postponi debere vitæ proximi. Unde proscripta est ab Innoc. XI. hæc thesis : *Regulariter possum occidere furem pro conservatione unius aurei.*

Prob. itaque 1°. Præceptum illud, *Non occides*, neque in Scripturâ, neque in Patrum decretis, aut Jure Canonico limitatur, cùm de fortunæ bonis sermo est; Ergo homicidii reus est qui pro illis bonis hominem occidit.

Prob. 2°. Exodi 22. expressè prohibetur nè fur diurnus occidatur, quia *poterat discerni quòd ad furandum, non ad occidendum venisset*; Ergo eum qui ad furandum duntaxat venit, occidere non licet.

Suprà 271.

Prob. 3°. ex S. Augustino, Lib. 1. de lib. arbit. *Quomodo*, inquit, *apud divinam providentiam liberi erunt, qui pro his rebus quas contemni oportet, humanâ cæde polluti sunt?* Et id quidem nullibi temperavit S. Doctor, prout id visus est temperasse, quod contra eos dixerat, qui occidunt nè occidantur.

Prob. 4°. Non licet præferre bonum ordinis inferioris, bono ordinis longè superioris; ei præsertim cujus irreparabilis sit jactura : porrò fortunæ bona sunt ordinis longè inferioris, quàm vita, quæ amissa jam reparari nequit.

Obj. 1°. Caput 2. *de homicidio voluntario*, ubi sic : *Interfecisti furem aut latronem ubi comprehendi poterat absque occisione....sic te tuaque liberando*, non teneris ad pœnitentiam.

R. cum Fagnan in his verbis, *te & tua liberando*, particulam & non esse sumendam disjunctivè; sed copulatim, adeò ut sermo sit de fure qui bona simul & vitam invaserat, quem qui occidit, à culpâ eximi solet, juxta ea quæ suprà dicta sunt.

Obj. 2°. Vim vi repellere, omnes Leges & Jura permittunt : sed vim infert qui bona temporalia eripere vult; Ergo.

R. dist. maj. Jura permittunt vim vi repellere per media legitima, C. secùs, N. Occisio autem non est medium legitimum cùm de solis fortunæ bonis agitur : si enim bona temporalia exponi debent ad conservandam proximi vitam, à fortiori occidere non licet ad hujusmodi bonorum defensionem. Licet tamen eum à quo injustè invaduntur, repellere, percutere, imò & pro gravitate rei vulnerare, modò absit occisionis periculum. Ratio est, tùm quia impunitatis præsumptio furibus ad diripiendum animos adderet, tùm quia res alicujus momenti præferri potest transitorio dolori furis, qui suî tunsionem & plagas quærit ex malitiâ suâ.

Dico 2°. Iniquum famæ aut honoris invasorem occidere illicitum est, non solùm Clericis, sed & secularibus.

Prob. 1°. Quia sine totali ordinis subversione fieri nequit, ut alium quis occidat pro vani honoris jacturâ. Bonum enim consistens in versatili aliorum opinione, sine summâ ordinis subversione præferri non potest temporali & æternæ alterius saluti : Atqui .. Ergo meritò dixit Augustinus, Lib. 5. de Civ. c. 17,

Nec si pro magno haberi debuit honor humanus, quia nullius ponderis est fumus.

† † Prob. 2°. Quia opinio contraria ſtragi & homicidio viam aperiret. Quis enim mundanis perſuadebit, id quod ubique in mundo pro honore habetur, honorem reipsâ non eſſe?

Prob. 3°. Si honorem morte ulciſci liceret, tunc præcipuè cùm vir nobilis alapâ cæditur; hoc enim illud eſt injuriæ genus quod ſolo ſanguine elui poſſe dicunt: Atqui falſum eſt quòd quis alapâ cæſus injuriam hanc inimici etiam vilis morte ulciſci poſſit. Si enim nemine vidente percuſſus eſt, tunc nullam honoris jacturam fecit; ſi verò palàm percuſſus fuerit, poteſt percuſſorem ſuum teſtium ope ad ſibi ſatisfaciendum coram Judicibus adigere, & hâc quæ licita eſt viâ honorem ſuum recuperare. Et verò quis ſincerè Chriſtianus honorem ab eo verè recuperatum credat, qui contra caritatis leges fratrem ſuum æternæ damnationi objicit? An quia alium occideris, ſtatim falſum reputabitur, id quod contra te dixit: imò an non potiùs exiſtimabitur verum eſſe? Meritò itaque propoſitionem hanc proſcripſit Innocentius XI. *Fas eſt viro honeſto occidere invaſorem qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, &.... fugiat.*

Neque etiam licet alapam pro alapâ reddere: quia tunc non eſſet defenſio, quæ locum non habet niſi in actuali aggreſſione, ſed mera vindicta, quæ non conduceret ad ſervandum honorem jam per injuriam ablatum, ſed duntaxat ad acquirendum alium apud mundanos honorem, ex falſo fortitudinis inhumanæ nomine. Si tamen qui jam percuſſit, percuſſionem novam tentet, repercuti poteſt, in defenſionem non honoris, ſed corporis.

Hinc colliges, 1°. jure proſcriptam eſſe ab Alexandro VII. nefariam hanc propoſitionem: *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſuâ Religione ſpargere minantem*

occidere, quando alius modus defendendi non suppetit; 2°. teneri virum etiam nobilem aut Ducem, potiùs fugere, quàm occidere eum à quo pugnis aut baculo impetitur : est id quidem apud mundanos dedecus grande; sed apud Deum & Angelos æternâ gloriâ dignissimum; 3°. pseudo hoc axioma, Uni *mentiris* sua debetur merces alapa, è solo satanæ specu prodiisse.

Dico 3°. Non licet injustum pudicitiæ invasorem occidere. Ità plures.

Prob. 2°. ex S. Augustino, Lib. 1. de lib. arb. c. 5. ubi sic : *Legem quidem non reprehendo quæ tales*, stupratores scilicet, *permittit interfici, sed quo pacto istos defendam qui interficiunt, non invenio.*

Prob. 2°. Si liceret stupratorem interficere, utique ad virtutis tantæ conservationem : Atqui virtus castitatis aliter potest quàm scelesti invasoris morte defendi. Ad hoc enim satis est, ut constanter dissentiat persona quæ vim patitur ; tunc enim id dicere poterit quod olim S. Lucia tyranno : *Si me invitam jusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.*

Tenetur tamen puella modis omnibus obsistere, fugiendo, clamando, pugnis, pedibus, morsu agendo : imò rarissimè fit ut puella si seriò velit, suî stuprum impedire nequeat ; utve vir delectationem turpem ab omninò invitâ captare velit.

Sed quid ergo in hâc materiâ licitum est ad conservanda seu sibi, seu proximo, honoris, fortunæ, aut pudicitiæ bona?

R. 1°. Si de famâ solâ seu nostrâ, seu alterius, etiam Principis aut patris agitur, nec lædere licet, nec percutere graviter calumniatorem : quia bonum hoc aliâ viâ recuperari potest, imò nec istâ ullatenùs recuperaretur.

R. 2°. Tenetur quisque ex caritate, secluso tamen gravi incommodo, proximi bona contra iniquum detentorem tueri, repellendo, percutiendo, imò & lædendo citra periculum mortis ; si id exigat rei ablatæ pretium, & ea aliter servari non possit. Ratio est, quia caritas proximo debita, exigit ut

in gratiam ejus iisdem propè mediis utamur, quibus in nostri gratiam uteremur. Si tamen proximus cujus segetes vastantur, &c. opem nostram recusêt, non licebit invasorem vi propulsare : quia licitum est invaso, quem rei devastatæ dominum supponimus, cedere jus suum.

R. 3°. Ad tuendam oppressæ virginis pudicitiam licitum est nobis, quod & eidem licitum est. Ratio desumitur ex eâdem caritatis lege.

SECTIO TERTIA.

De Duello.

DUellum definitur, Periculosum certamen duorum paucorumve ex condicto initum.

Dicitur 1°. *periculosum certamen*, ut excludantur pugnæ quæ fiunt armis ad graviter lædendum inaptis, pugnis v. g. levi baculo.

Dicitur 2°. *duorum* ; & sic duellum differt à rixâ, in quâ plures contra unum dimicare possunt, & vicissim. Est tamen duellum verum in pugnâ plurium ; cùm singuli contra singulos decertant ; principalis, v. g. contra principalem, socii unius contra alterius socios.

Dicitur 3°. *ex condicto*, id est, ex provocatione unius, & alterius acceptatione. Hinc si adversarius adversarium quærat : ejusve transitum exploret, ac cum eo dimicet, deerit duellum, quia deerit condictum.

Addunt plures, *tempore & loco designatis* ; qui hæc loci aut temporis designatio necessaria est ut incurrantur pœnæ contra duellatores in Canonibus constitutæ. De quo infrà.

Duellum dividitur, 1°. in solemne & simplex. Solemne illud dicitur quod fit servatâ quâdam formâ circa tempus, & locum securitatis, adhibitis etiam testibus, seu patrinis, litteris itèm provocatoriis, aut earum loco nunciis. Simplex est illud quod fit ex condicto, statutisque tempore & loco, sed absque aliis solemnitatibus.

Dividitur 2°. in illud quod fit autoritate publicâ, & quod fit autoritate privatâ. Jam quæritur an duellum sit licitum. Sit.

CONCLUSIO I. Duellum privatâ autoritate initum peccatum est mortale; unde illud nec offerre licitum est, nec oblatum acceptare.

Prob. 1°. ex frequenti totius Ecclesiæ judicio quod hisce verbis repræsentavit Synodus Trid. Sess. 25. c. 19. *Detestabilem duellorum usum fabricante diabolo introductum, ut cruentâ corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur*, &c.

Prob. 2°. ex variis Regum nostrorum Sanctionibus, Ludovici IX. Henrici IV. præcipuè verò Ludovici Magni, qui anno Regni sui primo decrevit ut qui duello confligent, tanquam læsæ divinæ & humanæ Majestatis rei habeantur, eorumque corpora foras projiciantur, & christianâ sepulturâ donari non possint. *An. 1643. mens. Jan.*

Prob. 3°. Quia duellum repugnat caritati, tùm nobis tùm proximo debitæ; cùm utriusque decertantis vitam & æternam salutem morali periculo exponat.

* 2°. Quia duellum nullâ justâ de causâ suscipi potest. Non 1°. ad virium jactantiam, gloriamque inanem; hæc enim gloria & medium quo procuranda intenditur, perindè futilia sunt. *

Non 2°. cùm agitur de lite terminandâ, aut manifestandâ veritate, detergendâve innocentiâ: duellum enim non est medium quod ad hunc finem assumi possit; tùm quia horrendi sacrilegii plenum est, nempe vel divinationis, si felix exitus à dæmone expectetur; vel tentationis Dei, si exitus speretur à Deo; tùm quia sæpè contingit ut in bello seu publico seu privato succumbant, quos justam habere causam certum est.

Non 3°. ad vindicias religionis contra hæreticos aut infideles; tùm quia nullibi permisit Deus ut privatus contra privatum aliter quàm verbo Dei & Ecclesiæ decretis veram fidem tueretur; tùm quia æquum non est religionem ex fallaci medio suspendi;

hinc geminum duelli ob religionem suscepti exemplum refert Voëtius, quod ità cessit ut semel à Scoto quodam hæretico occisus sit miles Gallus; semel autem à nobili catholico vir hæreticus. Ergo nè ipsis quidem religionis causâ licitum est duellum, secluso speciali S. Spiritûs instinctu, qui vix unquam præsumi potest.

Non 4°. ad propulsandam ignominiæ labem. Ignavus enim & infamis haberi non potest ille quem ut verè fortem, passionisque omnium petulantissimæ, falsi nempè honoris dominum agnoscunt Edictis suis Reges, Decretis suis Pontifices, suffragio & applausu quotquot Respublica sapientes habet: sed qui duellum constanter recusat, hunc & verè fortem agnoscunt, &c. patet id non tantùm ex judicio Episcoporum plus quàm viginti, Doctorumque Parisiensium 53. suffragio, sed & ex nobilium complurium sententiâ; quæ ad longum repereris in Opusculo inscripto: *Recueil des Edits.... concernant les duels*, &c. Meritò igitur proscripta est ab Alexandro VII. propositio hæc, *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, nè timiditatis notam apud alios incurrat*. Absit enim ut timidus judicetur qui seipsum vincit, qui virtutem, unam veri honoris regulam sequitur, qui Christi patientiam & mansuetudinem imitari studet. Saniùs utique senserunt Gentiles, quos inter Horatius cùm ait: *Fortior est qui se, quàm qui fortissima vincit mœnia.*

†. Existimant Theologi quidam, ut Bannes, Decoq, &c. licitum esse ei qui ad duellum provocatur, nè ignaviæ notam incurrat, dicere provocanti, se quidem duellum non acceptare, sed paratum esse se tueri contra invasorem quisquis sit. Sed quàm timendum, nè verba hæc indirectam duelli acceptationem complectantur, aliumque ad invasionem illius qui sic loquitur, quodam modo compellant. Multò minùs fas erit respondere ei qui ad duellum provocat: Nolo tecum congredi; sed aliquò sum iturus; qui me in itinere adortus fuerit, sentiet me

virum

virum esse. Est enim id duellum æquivalenter & sub aliis terminis acceptare.

CONCLUSIO II. Duellum publicâ autoritate justè aliquando iniri potest, rarissimè tamen.

Prob, 1. pars : 1°. quia occurrere possunt causæ ei similes, quæ Davidem impulit ad ineundum duellum contra Goliath ; 2°. quia satius est ut Princeps de causæ suæ justitiâ certissimus, sed copiis longè inferior, certam suorum ruinam in dubiam victoriæ spem commutet, duellum acceptando aut etiam offerendo, quàm ut penè certò exercitûs sui excidio, crudelis & infesti belli gravaminibus, ac provinciarum suarum vastitati se suosque exponat.

Prob. 2. pars ; quia extra casus mox adductos, aliosve non dissimiles, duellum quâcumque autoritate fiat, non vacat à gravi peccato. Hinc letaliter delinquet Princeps duellum indicendo ad solam virium aut dexteritatis ostentationem, ad spectaculum, ad vindictam, ad probandum crimen quod quis alteri objicit, aut ad purgandum quod ab altero objicitur. Ratio est, quia in his omnibus vel tenditur ad pravum finem, vel ad bonum, sed medio illegitimo.

Quæres an duobus, ultimo supplicio justè addictis, possit duellum à Judicibus præcipi hâc lege, ut vitâ fruatur qui è pugnâ sospes evaserit. R. negat. 1°. quia sic facilè fieret, ut reus plus patiatur, quàm meruerit. Esto enim meritus sit suspendium, at non meruit lentis extingui doloribus, quos fortè ex imperitâ alterius manu persentiet ; 2°. quia sic uterque reus proximo peccandi periculo exponitur. Ità enim uterque concitabitur, nec se justitiæ ministro, sed hosti infensissimo commissum censebit. Indè verò quale discrimen animæ ? nihilo ferè minus, quàm quod in alio quocumque duello reperitur.

Obj. Potest Princeps è reis duobus unum eligere, qui alterius carnifex sit, carnifici spe vitæ oblatâ ; Ergo à pari.

R. neg. conseq. 1°. quia Princeps unum faciendo

carnificem alterius, nisi iniquè agat, reum magis minùs reo subjiciet: in duello autem fieri poterit ut qui nequior est, sospes evadat; 2°. qui alium extra duellum necabit, aget pro utilitate publicâ tanquam justitiæ minister, in duello autem non nisi pro vitâ suâ decertabit; 3°. extra duellum reus flagitia sua detestabitur, eorumque veniam supplici prece à Deo impetrabit; in duello solam adversarii sui necem intendet, & in eum furibundè proruet; sicque vix poterit christianè mori.

CONCLUSIO III. Graves duellatoribus, iisve qui ad duellum quoquomodo concurrunt, pœnæ sacris Canonibus inflictæ sunt.

Prob. ex Concilio Trid. Sess. 24. c. 19. ubi præcipitur, ut omnes, etiam Reges, *qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati.... Qui verò pugnam commiserint, & qui eorum Patroni vocantur, excommunicationis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiasticâ sepulturâ. Illi etiam qui consilium in causâ duelli tam in jure quàm in facto dederint, aut aliâ quâcumque ratione ad id quemquam suaserint nec non spectatores, excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur: non obstante quocumque privilegio, seu pravâ consuetudine, etiam immemorabili.*

Decretum hoc tam quoad personas quàm quoad pœnas ampliavit Clemens VIII. per Bullam suam 13. anno 1592. quæ Constitutio quia dubiis pluribus locum fecit,

Quæres 1°. an prædictis pœnis subjaceant viri duo, qui vel ob injuriam actualem subitâ irâ correpti, vel ob veterem causam exardescentes in occursu, alio alium ad pugnam provocante, statim congrediuntur. R. negat. est enim rixa, non duellum; quia duellum fieri debet ex condicto, locoque & tempore designatis; quod hîc locum non habet. Eâdem de causâ si quis viso inimico domum

convolet, ensem accingat, adversarium suo se gladio tueri jubeat, deerit veri duelli ratio, quamvis non desit grande piaculum.

Quæres 2°. quid juris, si duo in Ecclesiâ aut Principis domo rixari cœperint, & dicat alter alteri, *Non est idoneus is locus definiendæ querelæ, eamus foras*, vel, *egrediamur in vicinum pratum*. Eritne id veri nominis duellum? R. Seclusâ locorum consuetudine quæ vim habet leges interpretandi, uterque casus totam duelli rationem habere videtur; est enim pugna singularis, ex condicto, & in loco sufficienter determinato. An enim deerit ratio duelli, quia ambo dixerint, *Digladiemur in primo qui ad pugnam commodior occurret loco*? Neutiquam sanè, nisi Ecclesiæ decreta nescio quâ subtilitate eludantur. Pari de causâ duelli suspicarer reos, qui convenissent de prælio ubicumque solus soli occurreret ineundo. Saltèm in hoc casu multò tutius esset absolvi ad cautelam.

Quæres 3°. quid dicendum de duobus, qui solo honoris defendendi animo se provocant & comparent constituto tempore & loco, certi moraliter neutrum quid passurum esse mali, quia sic inter se convenerint.

Respondet Pignatelli, prædictos homines in exteriori foro pro excommunicatis habitum iri; non tamen in foro conscientiæ, quia actio hæc non est duellum, sed duelli simulatio. Et certè sicubi actio hæc sub canonicis pœnis prohibita foret, maximè his Clementis VIII. verbis: Declaramus *iisdem pœnis... teneri eos, inter quos pactiones initæ sunt de dirimendo certamine, cùm primùm alteruter vulneratus fuerit, &c.* Atqui perperam verba hæc contra præcedentem decisionem à quibusdam objiciuntur. Aliud enim est pacisci te nihil alteri illaturum esse mali, aliud te pacisci ad primam sanguinis effusionem recessurum esse à prælio. Primum vacat ab omni periculo: secundum vitæ ipsius discrimen injicit, cùm fieri possit ut errante manu, aut crescente irâ eum lædas gra-

viter, cui leviorem plagam præparaveras. Quia tamen jubet Apostolus Christianos ab omni specie malâ abstinere, graviter peccaret qui simularet duellum, sicut & ii qui fornicationem fingerent, aut à se commissam etiam falsò gloriarentur.

Quæres 4°. an quisquis duelli spectator fuerit, canonicis pœnis subjaceat. R. eos duntaxat ad effectum contrahendæ censuræ reputari communiter duellatorum spectatores, qui ex proposito ad locum duelli conveniunt, seque adeò exhibent quasi duelli approbatores: unde à censuris eximi solent non ii tantùm qui eò conveniunt, ut duellum impediant, sed & ii qui in transitu fortuito paulisper subsistunt etiam ex curiositate, aut qui è fenestrâ duelli loco vicinâ rem intuentur. Multò tamen satius fuerit, si malum cohiberi non potest, rectâ, aversisque oculis transire: cùm adstantium corona animos addat, & majorem ex impiâ victoriâ gloriam quasi polliceatur.

Quæres 5°. quomodò se gerere debeat Parochus circa pœnam privationis Ecclesiasticæ sepulturæ. R. cum Barbosa consulendum esse, si fieri possit, Episcopum; præsertim cùm quis non in conflictu, sed uno aut altero post die decessit, quia pœnæ canonibus latæ eos tangunt, non qui ex duello, sed qui in duello mortui sint. Ceterùm qui in ipso conflictûs loco, aut extra eum sed paulò pòst, eâdem v. g. die decessisset, attento Canonum rigore non posset in terrâ sanctâ sepeliri, etiamsi pœnitens & à censuris absolutus decessisset. Patet id tùm ex cap. 1. *De Torneamentis*, tùm ex Rituali Pauli V. ubi sic: *Negantur Ecclesiastica sepultura morientibus in duello, etiamsi ante obitum dederint signa pœnitentiæ*; & id in quibusdam Diœcesibus expressè sancitum est.

Quæres 6°. quis ab excommunicatione propter duellum contractâ absolvere possit. R. Galliæ Episcopos ab eâ censurâ absolvere per se, vel per eos quos ad hoc approbare voluerint; quapropter sollicitè consulenda sunt Diœceseon Statuta.

Quæres 7°. an qui alium occidit in duello, ad

restituendum teneatur sicut alius homicida. R. Occisorem, etiamsi provocatus fuerit, non provocator, teneri ad restituendum tùm creditoribus occisi, tùm ejusdem uxori & filiis in quantùm eorum intererat non auferri vitam ejus qui occisus est : quia idem occisor vera est & iniqua causa damnorum omnium quæ patiuntur creditores, uxor & proles defuncti; 2°. quia ii jure suo non cesserunt, nec eo pro ipsis cedere potuit qui occisus est ; Ergo eodem jure per vim iniquam spoliati sunt : porrò cui jus suum vi iniquâ ademptum est, is strictam ipsius reparationem urgere potest.

CAPUT SEXTUM.

De sexto Decalogi Praecepto.

ETsi solum adulterium his sexti Praecepti vocibus, *Non mæchaberis*, prohibitum esse videtur, longè tamen major est ejusdem mandati extensio ; cùm per illud oris etiam & mentis immunditia vetita sit, prout edocuit nos Christus, Matth. 5. v. 27. Varia hæc peccatorum monstra totius hujus Capitis materia erunt, lubrica quidem, sed quam aspirante virginum sponso pudicè tractabimus. Dicendum itaque de fornicatione, stupro, adulterio, incestu, sacrilegio, raptu & peccatis contra naturam, &c.

ARTICULUS PRIMUS.

De Fornicatione.

FOrnicatio, vel latè sumitur, vel strictiùs. Fornicatio latè sumpta, est concubitus quilibet illicitus & extra matrimonium. Fornicatio strictè sumpta, est concubitus naturalis soluti cum solutâ jam defloratâ : id est viri & feminæ, qui liberi sint ab

omni vinculo seu matrimonii, seu voti solemnis Ordinis sacri, consanguinitatis, aut affinitatis, & qui proinde habiles sint ad contrahendum inter se matrimonium.

Fornicatio dividitur in simplicem, quæ transitoriè exercetur cum unâ aut pluribus; & continuatam cum eâdem, & hæc vocatur concubinatus. Jam quæritur 1°. quale sit peccatum utraque hæc fornicatio; 2°. an solius fornicationis rea sit sponsa de futuro, quæ alteri quàm desponsato vitiandam se permittit, &c. Sit

Conclusio I. Fornicatio quælibet est peccatum mortale, jure divino & naturali graviter prohibitum.

Prob. 1. pars de jure divino, ex Scripturâ. I. Corinth. 6. v. 9. *Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt.* & v. 15. *Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? absit*, &c. Apoc. 21. *Homicidis & fornicatoribus.... pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure.* Ergo prima hæc assertionis nostræ pars est de fide, cùm disertè exprimatur in Scripturis.

Prob. 2. pars, de jure naturali. Illud jure naturali graviter prohibitum est, quod omnibus concubitûs legitimi bonis adversatur: Atqui talis est fornicatio. Duplex enim à naturâ intenditur finis è legitimo concubitu, nempè bonum prolis ipsius, & commune Reipublicæ bonum ad quod singuli cives conferre debent: Atqui fornicatio duplicem hunc scopum per se & ex naturâ suâ impugnat: 1°. quidem impugnat bonum prolis, quod in eo situm est, ut proles debitè instruatur, & ubi opus erit, defendatur: cùm quotidiana experientia probet curam hanc illegitimæ prolis vel nullatenus, vel imperfectè admodum haberi: ità ut ex mille spuriis vix unus à parentibus decenter informetur; 1°. fornicatio nocet communi bono; cùm de se scandala, querelas, ignorantiam, pravamque civium institutionem in Rempublicam invehat; quæ omnia commune bonum

insigniter labefactant. Meritò igitur damnata fuit ab Innocentio XI. hæc thæsis; *Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam quia interdictam, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.*

Porrò si tantùm sit scelus fornicatio simplex, quantum esse debebit concubinatus, qui fornicationi addit perseverantiam; quique annexum habet continuum saltèm virtuale peccandi propositum? Hinc à fornicario regulariter exprimendum est in confessione, non tantùm quoties crimen suum, aliasque turpitudines commiserit, sed & quandiù concubinam tenuerit; cùm nec eam probabiliter tenere potuerit absque gravi aliorum scandalo, nec satis aperire possit statum suum in quo pravis cogitationibus millies consentit. His addit Sylvius, illos qui concubinarii publicè existimantur, etsi non sint, non antè debere absolvi, quàm vel eas ejecerint, quæ pro concubinis suis habentur, vel sufficienter ostenderint iis qui scandali fuêre, *quòd illæ mulieres non sint vel concubinæ vel fornicariæ; quin debent occasionem scandali, tollere, si velint esse verè pœnitentes.*

Obj. 1°. quòd fornicatio nullibi in antiquâ lege prohibita sit; imò permissa veteribus Patriarchis, qui concubinas habuisse leguntur; 2°. quòd à Deo præcepta sit Oseæ; 3°. quòd proli melius sit esse quam non esse. Verùm hæc nihil nocent. Unde

Ad. 1. neg. ant. Fornicatio enim apertè vetatur his 23. Deuteron. verbis: *Non erit meretrix de filiis Israël, nec scortator de filiis Israël.* Et verò nisi fornicatio pro gravi crimine habita esset, cur lapidata fuisset puella quæ exciderat à virginitate; & tamen lapidibus obrui jubetur, Deut. 22. Quod spectat ad Patriarcharum concubinas, eæ erant veri nominis uxores quibus indictum fuit concubinarum nomen, eò quòd sinè solemnitate ductæ essent & indotatæ.

Ad. 2. Præcepit quidem Deus Oseæ, ut duceret mulierem, quæ antè fuerat fornicaria, non autem ut ei fornicariè copularetur.

Ad 3. neg. conseq. Melius quidem est proli esse quàm non esse; sed non est melius parentibus eam generare quàm non generare. Et verò sic probaretur licitum esse adulterium, quia quæ à marito pueros non suscipit, plerumque susciperet ab alio.

Ceterùm fornicatio tam evidenter mala est, ut vix apud Christanos quispiam esse possit, quem sua hoc in puncto excuset ignorantia, nisi hominem fingas inopem ingenii, surdum & mutum à naturâ, quemque ii quibuscum vixit, nedum dehortati sint à malo, ad istud potiùs impulerint.

CONCLUSIO II. Fornicatio desponsatorum peculiarem habet malitiam.

Prob. quia desponsationis circumstantia efficit ut fornicatio graviter adverseturjustitiæ. Magnam enim sponso injuriam facit sponsa, quæ totam ei se promisit & debet, cùm ab alio se cognosci permittit. Idem dicendum de sponso, qui cum aliâ peccat: qui sponsam privat re notabili, jure scilicet quod habet ad corpus suum integrum; Ergo desponsationis circumstantia necessariò in confessione aperiri debet. Hinc qui cum desponsatâ peccavit, eandem circumstantiam aperire debet: non enim peccavit cum planè liberâ, sed cum eâ quæ corpus suum ei debet, cui idem solemniter spopondit.

Quæres 1°. an simpliciter fornicari dicendus sit, qui peccat cum Judæâ aut Gentili, cum eâ itèm cujus tutor sit; posito quòd eæ omnes sint solutæ. R. contra Sylvium negat. 1°. quia Christianus Judæâ aut Gentili abutens gravem religionis nostræ despectum parit; 2°. quia cùm ob disparitatem cultûs prohibeatur matrimonium, censeri debet specialiter prohibita copula de se illicita; 3°. quia subest periculum nè proles in infidelitate educetur. Quod spectat ad tutorem; is cùm patris vices gerat, longè magis reus esse debet, cùm puellam curæ suæ specialiter concreditam vitiat, quàm cùm aliam quamcumque.

Quæres 2°. de quibus interrogandi sint fornicarii & fornicariæ. R. interrogandos esse an peccaverint ex

habitu, an cum scandalo, an compartem induxerint ad scelus, quod feminis aliquando, viris sæpiùs contingit; 2°. an nuptias promiserint, an promissionem firmaverint juramento, an non eodem modo pluribus promiserint; 3°. an nihil fecerint quod ad sodomiam tenderet, aut quod conceptum impedirent; 4°. an non fœtum extinxerint; 5°. quoties iteraverint crimen; 6°. an eo consummato non devenerint ad tactus novæ copulæ præambulos; 7°. an prolem neglexerint, eamve exposuerint, cùm alendæ ei pares essent. Hæc tamen interrogata prudentiam & castitatem comites habere debent. Si pœnitens copulam solam exprimit, interrogandus est de suo & compartis statu; an conjugatus sit, & ea conjugata; an non ambo affines sint vel consanguinei, &c.

Graves adversùs concubinarios pœnas sanxit Trid. Synodus Sess. 24. c. 8. *De reform.* ubi statuitur *concubinarios, tam solutos quàm uxoratos, cujuscumque conditionis existant, si postquam ab Ordinario, etiam ex officio, ter eâ de re admoniti fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint; excommunicatione feriendos esse, à quâ non absolvantur, donec reipsâ admonitioni factæ paruerint,* &c. Hanc sacræ Synodi Constitutionem pleraque Galliæ Concilia, suis Canonibus inseruêre, putà Concilium Rothomag. anno 1581. Bituricense anno 1584. Aquense anno 1585. &c.

Quod spectat ad Clericos qui eidem vitio inhærent, ejusve suspicionem inducunt; hæc in Jure statuuntur: 1°. *Qui in sacris Ordinibus sunt positi, nisi mulieres abjecerint & castè vixerint*, deponendi sunt *ab omni eorumdem graduum dignitate*; 2°. Clerici etiam non in Sacris, si ab Episcopo moniti *acquiescere contempserint, à Beneficiis Ecclesiasticis usque ad congruam satisfactionem* suspendi debent. *Et si easdem mulieres suspensi præsumpserint detinere, ab eisdem Beneficiis perpetuò sunt* removendi, ex c. 4. & 6. *De cohabitat. Cleric.* &c. Easdem pœnas ampliavit Synodus Trid. Sess. 25. c. 14. *De reform.* ejusque

Cap. 10. dist. 32.

dispositio, quam consuli oportet, penè desumpta est ex Pragmaticâ Sanctione Caroli VII. tit. 19. & Concordato anni 1581. tit. 13. ex iis verò sequitur Clericum notoriè etiam notorietate facti concubinarium, debitè & specialiter admonitum à Superioribus suis contrahere irregularitatem, quæ licèt videatur ex infamiâ, non cessat tamen per pœnitentiam; sed per solum Episcopi dispensationem: & *Ibid. §. 4. & 8.* hâc quidem dispensatione semel concessâ, si Clerici *recidivo vomitu ab hujusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad prædicta prorsùs inhabiles* manere debent ac proindè nunquam denuò dispensari.

Quæres quâ pœnâ plecti debeat Clericus in sacris, ob fornicationem. Taceo de nefando sodomiæ crimine, contra quod terribiles decrevit pœnas S. Pius V, geminâ Constitutione, *Cùm primùm*; & *Horrendum illud scelus.*

R. 1°. Si Clericus committat fornicationem qualificatam, stupri, v. g. adulterii, sacrilegii, incestûs cum filiâ spirituali ex baptismo, vel ex confessione, indubium est quòd depositionis pœnâ puniri possit; ità sancitum est Can. 9. 10. XXX. q. 1. ubi sermo est de crimine *quod in conscientiam populi devenerit.*

R. 2. Si Clericus simplicem fornicationem admittit, puniri debet arbitrio Judicis, juxta qualitatem personæ & circumstantiarum. Ratio est, quia varias varii Canones pro scelere isto pœnas sanxerunt, magis aut minùs acerbas; quod argumento est crimen hoc aliter & aliter puniri posse, putà aliquando suspensione, aliquando graviori pœnâ.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Stupro, Raptu & Adulterio.

STuprum est illicita defloratio virginis præsertim invitæ: 1°. *defloratio*, seu virginalis claustri per primam carnalem copulam illicita corruptio; 2°.

virginis, id est, personæ omnis quæ necdum ullam cum alterâ copulam habuit; 5°. virginis *præsertim invitæ*; si enim copula quæ habetur consentiente virgine ad id blanditiis, promissis, datisve muneribus inductâ, sit verè stuprum, ut statim dicam, à fortiori stuprum erit copula quæ habetur cum invitâ.

Hîc duo notari velim, 1°. *virginis* nomine intelligi etiam nostri sexûs juvenes; adeò ut stupri rea sit mulier quæ à juvene copulam extorserit per vim, metum gravem, dolos, preces admodum importunas, & similia quibus vix obsisti possit. Etsi enim adolescens nec signaculum naturale perdit, nec tanto coram hominibus dedecore afficitur quàm puella; stat tamen suam ei virginitatem eripi, adeòque & eam specialem coram Deo injuriam sustinere; 2°. perditos eos nebulones, qui condiscipulos adhuc nescios mali pelliciunt ad mollitiem, quadantenùs etiam stupri reos esse, ut qui virginitatis decus excutiant incautæ ætati. Adde quòd prima sint origo tot ejusdem naturæ scelerum, in quæ sponte proruunt, qui semel miseram nefariæ hujus actionis voluptatem experti fuêre. His positis, sit

CONCLUSIO I. Stuprum est luxuriæ species distincta à fornicatione; 1°. si puella opprimatur invita; 2°. etiamsi volens cedat stupratori.

Prob. 1. pars; quia stuprum fornicationi simplici grandem superaddit injuriam; cùm per eam violentè privetur puella sigilli virginalis integritate, quæ in ordine ad susceptionem statûs maximæ apud homines est æstimationis.

Prob. 2. pars; quia si puella quicum peccatur, parentes habet, gravis eis infertur injuria; quandoquidem illis invitis violetur integritas cujus custodiam habent: sicut injuria fieret horti custodibus, si iisdem invitis frangerentur ejus sepes; quamvis consentiret horti proprietarius, sub eorumdem custodum tutelâ existens; is enim utpotè custodum curæ commissus, citra eorum injuriam consentire non posset. Si verò puella sit plenè sui juris, crimen cum est

commissum non desinit specialem habere malitiam; 1°. quia per illud impeditur à consecutione utilis legitimiquè matrimonii, quod alioqui fuisset consecutura; 2°. quia constituitur in periculo, & in viâ nova princeps ejusdem generis perpetrandi crimina, & fortè meretricandi. Quæ enim hoc in puncto semel, & ægrè admodum pede lapsa est, paulò pòst totis pedibus currit, ut docet experientia. Hæc ultima ratio probat deflorationem cui & puella & puellæ parentes consentirent, non carituram speciali malitiâ.

Obj. 1°. Scienti & volenti nulla fit injuria: Atqui ex hypothesi puella est volens; Ergo.

R. dist. min. Puella est volens de facto, C. de jure, N. Vult quidem puella de facto opprobrium suum, sed nec vult, nec velle potest de jure, quia jure divino velle prohibetur. Sic pupillus in suî præjudicium liberè sine tutoris assensu contrahens, vult de facto, reipsâ tamen vult inefficaciter, quia efficax ejus volitio jure expeditur.

Obj. 2°. Si coïtus cum virgine volente sit verè stuprum, tenebitur stuprator ad restitutionem: Atqui falsum consequens ex omnibus.

R. dist. min. Stuprator non tenetur ad restitutionem quoad consectaria criminis, C. quoad crimen ipsum, N. Itaque cùm puella jure suo cedere possit quoad reparationem damni temporalis, imò nullum forsan ex hâc parte jus habere possit, non est mirum quòd qui eam volentem constupravit, ad nullam ex eo capite restitutionem teneatur; sed cùm eadem jure suo cedere nequeat, seu quoad corporis integritatem, seu quoad novæ ruinæ spiritualis periculum, tenetur stuprator damna hæc, quantùm poterit, compensare & avertere, precibus scilicet ad Deum fusis, stipe pauperibus erogatâ, &c.

Hìc notandum feminam teneri ad resistendum omnibus quibus potest modis, præsertim vicinorum opem clamoribus implorando, etiamsi (modò tamen clamor speretur profuturus) stuprator districto in ejus pectus pugione mortem comminetur; quia

certum usque ad gradum consentit, quæ non resistit quantùm licitè potest. Unde Deuter. 22. puella in civitate oppressa lapidari jubetur, *quia non clamavit.* Hinc jure proscripta est à Clero Gallicano an. 1708. hæc propositio : *Potuisset Suzanna in tanto periculo infamiæ & mortis negativè se habere, & permittere in se eorum libidinem, modò interno actu in eam non consensisset, sed eam detestata & execrata fuisset*, tanquam *temeraria, scandalosa, piarum aurium offensiva, erronea, & legi Dei contraria.*

CONCLUSIO II. Probabilius est puellam virginem quæ turpem coïtum desiderat, aut in ejus cogitatione morosè oblectatur, virginitatis suæ circumstantiam confiteri debere : idem dicendum de eo qui virginis copulam appetit.

Prob. Quia circumstantia virginitatis mutat speciem peccati. Efficit enim ut pravus animi affectus sit stuprum spirituale ; sicut actus qui pro objecto habet conjugatam, est spirituale adulterium ; Ergo. Hæc conclusio est in praxi admodùm dura : quis enim audito in confessione mali desiderii peccato, puellam jam grandævam aut Monialem facilè interroget, an sit virgo ? Aliud tamen docere non ausim.

Quæres ad quid teneatur stuprator respectu virginis à se vitiatæ. R. id à nobis expensum iri T. 3. sect. 2. *De reparat. stupri.* Unum hic addam, nempè si aliquo in loco puellæ sub promissione matrimonii facilè seducerentur, meliùs futurum esse, ut eæ promissiones, etiam juramento confirmatæ, nihil ducerentur ab Episcopis utpotè totidem libidinis incentivæ.

Raptus, est violenta alicujus personæ abductio, causâ libidinis explendæ, vel contrahendi cum eâ matrimonii. Circa hoc,

Dico 1°. Raptus grave est & speciale luxuriæ crimen ; quia opponitur castitati simul & justitiæ. Castitati quidem, quia raptor actum venereum exercere intendit vel extra matrimonium, vel in matrimonio quidem, sed indebitè contracto. Justitiæ verò quia violatur jus personæ raptæ, vel eorum sub quo,

rum poteſtate ac curâ exiſtit. Jus porrò aliter læditur in raptu, quàm in ſtupro, adulterio, &c.

Dico 2°. Non omnis raptus ejuſdem eſt gravitatis: ſed is inter feminarum raptus ordo eſſe videtur, ut graviſſimum peccatum ſit raptus Monialis, deinde ejus quæ ſimplex caſtitatis votum fecit, poſteà conſanguineæ * vel affinis, vel conjugatæ demùm, virginis, viduæ, & meretricis. Ità Sylvius qui addit multò plùs peccatum iri, ſi maſculus maſculum, femina feminam nefariæ libidinis intuitu raperet.

Quæres quæ conſtitutæ ſint Jure canonico raptoribus pœnæ. R. eas haberi Tridentino, ſeſſ. 24. c. 6. de reformat. matrim. Prima eſt, ut *inter raptorem & raptam, quandiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum* poſſit *conſiſtere matrimonium*. Secunda, ut *raptor ipſe, & omnes illi conſilium, auxilium & favorem præbentes, ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuò infames; & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant*. Tertia, ut *teneatur prætereà raptor mulierem raptam, ſive eam uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare*.

Adulterium eſt illicitus concubitus conjugatorum, utriuſque, vel alterius. Hinc adulterium dividitur in ſimplex & duplex. Simplex eſt carnalis copula conjugatæ cum ſoluto, vel ſolutæ cum conjugato. Duplex eſt concubitus conjugati cum conjugatâ alterius. Jam

Dico 1°. Adulterium eſt graviſſimum luxuriæ crimen à ceteris ſpecificè diſtinctum.

Prob. 1. pars ex proverb. 6. *Qui adulter eſt turpitudinem & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur*. Job. 31. adulterium vocatur *nefas & iniquitas maxima, ignis uſque ad perditionem devorans*, &c.

Prob. 2°. Gravitas pœnarum, delicti gravitatem arguit: Atqui adulterium gravibus ſemper obnoxium fuit pœnis, morti ſcilicet; idque Dei & hominum

* Expendent alii an graviùs peccaret, qui ſororem aut amitam raperet, quàm qui puellam ſimplici caſtitatis voto ligatam.

judicio : Dei quidem, ut liquet ex Levit. 20. ubi jubentur occidi adulter & adultera ; hominum verò etiam divinâ lege destitutorum; sic enim de Rebeccâ Isaaci conjuge aiebat Abimelech : Genes. 26. *Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur* : sic & Romani adhuc Gentiles capite plectebant adulteros.

Suas etiam adulteris pœnas, easque gravissimas indixit Ecclesia, nempè annorum 25. pœnitentiam, ut patet ex Can. 38 apud S. Basilium.

Prob. 2. pars ; quia adulter ultra fornicationis crimen, Sacramento injuriam facit, lædit compartis jura, officit bono prolis, nocet familiæ, scandala sciet, malisque innumeris se objicit, ut docet omnium temporum experientia.

Dico 2°. Datur adulterium aliud alio gravius.

Prob. tùm quia gravius est adulterium duplex quàm simplex ; cùm istud jus unum, illud jura duo violet : tùm quia deterius est adulterium conjugatæ cum soluto, quàm conjugati cum solutâ. Vel enim copula conjugatæ cum soluto generationi nocet, ut sæpè fit ; & tunc graviter peccatur contra maritum, qui liberis sceleste orbatur : vel mulierem, tametsi à duobus cognitam, parere contingit ; & tunc dubia proles, & fortè plus quàm dubia hæreditatem ad quam nullum habet jus cum legitimâ prole dividit : hæc porrò incommoda conjugati cum solutâ copulam non sequuntur.

Quæres 1°. an adulterium consentiente marito commissum, veri adulterii rationem habeat. R. affirmat. 1°. quia ex Rom. 7. ad adulterium nihil aliud requiritur, quàm accessus ad non suam : *Mulier* enim *vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit, cum alio viro* : Atqui posito etiam mariti consensu stat eum qui peccat, accedere ad non suam ; Ergo stat eum verè adulterum esse.

2°. Quia adulterium id habet mali, 1°. quòd noceat generationi, aut congruæ educationi prolis; 2°. quòd violet Sacramenti sanctitatem ; 3°. quod lædat jus maritale : atqui triplex hoc mali genus habet

ulterium etiam de consensu mariti perpetratum ;). enim nocet vel generationi, vel congruæ prolis ducationi. Quis enim generaliter loquendo, eandem spuriæ aut dubiæ prolis curam geret, quàm certæ? nemo sanè, nisi metaphysici supponantur casus, qui esse possunt, nec sunt unquam; 2°. violat dignitatem Sacramenti, cui maritus quantumcumque velit renuntiare non potest ; 3°. demùm lædit jus maritale. Ideo enim non læderet, quia maritus est volens, & volenti non fit injuria : Atqui hæc ratio nullius est momenti ; quia reipsâ maritus non est volens validè, nec nisi invalidè jure suo cedere potest. Totum enim mariti jus in eo fundatur, quòd ipse & uxor sint caro una ; Ergo non aliud habet jus in uxorem quàm habeat in membra sua : Atqui jus hominis in propria membra, eò totum reducitur ut iis uti possit, non ut de iis possit pro nutu disponere ; sicut ergo verè injustus est, qui alii volenti membra abscindit, ità & qui alterius volentis uxore abutitur. Jure ergo propositionem istam reprobavit Innocentius XI. *Copula cum conjugatâ, consentiente marito, non est adulterium ; adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.*

Quæres 2°. de quibus interrogandi sint adulteri.

R. Præter ea quæ pro fornicariorum examine superiùs dicta sunt, interrogandos esse adulteros ; 1°. an adultera ex illicito coïtu conceperit ; 2°. an proles ex mariti bonis nutriatur ut legitima ; 3°. an eadem proles cum legitimis filiis successerit hæreditati sibi indebitæ ; 4°. annon adulter cum socia criminis familiæ suæ bona dilapidet ; 5°. annon habeat cum eâdem consuetudinem peccandi, an uterque sit conjugatus.

Quæres 3°. an ejusdem nequitiæ sit adulterium cum Infideli, ac cum Christianâ. R. esse minus, quatenùs non læditur Sacramentum ; posse verò esse gravius, deterrendo Infidelem à conversione. D restitutione ab adulteris faciendâ dicam Tom. 3.

ARTICULUS TERTIUS.

De Incestu & Sacrilegio.

INcestus, est peccatum luxuriæ cum personâ cognatâ vel affine intra gradus prohibitos.

Dicitur 1°. *peccatum luxuriæ*, quia non solus coitus, sed tactus etiam impudici, aspectus, &c. inter personas consanguineas aut affines participant rationem incestûs, inducendo malitiam actûs principalis ad quem ordinantur.

Dicitur 2°. *cum personâ cognatâ* sive cognatione carnali, sive legali, vel spirituali; ex istâ enim fit ut crimen sit sacrilegium, & incestus, ut patet ex c. 6. *de cognat. spirit.*

Dicitur 3°. *vel affine*, id est quæ consanguinea sit illi quam quis licitè vel illicitè cognovit.

Dicitur 4°. *intra gradus prohibitos* seu à naturâ seu ab Ecclesiâ; quales sunt omnes gradus consanguinitatis & affinitatis ex matrimonio contractæ usque ad quartum inclusivè, affinitatis autem ex copulâ illicitâ usque ad secundum.

Quæres 1°. an copula Confessarii cum eâ cujus confessionem exceperit, sit incestus. R. probabile est quod non. Est tamen concubitus ille quædam sacrilegii species, eò gravior quòd fiat cum personâ quam Confessarius ex officio patris, medici, judicisque à peccato retrahere tenebatur, nedum ad illud allicere: unde circumstantia hæc in confessione necessariò aperiri debet. Erit autem adhuc gravius peccatum, 1°. si Pastor ad crimen adducat; quia specialiter incumbit ei cura spiritualem ovium suarum perniciem avertendi; 2°. si Confessarius, quisquis ille sit, sollicitet in ipsâ confessione, aut occasione vel prætextu illius: ut si ad turpia eam inducat, cujus fragilitatem ex confessione didicit; aut si eam crebrò invisat, specie quidem quasi spiritualem ipsius animæ curam habiturus, reipsâ autem ut pudori ejus insidias

struens, qui in his casibus, Sacramentum, aut saltèm pietatis larva assumuntur instar medii ad peccatum.

Hìc notand. 1°. disciplinam Parisiensis Ecclesiæ circa peccata pœnitentem inter & Confessarium, his nunc exprimi verbis; Reservatur D. Archiepiscopo *concubitus Confessarii cum pœnitente, & pœnitentis cum Confessario.. Item Parochi cum parochianâ, & parochianæ cum Parocho.... Sacerdoti conscio cujuscumque tactûs impudici adimitur ipso facto omnimoda facultas audiendi unquam confessionem ejus, cum quo aut quâ crimen admisit, ipsum aut ipsam absolvendi sub quovis prætextu, etiam tempore Jubilæi.* Ubi nomine tactûs impudici ille solùm intelligitur, qui peccatum sit letale; cùm species quædam gravissimæ suspensionis leves ob causas non infligatur, & hoc indicat nomen *criminis*, quo utitur Illust. Archiepiscopus. In hâc materiâ quandoque pro levi habetur quod grave est; unde vel ipsam mali speciem cautè effugere debet Confessarius Deum timens & famæ suæ studiosus. Hinc docet Lametus, Confessarium qui pœnitentem tetigit minùs pudicè, aut ab eâdem pari modo tactus est, nunquam extra casum magnæ necessitatis eandem audire posse in tribunali.

v. Confesseur, *cas.* 3.

Not. 2°. pœnitentem aliquando teneri, non quidem vi Constitutionis Gregorii XV. quæ in Galliis promulgata non est, sed vi juris naturalis, ad denuntiandum Ordinario infamem Confessarium, qui confessionis occasione utitur, ut suos, suasve pœnitentes ad turpia sollicitet. Verùm hìc multiplici opus est prudentiâ; præsertim in iis qui denuntiationem recipiunt aut consulunt.

Quæres 2°. an crimen sodomiæ contrahat malitiam incestûs in iisdem gradibus, in quibus eam contrahit fornicatio. R. affirm. quia apud fideles, unanimi quodam sensu receptum est, ut non diversi solùm, sed & ejusdem sexûs personæ spectentur, tanquam affines; Ergo quidquid eæ inter se contra castitatem admittunt, participat naturam incestûs.

Quæres 3°. quale peccatum sit incestus, & an incestus quilibet ejusdem sit speciei.

R. ad 1. Incestus gravissimum est crimen. Patet id 1°. ex Levit. 20. ubi diversis incestuosorum gradibus mortis pœna constituitur, quia *rem nefariam* operati sunt. Accedit gravis pœna ab Apostolo lata in incestuosum, qui satanæ traditus est *in interitum carnis.* *1. Cor. 5.*

2°. Ex S. Augustino, qui Lib. de adulter. conjug. ait: *Adulterii malum vincit fornicationem, vincitur autem ab incestu.*

3°. Quia incestus repugnat singulari reverentiæ quam natura ipsa erga consanguineos inspiravit non hominibus solùm, sed & belluis; narrat enim Aristoteles camelum, qui ex stabularii fraude coïerat cum matre suâ, deceptorem suum interfecisse; equum verò pari arte delusum, ex alto jactasse se in præceps.

R. ad 2. dari incestum alio graviorem: unde in confessione exprimendum est, quo in gradu peccatum fuerit. Ratio est quia incestus cum matre gravior est quàm cum filiâ; cum filiâ gravior quàm cum sorore, cum sorore gravior quàm cum consobrinâ, cum novercâ gravior quàm cum uxore fratris: uno verbo gravior est incestus, quò propinquior est consanguinitatis vel affinitatis violatæ gradùs.

Quæres 4°. quas incurrat pœnas, qui peccavit cum uxoris suæ consanguineâ. R. eum, si incestum in primo aut secundo gradu consummaverit, non posse jam sinè peccato mortali petere debitum, nisi antea dispensationem obtinuerit, quam hodie moris est ut concedant Episcopi.

Sacrilegium hìc definitur peccatum venereum, quo res aut persona sacra violatur.

Sacrilegium ratione rei sacræ, committitur ab iis qui actum quemlibet venereum exercent in loco sacro, qualis est Ecclesia quævis sacro cultui inserviens, vel Cæmeteria, aut Capellæ, Episcopi autoritate ad cultum Dei deputatæ. Ecclesiæ verò nondum benedictæ: Monasteria quoque, dormitoria, vel cubicula Religiosorum, non sunt locus sacer ad effectum constituendi illius, de quo nunc loquimur, sacrilegii. Idem est, juxta Sanchem & Sylvium, 1°.

de ſpeluncâ conſtructâ ſub Eccleſiâ, niſi hæc deſtinata ſit ad ſepulturam fidelium; 2°. de turri ubi collocantur Eccleſiæ tintinnabula; 4°. de oratoriis ſine Epiſcopi autoritate erectis; ac etiam de locis illis, quæ neque ſunt benedicta neque divino cultui mancipata, tametſi ex Epiſcopi licentiâ interdum ibi celebretur.

Ego quidem facilè cum his autoribus crediderim non pollui Eccleſiam, ſi quis vel ſupra tectum ejus, vel extra lineam quam attingunt valvæ cùm occluduntur, fornicationem aut homicidium commiſerit: ſed difficilè credam crimen in ipſo Templi limine, & quaſi ſub oculis Chriſti admiſſum, non eſſe deterius eo quod alibi perpetraretur. Certè qui ſub Regis feneſtrâ tale quid moliretur, graviùs vapularet. Unde ſi quis eò uſque deliret, ut in tali loco delinquat, ad minus ſuadebo ut circumſtantiam hanc aperiat, eumque graviori mulctandum pœnitentiâ cenſebo. Hîc repetenda quæ dixi Tom. 1. pag. 428. Jam de ſacrilegio ratione perſonæ,

Dico illud eſſe peccatum grave, & eò gravius, quò magis Deo dicata eſt perſona quæ caſtitatem lædit, & inhoneſtior actio quâ ſe inquinat.

Prob. 1°. quia ſi fornicatio Chriſtiani præcisè quà talis, ſit crimen adeò fœdum ut *membra Chriſti* faciat *membra meretricis*, quantò deterior erit culpa illius, qui conſecrationem ſuam impiè violaverit? Senſerunt id Ethnici, qui veſtales ſuas, licèt infamibus diis mancipatas, crudeli morte, ſi quando pudicitiam temeraſſent, conficiebant. Quod ergo ad fideles omnes dicit Apoſtolus: *Fornicatio & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos*, majorem in Clericis ſacris locum habere debet.

1. Cor. 6.

Ehp eſ. 5.

Prob. 2°. ex gravibus pœnis, quæ adversùs Clericos ſacrilegii reos ſancitæ ſunt. *Qui poſt acceptum ſacrum Ordinem, lapſus in peccatum carnis fuerit*, ait S. Gregorius, Lib. 3. Ep. 26. *ſacro Ordine ità careat, ut ad altaris miniſterium ulteriùs non accedat.* Quòd ſi, ait idem S. Papa in Epiſt. ad Lucenſem Epiſcopum, Presbyter pro crimine hoc, à Sa-

cerdotii ordine dejectus, ministerium suum exercere præsumpserit, sacrâ Communione privatus in pœnitentiam redigatur, *ità ut usque ad diem obitûs sui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodo exitûs sui tempore percipiat.*

Prob. 2. pars; quia eò gravior est noxa, quò gravior est ejusdem materia, & graviùs prohibita: Atqui sodomiæ v. g. materies, gravior est quàm adulterii, & hæc gravior est quàm fornicationis: aliunde hæc graviùs prohibita est Sacerdoti, quàm Diacono; Religioso, quàm seculari personæ, quæ se simplici tantùm voto constrinxerit; Ergo.

Hinc, ut ritè detegatur sacrilegii culpa & gradus, aperire debet pœnitens voto ligatus, 1°. an seipsum fœdaverit cogitationibus, desideriis, aspectibus, tactibusve impudicis; 2°. annon idem fecerit in personâ alterius, quæ pari voto ligaretur; 3°. an simile quid passus sit ab alio, & quis ille sit. Neque satis est ut qui castitatem solemniter vovit, dicat se fecisse contra votum; quia solemnis voti circumstantia peccati speciem mutat, vel peccatum aggravat notabiliter. Necesse tamen non est ut quis iterati pluries voti circumstantiam aperiat cùm hæc delictum non aggravat ex communiori opinione; quia qui rem semel Deo promisit, non minùs eam debet, quàm qui millies; nec plus qui millies, quàm qui semel.

Verùm censeo eum qui Religiosus simul & Sacerdos fornicatus est, ad utriusque circumstantiæ declarationem teneri; quia duplicem violat consecrationem ratione suî maximè diversam. Unde etiam ei qui contra castitatem deliquit explicandum est an sit Sacerdos, an Diaconus. Imò si quis post emissum simplex castitatis votum, solemne ejusdem virtutis votum emittat, utrumque declarari velim: quia licèt solemne votum supponatur non differre essentialiter à voto simplici, addit tamen circumstantiam statûs religiosi notabilissimè aggravantem. Adde quod in dubio ad Sacramenta pertinente pars tutior necessariò sit amplectenda. *Sylvius.*

Quæres an qui in sacris & albâ indutus impudici quidpiam perpetrat, duplex committat sacrilegium. R. affirmat. quia gravem ornamentis benedictis, & ad sacrificium, ejusque ministerium consecratis injuriam facit. Aliud est si quis reliquias gerens peccet, nisi, quod rarum est, in earumdem contemptum delinquat.

ARTICULUS QUARTUS.

De Peccatis contra naturam.

ETsi peccatum omne est contra naturam, quatenùs rectè rationi adversatur; ea tamen præcipuè scelera contra naturam esse dicuntur, quæ repugnant ordini à naturâ præscripto ad humani generis propagationem. Is autem ordo exigit 1°. ut duo commisceantur; contra quod facit pollutio; 2°. uti idem ejusdem sint naturæ, contra quod facit bestialitas; 4°. ut sint diversi sexûs, contra quod est sodomia, &c. De his omnibus dicenti, adesto Deus, sed & adesto legenti.

Mollities, seu pollutio, est voluntaria seminis ejaculatio extra concubitum. Circa eam quæritur 1°. quale sit peccatum; 2°. an & quando poni possit actio ex quâ eadem secutura prævidetur; 3°. an licitum sit eandem desiderare, &c.

Dico 1°. Mollities est peccatum letale ex naturâ rei.

Prob. 1. pars ex Apostolo, I. Cor. 6. ubi sic: *Neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt.* Et verò actio Onami qui semen fundebat in terram, dicitur res detestabilis, Genes. 38.

Prob. 2. pars: 1°. ex censurâ hujus propositionis, quæ inter damnatas ab Innocentio XI. est. n. 49. *Mollities jure naturæ prohibita non est; unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.*

* * 2°. Ideo mendacium est contra naturam, quia est contra finem ad quem instituta est loquela: at-

qui pariter mollities est contra finem ad quem institutum est semen humanum ; is enim finis non est alius quàm humanæ speciei conservatio ; Ergo. Atque hinc mollities est quid pejus fornicatione, ut docet S. Thomas & alii passim.

3°. Quia mollities de se proximo peccandi periculo exponit ; exponit enim periculo tum conquiescendi in miserâ eâ delectatione, quæ mollitiem comitatur ; tum prodigendi seminis in fornicatione, adulterio, &c. prout docet experientia.

† 4°. Si mollities naturali jure prohibita non sit, † Gentiles destituti positivâ Dei lege hoc crimen vetante, nihil fecissent mali corpus suum polluendo : Atqui tam falsum quàm horribile consequens ; ut hinc patet quòd Martialis, poëta ceteroqui minimè scrupulosus, Ponticum quemdam tetri hujus sceleris mancipium acriter perstrinxerit.

Hinc colliges nè mortis quidem vitandæ causâ licitum esse minimam mollitiem sibi procurare, eive etiam cùm in somnis cœpit cooperari. Unde plus vel minùs peccat, qui fluentis seminis tempore evigilat, *si ei pollutio propter delectationem placeat. Quòd quidem erit veniale peccatum, si fit ex subreptione talis placentiæ*, aut sentiatur à semidormiente ; *mortale autem, si fit cum deliberato consensu, & præcipuè cum appetitu futuri.* *S. Thom.*

Quæres an omnis pollutio ejusdem sit gravitatis. R. negat. & id advertere debent Confessarii : 1°. enim gravior est quæ alienâ manu concitatur ; 2°. quia quæ fit cum cogitatione personæ consanguineæ, sacræ, &c. participat malitiam incestûs, sacrilegii, &c. 3°. quia gravior est mollities conjugati, quàm soluti, quia per primam violatur fides conjugalis, exigens ut conjugum alter alteri corpus suum castè conservet.

Quæres iterum, an mollitiei malitia invincibiliter ignorari possit. R. vix id posse supponi, præsertim apud fideles : unde qui peccata sua pluries confessus, crimen hoc reticuisset, & causaretur se id ex ignorantiâ fecisse, ad iterandas confessiones tenere,

tur ; nisi fingantur hypotheses, quæ nusquàm fortè fuerunt à parte rei.

Dico 2°. Mollities, quam quis patitur etiam invitus, & toties tunc duntaxat est peccatum, quoties oritur à causâ quæ vitari potuit & debuit tanquam hujus effectûs productiva.

Prob. 1. pars. Pollutio toties peccatum est, quoties voluntaria est in se, vel in causâ : Atqui toties & tunc tantùm voluntaria est in causâ, quoties causa hæc vitari potuit & debuit ; Ergo.

Hinc qui vacat rei quæ de se ad mollitiem notabiliter disponit, ut sunt aspectus turpes, cogitationes morosæ, lectiones, locutiones graviter impudicæ, reus est mollitiei subsequentis; quia hæc ex naturâ rei graviter & directè tendunt ad excitandos venereos motus, & miserias quæ inde sequi consueverunt, non quidem semper hìc & nunc, sed aliquantò pòst saltèm in somno. Quin & dici potest pollutionis, etiamsi fortè non sequatur, malitiam prædictis actibus annexam esse, quoties prævideri potuit, ut fortè semper potest, mollitiem inde sequi posse.

Si causa etiam in genere luxuriæ mala, non nisi venialiter mala sit, leviterque solùm ac remotè influat in mollitiem, *verius videtur*, ait Sylvius, *quòd quis non teneatur abstinere ab illâ causâ sub peccato mortali* ; *quòdque pollutio inde contra voluntatem proveniens, solùm sit peccatum veniale* ; *quia non est voluntaria nisi leviter & imperfectè.* Favet S. Antoninus, 2. part. tit. 6. c. 5. *Si quis*, ait, *comedit nimis, vel nimis calida, ex quo dubitat sibi ex hoc sequi pollutionem in somnis, quia aliàs expertus est hujusmodi, non tamen propter hoc illa sumit, sed ut satisfaciat gulæ, non propter hoc est mortale.* Ubi tamen pondera S. Doctorem loqui de pollutione non quâcumque, sed *in somnis* ; eâque non certò futurâ, sed utcumque dubiâ.

Sylvius. Quòd *si causam quidem præcognoscas, & possis vitare, sed non tenearis, pollutio inde subsequens non ibi imputabitur, modò nullum sit periculum consensûs,* quia

quia per accidens & præter voluntatem accidit ex miseriâ naturæ per peccatum corruptæ. Non teneris autem causam vitare, quando est aut necessaria, aut utilis, aut honesta, tuoque statui consentanea. Ità excusantur illi, qui præter voluntatem patiuntur pollutionem confessiones audiendo, turpia propter studium legendo, vel ea ad dandum consilium audiendo: Chirurgi itèm, Medici, Infirmarii, qui ex officio impudica tangere tenentur, vel intueri; milites, sive qui negotiorum causâ ex equi motu ad mollitiem excitantur, ii demum qui in tali situ non inverecundo recubant, aliàs non dormituri.

Dices: Qui vult causam, vult in ipsâ effectum: Atqui Confessarius qui ex auditâ mulieris confessione, mollitiem suam prævidet, vult ejusdem causam; Ergo.

R. dist. maj. Qui vult causam culpabiliter, vult effectum, idque magìs aut minùs culpabiliter, ut dicam infrà, C. qui vult causam inculpabiliter, N. Itaque qui vult culpabiliter causam, censetur & effectum velle; sic qui ad iram celer vult ebrietatem, judicatur velle homicidium in eâ fortè perpetrandum: sed qui legitimam habet rationem volendi causam de se honestam, non censetur velle, sed solùm permittere effectum ex eâ sequentem: sic Princeps qui turrim hostilem decidit, immunis est ab innocentium morte, tametsi hæc actioni suæ quasi necessariò annexa sit.

Hìc obiter animadvertendum, quidquid de mollitiei causis diximus, ob paritatem rationis applicandum esse causis quæ pariunt vehementes motus in partibus venereis.

Circa tertiam quæstionem, an optare liceat pollutionem somni tempore, aut gaudere quòd ea sic evenerit; constat 1°. eam non posse desiderari ex affectu venereo, cùm consentire libidini, sit reis intrinsecè mala; quâ etiam de causâ nefas fuerit, de eâdem gaudere ex affectu libidinoso. Constat. 2°. nec eandem appeti posse propter se, & præciso quo-

cumque fine utili sic enim amaretur propter libidinem quæ tunc unica esset ejusdem amandæ ratio. Tota igitur difficultas est an eandem desiderare liceat ob finem bonum putà intuitu sanitatis, aut vincendæ tentationis, quæ ex pleniori seminis abundantiâ quandoque exurgit.

Dico 3°. Non licet mollitiem appetere, vel de eâ gaudere ob prædictos fines.

Prob. 1. pars : 1°. quia pollutio est intrinsecè mala, sicut & homicidium : porrò non licet rem ex naturâ suâ malam desiderare ; 2°. nemo id appetere potest, quod etiam inchoatum impedire tenetur si possit : Atqui tenetur quis inchoatam mollitiem impedire si possit ; Ergo.

Obj. Mollities prædicta non esset peccatum ; quandoquidem supponitur contingere in somnis absque ullâ præcedente causâ ; Ergo.

R. Hinc sequitur licitum non esse lætari de pollutione in somnis habitâ, quia de eo gaudere non licet, quod non licet appetere. Licet tamen rem detestando, de felici quem habuit exitu gaudere : & sic intelligi potest id S. Thomæ : *Si placeat* pollutio, *ut naturæ exoneratio vel alleviatio, peccatum non creditur.*

Jam dicendum de ceteris contra naturam peccatis. Hæc enim materia licèt fœda, haud tamen prætermitti potest, præsertim quia sodomia & bestialitas ubique ferè sunt inter casus reservatos. Itaque

Sodomia ut sic, est coïtus libidinosus cum personâ indebitâ, seu ejusdem sexûs, vel debitâ quidem, sed in vase indebito. Hinc sodomia duplex; perfecta una, altera imperfecta. Prior quæ sodomiæ nomine communiùs intelligitur, est concubitus masculi cum masculo; feminæ cum feminâ. Posterior est concubitus viri cum feminâ extra vas naturale ; & hæc specie differt à perfectâ. Unde negant plures eam esse reservatam in Diœcesibus ubi reservatur sodomia simpliciter dicta. Ethica amoris, &c.

Bestialitas est coïtus cum bruto ; ad eam reducitur

concubitus viri aut mulieris cum dæmone succubo, vel incubo, si quis sit. Jam.

Dico : Immania sunt sodomiæ & bestialitatis crimina, pejus tamen bestialitatis.

Prob. 1. pars, 1°. Genes. 19. Deus civitates quinque nefandi hujus sceleris reas, ultricibus flammis abolet. Rom. 1. idem illud scelus exhibetur ab Apostolo ut cæcitatis ac furoris apex, superbiæque & idololatriæ par remuneratio. *Feminæ eorum*, inquit, *immutaverunt naturalem usum, in eum qui est contra naturam. Similiter autem & masculi, relicto naturali usu feminæ, exarserunt in desideriis suis....* Et sic *tradidit illos Deus in reprobum sensum.*

Prob. 2°. quia graves & acerbæ pœnæ seu civili jure seu canonico sodomitis constitutæ sunt. Civili quidem pœna ignis, secundùm id Cod. Theodos. *hujusmodi scelus, spectante populo, flammæ vindices expiabunt.* Jure autem canonico, præsertim Bullâ 72. Pii V. privatio Clericalis privilegii, officii & dignitatis cujuscumque. Etsi verò Bulla hæc recepta non est in Galliis, ibi tamen receptum est ut Clericus sodomita à solo Judice seculari, non autem ab Officiali judicetur.

Prob. 2. pars, 1°. ex Levit. 20. *Qui cum jumento & pecore coïerit, morte moriatur; pecus quoque occidite* : quod hodièque in judiciis observatur apud nos; 2°. ex canone XI. Pœnitentiali, ubi sic : *Qui coïerit cum brutis, pœniteat plusquam septem annis.*

Prob. 3. pars, ex S. Thoma, 2. 2. q. 194. art. XI. ad 4. ubi sic : *Gravissimum est peccatum bestialitatis, quia non servatur debita species. Unde super illud Genes. cap.* 37. Accusavit fratres suos crimine pessimo, *dicit Glossa, quòd cum pecoribus miscebantur. Post hoc autem est vitium sodomiticum, cùm ibi non servetur débitus sexus.*

Circa hæc quædam à confessariis sunt observanda : 1°. si persona conjugata sodomiam committat, debet conjugii sui statum aperire, quia grandem matrimonio, & alteri conjugi injuriam facit. Simili

propè de causâ exprimendum est an personæ sint consanguineæ, affines, vel Deo sacræ; quia tunc sodomiæ accedit incestus, & sacrilegium aliquando duplex, si utraque persona sit Deo sacra. Si puellam à muliere turpiter tractari contingit, exprimenda erit circumstantia labefactatæ virginitatis.

2°. Exprimi etiam debet quis agens fuerit, quis patiens; quia longè turpior est agentis conditio quàm patientis.

3°. Qui coïerit cum bestia, non tenetur exprimere cujus ea speciei foret; nisi, aïunt aliqui, ea tam sordida esset & turpis, ut in ejus congressu immanior se proderet libido.

Ex dictis colliges quàm justè proscripta sit ab Alexandro VII. hæc propositio: *Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideòque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.* Certè enim peccata hæc, tam differunt specie infimâ, quàm furtum, detractio & homicidium, quæ eidem justitiæ virtuti adversantur.

ARTICULUS QUINTUS.

De peccatis Luxuriæ non consummatæ.

LUxuria non consummata, quam alii simpliciter vocant impudicitiam, ea est quæ ad mollitiem usque non progreditur; eaque ut plurimum consistit in aspectibus, osculis, tactibus venereis, turpiloquio, scripturâ, picturâ, indecenti mulierum ornatu, choreis, & spectaculis.

SECTIO PRIMA.

De Osculis, Tactibus, &c.

IN hâc difficili materiâ suppono 1°. cum S. Thomâ, *osculum, amplexus, vel tactus, secundùm suam rationem*, id est, ex naturâ rei non esse *peccatum mortale*, imò nec veniale; quia *possunt hæc absque libidine fieri, &c.*

2. 2. q. 154. a. 4.

Suppono 2°. oscula cuipiam ob triplicem finem libari posse; 1°. in signum amicitiæ, pacis, urbanitatis, &c. 2°. præcisè ob sensum delectationis illius organicæ, quæ ex ipso osculo exurgit, & quam necessariò experitur qui teneram infantis carnem osculatur; 3°. ob delectationem veneream. Cùm autem delectatio venerea, sit complacentia in re venereâ; & res venerea sit vel fornicatio aliusve quilibet actus exterior luxuriæ, vel deliberata ejusdem cogitatio seu imaginatio: satis evidens est osculum libidinosum esse illud, quod fit cum animo, aut saltèm cum gravi periculo degustandi delectationem carnalem; eam nempè quæ est cum voluntate copulæ, aut cujusvis alterius speciei luxuriæ; aut cum voluntariâ & affectuosâ ipsius imaginatione, quamvis nulla sit voluntas consummandi eos luxuriæ actus. His præmissis, *Sylvius.*

Dico 1°. Oscula honesta secundum patriæ consuetudinem facta, causâ amicitiæ, urbanitatis & pacis, non sunt peccata.

Prob. tùm quia primævi fideles etiam diversi sexûs, se invicem salutabant in osculo sancto, tùm quia nulla ibi apparet turpitudo, cùm oscula hæc tantùm sint signa unionis animorum, amicitiæ, & honestatis.

In his tamen omnibus servandum est decorum personæ, & cavendum à scandalo. Nam quòd Religiosi, aut Clerici seculares, per oscula amicitiam aut benevolentiam puellis, mulieribusve etiam consanguineis testentur, neque decens est, neque caret periculo scandali: idem est si Religiosæ viros etiam cognatos deosculentur.

Duo hic moventur dubia; 1°. quid juris si dum oscula secundùm se licita dantur, aut recipiuntur, sentiatur motus sensualitatis; 2°. an femina quæ advertit eum à quo tangitur secundùm loci consuetudinem, & sub honestatis specie, reipsâ libidinoso erga eam affectu moveri, contra niti teneatur.

R. ad 1. cum Sylvio, amplexus tales cùm sub est

causa, esse licitos, modò voluntas in ejusmodi motus ac delectationem non consentiat.

R. ad 2. Si tactus est impudicus, mulier tenetur eum impedire, sive palam attentetur, sive in secreto, quia alioqui cooperaretur ad actum hîc & nunc malum. Si verò tactus de se nihil habeat impudici, fiatque juxta ritum patriæ, tunc videndum an aliqui præsentes sint, an non. Si 1. dissimulare potest, cùm subest periculum nè pravam adstantium animis ingerat de proximo suspicionem. Si 2. id est, si nulli adsint, aut præsentes quidem sint aliqui, sed coram quibus citra incommodum, aut periculum scandali, possit mulier declinare contactum, seu retrahendo se, seu repellendo virum, tunc amplexum etsi de se honestum declinare debet; quia quisque proximi peccatum, quantùm potest, arcere tenetur.

Sylvius.

Dico 2°. Oscula & tactus de se honesti, si ex merâ levitate, joco, aliâve simili causâ fiant, juxta plures non excedunt peccatum veniale; modò absit affectus omnis libidinosus, & periculum gravis peccati tam in se quàm in alio, nec habitâ ratione constitutionis personarum, veneream commotionem multùm excitent: ab his tamen omnibus severè est abstinendum.

Prob. 1. pars; quia secluso tùm libidinis affectu, tùm ejusdem periculo, prædicti amplexus non sunt mali secundùm se, solamque habent malitiæ suæ causam; porrò levitas, jocus, & similia non possunt actui de se honesto communicare turpitudinem, quæ ad peccatum mortale pertingat.

Prob. 2. pars; quia hujusmodi lusus apud personas graves, & qui Deo sincerè adhæreant, locum non habent, sed passim apud juvenes ventosi ac mobilis ingenii, & virtutis ad summum tepidæ; quis porrò non credat ex prædictâ jocandi ratione multò plus imminere periculi hominibus sic constitutis; & quibus in re jam utcumque periculosâ non aspirat speciale Dei auxilium?

Dico 3°. Oscula propter delectationem organi-

eam data obiter & more solito, absque ulterioris consensûs periculo, ejusdem sunt conditionis ac ea de quibus actum est in Conclusione præcedenti. Ità S. Antoninus, Comitolus, &c.

Prob. 1. pars: 1°. quia eatenus osculum est mortale, quatenus est libidinosum, nec tale est in principiis S. Thomæ, nisi quatenus sit cum consensu saltèm interpretativo *in delectationem peccati mortalis*: Atqui oscula de quibus agimus in præsenti, nec expressum nec interpretativum involvunt consensum in delectationem peccati mortalis. Se enim habent in genere tactûs, sicut in genere visionis habent se aspectus pulchræ mulieris; porrò aspectus ille, si ob solam pulchritudinis delectationem fiat, ut fieri potest ab homine, qui & concubitum mulieris, & quamcumque de eo cogitationem, & ipsam fortè mulierem detestetur, nec involvit nec involvere potest consensum in delectationem peccati mortalis. Hinc Christus, Matth. 5. non dixit simpliciter: *Omnis qui viderit mulierem*, sed: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.*

2°. Quia venialiter tantùm peccat, qui comedit ob delectationem gustûs; Ergo & qui propter organicam tactûs suavitatem osculatur.

3°. Quia amplexus non sunt de se libidinosi, sed tantùm ex intentione aut periculo agentis; Atqui & malam intentionem & verum ejus periculum abesse supponimus.

Quorsum ergo, inquies, damnata est propositio hæc, *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris & pollutionis.*

R. Damnata est, quia per delectationem carnalem communiter intelligitur delectatio venerea: porrò juxta S. Sedem, probabilis non est opinio, quæ in actu quocumque, propter intentam delectationem veneream etiam levem exercito, peccatum agnoscit solùm veniale, de quo infrà.

Objiciuntur duo : 1°. quòd immunditia excludat à Regno Dei : porrò præfati amplexus ad immunditiam pertinent ; 2°. quòd moraliter fieri nequeat ut à talibus osculis absit venereæ delectationis periculum.

Ephes. 5.

R. ad 1. oscula solùm libidinosa pertinere ad eam immunditiam, quæ per se excludit à Regno Dei.

Ad 2. dist. Fieri nequit ut annexum non sit grave periculum talibus osculis si fiant morosè, ac repetitis vicibus, aut modo inter probos insolito, C. si fiant, *obiter*, & *solito more*, prout supponimus, N. Itaque oscula morosa, ea item quæ fiunt vicibus aliquoties repetitis, semper sunt mortalia ; tùm quia per se non parum excitant spirituum genitalium commotionem, & delectationem veneream, quæ in hoc misero rerum statu, physicâ quâdam necessitate oritur ex delectatione sensibili diuturnâ vel pluries repetitâ ; tùm quia saltèm inducunt morale periculum consensûs in delectationem morosam, adeoque sunt causaliter libidinosa, etiamsi fortè non sequatur libido. Sed non est cur idem prorsus statuatur de quibuscumque genarum osculis, quanquàm & ab iis sedulò temperare debent veræ castitatis amatores ; tùm quia in itinere tam lubrico facilis est descensus à sensibili delectatione ad veneream ; tum quia qui mortaliter certus est se libidinosè commotum non iri, de personâ cui osculum figit, respondere non potest.

Dico 4°. Oscula libidinosa inter personas etiam ejusdem sexûs sunt peccata letalia.

Prob. Quia complacentia deliberata de objecto mortali, putà de homicidio, furto, & similibus, semper est mortalis : Atqui osculum cui annectitur delectatio venerea, importat complacentiam deliberatam de objecto mortali. Objectum enim delectationis hujus vel est repræsentatio copulæ, aut actuum qui eò tendunt ; vel saltèm commotio spirituum generationi subservientium : Atqui objecta hæc sunt graviter illicita. De copulâ & actibus qui

ad eam proximè tendunt, nulla esse potest difficultas. Sed neque seria moveri potest quæstio de spirituum genitalium commotione. Magis enim peccat qui per eam oscula inquirit, aut exortum liberè approbat, quàm qui cogitationi simpliciter morosæ indulget: & is tamen mortaliter peccat, ut alibi probavimus; Ergo & ille à fortiori peccabit mortaliter. *T. 1. pag.* 451.

Et verò si delectatio quamvis modica de homicidio, modò sit deliberata, ex omnium opinione letalem culpam continet, eam à fortiori continebit delectatio quantumlibet tenuis de turpitudinibus modò assignatis, nisi excuset inadvertentia: quia communiter loquendo longè facilius est suam de alicujus occisione lætitiam moderari, quàm pessimam de quâ loquimur delectationem certos intra gradus sistere. Unde etsi delectatio venerea ex levitate materiæ levis fieri posset, semper tamen præsumenda esset gravis, ob periculum ulterioris consensûs.

Hîc duo observanda: 1°. quoties oscula veneream habent delectationem, exprimenda est circumstantia personæ etiam innocentis, cui datum est osculum; an voto ligata sit, an consanguinea, vel affinis, an alteri desponsata: quia actus turpis imbibit malitiam coïtûs ad quem suâ naturâ tendit: 2°. id quod de osculis dictum est, dictum censeri debere de tactibus, verbis amatoriis & similibus, quæ ad eandem veneream delectationem proximè disponunt. Et verò qui certas alieni præsertim corporis partes tangit, non movetur nisi libidine propriè dictâ, etiamsi, dum tangere incipit, fingeretur expers libidinis, quæ ridicula est hypothesis, proximum delectationis venereæ periculum subiret.

Porrò ad libidinem graviter provocant 1°. partes pudendæ, aut iisdem vicinæ; quas idcirco qui etiam trans vestes tetigerit, aut tangere simulaverit, graviter reus censeri debet; 2°. mamillæ potissimùm puellæ jam puberis. Neque solùm peccat, qui præfatas partes tangit, sed & quæ se in iis tangi patitur; tum quia alieno delicto cooperatur, tùm quia etsi

per impossibile deesset affectio libidinosa, non deesset unquam periculum ejus.

An autem & quousque peccent nutrices & ancillæ, quæ infantes tangunt in secretiori parte, definiendum est ex circumstantiis: unde quæ ex libidine agunt, graviter; quæ ex necessitate solâ, ne venialiter quidem delinquunt. An verò quæ solâ curiositate moverentur, à gravi culpâ immunes essent ob infantilem ætatem, ambigi potest. Mihi quidem satis dubium est, an non curiositati huic semper inhæreat nescio quis libidinis sensus. Unde multò satius fuerit hæc ad minùs otiosa fugere, & cùm admissa fuerint, confiteri ut dubia mortalia. Aliud esse potest de matribus, quæ quidquid prolis suæ est stulto potiùs quàm obscœno amore tangunt.

Quæres quid sentiendum de aspectibus. R. Aspectus libidinosi, seu nostri, seu personarum utriusque sexûs, semper sunt mortales. Libidinosi verò sunt aspectus personarum diversi sexûs, quoties fiunt in partibus pudendis, aut quæ pudendis vicinæ sint. Imò aspectus iidem inter personas ejusdem sexûs debent reputari letales. Idemque de paribus proprii corporis aspectibus dicendum, saltèm si morosè fiant & studiosè.

Prob. 1. pars; quia actus quicumque cum libidine sufficienter deliberatâ, aut gravi ejusdem periculo exercitus, nunquam vacat à peccato mortali; neque ab eo propter materiæ levitatem excusari potest, ut infrà dicam.

Prob. 2. pars; quia libidinosi sunt aspectus, qui fœdæ libidinis imagines, animis ceteroqui purioribus potenter exprimere nati sunt: Atqui tales sunt aspectus prædicti; idque verum est, etiamsi res illæ è loco remoto conspiciantur: *David* enim *de longè vidit illam in quâ captus est; mulier longè, libido propè... Numquid tu fortior quàm David?* (*August. in Psal.* 50.)

Prob. 3. pars; quia vir qui viri verenda intuetur, gravi se periculo objectat, nisi jam gravi libidine ad aspectum hunc determinatur. Hinc qui se in rivis

lavant, tenentur sub gravi occultos quæritare recessus, ubi alienis, præsertim femineis intuitibus subducantur, propter evidens quod alioqui præbebunt periculum ruinæ.

Prob. 4. pars; quia turpes proprii corporis aspectus, saltèm cùm morosè fiunt, vel oriuntur ex libidine, vel ad eam graviter & periculosè præparant. Atque licèt aspectus illi à mortali excusentur cùm obiter fiunt & ex solâ curiositate; si tamen cum magnâ deliberatione & ex proposito fiant, multò tutius fuerit eosdem ut dubia letalia, ac proinde quoad numerum & circumstantias confiteri.

Ex dictis colliges, 1°. graviter peccare feminas quæ ut diaboli morem sequantur, prodeunt nudatis mammis, aut linteo coopertis tam exili ut hac arte efficaciùs castitati insidientur. Et verò fieri nequit ut nudata mulier pluribus ruinam non afferat; cùm etiam cooperta decenter, graves quandoque libidines excitet. Hinc innumeræ Synodi mulieres scandalosè nudas absolutione & Eucharistiâ donari vetuerunt. Quapropter mulieres quoto tempore in eo statu vixerunt, vixerunt in habitu letalis peccati; unde præteritas confessiones iterare debent, cùm & deliquerint ipsæ ad minus ex vanitate intolerandâ; & quod prævidere potuerant, innumeris hominibus qui *oculos* habent *plenos adulterii*, spiritualem ruinam procreaverint. Quin & puellæ quæ pietatem profitentur, habent sæpiùs quod sibi hâc in parte seriò exprobrent; cùm etsi mulieribus mundanis cautiores, nonnihil tamen indulgeant consuetudini, & amori proprio, nè, inquiunt, ridiculæ videantur. Emendandæ etiam sunt quæ brachia nimis aperta gerunt. Sanè hi defectus desinerent aliquando, si Confessarii facto agmine in eos conjurarent. Sed heu quàm plures quæ sua sunt, quærunt, non quæ Jesu Christi! Quòd si mulier in habitu verè immodesto ad sacram synaxim accedere ausit, erit hæc cautè prætermittenda.

II. Petr. 2. 14.

Colliges 2°. graviter reos esse tot omnis ætatis,

homines qui in viâ, plateis, ipsis etiam templis sinè attentione, nè dicam de industriâ, oculos quoquo versùm intendunt.

Colliges, 3°. graviter quoque ab iis Deum offendi, qui picturas, imagines, statuasve obscœnas faciunt, exponunt, aut intuentur, præsertim cùm iis repræsentantur, personæ grandiores. Ratio toties decantata est imminens venereæ delectationis periculum. Hinc prorsùs neganda est absolutio iis omnibus qui prædictas imagines vel statuas fingunt, vendunt, aut retinent, nisi vel eas ad honestatem reconcinnaverint tam profundè ut ad pristinum statum reduci non possint, vel ea penitùs deleverint. Etverò quâ ratione impendi possit absolutio iis qui non unius tantùm peccati, sed tot delictorum reos se faciunt, quot peccatis antiquitatum suarum spectatores exponunt ?

Colliges 4°. Episcopis & Pastoribus enitendum esse ut status, turpesve imagines non tantùm à locis publicis, sed etiam ab hortis, à recessibus, domibusque auferri curent, vel saltèm emendari. Porrò Pastoribus opem ferre debent Magistratus, quia agitur de re quæ mores corrumpit, juventutem depravat, stragem infert cordibus, ideoque communi bono graviter adversatur.

Nè tamen hactenùs dicta, præsertim quæ ad mulieres aspectum pertinent, scrupulum pariant, addendum credo non teneri secularem quemque demissis oculis incedere per plateas, aut mulierem alloqui. *Imò tanta præcautio posset aliquando plus obesse quàm prodesse : quia timor excessivus facit cogitare de objecto timoris. Non est ergo per se illicitum personas alterius sexûs intueri, sed ex complacentiâ vel curiositate intueri, vel etiam oculos figere in earum aspectu. Unde Augustinus Ep. 211. dicit :* Oculi vestri etsi jaciantur in aliquem, figantur in neminem.

Eticha amoris.

Circa muliebrem ornatum, quæres 1°. an & quo in gradu peccent mulieres quæ fuco utuntur. R. cum. S. Thomâ 2. 2. q. 169. a. 2. *Quòd mulierum*

fucatio... est quædam species fictionis, quæ non potest esse sinè peccato... Non semper tamen talis fucatio est cum peccato mortali, sed solùm quando fit propter lasciviam, vel in Dei contemptum. Sciendum tamen quòd aliud est fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem ex aliquâ causâ provenientem, putà ægritudine, vel aliquo hujusmodi, ut vulnere vel incendio: *hoc enim est licitum*, non illud.

Quæres 2°. an mulieri licitum sit vestem induere virilem, & è converso. R. cum S. Thoma ibid. *De se vitiosum est quòd mulier utatur veste virili aut è converso; & præcipuè quia hoc potest esse causa lasciviæ, & spiritualiter prohibetur in lege. Potest tamen quandoque hoc fieri sinè peccato propter aliquam necessitatem, vel causâ se occultandi ab hostibus, vel propter defectum alterius vestimenti, &c.*

Multò gravior erit noxa, si vestium mutationi accedat larvæ assumptio, quæ communiter à gravi peccato excusari nequit, sicut nec ars eorum qui hujusmodi larvas conficiunt; & quibus, nisi artificium hoc factitare desinant, absolutionis beneficium constanter denegandum est. Nec est quod regerant, se, demptâ sibi hâc arte, non habere unde vivant. Eâ enim excusatione tueri se posset idolorum artifex in Sinensi regno, & tamen idola fabricare non licet.

Circa feminarum vestimenta notandum eas quæ inordinatè vestiuntur, seu contra morem patriæ, seu supra conditionem statûs, seu propter mollitiem & delicias, plus vel minùs peccare, prout plus vel minùs ab ordine recedunt. Sanè non sunt à gravi immunes, 1°. cùm vestium forma idonea est quæ libidinem accendat; 2°. & à fortiori cùm mulier ornat se hâc intentione ut viros alliciat in concupiscentiam suî; 3°. cùm tanta est vestimentorum sumptuositas, ut propter eam vel non solvantur debita, vel non restituantur ea quæ debent restitui. *Sylvius.*

Quæres 3°. quid sentiendum sit de calathis muliebribus, gallicè *paniers*. R. usum hunc è diabolo solo inventum esse, eique proin fortiter resistendum

à confessariis, donec vel totus è medio tollatur; vel, quod servatâ rei substantiâ difficillimum erit, ad limites adeò angustos revocetur, ut nihil inde timendum sit pudori. Certè quæ cum tartareo hoc apparatu incedunt, in loco paulisper sublimi sedent, genu unum alteri superponunt, &c. eæ verecundiam minùs delicatam consternant. Quin etsi minùs reæ sunt quæ angustiorem calathum gestant, cum crocotâ subtus positâ, eo tamen redargui merentur, quòd & pareant mori, cui crimen ortum fecit; & eas confirment quæ immensi voluminis cophinos deferunt. Hoc igitur in puncto parentibus resistere deberent puellæ, & quoad pensionarias suas, Moniales; quæ si quid, ut morem hunc extirpent, patiantur damni, à Deo in sponsas sibi fideles munifico, hâc etiam in vitâ compensabuntur.

Quæres 4°. quid dicendum de iis qui turpia loquuntur. R. eos qui turpia loquuntur, audiunt, vel legunt sine justâ necessitate, communiter reos esse peccati mortalis. Docet id Apostolus, Ephes. 5. ubi sic: *Fornicatio & omnis immunditia.... nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos; aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinet.* & I. Cor. 15. *Nolite seduci, corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Ex quibus constat turpiloquium & his similia non vacare à peccato: Atqui vix fieri potest ut peccatum illud, si de rebus verè obscœnis sermo sit, non sit letale. Peccatum enim letale est, ubicumque reperitur libidinosa voluptas, aut ejusdem periculum: hæc autem vix aliquando deest, cùm quis spontaneè turpia loquitur, legitve vel audit. Quare enim saltèm ut plurimùm turpia loquitur, auditve, &c. nisi quia hæc mentem jucundè titillant, rapiunt & alliciunt?

Dixi, *sine justâ necessitate*, aut utilitate. Confessarii enim, Medici, Chirurgi, Theologi multa audire vel legere possunt, quæ non possent alii.

Hìc quædam observanda, 1°. quòd cùm ex verbis etiam non graviter turpibus imminet grave venerei

consensûs periculum, tunc ab iis illicò recedendum est; 2°. in misero esse statu qui æquivocis dictionibus assuescunt, obvia quæcunque flectunt ad sensus impuros, cantilenis immunditiam spirantibus occupant & occupantur. Et tamen, ait S. Cæsarius, *quàm multi rustici, & quàm multæ mulieres rusticanæ*, sed heu! quàm plures urbium incolæ, *cantica diabolica, amatoria, & turpia memoriter retinent, & ore decantant? Ista possunt tenere & parare quæ diabolus docet; & non possunt tenere quod Christus ostendit?* 3°. enitendum esse Pastoribus, Confessariis, patribus-familias, iis demùm omnibus, qui aliquid in alios potestatis habent, ut gravissimum turpiloquii horrorem incutiant; cùm ex hoc pars hominum maxima triste subeat naufragium pudoris, & sensim in peccata & habitus proruat, è quibus vix jam emergere possit. Unde qui turpia coram se narrata non approbant interiùs, & tamen præbent aliis occasionem ea incipiendi, vel continuandi; & sic turpiloquiis autoritatem præstant, mortaliter delinquunt, quia exterior rei mortalis approbatio, est peccatum mortale.

Quod ad eos spectat qui turpia componunt, ut poëses & cantilenas; aut qui citra utilitatem tractatus edunt de rebus obscœnis; hi profectò peccant gravissimè; etiamsi, quod vix supponi potest, mentem habeant à turpi cogitatione liberam. Ratio est quia ii omnes scire possunt & debent, se eorum plerisque à quibus perlegerentur, peccati & ruinæ spiritualis occasionem futuros esse. Unde habentur à probis quibuslibet ut publici animarum venefici, qui tot rei sunt mortium, quot habuere lectores. Sensit hoc serò, sed tandem profundè sensit Fontanius, qui positus in extremis commenta sua* cum lacrymis detestatus est.

* M. de la Fontaine prêt à recevoir le S. Viatique, détesta ses Contes les larmes aux yeux, & fit amende honorable devant MM. de l'Academie, qu'il avoit priés de se rendre chez lui par députés, pour être témoins de ses dispositions présentes. *Histoire de l'Académie Françoise, par M. l'Abbé d'Olivet*, pag. 311.

Sed quid de Romanensibus Libris. R. eos nec scribi, nec legi posse ut plurimùm, sinè gravi culpâ, si, ut moris est, profanos amores delineant, & amantium colloquia, litterulas, milleque casus libidine, invidiâ, tremore, periculosâ constantiâ, clandestinis doli consilii intricatos referunt. Docet enim frequens & frequentior experientia, pares in teneris & incautis adolescentum & puellarum cordibus flammas excitari.

Ex his colliges pro praxi, Sacramentis indignos esse, 1°. Typographos & Bibliopolas, qui hujusmodi Libros edunt, aut obvio cuique, ut solent, venales exponunt. Imò eorum quidam sunt, qui nemini vendi possint, sed flammis immisericorditer debeant aboleri; 2°. patres-familias, qui ut bene dicendi artem filios, filiasve suas edoceant, lectiones amatorias, & similia, iisdem & unà venenum propinant; 3°. etsi viris gravibus & pudicis, qui dictionis lepores unicè inquirunt, plura quàm aliis licita esse possint, paucos tamen esse qui in hoc ordine censeantur, sed multò plures qui sibi temerè blandiantur. Ut ut est, cavere hi debent, ne vel juvenibus, aut etiam viris maturioribus ætate quàm animo Libros suos commodent; aut nè ii post mortem suam incidant in manus eorum, quibus exitiales esse possint.

De litteris amatoriis, quæ sub reverentiæ & urbanitatis larvâ, amorem, teneramque propensionis flammam spirant, nihil est quod dicam, quia quantum iis insit periculi intelliget quisquis homo fuerit. His porrò qui tales receperint, injunget Confessarius ut statim comburant. Sunt enim idola quædam, quibus cor jam læsum facilè denuò possit accendi. Idem de acceptis ab amasio vel amasiâ munusculis dicendum.

SECTIO SECUNDA.

De Saltationibus & Spectaculis.

MAteriam hanc non minùs practicam, quàm praecedentem, paucis expediam. Sit

CONCLUSIO I. Saltatio non est de se mala.

Prob. ex Scripturâ, Ecclesi. 3. *Tempus plangendi, & tempus saltandi.* II. Reg. 6. *David saltabat totis viribus ante Dominum*, & saltando Domino placebat, ut patet ibid. Porrò, ait S. Thomas in cap. 3. Isaiae: *Istae circumstantiae videntur in ludo choreali observandae; Ut non sit persona indecens, sicut Clericus vel Religiosus; ut sit tempore laetitiae, ut.... in nuptiis & hujusmodi; ut fiat cum honestis personis, & cum honesto cantu; & quòd gestus non sint nimis lascivi*: itèm ut absit periculum libidinis; ut choreae nec in loco sacro, nec tempore Officii divini, imò nec festis diebus agantur; de quo infrà.

CONCLUSIO II. Choreae inter personas ejusdem sexûs, absque turpi gestu aut affectu permitti possunt. Sequitur ex dictis. Unde puellae, quae absoluto diei penso paululùm iis saltationibus vacant, peccati cujuslibet expertes esse possunt. Idem est de adolescentibus à puellarum consortio remotis.

CONCLUSIO III. Choreae inter personas diversi sexûs, possunt vacare à peccato: vix tamen permitti possunt à Confessariis; quia vix unquam habent conditiones quae ab omni peccato excusent.

Prob. 1. pars; quia cùm choreae de se sint absolutè indifferentes, possunt benè vel malè fieri, pro affectu personarum, quae eisdem vacant; Ergo si vitiosus absit affectus, nec malae intersint circumstantiae, ut fieri potest inter eximiae probitatis personas, nihil hîc suberit peccati.

Prob. 2. pars. Choreae, ut fieri solent, sunt ludi quidem in frequenti virorum feminarumque concursu, quorum ne unus quidem eò ivit ut Deo placeret, sed mulieres toto cultu ornatae, ut leporibus formae

& saltandi gratiâ omnibus placerent; viri verò ut mulierum decore, colloquiis, saltatione & illecebris oculos, aures, animosque pascerent. Illic præludentibus instrumentis, quæ lenibus numeris jam animos emolliunt, puellæ solito immodestiores per intervalla saltitant, manu apprehenduntur, oscula recipiunt, gratulatoriis plausibus, amatoriis verbis afficiuntur, &c. Atqui fieri nequit, positâ, quanta est, hominis ad malum pronitate, ut tales ludi non importent multiplex peccati periculum. Et verò quantum ibi periculum aspectûs impudici, amplexûs libidinosi, verbi quo profundum vulnus infligetur! S. Carol. Quis præsumere queat se in circulo, *cujus centrum est diabolus, & cujus circumferentia sunt angeli ejus circumstantes*, immotum iri? Quæ puella etiam libidinem exosa, confidat se nulli futuram esse gravis peccati occasionem? quæ sperare possit cor hactenùs forte, non cessurum tandem in loco, qui per se vigilantiam & orationis spiritum excludit? Meritò igitur Trullana Synodus vetuit *publicas mulierum saltationes*, ut *multam noxam*, *exitiumque afferentes*.

Dices: S. Franciscus Salesius, Lib. 3. Introduct. ad vitam devot. c. 33. permittit Philoteæ, ut rarò quidem se aliquando tamen, choreis intersit, si *benè* se ab iis excusare nequeat; Ergo.

R. dist. ant. Permittit & simul efficaciter probat; hâc licentiâ unquam utendum esse, C. permittit ut rem undeque licitam, imò & prorsùs indifferentem, N. Itaque consultus de choreis. S. Præsul, respondet æquivalenter id quod respondemus, tripudia scilicet non esse rem de se adeò malam, ut ei nunquam cedi possit sine crimine, etiam recreationis causâ, & cum personis honestis. Verùm attentè totum caput legenti constabit, exercitium hoc Genevensi Episcopo visum fuisse plenum periculi & stultitiæ. Hinc de choreis dicit, quod de fungis Medici, horum optimos quosque, esse insalubres. Hinc choreas exhibet ut theatrum in quo certatur de vanitate, à quâ, inquit, ad pravos affectus, & periculosos

amiores facilis est transitus. Hinc, nè quid ex iis remaneat impressionis malæ, vult ut quæ saltaverunt, statim sibi revocent, eâ ipsâ horâ quâ saltârunt, plures in inferis cruciari animas ob peccata in tripudiis commissa. Quæro autem an ii sint actionis prorsùs inculpatæ caracteres; & an qui choreis interesse amant, ea observent quæ à S. Præsule observari jubentur. Ratum sit agitur choreas peccandi periculum præbere, 1°. antequam adeantur, ratione vanitatis & ornatuum, quibus ad eam actionem præluditur; 2°, dum fiunt ob liberiores intuitus, oscula, &c. 3°. postquam desierunt ob profundè animo insertapassionum omnium, zelotypiæ præsertim & amoris, vestigia.

CONCLUSIO IV. *Spectaculorum & Comædiarum frequentatio periculosa est castitati, & multimodis animæ noxia. Unde vix absque peccato interesse spectaculis, & comædiis Christianus potest.* Ità N. Alexander, cujus resolutio pro secundâ parte penè laxior videtur.

Antequam probetur Conclusio, not. 1°. comœdiam esse vulgò poëticum drama, quò civilis & privata actio; cum læto & ut plurimùm nuptiali exitu repræsentatur; 2°. repræsentationem comicam innocenter fieri in Collegiis, ubi comœdiæ mores juvenum castigant ridendo, eosque instruunt ad publicè dicendum, sine periculo, cùm nulla scenam alioqui honestam conscendat persona muliebris, aut muliebriter vestita; 3°. ut sanè judicetur de comœdiâ, spectari eam debere non abstractè, sed secundùm omnes loci, temporis, poëmatis ipsius, actorum scenicorum, auditorumque circumstantias. Jam

Prob. Conclusio. Christianus qui spectaculis interest, vel habet mores corruptos, vel incorruptionem propendet, vel, quod rarum est, mentem hactenus à passionibus fœdis liberam servavit; Atqui nullus ex his spectacula adire potest sine peccato. Probatur minor de tertio: sic enim probabitur efficaciter de duobus primis. Prob. inquam sic: Nemo citra grave piaculum potest iis interesse ludis, qui sive ex parte argumenti, sive ex parte circumstan-

tiarum funestos effectus parere nati sunt: Atqui tales sunt ludi scenici: 1°. quidem ex parte argumenti seu materiæ, vix eorum ullus est qui ad vitia potenter non inclinet. Theatralis enim fabulæ argumenta sunt, ut plurimùm amores conjugia mille generum omnium artibus quæsita, rivalitates, odia ad furorem usque protensa, &c. quæro autem an fieri queat ut hæc lepidè dicta, vividè insinuata, vocis ac gestûs adminiculo fulcita, animum non flectant quo voluerint actores. Etverò an menti hactenùs puræ *cornea fibra est*, ut non moveatur? An ei, in loco qui diaboli est (§) uberem hanc gratiam porriget Deus, quæ sola præservat à lapsu? an sursum corda diriget, nè inducatur in tentationem, qui tentationis occasionem volens inquisiit? an accedente, ut ociùs vel seriùs accidere potest, libidinum flammâ, non iis utetur artibus, quas è theatro didicerit? Certè, ait Cyprianus, L. de Spect. *discit facere, cùm consuescit videre.*

2°. Scenici ludi de se periculosi, ratione circumstantiarum fiunt periculosiores. *Quis* enim, ait Cassiodorus, Lib. 1. Epist. 27. *mores graves in spectaculis requirat? Ad circum* seu theatrum *nesciunt convenire Canones*, sed eò passim confluunt adolescentes moribus perditi; feminæ molles quæ id unum ambiunt, ut videant & videantur; Actrices non rarò pudicitiæ venalis & lasciviam spirantes, professione suâ infames, forsitan infamiores moribus. Meritò igitur S. Carolus Borromæus hæc Oratori sacro præcipit: *Spectacula quæ ab Ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinæque Christianæ adversantur, perpetuò detestabitur; demonstrabit incommoda, publicasque ærumnas inde in populum Christianum dimanare.*

(§) Refert Tertullianus, Lib. de Spectaculis, mulierem quæ theatrum adierat, inde cum dæmonio reversam esse. Cùmque in exorcismo increparetur dæmon, quòd ausus esset fidelem aggredi: *Constanter & justissimè quidem fieri*, inquit, *in meo eam inveni.*

Nec dicas spectacula à SS. Patribus prohibita fuisse, quia ad idololatriam trahebant, & erant verbis obscœnissimis referta; utrumque autem nunc exulare à comœdiis.. Falsum est enim Patres antiquos non prohibuisse spectacula, nisi rationibus quæ hodiernæ scenæ ludos non attingant. Hæc enim redarguit Tertullianus, Lib. de spectac. c. 24. eò quòd reprobentur in iis Scripturæ locis, ubi *concupiscentiæ seculi damnantur;* eò quòd qui spectaculis interest quasi invitus corrumpi possit; eò quòd demum scenici ludi sint res adeò mala, ut eorum Autores, *cùm acceptissimi sint, non* sint *sine notâ* infamiæ: Atqui hæc non minùs hodierno theatro quàm veteri conveniunt, sicut & id S. Chrysostomi: *In theatro risus, turpitudo, pompa diabolica, effusio, insumptio temporis, concupiscentiæ absurdæ præparatio, adulterii meditatio, scortationis gymnasium.* *Hom. 42. in Act.*

Sed annon poterit vir eruditus ut de fabulâ judicet, assistere primæ ejus repræsentationi, ex quâ certus sit se malè affectum non iri? an nefas fuerit honestæ mulieri tragædiam sanctam adire? Affirmant aliqui, iisque assentiri videtur N. Alexander, cùm Christianum non simpliciter, sed vix sinè peccato spectaculis interesse posse dicit. In idem utcumque propendet S. Franciscus Salesius ubi supra L. 1. c. 23. qui tamen ad comœdiam eas requireret conditiones, quas ad choreas ab eo requiri vidimus, id est, conditiones de quibus nemo cogitat in praxi. Re sapientiorum judicio permissâ, haud credo à noxâ immunes esse, qui vel semel comœdiæ volentes interfuerint: 1°. quia eorum nemo, quidquid dicant aut cogitent, *immobilis est animi*; moveri ergo & satìs proximè possunt, idque in loco ubi gratiam Dei præstolari fidenter non possunt; 2°. quia comœdorum actioni, quæ grave est peccatum, indubiè cooperantur; tolle enim spectatores, sustuleris & actores; 3°. quia qui comœdiam frequentant, proborum quos eidem interesse vident exemplo se confirmant; & illud objicere solent sive iis à quibus *Tertull.*

monentur ut ab eo exercitio desistant; sive iis quos ad illud trahere volunt penè invitos.

Quapropter censeo negandam absolutionem, 1°. Actoribus qui scenicos ludos exhibent; 2°. Autoribus qui fabulas componunt in theatro recitandas; 3°. Artificibus, qui ad theatrum proximè spectantia concinnant; nisi hi omnes sufficienter moniti resipiscere velint, & prædictis nuntium remittere perpetuum. Idem & à fortiori de scenis musicis, gallicè *Opera* dicendum. Ità anno 1694. resolverunt Doctores Sorbonici, numero sex, apud Lamet, v. *Comédie*.

ARTICULUS SEXTUS.

An detur parvitas in materiâ Impuritatis.

SUppono 1°. id omne quod castimoniam lædit; sexto Decalogi præcepto prohibitum esse.

Suppono 2°. duo esse actionum genera, quæ castitatem lædant: aliæ merè sunt sensibiles, putà quæ fiunt ex curiositate, joco, levitate aut delectatione merè organicâ, secluso delectationis venereæ consensu aut etiam periculo. Aliæ sunt libidinosæ, quæ involvunt complacentiam, vel periculum grave complacendi in rebus venereis, iis scilicet quæ ex se aut ex communi sapientum judicium tendunt ad generationem, ut amplexus turpes, tactus, turpiloquia, mollities & partium turpium commotio.

Suppono 3°. causas quæ remotè tantùm tendunt ad mollitiem, v. g. gravem commotionem carnis aut spirituum generationi inservientium, proximè aliquando & per se concurrere ad commotionem levem: quia quæ nec ex se, nec ex ratione subjecti, carnem graviter commovere nata sunt, eandem possunt leviter commovere. Sic aspectus mulieris aut etiam amici, paulò diuturnior, aut utriusque manuum compressio, aliquid inordinati in venereis partibus ciere facilè potest, nec tamen graves usquam motus ibidem excitabit, nisi accedat nova voluntatis consensio, & nova ad malum gravius tendentia.

Suppono 4°. eum qui certas levium motuum causas ponit, vel eosdem motus intendere, vel non intendere, sed pati invitum; idque vel ex legitimâ ratione, vel non. His positis,

Dico 1°. Datur materiæ parvitas in sensualitate castitati oppositâ.

Prob. quia ex dictis suprà conformiter ad communissimam Theologorum etiam minimè suspectorum opinionem, dantur aspectus, imò & amplexus ex quâdam curiositate, vel levitate facti, qui à gravi noxâ immunes sunt. Dantur & inter amicos teneriora quædam verba quæ quidpiam sensualitatis habent, & quibus tamen qui justo suaviùs afficiuntur, mori malint quàm fœdari, aut in levi, quæ inde aliquando suboritur commotione complacere: Ergo stat quædam esse quæ pudicitiam non nisi leviter offendant: hæc tamen; ut toties dixi, sedulò vitanda sunt, nè paulatim trahant ad majora; nè mentem inquietent; nè exponant periculo ea quæ statum gratiæ requirunt, operandi in dubio annon à gratiæ statu excideris.

Dico 2°. Non datur parvitas materiæ in re venereâ in se volitâ.

Prob. 1°. quia Præpositus Generalis S. J. jussit à suis omnibus rejici ut *intolerabilem* doctrinam, quæ dicit *in re venereâ exiguam aliquam delectationem deliberatè quæsitam, propter levitatem materiæ excusari à peccato mortali*; neque in hoc punctò rigidior est Societas, quàm Dominicanorum Ordo, ut testatur Vincentius Baron; 2°. quia Clemens VIII. & Paulus V. osculum omne ob delectationem veneream datum, mortalem habere culpam eò usque crediderunt generatim & indistinctè, ut voluerint eos qui secus sentirent, Inquisitoribus denunciari; 3°. quia Sanchez opinionem contrariam, quam aliquando tenuerat, re consideratâ maturiùs, disertè retractavit.

Prob. 2°. quia vel voluntas fertur in objectum venereum grave, ut est mollities, aut notabilis genitalium spirituum commotio, & tunc fatentur omnes

graviter peccare; vel in objectum physicè leve, ut est levis eorumdem spirituum motus, & tunc quoque letaliter rea videtur. Ut enim ibi sit peccatum mortale, sufficit ut subsit proximum ulteriùs progrediendi periculum: sed qui delectationem veneream, etiam physicè levem deliberatè quærit, proximum & evidens incurrit periculum progrediendi ulteriùs. Neque enim in materiâ tam de se libidinis incentivâ, sistit quis statim ac sistere proposuit, sed iis similes qui glaciatum flumen decurrunt, vel fertur extra metas, vel eas prætereundi periculum subit; Ergo.

Confirm. Ex communi Doctorum mente, propositio quæ osculo ob veneream delectationem dato, malitiam adscribebat solùm venialem, modò deesset ulterioris consensûs periculum, ideo damnata est, quia falsum supponit; nempe dari posse delectationem veneream sinè ulterioris periculo; ergo ex communi sapientum sensu, ubicumque est consensus in modicam delectationem veneream, ibi necessariò est periculum proximum consensûs ulterioris; Ergo & grave peccatum.

Obj. 1°. Levis commotio non est objectum grave; Ergo nec est materia gravis peccati.

R. dist. ant. Levis commotio non est objectum grave præcisè ratione suî; esto: ratione periculi progrediendi ulteriùs, N. Porrò complacentia in commotione levi, periculum hoc semper annexum habet.

Dixi *esto*. Censent enim plures nullam delectationem veneream, ratione suî levem esse, sicut nec ullum Dei odium, blasphemia item vel simonia, levitatem materiæ habere possunt.

Obj. 2°. In aliis plerisque peccatis, ut furto; datur parvitas materiæ; Ergo à pari.

R. Neg. conseq. Disparitas est, quòd in aliis peccatis periculum ulterius, si quod sit, ordinariè sit remotum. At in delectatione venereâ proximum imminet consensûs ulterioris periculum, ob lubricitatem materiæ, & infinitam propè corruptæ naturæ ad graviora propensionem.

Dico 3°. Si res venerea sit tantùm volita in causâ. datur in eâ parvitas materiæ; id est, si quis faciat actionem ex quâ ordinariè non sequàtur nisi levis spirituum generationi subservientium commotio, absque periculo consensûs, venialiter tantùm peccabit. Imò nè quidem peccabit venialiter, si justam actionis hujus ponendæ causam habeat. Ità Sylvius, Habert, &c.

Prob. 1. pars. Ideò in re venereâ in se volitâ non datur parvitas materiæ, quia qui in motus etiam leves actu consentit, exponit se periculo ulteriori: sed qui leves tantùm motus vult in causâ, vel potiùs non tam vult, quàm patitur occasione causæ, non exponit se tali periculo; cùm supponatur, quod facilè in iis qui Deum timent supponi potest, abesse periculum consentiendi in ipsos motus qui insurgunt; Ergo.

Confirm. Si motus leves in causâ permissi, essent semper peccatum mortale, qui ex vanitate & ut solertiam suam ostendat, equum ascendit, eâque, ut evenit pluribus, occasione leves motus patitur, jam esset reus mortalis peccati, si id suspicatus esset, vel non statim desiliret ex equo. Idem esset de eo qui curiosam lectionem, nihil obscœni habentem, non statim dimitteret; aut qui ut placeret amico vini scyphum, unde leviter commovebitur, hauriret præter consuetudinem: Atqui hæc à nemine quod sciam, admittuntur; nec si à quopiam admitterentur, ideo essent admittenda. Qui enim hæc ad mollitiem disponere dicerent, fateri deberent, dispositionem hanc nimis esse remotam, ut inducat peccatum letale. Unde prædicti motus se habent ad mollitiem, sicut duo vel tria communis vini pocula se habent ad ebrietatem, aut ira levis ad homicidium; Ergo.

Prob. 2. pars; quia si graves etiam motus ex honestâ causâ permitti possint à Confessario, vel Chirurgo, leves à fortiori permitti poterunt.

Porrò quò gravior oritura prævidetur corporis

commotio, eò gravior ad eam cohonestandam requireretur causa; & à contrario. Hinc nè venialis quidem culpæ insimulare velim eum, qui ut animum labori magis idoneum faciat, cum alicujus commotionis periculo aut sensu, equo vehitur ad iter, quod pedibus conficere possit; aut qui ut afflictum amicum consoletur, tenera quædam adhibet verba, quibus ipse non nihil moveatur, prout meticulosis quibusdam contingit.

Obj. Quilibet etiam levissimus carnis motus, est pollutionis inchoatio; cùm, ex Hipocrate, semper è lumbis ad partes obscœnas decidat aliquid seminis: sed velle mollitiem etiam inchoatam, letale est peccatum; Ergo & velle motus quibus eadem annexa fuerit, grave erit peccatum.

R. neg. maj. Etsi enim in quolibet carnis motu aliquid è lumbis decidere supponatur, id tamen non magis pro veræ pollutionis initio haberi potest, quàm pro initio homicidii haberi possit rixa, aut pro ebrietate inchoatâ, in eo qui nec ebrietatem amat, nec facilè inebriatur, unus aut alter vini haustus, præter consuetudinem. Ea igitur duntaxat spirituum commotio spectari potest, ut inchoata pollutio, quæ in homine sano notabilis est, adeò ut ejaculandi seminis periculum includat; quod in motu levi, non in se, sed in causâ tantùm permisso minimè contingit.

Posset etiam negari minor ad sensum objectionis intellecta: alioqui enim simplex distillatio seminis, quam aliqui, & sæpè timorati levissimis de causis patiuntur, etiam cùm his de causis, non absolutè necessariis nascitur, esset grave peccatum: quod nemo dixerit, aut dicendo persuadebit. Quia tamen tenerior quædam in amicos propensio, aut jocationes *quæ ad rem non pertinent*, hujusmodi miserias ciere solent, æquum est ut earum causæ, cùm sine incommodo aut ridiculo fieri potest, omittantur.

Quî gerere se debet homo circa motus in inferiori parte exortos, colligi potest ex iis quæ diximus in Tract. de Peccatis.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De officio Confessarii in materiâ Luxuriæ.

TRia in quâlibet materiâ, sed potissimum in materiâ luxuriæ præstanda sunt à Confessariis: 1°. enim agere debent ut sufficientem peccati notitiam habeant; 2°. ut congruè moneant pœnitentes, iisve differant absolutionem; 3°. ut idonea malo remedia præscribant.

Quod spectat ad examen pœnitentium, debet illud pro personarum varietate variè institui. Porrò pœnitentium alii sunt soluti adhuc incerti quem eligant statum, adeòque vulgò juvenes; & hi vel soli, vel cum aliis peccant: alii cogitant vel de matrimonio, vel de amplectendo Clericali statu; alii demùm jam sunt conjugati.

Ante omnia certum est Confessarium nusquam majori indigere sapientiâ, & Spiritûs Sancti auxilio, quàm cùm agitur de discutiendâ circa impudicitiam Pœnitentium conscientiâ. Hìc declinandum seu ab imprudentiâ, quæ curiositatem aut verborum intemperantiam sapit; seu à conscientiâ quâdam delicatiori, quæ nè plus dicat, non dicit satis. Si Confessarius plus æquo inquirat, verendum est nè gravem ruinæ causam sibi & pœnitenti suo præbeat. Si è contrà vocem præcludat pudor intempestivus, timendum nè fœdus coluber in intimo cordis recessu delitescens, foras prodire non ausit; aut nè id quod reipsa grave est, pro levi malo habeatur. *Necesse* igitur *est*, ait Gersonius, *ut Confessor habeat artem hanc obstetricandi spiritualem, ad educendum colubrem talem pestiferum ab anima* pœnitentis; & iterùm: *Sentiat alius quod voluerit, ego coram Deo testor, me plures talibus remediis induxisse ad confessionem, qui fatebantur nunquam etiam in articulo mortis fuisse dicturos talia cuicumque. Laudabant tan-*

Gerson. Tom 2. p. 448.

men posteà *Deum*, *totis visceribus gratias agentes*; *quòd ità se aperuerant*, *&c.* Sit igitur quoad solutos præsertim,

Regula I. Quidquid horrendi audiat Sacerdos, dissimulet pœnam, nec os vultumque gerat hominis stupefacti in ipso confessionis decursu, sed quoties opus erit, pœnitentis fiduciam adaugeat, *quasi non curans*, *aut ferè audiens* res sibi notas; & præscriptas; quin & culpam quam præsentit dictu turpem præveniat, *dicendo sic*: *Ego benè video*, *tu fecisti sic & sic*; *consequenter dic ergo totum in nomine Domini*: *Si diceres omnia mala mundi*, *non indè pejus haberes*; *dic ergo audacter. Imò & quæri poterit*, *si velit confitens*, *ut super omnibus diligenter interrogetur*; *& si sic*,

Gerson.

Confid. 18. Perget *Confessor à generalioribus ad specialiora*, *à minus turpibus ad turpiora.* Et quidem 1°. interrogationis exordium non ducet ab exterioribus factis, sed à cogitationibus; annon pœnitens inhonestas quasdam volverit animo? an advertenter? annon progressus sit ad desiderium usque? quale fuerit desiderii hujus objectum? ubi tunc haberet manum? an diu se tetigerit? an nihil occasione tactûs effluxerit? an solus decumbat, an cum socio? annon fuerint turpia locuti? an passus sit se tangi? annon par pari retulerit? annon in utroque subsecuta sit effusio seminis, & quam in partem ceciderit? annon insuper *talium peccatorum erga alios causa*, *vel ruinæ occasio fuerit*, *verbis*, *osculis*, *amplexibus*, *aut aliis signis*, *vel fortè picturis & figurationibus inhonestis*? *an cum aliâ personâ in carnalem commixtionem inciderit*, *& cujus gradûs vel conditionis foret persona*? *an uxorata*, *aut virgo*? *an genere propinquâ*, *& in quo gradu*? *an Sanctimonialis aut in sacris ordinibus constituta*? an hæc *consensit*, annon *ei violentiam intulit*? *an denique ejusdem sexûs aut alterius erat*, *& exprimatur modus*? Interrogari etiam poterunt juvenes, an non in fluvio nataverint cum sociis? annon natantes intuiti sint?

Gerson. T. 1. p. 444.

annon indè deventum sit ad turpiloquia, ad tactus? &c. cavendum tamen nè ultra justæ interrogationis limites excurratur.

Quod ad puellas attinet, curabit etiam Confessarius, nè has dedocendo, peccatum, illud edoceat. Ubi tamen conjicere erit, eas non omninò castas esse, interrogandæ erunt annon ornaverint se ut in suì amorem quosdam allicerent? annon hunc in finem usæ sint fuco? annon brachia, scapulas & pectus denudaverint, & quo fine? annon tali horâ talem frequentaverint Ecclesiam, aut in limine vel fenestrâ comparuerint, ut conspicerentur? annon cum sociis turpè quid dixerint? annon cuipiam adhæreant amore teneriori? quid ei circa seipsas permiserint? quid ab eo optaverint? an & quid hâc occasione passæ sint? ubi denuò prudentiam & circumspectionem commendare non piget.

Si fortè ad extrema deventum est, interrogabitur puella annon impedierit prolis conceptum? annon fœtum extinxerit? an obsecuta sit Regis Edictis quæ fœtam puellam statum suum aperire volunt, &c.

Regula II. Qui de matrimonio proximè ineundo cogitant, aut jam desponsati sunt, monitis pluribus indigent, nè cedant libidini quæ tunc eò insidiatur efficaciùs, quò faciem gerit minùs inhonestam. Itaque monebuntur 1°. in electione conjugalis statûs, interrogandam esse Dei voluntatem in oratione, eleemosynâ, & bonis operibus; conjugem non ad dies aliquot, sed ad vitam totam duci; frequentius nihil esse quàm exitus infelices nuptiarum, quæ ex amore insano, ambitione, aviditate lucri contractæ sint; matrimonii voluptates citò præterire, onera & fastidia subsistere usque ad mortem.

2°. Continentiam supplicibus votis à Deo postulandam esse, præsertim cùm pudicitiæ gravius impendet discrimen, prout impendet cum crebrò invisenda est, blandèque excipienda persona de cujus nuptiis deliberatur. Hìc expendet Confessarius delectationem ex repræsentatione actûs conjugalis, si

tanquam præsentis, esse mortiferam; si tanquam futuri, vix à culpâ vacare, quia vix vacat à periculo.

3°. Salutationes seu visitationes, quæ tunc temporis in usu sunt, nec quotidianas esse debere, nec longiores: nusquam verò in tenebris aut in solitudine, sed coram parentibus. Quòd si data matrimonii promissio frangatur, aut non nisi post diuturnum tempus impleri queat, rarò & breviter habenda erit conversatio inter amantes; nè alteri peccandi occasionem nectat etiam invitus.

4°. Matrimonia legitimè & ex sufficienti rerum examine proposita, quàm citò ineunda esse; quia multiplex est periculum in morâ.

5°. Tempus sponsalia inter & nuptias medium, consecrandum esse pietati, ut Sacramentum ritè suscipiatur, & cum eo singulares gratiæ quibus destituti, tot conjuges jam à præsenti vitâ infernos cruciatus præsentiunt.

6°. Multoperè cavendum esse puellæ nè desponsatam aliis quàm antea oculis intueatur. Utrique post sponsalia prohibitum esse, quidquid antè prohibitum fuerit. Porrò puella deterrenda erit à crimine duplici præcipuè motivo: 1°. quia si cedat amasio, vix antequam nubat, absolutionis beneficio donari poterit, & sic obnoxia erit periculo profanandi Sacramenti; 2°. fieri poterit, ut qui eam nunc deperit, postquam senserit fragilem, exhorreat. Sic Amnon amore Thamar ad insaniam usque & ægritudinem succensus, ubi eâdem per vim etiam oppressâ potitus est, *exosam eam habuit odio magno nimis.* II. Reg. 13.

7°. Attendet Confessor gravius esse peccatum venereum desponsatæ, quàm si plenè libera sit.

Regula III. Qui de amplectendo Clericali statu deliberant, multò severiùs probandi sunt, quàm qui in seculo remanere volunt. Res per se patet: 1°. quia Laïci habere possunt matrimonii ope, unde concupiscentiam aliquatenus temperent, cui remedio renuntiant qui sacris initiari contendunt; 2°. quia *qui*
S. Thom. *divinis ministeriis applicantur, perfecti in virtute esse*

debent; perfectio autem cùm includat firmum & constantem statum, firmam probationem præsupponit.

Quoto autem tempore probari debeat quis ante Subdiaconatum, variè variæ sentiunt. Mihi res ex omnibus circumstantiis dimetienda videtur. Inspiciendum ergo quandiu quis adhæserit vitio; an incontinentiæ soli servierit; annon progressus sit ad fornicationem, aut aliquid pejus; an ex quo Ecclesiastici status ingressum meditari cœpit, cœperit præteritas sordes eluere oratione, lachrymis, mundi mundanorumque fugâ; annon, ut moris est, ad ipsum Seminarii tempus tepidè, segniter, nè dicam frigidè & forsan impudicè vixerit.

Si vi extraordinariæ tentationis raptus sit, & penè instar S. Petri repentè conversus fleverit amarè; ac constanti passu pœnitentiæ stadium decurrerit, subsitque spes eum *ità caritate & castis moribus conspicuum fore, ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eo possint expectari*, poterit fortè post primos sex Seminarii menses ad Ordinem sacrum evehi; nisi publicum admisisset scelus, quod ex hominum memoriâ longiori tempore obliterandum esset. *Trid. Sess. 23 c. 14.*

Sin autem diu solus aut cum aliis peccaverit, si et tunc vitam adeò languidam degerit, ut vix sceleris sui horrorem sentire videatur; si per aliquot menses emendatus, denuò reversus sit ad vomitum; jam opus est experimento longiori. *Nè unquam*, ait S. Gregorius Papa, Lib. 4. Epist. 26. ad Januarium, *ne unquam ii qui ordinati sunt pereant, provideri debet quales ordinentur, ut priùs inspiciatur si vita eorum continens in annis plurimis fuit*, Ergo nè anni quidem totius probatio sufficit, juxta S. Doctorem, virum alioqui minimè austerum, præsertim cùm probatio quæ fit in Seminariis, non sit valentissimum castitatis argumentum; sicut nec validè constantiam suam hinc probaret miles, quòd permanserit in urbe munitâ, à quâ procul aberant hostes. Scio equidem doctrinam hanc à pluribus rigidiorem judicatum iri:

sed precor & deprecor ut interrogent Sacerdotes antiquos, qui non nisi ex experientiâ suâ respondeant. Sciscitentur ab eis an è juvenibus quinquaginta, qui per Seminarium, utcumque sibi vim fecêre, duo vel tres, tepidi aliandè & in negotio salutis segnes, ad seculum reversi diu steterint in viâ suæ qualiscumque justitiæ. Sciscitentur annon eorum plures relapsi sint, quandoque minus, sed tamen graviter, ante Diaconatum. Sciscitentur annon saltèm pauco post Sacerdotium tempore, innumeris se sacrilegiis polluerint: adeò ut si, quod rarò faciunt, ad eundem recurrant Confessarium à quo ad primos Ordines admissi sunt, is mollitiem suam detestari cogatur. Ergo etsi illud S. Gregorii in *annis plurimis*, leniri & utcumque temperari posse dicatur ad 18. aut 20. menses, haud tamen ad spatium brevius restringendum erit.

Hactenus de iis verba feci qui segniter & parum intensè Deo adhærent; quia in hoc ordine posita est pars major hominum. Ceteri qui ad Deum revertuntur in caritate non fictâ, parum dant molestiæ & impedimenti; quia id unum verentur, nè non satis parati ad Ordines accedant; tantumque eorum susceptionem verentur, quantùm alii ambiunt. De his consule quæ dixi Tom. VI. fusioris Theologiæ, p. 350. & seq.

Regula IV. Graviter & seriò à Confessariis monebuntur conjuges, multò periculosiorem quàm putent esse matrimonii statum; errare eos qui omnia sibi in matrimonii usu permissa esse cogitent, & hîc non rarò peccari letaliter. Etsi verò cavendum est Sacerdoti, nè dum exactam perfectionem inspirare satagit, graviores culpas procuret; sunt tamen multa, quæ si se det occasio, præterire nequit; imò circa quæ pœnitentem, si dubiæ sit pietatis, etiamsi ad hæc viam non aperiat, examinare tenebitur. Sic interrogabit an comparti debitum exigenti denegaverit; & quare? an quid fecerit nè numerosiorem prolem haberet, aut nè uxor ex con-

ceptu in aliquod vitæ periculum veniret; annon extra actum conjugalem, sponsam tetigerit impudicè, aut pares ejusdem tactus admiserit? Sunt enim hæc peccata ad minus venialia, ut aiunt Resolutiones Pastorum Diœcesis Genevensis, 2. p. tit. 6. n. 12. & juxta Comitolum peccata letalia; unde in praxi saltèm pro dubiis mortalibus haberi debent, & semper pro mortalibus ubi inest periculum pollutionis.

Hìc obiter addam, conceptionem immoderato caffei aut chocolati usu impediri posse. Ità docet Autor Collat. Paris. Tom. 1. p. 372. & addit se cognovisse quæ vim remedii hujus expertæ, illud amicas suas docuerint. Certè quæ hâc intentione, aut cognito horum liquorum periculo, iis aut similibus ultra modum utuntur, gravissimè peccant; & pro se, pro aliis quas secretum hoc edocuerint, pœnitentiam agere tenentur.

Quæres quæ sint contra impuritatem remedia.

R. Decem esse præcipua. Primùm est intima convictio possibilem esse castitatis praxim.; cùm æquior & benignior sit Deus, quàm ut jubeat impossibilia. Et verò cur non posset vir hactenùs incontinens quod divinâ fretus ope potuit Augustinus, quod potuêre tot summæ & infimæ sortis virgines? quod tam egregiè executus est Joseph, juvenis & servus?

Secundum est oratio frequens & vivida; *Miserere mei, Domine*, aiebat Rex Propheta, *quoniam infirmus sum*, &c. *Cor mundum crea in me, Deus. Mites fac & castos, &c.* Orationi accedat lectio piorum Librorum, quæ mentem avocat à terrenis cogitationibus, & sancta in corde desideria parit: itèm meditatio pia tùm Christi qui pro impudicitiis nostris maledictum factus, easdem sævissimis doloribus expiavit; tùm pœnarum quæ libidinosis in æternum constitutæ sunt; *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis*, Eccli. 7. *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.*

Tertium, est custodia sensuum, maximè visûs.
Eccli. 9. *Virginem nè conspicias, nè fortè scandaliseris in decore illius.... Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.* Quale & quantum veritatis hujus exemplum in Davide, in Salomone, &c. Meritò igitur Augustinus, Epist. 109. *Oculi vestri etsi jaciantur in aliquem, figantur in neminem.... Nec solo tactu, sed affectu quoque & aspectu appetitur & appetit femina. Nec dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos.* Hinc Job. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut nè cogitarem quidem de virgine.*

Quartum, est moderatus vini usus, quod & modicè, & aquâ plurimâ dilutum bibi, præsertim à juvenibus omninò oportet. Est enim *luxuriosa* res vinum. Nec à potu solùm, sed & ab immoderato ciborum usu abstinendum: nimia enim sanguinis & humorum congeries, carnis pruritus excitat: *Hæc*
Ezech. 16. *fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius & filiarum ejus.*

Eccli. 33. Quintum, fuga tùm otii, quod *multam malitiam docuit*; tùm occasionum, unde castitas labefactari queat, quales sunt juvenum depravatorum frequentatio, lectio Librorum amatoriorum, spectacula, choreæ, comœdiæ, longa cum personis alieni sexûs colloquia. *Mulier & caro duplex & cumulata infirmitas*, ait S. Hildebertus Cenomanensis. Ceterùm sua sunt ipsi sanguinis propinquitati pericula; unde monendi sunt, imò cogendi parentes, nè fratribus etiam & sororibus communem lectum permittant, statim ut eorum alter rationis usum attigit; quin ubi jam puberes fieri incipiunt, & anteà fortè, sinendum non est ut in eodem cubiculo noctu commorentur: hæc enim primas esse multiplicis mali radices docet experientia.

Eccl. 10. Sextum, vera & profunda humilitas; *Initium enim omnis peccati*, & præsertim impudicitiæ *est superbia*, quæ exsiccat fontem gratiarum, & à Deo graviorum lapsuum permissione punitur, secundùm

id Augustini, Lib. 14. de Civ. Dei, c. 3. *Audeo dicere superbis esse inutile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant.*

Septimum, est frequens confessio, & communio ad arbitrium prudentis Confessarii. Proderit confessio iis etiam, qui necdum sentiunt se à vinculis liberos. Certè si amicus sagax insipientem amicum quandoque retrahit à præcipitio, quid non aget, Deo juvante, director pius? His accedat mortificatio carnis, quæ ut cruciat semper, semper cruciari debet. *Mortificate* igitur *membra vestra quæ sunt super terram.* Offerte corpora vestra in hostiam viventem. Ejicite per orationem & jejunium, dæmonem pessimum, qui non aliter ejici potest.

Octavum, est amor effusus in pauperes, eleemosyna, aliique actus misericordiæ, quibus præteritæ labes redimuntur, & ad præcavendos lapsus impetrantur uberes Dei gratiæ.

Nonum, est pia ad Dei præsentiam attentio. Provideat igitur homo *Dominum in conspectu* suo *semper*; recordetur præsto adesse Angelum corporis sui custodem. Quis id coram Deo facere ausit, quod me præsente non auderet?

Decimum, est gravis & vivax repulsa tentationis statim ac ea se se obtulerit. Allidendi sunt ad petram parvuli Babylonis, nè cùm vires sumpserint, sumunt autem facilè, jam expugnari non possint. Ceterùm resistere quis potest ad alia objecta animum convertendo? si tamen perduret tentatio, recurrendum erit ad orationem; cogitandum de morte; aut manu ad ignem admotâ, dicendum cùm Solitario quodam: Qui umbratilem æstum ferre non potest, quomodo habitare poterit *cum igne devorante, cum ardoribus sempiternis*, qui indubia sunt luxuriæ remuneratio.

CAPUT SEPTIMUM.

De septimo Decalogi Præcepto, remissivè.

SUmmum Dei erga homines amorem exhibet & demonstrat tota Decalogi series : scilicet enim supremum numen non modò vitæ, corporisque nostri, famæ & existimationis patrocinium suscipit, cùm homicidium & mœchiam severè prohibet ; sed & bona etiam nostra suam recipit in fidem, eaque contra invasores tuetur septimâ hâc Decalogi lege, *Non furtum facies* ; quæ cùm generalis sit, ad omnes prorsus dirigitur, ità ut nec divitibus, quia potentes sint, liceat opprimere viduam & orphanum ; nec pauperibus, quia egeant, fas sit divitum bona deprædari, vel imminuere.

Præceptum hoc sicut cetera, duas in partes dividitur, quarum altera quæ furtum vetat, apertè est enuntiata : alterius vis, quâ jubemur liberales esse in proximos, in priore occulta est.

Utramque partem fidelibus crebrò inculcandam esse convincit praxis S. Pauli, qui jam ab initio Epist. ad Rom. furtum his increpat verbis : *Qui alium doces, teipsum non doces ; qui prædicas non furandum, furaris.* Multò magis commendavit sanctus gentium Doctor liberalitatem in pauperes, eos præsertim qui ob susceptam Christi fidem penuriâ conficiebatur, huc nempè collineant pleræque ejusdem Epistolæ. Non deerunt sanè è Pastoribus, qui quoad primum caput Apostolum facilè imitentur ; cùm pauci admodum sint indolis adeò perversæ ut alienum rapiant : at deerunt multi, qui eundem in sanctæ erga pauperes profusionis exemplo efficaciter æmulentur. Nempè verò Sacerdotalis progenies sæpiùs tenax est & avara, lucro inhians, avidè quærens quæ sua sunt, de obolo penè disceptare parata ; adeòque inefficaciter exhortans ad misericordiam, quam ipsa non præstat.

Utraque delicti ſpecies, furti ſcilicet & durioris in pauperes animi, præſentis capitis materia eſſet, niſi de his alibi diſſertum foret; ſed quia de furto, & reſtitutione, de mutuo itèm gratis dando, amplè dicam in tertio Compendii hujus Volumine; de eleemoſynâ autem & Eccleſiaſticorum bonorum uſu jam dixi, eò Lectorem remitto.

CAPUT OCTAVUM.

De octavo Decalogi Præcepto.

OCtavum præceptum his exprimitur verbis: *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Hîc autem per proximum intelligitur, omnis qui teſtimonio noſtro eget, ſive ille propinquus ſit, ſive alienus, ſive civis, ſive advena, ſive amicus, ſive inimicus. Neque enim adversùs inimicos falſum loqui licet, cùm eos Chriſtus ſincerè diligi præcipiat. Quin & proximi nomina unuſquiſque noſtrûm reſpectu ſui intelligitur; unde nec nobis contra nos mendaces eſſe licet.

Præcepti hujus ſicut & præcedentium duæ ſunt partes, altera prohibet nè falſum dicamus teſtimonium, ſive extra judicium, ſive intrà, imò nè ſiniſtrè de proximo cogitemus; præcipit altera, ut ſimulatione, fallaciiſque ſublatis dicta & facta noſtra ſimplici veritate metiamur. Itaque ut octavum præceptum explicetur quantum eſt, agendum 1°. de mendacio; 2°. de diffamatione proximi apud nos interiùs factâ, & conſectariis ejus detractione & contumeliâ; 3°. de falſo apud Judices teſtimonio. De detractione dicam, Tom. 3. cetera hîc proſequar.

ARTICULUS PRIMUS.

De Mendacio.

MEndacium definiri potest, Locutio, aut significatio contra mentem, cum intentione fallendi. Est 1°. *locutio aut significatio*, quia ut ait
T. 6. p. 4. Augustinus, Lib. de mendacio c. 3. *Ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis vel quibuslibet significationibus enuntiat.* Est 2°. locutio *contra mentem*; quia mentiri est contra mentem ire: Atqui ideò ad mendacium necesse est, ut homo id falsum esse putet quod dicit. Unde liquet mendacium non tam opponi veritati, quàm veracitati, quæ est virtus mentem inclinans ad efficiendum ut signa, quibus animi cogitationes exprimimus, iisdem cogitationibus semper congruant.

Hæc additio *cum intentione fallendi*, consonat his S. Augustini verbis, Enchir. 22. *Omnis qui mentitur, contra id quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi.* Certè qui diceret: *Hodie huc reversus sum è Constantinopoli*, nugari censeretur, non mentiri, qui non intenderet fallere.

Mendacium triplex: *perniciosum* quod alteri nocet, ut cùm quis falsum alii crimem impingit; *jocosum*, quod fit animo oblectandi eos, quibus falsum quid narratur; & *officiosum*, quo bonum alicujus intenditur sine alterius injuriâ. Jam quæritur an mendacium omne sit peccatum, & quale. Sit

Conclusio I. Mendacium omne est peccatum. Est præsertim contra Priscillianistas, qui mendacio & perjurio hæresim suam occultabant.

Prob. 1°. ex Script. Levit. 23. *Mendacium fugies*, utique quia malum. Ephes. 4. *Deponentes mendacium.* I. Joan. 2. *Omne mendacium ex veritate non est*: sed quod non est ex veritate, malum est essentialiter; quia essentialiter repugnat Deo qui est summa veritas.

* Prob. 2°. ex SS. Patribus, quorum alii, ut Justinus Martyr, Apolog. 2. scribunt Christianos mori malle quàm mentiri; alii ut Augustinus omne prorsus etiam officiosum mendacium condemnant, adeò ut velint sine baptismo relinqui infantem, qui non nisi post deceptos mendacio custodes baptisari possit. *Si ergo*, ait S. Doctor, c. 20. Libri contra mendacium, *si veritas doceat nec propter hominem baptisandum facere quod contrarium est castitati, quomodo nos docebit facere propter baptisandum hominem quod ipsi est contrarium veritati?* Augustinum porrò secuta est tota Theologorum Schola: ipseque Pontifex Alexander III. c. 4. *de Usur.* statuit quod *Scriptura sacra prohibet pro alterius vita mentiri.* *

† Prob. 3°. ratione: Quod multam includit deformitatem licitum esse non potest: Atqui mendacium.... 1°. enim nocet mentienti; cùm qui in levibus mendax deprehenditur, amittat fidem in majoribus, seque ipsum ad officia christiana, & civilia inhabilem reddat; 4°. nocet proximo, cujus animum imbuit falsitate: est enim falsitas malum mentis, sicut mentis bonum est veritas; 3°. nocet Reipublicæ: hujus enim bonum in mutuo hominum commercio situm est; & hoc utique tollitur, si frater fratrem mendaciter circumveniat. †

Conclusio II. Mendacium perniciosum est peccatum ex naturâ suâ mortale; jocosum autem & officiosum sunt tantùm venialia.

Prob. 1. pars: illud est mortale peccatum, quod non modò veritati, sed & caritati ac justitiæ adversatur: porrò tale est mendacium perniciosum, ut ex ipsius definitione liquet. Unde Sap. 1. *Os quod mentitur, occidit animam.* Idem tamen peccatum ratione indeliberationis, aut propter illati nocumenti levitatem, potest esse solùm veniale.

* Prob. 2. pars, ex S. Augustino in Psalm. 5. ubi sic: *Duo sunt omninò genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est: sed tamen non sunt sine culpâ, cùm aut jocamur, aut ut prosimus proximo* * T. 4. p. 18.

mentimur. Consonat id S. Gregorii, Lib. 18. Moral. c. 2. *Summoperè cavendum omne mendacium, quamvis nonnunquam sit aliquod mendacium culpa levioris.* Et verò mendacia jocosum & officiosum veritati quidem repugnant, sed non nisi leviter adversantur caritati; tùm quia opinio quam generant, nulli graviter est nociva, cùm sit circa res de quibus parvi tuâ refert an sic vel aliter sentias; tùm quia finis intentus est solùm levis aliqua delectatio, vel unius commodum sinè alterius præjudicio saltèm gravi; Ergo.

† Obj. contra primam Conclusionem; 1°. quòd mentitæ sint obstetrices Ægyptiæ, & tamen Deus ædificavit illis domos; 2°. mentita est Raab pro exploratoribus, & ideò liberata est; 3°. David I. Reg. 21. narrat Abimelech Sacerdoti se ad eum à Rege missum fuisse; 4°. negat Amos se esse Prophetam, & tamen Propheta erat; 5°. Paulus Act. 23. ait se nescisse illum cui maledicebat, summum esse Pontificem, quem tamen vel ex ipsis vestibus cognoscebat indubiè; 6°. melius esse puellam cui imminet stuprator, mentiri, fingendo v. g. se nuptam esse; quàm incurrere dispendium vitæ, & forsan æternæ salutis. Sed hæc non nocent. Unde

R. 1°. generaliter cum Augustino, Lib. contra mendac. cap. 9. *Constat, quòd non omnia quæ de sanctis vel justis viris legimus facta, transferre debeamus in mores.* Quoniam verò solutio hæc omnibus quæ objecta sunt exemplis accommodari nequit, singula singulatim perstringenda sunt. Unde

Ad 1. & 2. nec obstetrices Ægyptiæ, nec Raab excusari à mendacio possunt. *Quod ergo scriptum est bene Deum fecisse cum Hebræis obstetricibus, & cum Raab.... non ideò factum est, quia mentitæ sunt, sed quia in hominem Dei misericordes fuerunt. Non est itaque in eis remunerata fallacia, sed benevolentia*, ait Augustinus ibid. cap. 15. Adde quòd Raab & obstetrices à peccato propter bonam fidem fortè immunes fuerint, quia *utrùm sit aliquando vel pro cujusquam salute mentiendum, cùm quæstio sit in quâ dif-*

solvenda etiam doctissimi fatigantur, valdè illarum mulierculárum in illis populis constitutarum & illis moribus assuefactarum excedebat modum. Ibid. n. 33.

Ad 3. erat David sicut & *omnis* alius *homo mendax*: unde absit ut quidquid ab eo factum est, *in mores* & exemplum *transferre debeamus*.

Ad 4. Sensus Amos est, eum nec prophetasse usquam, nec à parentibus efformatum esse & quasi præparatum ad Prophetici spiritûs receptionem; cùm eum ex improviso tulit Deus è grege, & dixit ei: *Vade, Propheta, ad populum meum Israël.* Ibi autem quid vel specie tenus adversum veritati?

Ad 5. Duplex est expositio verborum Apostoli. Alii censent eum ironicè locutum, ut sensus sit: Nesciebam Pontificem esse, sed potiùs pro tyranno habebam hominem, qui nedum jus mihi faciat, contra fas omne jubet me ignominiosè cædi. Alii & communiùs censent reipsâ ignotum fuisse Paulo summum Sacerdotem; tùm quia tunc temporis ob exiles admodum causas mutabantur summi Sacerdotes; ità ut Ananiam de quo agitur nonnisi tres menses Sacerdotium gessisse scribat Josephus, Lib. 20. Antiquit. c. 8. tùm quia Paulus à septem solùm aut octo diebus redierat Jerosolymam, ibique tot distentus erat negotiis, ut facilè potuerit non videre summum Pontificem, cujus aliunde conspectum reformidabat. Ceterùm Pontifex non nisi in templo penes vestem ab aliis distinctus erat.

Ad 6. una sufficiet nobis Apostoli responsio, *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.* Durum quidem est vitam amittere, sed durius offendere Deum. Interim quæ pudicitiam mendacio redimere non vult, mirum si dum ex tam puro Dei amore stuprum patitur invita, adeò deferatur ut intùs delectetur actione nefariâ.

Obj. contra secundam Conclusionem: ex Augustino; Lib. contra mendac. c. 5. mortaliter peccat qui mentitus, *ut ab errore ac furore* hæreseos *liberet homines*: Atqui si in hoc casu letaliter peccatur, à fortiori in ceteris.

R. neg. maj. Non enim ſimpliciter docet Auguſtinus mortaliter peccari ab iis qui mentiuntur, ut hæreticos liberent ab errore; ſed qui mentiuntur fingendo ſe pariter eſſe hæreticos; quiſquis autem ſic agit, Auguſtino graviter reus videtur, nec immeritò: quia *latens videt vera*, & *volens loquitur falſa* in materiâ fidei.

Ex his colliges 1°. nullam eſſe occaſionem in quâ liceat mentiri; unde peccat qui mendacium confingit ut detegat hæreticos; ut reparet detractionem; ut caſtitatem, aut vitam ſuam ſervet; ut ſervet vitam vel infantis ſinè baptiſmo morituri, vel innocentis ad mortem quæſiti.

Colliges 2°. mendacium eò eſſe gravius, quò graviùs non veritati ſolùm, ſed & caritati aut juſtitiæ adverſatur. Hinc graviter peccant, 1° Theologi, Caſuiſtæ, Juriſperiti, Medici, &c. qui ſeu in fide, ſeu in materiâ morum, ſeu in interpretandis legibus aliquid docent, unde grave immineat proximo nocumentum temporale aut ſpirituale: nec ulla in fide aut moribus excuſare poteſt levitas materiæ; 2°. qui in Concionibus ſacris, vel potiùs ſacrilegis, annuntiant falſa miracula, fictas indulgentias aut reliquias. Itèm qui Sanctis quorum præcones ſunt, imaginarias dotes attribuunt: tùm quia ſic religionem, religioniſque heroës exponunt ludibrio, tùm quia graviter indecens eſt, ut qui funguntur legatione pro Chriſto, non loquantur *quæcumque vera*, *quæcumque ſancta*; 3°. qui in confeſſione vel falſum ſibi crimen imponunt, quod rarum eſt; vel verum ſic imminuunt, ut ex letali peccato faciant veniale. Aliud eſſet, ſi ex quâdam ſimplicitate dicant ſe quid pluries feciſſe, quàm fecerint, quia verentur nè non dicant ſatis.

Colliges 3°. ſimulationem, hypocriſim, adulationem & jactantiam, totidem eſſe peccata; quia vel mendacia ſunt, vel includunt mendacium. Haud tamen æqualis ſunt deformitatis; cùm non æqualiter offendant Deum, aut æqualiter proximo noceant vel

Reipublicæ. Quod ut pateat magis, juvat hìc paulisper immorari. Itaque

Simulatio est mendacium facti, seu fictio quâ quis per aliqua signa rerum aut factorum significat contrarium ejus quod habet in mente; ut dùm qui intùs ardet odio, exteriùs amicitiam exhibet. Simulatio sic propriè sumpta semper est peccatum, & mortale quoties proximus iniquè decipitur in re gravi.

Hypocrisis est species simulationis, quâ quis factis, verbisve aut utrisque simul, exteriùs fingit sanctitatem quam reipsâ non habet. Grave est peccatum hoc cùm quis sanctitatem contemnit, aut eam simulat, *ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur Ecclesiasticam dignitatem indignus, vel quæcumque alia temporalia bona in quibus finem constituit.* S. Thom. Atque id indicat repetitum illud Christi: *Væ vobis hypocritæ*, & Isaïæ 9. *Omnis hypocrita, est & nequam.* Non omnis tamen qui sanctitate caret, etiamsi alium de peccatis reprehendat: nec omnis qui sua peccata occultat, nè alios scandaliset, hypocrita est dicendus: sed is qui eo fine sanctitatem simulat, ut quam non habet, habere videatur.

Adulatio quâ quis erga proximum excedit in laude vel complacentiâ, semper est peccatum, quia ut ait Hieronymus, Epistol. ad Celantiam, *nihil est quod tam facilè corrumpat mentes hominum; nihil quod tam dulci & molli vulnere animum feriat: unde & quidam Sapiens ait*, Verba adulatorum mollia, feriunt autem interiora ventris. Non est tamen adulatio peccatum mortale, nisi cùm *caritati* graviter *contrariatur: putà cùm aliquis laudat alicujus peccatum* mortale *; aut *alicui adulatur ad hoc quòd fraudulenter ei noceat vel corporaliter vel spiritualiter*; aut *cùm laus adulatoris sit alteri occasio peccandi, etiam præter adulatoris intentionem. Et in hoc considerare oportet utrùm sit occasio data vel accepta, & qualis ruina subsequatur*, aut subsecutura prævideri potuerit. S. Thom. 2.2.q. 115. art. 2. * *Sylvius. hìc.*

Jactantia est species mendacii, quo quis exteriùs se effert suprà id quod in ipso est. Hæc peccatum est, non tamen semper letale.

Quæres an veritatis amor exigat ut homo homini patefaciat quidquid habet in animo, vel quidquid cognoscit veri. R. negat. *Aliud enim est mentiri*, ait S. Augustinus, in Psalm. 5. *aliud verum occultare.* Quin & duo hæc adeò differunt, ut vituperio dignus sit, qui falsum loquitur nè amicum prodat; contra verò dignus sit laude, qui ut amicum servet, veri quid supprimit. Quapropter ut actus veracitatis ad virtutem pertineant, oportet ut non manifestetur veritas, nisi quando, & quomodo rectæ rationi est consentaneum. Et verò præceptum veri dicendi affirmativum est, & proinde non obligat *semper & pro semper*, sed tunc solùm cùm exigit ordo virtutis. Quoniam verò materia hæc nonnullius est momenti, idcirco duabus regulis explicanda est. Sit ergo

Regula I. Homo veritatem occultare debet, quoties ex ejus manifestatione gravior, quàm ex ejusdem reticentiâ sequetur Dei, suive aut proximi injuria. Ratio est, quia exigit æquitas, ut homo nec Deo, nec sibi aut proximo gratis noceat; aut saltèm ut malum quod prævidet per accidens ex actione suâ secuturum, majori bono compensetur.

Hinc 1°. occultanda est veritas cœlestis, seu cùm prævidetur ad auditoribus deridenda, secundùm id Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus*, &c. seu cùm auditorum captum excedit; quâ de causâ aiebat Salvator, Joan. 16. *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò*, seu demum cùm ex apertâ veritatis prædicatione prævidentur tumultus, divino honori & saluti populorum perinde exitio.

Hinc 2°. occultare veritatem debet, qui eam detegendo, sibi gratis noceret; sic dicere debuit Samuel senioribus Bethleem, se venisse ad immolandum Domino, & reticere se & magis venisse ad ungendum David in Regem: quia secundæ hujus veritatis evulgatio boni nihil peperisset, mali plurimùm. Pari de causâ qui scit initas contra hostem molitiones, proditor est, & graviter delinquit, si easdem revelet. Quòd si agitur de damno quod quis pati potest sinè

cujusdam præjudicio, tunc potest is veritatem detegere, sed non tenetur. Sic mercator qui novit brevi futuram mercium copiam aut penuriam, potest suum sibi secretum servare. Sic qui arcanam morbi propellendi rationem callet, haud tenetur eam spargere in vulgus, nisi id exigat bonum universale.

Hinc 3°. veritatem supprimere debet, qui eandem sinè iniquâ tertii denigratione pandere non potest, juxta id Prov. 4. *Detrahentia labia sint procul à te.* Idem est de eo qui loquendo proderet secretum, quod sinè cujusquam injuriâ servare potest; contra id Prov. 11. *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana; qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.*

Regula II. Manifestanda est veritas, quoties id exigit rectus ordo. Exigit autem 1°. cùm ex veritatis manifestatione virtus roboratur, aut ex ejusdem suppressione imminutionem patitur; 2°. cùm eam pandi præcipiunt politici aut Ecclesiastici Superiores absque ullo suæ potestatis abusu; 3°. cùm est è bono Ecclesiæ aut Reipublicæ veritatem palàm efferri; ut si alioqui immineat periculum hæresis, aut occulta machinatio contra Principem, vel contra innocentes, quos à nefariorum artibus servari exigit commune bonum; 4°. cùm quis juridicè interrogatur seu intrà, seu extrà forum conscientiæ, de quo paulò pòst. In his porrò casibus remoto procul æquivocationum aut restrictionum mentalium usu, quisque ità sincerum se exhibere debet ut nec unguem recedat à veritate.

ARTICULUS SECUNDUS.

De internâ Proximi diffamatione.

POtest alius de alio sinistrè cogitare per dubium, suspicionem, opinionem & temerarium judicium. Quæ omnia, quoniam materia frequens est & gravis, accuratè evolvere conabimur.

Dubitatio est hæsitatio animi, nón magis declinantis in unam partem, quàm in aliam,

Suspicio ; est propensio mentis ad assentiendum uni parti potiùs quàm alteri, ità ut tamen mens nondum plenè assentiatur ; quia licèt videat, aut videre credat aliquam veri speciem in unâ parte, non in alterâ, nihil tamen percipit, quoad plenum judicium conducatur.

Opinio, est verus assensus, sed non ità firmus ut excludat formidinem errandi ; seu est determinatum judicium de veritate unius partis, cum formidine de contrario.

Judicium, est assensus fixus & firmus, adeoque omnem errandi formidinem excludens. Omnia hæc uno eodemque patefient exemplo. Videt Titius Petrum nescio quid insusurrare auribus Joannis, non magis judicat eos de se fausta quàm infausta loqui ; en dubitatio. Paulò pòst propendet ut credat eos contra se mali quid effutire, necdum tamen id judicat ; en suspicio. Judicat subinde eos de se malè loqui, quanquam & sentit se posse falli; en opinio. Demùm certò pronuntiat intus, se totam colloquii materiam esse ; en judicium. Hæc autem omnia respectivè temeraria erunt, si nitantur indiciis quæ non sufficiant ad fundandum dubium, suspicionem, &c. unde temerariè suspicatur aut judicat, qui progreditur ultrà quàm permittat gravitas motivorum, quibus ad suspicandum vel judicandum determinatur.

Levia porrò censeri debent indicia, quæ habitâ ratione facti, personæ, locis, temporis, ceterarumque circumstantiarum, non sufficiunt ut vir prudens moveatur ad sic dubitandum, suspicandum, opinandumve aut judicandum de proximo. Contrà verò gravia reputari debent ; quæ virum prudentem movverent ad sic vel sic judicandum. Sic si videas hominem qui nocte & clanculùm alienas ædes perforat, aut per fenestras ascendit, habes sufficienter unde judices eum furtum aut mali quidpiam animo meditari ; secùs si hæc ab eo plenâ luce & coram omnibus fieri videas. Sic minora sufficiunt indicia, ut malum imputes, v. g. ebrietatem, ei qui ebrietatis

consuetudinem habet, quàm ut alteri. Sic si persona quæ alterius actionem refert, sit proba, nec assueta detrahere de aliis, aut incerta pro certis spargere, aliunde verò nihil sit inter utramque odii; grave indicium est commissum fuisse id quod refertur, si referatur de vulgari quopiam, qui simile quid operari idoneus sit. Si verò ille de quo delictum narratur, sit etiam persona notæ probitatis, jam viri etiam honesti testimonium non sufficit ut judices, imò nec ut opineris; sed sufficere poterit ut dubites, & intùs dicas; fortè fecit, quia alioquin talis non assereret; fortè non fecit, quia vir est bonæ frugis, & potest alter decipi. Ratio est, quia motiva quæ ad judicium non sufficiunt, satis esse possunt ad opinionem; sicut quæ ad opinionem aut suspicionem satis non sunt, sufficere possunt ad dubitationem.

Hinc colliges famam de peccato alterius quandoque excusare à temeritate suspicionis, aut judicii, quandoque non. Excusabit, si autorem habeat certum, dignum fide, & qui nihil nisi undecumque probabile retulerit: secùs, si nullo certo nitatur autore, aut certo quidem, sed levi, & qui fidem non mereatur.

Ceterùm notat Cajetanus aliud esse judicium de opere, aliud de personâ. Audit quis v. g. alios scurrilia loquentes, & ex inscitiâ credens actum hunc esse secundùm se peccatum mortale; judicat eos qui hæc locuti sunt, peccasse mortaliter: *Non incurrit is peccatum judicii temerarii.... quoniam non judicat personam sed opus, nec errat in judicio personali, sed in judicio rerum. Tunc autem temerariè judicaret, quando esset judicium personale, ità quòd ex parte intentionis, seu animi* loquentium *judicaret* hujusmodi collocutores pessimè esse affectos; nihil salutem suam curare, &c. & tunc gravius adhuc peccatum erit, & detractionis malitiâ cumulatum, si judicium ipse suum, aut pravam quam animo concepit suspicionem aliis aperiat. Jam sit *Cajetan.*

SECTIO PRIMA.

De Judicio & Suspicione.

CONCLUSIO I. Judicium temerarium est peccatum mortale, idque contra justitiam, quoties est notabiliter temerarium, verè voluntarium, & in materiâ gravi.

Prob. 1°. ex Luc. 6. *Nolite judicare, & non judicabimini; nolite condemnare, & non condemnabimini*: Ergo qui grave contra proximos judicium ferunt, graviter condemnabuntur.

Rom. 14. *Tu quis es, qui judicas alienum servum?* I. Cor. 4. *Nolite antè tempus judicare, &c.*

Prob. 2°. Peccatum quod gravem proximo injuriam infert, justitiam mortaliter lædit: Atqui tale est judicium temerarium: tùm quia lædit jus quod quisque habet ne reputetur malus; donec sufficienter probetur talis; tùm quia sicut graviter noces ei quem apud alium infamas, sic ei graviter noces, quem infamas apud te ipsum.

Dixi 1°. *quoties est notabiliter temerarium*, id est, quoties motiva quibus innititur, notabiliter distant ab iis quæ necessaria forent viro prudenti, ut is idem judicium ferret. Quòd si motiva judicii tui parum distent à sufficientibus, veniale erit peccatum, quia levis fuit temeritas: imò poteris falsum judicare, nec tamen judicare temerariè, secundùm id S. Thomæ, quodlib. 12. a. 34. *Judicium de personis licèt quandoque sit falsum, non tamen semper est peccatum, nisi quando est omninò temerarium.* Sic judicare potes hominem ebriosum, suâ hodie ut semper culpâ ebrium esse; etsi fieri absolutè potest, ut alterius dolo inebriatus fuerit.

Dixi 2°. *quoties est verè voluntarium.* Unde si judices ex solâ mentis promptitudine absque deliberato consensu, nullum erit peccatum: tunc enim non tam erit judicium, quàm repentina cogitatio, circa quam interrogatus quis an certò credat de proximo id

id quod statim de eodem cogitavit, sæpiùs responderet se nec credere certò, nec credere velle. Hinc Confessarius non statim mortalis peccati reos existimabit tot homines, qui verentur nè temerè judicaverint de proximo; verùm considerabit statum & dispositionem pœnitentis. Si pœnitens timoratæ sit conscientiæ, & credat se non fuisse consensurum malæ cogitationi, si cùm hæc irruit, animadvertisset ipsam esse temerariam, regulariter non erit metuendum de mortali, etsi diu perduraverit cogitatio: & hæc regula habet etiam locum in timoratis, qui variis circa fidem & castitatem cogitationibus & tentationibus affliguntur. Si verò pœnitens sit parum de salute suâ sollicitus, sed aliorum vitam carpere solet, & in eam inquirere; ut faciunt devotæ quædam, tunc in dubio an pravæ cogitationi consenserit, semper habere debet scrupulum de mortali, ideòque rem totam confiteri ad minùs ut dubium mortale. Quòd si cuipiam suum de alio sensum malignè patefecerit, jam peccavit dupliciter; 1°. quia sic utcumque consensum suum firmavit; 2°. quia plerumque imprudenti hâc agendi ratione pejorem de proximo ideam inseruit aliis, quàm haberet ipse.

Dixi 3°. *& in materiâ gravi.* Gravis porrò censetur materia, 1°. peccatum mortale, qui quisquis hujus reus esse judicatur, judicatur esse Dei inimicus. Excusant tamen non ignobiles Theologi, à gravi peccato eos qui ex parvis indiciis judicant hominem ebriosum, esse ebrium; juvenem perditum, qui cum puellâ loquitur procaci modo, eandem sollicitare ad malum, &c.

2°. Peccatum etiam veniale; cùm per judicium mentis affingitur alicui, de cujus æstimatione multùm detrahit, attentis personæ statu & qualitate: ut si judices Sacerdotem vel Religiosum ex consuetudine mentiri, Monialem munditiam vestium ad inanem gloriam affectare, vanos in locutorio cum secularibus miscere sermones, &c.

3°. Quin & gravis materia esse posset, id quod licet non sit in se peccatum, graviter tamen lædit honorem proximi, ejusque, si pervulgatum esset, famam detereret notabiliter: ut si temerè judices virum honestis catholicis parentibus natum, spurium esse, vel à Judæis progenitum; eumque ideo contemnas, aut honoribus indignum existimes. Itèm si fatuum censeas illum, qui nulla aut insufficientia dedit amentiæ signa. Ratio est, tùm quia dementes facilè despicimus; tùm quia cùm actus exterior mortale est peccatum, actus interior à quo ille procedit, est etiam peccatum mortale: porrò vocare aliquem fatuum, injuriosè & contemptibiliter, mortale est peccatum; juxta id Matth. 5. *Qui dixerit* fratri suo, *fatue, reus erit gehennæ ignis.* Addit Sylvius mortaliter peccare eum, qui sciens grave aliquod crimen commissum fuisse, judicaret illud commissum esse ab aliquo hujus Communitatis, non determinando personam, sed corpus duntaxat, cujus eam membrum esse judicet: ita ut ejusmodi judicium redundet in contemptum vel perversam æstimationem Communitatis.

Cùm peccatum justitiæ oppositum inducat obligationem restituendi; certum est eam ex judicio temerario nasci debere: hanc autem adimplebit temerariè judicans, 1°. quæ iniquè tulit judicia interiùs retractando; 2°. quæ sibi deinceps circa personam suborientur dubia, meliorem in partem interpretando; de quo infrà.

Conclusio II. Qui temerariè de proximo opinatur in malum, licèt minùs peccet, quàm qui temerariè judicat, mortaliter delinquit.

Prob. Quia opinio licèt minus firmum, verum tamen judicium includit; Ergo cùm quisquis de proximo temerariè judicat in materiâ gravi, letaliter peccet; letaliter peccare debet, qui malè & sinè sufficienti causâ de proximo opinatur.

Confirm. quia suprà citati Scripturæ textus non modò firmum & constans de proximo judicium,

sed & malum quodcumque judicium generaliter reprobant; Ergo & illud reprobant genus judicii, quod opinioni necessariò inhæret. Neque enim ad grave peccatum requiritur certitudo judicii; cùm quisquis in fide, mortaliter peccet, nisi excuset indeliberatio.

Circa suspicionem duo quæruntur: 1°. an criminosum sit ex levibus conjecturis de aliorum actionibus temerè suspicari; 2°. an dubia proximi dicta vel facta, quæ nimirum pro secretâ ejus intentione bona esse possunt vel mala, meliorem in partem interpretari oporteat. In re admodum controversâ,

Dico 1°. Non peccat, qui de proximo malum suspicatur ob causas sufficientes.

Prob. Quod licet in genere judicii, hoc in genere suspicionis licitum esse debet: porrò licet judicare malam esse proximi actionem, cùm adsunt sufficientes id existimandi causæ. Est enim judicium istud consentaneum prudentiæ, quæ permittit, si non imperat, ut malum judicetur quidquid sufficienter constat esse malum.

Dico 2°. Qui ex malo erga proximum affectu grave de eo malum deliberatè suspicatur ex levibus causis, peccat mortaliter.

Prob. 1°. Peccat mortaliter, qui sciens & volens immoratur cogitationi proximo graviter injuriosæ: Atqui sic se habet qui ex malo erga proximum affectu grave de eo malum deliberatè suspicatur. Si enim virum Religiosum, qui bonum nomen habet, suspicaris impudicum esse, quia jocosi quidpiam dixerit, & malè in eum es affectus, jam liberè immoraris cogitationi, quæ eidem graviter est injuriosa: 1°. quia agis contra jus quod habet, nè probitas sua ob causam tam levem in dubium vocetur: & à fortiori, nè ut in suspicione contingit, magis propendeas in condemnationem, quàm in absolutionem ejus; 2°. quia si sciret is quid de se cogites, haberet se graviter offensum: tuque in pari casu similia de te sentiri ferres egerrimè; Ergo.

Prob. 2°. Talis est interior animi actus, qualis exterior qui ab eo profluit : Atqui actus exterior à prædictâ suspicione procedens, indubiè mortalis esset. Si quis enim rogaretur an Parochus, cui semper publica fama mores dedit integros, Catholicus sit aut pudicus; & propter levia indicia responderet, se de eo dubitare, quin & in id propendere ut credat contrarium, is sanè peccaret graviter, etiamsi rem non daret ut certam; Ergo etiam graviter peccat, cùm sciens & volens talem in se suspicionem servat aut tale dubium non ejicit.

Dico 3°. Qui ex errore intellectûs grave quid ex levi causâ de proximo volens suspicatur, aut dubitat, reus videtur mortalis ad minus dubii.

Prob. 1°. quia hîc urgent probationes mox adductæ. Etsi enim qui non movetur speciali malevolentiâ, minùs peccat, quàm qui ex malo affectu malum proximi suspicatur; certum tamen est eum in corde fovere cogitationes proximo graviter injuriosas; quas postquam satis advertere potuit, expellere tenebatur : Atqui hæc ratio gravem videtur deformitatem importare; Ergo tutius est ut pœnitens id confiteatur ad minùs uti dubium mortale.

Prob. 2°. quia si res coram Deo appendatur, facilè apparebit, hujusmodi suspiciones, quoties in personam cadunt, non oriri quidem ex speciali malevolentiâ erga hominem fortè ignotum; sed ex generali eâ malignitate, quâ omnes nativo quodam impetu aliorum mores inquirimus, & carpimus; ut si mali sumus, eos nobis esse pares gratulemur; si boni, pharisaïcè lætemur, quòd non simus *sicut ceteri*, aut plerique *hominum*.

Obj. Si dubitatio, suspicio, & opinio essent peccata letalia, socialis hominum conversatio plena esset scrupulis, ac periculis : quandoquidem, ut ait S. Augustinus, *in his rerum tenebris, suspiciones vitare non possumus* : Atqui consequens indignum est bonitate Dei, qui novit figmentum nostrum, & quàm nativo pondere feramur in suspiciones; quas

Tract. 90. in Joan.

ut aliis erga nos indulgemus, sic alii nobis erga se indulgere debent.

R. neg. maj. Etsi enim perarduum est suspiciones repentinas impedire, deliberatas tamen ac præsertim graves excludere haud difficile est iis qui proximum diligunt sincerè, & aliis facere nolunt quod sibi fieri nolunt.

SECTIO SECUNDA.

De Dubio.

JAm videndum an sicut non licet de proximo dubitare in malum ob exiles causas, ità & illicitum sit causas verè dubias, & actiones quæ inde profluunt meliorem in sensum non interpretari. Circa quod

Not. 1°. Factum aliquod bonam in partem explicari posse, negativè vel positivè. *Positivè*, cùm absolutè judicas illud esse bonum: *negativè*, cùm nec judicas illud bonum esse, nec malum; sed judicium suspendis, nè proximum lædas.

Not. 2°. Dubium quodlibet vel esse de re, vel de personâ; quod autem de persona est, vel esse de nobis vel de proximo; denique quod de proximo est, vel ejus tantùm honorem respicere, vel curam eorum quæ ad nos pertinent. Jam sequentes statuimus regulas.

Regula I. Dubia quæ ad bona à nobis possessa pertinent, nec in meliorem nec in deteriorem sensum sunt interpretanda, sed dividenda lance penè æquali. Ratio est, quia si dubitem an gemma hæc sit mea an alterius, non possum totum ejus valorem servare, sed eum cum altero partiri teneor, ità ut tamen quia possessor sum, melior sit conditio mea. Pariter si dubitem an conjux hæc mea sit, an non, ratione impedimenti dirimentis; possum quidem & teneor ei nihil dubitanti reddere debitum conjugale; sed simul abstinere teneor ab exigendo.

Vid. Tom. III. p 41.

Regula II. Dubia quæ cadunt in actus nostros

relativè ad conscientiam, deteriorem in partem interpretari debemus ubi vertitur animæ periculum. Ratio est, quia alioqui nulla esset necessitas confitendi dubium mortale, quod nemo admittere ausit. Cavendum tamen nè ut certum aperiatur, quod verè dubium est.

Regula III. Dubia de rebus ut in se sunt, in benigniorem partem flecti non debent, sed suis momentis æstimanda. Ratio est; quia *in judicio in quo de rebus judicamus*, v. g. an merx ista tanti valeat, an tres contractus sint usurarii; *non attenditur bonum vel malum ex parte ipsius rei, sed attenditur solum bonum judicantis, si verè judicet; vel malum, si falsò.*

S. Thom. hic a. 4.

Regula IV. Quoties de præcavendo nostri aliorumve damno agitur, licitum est dubia pejorem in partem interpretari, non judicando quidem aut suspicando positivè, *per quamdam suppositionem*, id est, exteriùs ità nos gerendo, quasi is quicum agimus, reipsâ improbus esset, tametsi non credatur talis. Ratio est, quia talis est hæc agendi ratio, ut nec de eâ conqueri possit proximus qui nos in pari casu pari mensurâ metiretur; nec nobis ullam perniciem inferre possit, cùm omnibus prudentiæ regulis congrua sit. Etverò sic nos *omnem* erga proximum *decet implere justitiam*, ut non deficiamus à caritate quam nobis, nostrisque debemus: ab eâ autem deficeret, qui ignotæ aut dubiæ fidei viro, se, sua, suosque sinè prævio examine committeret; unde tritum illud: Diffidentia mater est securitatis.

S. Thom Ibid.

Hinc si conjugatus videt juvenem, qui cum uxore vel filiâ suâ sermones miscere quærit, haud equidem judicabit mores ejus esse corruptos; poterit tamen impedire colloquium. Hinc patres qui in filiis, domini qui in servis, superiores qui in inferioribus dubia nequitiæ signa detegunt; etsi intùs nihil debent suspicari mali, cum iis tamen ex quâdam suppositione mali, agere possunt & debent, non puniendo quidem, sed monendo, objiciendo

verisimilitudinem mali, quædam etiam interdicendo. Hinc qui suffragii jus habent, & de Novitii idoneitate dubitant, eumdem finito novitiatu possunt & debent excludere. Neque sic eum judicabunt incapacem, sed judicabunt tantùm se non invenisse in eo sufficientia idoneitatis argumenta, ut ipsum positivè judicent capacem.

Regula V. Ubi non agitur de præcavendo nostri, eorumve qui ad nos pertinent, damno, dubia de proximis meliorem sunt in partem interpretanda. Ratio est, 1°. quia ità docuerunt Sancti, his verbis: Nolite judicare, ut non judicemini: *Nihil aliud nobis præcipi existimo*, ait Augustinus, Lib. 2. de Serm. in monte, c. 18. *nisi ut ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.*

2°. Quia idem docent sequentes Juris regulæ: *Dubia in meliorem partem sunt interpretanda. In dubio nullus præsumitur nocens. In pari delicto vel causâ, potior est conditio possidentis*: porrò si dubia in deteriorem sensum liceat interpretari, jam quis præsumetur nocens in dubio, jam non erit melior conditio possidentis, quandoquidem in dubio & propter dubium proximus è boni quod habet nominis possessione deturbabitur.

3°. Idem efficaciter probat hæc Christi regula: *Omnia quæ vultis* rationabiliter *ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Nemo enim est, qui malus haberi velit pro actione, quæ tam in bonam partem explicari potest, quàm in malam.

Regula VI. Non semper necessum est dubia de proximo suborta meliorem in partem interpretari positivè; id tamen necesse est ex hypothesi, quòd suspensio judicii nostri sit proximo nocitura.

Prob. 1. pars, quam docent Cajetanus, Bannes, Sylvius, Henricus à S. Ign. 1°. quia præceptum bene judicandi de proximo est affirmativum; porrò præcepta affirmativa non obligant *pro semper*; sed suo loco & tempore. Unde non dixit Christus: Semper judicate in bonum, sed *Nolite judicare* in malum;

2°. quia in casu rationabilis dubii objectum est neutrum; Ergo si quis tunc habeat se neutro modo, habet se prout patitur natura objecti; quod cùm rectæ rationi congruat, non posset esse peccatum; sicut nec potest esse peccatum, quod quis ex indiciis ad suspicandum verè sufficientibus verè suspicetur; 3°. quia plus non debemus ei qui dubia mali dedit indicia, quàm qui nulla prorsus: Atqui non tenemur semper actu positivo judicare, eum esse probum, qui nulla improbitatis argumenta dedit; Ergo *non apparet cur debeamus nobis caput frangere, ut prosumpamus in formalem actum opinionis, quo absolutè judicemus talem hominem esse probum.*

Ethica amoris.

Prob. 2. pars, quia suspensio judicii quæ damnum inferret proximo, eidem necessariò est injuriosa, ut quæ ob causam insufficientem fiat. Hinc 1°. quando ex eâ suspensione futurum est, ut bonam quam hactenus de eo habuisti opinionem imminuas, teneris dubium meliorem in partem interpretari: quia alioqui noces proximo, qui jus habet ut alii de ipso bene judicet, donec de ejus malitiâ constet; de quâ nec constat, nec constare potest, quandiù solùm est dubium. Hinc 2°. extra cautelæ casum de quo suprà Reg. 4. oportet proximum in dubio perinde tractare ac si bonus esset; unde ei consueta caritatis & honoris officia exhiberi debent. Id enim postulat justitia, quæ non sinit ut propter rem incertam spolietur homo solitis benevolentiæ testimoniis.

Obj. 1°. Qui actionem boni & mali sensûs capacem interpretatur benignè, exponit se errandi periculo; Ergo non sequitur regulas prudentiæ, ac proindè malè judicat.

R. 1°. Eum qui dubia interpretatur negativè, nulli obnoxium esse erroris periculo; quia non tam judicat, quàm judicium suspendit.

R. 2°. dist. ant. Qui actionem boni & mali sensûs capacem benignè interpretatur, exponit se periculo erroris speculativi, transeat; erroris practici, N.

Esto itaque quòd homo favorabiliter de actione dubiâ judicans, exponat se erroris speculativi periculo; quia fieri potest ut quod ex purâ intentione factum esse judicat, ex pessimâ factum sit; at certè non se exponit periculo erroris practici, quem fideles in minoribus præsertim effugere debent. Est enim practicè certus se in casu dubio debere formare judicium; quod caritati, prudentiæ & sanctioribus regulis conveniat; tale porrò est illud quo intentionem dubiam interpretatur in bonum.

Confirm. Ex duobus malis, quæ simul vitari non possunt, eligendum est minus; porrò multò minus est errare speculativè, judicando bonum id quod fortè malum est, quàm errare practicè, inhonorando ut malum, eum qui fortè nihil fecit mali. Sicut multò minus est malum stipem dare nebulonibus decem, qui extremam paupertatem fingunt, quàm eadem negare pauperi ad extremas angustias verè redacto.

Dixi, *transeat*; quia ipsum speculativi erroris periculum vitari facilè potest, si dubium ità bonam in partem à nobis explicetur, ut judicium speculativum de intrinsecâ actionis dubiæ bonitate uni Deo relinquentes, solum illud practicum judicium efformemus, fratrem scilicet nostrum tandiù à nobis habendum esse pro bono, donec constiterit eundem esse malum.

Obj. 2°. In dubiis præsumendum est id quod accidit frequentiùs: Atqui multò frequentiùs contingit malam esse hominum intentionem quàm bonam.

R. Dist. maj. Præsumendum id quod accidit frequentiùs, si absque injuriâ & contemptu proximi præsumi potest, C. secùs, N. Porrò in hypothesi nostrâ malum præsumi nequit absque contemptu proximi: is enim à gradu quem habebat apud nos excidit sine sufficienti causâ.

Obj. 2°. ex Reg. 8. Juris in 6. *Semel malus, semper præsumitur malus*: Ergo licebit saltèm dubia eorum qui mali deprehensi fuerint, interpretari in malum.

R. regulam hanc procedere in ordine ad forum exterius, in quo, v. g. à testimonio ferendo excluditur, qui semel perjurii convictus est; in quo item uxor feroci marito non restituitur, quia *qui semel fuit sæviens, semper nimium sævire præsumitur.* Potest & eadem regula assumi in ordine ad cautelam, neque enim æquum est ut pater in domum suam admittat juvenem, quem semel viderit puellæ cujusvis castitati insidiari. At eadem regula in ordine ad judicium quod de dubiis proximi actionibus fertur, adhiberi nequit, nisi sanctiores aliæ Juris regulæ suprà adductæ convellantur.

Cap. 2. De test. pol.

ARTICULUS TERTIUS.

De externâ Diffamatione Proximi.

Bifariam à nobis extra nos diffamari potest proximus, in judicio scilicet & extra judicium. Diffamatur extra judicium per detractionem, calumniam, & similia, quæ alibi expendemus: diffamatur in judicio per eos omnes qui malo judicio cooperantur, quales esse possunt accusator, testes & reus ipse, de quibus idcircò dicemus in præsenti.

SECTIO PRIMA.

De Accusatione, & Denuntiatione.

Differunt inter se accusatio, denuntiatio, & testimonium.

Accusatio, aiunt Canonistæ, est patrati criminis apud Judicem delatio scripto facta ad punitionem publicam, cum onere probandi sub pœnâ talionis.

Denuntiatio est delatio minùs solemnis, criminis vel criminosi vel utriusque apud Superiorem tanquam Judicem vel patrem. Unde denuntiatio dividitur in Evangelicam & judicialem. Denuntiatio Evangelica est ea quæ fit Superiori tanquam patri non ad vindictam publicam delicti, sed ad emen-

dationem sontis denuntiati. Ut denuntiatio hæc ritè fiat, & secundùm id Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus*, &c. gradatim procedendum est, ità ut moneatur reus, 1°. privatim; 2°. coram uno duobusve testibus; 3°. si corrigere nolit, deferatur ad Superiorem ab eo corripiendus tanquam à patre. Denuntiatio judicialis, ea est quæ fit Superiori tanquam Judici: & hæc subdividitur in canonicam & civilem, privatam & publicam.

Canonica est delatio alicujus personæ, vel criminis ad Judicem Ecclesiasticum sinè solemnitate; seu ut præcaveatur malum impendens, v. g. celebratio matrimonii cum impedimento dirimente; seu ut compescatur malum jam factum, v. g. ut rescindatur matrimonium invalidè contractum. Civilis, quam Canonistæ & Legistæ plures cum judiciali confundunt, est minùs solemnis delatio criminis ad Judicem laïcum; eaque si fiat principaliter ad vindictam publicam, aliorumque terrorem, vocatur *publica*; si verò fiat simpliciter ad proprium interesse, seu ad reparationem damni quod quis passus est, *privata* nuncupatur.

In Galliâ nemo privatus alium insequi potest nisi pro interesse civili; unde sollicitatio vindictæ publicæ non nisi ad Procuratores seu Regis, seu Fiscales pertinet. Hinc accusator non potest apud nos subire pœnam talionis, quandoquidem non ad hanc reum insequatur, sed solùm ad reparationes, expensas, & id quod interest.

Testimonium est assertio quâ quis testatur se rem talem vidisse vel audisse: putà se vidisse Titium districto gladio irruentem in Bertham.

His positis inquirunt hîc Theologi, 1°. an & quis alium accusare possit aut teneatur de delicto; 2°. an accusationem præcedere debeat monitio secreta; 3°. an ad accusandum teneatur qui probare non potest; 4°. an possit accusator ab accusatione inchoatâ desistere; 5°. ad quid obligetur qui injustè accusavit. Sit

Conclusio I. Regulariter tenetur quilibet accusare de delicto publico, non de privato.

Prænotandum per publicum crimen illud hîc intelligi, cujus punitio ad utilitatem publicam maximè pertinet. Tale est 1°. illud omne quod directè fit contra Deum, res divinas, vel religionem ut hæresis, blasphemia, imaginum eversio, &c. 2°. illud quod fit contra dignitatem Principis aut Reipublicæ; ut omnia crimina læsæ majestatis: 3°. quod licèt contra privatam personam commissum sit, ex dispositione tamen juris habetur pro publico; ut homicidium, parricidium, adulterium, &c.

Crimen privatum est illud, quod privatos ut tales afficit. Tale est crimen injuriarum, furti citrà vim, &c. Jam

Prob. 1. pars conclusionis. Pars tenetur etiam cum aliquo sui detrimento prospicere incolumitati *totius*: Atqui nisi excusaret de delicto publico, non prospiceret bono totius, cùm delictum publicum sit illud quod *toti* graviter nocet; Ergo.

Imò si non aliter quàm accusando aut denuntiando impediri possit grave malum privato cuipiam impendens, putà mors, aut devastatio quam quis alteri parat, necessum erit ut, si id citra grave incommodum fieri potest, denuntietur vel accusetur, qui perniciem hanc moliri cogitat: tùm quia exigit lex caritatis ut avertat unusquisque, cùm haud difficilè potest, malum proximi sui, tùm quia hîc etiam concurrit ratio boni communis cùm postulet utilitas publica innocentes servari innoxios.

Dixi *regulariter*, quia ab accusando liberi sunt ii quorum accusatio recipi prohibetur, quales sunt infames saltèm infamiâ juris, excommunicati, suspecti calumniæ, ut Pagani, Hæretici, Judæi, inimici capitales, filii relativè ad patres, &c. Hi tamen omnes ad accusandum admittuntur, quando agitur de crimine læsæ majestatis, aliisve atrocibus, vel exceptis, ut sunt simonia, magia, sacrilegium, falsa moneta, latrocinium, & paria. Porrò qui ab accu-

satione repelluntur, non prohibentur denuntiare; neque etiam accusare si suam suorumque injuriam prosequantur. Imò à quocumque nunc porrigatur querela, Judices eam admittunt ex consuetudine. Judicis tamen est inspicere statum, motiva, & indolem accusatoris.

Prob. 2. pars; quia etsi unicuique licitum est recurrere ad Judicem pro obtinendâ reparatione damni, quod in famâ, membris, vel bonis fortunæ perpessus est, modò procul absint odium, aliique inordinati affectus; potest tamen is & injuriam, & damnum inde proveniens condonare, ut efficaciùs dicat, *Dimitte nobis debita nostra*, &c. Haud tamen licita esset condonatio, exterior, si ex eâ grave sequeretur incommodum tertii, ut pater prolem suam præ egestate nimiâ enutrire jam non possit, si Superioris infamia in grave Communitatis detrimentum vergat.

ARTICULUS II. Regulariter loquendo necesse non est ut denuntiationem judicialem præcedat monitio privata.

Prob. Monitio secreta tunc solùm præmitti debet, cùm agitur de solâ delinquentis emendatione: porrò de hâc non agitur, quando agitur de bono communi, de terrendis malis, & de pendendâ Reipublicæ satisfactione. Hinc licet denuntiare hominem jam emendatum; potestque Judex eum debitâ plectere pœnâ, ut alii exemplo ipsius terreantur.

Confirm. Ideò præmittenda esset monitio, ut consuleretur famæ proximi: Atqui cùm Reipublicæ interest, ut nocens plectatur, postponenda est ejus fama bono communi; Ergo nec debet, nec aliquando potest præmitti secreta monitio.

Idcirco est cùm quis grande alteri damnum parat. Tunc enim eligi debet pars innocenti tutior, præsertim cùm timere est nè qui malum meditatur, privatim monitus pœnitentiam simulet, & certiùs deinceps exequatur id quod statuerat.

Obj. Christus, Matth. 18. præcipit ut peccator antè corripiatur privatim, quàm deferatur ad Ecclesiam: Ergo.

R. neg. conf. Loquitur enim Christus de denuntiatione quæ fit ad privatum proximi bonum, & quâ quis intendit lucrari fratrem qui contra se peccavit, hìc porrò loquimur de denuntiotione ad Reipublicæ bonum & satisfactionem ordinatâ.

Haud tamen desunt casus in quibus ante denuntiationem tentanda sit secretæ monitionis via, cùm utilis fore meritò præsumitur. Et id locum habere debet, non modò in injuriis personalibus, de quibus præcipuè loquitur Salvator, sed & in pluribus, quas non admodum interest Reipublicæ judicialiter puniri. Idem est cùm denuntiatio plus pareret scandali, quàm vindicta boni : ut si secretò grave admisisset crimen vir magni & intemerati nominis, aut Religiosus quispiam magnæ famæ : tunc enim plus noceret multitudini infamatio utriusque, quæ viros probos induceret in contemptum; quàm pœna fortè mitior quâ afficerentur.

Conclusio III. Qui *sufficientem* criminis *probationem adhibere non* potest, *non tenetur ad intentandum accusationem*. Ità S Thomas.

Prob. *quia ad hoc nullus tenetur quod non potest debito modo perficere*. Hinc Augustinus, relatus c. 27. 11. q. 7. *Plerumque boni viri propterea sufferunt aliorum peccata, quia sæpè deseruntur à publicis documentis, quibus ea quæ ipsi sciunt, Judicibus probare non possunt.*

Fatendum tamen delicta quæ vergunt in perniciem vel Reipublicæ totius, vel innocentis cujuspiam, posse & debere denuntiari *ad cautelam*; quia ad id satis est moneri Judicem ut vigilet, attendat, & quo meliori fieri poterit modo præcaveat grande detrimentum quod Communitati vel privatis impendet Etverò quis nisi pessimè affectus dicere ausit, posse tacere eum, qui solus scit quempiam civitatis proditionem aut incendium meditari ?

Ceterùm Superiores ab uno tantùm moniti ponderare debent rei totius seriem & circumstantias, ut nec denuntiatum habeant pro convicto, nec in-

quirendo rei veritatem, imprudenter odio vel ictibus denuntiantem exponant. Interim si malum averti possit, absque eo quòd nominetur reus, non est indicandum ipsius nomen: quia neminem infamare licet sinè gravi necessitate. Potest autem averti malum vigilantiâ majori, duplicato custodiarum ordine, &c.

CONCLUSIO IV. Potest & aliquando debet accusator ab accusatione inchoatâ desistere.

Prob. quia violat aut violare pergit justitiam: 1°. cùm prosequitur ut certam accusationem quæ sibi jam apparet dubia: 2°. cùm attribuit Petro, quod tandem comperit factum à Joanne. Quòd si à testibus desertus, aut deceptus ab Advocato, sentiat probari non posse, id quod primò crediderat indubiè probandum, æquum est ut desistat, quia ad actum inutilem, & multò magis ad actum sibi nocivum nemo tenetur.

CONCLUSIO V. Qui iniquè accusavit, damnum totum injustè accusato refundere tenetur.

Prob. quia alioqui subsisteret inæqualitas, quam tamen auferri necesse est.

Si quis tamen bonâ fide accusaverit, seu crimen inculpatè credendo verum, seu ratus illud probari posse, non videtur in interiori foro ad restituendum obligatus, quia nec ditior factus est, nec actione formaliter injustâ proximo nocuit.

SECTIO SECUNDA.

De Testibus.

QUatuor hìc discutienda; 1°. an testis semper ad ferendum testimonium teneatur; 2°. an qui testificari potest, restituere debeat, si testimonium non tulerit; 3°. quis falsum testimonium perhibere censeatur; 4°. an graviter peccet, & ad quid teneatur testis falsus.

Dico 1°. Testis legitimè citatus aut interrogatus testimonium ferre tenetur: Imò aliquando testimonium ferre debet, etiam non vocatus.

Prob. 1. pars : quia Judex legitimè citans, & interrogans & Superior est, & justa præcipit; Ergo meritò dixit S. Thomas, q. 70. a. 3. quod *testificari est de necessitate salutis, suppositâ testis idoneitate & ordine Juris.*

Porrò non interrogatur legitimè, qui interrogatur à Judice non legitimo, vel à legitimo quidem, sed non secundùm formam juris, ut si interrogetur contra eos; contra quos testimonium ferre non tenetur; vel de re sibi per confessionem sacramentalem notâ, aut sub secreto naturali commissâ : quanquàm in rebus quæ *pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem vel corporalem, vel in grave damnum alicujus personæ, vel si quid aliud est hujusmodi....* nemo nisi Confessarius *contra hoc debitum obligari potest per secreti commissum*, ut docet ibid. S. Thomas, a. 1.

An autem juridicè interrogatus censeatur, & proin veritatem aperire debeat testis unicus, gravis est quæstio & admodum agitata. Sanè si mihi de Superioris voluntate constaret, censerem à peccato vocare, qui humiliter obsequeretur : strictè tamen in re tam intricatâ ad revelandum adigere non auderem, nisi ageretur de resarciendâ gravi injustitiâ, aut de avertendo damno impendenti seu Reipublicæ seu privato; modo indubium foret rem de quâ agitur prorsùs occultam esse.

Prob. 2. pars : quia fieri potest, ut nisi quis se sponte offerat in testem, periclitetur bonum commune, vel grave bonum innocentis; Ergo cùm quisque mala hæc ex caritate avertere teneatur, ubi potest sine gravi incommodo; imò cùm grave totius Communitatis malum quandoque teneatur homo propellere etiam cum vitæ suæ periculo : consequens est quòd tunc se, etiam non citatus, offerre teneatur. Et hæc obligatio in eos cadit qui etiam de jure à testificando eximuntur, ut Episcopi, quia caritatis debitum omnes ligat.

Dico 2°. Quia à Judice ad testificandum citatus;

non comparet; vel si comparet, dolosè efficit nè interrogetur; tenetur ad resarciendum quidquid ex silentio suo evenit damni. Idem est de eo qui fugit, vel abscondit se nè citaretur.

Antequam id probetur, not. 1°. apud omnes receptum videri ut à restitutione liber sit, qui non ultrò se offert ad testimonium; quia etsi sæpissimè teneatur ex caritate ad se offerendum, non tamen tenetur ex justitiâ; 2°. satis etiam certum esse, eum qui citatus non comparet, quis videt sibi vel suis imminere grave periculum ex revelatione, nec teneri ad restitutionem, nec peccare; quia non ea esse potuit intentio Superioris, ut quis alienum bonum cum proprii boni dispendio promoveret; nisi vel boni publici necessitas, vel longè gravius proximi documentum, aliud postulet. His præmissis,

Prob. 1. pars. In moralibus ea opinio præferenda est, quæ & tutior est, & æquè probabilis, si non probabilior; Atqui talis est opinio nostra: 1°. quidem tutior est, quia magis ab omni peccandi periculo ræmovet; 2°. est etiam probabilior, tùm ab extrinseco, cùm communior sit, & à majori Doctorum numero propugnata, tùm ab intrinseco; quia multò probabilius est testem citatum, ex officio sibi à Republicâ imposito teneri ad revelandum veritatem; eumque, si tacet, dolosè nocere parti, quæ legum adminiculo ejus auxilium implorat.

Confirm. Justa Judicis sententia tribuit jus ad bona alterius; Ergo justa Judicis lex tribuit actori vel reo jus ad testimonium alterius.

Prob. 2. pars. Ideò Lugo, & alii passim à restituendo eximunt eum qui de industriâ latitat, & fugit nè compareat coram Judice, quia is ejusdem Judicis præcepto, utpotè sibi haud intimato non ligatur: Atqui hæc ratio nulla est. Quia lex censetur sufficienter intimata iis omnibus, qui dolosè impediunt nè eadem sibi intimetur; alioqui malis sua fraus & dolus patrocinarentur, quod admitti non potest.

Dico, *qui culpabiliter aut dolosè impediit.* Qui

enim bonâ fide, è loco ubi ferendum esset testimonium; aliò proficiscitur ad negotia sua, nihil de ferendo testimonio cogitans, nec ad illud vocatus à Judice, ad nihil tenetur propter omissam in iisce circumstantiis testificationem. Ubi tamen reversus fuerit, tenebitur offerre se ultrò, si id exigat caritas, vel debita Superioribus obedientia : unde & incurret excommunicationem monitorio decretam, si hæc necdum fulminata sit.

Dico 3°. Falsi testimonii graviter reus est, non is tantùm qui falsum pro vero, sed & qui incertum pro certo asserit.

Prob. quia prior contra juramenti & probitatis leges veritatem offendit : posterior gravi ejusdem offendendæ periculo sese exponit.

Quæres an liceat quempiam inducere ad asserendum id quod reipsâ verum est, sed ab eodem nescitur. R. negat. nemo enim ab alio petere potest, quod is sinè gravi culpâ præstare nequit : porrò non potest quis asserere ut verum, id cujus veritas sibi comperta non est. Qui tamen hâc fraude causa est ut alter debitum suum recuperet, non tenetur ad restitutionem summæ, quæ debita supponitur : posset tamen teneri ad restitutionem impensarum quas iniquus debitor hâc occasione sustinuisset; has quidem pati merebatur, sed servato, non violato juris ordine.

Quæres 2°. an induci possit quis ad asserendum ut verum, id quod verum credit, sed ex errore.

R. 1°. non posse id fieri, ut quis hâc arte obtineat id quod suum non est, aut quod sinè aliorum præjudicio obtinere nequit. Unde Scholasticus qui magnâ anni parte academicas lectiones omisit, non potest condiscipulos suos, qui eum moraliter præsentem fuisse censent, inducere ad testandum eum, ut decebat, Scholas frequentasse; quia sic gradus aliaque Universitatum jura contra fas, & non sinè aliorùm dispendio consequeretur. Atque id utinam ponderent tot juvenes, qui nihil agunt nisi quod agere non debent; & qui ad Beneficia gradibus suis uti ne-

queunt, nisi tempus otiosè perditum reparaverint deinceps, posito tamen quòd Scholas accuratè frequentaverint; prout nuper resolverunt Doctores Sorbonici complures.

R. 2°. Neque id licitum esse ut quis rem suam obtineat: quia est id inducere ad perjurium materiale, quod non magìs licet, quàm inducere liceat ad vescendum carnibus, eum qui invincibiliter ignorat prohibitionem Ecclesiæ.

Dico 4°. Peccat letaliter, quisquis falsum testimonium juramento confirmat; qui autem sinè juramento falsum deponit, reus est peccati ex genere suo letalis, & obnoxius restitutioni.

Prob. 1. pars: quia qui falsum confirmat juramento, Deum in mendacii testem adducit quantùm in se est, quod sinè gravi culpâ fieri nequit.

Prob. 2. pars, Proverb. 6. *Sex sunt quæ odit Dominus.... testem fallacem.* Ibid 21. *Testis mendax peribit.* Et cap. 25. *Jaculum & gladius & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.* Quæ omnia totidem sunt gravis peccati characteres.

Prob. 2°. ex c. 1. *de crimine falsi*, ubi sic: *Falsidicus testis tribus personis est obnoxius; primùm Deo cujus præsentiam contemnit; deinde Judici, quem mentiendo fallit; postremò innocenti, quem falso testimonio lædit. Porrò uterque reus est & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit.*

Not. hic 2°. falsos testes in Galliâ capitali supplicio plecti secundùm constitutionem Francisci I. editam anno 1531. mense Martio; 2°. eâdem affici pœnâ, ut ejusdem criminis reos, qui falsa instrumenta fabricantur, aut vera adulterant, iisve sic compositis utuntur ad obtinendam causam. Ejusdem criminis rei sunt, parique pœnæ obnoxii Procuratores, Advocati, aliive qui celant vel supprimunt instrumenta adversæ parti profutura. Et hi omnes ad restitutionem omnium damnorum & expensarum tenentur, ut qui totius hujus nocumenti causa sint

Sed nonne licet saltèm ei qui verum amisit instrumentum, aliud simile fabricari, si futurum est alioqui ut causa gravissimi momenti cadet? Non licet, quia etsi nulla eo in casu irrogatur injuria proximo, irrogatur magna veritati. Hinc etiam Clericus qui testimoniales vel dimissorias Episcopi sui litteras, aut Parochi de Baptismo fidem facientes perdidit, non potest alias supponere ut ad Ordines promoveatur. Idem est de Regulari, qui obedientiales litteras amisit. Et verò hæc agendi ratio fallit publicam fidem, falsariis decipiendi viam aperit, & Notarios qui publicis instrumentis subscribunt ad perjurium inducit.

Quæres an testis qui bonâ fide falsum testificatus est, teneatur testimonium suum retractare. R. cum Sylvio & aliis penè omnibus, eum ad retractationem hanc teneri non solùm ex caritate, sed & ex justitiâ, modò tamen & retractatio profutura esse credatur, & sinè gravi damno fieri possit. Ratio est 1°. quia qui alienum detinet invito domino, tenetur restituere cùm primùm advertit id quod detinet esse alienum: porrò qui alterum in judicio infamavit, quasi detinet ejus famam; 2°. qui alienis ædibus ignem applicuit inadvertenter, eundem si sinè gravi periculo possit, extinguere tenetur; quia quisque agere debet, nè alteri ex actione suâ damnum contingat; Ergo à pari; 3°. quia non retractare est virtualiter perseverare in primâ suâ depositione, ac proinde se virtualiter & scienter constituere alieni damni autorem; quod quisque vitare debet, cùm utiliter, & sinè gravi damno potest.

Quòd si damnum avertere nequeas; putà quia quem accusasti, sat aliunde contra se testium habet ut condemnari debeat; probabilius videtur id quod contra Cabassutium docet Gibert, nimirùm te adhuc teneri ad retractationem. Ratio est, quia per supernumerarias depositiones robur accrescit anterioribus, decem quippe testimonia magis movent & determinant quàm duo, etsi duo absolutè sufficiant. Ubi enim duo tantùm testificantur, eò magis Judex

librat & perpendit omnia, cavetque ne iniquum ferat judicium: ubi verò adſunt decem, tanta apparet facti certitudo, ut quaſi in judicium proruat abſque ampliori examine. Idem de iis dicendum qui in judicio ſuffragantur. Certè multò plus habet ponderis ſententia unanimi omnium calculo comprobata, quàm quæ niſi ſuffragiis abſolutè neceſſariis munita eſt: inde enim fit, ut pars læſa non auſit appellare, aut caſſandum impugnare judicium, ſi ſit ſupremum. Demùm in materiâ famæ, qui iniquè damnatus fuerit, grande hinc ſolatium percipiet, quòd duo, treſve Conſiliarii graves à partibus ſuis ſteterint, ejuſque dedecori non conſenſerint cum aliis.

Hîc not. 1°. difficile admodùm eſſe ut quis inculpatè prorsùs falſum teſtimonium ferat; 2°. eum qui in hoc caſu verſatur, teneri ubi errorem ſuum comperit, eum admonere, qui ex errore ſuo lucrum percepit, ut reſtituat rem malè partam: 3°. eum qui ex veniali negligentiâ falſum teſtatus eſſet, non quidem teneri ad damni totius reſtitutionem, ſed tamen ad tantam partem teneri poſſe, ut niſi reſtituat, peccet letaliter; prout dicam in Tract. de Juſtitiâ.

SECTIO TERTIA.

De Reo.

DE reo ſeptem quæruntur: 1°. an ſemper debeat reſpondere; 2°. an verum fateri; 3°. a ſocios detegere; 4°. an poſſit occultos aut falſos teſtibus vel accuſatori defectus opponere; 5°. an appellare; 6°. an fugere; 7°. an in fugâ juvari.

CONCLUSIO I. Reus reſpondere debet, cùm interrogatur juridicè; ſecùs ſi contra ordinem juris interrogetur. Ità S. Thomas.

Prob. 1. pars: Quilibet Superiori legitimè præcipienti obedire tenetur: Atqui legitimè præcipit Judex, cùm interrogat ſervato ordine juris: imò tunc præcipit non ſolùm id quod poteſt, ſed & id quod præcipere tenetur ex officio.

Prob. 2. pars; quia Judex nihil potest nisi secundùm ordinem juris: Ergò cùm ordinem hunc non servat, non magis eidem obsequi tenetur reus, quàm alii cuivis privato.

Porrò tunc juxta S. Thomam reus interrogatur juridicè, *cùm præcessit infamia super aliquo crimine, vel aliqua expressa indicia apparuerunt, vel etiam cùm præcessit probatio semi-plena.*

Infamia censetur interrogationem præcedere, cùm quis in perpetrati criminis suspicionem vocatur à multis qui viri probi habentur & graves, non malevoli, neque maledici, aut cùm is populi totius voce talis delicti reus conclamatur. Indicia sunt circumstantiæ & signa, ex quibus prudenter de aliorum actionibus judicari solet. Semi-plena probatio est assertio testis unius jurati omni exceptione majoris, qui rem vel viderit, vel ab ipso reo audiverit. Unde debet Judex reo aperire statum causæ, probationes, indicia & testes, ut sciat se juridicè interrogari; & si quid habeat contrà, possit illud opponere. Ità colligitur ex c. 21. & 24. *de accusat.* Interim non licet accusato mentiri, vel æquivocationes adhibere: unde oportet ut appellet à Judice quasi qui ordinem legibus constitutum violet; aut Judici dicat se non teneri ad respondendum; aut saltèm se negare proposita, sicut proponuntur: nempe verò proponuntur ut publica, quæ publica nec sunt, nec esse possunt.

Sed quid si dubitet vel reus an interrogetur juridicè, vel Judex an jus habeat interrogandi?

R. ad 1. Non tenetur reus respondere; quia in dubio rationabili; & ubi aguntur res tanti ponderis, & quæ dividi non possunt; æquum est ut melior sit conditio possidentis.

R. ad 2. Si ex omissâ rei interrogatione immineat publicæ rei malum, debet Judex dubium deponere, & meminisse se custodem esse publici boni, cui proinde plus consulere debeat, quàm bono rei. Si verò res patitur moram, reo magis quàm alii cuilibet favendum est.

CONCLUSIO II. Mortaliter peccat reus qui juridicè interrogatus, diffitetur crimen suum etiam ut mortem evadat. Ità. S. Thomas.

Prob. quia *quicumque facit contra debitum justitiæ in re maximi momenti, mortaliter peccat*: Atqui reus qui crimen suum negat, aut veritatem reticet, facit contra debitum justitiæ in re gravissimâ. Ad id enim sufficit ut Judex jus habeat eumdem interrogandi: Atqui Judex legitimus, & juris ordinem servans, jus habet interrogandi, ut manifestum est ex gentium omnium consensu; & hinc etiam patet, quòd illæsâ justitiâ reum torturæ applicare possit, ut ab eo veritatem eliciat. Deinde materia præsens gravissimi est momenti: 1°. quia ex eâ pendet civium salus & commune bonum, quæ insigniter deperirent, si reipublicæ perturbatores judicia eludere possent mendacio aut fraudibus; 2°. quia negatio veritatis plerumque graviter noceret accusatori, qui pro calumniatore habetur; Ergo si præstito, ut in Galliâ præstari solet, veritatis aperiendæ juramento, reus veritatem neget, peccat contra eamdem veritatem ratione mendacii, contra justitiam ratione juris in Judice, & aliquando in accusatore, & contra Religionem ratione juramenti. S. Thom.

Obj. Non potest quis cogi ad testificandum contra consanguineos; Ergo minùs cogi potest ad testificandum contra se. Quis enim magis consanguineus quàm quisque sibi?

R. 1°. antecedens falsum esse in plurimis casibus, ut cùm agitur de proditione regni, de criminibus læsæ majestatis, de hæresi, &c.

R. 2°. neg. conseq. Depositio enim contra consanguineos capitalia in familiis odia inveheret: hæc autem incommoda locum non habent in eo, qui contra se ipsum testificatur. Hinc leges quæ vetant nè parentes contra se invicem in materiis communibus testimonium ferant, præcipiunt ut Judex reum interroget, & is torqueatur nisi respondeat.

Ex his colliges reum qui juridicè interrogatur,

non posse sacramentaliter absolvi; nisi seriò veritatem confiteri proponat: quia alioqui est & esse pergit in statu mortalis peccati. Imò si videat Confessarius hominem satis convictum negare in sacro tribunali, se delicti autorem esse, aut si ex iis quæ etiam extra juridicam interrogationem respondet, sentiat futurum ut rectâ viâ coram Judicibus non procedat; absolutionem negabit prorsùs: alioqui Sacramentum manifestæ profanationi exponit.

Monet hîc Sylvius, à Confessariis, antequàm reorum confessiones excipiant sedulò inquirendum esse, sintnè omnia ità secundùm ordinem juris, ut reus nonnisi juridicè interrogetur. Aliàs enim eos inducent vel in jacturam corporis, temerè jubendo ut confiteantur; vel in jacturam animæ, non jubendo ut confiteantur quando debent. Sed & id cavendum nè auditâ confessione, aliquid verbo vel gestu prodant, quod suspicionem criminis perpetrati ingerere, & sic sacramentale sigillum infringere possit.

Si Confessarius animadvertat violari juris ordinem, tenebitur eum admonere : quia postulat caritas ut malum iniquè paratum avertatur quantùm potest : cùm præsertim *magis reo favendum* sit in dubio, *quàm* cuique contra eum *actori*.

Quæres an prolatâ à Judicibus absolutionis aut pœnæ sententiâ reus veritatem aperire teneatur. R. ei qui è Judicis manibus evaserit, satis esse, ut peccatum sacramentaliter confiteatur, non autem requiri ut deinceps contra se revelet, quia jam est extra Judicis potestatem; neque Judex ullam ejus confessionem exigit. Aliud esset si necessarium foret aperiri crimine nè innocens cui imponi cœpit, grave hinc periculum subeat.

An autem post sententiam mortis teneatur reus revelare crimen suum, controvertitur. Placet affirmativa, quam tenent Medina, Ledesma, Cabassut. Lib. 4. c. 6. n. 4. 1°. quia reus ad criminis confessionem tenetur quandiu sub juridicâ potestate detentus est; detinetur autem sub eâ donec sententia executioni

executioni mandetur; quia qui falsam & publicam depositionem non retractat, judicatur in eâ perseverare, ac proinde ad mortem usque mentiri, vel iniquo judicio perire; 3°. etsi sciant omnes reos crimina sua negare solitos esse, vix tamen quisquam suspicabitur hominem qui crimen sibi imputatum constanter negavit, & tandem seriò pœnitens videtur idem commisisse scelus, si illud ante mortem non fateatur; 4°. quia hæc est praxis constans Sorbonicorum Doctorum, qui Parisiis sontes ad patibulum comitantur; 5°. quia ex eâ reorum confessione pluries & non pridem evenit, ut indebitam mortem evaserint innocentes, qui venerant in suspicionem criminis ab alio commissi. Hæc enim opinio prorsus in praxi tenenda.

Quæres quid de eo sentiendum, qui ut torturæ cruciatus fugiat, falsum sibimet imponit crimen in judicio, unde morti addicitur. R. eum peccare mortaliter; tùm quia reum se facit mendacii quo fallit fidem publicam in re gravi; tùm quia directè & positivè est causa moralis injustæ mortis suæ. Ceterùm qui falsum confessus est crimen, debet confessionem suam rectractare ad minùs; 1°. cùm sperat se hâc ratione mortem evasurum; 2°. cùm ex ejus non retractatione notabilis in alios redundat infamia, quæ per retractationem vel auferetur, vel minuetur notabiliter.

CONCLUSIO III. Reus complices suos quandoque patefacere tenetur, quandoque non.

Prob. quia ad id tenetur, quoties istud postulant caritas & ordo juris. Postulat autem caritas cùm avertendum est malum communi bono aut privato imminens; postulat autem juris ordo quoties agitur de criminibus, ut aiunt, *exceptis*, qualia sunt hæresis, crimen læsæ majestatis, falsatio monetæ, proditio, veneficium, assassinatus, & sacrilegium, in quibus & solis ex unius complicis depositione potest ejusdem criminis consors torturâ probari: cùm è contrà in aliis delictis, nemo torturâ probetur, se-

clusis indiciis aut infamiâ, vel unius testimonio; nisi duo ad minùs delicti participes eundem accusaverint. Tunc erga absolvi non potest reus à Confessario si complices prodere renuat.

Conclusio IV. Non licet reo falsum accusatori aut testi crimen imponere, quo testimonium ejus infringat. Potest tamen occultos utriusque defectus propalare, si sic futurum est ut evadat: aliàs non potest.

Prob. 1. pars, 1°. ex censurâ hujus propositionis: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alteri; ut suam justitiam & honorem de-*
44. Inoc. *fendat; & si hoc non sit probabile, vix erit opinio pro-*
XI. *babilis in Theologia*; de qua thesi sic an. 1700. censuit Clerus Gallicanus; *Hujus propositionis doctrina falsa est, temeraria, scandalosa, erronea; spatiosam calumniatoribus & impostoribus portam aperit, & clarè detegit quam nefaria placita probabilitatis nomine inducantur.*

2°. Quia graviter peccat qui mentitur in materiâ gravi: sed qui falsum crimen imponit testi (aut cuivis detractori) mentitur in materiâ gravi, cùm grave crimen gravis sit materia, ut levis est materia delictum leve; Ergo.

Prob. 2. pars: quia is qui ad labefactandam testis assertionem, occultum ejus crimen propalat, utitur jure suo. Quisque enim jus habet præferendi bonum suum majus aut æquale bono proximi sui: Atqui vita cujus quis discrimen incurrit, bonum est proximi famâ præstantius; Ergo potest ut sibi consulat eandem disperdere, seu potiùs non custodire; sicut potest non servare depositum, qui grave ex ipsius custodiâ periculum incurrit. Neque is cujus culpam detegis conqueri potest quòd eum infames; quia culpam admittendo, exposuit se periculo videndi eam detectam, si quando id exigeret grave alterius commodum. Unde censent plures eum cui crimen alterius sub fide secreti naturalis commissum est, aut qui illud dolo extorsit, aut per fraudem expiscatus est, posse adhuc idem declarare ut se tueatur: quo modo

si quis equum furatus esset, posset tamen eo uti in urgente necessitate etiam cum equi interitu.

Dixi, *si futurum est ut sic evadat*, non enim potest quis objicere testi crimen quod ad suî defensionem impertinens sit: imò nec crimen v. g. perjurium anterius, quod etsi sufficit labefactando ejus testimonio, reipsâ tamen hîc & nunc sententiam Judicis avertere nequit, sive quia crimen satis probari non potest, sive quia non desunt alii testes idonei quorum numero & pondere obrui debeat: quâ etiam de causâ qui à decem hominibus impugnatur, ex iis unum occidere nequit; quia id est inutile ad defensionem vitæ suæ, quæ sibi certò ab aliis novem auferenda sit. Quorum omnium hæc est ratio, quòd in tantum nobis liceat, quod defensionis puræ rationem habet, non autem vindictæ: Atqui infamare vel occidere inutiliter, mera est vindicta, non defensio inculpata: cùm ea solùm defensio inculpata sit, in quâ quis non excedit ac proinde assumit medium efficax perinde & necessarium: quod, ut patet ex terminis, in præsenti casu non eveniret.

Atque hinc si reus aliam habeat rationem minùs noxiam, quâ testis depositionem elevet, hanc arripere tenebitur; cùm infamare nequeat, nisi quatenus ad justam suî defensionem est necessarium.

CONCLUSIO V. Reo vel iniquè vel contra juris ordinem condemnato licitum est ab inferiori Judice ad superiorem appellare; secùs non licet.

Prob. 1. pars: quia appellatio remedium est quod omnia jura offerunt ei, qui vel innocens damnatus est, vel tametsi nocens, damnatus est ad pœnam justo graviorem, aut contra ordinem juris, prout patet tùm ex tit 28. Lib. 2. Decretal, qui est *de appellationibus*, tùm ex ipsâ S. Pauli agendi ratione, qui Cæsarem appellavit; tùm quia nihil juri naturali consentaneum est magis quàm ut quisque se suaque tueatur, quoties inculpatè poterit; Ergo Prob. 2. pars, 1°. quia ex cap. 61. *de accusat. Appellationis remedium non est ad defensionem iniquitatis, sed ad*

præsidium innocentiæ institutum ; 2°. quia appellans à sententiâ cujus justitiam prudenter impugnare non potest, facit injuriam, tùm Judici, tum adversario suo. Judici, quia hunc arguit imperitiæ vel iniquitatis : adversario, quia rem ejus & famam quantum est de se perturbat. Unde damna ex appellatione prodeuntia utrique compensare tenetur.

CONCLUSIO VI. Potest reus ad mortem condemnatus, fugere.

S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 4. Prob. 1. pars ; quia non præsumitur Judex potestatem hanc auferre velle reo, neque eum conjicere in carcerem ut ibi spontè remaneat. Sic enim ob summum quem habent homines vitæ amorem, exponeretur reus gravi inutili inobedientiæ periculo : gravi quidem, quia nemo est qui in pari casu datâ evadendi facultate non utatur aut eam dari vehementer non exoptet : inutili verò, quia reus facilè aliter detineri potest.

Docet tamen Sylvius Judicem posse reo quem morti addicit, fugâ interdicere ; quia quem Judex vitâ privare potest, potest & privare aliquo actu quo vita conservari possit. Ut ut est, fatentur universi eum qui voto, juramento, aut speciali promissione sibimet fugiendi jus ademit, fugere non posse sine peccato. Hinc colligit Suarez Religiosum perpetuo carceri mancipatum, peccare fugiendo ; quia quam Superiori vovit obedientiam, præstare debet in omnibus quæ sunt secundùm regulam.

Dixi, *reus ad mortem condemnatus* ; qui enim justè damnatus esset ad carcerem temporarium, ex communiori sententiâ teneretur parere ; sicut & is parere tenetur, qui mittitur in exilium, aut cui pecuniaria mulcta imponitur. Quòd si carcer perpetuus esse deberet, simulque asper, docent plerique licitum esse fugere : & id solet extendi ad eos qui triremibus addicti sunt ; tùm quia triremium labor & habitatio res sunt durissima ; tùm quia non damnatur reus ut ibi spontè maneat, sed ut detineatur. Si tamen ad preces rei justa mortis pœna in carcerem per-

petuum mutaretur, *non videtur*, ait Sylvius, *quòd liceret ei fugere, quia tacitè videtur renuntiare juri quod habere posset ad fugiendum, per hoc quòd peroptat pœnam carceris, loco supplicii mortis.*

Quæres 1°. en fugere possit is ex cujus fugâ sequitur grave damnum custodi carceris. R. affirmat. 1°. quia Angelus qui peccare non potuit, eduxit Petrum è carcere, etsi probabiliter sciret custodes Petri, ob fugam ejus capitali sententiâ mulctatum iri; 2°. quia si, ut nemo ambigit, liceat reo fugere nè capiatur, aut jam capto excutere se à justitiæ ministris, modò eis vim nullam inferat; quidni jam damnato licitum sit evadere si potest, modò nec percutiat, nec inebriet carceri custodem?

Quæres 2°. an reus ut fugiat, possit rumpere vincula. R. id posse regulariter fieri ab eo cui fugere licitum est: quia cui licita est fuga, ei & licitum est removere obices ad fugam. Neque is Judici resistere dicendus est, sicut nec diceretur ei resistere, qui damnatus ad bestias, easdem occidere niteretur.

Dixi, *regulariter*; quia non liceret reo evadere si ex fugâ ejus longè gravius Reipublicæ aut custodi malum immineat, quàm quod reus vitare intendit. An enim fugere tibi licitum erit, si eâdem quam aperis viâ fugere debeat vir nequam, qui urbem totam strage & luctu oppleturus sit? an ut aliquot mensium detentionem evites, fugere poteris, si inde custos subeat periculum capitis, vel totius fortunæ?

Quæres 3°. an qui ut fugeret mœnia diruit, de damno sic illato tenetur. R. affirmat. quia se habet reus carceris mœnia subvertens, sicut se habet qui ut vitam à sicario tueatur, alienum equum rapit, quem insigniter fatigat: is porrò licèt non peccaverit rapiendo equum alterius, tenetur tamen de damno equi, nisi fortè sit absolutè pauper.

Quæres 4°. an possit consuli fuga reo: an item ei dari possint instrumenta ad fugam, ut lima, malleus, funes. Affirmant Cajetanus, Medina, Sylvius & alii plures, quorum decisio mihi falsa vide-

tur : 1°. quia tam is qui fugæ consilium, quàm qui instrumenta subministrat, facit contra disertam superiorum voluntatem, qui consilii perinde & instrumentorum artificem pœnâ propriè dictâ plecterent, si certò comperirent; 2°. quia falsum est semper consuli posse, id quod quis sinè peccato facere potest. Potest enim quis licitè semel tantùm in anno confiteri; nec tamen licitè potest quis consulere, ut semel tantùm in anno confiteatur. Potest latro & viarum grassator effugere, imò & ad id uti clave adulterinâ quam repererit, nec tamen licet adulterinam ei clavem præbere, vel ei consulere fugam; quia sic consuleretur aliquid communi bono multopere nocivum.

Quæres 5°. an reus qui fugere potest, fugere teneatur. R. neg. 1°. quia ex S. Thomâ licet reo se Judici offerre puniendum; Ergo à fortiori licet ei non fugere; 2°. quia qui non fugit, non se se necat, sed solùm vitam suam non tuetur: Atqui potest quis non tueri vitam, quoties causam habet ad id sufficientem, qualis in præsenti causâ multiplex reperitur, ut studium satisfaciendi pro peccatis, aut ædificandi proximos.

CAPUT NONUM.

De nono Decalogi Præcepto.

IN his quæ in Exodo contingunt se verbis: *Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum*, duo præcepta agnoscit Augustinus, & meritò: quia potest quis alterius uxorem, v. g. vel libidinis intuitu desiderare, vel solo lucri studio; ut si eam quasi familiæ suæ regendæ idoneam concupiscat. Prima desiderii species quæ libidinem intendit nono præcepto; secunda quæ lucro potiùs quàm voluptati studet, decimo præcepto prohibetur, hæc ut ad avaritiam pertinens, illa pertinens ad impudicitiam.

Ceterùm etsi constat Deum prohibendo furtum & mœchiam, simul prohibuisse horumce criminum desideria, haud tamen superflua judicare debent postrema hæc duo præcepta: 1°. quia Judæi plerique solius cogitationis peccata pro nihilo reputabant, ut patet ex Matt. 5. 2°. quia postrema hæc præcepta summam Dei majestatem impensè commendant. Prohibet homo exteriores actus: Dei est solius etiam internos prohibere. *Non concupisces*, *non desiderabis*: is ille est Dei sermo; sermo illius qui scrutatur corda & renes.

Major est difficultas, an ut verba hæc, *Non mœchaberis*, omnem impudicitiam vetant, sic & ista, *Non concupisces*, concupiscentiam omnem vetent. Quæ ut solvatur,

Not. 1°. Concupiscentia generatim sumpta definitur, Commotio quædam ac vis animi, quâ impulsi homines, quas non habent res jucundas appetunt. Porrò concupiscentia alia est recta, alia inordinata. Concupiscentia recta, vel spiritualia appetit, vel sensibilia: spiritualia, ut cùm *spiritus* concupiscit *adversus carnem*; sensibilia, ut cùm intra rationis limites ea concupiscimus, quæ corpori necessaria sunt. Concupiscentia inordinata ea est quæ in appetitu modum rationis non servat, neque sistit intra fines à Deo constitutos. *Gal. 5.*

Certum est 1°. non omnem sensibilium concupiscentiam postremis duobus Decalogi præceptis prohiberi. Hæc enim non prohibent nisi malum, non est autem malum *si cibum aut si potum appetimus*. A fortiori non hîc prohibetur spiritualis illa rectæ mentis cupiditas, quâ ferimur ad suprema bona. Ad eam enim hortatur non crebrò Scriptura, ut Sap. 6. *Concupiscite sermones meos.* Eccli. 34. *Transite ad me omnes qui concupiscitis me.* *Cathecis. Roman.*

Certum est 2°. ex alibi dictis, involuntarios concupiscentiæ motus, quibus, *caro concupiscit adversus spiritum*, non prohiberi hîc ut peccata propriè dicta: alioqui enim noceret concupiscentia non con-

sentientibus, quod & Tridentino Concilio & rationi perindè adversatur. Ea ergò hìc reprobatur concupiscentia, cui homo liberè consentit, sed non sola, cum simul damnetur carnalis quilibet affectus verè liber. Quod ut intelligatur,

Not.. 2°. duplicem secerni carnalem affectum: efficacem alium, qui & desiderium dicitur, quique efficaciter quantùm est de se ordinatur ad operis executionem. Alium inefficacem, qui morosa delectatio nuncupatur, & est actus quo quis sibi voluntariè complacet in malo, absque mali exequendi desiderio. Quoniam verò eorum quæ ad hanc materiam pertinent, multa jam pertractavimus agendo de Peccatis, hæc leviori calamo transcurremus in præsenti. Sit itaque.

Conclusio I. Mortaliter peccat quisquis turpibus concupiscentiæ desideriis consentit.

Prob. Mortaliter peccat, qui Dei legem in materiâ gravi transgreditur: Atqui Dei legem transgreditur in materiâ gravi, qui turpibus carnis desideriis consentit. Quòd transgrediatur Dei legem patet, tùm quia præcipit Apostolus Galat. 5. ut *abstineamus à carnalibus desideriis, quæ militant adversùs animam*; tùm quia vetat idem Rom. 6. nè *regnet peccatum in* nostro *mortali corpore, ad obediendum desideriis ejus.* Quòd autem transgressio hæc sit in materiâ gravi, patet à fortiori ex iis quæ paulò pòst dicemus de delectatione morosâ.

Porrò constat desiderium speciem suam sumere ab actu exteriori in quem tendit. Unde si desideres concubitum solutæ, actus tuus habet malitiam fornicationis; si conjugatæ, adulterii; si Deo sacræ, sacrilegii; si personæ sexûs tui, sodomiæ. Si verò idem desiderium ordinetur ad species luxuriæ imperfectas, earum etiam iniquitatem imbibet, putà mollitiéi, tactûs, aspectûs impudici, &c. si mollitiem, tactusve aut impudicos amplexus desideres. Unde qui in Pœnitentiæ tribunal turpia desideria confitetur, statim interrogandus est quò hæc ten-

derent, an ad tactus inhonestos, an ad ipsum carnis opus, an ad solutam, consanguineam, &c. quæ ut mag s explicentur, sit

CONCLUSIO II. Peccat letaliter, tùm is qui concupiscit alterius uxorem ut polluendam adulterio, tùm & is qui eam legitimo intercedente matrimonio fruendam exoptat.

Prob. 1. pars; quia qui concubitum uxoris alienæ desiderat, directè transgreditur præceptum istud, *Non concupisces uxorem proximi tui.*

Prob. 2. pars: quia si Judæis vetitum fuerit, nè concupiscerent uxores alienas, quas faciliùs interveniente divortio ducere poterant; *nunc gravius* erit id *peccatum*, *cùm* in lege novâ, *mulierem etiamsi à viro repudiata sit*, *alteri in matrimonium ducere non liceat*, *nisi marito mortuo. Itaque qui alterius uxorem concupiscit*, *facilè ex unâ in aliam incidet cupiditatem*: *aut enim illius virum mori*, *aut adulterium admittere cupiet.* *Catech. Rom.*

CONCLUSIO III. Mortaliter quoque in nonum præceptum delinquunt, qui mulieres aliis viris desponsatas, ut desponsatas Christo seu susceptione religiosi veli, seu emissione simplicis voti continentiæ, in uxores expetunt.

Prob. 1. pars; quia qui viro alteri desponsatam concupiscit, vel eâ quà tali frui peroptat, vel saltèm pactum ejus cum alio rescindere studet; Atqui utrumque nefas est. Primum enim involvit cupidinem fornicationis simplicis cupidine graviorem: secundùm verò sanctum fœdus rescindere studet.

Prob. 2. pars; quia si viro alteri desponsatam concupiscere grave sit piaculum, gravius erit eam quæ jam nupsit Agno immortali, vel ad nuptias ejus se præparat, hinc retrahere velle.

Prob. 3. pars; quia qui virginem simplici castitatis voto obstrictam, sibi in uxorem concupiscit, vel peroptat eâ quatenùs tali perfrui, quod sinè gemino scelere fieri nequit; vel intendit eadem sollicitare ut remissionem voti à Summo Pontifice, sinè

causâ legitimâ obtineat ; & id quoque evidenter grave est peccatum.

Quòd si quis graves ob causas inducere aliquam velit, ut voti dispensationem inquirat, ejusque in hâc hypothesi matrimonium exoptet ; nullius ille peccati reus erit, nisi speratâ voluptate tanquam præsenti cor libidinosè reficiat.

CONCLUSIO IV. Non modò desiderium rei letaliter malæ, sed & voluntaria de eâdem re delectatio est peccatum mortale.

Prob. tùm ex S. Gregorio, Lib. 21. Moral. c. 2. ubi sic : *Per Moysem luxuria perpetrata, per* Christum *verò luxuria cogitata damnatur* : tùm ex iis quæ diximus in Tract. de Peccatis.

CONCLUSIO V. Delectatio morosa speciem sumit tùm ab objecto proximo circa quod versatur, tùm ab ejusdem objecti conditionibus.

Prob. 1. pars. Per objectum proximum hîc intelligitur illud genus criminis quod quis libidinosè in animo volvit : Atqui delectatio morosa hæc speciem necessariò sumit ; alioqui non plus peccaret qui copulam sibi repræsentat, quàm qui simplex osculum : quod absurdum est ; Ergo delectatio ex hujusmodi objectis speciem sumit ; & ut ab amplexu specie differt coïtus, sic & à complacentiâ in uno differt complacentia in altero.

Hinc pœnitentes sicut exprimere tenentur an ad desiderium usque progressi sint, an autem in merâ delectatione steterint ; sic & debent exprimere an delectatio sua pro objecto habuerit tactum, an copulam, an hanc simpliciter, vel cum pessimis circumstantiis. Unde cùm malè instituta confessio, saltèm quâ parte malè instituta est, repeti debeat, tutò sibi suisque pœnitentibus providebit Director, qui satâget ut quod incautè omissum est caútè suppleatur.

Prob. 2. pars : si delectatio morosa non sumeret speciem à conditionibus objecti cui libidinosè immoratur, delectatio de copulâ soluti cum solutâ non pertineret ad speciem fornicationis, de copulâ cum

conjugato ad ſpeciem adulterii, de copulâ cum Moniali vel Religioſo ad ſpeciem ſacrilegii, &c. eæ enim ſunt objecti conditiones de quibus diſputatur in præſenti; Atqui falſum conſequens. Prob. min. 1°. ex S. Thomâ, q. 15. de verit. a. 6. *Delectatio alicujus operationis, & ipſa operatio ad idem genus peccati reducuntur.* Rurſuſque in 4. diſt. 31. q. 2. a 3. *Secundum Philoſophum idem judicium eſt delectatione & opere.* Idem docet S. Antoninus, 2. p. tit. 5. c. 1. iiſque ſuffragatur communiſſima Theologorum opinio, à quâ in re tanti momenti. & in quâ de valore Sacramenti agitur, ſinè periculo recedi non poteſt.

2°. Ex eodem S. Thomâ, art. 8. ſuprà: *Nullus delectatur in aliquo, niſi afficiatur ad illud*; Ergo qui volens delectatur de copulâ cum Sanctimoniali afficitur ad illam: Atqui hujuſmodi affectus neceſſariò habet malitiam ſacrilegii. Affectus enim qui ſuo modo tendit in objectum totum, totam habet malitiam quam inducere poteſt idem objectum: Atqui affectus prædictæ copulæ tendit ſuo modo in totum objectum; nempè in copulam cum tali: aliundè verò objectum inducere poteſt malitiam ſacrilegii; Ergo.

Confirm. Quod proximo ſacrilegii periculo exponit, in ratione ſacrilegii mortiferum eſſe debet; ſicut quod proximo ſimpliciter peccandi periculo exponit, mortiferum eſt in ratione peccati ſimplicis; Atqui delectatio moroſa de coïtu cum Moniali, exponit proximo ſacrilegii periculo. Exponit enim turpi ejuſdem deſiderio, cùm uno tantùm gradu deſiderium & cogitatio lubenter nutrita dividantur, ut quotidiana docet experientia; Ergo ex hâc ſaltèm parte moroſa cogitatio induet malitiam conditionis perſonæ.

Obj. Quod non apprehenditur ut objectum delectationis, non dat ſpeciem delectationi: Atqui conditio perſonæ non apprehenditur ut objectum delectationis. Illud enim ſolùm apprehenditur ut objectum delectationis, quod delectationem excitat;

Atqui copula sola, non autem conditio personæ delectationem excitat; Ergo.

R. ad 1. & 2. neg. maj. Actus enim speciem sumit ab eo omni quod objecto intrinsecè adhærere cognoscitur, sive illud ad delectationem excitandam concurrat, sive non. Et verò cogitatio morosa se habet ut aspectus interior mentis objectum malum blandè contemplantis; Ergo sicut qui exteriùs turpiter contemplatur personam Deo sacram, sacrilegii reus est, etsi à statu ejus non moveatur, sed abhorreat; ità qui interioribus animi oculis eandem fœdè intuetur, non potest à sacrilegio immunis esse. Sanè adversariorum ratiocinatio probaret, eum qui, ut fit non rarò, uxorem alienam concupiscit, abstrahendo, vel etiam dolendo de ejus statu, non esse reum mœchiæ spiritalis.

Ceterùm fatentur adversarii, 1°. eum qui de concubitu cum consanguineâ quà tali delectaretur, teneri necessariâ circumstantiam hanc confiteri: sicut, inquiunt, necessariò declaranda foret circumstantia copulæ sodomiticæ, cùm delectatio etiam simplex ab illâ non abstrahat; 2°. conjugatum qui delectaretur de cogitatione coïtus cum uxore non suâ, reum fore adulterii interioris, quatenùs violaret fidem in matrimonio datam, quâ promisit se mentem & corpus custoditurum illibata; 3°. consultum esse exprimere in confessione conditionem personæ, quæ delectationis objectum fuit.

Conclusio VI. Peccat etiam mortaliter in genere & in specie, qui delectatur de opere malo in se, sed inculpabiliter admisso. Unde quæ delectatur quòd per vim à Principe conjugato, aut à Ministro in sacris cognita sit, peccat letaliter. Idem est de eo qui aliam pro uxore suâ inculpatè à se cognitam esse gaudet ex post facto.

Prob. 1. quia cùm delectationi deest causa excusans, quæ adfuit actioni, delectatio non minùs in genere suo peccaminosa est, quàm fuisset actio sinè eâdem causa excusante: Atqui actio citra causam

excusantem, v. g. vim vel ignorantiam peracta, fuisset peccatum mortale; Ergo & delectatio de eâdem, seclusis hujusmodi causis, quæ quantùm ad consensum attinet, semper desunt, erit peccatum mortale. Et illud quidem peccatum ejusdem erit speciei ac ipsum opus: quia ex dictis post S. Thomam, *Delectatio operationis, & ipsa operatio ad idem genus peccati reducuntur.*

Prob. 2°. Si liceret de actione solùm materialiter malâ delectari, liceret filio lætari de parricidio à se in ebrietate perpetrato; Atqui tamen damnata fuit ab Innocentio XI. hæc propositio, n. 15. *Licitum est filio gaudere de parricidio à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias indè ex hæreditate consecutas.*

Obj. Non magis delectatio de opere pravo cogitato est peccatum, quàm delectatio de cogitatione operis pravi: Atqui hæc non est peccatum, prout ipsi fatebatur in Tract. de Peccatis.

R. neg. maj. Delectatio enim de cogitatione fornicationis, *quandoque est veniale tantùm, putà cùm aliquis inutiliter*, non tamen libidinosè *cogitat de eâ; quandoque autem sinè peccato omninò; putà cùm aliquis utiliter de eâ cogitat, sicut cùm vult de eâ prædicare vel disputare.* Verùm longè aliter se res habet, cùm delectatio est de ipso opere malo: tunc enim opus malum placet in se, & in se approbatur; gaudes quidem quòd inculpatè feceris, sed tamen gaudes quòd feceris; Ergo similis ex filio qui lætatur quòd inculpatè patrem interfecerit; & is tamen lætando peccat, ut patet ex propositione modò relatâ. *S. Thom. 1. 2. q. 74. a. 8.*

Quæres quâ ratione discerni possit, an quis delectatus sit de re ipsâ malâ, an solùm de cognitione ejus. R. Spectari debet occasio, quæ delectationem peperit. Si quis enim ex occasione studii, vel confessionum quas excepit, prava animo cogitet & revolvat, in dubio præsumendum est delectationem ejus versatam esse circa cognitionem, non circa objectum cogitatum. Si verò nata sit delectatio ex

occasione pravâ, putà ex inanibus colloquiis, vanis lectionibus, liberiori aspectu, timendum, saltèm iis qui parum sibi invigilant, nè delectatio sit de objecto ipso.

Eadem methodus servari debet erga eos qui non de rebus ipsis, sed de artificio quo factæ sunt aut compositæ, se se delectari contendunt. Etsi enim potest quis furtum non approbando delectari de industriâ, quâ fur solers crumenam abscidit, plerumque tamen in luxuriæ materiâ contingit, ut quem res ipsæ tangunt, solo se artificio moveri existimet. Et id multò magis erit probabile in eo qui res pias, pios v. g. & elegantes versus fastidiet, tantùmque, aut altèm multò lubentiùs iis immorabitur, qui obscœna tractant.

Ceterùm non rarò fit ut delectatio de cogitatione, viam præparet delectationi de re ipsâ, & id præcipuè locum habet in rebus venereis, quæ cor, nisi *omni custodia* servetur, sensim allíciunt. Ubi primùm ergo sentit quis se à delectatione licitâ ad illicitam quasi furtim avolare, necesse est ut eum supplex deprecetur, in quo solo *ignea nequissimi tela* extinguere datum est.

Sed quid si dubitet quis an de objecto ipso, an de solâ objecti cogitatione delectatus sit.

R. Expendendum 1°. an reflexerit quis se venereâ ipsâ delectatione titillari. Si enim erraticæ imaginationis impetu mens ab objecto in objectum rapta sit per modum distractionis, deficiente libero consensu in objectum turpe, deficiet & peccatum; tametsi sæpè diù perduraverit cogitatio, nec de eâ monitus quis fuerit, nisi per rebellionem carnis; 2°. ubi animadversum est loco cogitationis utilis aut necessariæ ingruere tentationem, videndum an eam repellere nisus fuerit, & quo conatu. Si oraverit, aliò mentem converterit seu cum aliis colloquendo, seu exteriùs quid agendo, ut cogitationem cogitatione propulsaret, haud præsumi debet consensisse. Sin autem segniùs se gesserit verendum nè consen-

ſerit ſaltèm imperfectè, eritque eò gravior ſuſpicio mali, quò diutiùs poſt reflexionem permanſerit in eâ cogitatione. Ceterùm ex bono vel inordinato ſtatu eorum, qui pravis cogitationibus quatiuntur, dijudicari ſolet an conſenſerint necne, prout dixi agendo de Peccatis, ubi etiam probatum eſt con- *Pag.* 451. ſenſum negativè præſtitum pravis concupiſcentiæ moribus, ad gravem noxam ſufficere.

Quæres an omnibus omninò illicita ſit delectatio de re venereâ. Difficultas eſt tùm de ſolutis qui de nubendo cogitant; tùm de deſponſatis, qui propiùs ad idem ſe diſponunt; tùm de conjugibus præſente vel abſente comparte; tùm de viduis. Pro reſponſione ſit

CONCLUSIO VII. Peccant letaliter ſoluti qui de copula poſt matrimonium habendâ libidinosè delectantur. Idem de ſponſis & viduis dicendum.

Prob. 1. pars. Qui de objecto turpi ſimul & prohibito delectantur, graviter peccant: ſed qui de copulâ poſt matrimonium habendâ libidinosè hîc & nunc delectantur, delectantur de objecto non ſolùm turpi, ſed hîc & nunc ſibi prohibito. Delectantur enim de objecto quod apprehendunt ut præſens & actu delectabile: hoc autem objectum quod eſt ipſe coïtus, iiſdem actu ſeverè prohibitum eſt; Ergo.

Dices: Hujuſmodi perſonæ ſolùm delectantur quòd copulam habituri ſint, cùm hæc ſibi per matrimonium licita erit: Atqui nulla eſt in delectatione hâc inordinatio; Ergo.

R. datâ maj. neg. min. Hæc enim delectatio duo neceſſariò importat, 1°. repræſentationem coïtus ſuo tempore futuri; 2°. gaudium actu ex eâ repræſentatione profluens: Atqui neutrum vacat à peccato; eſt enim hæc repræſentatio turpiſſima, & maximè præſens, ſicut & delectatio venerea quæ ex eâdem percipitur.

Si quis tamen futuram copulam apprehenderet ſub ratione honeſta, putà ut medium, quo, juvante Deo à variis tentationibus liberabitur, de-

lectatio ejus utpotè ab honesto motivo specificata redargui non posset : verùm ut vitetur peccati periculum, delectatio hæc esse debet quodammodo spiritualis, seu à carne quadantenus avulsa; ad quod necesse est ut matrimonii bonum confuso admodum intuitu percipiatur, non autem distincto & distinctè reflexo.

Prob. 2. pars; quia non plùs licèt sponsis in hâc materiâ, quàm aliis quibuslibet; Ergo non magis quàm alii delectari possunt de re, quàm sibi hîc & nunc exercere nefas fuerit.

Prob. 3. pars; quia se habent vidui ad actum matrimonii olim exercitum, sicut sponsi ad eundem ut aliquando exercendum; Ergo ut his sic & illis prohibita est venerea quæcumque delectatio.

Possunt tamen gaudere vidui quòd ex matrimonio prolem susceperint benè institutam, & senectutis suæ solatium : sicut & qui de matrimonio cogitant, in spe hujusmodi prolis exultare possunt. Verùm ideo utrique tunc non peccant, quia non apprehendunt copulam prout sensibus delectabilem, imò vix de eâ cogitant.

Conclusio VIII. Conjugatus qui in compartis absentiâ venereè delectatur de copulâ habitâ aut habenda, moraliter loquendo peccat letaliter. Ità Navarrus, Azor, Vasquez, &c.

Prob. quia semper deest causa à gravi peccato excusans, cùm conjux in absentiâ compartis delectationi venereæ indulget. Sola enim quæ hîc excuset causa est ordo quem habet delectatio ad copulam, & quo sublato jam ea ad mollitiem ordinatur : Atqui delectatio quam quis in se excitat in absentiâ compartis, nec habet nec habere potest hîc & nunc ordinem ad copulam, cùm hæc hîc & nunc sit impossibilis; Ergo non potest à gravi peccato excusari.

Confirm. Ideò juxtà Casuistas etiam indulgentiores, peccat mortaliter conjux qui in absentiâ compartis veneream ex proprii corporis tactu delectationem percipit, quia is contactus in homine qui solus

est, non nisi ad mollitiem referri potest : Atqui luce clarius est delectationem quæ in absentiâ compartis libidinosè captatur, non nisi ad mollitiem referri posse ; cùm neque referre valeat ad matrimonii finem, neque ad ejus usum ; Ergo.

Dixi, *moraliter loquendo*, ob varias quæ hîc fingi possunt hypotheses, & quas paucis retuli in Tractatu de peccatis, pag. 456.

Obj. Delectatio de actu licito non potest esse peccatum : Atqui prædicta conjugati delectatio est de actu licito ; est enim de copulâ vel habitâ, vel habendâ, quæ quatenus talis est licita.

R. 1°. Sic excusaretur venerea commotio quam percipiunt soluti ex futuro coïtu, vidui autem ex præterito, utrique enim delectantur de re pro tempore licitâ ; & tamen delectatio hæc grave est peccatum ex multò probabiliori sententiâ.

R. 2°. Transeat major, delectatio enim de actu etiam licito, est peccatum levius aut gravius, prout plus vel minus sistit intra debitos fines. Interim neg. min. delectatio enim conjugati absentis oritur ex actuali repræsentatione actûs, quem etsi licitè olim exercuit aut exerciturus est, reipsâ tamen hîc & nunc exercere nequit : atqui delectatio à tali repræsentatione orta, cùm deliberata est & morosa, gravem importat culpam ; quia gravem importat genitalium spirituum commotionem, quæ de se ad mollitiem tendit in iis in quibus ad matrimonii usum tendere non potest.

Juvat hîc annotare, quod alibi exciderat, damnatam esse ab Episcopo Atrebatensi hanc Tabernæ propositionem : *Si actus conjugalis sit conjugibus illicitus ob aliquam circumstantiam extrinsecam*, v. g. *ob morbum, periculum abortûs, &c. non ideò erunt illis illiciti alii actus venerei ; secluso semper periculo pollutionis ; idemque dicendum in casu impotentiæ supervenientis matrimonio.* Quam ille thesim proscripsit ut *falsam, piarum aurium offensivam, & impudicitiæ faventem.*

CAPUT DECIMUM.

De ultimo Decalogi Præcepto.

TRia hîc expendemus, 1°. quid vetet Deus his verbis: *Non concupisces domum proximi tui, non servum, &c.* 2°. quid iisdem verbis præcipiat; 3°. an qui quasi momentaneè peccat contra Decalogi præcepta, fiat illicò damnationi æternæ obnoxius. Sit

CONCLUSIO I. Vetat decimum præceptum nè alienum bonum appetatur, seu ut injustè possidendum, seu ut possidendum cum damno & incommodo proximi.

Prob. quia cùm non prohibeat Deus, nè alienam rem, cùm necessaria est, appetamus ut possidendam justo emptionis aut donationis titulo, superest ut vetet nè eam appetamus ut possidendam vel injustè, vel si non injustè prorsùs, saltèm cum proximi detrimento. Hinc toties reprobata in Scripturis alieni boni cupiditas: *Nemo vestrûm*, ait. S. Petr. Ep. 1. c, 4. *patiatur ut fur, alienorum appetitor*; & Apost. I. Thess. 4. *Nullius aliquid desideretis.* Quare verò, quia *qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva.*

Hinc rei sunt contra decimum præceptum, 1°. qui sic dispositi sunt, ut in venditionibus, emptionibus ac permutationibus, ætate vel simplicitate proximi abuti velint; 2°. qui debita sua ad rigorem juris exigunt, aut exigere differunt, donec eò creverint, ut jam solvi nequeant, nisi venditâ domo, cui inhiabat creditor; 3°. *qui ludis* etiam licitis *immoderatè abutuntur* lucri gratiâ; 4°. qui servos, aliosve qui vel mercede conducti, vel amore observantiâque impulsi, aliis operam præstant, verbis, spe, aut præmiis corrumpunt, ut eos desereant quibus se addixerunt. Et tunc *si ante id tempus, quo se in illorum famulatu fore promiserant, ab illis recesserint, hujus præcepti autoritate admonendi sunt, ut ad eos ipsos omninò revertantur.*

Catechis. Trid. n. 57.

Catechis. Rom.

Hîc not. 1°. eum qui tantùm alii subripere optat, quantùm de facto oblatum sufficeret ad mortale, reum esse letalis peccati. Idem est de eo qui alterius domum aut vites demoliri vellet; 2°. malæ hujus intentionis objectum & motivum in confessione aperiendum esse: objectum quidem, quia qui bona Ecclesiæ inhiat, reus est sacrilegii: motivum verò, quia qui ex invidiâ aut odio stragem alterius appetit, peccatum peccato cumulat.

CONCLUSIO II. Præcipit eodem mandato Deus; ut esse velimus non quales esse suadet concupiscentia, sed quales nos esse vult Deus.

Prob. quia singula Decalogi præcepta id commune habent, ut unum vetando aliud præcipiant oppositum: atqui nihil est alieni boni concupiscentiæ oppositum magis quàm plena voluntatis nostræ cum divinâ consensio, vi cujus eum præ ceteris statum amplectamur, in quo nos Deus esse voluerit, adeo ut erumpamus spontè in hæc verba sancti Job: *Dominus dedit, Dominus abstulit: sit nomen Domini benedictum*; aut saltèm exclamemus cum Sapiente, Eccli. 23. *Domine Deus.... omne desiderium averte à me. Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ nè apprehendant me.*

His porrò mediis pravam quamcumque concupiscentiam in cordibus fidelium sopire conabuntur Pastores. Ostendent 1°. divitiarum cupidinem esse saluti admodum perniciosam, juxta citatum id suprà Apostoli: *qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli*, &c. Et verò, *Si amaveris illas* (divitias) ait Augustinus, Serm. 113. *peribis cum illis.* Hinc illud Scripturæ anathema adversùs inexhaustam habendi sitim: *Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terræ?*

2°. Eò lugendam magis esse hanc bonorum cupidinem, quò inutilior sit; quia ut spiritualibus: sic & in temporaneis indubium est illud S. Pauli: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus*, I. Cor 3.

3°. Hinc consequenter fieri ut reipsâ infelices sint quos cruciat auri sacra fames; cùm è contra beati sint, qui ex Apostolo didicerunt alimentis, & quibus tegantur contenti esse.

4°. Ex nimiâ terrestrium aviditate nasci sollicitudinem temporalium à Christo severè prohibitam his verbis, Matth. 6. *Nè solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini.* Etsi enim qui jussit hominem in sudore vultûs sui vesci pane, laborem reprobare non intenderit: at eam indubiè proscripsit anxiam sollicitudinem, quâ animus varias in partes distractus, vexat se & angit: hæc autem inquieta sollicitudo pravæ temporalium concupiscentiæ nexu indivulso cohæret.

Quod attinet ad tertiam quæstionem jam ab initio propositam, senserunt Calvinistæ habitualem gratiam non deperdi à fidelibus qui Decalogi leges violarent per adulteria, homicidia, aliaque id genus. Errorem hunc sed ex parte solùm renovavit an. 1686. Bourdaillius Doctor Parisiensis in libro cui titulus: *Theologie morale de S. Augustin*: ubi quod dicit Apostolus eos qui neferia agunt, non possessuros regnum Dei, hoc sensu intelligi posse docet, *ut qui planè repugnantes ac velut inviti ista perpetrassent aut gravis mali impendentis metu, aut æstu libidinis abrepti, ità ut ab istis angustiis liberati acri dolore tangerentur ob commissum peccatum, tam certò affirmari non posset illos excidisse à gratiâ, aut incurrisse pœnam damnationis; quanquam enim hoc momento dominata sit cupiditas, brevis & transitoria potuit esse ejusmodi dominatio, quâ voluntatis intima dispositio non mutatur.* Sit contrà

Conclusio III. Quisquis etiam transitoriè, modò deliberatè, aliquod Decalogi præceptum in materiâ gravi transgreditur, vel eorum quidpiam agit de quibus dictum est, quòd *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*, peccat letaliter.

Prob. 1°. ex censurâ quam an. 1700. adversùs doctrinam Bourdaillii tulit Clerus Gallicanus his ver-

bis, n. 8. *Hæ propositiones quæ divinæ caritatis habitum docent aut significant posse consistere cum peccatis adversus Decalogum, ac de quibus ait Apostolus, quòd qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt; falsæ sunt, perniciosæ, erroneæ, verbo Dei contrariæ: Quæ enim* participatio justitiæ cum iniquitate..... aut quæ conventio Christi ad Belial? *ad excusanda & imminuenda cujusvis generis peccata viam aperiunt & imponunt sancto Augustino.*

Prob. 2°. ex Matth. 10. *Qui negaverit me coràm hominibus, negabo & ego eum coràm Patre meo*, nisi scilicet sincerè resipuerint: Atqui stante Bourdaillii systemate, non omnis qui Christum negasset, ab eodem negari mereretur. Eos enim solùm negat Christus, quia à justitiæ gratiâ exciderunt: Atqui non omnes qui negarent Christum, exciderent à gratiâ, quandoquidem eam servarent, qui raptim & ex metu indolis litarent; Ergo.

Confirm. Mortaliter peccavit S. Petrus, quando Christum negavit: Atqui tamen eum non nisi ex metu, & ad modicissimum tempus negavit; cùm penè statim egressus foras, crimen suum amarè defleverit; Ergo.

Prob. 3°. quia nemini mortalium licet ea quæ in Scripturis generaliter & indistinctè prolata sunt, fictitiis interpretationibus & glossis restringere: Atqui tamen hujus se criminis reos faciunt, qui impium Bourdaillii systema sequuntur. Dicit enim simpliciter Scriptura. *Non habebis deos alienos coràm me. Non assumes nomen Dei tui in vanum. Non mœchaberis*: nullibi verò dicit: Non habebis Deos alienos *habitualiter*, non pejerabis *habitualiter*, non mœchaberis *habitualiter*; ut quid ergo suam hanc que ignoravêre S. Cyprianus, totque cum eo piæ memoriæ Antistites, qui Christianos, etsi obiter & ex gravi persecutionis metu idololatras, gravis lapsûs reos constanter judicârunt.

TRACTATUS
DE
PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

QUinque expendemus Ecclesiæ præcepta, his expressa versibus.

Festa colas præsens Sacro; jejunia serves;
Annua sit saltèm scelerum confessio; Pascha
Tempore percipies Christi venerabile Corpus.

CAPUT PRIMUM.
De primo Ecclesiæ Præcepto.

CErtum est 1°. Ecclesiam posse instituere Festa; 1°. quia non minor est eius hoc in puncto potestas quàm Synagogæ, quæ de facto diu post promulgatam Moysis legem instituit Festum sortium, Esther. 9. Festum in memoriam debellati unà cum Holoferne Assyriorum exercitûs, Judith. 16. Festum dedicationis templi, I. Machab. 4. quod Christus ipse celebravit, ut videre est Joan. 10. 2°. quia Ecclesia jam à prioribus seculis Festa instituit. Apostoli enim & Martyres non aliâ quàm Ecclesiæ autoritate certis diebus honorati potuerunt: Atqui tamen vel à primis Ecclesiæ temporibus honorati fuêre, ut patet ex sermonibus quos habuit S. Leo in Festivitate tùm SS. Petri & Pauli, tùm S. Laurentii; Ergo.

Certum est 2°. posse Ecclesiam solemnem viris sanctitate eximiâ celebribus cultum decernere, tùm quia id fecit ab initio; tùm quia æquum est ut honore donentur, qui honorari meruerunt, secundùm id

Eccli. 44. *Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet Ecclesia.*

Neque, quiquid contra senserit Wiclefus, probabile est eandem Ecclesiam hìc erraturam esse: 1°. quia, ut docet S. Thomas, quodlib. 9. a. 16. *In Ecclesia*, quam ut sponsam suam diligit, semperque diliget Christus, *non potest esse error damnabilis: sed hìc esset error damnabilis, si veneraretur tanquam Sanctus, qui fuit* & mortuus est *peccator*; sicque supplicibus fidelium votis toto terrarum orbe invocaretur ut Dei amicus, qui tanquam ejusdem hostis sepultus esset in inferno; Ergo. 2°. quia vix ac nè vix quidem credi potest, Deum in materiâ graviter ad religionem spectante deserere Ecclesiam suam, omni quâ potest ope enitentem nè deseratur: porrò si permitteret Deus ut reprobus quis pro Sancto coleretur, jam Ecclesiam suam desereret, & in materiâ quæ graviter ad religionem spectat, & in casu in quo, omni quâ potest viâ, conatur non deseri. Neminem enim albo Sanctorum inscribit Pontifex Romanus, nisi claruerit miraculis adeò insignibus, ut vel ipsi Ecclesiæ hostes quædam pro miraculis agnoverint, quæ Romæ admissa non sunt. Aliunde verò indicit idem Pontifex jejunia & preces publicas, ut Dei voluntatem habeat compertam. Demùm res tota tàm maturo subjicitur examini, tandiùque secundùm omnes suî partes discutitur, ut nihil ampliùs à Christianâ sapientiâ exigi possit.

His positis, quia ratione eâdem coluntur Festa, quâ Dominicæ dies, superest ut quædam dicamus de Festis tùm Dei & Christi, tùm B. Virginis. Sit igitur

---

ARTICULUS PRIMUS.

De Festis in honorem Dei directi institutis.

QUanquam universa Ecclesiæ Festa, & ea etiam quibus coluntur Sancti, instituta sint in honorem Dei, qui electos suos glorificavit; habet tamen

plebs Catholica Festivitates quasdam ità uni Deo specialiter addictas, ut eæ Dei ipsius Festa peculiari ratione nuncupari possint. Harum solemnitatum præcipuas, quoniam omnes indagare non licèt, breviter evolvemus.

Quæres itaque 1°. quando instituta sit Dominica dies, quo fine & qualiter celebranda.

R. ad 1. Dominicam diem à primis Ecclesiæ temporibus servatam fuisse, ut fatentur ipsi Protestantes, & ex primævâ traditione constat. Ità quippè docent Ignatius in Epist. ad Magnesianos, Justinus Apologiâ. 2. Tertullianus, Lib. de coronâ militis. Et verò adeò distincta erat dies Dominica à ceteris ipso Apostolorum tempore, ut hanc diei Dominicæ vocabulo designet S. Joannes Apocal. 1. his verbis: *Ego Joannes fui in spiritu in Dominicâ die.*

R. ad 2. institutam fuisse Dominicam diem, quia cùm diem aliquam divino cultui deputari conveniat, nec conveniat ut serventur abrogatæ Mosaïcæ Legis Sabbatha, aliam Sabbatho diem substitui oportuit. Prima autem hebdomadæ dies ceteris fuit anteponenda, 1°. quia hâc ipsâ die orsus est Deus creationem mundi; 2°. quia eâdem die roravit mannam in deserto, nobilissimam Eucharistiæ figuram; 3°. & præcipuè, quia hâc eâdem die surrexit Christus; Apostolorum mentes inebriavit Spiritu Sancto, Ecclesiam suam efformare cœpit, &c. unde liquet Domini Diem peculiari cultu à fidelibus celebrandum esse, ut quæ iisdem tam multiplici titulo sacra esset debeat. Hinc

R. ad 3. Triplex præsertim initio Ecclesiæ erat in Dominicâ ritus: 1°. enim vacabant Fideles ab opere servili; 2°. conveniebant in Ecclesiam ad lectionem, sacrificium, & sacram synaxim; 3°. non jejunabant. His Dominicæ diei exercitiis adeò intenti erant priorum temporum fideles, ut ab iis nè ipso quidem mortis metu ab ethnicis Imperatoribus indictæ deterrerentur. Hinc interrogati à Magistratibus sodales S. Saturnini in Africâ Sacerdotis, cur contra Principis

jussum

jussum convenirent, id unum responderunt : *Intermitti Dominicum non potest : lex sic jubet, lexque sic docet.* En norma quam sequi debeant fideles, quibus nihil hodiè pietas sua affert periculi.

Quæres 2°. quid de Adventu scire oporteat.

R. 1°. Annum Ecclesiasticum quatuor in partes dividi, quarum prima Adventum & subsequas Christi infantis solemnitates complectitur; secunda Quadragesimam; tertia tempus Paschale, quod usquè ad octavam Pentecostes elabitur; quarta deniquè tempus quod ab octavâ Pentecostes usquè ad Adventum succedit.

R. 2°. institutionem Adventûs non esse novam in Ecclesiâ, cùm de sancto hoc tempore mentionem faciant plura septimi seculi Concilia : ex quibus insuper colligere est, Adventum habitum fuisse ut Quadragesimam Dominicæ Nativitatis præviam. Neque verè hæc multoperè distabat à Quadragesimâ Paschali. Unde illud Amalarii Lib. 4. de Offic. Eccles. c. 37. *Nos observamus tres Quadragesimas, ante Pascha Domini, ante Festivitatem S. Joannis, & ante Nativitatem Domini.* Hinc hodiedum Clerici Officio mancipati, easdem flexis genibus fundunt per adventum preces, quæ esurialibus feriis addictæ sunt. Demum in Adventum lugubribus, violaceis nimirum vestimentis passim utebatur Ecclesia, & etiamnum utitur.

R. 3°. ex dictis liquidò patet enitendum esse fidelibus ut Adventûs stadium singulari pietate decurrant : ad quod operæ pretium est, 1°. ut Ecclesiæ spiritum induti, vulnus nobis primigenio peccato inustum sincerissimè defleant; 2°. ut proprias plangant infirmitates; 3°. ut Mediatorem repetitis suspiriis invocent, exclamando cum Isaïâ : *Rorate cœli desuper, & nubes pluant justum : aperiatur terra & germinet Salvatorem*; & rursùs, *Emitte agnum, Domine dominatorem terræ*; 4°. ut venturi Messiæ gratiam sibi promereantur prece magis sedulâ, eleemosynâ largiori, mundi mundanorumque fugâ; 5°. ut

primi ultimique Adventûs ideam consocient, prout intendit Ecclesia quæ jam à primâ Adventûs Dominicâ legit Evangelium, quo viva judicii generalis imago exhibetur, &c.

Quæres 3°. an primævæ sit antiquitatis Festum Nativitatis Christi; 2°. quid singulare habeat ejusdem ritus; 3°. quo præcipuè animi sensu debeat celebrari.

R. ad 1. Christi Nativitatem jam ab initio in Ecclesiâ Occidentali, & multò seriùs apud Græcos celebratam esse. Neque tamen apud Græcos honoris cujuscumque expers erat beata hæc Nativitas; sed simul cum Epiphaniâ & Baptismo Christi celebrabatur die 6. Januarii.

R. ad 2. Id speciale habet Natale Christi, 1°. quòd ejus solemnitas non à primis tantùm Vesperis incipit, ut moris est, sed à Laudibus Vigiliæ, quæ duplici, aut semiduplici ritu persolvuntur; 2°. quòd Christiana plebs partem noctis maximam divinis Officiis incumbat; 3°. quòd Ministri altaris Missarum solemnia ter celebrent, quò triplex indicetur Christi Nativitas; prima quidem ex utero Patris ante luciferum; secunda ex utero matris in ipsâ temporum plenitudine; tertia per gratiam & pacem in *hominibus bonæ voluntatis*.

Hinc nota 1°. Ecclesiæ præcepto satisfieri ab iis qui Missam unam audiunt; tametsi optandum est ut tres audiant, qui tres audire possunt; 2°. esse qui velint ut Sacerdos qui Missas tres facere nequit, mediæ noctis Missam recitet etiam de die; quia hæc plus congruat mysterio Festi: aliud tamen præscribit Rubrica Parisiensis.

R. ad 3. opus esse 1°. vividâ fide, cui soli datum est in præsepi, fœno & fasciis eum revereri, *quem proni vident, tremunt, adorant Angeli;* 2°. spe firmâ, quæ Dei misericordiam suscipiat *in medio templi* ejus; 3°. ardenti caritate, quæ nihil non ausit in gratiam illius, qui pro nobis *cùm inimici essemus*, ea fecit & passus est, quæ nemo nostrûm pro amicis

suis facere velit aut pati; 4°. singulari animi bene memoris sensu, quo facilè perfundetur qui seriò perpenderit, quis veniat, ad quem veniat, quo fine veniat; 5°. constanti voluptatum aspernatione, ad exemplum illius qui jacet in præsepi nudus, & austeri cœli inclementiam patitur, &c.

Quæres 4°. quid circa tempus Paschæ præambulum animadverti oporteat.

R. tempus illud tres in partes dividi, quarum prima Quadragesimam præcedit; secunda eamdem complectitur demptâ majori hebdomadâ; tertia majori hâc hebdomadâ continetur.

Pars temporis Paschæ prævii, quod Quadragesimam præcedit, constat Dominicis tribus, Septuagesimæ nimirùm, Sexagesimæ & Quinquagesimæ; quas censent multi ab Ecclesiâ fuisse institutas, ut bacchanalia quæ grassari cœperant, compescerentur. Jam tunc enim Ecclesia lugubres induit amictus, supprimit *Alleluia*, & in sacris Officiis fideles revocat ad memoriam eorum, quæ Deus contra Adamum, contra terræ incolas temporibus Noë, ac demùm contra Sodomitas gessit. Hæc autem Officiorum immutatio cùm extraordinariam celebritatem prædictis Dominicis tribuerit, potuit & iisdem tribuere nomina, quæ Quadragesimam prænuntiarent, & ab eâ ordine retrogradò denominarentur.

Secunda pars temporis Paschæ prævii vocatur Quadragesima, eaque vel traditionis est Apostolicæ, vel paucissimo post Apostolos tempore instituta. Instituendi ratio è veteri, potissimùm autem è novo Testamento desumpta est. Moyses enim, Elias & Christus dies 40. jejunavêre. Adde quòd deceret ut fideles temporaneis sæpè rebus immersi, decimam anni partem pœnitentiæ consecrarent: quo autem tempore posset id fieri congruentiùs, quàm quo Ecclesia passionem & mortem Sponsi sui recolere intendit.

Is porrò Quadragesimam sanctè transiget, 1°. qui sanctam jejunii legem sedulò servabit; 2°. qui sanctificabit jejunium oratione, eleemosynâ, crebrâ *Joel. 2.*

divini verbi auditione; 3°. qui ad amussim exequetur id quod canit Ecclesia : *utamur ergo parciùs, verbis, cibis & potibus, &c.*

Tertia pars ejusdem temporis Paschæ prævii, complectitur hebdomadam majorem, quæ etiam hebdomada *sancta*, & *pœnosa* nuncupatur, ut hinc discant fideles, sibi nihil non eo tempore tentandum esse, ut *Christo passo & ipsi eâdem cogitatione armentur.*

Hebdomadam majorem piè & salubriter agent; 1°. qui jejunio, si fieri poterit, arctiori incumbent; 2°. qui ab hominum consortio recedent accuratiùs; 3°. qui plus solito vacabunt orationi; 4°. qui Christi dolores meditabuntur profundiùs; 5°. qui ad recipienda Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta majori se studio disponent; 6°. qui, quàm frequenter licebit, aderunt solemnibus officiis; 7°. qui satagent ut mente assequantur quidquid tunc mysterii celebrat Ecclesia.

Porrò in Dominicâ Palmarum celebratur ingressus triumphalis Christi in Jerusalem; cui Hebræa plebs cum palmis obvia, fausta quæcumque acclamabat his verbis: *Hosanna filio David*, sex posteà diebus miserè clamatura: *tolle, tolle, crucifige eum.* Unde sanctam hanc diem ex mente Ecclesiæ aget, qui Christum de dæmonibus triumphantem adorabit, qui ejusdem imperio se suaque submittet, qui mundi judicia, mobilesque ejusdèm plausus detestabitur.

Feriâ quintâ renovatur memoria eorum quæ fecit Salvator pridie quàm pateretur: tunc autem lavit pedes Apostolorum, Eucharistiam instituit, traditus est Judæis, & ab his dura quæque sustinuit.

Feriâ sextâ exhibentur præludia mortis Christi, mors ipsa, & ejus appendices ex Evangelio notæ.

Ut major his diebus percipiatur gratia operæ pretium est ut feriâ quintâ animo revolvatur tùm singularis humilitas Christi ad Apostolorum & Judæ ipsius pedes amantèr prostrati; tùm impensa ea ca-

ritas quâ se suis in potum & cibum dedit; tùm nos illa plena amaritudinis, quâ verè languores nostros tulit, & eâ specie visus est, cui non erat decor; ità ut reputaretur *novissimus virorum.* His considerationibus piè inhærebit fidelis anima in variis stationibus quæ eâdem die decurri solent.

Quod ad feriam sextam attinet, id in eâdem agendum; 1°. meditanda historia passionis Christi; 2°. Christo compatiendum, addendumque aliquid hâc die, si fieri potest, ad rigorem jejunii; 3°. orandum cum Ecclesiâ pro omnibus omnino hominibus, etiam pro Judæis & infidelibus; 4°. adoranda reverenter crux in quâ salus mundi pependit.

Quæres 5°. cur institutum Pascha Christianorum; & quo animi sensu celebrandum.

R. ad 1. quòd sicut apud Judæos institutum est Pascha, (id est transitus) ut eâ die ageretur memoria tùm transitûs Angeli, qui Ægyptiorum primogenitos percussit, Hebræos autem pertransiit intactos; tùm exitûs Israël de Egypto, ubi sub Pharaonis servitute tot annos ingemuerat; sic & ad normam institutum sit apud Christianos Festum Paschatis, ut celebretur memoria Resurrectionis per quam Salvator de morte transiit ad vitam, eoque transitu solvit nos à durâ dæmonum servitute; & *vitæ æternæ nobis aditum devictâ morte reseravit.*

R. ad 2. Pascha ab iis ex Ecclesiæ sensu celebrari, 1°. qui nihil non impendunt ut cum Christo resurgant; & qui proindè sic moriuntur peccato, ut *Deo viventes* perpetuò in novitate vitæ incedant. Hi porrò Deo vivunt, qui spretis mundi honoribus, divitiis, ceterisque quæ cupiditatem incendunt, *quæ sursum* Rom. 6.
sunt sapiunt indesinenter, *non quæ super terram*; 2°. Coloss. 3.
qui in Resurrectione Christi, Baptismum, vi cujus eidem Christo consepulti sunt, & contractas in eo obligationes revocant ad memoriam. Hunc in scopum tanto fœdere Baptismum nostrum & Christi Resurrectionem sociavit Ecclesia. Hinc olim remissum Catechumenorum Baptisma ad solemnitatem

Resurrectionis; hinc in eâdem solemnitate consecrati Fontes regenerationis; hinc Ministros suos singulis Octavæ diebus ad eosdem Fontes deducit Ecclesia : & exhibendo petram cujus salutaribus aquis abluti sunt, tacitè ait cum Isaïa cap. 51. *Attendite ad petram unde excisi estis.*

Quæres 6°. 1°. quid sibi velit nomen Pentecostes; 2°. quæ ejus apud Judæos tam solemniter peragendæ ratio; 3°. quæ ratio apud Christianos, 4°. quo animo celebranda sit ea festivitas.

R. ad 1. & 2. Dies Pentecostes idem est ac dies quinquagesima; hæc autem ideò tantæ apud Judæos erat solemnitatis : quia Lex die quinquagesimâ post egressionem ex Ægypto data est Hebræis ad radicem montis Sinaï.

R. ad 3. Pentecosten Judaïcam fuisse typum Christianæ Pentecostes, quæ idcirco multò plus à nobis exigit reverentiæ : 1°. quia hâc eâdem die Spiritus Sanctus in Apostolos, ceterosque Discipulos descendit, ut Legem Dei non in tabulis lapideis, sed in eorum cordibus scriberet; 2°. quia hâc die primitiæ messis Apostolicæ Domino consecratæ sunt; cùm ad primam Petri Christum redivivum annuntiantis vocem, tria Judæorum millia Evangelio nomen dederint; 3°. quia Apostoli hactenùs vinci faciles; invicto eo animi robore donati sunt, cui tandem cedere oportuit Orbem universum.

R. ad 4. imprimis opus esse ut fideles justam donorum S. Spiritûs, quæ hâc die pleniùs conferuntur, ideam sibi efforment; 2°. ut ab eodem Spiritu in se impleri flagitent, quod ille olim in Apostolis operatus est; quòdque his expressit verbis Ezechiel c. 11. *Dabo eis cor unum, & spiritum novum tribuam in visceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum;* 3°. ut maximè cogitent consummata esse hâc ipsâ die Christi mysteria, absolutumque opus ad quod ille missus erat. Hinc agendæ Christo grates, tanquam capiti quod membra sua diligit, fovet, & jugi tutatur auxilio.

Quæres 7°. an aliqua sit Festum inter Trinitatis & corporis Christi affinitas, à quo itèm postremum illud fuerit institutum, & cur tam serò.

R. ad 1. multam esse cognationem inter utrumque Festum. Ut enim Festa quæcumque ad Trinitatis cultum referuntur, sic Eucharistia juge est sacrificium quo tanquam præstantiori medio colitur eadem Trinitas. Sicut ergo in festis omnibus honoratur Trinitas quæ nobis verbum incarnatum ejusque mysteria, & Verbi Matrem, Sanctosque omnes largita fuit; sic Festa omnia Eucharistici sacrificii actione potissimùm celebrantur.

R. ad 2. Festum Corporis Christi seu Eucharistiæ in Ecclesiâ Leodiensi jam ab an. 1246. celebratum, ad totam Ecclesiam extensum fuisse ab Urbano IV. an 1264. Agnoscit porrò in Bullâ suâ summus ille Pontifex, 1°. Festum Eucharistiæ singulis diebus celebrari, quia singulis diebus immolatur & colitur salutis nostræ victima: 2°. meritò tamen sanciri ut idem Festum *festivitate ac celebritate præfulgeat speciali quatenùs in eâ, quod in aliis Missarum officiis circa solemnitatem est forsitam prætermissum, devotâ dilingentiâ suppleatur.* Adde æquum fuisse, ut quo tempore Eucharistia majori nisu, à Berengario, & Albigensibus impetita jam fuerat, ei plus honoris à fidelibus impenderetur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Festis in honorem Deiparæ, &c.

SUppono in primis meritò institui Festa in honorem B. Virginis & Sanctorum; 1°. quia ea fuit Ecclesiæ primitivæ praxis, ut liquet ex his S. Cypriani verbis Lib. 4. Epist. 5. *Martyrum passiones & dies anniversariâ commemoratione celebramus*; 2°. quia festi dies rectè instituuntur ad recolenda Dei beneficia, ut patet de festo sortium apud Judæos: Atqui quòd Christiani quidam sanctè consummentur, præsertim per martyrium singulare

est beneficium Dei. Indè enim novum sibi civem accedere gestit Ecclesia triumphans. Indè novum sibi apud Deum adesse intercessorem gaudet Ecclesia militans, &c.

Quod dicunt Pseudo-reformati, cultum Sanctorum idololatriam sapere, ridiculum est. Tàm enim immunis est ab idololatriâ cultus qui Sanctis exhibetur post mortem, quàm qui iisdem exhibetur adhuc viventibus. Neque enim Sanctos colimus ut deitates quasdam, sed ut amicos Dei, quos idem Deus quà tales honorari jubet : undè nec vota, nec altaria dicamus Sanctis, sed ipsi Deo in honorem Sanctorum, id est tùm ut eidem gratias agamus ob beneficia quibus Sanctos plenissimè cumulavit, tùm ut ab eo ad ipsorum preces, si non paria, saltèm sufficientia consequamur. Jam

Quæres quæ præcipua sint Mariæ Festa.

R. Sunt ea Conceptio, quæ die Decembris 8. Nativitas quæ pari Septembris die; Præsentatio in Templo, quæ die 21. Novembris; Annuntiatio, quæ Martii die 25. Visitatio, quæ 2. Julii; Purificatio, quæ 2. Februarii; Compassio, quæ feriâ sextâ post Dominicam Passionis; & Assumptio, quæ 15. Augusti celebratur.

Festum Conceptionis XII. seculo in Ecclesiâ tùm Orientali, tùm Occidentali celebrari cœpit. Hujus solemnitatem Decreto confirmavit Capitulum Lugdunense an. 1145. Piam hanc novitatem Epist. 174. impetiit, S. Bernardus : at crescente in Deiparam fidelium affectu, invaluit tandem celebritatis hujus consuetudo, & à Synodo Basileensi an. 1439. confirmata est, eique indulgentias affixit Sixtus IV. an. 1476.

Institutionem Festi Nativitatis consignat Baronius an circiter 800. quæ epocha quibusdam videtur antiquior. Festo huic suam adscripsisse octavam fertur Innocentius VI. ut voto ante Prædecessoris sui electionem eâ de re facto satisfaceret.

Festum præsentationis diù antè in Orientali

Ecclesiâ celebratum est quàm in Latinâ celebraretur. Primus ipsum in Gallias invexit Carolus Rex hujus nominis V. illudque in sanctâ suâ Capellâ celebrari jussit præsentibus multis Galliæ Præsulibus, & Papæ Nuntio qui facundissimam eâ de re orationem habuit.

Festum Annontiationis, quod idem est ac Festum Conceptionis Verbi, uno eodemque cultu cum Christi Nativitate celebratum est à SS. Patribus. Sensim tamen sua fuit Annuntiationi celebritas specialis; eâque passim alligata fuit diei 25. Martii; quia, ut ait Augustinus, Lib. 4. de Trin. c. 5. *sicut à Majoribus traditum, suscipiens Ecclesiæ custodit autoritas, octavo Kalendas Aprilis conceptus creditur* Christus, *quo & passus.*

Festum Visitationis, quo recolitur caritas Mariæ cognatam suam in montana Judææ invisentis, institutum est ab Urbano VI. confirmatum primò à Bonifacio IX. anno 1389. deinde à Concilio Basileensi Sess. 45. anno 1441.

Festum Purificationis, (Græcis *hypapante*, seu obviato; quia Christo ad Templum delato occurrerunt Simeon, Anna, aliique, ut probabile est, complures justi) circa an. 542. promulgatum est à Justiniano. Quanquam censet Baronius solemnitatem hanc jam utcumque institutam fuisse à Gelasio, cùm Romæ abolevit Lupercalia.

Festum Compassionis institutum est in memoriam profundi doloris, quo icta est sacra Virgo, dolorum pendentis è cruce Filii conscia. Festum hoc instituit, vel saltèm præscripsit Synodus Coloniensis anno 1423. ut, quâ meliori viâ poterat, facinora contra Virginem ab Hussitis commissa repararet.

Quod spectat ad Assumptionem, constat aliquando dubitatum esse de B. Virginis obitu: *Non dico*, ait S. Epiphanius hæresi 78. *quòd immortalis mansit, sed neque affirmo an mortua sit.* Aliter hodie tota sentit Ecclesia, & Mariam ex hoc seculo *pro conditione carnis* migrasse profitetur, sed neque iis assen-

tit, qui eamdem martyrio vitam finiisse contendunt.

An autem Maria corpore simul & animâ in cœlum assumpta sit, ut piè sentiunt fideles, difficilis est controversia, quam hîc expendere non vacat; quæque aliquando rationibus parum firmis & defenditur & oppugnatur. Sic malè quis assumptionem κατὰ corpus, ex ipso assumptionis vocabulo tueatur; tum quia quod hodie Assumptionis nomine exprimitur, hoc antiqua Adonis & Usuardi Martyrologia *dormitionem* dicunt, alia verò *pausationem* seu requiem Virginis, tùm quia beata Sanctorum mors, aliquando nominibus transitûs, depositionis, somni, atque etiam assumptionis designata est. Sic etiam malè quis eamdem plenam assumptionem neget, ex eo quòd non pauci Patres dixerint Christum solum resurrexisse deinceps non moriturum: cùm existiment Hilarius, & Epiphanius, quos secuti sunt Jansenius Iprensis, aliique plures, Sanctos quorum monumenta in Christi morte aperta sunt, ad immortalitatem resurrexisse. Ut ut est, nemo fidelium refugiet modesta Petri Blesensis verba Serm. 28. *Hodie verisimile est, quòd B. Virgo & animæ beatitudinem & corporis glorificationem adepta est; quod nè cui prorsùs veniat in dubium autoritatibus adstruimus, opinando tamen, non asserendo, &c.*

Quæres quâ sanctiori ratione coli possint Mariæ Festivitates.

R. Quædam esse pietatis exercitia singuli cujusque Festi propria, quædam generalia.

Propria cujusque Festi, relationem habere debent ad mysterium quod in eodem Festo colendum sibi proponit Ecclesia. Sic in Conceptione & Nativitate, petendum est à Deo ut præveniat nos in benedictionibus suis, ut amori ejus parem & nos amoris vicem rependamus. Sic in Præsentatione, unà nos cum Mariâ Deo offerre debemus; diligere, ut & ipsa dilexit, decorem domûs Dei; & diem unam in atriis Domini transactam, meliorem æstimare super millia. Sic in Annuntiatione precari decet, ut quæ

Dei mater facta est, fiat & mater nostra, quæ ut virginitate placuit, & humilitate concepit, singularem nobis castimoniam, & tutricem castimoniæ humilitatem promereatur. Sic in Purificatione optandum ut exemplo Virginis, singulas Dei & Ecclesiæ leges servemus, & contra infractores tueamur pro virili, &c.

Quod spectat ad generalia pietatis exercitia, quibus Mariæ Festa coli possunt: 1°. æquum est ut de collatis eidem à Deo beneficiis singulares habeamus gratias bonorum omnium autori: præsertim cùm dona hæc non in solius Mariæ, sed & in nostri quoque gratiam concessa sint: 2°. & hæc esse debet pars cultûs nostri præcipua, omni studio enitendum est ut Deiparæ virtutes, quantùm licebit tenuitati nostræ imitemur. Etsi porrò juxta Damascenum Mariæ virtus *omnem encomiorum laudem excedit, nec si omnes in toto Orbe dispersæ linguæ in unum coëant, ejus laudes oratione consequi possent*; æquum est tamen ut pro modulo intueamur puritatem ejus, fidem intensam, obedientiam alacrem, amorem Filii tenerrimum, solitudinis studium, constantiam in adversis, silentium juge, & similia quæ mentibus erga Deiparam piè affectis ultrò se prodent. His qui vacaverint, Mariam experientur matrem; cæteri nequaquàm Nè ergo, ait Contenson è Prædicatorum familiâ, « nè te periculosè decipias, arbitrans salu» tem tuam in tuto positam, si alicui Mariæ sodali» tati nomen dederis, vel si aliquo externæ pietatis » officio fungaris, tametsi de vitâ seriò mutandâ non » cogites, sed in eisdem flagitiis perseveres. Dic, » sodes, Rosarium, Scapulare, Cingulum, suntne » aliquid Eucharistiâ sanctius aut securius? Minimè » gentium, inquies, & rectè dices: Et heu quot & » quantis cibus ille vitalis mortem affert? Sed instabis: De confratribus Rosarii dictum est; *Nemo » Mariæ cliens in æternum perit*: de gestantibus Sca» pulare revelatum est: *In quo quis moriens, æter» num non patietur incendium*. Sed amabo, nonne

» de Eucharistiâ, & quidem Christo contestante, & » Autore canonico scribente dictum est : *qui manducat hunc panem, vivet in æternum* : Et... quot » myriades, quot chiliades Christianorum... graviùs » pro certò damnandi, quòd cibum illum immortalitatis sacrilego ore accipere attentârint ».

* Ut quædam solvantur difficultates, quæ hîc proponi possunt,

Quæres 1°. an Officia Ecclesiæ peregrinâ linguâ fieri possint. R. suam circa hoc disciplinæ punctum, mentem his aperiunt verbis Tridentini Patres, Sess. 22. cap. 8. de Sacrificio Missæ. *Etsi Missa magnam contineat fidelis populi eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim linguâ celebraretur. Quamobrem, retento ubique cujusque Ecclesiæ antiquo ritu, nè oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant, & non sit qui frangat eis, mandat sancta Synodus Pastoribus & singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem, vel per se, vel per alios ex iis quæ in Missâ leguntur, aliquid exponant; atque inter cetera sanctissimi hujus Sacrificii mysterium aliquod declarent diebus præsertim Dominicis & Festis.* Quòd autem disciplina hæc, quæ à Protestantibus superstitiosa judicatur, nihil habeat mali, patet 1°. quia etsi linguæ hebraïcæ usus jam à tempore Babylonicæ captivitatis desierit vulgaris esse apud Judæos, ità ut viri etiam eruditi linguam hanc non intelligerent, prout de Philone constat, ii tamen in sacris ritibus hebraïcâ linguâ usi sunt semper, & hodiedum utuntur ; & tamen hæc praxis nec à Christo nec ab Apostolis culpata est unquam.

2°. Quia redarguere id quod *tota per Orbem frequentat Ecclesia... insolentissimæ insaniæ* est, ut ait Augustinus, Epist. 54. Atqui cùm à communione nostrâ recesserunt Protestantes, ritus alienâ utendi linguâ in mysteriorum celebratione, totâ frequentabatur in Ecclesiâ extra Sclavoniam, prout fateri coguntur vel ipsi, qui bonæ fidei sunt Protestantes

3°. Quia cùm incommoda omnia vitari non possunt, ea indubiè pars tenenda est, quæ multo graviora tollit: Atqui Mysteriorum celebratio in linguâ, quæ fixa sit ideoque & expers mutationum, quibus obnoxiæ sunt linguæ vulgares, multò graviora tollit incommoda. Gravia enim sunt incommoda, quòd deteratur majestas Religionis, & quòd fideles erroris periculò exponantur; atqui incommoda hæc tollit solusque tollere potest usus linguæ fixæ, ideoque non vulgaris : 1°. enim multùm deperit majestatis Religionis ex eo quòd Officia ejus vulgari linguâ peragantur. Hinc Psalmi Davidis gallicam in linguam translati à Theodoro Beza & Clemente Marot, elegantissimis ævi sui Scriptoribus, uno minùs seculo eò usquè deridiculi evaserunt, ut risum moveant, nedum pietatis sensum instillent. Ecquis patienter ferat versionem hanc Psalmi 50. quo tamen vix alius commovendis animis aptior est in totâ Scripturâ ?

Lave-moi, Sire, & relave bien fort,
De ma commise iniquité mauvaise :
Et du péché qui m'a rendu si ord,
Me nettoyer d'eau de grace te plaise.

Quis Psalmum 4. in hâc agnoscat versione ?

Quand je t'invoque, hélas! écoute,
O Dieu de ma cause & raison!
Mon cœur serré au large boute :
De ta pitié ne me reboute.

2°. Celebratio Officiorum linguâ vulgari populos erroris periculo exponit. Certè enim vel unius litteræ additio errorem invehere potest, ut patet in *omoïousio* & *omousio* : Unde multi referrunt Scripturæ, sacrorumque rituum versiones ab Episcopis approbentur : porrò quì fieri potest ut ab Episcopis approbentur versiones editæ linguis, quas nè unus quidem fortè Episcopus capit, ut est Vascorum lingua ? Et licèt identidem approbari possint, an approbari poterunt quoties novas projerri exiget mutatio linguæ ?

At, inquies, praxis Deum ignotâ linguâ publicè laudandi expressè redarguitur ab Apostolo I. Cor. 14. ubi sic : *Nunc autem, Fratres, si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione aut in scientiâ.... etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum? Ità & vos nisi manifestum sermonem dederitis, quomodò scietur id quod dicitur? Eritis enim in aëra loquentes.... si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei cui loquor barbarus, & qui loquitur mihi barbarus, &c.* Unde sic : ille non patitur ut sacra fiant aliâ quàm vulgari linguâ, qui hominem ignotâ linguâ loquentem comparat tubæ incertam ideòque & inutilem vocem danti, qui eundem in aëra loqui contendit; qui denique eum pro barbaro habet : Atqui S. Paulus hæc docet in versibus citatis; Ergo.

R. ad 1. neg. ant. 1°. quia redarguere non potuit Apostolus id quod ipse propriâ praxi comprobabat : Atqui Apostolus quoties legalia observabat in templo, propriâ praxi confirmabat usum linguæ minimè vulgaris, prout eum comprobaverat ipse Christus, ut diximus suprà, 2°. quia si praxis ignotâ linguâ utendi Scripturæ adversatur, Scripturæ hostis fuit Lutherus qui Missam suam Latinâ aliquando, aliquando vernaculâ linguâ celebrari volebat; ejusdem quoque hostes erunt Lutherani qui Missam magnâ ex parte faciunt latinâ linguâ : ut quid ergo & Lutherum Beati nomine dignantur Calvinistæ; & publico decreto Synodi Nationalis apud Carentonium habitæ anno 1631, sanxerunt, ut Lutherani ad Matrimonia & Cœnam in Calvinianis templis mitterentur.

R. ad 2. neg. maj. Aliud est enim improbare ut privatus quis in publico fidelium cœtu peregrinâ linguâ loquatur, aliud improbare ut publica officia linguâ minimè vulgari persolvantur. Primum & meritò redarguit Apostolus, prout redargueremus in Galliâ Italum aut Anglum, qui è suggesto Italicè vel Anglicè concionaretur; at de secundo nè ver-

bum quidem habet in citato textu. Totus enim in eo est Apostolus ut emendet Corinthios, qui ex aliquo vanæ gloriæ sensu, donum linguarum his temporibus frequens, præferebant donis ceteris, iis etiam quibus alii instrui potuissent & ædificari. Certè, inquit, v. 19. *in Ecclesiâ volo*, seu mallem *quinque verba sensu meo*, id est, quorum sensum intelligam, *loqui, ut & alios instruam, quàm decem millia verborum in linguâ*, cujus vias & energiam non sic assequar, ut possim alios instruere. En Apostoli intentum, ad quod necesse non fuit, ut expenderet an Ecclesiæ Officia vulgari idiomate fieri deberent, an non. Et verò locum hunc Pauli non de publicis Officiis, sed de exhortationibus notâ linguâ faciendis intellexêre Cyprianus, Augustinus, Basilius, Ambrosius, Theodoretus, aliique quos citat Bellarminus.

Quæres 2°. an expediat augeri numerum Festorum. R. etsi olim major fuit, quàm sit hodiè Festorum numerus, ut constat ex Constitutionibus Apostolicis, lib. 8. cap. 33. ubi præter quindenam Paschalem in quâ ab omni opere servili cessabatur, Sabbatum hebdomadis cujuscumque pari ritu celebrabatur cum Dominicâ; satiùs tamen videri inspectâ temporum iniquitate, ut minuatur potiùs quàm augeatur numerus Festorum. Nempè verò; ut vividè aïebat Gerso in Concilio Remensi an. 1408. ob frequentiora Festa *subintroeunt magno agmine ebrietates, lites, lusus improbi, expensæ sumptuosissimæ, choreæ plenæ peccatis & insaniis, & carminibus blasphemis, imò & per Inquisitorem damnandis, dissolutiones quoque luxuriosæ, & ad breve verbum subingreditur malum omne, ità ut quod pro honore Dei & pro salute animarum fuit sapienter institutum, vertatur in contumeliam ejus & salutis detrimentum.*

Cavere tamen debent qui festa auferunt, nè ea tangant, quæ à primis Ecclesiæ seculis observata sunt; aut quæ licèt recentiùs instituta, auferri non possent quin turbaretur Ecclesiæ harmonia.

CAPUT SECUNDUM.

De secundo Ecclesiæ Præcepto.

† SUppono 1°. potuisse Ecclesiam jejunia quædam Christianis præcipere: 1°. quia non minor est potestas Ecclesiæ in Lege novâ, quàm in antiquâ fuerit potestas vel Synagogæ ergà totam Judeorum gentem, vel Jonadab patris Rechabitarum erga universam domum suam: Atqui potuit Synagoga constituere jejunia à Deo minimè præcepta, ut patet tùm ex Esther 9. ubi indicitur jejunium in memoriam liberationis à persecutione Aman; tùm ex. cap. 8. Zachariæ, ubi sermo est de jejuniis quarti, quinti, septimi & decimi mensis, quæ à Reipublicæ Præpositis, non autem à Moyse constituta erant. Potuit etiam Jonadab filius Rechab filiis & nepotibus suis usum vini prohibere *usque in sempiternum*; & obedientiam legi tam severæ ab ipsis præstitam laudavit & remuneravit Deus, ut patet ex Jerem. cap. 35. Ergo.

2°. Quia si licitum fuit Apostolis sanguinis & suffocati usum prohibere ad bonum finem, nimirum ut faciliùs Gentiles in unum cum Judæis corpus coalescerent; quidni Apostolorum successoribus licitum sit certa prohibere alimenta, in finem periǹdè honestum, videlicet ut coërceatur carnis petulantia, mens sursum elevetur, &c.

* 3°. Quia Ecclesia prioribus, ideoque & purioribus seculis jejunium inculpatè exegit, ut patet 1°. ex Can. 68. inter Apostolicos, ubi sic: *Si quis Episcopus vel Presbyter, vel Cantor sanctam Paschæ Quadragesimam non jejunat.... præterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur; si laicus sit, segregetur*; 2°. ex Patribus, quorum instar in re clarâ sint Tertullianus, juxta quem in Lib. de jejunio, *bene* est quòd *Episcopi universæ plebi*

mandare jejunia assolent; Hieronymus qui in Epist. ad Marcellam: *Nos*, inquit, *unam Quadragesimam secundùm traditionem Apostolorum tempore nobis congruo, jejunamus....non quod & per totum annum, exceptâ Pentecoste, jejunare non liceat; sed quia aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre*; ubi S. Doctor jejunium Quadragesimæ necessarium vocat, & à voluntariis Novatorum jejuniis discernit.

4°. Quia Ecclesia potest condere leges de rebus quæ bonæ sint & utiles ad salutem, & aliundè homini possibiles: atqui tale est jejunium. Undè in Anglicanâ Ecclesiâ moris est jejunium indentidem constituere: quin cùm reformata est, vel potiùs insigniter depravata hujus Ecclesiæ Liturgia sub Eduardo VI. vetitum est nè quis feriâ sextâ & Sabbato carnibus vesceretur; sancitumque est à curiis Londinensis Senatûs an. 1548. ut exceptis ægris, debilibus, iisque qui à Rege dispensationem obtinuissent, servarent omnem abstinentiam Quadragesimâ, Quatuor temporibus, aliisque diebus quibus carnium comestio prohibita esset; ergo.

† Obj. Abstinentia Evangelicæ libertati adversatur, ut patet ex his verbis tùm Christi apud Luc. 10. *Manducate quæ apponuntur vobis*, tùm Apostoli I. Cor. 10. *Omne quod in macello venit manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.* †

R. ad 1. neg. ant. Ad textum Christi, dico hunc esse sensum ejus, ut cùm hospitio recipiuntur divini verbi præcones, non quærant delicatiores cibos, sed his qui apponentur, etiamsi vilibus, contenti sint. Etverò an præcipiebat Christus ut Apostoli toxicum comederent, si apponeretur, vel carnes suillas, quandiu vigebat lex Moysis?

Ad textum Pauli, dico Apostolum voluisse ut fideles non inquirerent curiosiùs an carnes in macello propositæ, immolatæ essent; non autem ut emerent indiscriminatim quidquid expositum erat. Nec usquàm contrarium probabunt Evangelici ex Scripturâ, ex quâ tamen quidquid asserunt, probare te-

nentur. Et verò ex Protestantium confesso emere carnes prohibitis diebus esset saltèm peccatum scandali; ergo non potuit id Apostolus præcipere; præsertim cùm in ejus principiis, satiùs sit non manducare carnes in æternum, quàm fratrem suum scandalisare.

Inst. 1°. Ille præcipit ut fideles sine discrimine quibuslibet cibis utantur, qui expresse vetat nè iidem fideles redarguantur *in cibo aut potu* : Atqui Apostolus, Coloss. 2.... *Nemo*, inquit, *vos judicet in cibo aut potu.*

R. dist. min. vetat Apostolus nè fideles judicentur in cibo aut potu, id est, nè damnentur eò quòd cibis à Moyse prohibitis utantur, C. vetat nè damnentur, si utantur cibis ab Ecclesiâ prohibitis, N. Certè enim Apostolus ipse legem Jerosolymitanam quâ sanguis & suffocata prohibebantur, tanquam *præceptum* servari instanter mandavit.

Inst. 2°. Apostolus. I. Timoth. 4. *In novissimis diebus*, inquit, *discedent quidam à fide, jubentes abstinere à cibis quos Deus creavit*: Atqui hæc bellè quadrant in Pontificios, omnesque qui cibi cujuscumque usum interdicunt: Ergo.

R. neg. min. Ut enim post Tertullianum docet Hieronymus, Lib. 2. adversùs Jovinian. Apostolus hîc *Martionem designat & Tatianum, & ceteros hæreticos, qui abstinentiam inducunt perpetuam, ad destruenda & contemnenda, & abominanda opera Creatoris.* Et certè si Apostolus quemcumque cibi delectum & jejunia omnia prohibuisset, nusquam potuisset fieri, ut vel ipsâ ejus ætate, vel ætate proximè admodum secutâ, (quâ ità ut loquar adhuc calebat sanguis Christi, & quot Christianos, tot fermè numerabat heroës Ecclesia) contraria jejunii consuetudo in toto terrarum orbe dominata esset: dominata est tamen, dominatur etiamnum, & invitis iis qui sub libertatis prætextu ventri suo student, *usque ad consummationem seculi* dominabitur.

Neque obstat illud, *In novissimis diebus*. Ea enim vox in Scripturæ phrasi, res etiam parùm tempore

dissitas exprimit. Sic Jacob annuntians filiis, quæ iisdem eventura erant *novissimis diebus*, multa quoad Simeonem & Levi annuntiat, quæ contigêre statim ut 12. Tribus terram Chanaan sorte divisam possederunt.

Suppono 2°. jejunium Ecclesiasticum esse abstinentiam à certo victuum genere, juxta Ecclesiæ præscriptum cum unâ refectione horâ competenti sumendâ. Jam quæritur 1°. quousque & quos ea lex obliget; 2°. quæ ad eam legitimè implendam necessaria sint; 3°. qui ejusdem observationis fructus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodò & quos lex Jejunii obliget.

REm duplici Conclusione expediemus. Sit

CONCLUSIO I. Lex jejunii sic obligat, ut qui eam transgreditur, etiam sinè contemptu, & non ex consuetudine, peccet mortaliter. Est contra tùm veteres, tùm etiam nostri temporis Hæreticos, qui jejunia vel libera esse volunt, vel ea ut nullius momenti rejiciunt, vel ea confundunt cum sobrietate; sed malè, cùm sobrietas semper servanda sit, jejunium non itèm.

Probatur autem 1°. quia gravis pœna pro culpâ levi non infligitur: Atqui Canones iis qui jejunium violant, gravem indicunt pœnam. Sic Can 68. inter eos qui Apostolici dicuntur, jejunii violatores, si Clerici sint, deponi; si Laïci, privari communione debent.

Prob. 2°. ex Patribus quos inter S. Leo, Serm. 3. de jejunio decimi mensis ait, *impium* esse *negligere* jejunium ab Ecclesiâ præscriptum.

Prob. 3°. quia lex in materiâ gravi graviter obligat: Atqui jejunii materia semper in Ecclesiâ reputata est gravis; Ergo meritò proscripta est ab Alexandro VIII. hæc propositio, *Frangens jejunium Ecclesiæ ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel ex inobedientiâ hoc faciat.*

Quæres annon solùm peccent qui jejunium frangunt; sed & caupones; aliive qui iis cibos offerunt vel prohibitos, vel non prohibitos quidem, sed eo tempore quo verisimile est futurum ut propter hoc jejunium frangant.

R. cum Navarro, & aliis pluribus, hujusmodi caupones sive certò sciant, sive dubitent, aut dubitare debeant, eos quibus tales talive tempore cibos offerunt, jejunium soluturos esse, peccare mortaliter: partim quia cooperantur gravi aliorum peccato, partim quia etsi fortè non sint causa peccati, quantùm ad initium pravæ voluntatis, sunt tamen causa actûs quo perpetratur & continuatur peccatum. Et hoc verum est, ait Sylvius, etiamsi cibi illi offerantur in terris hæreticorum; cui enim illicitum est certis cibis vesci, illicitum est eos cibos præbere ubicumque sit: imò vult idem Theologus, ut si cui nondum pranso, paranda sit cœna vesperè, moneat caupo eos qui inde scandalisari possent, illum cui paratur cœna, necdum prasisse.

Hinc sequitur quòd mortaliter peccet qui hominem jejunio obligatum invitat ad cœnam, etiamsi ille dispositus sit ad cœnam, si cœnandum invenire possit: quia non licet ad malum invitare quemquam etiam paratum ad illud malum. Imò videris peccare; etiamsi is quem invitas ut tecum cœnet, erat certò alibi cœnaturus: 1°. quia hoc est cooperari peccato alterius; 2°. quia non licet tibi peccare, eò quòd alii sint peccaturi. Aliud fortè dicendum esset, si qui alibi cœnaturum invitat, ut apud se cœnet, non tam invitare velit ad cœnam, quàm retrahere à majori malo: ut si mater filio nebuloni cœnam apud se offerat, quia alioqui apud meretricem cœnaturus est, & cum eâ peccaturus; neque tunc magìs cooperatur mater peccato filii, quàm aliquis cooperetur peccato meretricis, cùm eidem locat domum in eâ civitatis parte, in quâ commercium ejus toleratur.

Annon ergo, inquies, unquam licet cauponi carnes præbere iis qui apud se divertunt?

R. licere 1°. cùm ii qui etiam pransi cœnam petunt, satis evidenter apparent à jejunii lege immunes, ut adolescentes, infirmi, nutrices, 2°. cùm viri sunt honesti, talesque qui probabiliter judicari possint Ecclesiæ præcepta revereri; quo in casu scrupulosiùs inquirendum non est an legitimam habeant jejunii solvendi rationem; 3°. cùm jejunii infractio sinè gravi damno averti non potest: ut si perditi homines minentur incendium domûs, vel necem aut vulnera hospiti, nisi carnes die vetito iisdem ministret. Itèm si probabile immineat majoris mali, blasphemiæ v. g. & perjurii periculum. Ità Sylvester, Angelus, Medina, & S. Antoninus, 2. p. tit. 6. c. 3. §. 1. Idem tenet Sylvius, qui hâc de causâ excusat famulos qui heris jejunare nolentibus cœnam apponunt, cùm id sinè magno suî damno recusare non valent.

CONCLUSIO II. Jejunium omnes obligat Christianos quibus est competens ætas: hæc incipit à 21. anno completo, & usque ad mortem perseverat.

Prob. tùm ex S. Leone, qui Serm. 11. de Quadrag. c. 2. sic loquitur: *Adest maximum, sacratissimumque jejunium, quod observantiam sui universis Fidelibus sinè exceptione denuntiat*; tùm ex unanimi Fidelium sensu; tùm denique quia rationes ob quas institutum fuit jejunium, in omnes sive justos, sive injustos cadunt; ii nempe corpus domare, peccata præterita abluere, aut saltèm adversùs futura sese munire debent: ad hæc autem inservit jejunium.

Dixi 1°. *omnes Christianos*; ac proinde Hæreticos ipsos qui per Baptisma Ecclesiæ subjecti fuerunt: undè qui hæresim ejurant debent in confessione aperire quoties jejunii legem violaverint.

Dixi 2°. *à completo 21. ætatis anno.* Juvenes enim *quandiu sunt in statu augmenti, quod est (ut in pluribus) usque ad finem tertii septennii, non tenentur ad ecclesiastica jejunia. Conveniens tamen est ut etiam in hoc tempore se ad jejunandum exerceant plùs vel minùs* 2. 2. q.
secundùm modum suæ ætatis. Ità S. Thomas qui 147. a. 4.

2. 2. q. 147. a. 4. monet quædam aliquando *in magnâ tribulatione* indici jejunia, quibus ipsi juvenes necdum 21. annos nati adstringuntur.

Ceterùm pueri etiam septennes in Quadragesimâ nec carnibus, nec ovis, cùm hæc vetita sunt, vesci debent, peccantque qui ea ipsis ministrant. Imò qui ante 21. annum vegeti sunt & robusti, à parentibus & Confessariis ad jejunium sunt inducendi, si non per totam Quadragesimam, saltèm per alternos, vel certè per duos tresve in hebdomadâ dies ad arbitrium viri pii & prudentis; etsi enim fortè excusantur ab ecclesiasticâ jejunii lege, non tamen à lege naturali quæ ebullientes hâc præsertim ætate concupiscentiæ impetus refrænari jubet: unde S. Basilius, Orat. 2. *Pueri*, inquit, *velut plantæ virides jejunii aquâ irrigantur.*

Hinc graviter errant, qui eo quòd sibi desint aliquot dies ad complendum ætatis annum 21. à jejunio penitùs abstinent; quasi aliquot dies & magnam in corporis constitutione immutationem parere valeant, & hodie jejunio impar sit, qui paulò pòst eidem par esse censebitur.

Quæres an Religiosi ante annos viginti & unum Professi, teneantur ad jejunia, quæ per Regulam Professis omnibus imperantur. R. affirm. & dico juniores v. g. Franciscanos, etsi non magis teneantur ad jejunia per Ecclesiam præcepta, quàm alii ejusdem ætatis juvenes, teneri tamen ad jejunandum unaquâque feriâ sextâ, & Quadragesimâ, quia utrumque per Regulam expresè imperatum est. Ratio est 1°. quia juvenes annis 21. minores, capaces sunt jejunii, cùm aliquando jejunent sive propriâ voluntate, sive ex Confessarii præcepto. Noluit quidem Ecclesia eos ante illud tempus generaliter obligare; non tamen quia eos jejunando prorsùs impares censebat, sed ex merâ indulgentiâ, cui si velint, renuntiare possunt; 2°. quia ut tenentur ii adolescentes ad jejunium, si ad illud voto se obstrinxerint; sic & ad illud obligantur, si per Religionis

professionem, ei se regulæ mancipaverint quâ jejunia quædam præcipiuntur. Ità Azor, Sylvius, Henno, Pontas, v. *Jeûne*, cas. 2. & alii penè omnes, qui etiam notant pueros qui Jubilæi participes esse volunt, ad jejunia per ipsum præscripta obligari.

Dixi 3°. *ad mortem usque.* Indubiè enim tenendum quod docent melioris notæ Theologi cum S. Antonino, senes *ratione senectutis tantùm non excusari à jejunio, si sunt fortes ad illud sufferendum: neque* enim *est determinata ætas ab aliquo usque ad quos annos quis tenetur ad jejunium.* Et certè non desunt septuagenarii qui jejunent sinè gravi incommodo, imò tam commodè quàm varii quinquagenarii & quadragenarii.

Quod docent aliqui, uxorem, si maritus repugnet, ab Ecclesiæ jejuniis, sicut & ab iis quæ vovit, liberam fieri, falsum est; dato enim quòd uxorum vota à maritis irritari possint, non tamen Ecclesiæ præcepta. Si tamen ex uxoris jejunio, ipsam inter & maritum oriatur notabilis discordia; item si fiat ad familiæ curam moraliter impotens, censet Sylvester, jejunium in alia opera pia, Superioris autoritate commutandum esse.

CONCLUSIO III. Causæ à jejunio excusantes, tres recenseri possunt; impotentia, necessitas, & pietas seu majus aliquod bonum.

Prob. Conclusio singularum partium explicatione: 1°. itaque excusat *impotentia* cùm scilicet aliquis vel jejunare non potest, vel id non potest, sinè magno sui aut alterius detrimento: ratio est, quia Ecclesiæ leges hoc in casu non obligant. *T. 1. pag. 310.*

Varii porrò sunt impotentiæ modi. Nam 1°. alia est impotentia quæ oritur ab ætate, de quâ statim dictum est; 2°. alia est quæ oritur à morbo & languore, ratione cujus *excusantur non tantùm ægroti lecto decumbentes, sed etiam languidi, valetudinarii, & qui à morbo adhuc sunt debiles, quando sinè valetudinis læsione non possunt unicâ refectione tantùm sumere, quantùm naturæ sustentandæ est neces-* *Sylvius à*

sarium; & non possunt expectare competentem horam refectionis. Quibus annumerandi sunt illi, qui tam infirmâ sunt complexione, ut vacuo stomacho capitis dolorem aut vertiginem patiantur, vel noctes ducant insomnes. Circa hæc communiter loquendo, medici eruditi & Deum timentis judicio adhærendum est; cavendumque nè nobis, quod sæpè solet, nimiùm blandiamur; iisve inhæreamus Medicis aut Casuistis, quibus omnis & quæcumque infirmitas, plena solvendi jejunii ratio est.

Hinc nostro & saniorum Theologorum judicio, non sunt à jejunio eximendi, 1°. qui duo aut plura habent cauteria, cùm hæc non ità extenuent habentem, ut cœnâ indigeat; 2°. neque ii etiam qui magnam noctis partem, nisi sumptâ cœnâ dormire non possunt: huic enim incommodo medebuntur, si meridie collationem sumant, plenamque refectionem differant in vesperam; 3°. etsi defessus ex quocumque labore etiam flagitioso à jejunio per aliquos Casuistas excusetur, reipsâ tamen violati jejunii reus haberi debet: Atqui ea solùm impotentia à peccato excusat quæ involuntaria est, non ea itèm quæ prævisa est, aut prævideri debuit: unde qui post amasiam currendo defatigatus, jejunare non potuit, vel duplex admisit peccatum, vel unum duplici æquivalens, quia commisit crimen ex cujus admissione potuit & debuit prævidere secuturam legis Ecclesiasticæ violationem.

Tertius impotentiæ modus oritur ex conditione personarum: unde, ait S. Thomas, *à jejuniis Ecclesiæ excusari videntur illi* pauperes *qui frustatim eleemosynas mendicant; quique non possunt simul habere quod eis ad victum sufficiat.* Adde cum Pontas, & qui nihil ferè recipiunt, in villis præsertim, quàm panem, quod escæ genus ad tolerandum jejunium non sufficit. Alii verò pauperes *qui possunt sufficienter habere quod eis sufficiat ad unam comestionem, non excusantur propter paupertatem.* Huc pertinet conditio mulierum prægnantium aut nutricium; eæ enim communiter

communiter excusantur, quia non sibi solùm, sed & aliis edere debent; nec proindè iis una sufficit refectio; imò peccarent juxta Navarrum, jejunando cum periculo prolis. Ceterùm etsi gravidis & nutricibus permittitur non jejunare, haud tamen permittitur carnibus vesci, quia carnibus verè non egent, ut declarat experientia: nisi fortè tam avido in eas ferantur appetitu, ut si resistant, periculum sit abortûs.

Secunda causa à jejunio excusans est *necessitas*, Cùm quis ad opus aliquod cum quo jejunare non potest, obligatur, sive ut inde vivat, sive ut suum vel alterius damnum vitet, sive ad tuendam salutem animæ vel corporis.

Ex hâc causâ excusantur 1°. illi & soli artifices qui opus pro tunc necessarium faciunt, quo adeò defatigantur, ut simul cum jejunio laborare non possint. Tales sunt fabri ferrarii, lignarii, fossores, lapicidæ, bajuli, agricolæ, vinitores, aurigæ, & cursores: sed non excusantur barbitonsores, pictores, advocati, scribæ, notarii totâ licèt die scribentes, typographi qui torcular non tractant, sed solùm characteres ordinant, musici, nentes, vestimenta sarcientes, & alii quicumque ea faciunt opera quibus non adeò debilitantur vires corporis, ut jejunio impares efficiantur. De sutoribus, textoribus, aurificibus, aliisque ejusdem generis, prudentiæ Confessarii relinquendum est, ut attento labore qui non est semper idem, attentâ etiam complexionis personarum qualitate, eos à jejunio exemptos dicat, aut ad illud obligatos. Professores, & ii qui multùm atque etiam utiliter student, non eximuntur à jejunio, ut patet ex timoratorum praxi: iis tamen paulò major cœnula permitti posse videtur, quia longè plures spiritus animales consumunt.

Sed possuntne agricolæ & similes qui pœnalia opera exercent, jejunium non servare eâ die quâ opera hæc intermittunt, ut si jejunium concurrat cum die festâ quâ non laboratur? R. Examinandam esse à Confessario tùm complexionis qualitatem, tùm

naturam laboris cui vacant artifices : ea enim aliquando esse potest laboris magnitudo & diuturnitas, v. g. in cursoribus, ut à jejunio immunes debeant censeri, non ii solùm qui eo defuncti sunt diebus præteritis, sed & ii quibus idem labor proximè imminet, quique sapienter judicant futurum ut non possent officio defungi, si corpus jejunio debilirent. Adde quòd plerique eorum qui rure laborant, tam malis utuntur alimentis, ut etsi parùm laborent, à jejunio immunes videantur, imò jejunium quoddam perpetuum observent.

Pontas

Excusantur 2°. qui iter faciunt, sed hâc triplici conditione, ut *peregrinatio commodè differri non possit, vel quia tempus jejunii hominem in viâ præoccupat, vel quia dies festus alicui imminet, ad quem ex devotione homo pergere cupit*: hoc enim prohibere non intendit Ecclesia, ait S. Thomas. Quod *si peregrinatio, & labor operis* quod aggrediuntur artifices, *commodè differri possit, aut diminui absque detrimento corporalis salutis, aut exterioris statûs, qui requiritur ad conservationem corporalis, vel spiritualis vitæ, non sunt propter hoc Ecclesiæ jejunia prætermittenda.* Unde peccant non jejunando, qui jejunare possent, si minùs laborarent, & minùs laborare possunt; *sive quia aliàs divites sunt, sive quia minori labori qui secum jejunium compatitur, lucrari sufficientia* sibi & familiæ suæ *possunt.* Ita S. Thomas in 4. dist. 15.

S. Thom. in 4. ubi infrà.

Hinc colliges 1°, peccare eos *qui operarios conducere nolunt, nisi hoc pacto ut jejunium solvant*, quò ampliùs laborent; *nisi fortè sit causa necessaria, quæ festinationem operis pro quo laboratur exposcat.*

S. Thom.

Colliges 2°. notabilis lucri occasionem non esse rationem solvendi jejunii ; si hâc etiam omissâ occasione spes sit futurum ut consueto labore qui cum jejunio compatitur, ea quæ ad victum sufficient, deinceps haberi possint.

Colliges 3°. eum qui in die jejunii venatur solius recreationis causâ, non excusari propter eundem

laborem qui alteri ex officio venanti excusando sufficeret; & idem est iis qui pilæ lusu & similibus, multùm defatigantur.

Colliges 4°. Studiosum qui vacationum tempore de urbe in urbem pedestris ambulat animi causâ, debere in die jejunii iter intermittere ex toto vel ex parte, si simul jejunare non possit: modò non nimium inde percipiat detrimenti. Imò peregrinans ad Loca sancta, si possit in alium diem iter differre, peccat si non jejunet: idque verum est, etiamsi statuerit eâ die proficisci; satiùs enim est id quod incautus statuisti, revocare, quàm Ecclesiæ cui obedire facilè potes, vocem aspernari.

Secunda causa excusans viatores à jejunio; est necessitas *magnas diætas faciendi.* An verò ad magnam diætam sufficiant leucæ tres, ut aliqui volunt, an quatuor vel quinque, ut aliis placet, certò determinari non potest; tùm quia viri robusti minùs gravantur confectis octo vel decem leucis, quàm alii minùs vegeti, confectis duabus aut tribus defatigentur; tùm quia plus aliquando fatigant duæ vel tres leucæ, quàm aliæ quinque vel sex, ut si incedendum sit tempore magni æstûs, aut per vias præruptas, lutosasve aut alio modo difficiles. Standum ergo est ipsius S. Thomæ explicationi, juxta quam illi soli ratione itineris excusantur à jejunio qui labore itineris adeo affliguntur, *ut simul cum jejunio itinerari non possint.* In his utique ut in ceteris, plurimùm inservit pia & sagax conscientia, secundùm quam qui satis virium in se animadvertit, jejunare debet; qui se nimis labore exhaustum judicat, non jejunet; qui dubius est, sinè dispensatione jejunium solvere non præsumat.

S. Thom.

Id. in 4. d. 15. a. 2.

Tertia causa est, ut iter eo fiat modo qui reipsâ fatiget, v. g. pedibus. Non nego fieri posse ut qui vel equo moroso utuntur, vel præcipiti gradu sicut cursores, incedere coguntur, vel diebus multis iter continuaturi sunt sive sub ardenti sole, sive sub immani vento, à jejunii lege liberi maneant. Idem est

de iis qui in plaustro non pensili per asperum pavimentum gradiuntur : ii enim in hâc peregrinatione non minùs alterari possunt, quàm si plures leucas pedibus decurrerent. Ex quibus patet in materiâ jejunii res ex æquo & bono ad arbitrium viri prudentis pensandas esse ; neque enim vel damnari possunt omnes qui ob iter jejunium omittunt, vel omnes absolvi. Unde proscripta est an. 1700. à Clero Gallic. hæc propositio : *Excusantur absolutè à præcepto jejunii, omnes illi qui iter agunt equitando ; utcumque iter agant, & etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.*

Ultima causa à jejunio excusans est *pietas*, seu opus aliquod pium & sanctum, quod melius est jejunio, & cum jejunio fieri non potest. Hâc de causâ excusantur à jejunio, qui adeò laborant, v. g. plures eâdem die conciones habendo, confessionibus, aliisve piis functionibus, die totâ, vel magnâ diei parte vacando, ut viribus indè multùm exhaustis, jejunium ferre nequeant. Ut autem excusentur hujusmodi homines, sufficit juxta Sylvium ; & alios communiter, ut hæc pietatis opera vel ex officio peragere teneantur, vel propter sigularem utilitatem expediat ut hæc tali die fiant, putà quia major est concursus ; vel etiam ex merâ pietate, hâc die fieri consueverint, nec commodè in aliam possint transferri : quia jejunium quod propter bonum præcipitur, excellentius caritatis bonum impedire nequit. Idem censendum est de iis qui ut infirmo spiritualiter aut corporaliter assistant, totâ nocte, aut majori noctis parte vigilias agunt, magnæque defatigationi & pluribus molestiis subjacent. An autem ex his operibus merces aliqua vel retributio percipiatur, nihil interest, quia ut à jejunio excusent, satis est ut fiant ex officio, vel pietate aut utilitate singulari, nec differri commodè possint. Sed in his omnibus cavendum nè laboris pii occasio captetur in fraudem jejunii : idque nè jejunes facere velis, quod alii qui jejunium non omittent, non minùs benè facturi sint;

Si petas an vir qui jejunando debitum compari reddere non potest, dispensetur à jejunio; R. negat. 1°. quia non tenetur ad illud justitiæ opus, nisi quantùm Dei & Ecclesiæ mandata simul servare potest; ac proindè nullam tunc compari facit injuriam; 2°. quia nedum conjuges jejunium violare possint, ut reddant debitum, quin potiùs vehementer optat & suadet Ecclesia ut jejunii tempore ab opere conjugali abstineant. *An illam*, ait S. Ambrosius, *pœnitentiam quisquam putat, ut ipsius copulæ conjugalis usus?* Censet tamen Henno, quòd si ex denegato debito adducatur sponsa in periculum evidens incontinentiæ, possit maritus, si id necesse sit, sæpiùs comedere; non quidem inquit, ex virtute justitiæ, vel caritatis, cui debet præceptum ecclesiasticum cedere.

L. 2. de pænit. c. 10.

Hinc sequitur multò minùs posse puellam violare jejunium, eò quòd jejunando pallida fiat, sicque minùs placeat amasio, cujus nuptias ambit: eæ enim considerationes, nisi casus perraros finxeris, prorsùs humanæ sunt, & Christianis indignæ.

Ut explicentur aliæ quædam difficultates,

Quæres 1°. penes quos sit potestas dispensandi in jejunii lege. R. eam competere Superioribus Religionum erga inferiores suos, etiamsi facilis sit ad Episcopum recursus, quia sic est usu receptum. Idem possunt Vicarii absentibus Parochis.

Quæres 2°. quo pacto gerere se debeant qui à jejunio dispensant, aut dispensatur.

R. 1°. Dispensatio concedi potest, cùm vel ipsi Parocho, vel Medico pio & experto causa dispensandi sufficiens videtur. Pietatem jungo cum experientiâ, quia plures sunt medici, qui carni & sanguini nimiùm indulgent, qui nè alios suum in locum substitui videant, divitibus, & feminis ob levem, sæpiùsque imaginariam infirmitatem, carnis usum concedunt, quique dùm aliorum corpora fovent, propriam animam occidunt.

2°. In dubio an adsit sufficiens dispensationis causa

Prælatus & Parochus dispensare possunt : tùm quia vix necessaria est in hâc materiâ dispensatio, cùm necessitas clara est; tùm quia periculum est nè pleniorem expectando causam, inanis & tardior reddatur dispensatio. Neque, aït Sylvius, Superior in casu dubii, facilè subditos conscientiæ suæ relinquere debet, ut expendant an jejunare possint, necne; *sed ubi suppetit causa quamvis non certa, saltèm probabilis, absolutè declaret eos non teneri jejunare; quando verò est dubia, etiam ex consilio medici, aut remittat ad Episcopum si facilis est ad eum recursus, aut commutet in aliud opus.* Sed nè credas solam jejunandi difficultatem, causam esse quæ ad dispensandum sufficiat, cùm pauci sint, ex iis præcipuè qui jejunare non consueverunt, qui jejunium facilè ferant: neque illud verò institutum est ut recreet corpus, sed ut ipsum affligat. Ea tamen difficultas quæ primò terret, consuetudine vincitur, & aspirante Dei grâtia paulatim evanescit.

3°. Quò amplior esse debet dispensatio, eò major requiritur infirmitas: unde secunda refectio faciliùs permittitur, quàm esus carnium. Etsi porrò censent aliqui, dispensatum super carnium esu pro Quadragesimâ totâ die, iis posse vesci diebus veneris & sabbati, id tamen speciali attentione dignum est; unde nec concedendum est, nisi causa sufficienter id requirat. Mirum enim esset, quòd qui ante Quadragesimam feriâ sextâ & sabbato à carnibus abstinebat, iisdem uteretur per Quadragesimam, perseverante priori suo statu.

4°. Dispensatio non plùs valet quàm sonat. Unde 1°. cui permissum est ut gentet, quia manè docet Scholasticos, & tenui utitur valetudine, non statim permissum est ut cœnet, si reliquum iejunii servare potest; 2°. qui Quadragesimâ totâ jejunare non potest, potest autem per aliquot in hebdomadâ dies, iisdem jejunare tenetur; 3°. quibus concessum est ut carnem manducent, sive ob piscium penuriam, sive quia eosdem digerere nequeunt, unicâ refec-

none contenti esse debent, nisi excuset naturæ debilitas vel morbus; 4°. quibus permissa sunt, ova, non statim carnes: quibus verò permissæ sunt carnes, & ova permitti videntur; maximè quia ova permittantur etiam cùm prohibitæ sunt carnes.

Ceterùm qui carnibus vesci potest, potest simul uti piscibus; quia Superior dùm privilegium concedit, non aufert id quod jure communi competit. Neque, ait Sylvius; valet argumentum hoc: Vel tali homini pisces nocent, vel non: si nocent, peccat comedendo; si non nocent, ergo malè ei conceditur carnium esus. Fieri enim potest, ut neque noceant pisces, quia in minori quantitate, & appetitûs recreandi causâ sumuntur, & tamen legitima subsit carnis comedendæ causa, quia alioquin vel plus piscium comedi deberet, quàm ferret valetudo, vel sanitas non satis reparari posset.

ARTICULUS SECUNDUS.

De requisitis ad jejunium.

Conditiones ad legitimè jejunandum requisitæ; aliæ se tenent ex parte qualitatis ciborum, aliæ ex parte tùm quantitatis, tùm numeri refectionum; aliæ ex parte temporis quo refectio sumenda est, De quibus

Dico 1°. Tempore jejunii abstinendum est à carnibus, aliisque cibis particularium Ecclesiarum consuetudine prohibitis. Hæc propositio, quæ tùm ex Doctorum, tùm ex Fidelium sensu unanimi constat, probatione non indiget, sed explicatione.

1°, Itaque abstinendum est *à carnibus*; quia earum privatio quoddam est supplicium carni; unde ad eum recurrerunt qui Deum sibi vel aliis conciliare nisi sunt. Sic Daniel; *Caro, inquit, & vinum non introierunt in os meum.* Vid. Tob. 12. Judith. 9. *Daniel. c. 10.*

Porrò carnium nomine intelligitur, tùm substantia animalium, prout distinguuntur à piscibus; tùm

ea quæ substantiæ hujus partes sunt, ut sanguis, adeps & similia; tùm ea quæ carnis substantiam continent, ut jusculum è carnibus expressum. Pisces verò, aliave animalia quæ ad pisces reductivè pertinent, ut ranæ, testudines, galinæ aquaticæ, marini anates, jejunii tempore manducari possunt, vel quia frigidum habent sanguinem, vel quia diù extra aquam vivere nequeunt, vel quia id piorum etiam Religiosorum usu receptum est. Sicubi tamen quædam sint animalia, de quibus ambigatur an inter jejunandum assumi possint, consulendi sunt Episcopi; imò si quæ in unâ diœcesi tolerantur, in aliâ prohibita sint, nunquam comedi debent ubi vetita sunt, ut de ovis fieri consuevit.

Quæ autem carnis quantitas necessaria sit ad peccatum mortale, non convenit apud Casuistas. Quâ de re tria dico: 1°. in comestione carnium dari parvitatem materiæ; tùm quia sic ubique apertè sentiunt Doctores & viri timorati, nemine Episcoporum reclamante; tùm quia modicissima carnis sumptio est quid leve, tùm in se, tùm in ordine ad finem quem Ecclesia ex jejunio reportari intendit: porrò materia ex omni parte levis, non præcipitur sub peccato mortali. Dico 2°. non posse certò definiri quæ quantitas ad peccatum grave requiratur: unde qui etiam octavam unciæ partem degustavit, id tanquam mortale dubium confiteri tenetur, imò fortè tanquam mortale certum, quia hujus periculo se exposuit; hoc enim facit, quisquis voluntariò facit aliquid quod an mortale sit, an veniale, certò definiri non potest.

Sed annon potest qui aliis præter panem careret cibis, carnem comedere? Non potest, præsertim si agatur de personis robustis, quæque vilioribus cibis assuetæ sint; iis enim non ità grave est uno vel altero die, solo pane vesci. Neque durius id videbitur iis qui meminerint, quòd cùm imperante Justiniano gravis Constantinopolim premeret fames, jussissetque Princeps, secundâ Quadragesimæ hebdomadâ

carnes in macello venum exponi, Fideles unanimi quasi concentu exclamaverint, *mortem sibi potiùs tolerandam ac subeundam* esse, *quàm ut quidpiam de patriis moribus ac traditionibus immutarent.* Eâ tamen penuriâ paulò diutiùs perseverante obtinenda esset dispensatio, si ad Superiores recurri posset.

2°. Abstinendum non à carnibus solùm, sed & ab aliis cibis juxtà locorum consuetudinem prohibitis. Sic lacticinia & ova certis in diœcesibus prohibita, ibidem sine peccato comedi non possunt, ut patet ex censurâ hujus propositionis: *Non est evidens quòd consuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadragesimâ obliget.* Ut enim docet S. Thomas, *Quisque observare debet* jejunium, *secundùm morem eorum inter quos conversatur.* Porrò lex ab ovis abstinendi obligat sub mortali, ut cum sanioribus Theologis ex communi Fidelium sensu probat Henno. Eadem verò lex extenditur non solùm ad ova solitariè sumpta, sed & ad ea etiam quæ ex ovis coalescunt: unde ubi prohibentur ova, prohibiti censendi sunt panes biscocti, nisi resistat particularis consuetudo loci legitimè præscripta, vel in hujusmodi panibus tam parùm sit ovi, ut parùm pro nihilo reputetur.

Dico 2°. Ad jejunium requiritur ut non fiat nisi una refectio; cui tamen ex præsenti Ecclesiæ usu additur cænula, seu *collatio.* Hæc conclusio sicut & præcedens solâ indiget explicatione.

1°. Itaque qui jejunat, refectione unicâ contentus esse debet. Hinc peccat letaliter, 1°. qui plures in unâ die refectiones sumit; etiamsi nec ex contemptu id faciat, nec ex inobedientiâ; 2°. qui tertiam & quartam refectionem sumit; quia licèt, postquam duas sumpsit refectiones jam jejunium ex toto servare nequeat, potest tamen adhuc illud servare ex parte; 3°. qui plura etsi parva extra refectionem frustula comedit, cùm ad notabilem quantitatem devenerit. Hinc proscripta est laxior hæc propositio: *Qui sæpiùs modicum quid comedit, etsi notabilem*

quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

Porrò refectionis nomine ea intelligitur sumptio cibi, quæ fit ad alendum corpus; & ideò sumptio medicinæ, aut medicinalium quæ ad reficiendum corpus non ordinantur, jejunium ecclesiasticum non solvit. Ei autem qui medicinam sumpserit, jusculum herbarum permittit Henno; idque consuetudine receptum est apud timoratos.

Quæres 1°. quid de hoc sentiendum sit communi effato, *Liquidum non frangit jejunium.*

Nota. Senserunt laxiores Casuistæ, 1°. licitum esse *intra diem jejunii bibere vinum, mustum, cerevisiam, aquas ex herbis vel eodem vino distillatas, etiam de manè, etiam ob solam delectationem, etiam multoties in die*; 2°. eum qui sæpiùs bibit, toties, nè potus noceat, sumere posse aliquid cibi, v. g. duas ficus, aut quinque vel sex amigdalas sacchara confectas. Alii, chocolatæ, thæi, caffei, &c. usum etiam ad sedandam famem permiserunt; alii, poma, pira, mala aurea, benignè concesserunt; eoque omnes vel plerique nisi sunt principio, quòd hæc omnia ex se suâque naturâ sumantur per modum potûs, potus verò jejunium non frangat. Circa quæ,

R. 1°. Jejunium etiam potu olim violabatur. Patet id ex Historià tùm S. Fructuosi Tarraconensis Episcopi, qui cùm ad martyrium traheretur, oblatum potum recusavit, quia jejunii dies erat, & necdum illuxerat hora nona; tùm ex eo quod narrat Rufinus, Lib. 2. de Vitis patrum, c. 31. his verbis: *Discipulus* Sylvani *invenit aquam, & volebat bibere. Cui Abbas Sylvanus: Zacharia, jejunium est hodie.* Quin & certum videtur prioribus Ecclesiæ seculis, vini usum tempore jejunii interdictum fuisse: *Jejunamus*, ait S. Cyrillus Jerosol. Cath. 4. *à vino & carne abstinentes.* Theophilus Alexandr. Epist. Pasch. 5. *Jejunii tempore à vino & carnibus abstinendum.*

R. 2°. cum S. Thoma, *Ecclesia instituendo jejunium non intendit interdicere abstinentiam potûs* illius *qui magis sumitur ad alterationem* seu refrigeratio-

nem corporis, & digestionem ciborum assumptorum, quàm ad nutritionem, licèt aliquo modo nutriat: & ideò licet jejunantibus pluries bibere. Circa quæ verba, quoniam iis multi abutuntur, quædam sunt notanda.

1°. Quidem facultas extra refectionem bibendi à S. Thomâ concessa, iis solùm in locis admitti potest, ubi contraria consuetudo non viget. Porrò consuetudinem bibendi extra refectionis tempus in Galliâ non vigere indicat praxis timoratorum, qui nequidem aquam bibunt nisi præmente siti, solitâ majori; Ergo etiamsi liquidum certis in locis jejunium non frangit, ad minùs incertum est an id locum habeat in Galliâ, aliisque vicinis Diœcesibus, ac proinde ibi temperandum est à potu, juxta mentem ipsius S. Thomæ, qui vult ut quisquis observet *morem eorum inter quos conversatur.* *Henno.*

2°. Iis etiam in locis ubi non præciperetur abstinentia potûs, non liceret, seclusâ communi etiam piorum consuetudine, bibere nisi ad refrigerationem corporis, simulque ad digestionem ciborum assumptorum, ac proindè id, in mente S. Thomæ, ante prandium, illicitum foret.

3°. Eum duntaxat potum permittit S. Thomas, qui licèt aliquo modo refocillet & nutriat, ad nutritionem tamen non assumitur; ac proindè qui assumitur, *ut merus potus, non ut multùm nutritivus*; *Sylvius.* Ergo si quis extra refectionem utatur cerevisiâ crassâ, vino quod saccharo aut similibus conditum sit, aut quod alioqui multùm nutriat, is violati jejunii reus censebitur, idque ad mentem S. Thomæ. Nam S. Doctor non aliter potum permittit, quàm electuaria: Atqui de electuariis sic loquitur. *Electuaria etiamsi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed digestionem ciborum: unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio, nisi fortè aliquis in fraudem electuaria in magnâ quantitate assumat per modum cibi,* hoc est, ad nutritionem, ait Sylvius. Ex quibus

patet 1°. quòd sicuti jejunium solvit qui electuariis utitur in magnâ quantitate, & non per modum medicinæ decoquendis cibis necessariæ, sic & jejunium frangit ex D. Thomâ, qui potu aliter utitur quàm ad digestionem, medicinæ instar aut saltèm ad sedandam sitim quæ vix tolerari possit; 2°. eos à S. Thomæ scopo aberrare, qui censent hominem qui ad ebrietatem usque potaret, peccaturum quidem contra temperantiæ, nòn autem contra jejunii leges.

4°. Adde, quòd etiamsi intendisset S. Thomas, potum præcisè ut potus est, & prout nihil ferè ad nutritionem conduceret, non nocere substantiæ jejunii, vix tamen ex ejus opinione sic intellectâ, posset quidpiam concludi in gratiam mollioris Ethices patronorum: 1°. quia docet expresè S. Thomas in 4. dist. 15. q. 3. art. 4. eum qui sic biberet, *meritum jejunii* amissurum esse, *vel in toto vel in parte*: an verò præcipit Ecclesia jejunium quod nullius meriti esse possit? 2°. quia quantacumque sit S. Thomæ autoritas, non desunt Doctores multi qui, (si fortè ità sensit) contra eum sentiant, illos qui extra refectionis tempus, nimio potui indulgent, non solùm temperantiæ, sed & ipsius jejunii legem transgredi; ità Pontas, v. *Jeûne*, cas. 12.

Hinc inferes caffæi, thæi, salviati, & aliorum id genus sumptionem extra tempus refectionis, licitam non esse, nisi cùm hæc medicinaliter sumuntur, & ad curandam realem infirmitatem; aliàs verò esse prohibitam, & eò magis quò hæc plus ad nutritionem inserviunt. Unde præcipuè à chocolato abstinere debent qui jejunant, quia plurimùm nutrit, cùm testetur Straba Medicus Anglus, unciam cacao, ex quo partialiter conficitur chocolatum, plus pruducere humoris nutritivi, quàm producat libra carnis bubulæ.

Q. 147. Quæres 2°. an & quousque refectio dividi possit
s. 6. absque peccato. R. cum Sylvio non posse unâ certâ regulâ definiri quanta possit esse interruptio, sed id prudentium arbitrio in particularibus casibus esse

judicandum, habitâ ratione tùm negotii propter quod interrumpitur refectio, tùm temporis, loci & intentionis illius qui interrumpit. Sic non culpatur Parochus, qui in medio prandii monitus ut infanti, vel seni jam jam morituro, baptismum aut unctionem extremam ministret, refectionem dividit. Idem servatâ proportione dicendum, tùm de eo qui pecuniam recipit à rustico mox proficisci coacto, & à quo vix aliàs eam recipere possit; tùm de mercatore qui mensam relinquit ut aliquid notabile vendat, aliàs non venditurus; tùm de ministris & mensæ lectoribus qui aliquid ante mensam sumunt, *non ante horam legitimam, sed ante commoditatem plenæ refectionis, & ut præservativum nè deficiant.* Ii enim omnes justam habent dividendæ refectionis causam, eaque causa veræ jejunandi intentioni conjuncta efficit, ut in iisce occasionibus una sit refectio moraliter, etiamsi plures sint refectiones physicè discretæ. *Ibid.*

Ex quo sequitur, eum qui absque rationabili causâ refectionem tanto dividit intervallo, ut moraliter loquendo jam non una sit refectio sed plures, frangere jejunium, etiamsi unam sumere refectionem intenderit, quia intentio cui opere ipso contradicitur, nihil operari potest. Quotum autem temporis intervallum requiratur ut quis divisâ refectione mortaliter peccet, vix definiri potest. De duabus horis non dubitat Sylvius quin ad peccatum mortale sufficiant; de unâ magis ambigit. Ut ut est, qui per horæ unius spatium, refectionem divisit, hoc ad minùs ut dubium mortale confiteri debet: nec desunt qui idem sentiant de quadrante aut circiter.

De collatione vespertinâ credimus cum Sylvio quòd ejus quantitas non possit *aliquâ regulâ definiri: sed attendenda est cujusque loci ad quem venitur consuetudo inter bonos communiter observata; & ità modicè aliquid sumendum est, ut cœnula non vertatur in cœnam, imò nec æquivaleat ei quod pro jentaculo accipi solet* (à juvenibus in diebus quibus non jejunatur, ait Nat. Alexander.) *Similiter etiam consue-*

tudini standum est quantùm ad qualitatem ejus quod pro collatione sumitur. Non est illicitum, modicum panis accipere cum fructibus, herbis aliisque cibis levioribus, cujusmodi sunt ficus, uvæ, nuces, poma, vel alia ex saccharo condita, imò & aliquid butyri vel casei, ubi ità consuetudo obtinuit, ut passim in Galliâ. *Pisces autem pro collatione comedere... non credimus esse licitum*, sicut nec jusculа ex iis expressa quæ maximè nutriunt, quæque propter spiritus quibus abundant, multæ ciborum copiæ ad instar sunt.

Etsi porrò eorum quæ in collatione sumi possunt, mensuram determinare non possimus; cùm quantitas nec in omnibus, nec ubique eadem esse possit, sed alia & alia secundùm diversitatem complexionis, laboris & regionum, quæ quia & aliis frigidiores sunt, plus minusve cibo indigent; utiliter tamen animadvertemus S. Carolum nonnisi *unciam panis cum dimidiâ & vini poculum* pro cœnulâ permisisse; neque iis assentiemur, qui vel mediam panis libram, vel quartam cœnæ ordinariæ partem concedunt.

Dico 3. Non licet jejunium solvere ante horam meridianam aut circiter. Ratio est, quia, ut bene docet S. Thomas, in 4. dist. 15. q. 3. a. 4. *ille jejunium solvit*, ac proinde graviter peccat, *qui Ecclesiæ determinationem non servat: unde cùm Ecclesia instituerit certum tempus comedendi jejunantibus, qui nimis notabiliter anticipat, jejunium solvit.* Porrò tempus quo, juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, jejunantes comedere possunt, est hora meridiana aut circiter. Neque id factum est sinè gravi antiquæ disciplinæ immutatione, cum prioribus Ecclesiæ seculis jejunium non ante solis occasum solveretur, juxta id S. Augustini, Lib. de morib. Eccles. cap. 33. *Quotidie semel sub noctem reficere corpus in diebus jejunii, usquequaque usitatissimum* est.

Id. ibid. Tametsi verò *non intendat Ecclesia arctare ad subtilem temporis inspectionem*, certò tamen tenendum

est eos mortaliter peccare qui ad tres aut quatuor horas, horam refectionis antevertunt: ii enim in re gravi *Ecclesiæ determinationem non servant.* Quod autem dicunt laxiores casuum arbitri, refectionis horam esse jejunio accidentalem, omnino falsum est, cùm æquè sit de ratione ipsius, ac unica refectio, eaque ex cibis talibus confecta, ut patet ex Can. 50. *De Consecrat.* dist. 1. ubi *nullatenùs jejunare* dicuntur qui *antè manducaverint quàm vespertinum celebretur officium*, id est, priusquàm hora eo tempore ad solvendum jejunium præscripta advenisset.

Haud tamen arguendæ sunt variæ Communitates & Seminaria, in quibus mediâ ante meridiem horâ prandetur; tum quia earum consuetudo sive ab Episcopis, sive à Romanis Pontificibus approbata est; tum quia eæ Communitates plerumque constant ex adolescentibus qui primo manè surgentes, & continuam labori improbo operam navantes, aliquali egent indulgentiâ. Sed hîc ponderandum quod docet, nec solus docet Nat. Alexander, notabilem anticipationem, qualis est, inquit, anticipatio horæ integræ, letale esse peccatum. Quid ergo de iis sentiendum, qui jam ab horâ sesquidecima prandent, sub prætextu operis quod aliud in tempus differri non posse censent? Certè primum viri Christiani opus est ut ab Ecclesiæ lege non recedat.

Addit idem Doctor, eum qui manè jentaculum sumit, prandio in vesperam dilato, jejunium violare ac peccare mortaliter, nisi necessitas vel infirmitas cogat: collationem verò meridie sumere, plenâ refectione in serotinum tempus dilatâ non licet, nisi legitima subsit causa, ut si ante vesperam prandere nequeas ob negotia, proficiscendi necessitatem, hospites vespere venturos, aut summam vacuo stomacho dormiendi difficultatem. Addit insuper idem Theologus, ab iis jejunii meritum plus aut minùs perdi, qui ciborum ac liquorum delicias, & varia gulæ irritamenta jejunii diebus exquirunt; qui iidem, jejunii tempore ac alio quocumque,

voluptatibus etiam licitis, ludis, v. g. venationibusve indulgent; qui eleemosynam jejunii comitem non faciunt; qui non dimittunt injurias; quasi quam proximo negant, à Deo misericordiam obtinere possint.

ARTICULUS TERTIUS.

De fructibus Jejunii.

JEjunii fructus, quos paucis iis exprimit Ecclesia, *Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris & præmia;* quinque præcipuè recensentur à Bellarmino: 1°. enim jejunium domandæ carnis libidini plurimùm inservit, & eo nomine placet Deo, cui gratum est ut carnem cum vitiis ejus & concupiscentiis crucifigamus, exemplo Apostoli de se dicentis I. Corinth. 9. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo*, quod de jejunio interpretantur Chrysostomus, Ambrosius, &c.

2°. Jejunium animam ad orationem, rerumque cœlestium contemplationem erigit. *Jejunium*, ait Chrysostomus, Hom. 1. in Genes. *animæ nostræ alimentum est, leves ei pennas producit ut in sublime feratur & summa contemplari queat.* Hinc Moyses præparavit se ad colloquium Dei jejunio dierum 40. Hinc totidem jejunavit dies Elias ut Deum sub specie auræ tenuis conspiceret. Hinc Danieli post ternæ hebdomadæ jejunium apertæ sunt Dei revelationes. Hinc demum Pauli Eremitæ, Antonii, aliique qui jejunii dono emicuêre, ità divinis immersi erant, ut in iis dies noctibus penè continuarent.

Exod. 34. *III. Reg.* 19.

3°. Utile est jejunium ad cultum Dei quatenùs est actio, quæ si ritè fiat, Deo placet & ab eo acceptatur; ut hinc patet quòd tantis virtutum miraculorumque donis veteres eremorum incolas perpetuo jejunio mancipatos cumulaverit, ut facti sint spectaculum mundo, Angelis & hominibus.

4°. Jejunium divinam justitiam placat, eique Christi meritis admixtum satisfacit. Hinc S. Basilius, Orat. 1. de Jejun. *In morbum incidimus per peccatum, sanemur per pœnitentiam. Sed pœnitentia sinè jejunio otiosa & infrugifera est; per jejunium satisfacito Deo.* Et S. Ambrosius, L. de Jejunio, &c. c. 3. *Jejunium* est *culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis*; adeòque *reconciliationis sacrificium*, ibid. cap. 9. Idem luculentè probant exempla Scripturæ: I. Reg. 7. Jejunant filii Israël cum Samuele, & placant Deum. III. Reg. 21. Achab Principum nequissimus, & qui *venundatus* erat *ut faceret malum in conspectu Domini*, cùm expavisset minas Eliæ, *operuit cilicio carnem suam, jejunavitque*, & his pietatis actibus cœlestem iram mitigavit ex parte. Ninivitæ indicto solemni jejunio Deum placare studuerunt, & reipsâ placaverunt.

5°. Prodest jejunium ad impetranda & merenda beneficia Dei temporalia & æterna. Sic Anna Helcanæ conjux Samuëlem jejuniis impetrat. Sic Sara *Tob. 3.* per jejunium à dæmonio, & Judæi ab inimicis suis *Esther. 4.* liberantur.

Confirm. ex Matth. 6. *Cùm jejunas unge caput tuum.... & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Quid porrò reddet nisi mercedem ei oppositam quam jam receperunt jejunatores hypocritæ. *Qui* ergo sunt, aiebat S. Ambrosius, Epist. 82. *hi præceptores novi, qui meritum excludunt jejunii?* eant & interrogent majores suos, sibi superiores pietate, nec dispares scientiâ. Respondebunt alii cum Augustino, Serm. 142. in Append. *Jejunium indulgentiam peccatorum, aut præmium regni cœlestis* acquirere. Alii cum S. Leone, Serm. 1. de Jejun. septimi mensis, jejunandum esse, *ut per humilitatem jejunii contra omnes hostes nostros divinum mereamur auxilium.* Nemo idem cum Pseudo reformatis loquetur nisi Jovinianus, nemo cum Joviniano nisi Ecclesiæ hostes.

* Objicit Kemnitius, 1°. historiam Alcibiadi qui *

cùm in carcere *solo pane & aquâ* pro more suo vesci vellet, *Attalo revelatum est non rectè facere Alcibiadem, qui & creaturis Dei minimè uteretur, & aliis scandali exemplum fieret*; 2°. argumenta quibus contra Montanistas utebantur Catholici. Hi nempè urgebant id præsertim Isaïæ 58. *Numquid tale est jejunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam, &c.* Ergo, ait Kemnitius, sententia Catholicorum de merito jejunii, congruit cum sententia Montanistarum, quæ ab Ecclesiâ proscripta est. Verùm caduca sunt hæc desperatæ causæ fulcimenta. Unde

Euseb. l. 5. Hist. c. 3. Ad 1. dico non caruisse Alcibiadis agendi rationem vitio cujusdam inconsiderantiæ. Exigebat enim caritas & prudentia, ut homines variis quotidie tormentis debilitati, vires suas paulò plus reficerent, & iis uterentur dapibus quæ etiam solito delicatiores Martyribus præbebantur à Christianis, ut narrat Tertullianus: undè cùm id facere nollet afflixit socios suos, iique probabiliter suspicati sunt eum infici errore illorum, qui cibos quosdam habebant ut immundos: quam cogitationem ut ab eis averteret, cœlesti Attali revelatione monitus, cœpit iisdem vesci cibis, quibus ceteri vescebantur. Ex iis verò quid contra meritum jejunii?

Ad 2. facit hìc Tertullianus contra Catholicos scribens, id quod faciunt Protestantes, id est, iisdem imponit. Non arguebant Catholici Montanistas, quòd jejunium & Deo gratum & meritorium esse contenderent: id enim sentiebant ipsi, cùm non alio animo præscriptamQuadragesimæ legem servarent tam austerè: verùm ægrè ferebant, quòd iidem Montanistæ non modò tres inducerent Quadragesimas, sed & in iis perpetuum xirophagiam servari vellent, idque non sinè specie superstitionis, ut vel hæc Tertulliani verba indicant: *Nos xirophagias observamus, siccantes cibum ab omni carne, & omni virulentiâ, & vividioribus quibusque pomis, nè quid vinositatis vel edamus, vel potemus.* Hæc certè

Lib. de jejun.

generaliter pro omnibus constituta superstitiosam diligentiam demonstrant; & meritò, ut in his non esse religiosam summam ostenderet Catholici, allegabant id Scripturæ: *Non est hoc jejunium quod elegi, &c.* at non ideò jejunii meritum expungebant Catholici; cùm jejunium ut actionem multopere meritoriam tota commendaverit, & exercuerit antiquitas.

---

†CAPUT TERTIUM. †

De Præcepto Abstinentiæ à carnibus.

HIc tria solùm inquiruntur, 1°. quo tempore urgeat abstinentiæ lex extra casum jejunii; 2°. an pridem obliget; 3°. cur quibus obligat, his potiùs quàm aliis diebus obliget.

R. ad 1. abstinentiæ solius legem obligare singulis hebdomadis feriâ sextâ & Sabbato; in die D. Marco sacrâ, ac triduo Rogationum. Quanquam postrema hæc non ubique viget.

R. ad 2. abstinentiæ legem pro singulis hebdomadis admodùm esse antiquam, ut statim patebit: verùm hæc nec eâdem die ubique servata est, nec eodem gradu. Olim quippe abstinentia hæc jejunio conjuncta erat; alicubi non solùm feriâ sextâ & Sabbato, sed & feriâ quartâ jejunabatur; alibi jejunabatur feriâ quartâ & sextâ, non autem Sabbato, quòd præcipuè locum habuit & hodie dum habet apud Græcos.

R. ad 3. abstinentiam feriæ sextæ & Sabbati institutam fuisse tùm in honorem mortis & sepulturæ Christi; tùm ut præparationem ad diem Dominicam, quæ Christi resurrectionis memoriam renovat. Abstinentia verò, seu etiam feriæ quartæ jejunium in usu fuit juxta Augustinum, Ep. 36. quia feriâ quartâ cœperunt Judæi consilium occidendi Salvatoris, & hâc ipsâ die pactus est cum iis Judas Iscariotes de eo tradendo. Quod ad jejunium Sabbati spectat, hoc

in Ecclesiâ Romanâ jam pridem observari testatur Innocentius I. Epist. 1. c. 4. *Non ergo*, inquit, *nos negamus feriâ sextâ jejunandum, sed dicimus & Sabbato hoc agendum, quia ambo dies tristitiam Apostolis, vel his qui Christum secuti sunt, induxerunt.*

Quod spectat ad abstinentiam quæ fit pluribus in locis in Festo S. Marci & in diebus Rogationum, hæc decenter stipat solemnes supplicationes, quæ iis diebus fiunt, maximè ut Deus fructus terræ, qui grave eâ tempestate periculum subeunt, dare & conservare dignetur. Confidit enim Ecclesia, se accedente ad orationem abstinentiâ, faciliùs id quod efflagitat, impetraturam esse. Ideò autem his diebus servatur abstinentia sinè jejunio quia ex veteri Ecclesiæ lege tempore Paschali non viget jejunium.

Ceterùm Litaniæ quæ fiunt die S. Marci vocantur *majores*; minores verò quæ triduò fiunt ante Ascensionem; quia Litanias S. Marci instituit Romanus Pontifex S. Gregorius Magnus, easque primùm observavit urbs Roma; minores contrà institutæ sunt à S. Mamerto, Viennæ in Galliâ Episcopo.

CAPUT QUARTUM.

De Præcepto annuæ Confessionis.

PRæceptum illud continetur Canone 21. Concilii IV. Lateranensis sub Innocentio III. habiti an. 1215. en ejus verba: » Omnis utriusque sexûs fidelis, postquàm ad annos discretionis pervenerit, » omnia sua solus peccata confiteatur fideliter saltèm semel in anno proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere; suscipiens ad minùs in Paschâ Eucharistiæ » Sacramentum: nisi fortè de consilio proprii Sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad » tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; » alioqui & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur

» & moriens christianâ careat sepulturâ. Unde hoc
» salutare statutum frequenter in Ecclesiis publice-
» tur, ne quisquam ignorantiæ cœcitate velamen
» excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacer-
» doti voluerit justâ de causâ sua confiteri peccata,
» licentiam priùs postulet & obtineat à proprio
» Sacerdote; cùm aliter ille ipsum non possit sol-
» vere vel ligare ». Circa Decretum hoc quod laudat & confirmat Tridentina Synodus, Sess. 14. c. 5. plura proponi solent; unde

Quæres 1°. an hæretici, aliique infideles baptisati Lateranensi lege teneantur. R. affirm. quia hæretici ceteris Ecclesiæ legibus tenentur, nisi cùm iis dispenset Ecclesia: Atqui nulla legitur dispensatio Lateranensis Decreti relaxativa quoad hæreticos; Ergo non minùs hujus Decreti lege tenentur, quàm aliis Ecclesiæ legibus: imò magis, quia lex semel in anno confitendi, solùm determinat legem ab ipso Christo latam.

Nec nocet vox, *Fidelis*, quâ utitur Decretum: quia idem est sæpè fidelis ac baptisatus; plerumque infidelis dicitur qui nè ratione quidem Baptismi ad Ecclesiam pertinet.

Quæres 2°. quis discretionis annos censeatur attigisse. R. Omnis & solus qui capax est peccati saltèm mortalis: quod quidem non est dijudicandum ex solâ ætate, sed & multò plus ex ingenii gradu, & discretione boni & mali, quæ in aliis major est anno sexto, quàm in quibusdam anno octavo. Unde refert S. Gregorius, Lib. 4. Dialog. c. 18. puerum quinquennem damnatum esse propter blasphemias in quibus diù vixerat. Porrò spiritus discretionis iis communiter inesse creditur qui apprehendunt, v. g. quid sit mendacium, qui de impuris quibusdam hujus ætatulæ actionibus erubescunt, &c.

Hìc quædam notanda; 1°. iis, qui puerorum confessiones excipiunt, cavendum esse, ut monet S. Carol. Borr. *nè absolutionem iis præbeant, in quibus nec idonea materia, nec ea rationis plenitudo reperi-*

tur, ut citra conversionem judicare possint eos hujus Sacramenti capaces esse. Unde explorandum est an pueri actus fidei, spei & caritatis noverint, an ea quæ necessitate medii necessaria sunt sciant non psittacorum more, sed cum aliquâ specie judicii; an inter confitendum vagentur oculis; & præcipuè an dum differuntur, ut differri debent, quò pleniùs exploretur eorum intelligentia; an, inquam, salutaria Confessarii monita secum pro modulo revolverint, & observaverint saltèm ex parte. Si sic, judicari potest eos non solùm sensu moveri, sed & ratione, adeòque & obstrictos esse lege confessionis, ad cujus gratiam sensim præparandi sint; 2°. iis qui in pueris dubium saltèm mortale peccatum animadvertunt, satagendum esse ut peccatum hoc intra annum deponant, idque vi Concilii Lateranensis; nisi jam mortaliter rei eodem anno confessi fuerint, de quo infrà; 3°. non omnes amentes ab hâc confessionis lege eximi: stat enim quosdam in aliquâ, imò in omnibus ferè materiis rationis esse expertes, qui tamen in materiâ confessionis ratione utantur.

Quæres 3°. quomodò computetur annus intrà quem semel obligat Præceptum Confessionis.

R. Annum videri computandum, ut solet à primâ die Januarii ad ultimam usque Decembris inclusivè: ità ut quisquis intra hoc spatium sua deposuerit peccata, is satisfecerit Lateranensi Edicto, quòd ità Paschale tempus pro annuâ Communione determinat, ut nùllum pro annuâ Confessione tempus determinet. Equidem Tridentina Synodus morem Quadragesimæ tempore confitendi maximè probat & amplectitur, sed *tanquàm pium*, non tanquàm strictè obligatorium. Si quis tamen jam confessus, denuò labatur in peccatum grave, is propter annuæ Communionis præceptum, denuò confiteri tenebitur. Quòd sicubi, ut in Galliâ, speciali Diœceseon lege sancitum sit, ut annua Confessio fiat sub tempus Paschale, huic legi obsequendum erit.

Quæres 4°. an qui venialia solùm habet peccata, Confessionis annuæ præcepto teneatur.

R. partem affirmativam ut tutiorem, nec probabilem minùs, sequendam esse in praxi: 1°. quia eam docent SS. Bonaventura & Thomas in 4. d. 17. q. 3. a. 1. ubi sic: *Ex vi Sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, sed ex institutione Ecclesiæ, quando non habet alia quæ confiteatur*; 2°. quia Canon Lateranensis omnes utriusque sexûs generaliter afficit: Ergo & eos etiam qui solùm habent venialia, cùm ubi lex non distinguit, nec nos saltèm sinè gravi causâ distinguere oporteat; 3°. quia idem Canon excommunicationem, & Ecclesiasticæ sepulturæ privationem iis comminatur, qui Paschali defuerint officio: Atqui eæ pœnæ non nisi contra notorios quosdam peccatores executioni mandari possent, nisi etiam venialiter rei peccata sua deponere tenerentur. Ceteri enim statim responderent se, propitio Deo, in nullum grave peccatum lapsos esse; neque id unâ tantùm vice, sed annis singulis, imò in toto vitæ decursu respondere possent. Sed de his paulò fusiùs ubi de Pœnitentiâ. Interim qui opinionem nostræ oppositam cum pluribus tenebunt, saltèm *ad præceptum Ecclesiæ implendum* agere debent; *ut se Sacerdoti repræsentent, & se ostendant absque conscientiâ mortalis esse, & hoc eis pro confessione reputabitur.* Ità S. Thomas ubi suprà ad 3. fuit enim hic impeditus S. Doctor.

Quæres 5°. an qui post confessionem recordatur mortalis peccati, quod sibi alia sua peccata confitenti exciderat è memoriâ, illud hoc anno confiteri teneatur. R. neg. quia jam verè satisfecit præcepto Christi & Ecclesiæ, quo jubetur solùm ut quis ea quæ post sufficiens examen meminit, peccata confiteatur. Aliud esset si quis ex negligentiâ graviter culpabili vel peccati oblitus esset, vel debitâ caruisset contritione, quia per confessionem voluntariè nullam, utpotè nec piam, nec hominis cum Deo reconciliativam, non satisfit præcepto Ecclesiæ, prout definierunt Alexander VII. & Clerus Gallicanus an. 1700. Constat tamen eum qui peccati

alicujus oblitus est, non debere diù confessionem ejus differre.

Quæres 6°. an reus peccati, quod hîc & nunc declarare non tenetur, (putà quia declarando se vel alium gravi damno corporali aut spirituali exponeret) debeat alia confiteri peccata, ut præcepto satisfaciat. R. multò tutiùs videri ut quis ea confiteatur peccata, quæ actu potest confiteri, quia certissima est Ecclesiæ lex confessionem urgens, certa verò non est dilatio quam ab eâ concedi supponunt adversarii.

Quæres 7°. an sub initium anni sequentis confiteri debeat, qui intra annum confessus non est, & an unicâ hâc confessione pro anno præsenti & præterito satisfaciat.

R. ad 1. affirmat. quia annus non assignatur ut terminus quo elapso cesset obligatio legis, sed ut spatium ultra quod eadem obligatio differenda non sit: sicut ergo qui summam quam in Paschate solvere debuit, & non solvit, eamdem, quàm primùm potest, solvere tenetur; sic & à pari. Imò qui quàm primùm potest, non confitetur, peccat deinceps & continenter donec confiteatur; tandiu enim transgreditur legem, quâ superiori anno ad confessionem obligabatur, & cujus obligatio crescit & augetur in dies, donec ei satisfactum fuerit.

R. ad 2. Quòd si ex speciali locorum lege annua confessio certo tempori annexa sit, ut in Galliâ quindenæ Paschali, haud dubiè qui antea confessus esset, denuò confiteri teneretur. Unde etiam quidquid fit de rigore juris, in praxi consulendum est veluti tutiùs, ut dùm adhuc currit annus secundæ confessionis, is qui confessionem omisit, bis confiteatur, semel pro anno præterito, ut defectum suum reparet, & semel pro anno currenti, ut ejusdem anni præceptum impleat. Neque ideò tamen qui per annos 20. confessionem omisit, eodem anno vicies confiteri tenebitur; quia alia est Ecclesiæ mens & timoratorum praxis in hoc casu, alia in præcedenti.

Teneturs

Tenetur etiam ex probatiori opinione prævenire confessionis tempus, qui prævidet futurum ut debito tempore confiteri non possit, sicut die Festivâ tenetur Missam diluculo audire, qui videt se alioqui eidem hâc die non esse interfuturum.

Quæres 8°, quis intelligatur nomine proprii Sacerdotis, cui annuam confessionem fieri vult Synodus Lateranensis. R. paucis, per proprium Sacerdotem eum intelligi cujus jurisdictioni subjacet quis immediatè; (qualis est in Parochiâ Rector, Superior in Monasterio; Sacerdotes Noscomiis quibusdam præfecti; & ideò, aïunt aliqui, non dixit Concilium Parocho, sed Sacerdoti) salvo tamen Superiorum, Episcopi scilicet & Romani Pontificis jure.

Ergo, inquies, poterunt Regulares solâ Papæ autoritate freti, secularium confessiones invitis locorum Episcopis excipere.

R. Si potest Papa ubique terrarum confessiones excipere, potest & committere qui excipiant, sed potestas ejus ad Canonum normam exerceri debet: unde quia violarentur Episcoporum jura, quia quandoque parum periti excipiendis confessionibus præficerentur, & seriùs interdicerentur ministerio, quos quandoque ab eo statim retrahi necesse est; meritò constitutum fuit ut Regularis sicut & Secularis nemo, tanti momenti ministerio, nisi à proprio loci Episcopo applicaretur.

Quæres 9°. an valida sit confessio Paschalis facta sinè Parochi consensu, seu Regulari quem approbaverit Episcopus, seu alterius Parochiæ Sacerdoti generaliter tantùm approbato.

R. ad 1. affirmat. quia si *proprii Sacerdotis officium & jus in proprii Episcopi dignitate nobiliùs & excellentiùs continetur*, prout declaravit an. 1657. Clerus Gallicanus; possunt Episcopi eos quos aptiores judicaverint, excipiendis fidelium confessionibus præficere, Parocho etiam contradicente. Unde an. 1484. Facultas Parisiensis, hanc Joannis Lallerii

sitate præcepti Ecclesiastici. Ut ergo quædam solvantur difficultates hîc proponi solitæ,

Quæres 1°. quinam Ecclesiastico Communionis præcepto teneantur.

R. teneri eos omnes qui sat habent rationis, ut juxta Apostoli præceptum, Corpus Domini dijudicent. Is autem rationis gradus aliis ociùs putà circa an. 10. aliis seriùs nempe circa an. 14. contingit. Si tamen puer aliquam Eucharistiæ discretionem habeat, etsi non quanta desideraretur, si liceret per tempus, debet is in periculo mortis sacro Viatico refici, ut præcepto divino satisfaciat, uti docent saniores Theologi.

Ex dictis colliges peccare parentes & Parochos, nisi curent ut crescente in pueris rationis lumine, crescant dispositiones ad dignam tanti Sacramenti perceptionem necessariæ.

Quæres 2°. quid per Paschæ tempus à Laterani Synodo Communioni assignatum intelligi debeat.

R ex Eugenio IV. & ex communi fidelium praxi intelligi quindenam, quæ à Dominicâ Palmarum, usque ad Dominicam in Albis effluit. Sicubi tamen invaluerit legitima & præscripta consuetudo huic legi satisfaciendi quolibet Quadragesimæ die, *sufficeret se conformare illi*, ait Navarrus. *Hortamur tamen*, addit idem, *nè quis protinus à primâ confessione in annum integrum dilatâ communicet, sed expectet aliquandiu ad arbitrium prudentis Confessarii; & posteà denuò confessus ea quæ memoriæ occurrerint, & interea perpetrârit, mundiùs ad illam purissimam, sanctissimamque Cœnam accedat.* (Man. c. 21.)

Quæres 3°. an qui Communionis præceptum stato tempore non implevit, eidem quàm primùm satisfacere teneatur. R. affirmat. cum S. Thomâ, & aliis multò communiùs: 1°. quia ex dictis suprà, qui confessionem suo tempore neglexit, quàm citò potest culpam hanc reparare tenetur: Atqui nulla est solida ratio quæ obstet nè ad idem teneatur respectu Communionis; 2°. quia Ecclesia præcipiendo

Communionem in Concilio Lateran. duo reipsâ præcipit, nimirum & ut communicetur semel *ad minus in anno*, & ut si semel solùm communicetur, id fiat *in Paschâ*; Ergo præceptum Ecclesiæ directè cadit in ipsam Communionem, & secundariò tantùm in hoc vel illud tempus; Ergo iterum licèt elapso tempore Paschali præceptum quoad circumstantiam temporis impleri jam non possit, potest tamen & debet impleri quoad ipsam rei substantiam. Unde in praxi tenendum est cum Suare & Azor, eum qui Paschali officio defuit, novam semper admittere culpam, quoties datâ opportunitate legem Ecclesiæ non implet. Est enim ea lex & affirmativa quatenus Communionem imperat, & implicitè negativa, quatenus Communionis dilationem ultra Pascha prohibet: porrò præceptum negativum semper & pro semper obligat.

Quæres 4°. an qui prævidet futurum ut in Paschate communicare nequeat, teneatur prævenire.

R. 1°. Si prævidet futurum ut reliquo anno communicare non possit, tenetur ad præveniendum. Ratio est, quia se habet sicut is cui præceptum est ut aureos centum solvat ad minus semel in anno, idque in Paschate: Atqui is si prævideat se toto post Pascha tempore, futurum solvendo imparem, prævenire tenetur; Ergo à pari. Et verò currit annuæ Communionis obligatio, sicut obligatio audiendæ Missæ in Dominicâ, Ergo sicut Missam diluculo audire debet, qui videt se alioqui eam audituram non esse; sic à pari in proposito. Aliud esse videretur si quis jam communicasset eodem anno: quanquam, ut monet Pontas, v. *Communion*, cas. 24. satius est ut qui hoc etiam anno Eucharistiam recepisset, eandem adhuc ante Paschale tempus reciperet.

R. 2°. Si prævideat quis se non nisi diu post Pascha, etsi eodem anno communicaturum esse, melius est ut præveniat, sicut melius est ut Horarum tempus anticipet, quia alioqui multùm ab eo recedere tenebitur; quia, ut ait S. Antoninus, prævenire

diligentiæ est, tardare verò negligentiæ. Imò cùm exigat Ecclesia ut ad minùs semel in anno communicent fideles, quod non facit qui vix intra 15. vel 18. menses semel eo officio defungitur, operæ pretium est, ut qui eo in casu versantur, nihil agant inconsulto Confessario.

Sylvius.

Quæres 5°. an qui prævenit Paschale tempus, quia timebat obicem qui defuit, rursum in Paschate communicare teneatur, si possit.

Affirmant plures, quia, inquiunt, non satisfecit alteri obligationis parti, quæ est ut quisque ipso Paschate communicet. Hæc tamen ratio non omnino urget; quia sicut tempus in quod Communio justâ de causâ prorogatur, æquivalet Paschali, sic & eidem æquivalere videtur tempus, quo justâ itidem de causâ ex pii Confessarii opinione anticipata fuit Communio. Quoniam verò neque hæc ista ratio major est omni exceptione, strictè monendus est quisquis Communionem anticipavit, ut denuo cùm potest, in Paschate communicet. Indubiè porrò qui extra casum anticipationis prædicto modo factæ, vel ipso Passionis Sabbato communicasset, ad novam in quindenâ Paschali Communionem teneretur.

Quæres 6°. quid de eo sentiendum, qui in Paschate non communicat, quia censurâ ligatus est.

R. non peccare eum quòd in sensu composito censuræ à sacrâ mensâ recedit, sed quòd fortè censuram quâ irretitus est sibi per absolutionem relaxari non curat. Sic reus est, qui debitam Communionem omittit ex odio, aut voluntate non restituendi, &c. is enim novè peccat; nemini namque malitia sua debet prodesse.

Quæres 7°. ubi Communio annua debeat fieri.

R. Sumendam esse Eucharistiam in propriâ Parochiâ, de manu proprii Pastoriis, alteriusve ab eo deputati. Constat id tùm ex Libris Ritualibus, variisque Synodis, tùm ex consuetudine quæ vim legis habet. Unde non satisfaceret præcepto qui in Ecclesiis Regularium communicaret, uti declaravit sacra

Congregatio an. 1638. & 1682. Sed usu receptum videtur, ut Sacerdotes satisfaciant huic præcepto ubicumque celebrent. Vidi tamen & Episcopos; qui in Paschali quindenâ saltèm semel sacrum facerent in Parochiâ cujus intra limites ad tempus commorabantur, idque consulendum est, nisi quid obstet.

Ceterùm censent Barbosa & alii, Parochiæ nomine non venire Ecclesiam Cathedralem, nisi respectu eorum qui sunt de Parochia Cathedrali. Unde Cathedralis non est generalis omnium Diœcesanorum Parochia, ut hinc constat quòd nullum sit matrimonium coram Parocho illius sinè proprii Parochi licentiâ contractum. Imò qui ab inscio loci Episcopo Eucharistiam suscepisset, præcepto satisfecisse non videretur, quia non intendit Episcopus à communi lege citra causam dispensare: unde qui extra Parochiam Paschali Officio fungi cogitat, is proprii Parochi, vel Episcopi licentiam obtinere debet. Quod de annuâ Communione, hoc dicendum de primâ, quæ ex usu communi in propriâ Parochiâ fieri solet.

Quæres 8°. an qui aliàs intra quindenam communicavit, aut communicaturus est in propriâ Parochiâ, possit ipsâ Resurrectionis die ad sacram Cœnam accedere in Ecclesiâ Regularium.

R. negat. 1°. quia Sacra Congregatio Concilii Trid. interpres, censuit die 22. Mai an. 1610. quòd *si quis intra tempus Paschale de manu Parochi Eucharistiam acceperit, vel intendat, priusquam octava Paschalis labatur, de manu illius ad satisfactionem Ecclesiæ accipere, non tali tamen licitum esse ipso die Resurrectionis de Religiosorum manibus communicare:* quam declarationem etiam in Belgio usu receptam esse insinuat Boudartius Canonicus Insulensis: 2°. quia id præscriptum videtur Can. 9. Concilii Burdigalensis, ubi sic: *Nemo ad diem Paschæ Eucharistiam ab alio quàm à proprio Curato sumere præsumat.* Imo in quibusdam Diœcesibus putà Lingonensi & Parisiensi vetitum est *omnibus Presbyteris*,

Ritual. Parif. p. 63.

tam Secularibus quàm Religiosis etiam mendicantibus: nè quibusvis personis quantumcumque illis notis: nec etiam cujusvis confraternitatis aut societatis praetextu sacram Eucharistiam tempore Paschali absque Parochi consensu administrent.

Quæres 9°. quâ ratione gerere se debeat Parochus erga infirmos, qui antè quindecim Paschatis dies communicavêre. R. iis intrà quindenam deferendum esse sacrum Christi Corpus. Si tamen moribundus qui paulò antè Palmarum Dominicam Viaticum recepisset, non posset hâc die aut proximè sequentibus jejunus communicare, is nec teneretur nec posset iisdem diebus communicare sinè Episcopi licentiâ, quia Parisiis, v. g. Burdigalæ, &c, secunda Viatici receptio è primâ *saltèm dies decem* distare debet; quâ in lege solus Ordinarius dispensare potest.

Quæres 10°. an advenæ & peregrini Paschali Officio satisfacere possint per Communionem apud Mendicantes factam. R. negat. contra Navarrum, aliosque non minimi nominis Doctores; 1°. quia transitoria peregrinorum in hoc vel illo loco mora eosdem verè facit huic vel illi Parocho subditos; quatenus præbet ipsis domicilium eo modo quo sunt capaces: undè si hìc lethali morbo corripiantur, non nisi à Parocho Viaticum recipere debent; si hìc decedant, ibidem, non alibi, nisi id exegerint speciatim, tumulandi sunt; 2°. quia in dubio gravi pars tutior minùs tutæ præsertim cùm agitur de Sacramentis præferri debet: porrò tutius est ut advena communicet in Parochiâ loci ubi obiter commoratur; sic enim nè ipsi quidem Regulares præcepto satisfieri diffitentur; contra verò ne ipsi quidem Regulares Communionem in Ecclesia sua factam indubiè habebunt ut impletivam præcepti.

Quod spectat ad seculares qui sunt de Monasteriorum exemptorum familiâ, ii cùm à Parochia & ab Ordinario exempti sint per Tridentinum Sess. 25. de Regular. c. XI. in ipso Monasterio Eucharistiam in Paschâ recipere possunt.

Quæres 11°. an qui mediam anni partem in unâ Parochiâ transigit, mediam in alterâ, possit quam volet ad annuam Communionem eligere.

R. *Posse aliquem duobus locis habere domicilium*, ut patet ex c. 3. *De sepultur.* in 6. cùm ergo possit quis ubicumque domicilium habet, Paschali Officio fungi, palàm est in hoc casu liberum esse hîc vel illic communicare. Si quis tamen multò plus in uno quàm in alio loco commoraretur, præferendum esset ad Communionem domicilium majoris moræ. Etsi verò qui Parisiis actu degit, possit se recipere in villam ibidem communicaturus, satius tamen est generaliter loquendo, ut ubi actu manet, hîc recipiat Sacramenta. *Lib. 5. tit. 1.*

Quæres 12°. an Confessarius rationabili de causâ Communionem Paschalem pœnitentis differre possit. R. posse & sæpiùs debere, ut si judicet necessariam esse pœnitenti confessionem generalem; itèm si probare velit an concubinam ejecturus sit; an cum inimico rediturus in concordiam, &c. Et verò quoties alioqui teneretur Director sanctum dare canibus? Quin & potest Confessarius confessionis auditionem differre, non quidem ut pœnitentis mollitiem foveat, sed ut ei sufficientis examinis, aut inchoandæ pœnitentiæ tempus concedat: hæc enim dispensationis species haud reservata est Superioribus. Ceterùm qui Communionem differt cùm differre debet, non peccat: peccavit tamen, cùm negligentiâ suâ in eo se constituit statu ut differre deberet.

Quæres 13°. an pœnitens proprio nutu atque sui humiliandi causâ possit annuam Communionem differre. R. cum S. Thomâ, 3. p. q. 80. a. 11. *quòd sicut Gregorius dicit in Pastorali, illa vera est humilitas, cùm ad respuendum quod utiliter præcipitur, pertinax non est*: porrò quis à pertinaciâ excuset eos, qui contra centies repetitas Ecclesiæ leges, pro phantasiâ suâ à Communione recedunt? Malè ergo Diaconus Parisius semel & iterum abstinuit à Paschali mensâ. Malè objecti sunt in ejus gratiam

quorumdam Solitariorum exempla, qui sanè nihil inconsultis Præsulibus fecêre, & aliunde vixerunt ante Concilium Lateranense, quo Cœna Paschalis tam strictè imperata est.

Quæres 14°. an qui manè Eucharistiam recepit Officio Paschali facturus satis, eâdem die, si fortè ad interitum vergat, Viaticum Domini recipere teneantur. R. neg. 1°. quia saniores Theologi penè omnes oppositam sententiam tenent, vel in specie cùm causam hanc expendunt, vel saltèm generaliter cùm indistinctè pronuntiant licitum non esse bis die eâdem communicare extra Missam, nisi fortè ob Sacramenti reverentiam necesse sit ut Eucharistia ab aliquo consumatur; quæ unica exceptio firmat regulam in contrarium.

2°. Quia alioqui fieri posset ut homo bis intra mediam horam communicare teneretur, putà si statim post Communionem morbo oppressus incurreret mortis proximè periculum. Porrò consequens in praxi nunquam visum est.

3°. Ideò censent Adversarii bis in hoc casu unâ eâdemque die communicandum esse; quia Communio in exitu vitæ præcepta sit jure divino. Atqui hæc ratio non est cogens: 1°. quia dici potest eum qui manè communicavit, jam satisfecisse præcepto divino. Id enim unum exigit divina lex ut homo in exitu vitæ communicet: Atqui homo ille reipsâ communicavit in exitu vitæ; neque necessum erat ut explicitam haberet intentionem communicandi per modum Viatici: sicut necesse non est ut quis festâ die Missam audiendo, sciat diem hanc esse festam; quia solùm exigit Deus ut ponat quis rem ab Ecclesiâ præceptam, cum generali intentione implendi præceptum quodcumque occurrerit; 2°. quia potest non urgere hoc in casu præceptum Dei; prout in Galliâ non censetur urgere quoad reos capitali supplicio afficiendos; nec ullibi urget, si ut ægroto detur Viaticum, Missa sinè altari & vestibus sacris vel ab eo qui jam celebraverit, sit celebranda.

Quæres 15°. an præcepto annuæ Communionis satisfiat per Communionem sacrilegam. R. negat. cum omnibus hodiè Theologis; 1°. quia non magis implet quis legem Ecclesiæ per Communionem sacrilegam, quàm impleat naturæ legem de alendo corpore omnibus impositam, per comestionem venenosi cibi: Atqui hanc dubio procul non implet hoc modo; ergo nec illam; 2°. quia præcipit Ecclesia ut *omnis utriusque sexûs fidelis suscipiat reverenter Eucharistiæ Sacramentum*: Atqui non suscipit *reverenter*, qui suscipit sacrilegè; 3°. quì hæc propositio inter damnatas ab Innocentio IX. n. 55. *Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Corporis Domini manducationem*, damnata est à Clero Gallicano anno 1700. n. 16. ut *temeraria, scandalosa, erronea, impietati & sacrilegio favens, & illudens præceptis Ecclesiæ.* Iisdemque penè notis confixa est hæc quæ jam reprobata erat ab Alexandro VIII. *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

Hinc colliges 1°. eum qui sacrilegæ Communionis in Paschâ reum se fecit, teneri quàm primùm poterit, Ecclesiæ legem novâ & piâ Communione exequi; 2°. ægrum qui indignè Viaticum recepisset, idem quoque denuò recipere debere, & hoc ipsâ eâdem die, si eâdem die credatur moriturus: modò tamen id sine scandalo fieri possit, quod in praxi difficilè videtur.

Quæres 16°. quid agendum Parocho erga eos è suis, quos scit Paschali Communioni defuisse.

R. Qui Paschali Officio defuêre vel vivunt, vel jam obiêre. Si 1. corripiendi sunt secretò, & instanter monendi nè hoc pietatis munus differant. Si renuunt, minabitur Parochus è suggestu, sed generalibus terminis, se eos Episcopo denuntiaturum esse: si non cedant minis, denuntiandi erunt; & tunc res tota penes Episcopum erit, cui à Parocho parendum.

Si 2. vel Episcopus necdum contra eos sententiam

tulit, vel jam tulit ut potest & fortè rarò debet. Si tulit sententiam, non potest Parochus hominem impœnitentem Ecclesiasticâ donare sepulturâ. Si non tulit, recurret Parochus ad Episcopum, ejusque mandata exequetur. Si verò ad Episcopum ejusve Vicarios Generales recurrere nequit, ob locorum distantiam, vel quia turbas metuit, non potest autoritate propriâ Ecclesiasticam sepulturam negare Parochiano: est enim negatio hæc effectus censuræ, quam comminatur quidem, sed non infert Concilium Lateranense, & quam Parochus per se decernere nequit. Idque in Galliâ certius est quàm alibicumque; quia in rebus disciplinæ notorietas facti apud Gallos locum non habet. Addunt alii nequidem à Parocho negandam esse sepulturam iis quos jàm ad mandatum Episcopi palàm & ex cathedrâ declarasset Paschali Officio defuisse; & quorum nomina dedisset promotori, ut contra eos ageretur.

TRACTATUS
DE CENSURIS.

QUi leges Ecclesiæ violant, ab Ecclesiâ plecti convenit: quod præcipuè fit per censuras, de quibus hìc tum in genere, tum in specie dicendum.

PARS PRIMA.
DE CENSURIS IN GENERE.

EXpendam in hâc Parte, quid, & quotuplex sit censura: à quo, & in quem ferri possit quæ in eâ ferenda servandæ formalitates, &c. *Ad. tit 30. Lib. V. Decret.*

CAPUT PRIMUM.
Quid, & quotuplex Censura.

CEnsura definiri potest, Pœna spiritualis quâ homini baptisato, delinquenti ac contumaci, quorumdam spiritualium bonorum usus aufertur ab Ecclesiâ; donec à contumaciâ recedat.

Dicitur 1°. *pœna spiritualis*, quia animam privat magno bono; 2°. pœna quâ *aufertur usus*; censura enim suspendit usum rei, donec delinquens è contumaciâ recedat; sed rem ipsam, v. g. titulum Beneficii non tollit; in quo differt à depositione & degradatione, quæ de se in perpetuum privant vel re ipsâ, vel ejus usu, v. g. exercitio sacrarum functionum; 3°. *quorumdam bonorum spiritualium*: bona enim spiritualia, alia sunt propria, ut fides; alia

sunt omnibus communia & externa, quorum dispensatio Ecclesiæ credita est, ut suffragia publica, hæc ab Ecclesiâ auferri possunt non illa; 4°. *donec à contumaciâ recedat;* id enim in censuris spectat Ecclesia ut per eas frangat contumaciam rebellium, eosque ad obsequium cogat: unde censura dicitur
Cap. 1. *medicinalis*, adeòque perpetua non est, cùm *contu-*
sent. *max* statim ac resipuit, absolvi debeat; & sic adhuc
om. in. distinguitur censura à depositione & degradatione quæ de se perpetuæ sunt.

Censura dividitur 1°. ut genus & species, in excommunicationem, suspensionem & interdictum. Unde, quidquid aliqui velint, cessatio à divinis, depositio, degradatio, & irregularitas ex crimine, non sunt censuræ. Et id patet, 1°. ex his Innoc.
10. De III. verbis: *Quærenti quid per censuram ecclesiasti-*
or. si- *cam debeat intelligi respondemus quòd per eam non*
icat. *solùm interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valeat intelligi*: porrò si aliæ essent censuræ species præter tres modò recensitas, jam manca foret Innocentii III. responsio, ejusque responsioni similis, qui consultus quid nomine Sacramenti intelligatur, responderet eo intelligi Baptismum, Pœnitentiam & Ordinem, quæ sanè responsio incongrua foret & insufficiens. Et verò propositio dogmatica & doctrinalis in jure posita, æquivalet universali; Ergo cùm tres censuræ species recenset Innocentius, idem est ac si diceret, *Omnis censura his tribus continetur.*

Patet 2°. quia censuræ non feruntur nisi in contumaces, ut ad Ecclesiæ obsequium revertantur: Atqui depositio & degradatio feruntur in perpetuum, neque auferuntur post resipiscentiam; Ergo depositio & degradatio totam censuræ definitionem non suscipiunt, nec proinde sunt censuræ.

Idem est de cessatione à divinis; hæc enim primariò decernitur ad manifestandum Ecclesiæ dolorem: & licèt Ecclesia tunc intendat ut reus exteriori hoc doloris apparatu commotus resipiscat,

reipsâ tamen nullam in eum exercet vindictam, neque eum singulariter ferit secùs ac contingit in interdicto etiam locali, quod semper directè & specialiter afficit personas quæ interdicto causam dederunt, ideòque illas ubique arcet à divinis.

Idem denique dicendum de irregularitate etiam ex delicto. Nam 1°. irregularitas omnis primariò constituitur ut indecentia & inhabilitas; censura autem primariò constituitur ut pœna; 2°. censura primariò etiam decernitur ad corrigendos Fideles, non itèm irregularitas, in quâ quis modò peccatorum suorum pœnitentiam agat, humiliter permanere posset; 3°. censuræ per *absolutionem*, irregularitates per *dispensationem* tolluntur; 4°. is est Romanæ Curiæ stylus, ut cui conceditur facultas absolvendi à censuris, ei non censeatur concessa facultas dispensandi ab irregularitatibus; Ergo cùm stylus Curiæ Jus faciat, consequens est irregularitatem distingui à censurâ.

Dividitur 2°. in eam quæ est *ab homine*, & eam quæ est *à jure*. Censura à jure ea est quæ per legem vel statutum fertur generaliter in omnes qui legem fuerint transgressi: talis est quæ decernitur in Can. *Omnis utriusque sexûs*, adversùs eos qui Paschali Officio defuerint. Censura ab homine ea est, quæ fertur ex causâ & facto particulari in certam ac determinatam personam, sive hæc Judici cognita sit, ut cùm nominatim excommunicatur Petrus, nisi inter mentem satisfaciat; sive sit incognita, ut cùm dicitur, excommunicatus esto qui talem incendiarium cognovit, nisi post ultimam monitorii promulgationem, eumdem declaret. Alia fuit olim species censuræ ab homine quam generalem vocabant: sed hæc obsolevit.

Differunt eæ censuræ; 1°. quòd censura à jure semper liget transgressores donec lex illam decernens abrogetur; censura verò ab homine eos quos necdum ligavit, ligare jam non possit, statim ac Superior qui eam tulit potestate suâ, volens vel

nolens spoliatus est : unde si quis excommunicatus sit sub conditione, *nisi intra sex dies revelaverit*, & Judex ante terminum elapsum moriatur, non incurrit censuram etsi non revelet; quia Superior censuram ab homine fert non ut legislator, sed ut Judex; porrò Judicis autoritas eodem mortuo vel amoto aufertur; 2°. quòd censura ab homine, semper reservata sit, non autem quæ est à jure, nisi reservatio exprimatur, de quo infrà; 3°. quòd censura à jure eos etiam ligare possit qui legislatori subjecti non erant, quo tempore censura primùm lata est; censura verò ab homine, eos solùm afficiat qui legislatori subjecti erant cùm censuram tulit: quia censura ab homine fertur per modum imperii, imperium autem ad præsentes solùm dirigitur.

Dividitur 3°. censura in eam quæ est *latæ*, & eam quæ est *ferendæ sententiæ*. Prior ea est quæ contrahitur ipso facto, seu solâ criminis admissione, absque aliâ Judicis sententiâ. Posterior, quæ etiam dicitur *comminatoria*, ea est quam Superior comminatur infligendam, sed quæ non incurritur, nisi nova accedat Judicis sententia.

Signa censuræ *latæ sententiæ*, sunt 1°. particulæ istæ vel similes, *ipso jure*, *eo ipso*, *statim*, *mox*, *illico latæ sententiæ*; 2°. verba præsentis aut præteriti temporis, v. g. *excommunicatur*, *suspendimus*, *suspensus est*; *noverit se excommunicatum*; 3°. verba temporis imperativi, ut *excommunicationi subjaceat*, nisi mandatum hoc ad inferiorem Judicem dirigatur, cui committatur officium aliquem censurâ percutiendi. In dubio an verbum sit imperativi vel optativi modi, habendum est pro imperativo, quia ex jure lex imperat, non optat; unde hæc forma, *anathema sit*, videtur esse latæ sententiæ : quia vox *anathema sit*, in Conciliis, ac præsertim in Tridentino tam frequens, usurpari solet contra Hæreticos quorum errores ipso facto censuræ subjici voluit Ecclesia. Certum tamen est in his spectandum esse usum, & intentionem legislatoris.

Censura *ferendæ* est *sententiæ*, 1°. cùm exprimitur verbis futurum indicantibus, v. g. *excommunicabitur*; 2°. cùm legislator hâc utitur formulâ *sub interminatione anathematis*; 3°. cùm alicui præcipi videtur ut censuram ferat, his aut similibus verbis, *jubemus*, *volumus suspendi.* In dubio judicandum est censuram non esse nisi ferendæ sententiæ; quia ex Reg. 49. in 6. *in pœnis benignior interpretatio facienda est.*

Dividitur 4°. censura in justam, & injustam; validam, & invalidam, seu nullam; quæ divisio respicit solùm censuras ab homine; cùm omnis censura à jure seu à canone, semper justa sit, utpotè quæ sit vera lex. Censura *justa*, ea est quæ undequaque legitimè lata est, ità ut nihil ei qui ipsam tulit exprobari possit. Talis est quæ fertur, 1°. ab habente potestatem; 2°. in hominem subditum; 3°. ex causâ sufficienter probatâ; 4°. servato juris ordine substantiali & accidentali. Hæc censura semper valida est in foro exteriori, sed aliquando potest invalida esse coram Deo, ut si feratur adversùs eum qui juridicè convictus fuit de crimine quod reipsâ non admisit. Censura *injusta*, ea est cui deest aliqua ex quatuor conditionibus mox enumeratis; & hæc duplex est, injusta valida, & injusta invalida. *Injusta valida*, ea est cui deest aliquid accidentale, nihil verò eorum quæ essentialiter requiruntur: talis ea est quæ fertur ab habente potestatem, ob sufficientem causam, sed ex malo motivo, aut neglecto juris ordine accidentali, ut si non præcesserit trina monitio canonica, vel una pro tribus. *Injusta* & simul *nulla*, ea est cui deest aliquid essentiale, sive ex parte Judicis qui careat jurisdictione; sive ex parte subjecti, cujus culpa vel evidenter nulla sit, vel non sufficienter probata; sive ex parte juris, cujus ordo substantialis neglectus fuerit, ut si nulla præmissa sit monitio.

Circa divisionem hanc, hæc in praxi tenenda.

1°. Censura simpliciter injusta, seu, ut loquitur

In 4. dist. 18. q. 2. a. 1. S. Thomas *injusta ex parte excommunicantis, qui v. g. ex irâ vel odio excommunicat*, ut formalitates accidentales omittit, *nihilominus habet effectum suum*, & verè ligat, unde qui in tali statu celebrat, *pœnas Canonum incurrit, & irregularis efficitur, ut communis omnium consensus testatur, nec de hâc re dubium esse potest.* (Sayr. lib. 1. c. 17. n. 8.) Et verò id expressè docuerunt S. Gregorius Magnus, Hom. 26. in Evang. ubi sic: *Is qui sub manu Pastoris est, ligari timeat, vel injustè.* Et Urbanus I. his verbis: *Valdè timenda est sententia Episcopi, licèt injustè liget aliquem, quod tamen summoperè prævidere debet*: unde manavit hoc Juris axioma: *Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est.* (Can. 1. 11. q. 3.)

2°. Censura injusta defectu causæ sufficientis ex parte excommunicati, quæ sic injusta est, ut verè sit nulla, aut est evidenter nulla, ut quando *lata est post appellationem legitimam, continetve errorem intolerabilem, ut si diceretur, Excommunico te, quia credis in Deum; & in his duobus casibus*, censura nec coram Deo ligat, ut evidens est, nec coram hominibus, quia nullitas ejus à nemine indubium revocari potest, utpotè vel jam demonstrata ab accusato, vel aliunde notoria. (S. Bonav. l. 4 part. 2. dub. 1.) Vel hæc censura licèt à parte rei nulla, non est tamen evidenter nulla, & tunc is in quem lata fuit, tenetur sub peccato quærere alia juris remedia: putà ad Superiorem recurrere; aliàs peccat, non præcisè quia non paret sententiæ invalidæ, sed quia non paret Ecclesiæ, quæ præcipit ut sic censuratus utatur remediis jure præscriptis.

Quòd si remedia invenire non possit, quia juridicè probatur nocens, tunc debet 1°. humiliter sustinere censuram, ut *humilitatis meritum compenset excommunicationis damnum*, (S. Thom. Ibid.) cavendumque nè tumidè insurgat in Superiores, quia alioqui justâ mereretur ob contemptum suum censurâ percelli, qui *injustè nonnunquam* ligatus erat, prout fusè ostendit Nicolaus I. in Epist. 10. Debet 2°. in foro exteriori

abstinere ab iis omnibus quæ verè excommunicatis prohibita sunt, quia, ut docet Cabassut. *verè ac justè puniri posset etiam apud Deum, propter peccatum scandali* quod *palàm* exhiberet resistendo Superioribus, quorum sententia vel habetur pro justâ, vel nondum iniquitatis juridicè convicta est. *Lib. 5. Theor. v. 10. n. 12.*

Censeo tamen hominem contra quem censura materialiter injusta lata est, posse privatim, vel coram iis qui innocentiam ejus perspectam habent, & secluso scandalo functiones suas obire, Missam celebrare, atque adhibitâ eâdem cautione excipere confessiones, si Pastor sit: 1°. quia talis condemnatus, verè & coram Deo innocens est; Ergo in eodem est statu coram Deo, ac si non fuisset ab hominibus per malitiam aut errorem notatus; 2°. quia non magis tenetur homo ille sententiâ contra se latâ, quàm teneatur quis ad solvendam alteri pecuniam, quam ipsi in rei veritate non debet, licèt, ad solutionem hanc in judicio ex falsorum testium depositione condemnatus fuerit: Atqui is non tenetur; Ergo nec ille. Hinc inferes per hanc excommunicationem non privari hominem communibus Ecclesiæ suffragiis: tùm quia non est verisimile potestatem hanc quæ in destructionem esset, à Deo Ecclesiæ fuisse concessam; tùm quia hoc reverâ non intendit Ecclesia, utpotè quod nec ad bonum commune, nec ad bonum illius qui condemnatur, utile sit.

Dividitur 5°. censura in reservatam: & non reservatam, gravem, & minùs gravem, de quibus infrà.

CAPUT SECUNDUM.

De causâ efficiente Censurarum.

SUppono 1°. Christum nullam per se instituisse censuram: 1°. quia instituere censuras est determinare quando & quibus bonis spoliari debeant hi aut illi peccatores: nullus porrò assignari potest

Scripturæ locus qui Christum id præstitisse dicat; 2°. quia in censuris nihil est quod ab Ecclesiâ mutari non possit, unde multa olim fuerunt in usu quæ nunc non sunt, & vicissim : porrò quæ jure divino constituta sunt, vel mutari nequeunt, vel non nisi in casu aliquo admodùm singulari.

Nec nocet id Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus.* Quia si Christus eo loci veram excommunicationem instituisset, omnes prorsùs qui Ecclesiæ præceptis rebelles sunt, essent jure divino excommunicati; nec magis liceret cum peccatoribus qui Ecclesiam spernunt, communicare in divinis, quàm cum ethnicis: Atqui hæc prorsùs absurda sunt; Ergo. Itaque cùm addat Christus, *quæcumque alligaveritis super terram, &c.* innuit, se potiùs dare facultatem censuras instituendi, quàm eas à se institui; unde præcipit non in particulari, sed in generali solùm, ut qui Ecclesiam non audierint, vitentur ab aliis juxta gradum & modum separationis ab Ecclesiâ faciendæ; Ergo ipse separationem hanc in tali gradu & modo per se non facit; Ergo nec instituit censuras in specie.

Ad Tit. 3. Jubet quidem S. Paulus *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem* devitari. Sed nihil inde : quia is Pauli textus intelligi potest de obligatione naturali vitandi eos qui nobis damni causa esse possunt, quales sunt præsertim Hæretici, quorum *sermo ut cancer serpit.* *II. Cor. 2.* Hinc idem, I. Cor. 5. non minùs acriter præcipit ut vitetur Christianus quisquis *est fornicator, aut avarus, aut ebriosus, & cum ejusmodi nec cibum sumere* permittit; & tamen nemo dixerit peccatores penè omnes à S. Paulo excommunicatos fuisse. Adde id quod est institutionis Apostolicæ, non ideò esse institutionis divinæ; Apostoli enim multa fecerunt ut Prælati & Judices, quæ Christus per se & speciatim non instituerat. Sic S. Paulus, I. ad Timot. 3. bigamos vult esse irregulares, non quia irregularitatem hanc instituerit Christus, sed quia ejus instituendæ facultatem Apostolis concesserit.

Suppono 2°. posse Ecclesiam instituere & ferre censuras; prout ipsa definiit contra Wiclef. Hus, & Lutherum. Patet id ex his Christi verbis: *Quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum & in cælis;* & Matth. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis, &c.* Unde sic: Censuræ pœnæ quædam sunt quæ decernuntur in foro exteriori, & spiritualiter ligant: Atqui Christus citatis verbis Ecclesiæ potestatem dedit tales ferendi pœnas. Ad id enim sufficit ut in his textibus agatur de pœnis, de pœnis fori contentiosi, & de pœnis quæ animam ligent: Atqui hæc omnia constant. Nam 1°. agitur de pœnis: agitur enim de vinculo quo quis ligatur; 2°. agitur de pœnis exterioris fori: de iis enim agitur pœnis quæ sequuntur denuntiationem Ecclesiæ factam, & quæ ità publicæ sunt, ut qui eas incurrit, habendus sit ut *publicanus*; 3°. agitur de pœnis quæ animam ligant: pœnæ enim merè exteriores non ligarent in cœlo, ut ligant pœnæ de quibus agitur in citatis locis. Hinc S. Augustinus: *Spiritualis pœna est*, inquit, *quâ fit quod scriptum est; Quæcumque ligaveritis in terrâ, &c.* Matth. 16.

Confirm. Respublica Christiana eam habet potestatem, quæ civili etiam Reipublicæ non deest: Atqui potestas privandi subditos bonis Reipublicæ communibus, nulli politicæ Reipublicæ deest; Ergo nec Ecclesiæ: jam verò talis potestas per censuras exercetur.

Dices: Ecclesia nihil habet potestatis ad destructionem: Atqui potestas ferendi censuras quæ consistant in privatione bonorum spiritualium, est in destructionem; sic enim anima diabolicis incursibus aperta foret.

R. neg. min. Hæc enim potestas, neque est in destructionem Fidelium, cùm ab iis sequestretur graviter lapsus, nè modicum fermentum totam massam corrumpat; neque in destructionem ipsius excommunicati, quia punitur ad coërcendam ejus contumaciam, & ut *spiritus salvus fiat*; sic pœnitentia

quæ fortè Apostolis, Matth. 18. concessa est, quo tempore nondum erant Sacerdotes. Imò sunt qui velint facultatem ferendi censuras posse committi Monialibus : sed quidquid sit de jure extraordinario quod quidem Abbatissæ Fontis-Ebraldi à Clemente VII. concessum fuisse existimant, neque conveniens, neque decens esset, ut censurarum dispositio feminis committeretur.

Facultas censuras ferendi, acquiri potest 1°. præscriptione, ab iis scilicet qui aliis aliquâ ratione præsunt, ut populis Parochi, Canonicis Præpositi. Porrò qui facultatem excommunicandi præscripsisset, non ideò alias censuras ferre posset, quia in præscriptione non valet argumentum à simili. Ad hanc verò præscriptionem requiritur tempus 40. annorum cum titulo colorato, ut patet ex c. 15. *de præscript.* Sinè titulo autem tempus immemoriale, juxta c. 1. hoc tit. in 6.

2°. Consuetudine, quia consuetudine acquiritur jurisdictio : unde olim Archidiaconi quidam per se aut per Officiales suos censuras ferebant.

3°. Privilegio, quale olim Canonicis Carnotensibus concessum erat, ut nemini liceret eos quos excommunicatione vel interdicto feriissent, absque præmissâ ab iisdem congruâ satisfactione absolvere. Ceterùm nil mirum, si hisce modis compararetur potestas decernendi censuras, hæc enim reipsâ tunc emanat à S. Pontifice vel Ecclesiâ, quæ permittit ut qui diù censuras tulit, aut easdem ferre consuevit, in hoc usu perseveret, ut firma & certa sit jurisdictio ecclesiastica.

C. 23. de verb. sign.

Quæres an possit quis finitâ suâ delegatione ferre censuram, & an delegatio expiret morte delegantis.

R. ad 1. non valet censura ab eo lata ad quem pervenit delegationis suæ revocatio, qui jam caret jurisdictione. Quòd si censuram ferat antequam revocationis notitiam habere potuerit, valebit censura, nisi delegans expressè contrarium intendat; quod nisi apertè constet, nunquam præsumi debet.

R. ad

R. ad 2. delegationem finiri per mortem naturalem aut civilem delegantis, qualis est ejus captivitas, nisi res sit inchoata per citationem legitimam.

CAPUT TERTIUM.

De Conditionibus ad Censuram requisitis.

EX his conditionibus aliæ requiruntur ut censura licita sit, aliæ ut valida. Rursus aliæ se tenent ex parte ferentis censuram; aliæ ex parte tum causæ, tum illius in quem fertur; aliæ ex parte formalitatum quæ in censurâ ferendâ servari debent.

Fatentur omnes, ut quis licitè censuram ferat; requiri 1°. ut ab omni pravo effectu liber sit; 2°. ut immunis sit à censuris, iisve impedimentis quæ licèt censuram non irritent, efficiunt tamen ut illegitimè feratur; 3°. ut servet formalitates, quæ licèt essentiales non sint, Jure tamen præscribuntur, & de quibus infrà; 4°. ut peccato non ità gravi graviorem censuram non irroget: multa enim in rigore licent, quæ tamen non expediunt.

Certum est etiam ut quis censuram validè ferat; præcipuè desiderari; 1°. ut jurisdictionem habeat, eamque minimè impeditam seu appellatione legitimâ, seu voluntate Superioris, seu excommunicatione majori, de quâ infrà.

2°. Ut qui fert censuram, non ferat eam in propriâ causâ; tùm quia id *sacris regulis prohibetur*; tùm quia *nullus unquam* potest *accusator simul esse & Judex vel testis*, ex c. 1. IV. q. 4. tùm quia magna hîc esset inæqualitas, magnaque aliis inureretur injuria, si quis pro se contra alterum statueret quidquid vellet. Licet tamen propriâ in causâ censuris uti: 1°. si id fiat per modum defensionis in eum qui violentiam infert, quia vim repellere licet; 2°. ubi causa tam publica est ac manifesta, ut nec negari possit, nec ullo examine indigeat.

Cap. 27. xxiii. q. 4.

Quæres an valeat censura lata ex metu gravi, qui

libertatem non tollat. R. affirm. qui actus ex metu gravi factus, jure naturali validus est, utpotè qui simpliciter voluntarius sit; Ergo validus manet, nisi jure positivo irritetur: Atqui nullum est jus positivum quod irritet censuras à Judice per metum coacto latas. Irritavit quidem Ecclesia absolutiones censurarum metu extortas; sed nullibi irritavit censuras ex metu prodeuntes; sive quia sæpiùs vis infertur ad obtinendam censuræ absolutionem, quam ad ejus irrogationem; sive quia irritatio absolutionis ex metu datæ, vergit in favorem ecclesiasticæ potestatis, cujus vis enervatur, si Judex censuram quam justè tulit, per vim auferre cogatur; non autem enervatur ecclesiastica potestas ex eo quòd Judex, suppositâ causæ gravitate, cogatur ferre censuras, sed magìs roboratur. His præmissis, sit

---

ARTICULUS PRIMUS.

Quam ob causam ferri possit Censura.

Circa causam censuræ quatuor quæruntur: 1°. an grave ad eam requiratur peccatum; 2°. an debeat esse exterius; 3°. an consummatum; 4°. an proprium.

Dico 1°. Ad censuram prærequiritur peccatum, grave ad gravem, veniale ad leviorem.

Prob. 1. pars. Censura est pœna ecclesiastica: Atqui talis pœna, ut justa sit, supponit culpam; Ergo.

Prob. 2 pars. Censura pœna est & medicina: Atqui pœna culpæ, & medicina morbo proportionari debent. Unde c. 41. XI. q 3. dicitur: *Quia anathema est æternæ mortis damnatio non nisi, pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.*

Objiciuntur duo: 1°. Excommunicatio minor gravissimum est malum, cùm excludat à Sacramentorum participatione: Atqui tamen ea incurritur ob peccatum veniale; 2°. si pro levi culpa non posset gravis decerni censura, peccarent Prælati qui rem-

indifferentem, v. g. nè quis comam nutriat, aut tabernam ingrediatur, sub excommunicationis pœnâ prohibent, falsum consequens.

R. ad 1. excommunicationem minorem pro pœnâ levi haberi, tùm quia facilè, & ab omni Sacerdote approbato auferri potest; tum quia rarò admodum contrahitur, & tunc solùm, cùm quis communicat cum excommunicato denuntiato.

Ad 2. dico non posse Superiores rem quæ tùm in se, tùm inspectis omnibus circumstantiis levis sit, præcipere aut prohibere sub gravi censurâ: secùs si res ea licèt alioqui in se levis, gravis fiat ob circumstantias, v. g. ratione scandali, aut periculi nè culpa levis viam sternat ad culpam graviorem. Sic porrò se habent nutritio comæ & popinarum ingressus, quarum fuga multùm conducit ad sanctiorem Cleri disciplinam, qui finis est ab Episcopis intentus.

Ex his sequitur, quoties aliquid à lege vel ab homine vetatur aut præcipitur sub gravioris censuræ pœnâ, hanc legislatoris aut superioris esse intentionem ut transgressores obliget ad mortale, etiamsi alias res de se mortaliter mala non sit. Unde peccat mortaliter qui facit aliquid prohibitum sub pœnâ censuræ etiam simpliciter comminatoriæ. Quis enim putet legislatorem pro re quam ad bonum commune quasi indifferentem judicat, gravem censuram comminari?

Quæres 1°. an multi qui vineam devastassent, ità ut tamen eorum nemo tot uvas abstulisset, quod ad peccatum mortale sufficerent, subjacere possint gravi censuræ, contra eos qui non restituerent latæ. R. affirm. idque etiamsi non uno consilio, sed independenter à se invicem, grave illud damnum intulerint; modò gravitatis ejus notitiam habeant. Ratio est, quia etsi singuli venialiter peccaverint, uvas furando, verum tamen est grave illatum fuisse damnum proximo, quod quidem reparari nequit, nisi singuli restituant.

Quæres 2°. an Titius qui acum abstulit sartori qui inde grave damnum passus est, incidat in censuram contra fures latam. R. In hâc materiâ, in quâ ter-

mini rigidè sumuntur, aliud est fur, aliud iniquus damnificator: Unde si censura solùm lata sit in fures, Titius cujus furtum non est nisi veniale, gravi censuræ non subjacebit; cui profectò subjaceret, si in damnificatores iniquos lata esset; quia gravis est & iniquus damnificator.

Dico 2°. Probabilius est peccatum internum ut tale, non esse censuræ materiam. Ratio est 1°. quia ea tantùm peccata censuris subjici possunt, de quibus Ecclesia judicare potest: Atqui de internis judicare non potest Ecclesia. *Nobis*, ait Innocentius III. *datum est de manifestis tantummodò judicare*; de internis

34. De Conc. verò judicat *qui scrutator est cordium.* Atqui hinc fluxerunt hæc juris axiomata: *Non habent latentia peccata vindictam*, c. 23 32. q. 5. & *Cogitationis pœnam nemo patitur*, c. 4. dist. 1. *De pœnit.* 2°. quia pœna exterioris fori, pro culpâ solùm exteriori decerni potest: Atqui censura est pœna exterioris fori; 3°. quia censura ad eum debet modum ferri quem indicavit Christus, cùm ipsius ferendæ potestatem Ecclesiæ concessit: Atqui indicavit Christus censuram pro exteriori solùm culpâ ferri debere; pro culpa neque quæ Ecclesiæ delata fuisset, aut saltèm deferri posset, quamque qui ejus reus esset detestari nolens, ut ethnicus haberetur.

Obj. 1°. Qui hæreticè sentiunt de aliquo fidei articulo, variis in Conciliis excommunicati sunt. Sic in Concilio Gangrensi: *Si quis jejunia Ecclesiæ pu-*

Circa an. 324. *taverit esse contemnenda, perfectam in suâ conscientiâ judicans esse rationem, anathema sit.* In Concilio To-

An 400. letano I. *Si quis dixerit, vel crediderit Christum innascibilem esse, anathema sit*; ubi actus interior credendi, contra exteriorem expressè distinguitur, & utrique decernitur anathema.

R. neg. ant. Etvero in Concilio Gangrensi non agitur de existimatione purè interiori, quam nunquam cognovisset Ecclesia, sed de eâ prout in actum exteriorem prodibat. Ibi nempe sermo est de Eustathianis Hæreticis, qui jejuniis ab Ecclesiâ imperatis

certa quædam à se inventa jejunia præferebant; quod sine actu exteriori non fiebat. Quòd spectat ad Synodum Toletanam, 1°. dici potest particulam *vel*, sumi pro conjunctivâ *atque*, quæ in aliis ejusdem Concilii anathematismis legitur. Certè sicut ad incurrendum anathema non satis est ut quis dicat, nisi credendo dicat, ità non satis est ut interiùs credat, nisi aliquo modo credulitatem ostendat; 2°, dici potest hîc damnari non eos solùm qui verbis, sed & eos etiam qui factis docent & ritibus; hoc enim est *credere* in foro & facie Ecclesiæ. Eo sensu ibi damnantur *qui astrologiæ existimant esse credendum*.

Obj. 2°. Omissio pura est actus interior: Atqui quædam sunt omissiones quas sub pœnâ censuræ prohibet Ecclesia. Sic qui non revelat fulminato monitorio, anathemati subjacet; Ergo.

R. in omissione actûs debiti duo reperiri, nempè actum interiorem qui omissionis causa est, & ipsam omissionem quæ exteriùs manifestatur. Omissio in se sumpta non punitur, sed prout exteriùs innotescit: unde si quis omittere vellet, & tamen non omitteret de facto, nullam pro malâ hâc voluntate censuram incurreret.

Obj. 3°. Ideo non posset Ecclesia contra actus merè internos censuram decernere, quia in ipsos nullam habet jurisdictionem; Atqui hoc ad minus dubium est, ut patet ex dictis, ubi de Legibus, c. 5.

R. dist. min. Ecclesia habet jurisdictionem directivam in actus interiores, C. jurisdictionem coactivam, N. actus enim interiores sunt extra objectum potestatis vindicativæ quæ cùm à Christo societati sensibili tradita fuerit, non alio quàm sensibili modo exerceri potest, adeoque in res purè insensibiles cadere nequit.

Ex his principiis quidam possunt casus resolvi: 1°. itaque censuras incurrit, qui exteriùs licèt occultè, crimen sub censurâ prohibitum committit, v. g. clam legendo libros prohibitos; hoc enim peccatum non nisi per accidens occultum est, & ex naturâ

suâ habet quòd manifestum fieri possit; 2°. easdem censuras non incurrit qui ponit actum quidem exteriùs malum, sed tamen eâ carentem malitiâ quæ sub censurâ prohibetur. Unde qui ex necessitate laborat die festâ, quod vetitum est in eo loco sub censurâ, à censurâ liber est: sic quoque qui exteriùs, sive metu, sive aliter profert hæresim, quam corde non tenet, non subjacet censuræ contra Hæreticos latæ; 3°. nec incurritur censura si actus exterior ab actu interiori malo procedat, modò eum non plenè, sed ambiguò significet. Hinc qui manducat carnes die veneris, quia hæreticè judicat abstinentiam ab Ecclesiâ præcipi non potuisse, non subjacet censuræ contra Hæreticos latæ, nisi aliunde errorem suum manifestet: comestio enim carnis in die jejunii non est sufficiens hæreseos signum.

Dico 3°. Ad incurrendam censuram requiritur effectus completus quem legislator intendit prohibere.

Prob. Tùm quia lex non ligat nec operatur ultra intentionem legislatoris, de quâ ex verbis constare solet; tùm quia odia restringi decet.

Hinc 1°. si lata sit censura contra homicidas, qui homicidium attentavit, sed non perficit ob impedimentum quodcumque, censuram non incurrit. Hinc 2°. censura sub conditione lata v. g. in eos qui domum deprædati sunt, nisi restituant intra mensem, non nisi finito termino incurritur ut incurretur tamen hoc tempore, etiamsi reus forum mutet; quia per Judicis sententiam præventus est. Hinc 3°. si non solùm actio, sed & conatus ejus sub censurâ prohibeatur, incurretur censura, quia actio jam completa est, quantùm lex requirit. Sic Parisiis reservata est sodomia & bestialitas, *actu per se, ad id ducente tentata*; unde etiam qui ad duellum provocant, illudve acceptant, sunt ipso facto excommunicati, etiamsi non sequatur conflictus. Hinc 4°. non omnis censura ob quodlibet voluntarium etiam ad mortale sufficiens incurritur: plus enim requiritur voluntarii, cùm lex

ait, *Qui temerè hoc fecerit*; *qui hoc ausus fuerit*; *qui scienter vel contemptu hoc egerit*, *anathemate obstrictus esto*, quàm cùm lex iis verbis non utitur.

Dico 4°. ad excommunicationem majorem requiritur peccatum proprium, vel committendum, si censura sit à jure; vel jam commissum & perseverans, si censura sit ab homine.

Prob. 1. pars; quia excommunicatio est pœna admodum gravis; & quidem de se medicinalis; Ergo in innocentem & bene valentem ferri non potest.

Prob. 2. pars; quia lex futura dirigit: Ergo censura à jure fertur pro peccatis quæ in posterum committi possent, ut caveantur.

Prob. 3. pars; quia censura ab homine nunquam ferri potest, nisi in contumacem: Atqui non est contumax, nisi qui in peccato perseverat, id est, qui præceptum sibi à Superiore factum contemnit; unde ut dicemus infrà, hujusmodi censura sinè præviâ monitione decerni non potest. Hinc qui officio Paschali defuit, excommunicari nequit, nisi se emendare, vel condignam satisfactionem præstare recuset.

ARTICULUS SECUNDUS.

De subjecto Censuræ.

CErtum est 1°. non posse subjici censuris, nisi qui viator, baptisatus, & doli capax fuerit. Ratio est, quia ille solùm censuris affici potest, in quem Ecclesia jurisdictionem habet, & quem à contumaciâ retrahere potest: porrò talis est solus viator: mortui enim nec secundùm animam subsunt Ecclesiæ foro, nec secundùm corpus capaces sunt emendationis. Aliunde verò non judicat Ecclesia *de iis qui foris sunt*, quales sunt Catechumeni, & magis Judæi & Infideles Aliud est de Hæreticis, qui propter acceptum Baptismum pendent ab Ecclesia. *1. Cor. 5.*

Quòd autem solus viator doli capax censuris subjici possit, patet, quia solus ille capax est delicti &

obligationis. Hinc absolutè loquendo possunt impuberes ligati censurâ non solùm *à jure*, ut fatentur omnes, sed etiam *ab homine*. Communiter tamen eximuntur ab excommunicatione, & à reservatione.

Certùm est 2°. eos solùm censuras incurrere posse, qui subjecti sunt ei à quo illæ feruntur: quia ubi non est subjectio, ibi nec jurisdictio esse potest, & tamen censura sinè jurisdictione ferri nequit. Unde qui exempti sunt ab Ordinarii jurisdictione per privilegium sibi à Papâ concessum, quales esse solent Reges & Reginæ, ejusdem Ordinarii censuris non subjacent. Idem dicendum de Religiosis exemptis, qui in iis casibus in quibus exempti sunt, non contrahunt censuras, etiamsi Superior qui eorum privilegia nescit, eos ferire intendat: in aliis verò casibus non minùs quàm ceteri censuris obnoxii sunt; quapropter si absque Episcopi licentiâ prædicare, secularium Confessiones excipere, absolvere à casibus reservatis præsumant, &c. censuris Episcopi subjacebunt.

Quæres an Superioris sui censurâ ligetur subditus, qui alieno in territorio, vel in loco exempto versatur.

R. 1°. Subditus qui in proprio Episcopi sui territorio deliquit, censuris ejusdem ligatur, etiamsi in alienum territorium fugerit. Ratio est, quia si homo ille plecti non posset in territorio in quo peccavit, crimen ejus maneret impunitum; cùm plecti non possit in alieno territorio ad quod confugit, & ubi nihil admisit quod censurâ puniri possit, ut nunc supponimus, sicque jurisdictio Ecclesiastica sæpiùs eluderetur. Hinc si Parisiis ipso facto incurreretur excommunicatio ab homicida, qui vulnus lethale infligeret Titio, & statim in Diœcesim Carnotensem avolaret, censuram contraheret, quo instanti mors ex vulnere sequeretur. Et id verum est, etiamsi lethaliter vulneratus Parisiis in aliam transferatur Diœcesim, ibique moriatur ex vulnere; quia homicidium, non quidem quoad effectum, sed quoad actionem externam consummatum est in loco ubi

ſub cenſurâ prohibitum erat. Eâdem de causâ qui Petrum lethaliter vulneravit in Eccleſiâ, incurrit cenſuram latam contra eos qui occidunt in Eccleſiâ, etiamſi Petrus in domo ſuâ mortuus ſit. A contrario qui in Eccleſiâ poſitus hominem extra ipſam explosâ catapultâ interimit, non incurrit cenſuram contra eos latam qui in Eccleſiâ occidunt, quam incurreret ſi extra Eccleſiam poſitus eum occideret qui erat in Eccleſiâ. Ratio eſt, quia delictum prioris conſummatur extra Eccleſiam, poſterioris verò intra.

R. 2°. ſubditos qui extra territorium Epiſcopi ſui delinquunt, cenſuris per ejus ſtatuta latis non ſubjacere. Patet id ex c. 2. *De conſtit.* in 6. ubi ſic: *Statuto Epiſcopi quo in omnes qui furtum commiſerint, excommunicationis ſententia promulgatur, ſubditi ejus furtum extra ipſius Diœceſim committentes minimè ligari noſcuntur, cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè*, id eſt cùm maneat impunitus qui non paret, ſeu qui legem tranſgreditur, &c.

Hæc ſecunda reſponſio non impedit, 1°. quominùs Religioſi, ubicumque contra ſuperiorum ſuorum ſtatuta deliquerint, cenſuras ab iis latas contrahant; quia Religioſi, licèt quoad miſſionem limites habeant, non habent tamen quoad juriſdictionem; cùm mundum habeant pro territorio; 2°. quominùs qui in Beneficio non reſident, cenſuris contra abſentes latis ligentur; quia in proprio ſuo territorio ſunt fictione juris, ſecundùm quam cenſetur quis peccare eo in loco ubi non facit id quod ibidem facere debet.

Quæres 2°. an extraneus qui in alieno territorio deliquit, ibidem poſſit cenſuras incurrere.

R. 1°. Extraneus in alieno territorio delinquens contra jus naturale aut commune, poteſt ſubjici cenſuræ, niſi ſatisfecerit. Ratio eſt, quia ex cap. ult. *De foro compet.* ſortitur forum ratione delicti; Ergo quandiù in illâ Diœceſi remanet, legitimè citari poteſt ab Epiſcopo loci, & compelli ad ſatisfaciendum parti læſæ, & ſi contumax ſit, etiam excommunicari.

R. 2°. Extranei, vagi etiam & errantes ligari videntur censurâ per loci statutum latâ : ità multi contra multos. Ratio est, 1°. quia tutior est & probabilior opinio quæ docet, extraneos teneri legibus locorum in quibus vivunt : porrò qui tenentur legibus, subjacent censuris quæ harumce legum violationi annexæ sunt, licèt ob earumdem ignorantiam faciliùs quàm loci incolæ, à censurâ immunes judicari possint ; 2°. quia statutum cui annexa non esset censurâ, haud tamen violari posset sinè peccato ; utique enim peccaret qui in speciali loci alicujus jejunio, carnibus vesceretur ; Ergo statutum illud per se obligat, adeòque si huic annexa sit censura, eam à transgressoribus incurri necessum erit.

Si tamen nollit Superior ut extranei qui in territorio suo versantur, sinè animo ibidem per sex aut ampliùs menses commorandi, censuris à se latis subjaceant ; (quod quidem de iis constare videtur qui opinionem nostræ contrariam scientes & approbantes in Seminariis suis doceri permittunt) tunc dicendum extraneos hisce censuris non subjacere ; quia censuræ non operantur ultra ferentis intentionem.

R. 3°. Censura, si feratur per modum sententiæ, v. g. *Excommunicatus sit ipso facto, qui notitiam habet talis furti nisi revelet*, non ligat eos qui territorium nondum ingressi erant, quo tempore lata est. Ratio est, quia talis sententia fertur per modum præcepti transeuntis : porrò præceptum transiens non cadit nisi in eos qui actu præsentes sunt.

Quod spectat ad extraneos qui jam in Diœcesi essent, cùm talis fertur sententia, credimus eos, si sat diù ibidem morentur ut commodè revelare possint, ad revelandum teneri sub censurâ : aliud esset de iis qui quasi cursim transeunt ; quia repugnat communis opinio, à quâ sinè gravibus causis recedendum non est.

Gibert, p. 389.

Quæres 3°. an qui mandant aut consulunt crimen subjaceant censuræ latæ contra ejusdem executores.

R. 1°. eos non subjici huic censuræ, nisi explicitè

vel implicitè in lege contineantur. Quia in pœnalibus, ut sunt censuræ, stricta debet interpretatio fieri, nec ab uno ad aliud valet illatio; Ergo cùm is qui aliquid fieri mandat aut consulit, non dicatur strictè & propriè illud exequi, pœna in unum lata, non statim ad alium extendenda est. Quòd si censura his aut similibus feratur verbis: *Quicumque fuerit causa talis delicti, qui mediatè vel immediatè, qui per se vel per alium fecerit; sit excommunicatus*; tunc satìs exprimuntur mandans & consulens, ut censuram contraxisse judicentur.

R. 2°. Mandantes etiam in lege contenti, non incurrunt censuram cùm in effectum non influunt, nisi censura feratur adversùs mandantes independenter ab effectu. Ratio est, quia mandans qui in effectum non influit, non est causa operis prohibiti sub censurâ, ut patet ex terminis; Ergo non incurrit censuram, nisi hæc lata sit primariò contra mandantes, ità ut ei vel solo mandato obnoxii fiant, sicut, c. 1. *De homic.* in 6. excommunicatur *ipso facto* qui *quempiam Christianorum per assassinos non solùm interfici fecerit*, sed *etiam mandaverit, quanquam mors ex hoc forsitan non sequatur*.

Hinc liber est à Censurâ, 1°. qui mandatum revocavit, modò sufficienter revocaverit, & revocatio innotuerit mandatario: si enim non innotuerit, communior opinio tenet mandantem ligari censurâ; 2°. qui bono animo consuluit aliquid mali, ut alium retraheret ab inferendo majori malo, putà qui volenti Clericum occidere, suasit ut solùm percuteret; talis enim non influit culpabiliter in effectum sub censurâ prohibitum. Contra verò censuræ obnoxius erit consulens qui malo consilio in effectum influxerit; ad quod sufficit ut hominis jam ad crimen determinati, voluntatem auxerit, eumque impulerit, ut citiùs, ardentiùs & immobiliùs crimen exequeretur. Et hoc quidem cognosci potest, tùm ex confesso illius qui consilium accepit, si tamen dignus sit fide; tùm ex conjecturis, ut si criminis patrator, jam omnia ad

delictum necessaria parasset, nec ejus esset indolis ut verbis meis moveretur.

Quæres 4°. an, & quatenùs idem homo possit pluribus censuris ligari.

R. 1°. posse eundem pluribus subjacere censuris, ejusdem vel diversæ speciei. Ratio est, quia qui jam censurâ irretitus est, potest vel eandem, vel diversam transgredi legem cujus violationi alia annexa sit censura; Ergo potest plures incurrere censuras. Unde si constet Titium *ob duplicem causam excommunicatum fuisse & expressisse tantùm unam in litteris quas super absolutione suâ impetravit;* semper habendus est pro excommunicato, donec secundam ab alterâ censurâ absolutionem obtinuerit.

C. 27. De sent. excomm.

R. 2°. multiplicari censuras, prout moraliter multiplicantur numericè aut specificè transgressiones: quia unicuique transgressioni completæ sua alligatur censura.

Hinc 1°. qui Clericum sæpiùs percutit sinè interruptione morali, unicam incurrit censuram; quia percussio, ut & furtum, cùm certam & indefinitam extensionem non habeat, non censetur moraliter perfici uno aut altero actu, sed tandiu eadem numero reputatur, donec moraliter discontinuetur. Contra verò qui sæpiùs, etiam sinè interruptione, fornicaretur cum eâdem, plures contraheret censuras, quia fornicatio terminum habet definitum in quo consummatur, & qui proinde pluries poni nequit, quin plura numera peccata ponantur.

Hinc 2°. qui uno ictu tres occidit Clericos, tres incurrit censuras; duas verò qui furatur in Ecclesiâ, si censura lata sit in fures & in sacrilegos. Ratio est, quia in occisione trium, triplex numero scelus, in furto autem rei sacræ duplex speciei crimen occurrit. Eâdem de causâ; percutiens eum qui simul Monachus est & Sacerdos, duabus irretitur censuris: quia duas violat leges, aliam quâ præcipitur reverentia debita statui clericali, aliam quâ præcipitur reverentia statui religioso debita; alia enim est Clerici aut Religiosi consecratio.

R. 3°. Qui facit actum ab eodem, vel à pluribus Superioribus eandem habentibus potestatem pluries prohibitum, non incurrit plures censuras, Ratio est, quia censuræ non multiplicantur, nisi multiplicetur contumacia : contumacia verò non multiplicatur, nisi multiplicentur actus, vel leges ; leges verò non multiplicantur, nisi nova imponantur jura : porrò idem Superior, aut plures ejusdem ordinis Superiores nova non imponunt jura, sed unam eandemque legem constituere censentur.

Quæres 5°. an valeat censura in totam Communitatem, Collegium aut Civitatem indistinctè lata.

R. Censura gravis, qualis est excommunicatio *in Universitatem vel Collegium proferri* non potest ; id enim vetuit Innocentius IV. quia *nonnunquam contingeret innoxios hâc sententiâ irretiri.* Quòd si objicias Communitatem totam ob alicujus delictum suspendi aut interdici posse ; ergo etiam & excommunicari : respondet S. Thomas, *quòd suspensio non tanta pœna est, quanta excommunicatio, quia suspensi non fraudantur Ecclesiæ suffragiis, sicut excommunicati, unde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, sicut & totum Regnum ponitur sub interdicto pro peccato Regis ; & ideo non est simile de excommunicatione & suspensione.* Imò suspensio hæc quædam est delinquentium pœna, quâ ad bonum revocantur, videntes etiam innoxios propter se gravari.

In addit. q. 22. a. 3. ad. 2.

ARTICULUS TERTIUS.

De formâ Censuræ.

FOrma censuræ sunt ritus essentiales aut accidentales qui in ferendâ censurâ servari debent. Ex iis alii præcedunt censuram, ut monitiones ; alii comitantur, ut signa quæ censuram exprimunt; alii subsequuntur, ut denuntiatio. De iis seorsim agendum.

SECTIO PRIMA.

An ad Censuras prærequiratur monitio.

MOnitio est declaratio à Superiore facta; quòd qui tali legi vel sententiæ non obedierit, talem pœnam incurrat vel incurrere mereatur. Si Superior moneat per ipsam legem, monitio vocatur *solemnis*. Si moneat per sententiam, seu nominatim, seu non expresso nomine, ut fit in Monitoriis; tunc vel omnes servat juris formalitates, & monitio vocatur *canonica*; vel easdem non servat, & monitio vocatur *non canonica*.

Certum est in censuris, quæ ipso facto à jure vel statuto decernuntur pro peccatis futuris, semper reperiri idoneam monitionem: quia jus ipsum satis admonet; lex enim semper clamat. In his ergo casibus nulla monitio ab ipsâ lege distincta requiritur, nisi lex novam monitionem præscribat, ut in Clem. unic. *De statu Monach.* excommunicantur ipso facto qui visitationes impedire præsumunt, nisi moniti resipiscant.

Tota ergo quæ hîc movetur difficultas, ad duo hæc reducitur: 1°. an censura quæ fertur per modum sententiæ pro delicto præterito, decerni possit ipso facto incurrenda sinè præviâ admonitione; v. g. an valeat hæc sententia, *Excommunicamus eos qui habitus sexûs sui mutaverunt*; an verò dicendum sit, *Excommunicamus prædictos, nisi condignè satisfaciant*; 2°. an cùm lex censuram ipso facto non infligit, sed comminatur, possit censura ferri sinè novâ monitione. Sit

CONCLUSIO I. Ad censuras quæ pro delictis præteritis feruntur, essentialiter requiritur monitio; non tamen canonica.

Prob. 1. pars. Ille ritus in ferendis censuris servari debet, quem præcipiunt aut graviter insinuant Scripturæ sacræ: Atqui talis est monitionum usus. Nam Matth. 18. ait Christus: *Si Ecclesiam non*

audierit , sit tibi sicut ethnicus ; & ad Titum 3. ait S. Paulus : *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita* : Atqui ii textus clarè insinuant eos solùm sicut ethnicos haberi debere , qui ab Ecclesiâ moniti , eidem parere detrectant ; imò hic præceptum verum saltèm aliquo sensu agnovit antiquitas , ut patet ex Concilio Rothomagensi an. 1118. ubi sic: *Statuimus ut* qui decimas dare recusant , *secundùm Domini præceptum admoneantur semel , secundò , & tertiò : qui non emendaverint , anathematis vinculo feriantur.* C. 5. XVI. q. 7.

Prob. 2°. ratione fundamentali quam præbet Concilium Meldense his verbis : *Anathema est æternæ mortis damnatio ; & non nisi pro mortali debet imponi crimine , & illi qui aliter non potuerit corrigi.* C. 41. XI. q 3. Unde sic : Ut quis censurâ feriatur , oportet eum adeo contumacem esse , ut aliter non possit corrigi : Atqui seclusâ monitione nemo potest censeri ità contumax & inemendabilis. Ille enim solùm , omnino contumax & aliter inemendabilis judicari potest , cujus ad sanationem Ecclesia , omnia quæ penès se habet remedia adhibuit : quique ità Ecclesiam spernit , ut ipsi obedire renuat : Atqui cùm Ecclesia nondum aliquem monuit, nec omnia adhibuit remedia quæ penès se habet , nec ille ità Ecclesiam contemnit , ut eam audire renuat ; unde sperari adhuc , & reipsâ fieri potest ut suaviter ac fortiter monitus ad obsequium revertatur , sicut tot aliis contigit ; Ergo. Quòd hîc dictum est de monitione anathemati prætermittendâ , valet pro aliis censuris : nam c. 26. *De appellat.* requiritur monitio ad suspensionem ; ad interdictum verò eadem præcipitur c. 13. *De sent. excom.* in 6.

* Confirm. Censura est pœna medicinalis per se directa ad eruendum hominem è statu peccati ; unde essentialiter discrepat à pœnis puris quæ vindictæ rationem habent : Atqui si valeret censura sinè monitione , jam non esset pœnæ medicinalis eo quo exposuimus sensu , sed esset pœna ut aliæ pœnæ ; imò

primariò esset in vindictam, & per accidens solùm tenderet ad eruendum hominem è statu suo; quandoquidem validè decerneretur contra eum qui jam resipuisset; Ergo.

† Prob. 2. pars. Monitio canonica ea est quæ fit tribus vicibus distinctis, vel unâ saltèm, sed expresso quòd tribus valitura sit: Atqui talis monitio necessaria quidem est, ut censura justè & licitè feratur, non autem ut validè: unde censura quæ aliter feratur, sæpiùs dicitur injusta, nullibi verò invalida; Ergo.

Posset tamen invalida esse censura defectu canonicæ monitionis, si ità jure constitutum esset. Sic ex Decreto Bonifacii VIII. cap. 43. eod. tit. in 6. nullæ sunt excommunicationis majoris, suspensionis & interdicti sententiæ latæ contra *participantes excommunicatis eâ participatione, quæ solùm minorem* excommunicationem *inducit*, si decernantur *monitione canonicâ non præmissâ*. Invalida etiam foret excommunicatio à delegato lata sine monitione canonicâ, si delegans eandem monitionem fieri imperasset, quia delegatus nihil potest ultra intentionem delegantis.

Obj. 1°. Si ad censuræ validitatem requiratur monitio, vel jure divino, vel ecclesiastico: Atqui neutrum dici potest. Non 1. stando enim juri divino, non magis requiritur una monitio quàm trinâ; quæ tamen non requirirur jure divino. Non 2. quia suffragia Ecclesiæ applicantur Fidelibus ex speciali Ecclesiæ dispositione; Ergo si quem iis privari vollet Ecclesia, is illicò privatus erit.

R. ad. 1. neg. min. ad 2. neg. maj. & dico monitionem divino & ecclesiastico jure requiri, quia utroque requiritur contumacia: haud tamen requiri monitionem trinam, quia trinam non expressit Christus ut essentialem, quod satis patet ex Ecclesiæ interpretatione.

Ad id quod additur, dico Ecclesiam disponere quidem de suffragiis publicis, sed juxta formam à

Christo, à Traditione, & à Canonibus præscriptam: unde fit ut iis privare non possit, nisi in casibus sibi concessis; porrò non concessum est Ecclesiæ ut quemquam iis bonis privet, nisi contumacem.

Obj. 2°. Theodosius à S. Ambrosio ritè excommunicatus est, & tamen sinè præviis monitionibus.

R. 1°. ex Ambrosii erga Theodosum agendi ratione nihil posse colligi, quandoquidem quòd eum à sacris abegit mysteriis, hoc Deo divinitùs admonenti fecit, ut ipse testatur Epist. 51. Deus autem in legibus & humanis & divinis positivis dispensare potest.

R. 2°. Theodosium non subjacuisse excommunicationi prout nunc sumitur; sed partiali cuidam, cui obnoxii erant publici pœnitentes, (& huic quidem nec omnino subditus fuit.) *Voluit Deus*, ait S. Augustinus, Serm. 392. *ut Theodosius ageret pœnitentiam publicam in conspectu populi.* & lib. 5. de Civ. c. 26. *Ecclesiasticâ coërcitus disciplinâ sic egit pœnitentiam, ut... pro illo populus orans fleret.*

De celebri & difficili cap. 26. *de Appellat.* vide fusiorem nostram Theologiam, pag. 69. Tom. IV.

Hìc nota, magnum esse discrimen excommunicationem inter & alias censuras: excommunicatio enim nunquam fieri potest, nisi ut pœna medicinalis, adeoque semper supponit contumaciam: at verò suspensio & interdictum aliquando feruntur per modum pœnæ puræ, & tunc non requirunt contumaciam, quia pœna simplex non tam ordinatur ad resipiscentiam peccatoris, quàm ad punitionem peccati, unde & infligitur pro peccato absolutè præterito. Ratio discriminis sumitur ex gravitate excommunicationis, quæ ultimum est Ecclesiæ remedium, adeoque non nisi in contumaces adhiberi potest.

CONCLUSIO II. Probabilius videtur monitionem non esse necessariam, ut actu feratur censura contra eum qui violavit legem censuræ comminatoriam.

Prob. Ibi non requiritur nova monitio, ubi sufficiens reperitur admonitio ex parte Judicis, & suf-

a lege continuo monitus ; eidem non

Obj. Censura quam lex minatur fertur à lege, sed ab homine ; Ergo c habere monitionem ab homine. Prob potest quis à lege excommunicari ipso spretam legis monitionem, unde oriat contra legem; Ergo nec potest quis e ab homine, nisi ob spretam hominis unde oriatur contumacia contra hom

R. neg. utramque conseq. Sicut en quæ censuram ipso facto incurrendam tis spernitur legislator, neque novâ c tione, ut quis contra eum contumax tur ; ità spretâ lege quæ censuram con tis spernitur persona illius qui legem

Fatendum tamen satius esse ut Jude monitionem saltèm unam præmittat; c di ratio suavior est, & caritati conse Licèt autem monitio possit tunc absol cessaria tamen est personæ delinque etiam apud temporis concedendum fendere possit ; neque enim puniri pc crimen confessus est, aut confiteri ren

retur; declaravit se nunquam esse obediturum, quia seclusâ monitione esset quidem talis reus contra Superiorem contumax, non contra censuram; 3°. cùm agitur de iterandâ censurâ. Hinc qui jam excommunicatus est à jure propter Clerici percussionem, non potest iterùm propter idem scelus ab homine censurâ plecti, nisi antè fuerit monitus. Duplex enim pœna duplicem requirit culpam, & duplici censuræ duplex respondere debet contumacia.

Ut intelligantur cetera quæ hùc referuntur,

Quæres 1°. quomodò fieri debeat monitio.

R. eam, ut sit canonica, debere tribus vicibus; vel unâ saltèm vice pro tribus fieri, expresso quòd hæc pro tribus valitura sit. Dixi, vel *unâ saltem vice pro tribus*; nam. c. 9. *de sent excom.* in 6. sic habetur: *Statuimus, ut inter monitiones quas statuunt jura præmitti, Judices sive monitionibus tribus utantur, sive unâ pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla, nisi facti necessitas aliter ea suaserit moderanda*. Ex hoc capite patet aliquot, adeòque duorum saltèm dierum intervallo, monitiones censuram præcedere debere. Sic in monitoriis, quæ veræ sunt monitiones, non profertur excommunicatio, nisi aliquot ab ultimâ promulgatione dies effluxerint; hæc tamen pendent à circumstantiis; fieri enim potest nonnunquam, ut periculum sit in morâ etiam breviore, putà, si Clericus ad supplicium raperetur, vel excitatæ in Ecclesiâ turbæ statim coërceri deberent.

Quæres 2°. utrùm monitio debeat esse personalis.

R. Vel persona cui parantur censuræ, cognita est, vel non. Si cognita non sint, ut contingit in litteris monitorialibus, satis est si monitio fiat in loco publico, unde ad delinquentium notitiam pervenire possit, v. g. in Pronao, ut fit in Galliâ. Si verò reus à Judice cognitus sit, tunc monitio personaliter facienda est; nè in re gravissimâ innocens pro sonte, vel non contumax pro contumaci puniatur; fieri enim posset ut monitio domicilio facta, ad aures nocentis non deveniret.

Excipe 1°. si reus dolo latitet ; quia tamen non præsumitur dolus nisi probetur, res tota seriò à Judice perpendi debet ; 2°. si reus jam semel nominatim citatus fuerit ; 3°. si monitio ad domum facta, ab eo cognita fuerit ; 4°. si denuò subjiciatur censuræ, quia malè absolutus est ; 5°. *si propter appellati aut suorum metum, vel potentiam, intimatio fieri nequeat* ; tunc enim ex Clementinâ 3. *de elect.* satis est ut monitio fiat in loco publico, vel Ecclesiâ, undè *ad appellati, seu procuratoris ejus notitiam possit verisimiliter pervenire.*

Quæres 3°. an etiam exprimi debeat Superior, & pœna quam parat, & nomen illius contra quem agitur.

R. 1°. monitionem fieri debere nomine Judicis: quia non censetur quis contumax, nisi cognoscat imperium Superioris, & Superiorem cui parendum est. Si monitio fiat in alicujus privati bonum, ut vulgò contingit in monitoriis, fieri quoque debet ad hujus privati instantiam; si verò fiat propter bonum commune, tunc ut ex officio suo procedit Superior, sic nomine suo monere & citare potest.

R. 2°. exprimi debere saltèm in genere censuram : neque enim alioqui foret vera contra censuram contumacia. Haud autem necesse est ut monitio hanc in specie censuram exprimat ; cùm is sufficienter sit contumax, qui non paret post indictam sibi in genere censuram : tùm deinde Judicis erit eam decernere quæ contumaciæ reprimendæ idonea magis videbitur.

R. eos qui monentur nominatim exprimi debere, ex. c. 9. *de sent. excom.* in 6. nominatim verò monetur, cujus vel proprium nomen, vel certi unde se agnoscere queat, caracteres exprimuntur. Si agatur de Universitate quæ tota excommunicari nequit, singuli nominatim moneri debent. In interdicto, quod propter noxam unius in Universitatem totam cadere potest, satis est ut ii moneantur qui sunt contumaces, & interdicto causam præbuêre.

Quæres 4°. an monitio in ſcriptis, an cum teſtibus, & per quos fieri debeat.

R. ad 1. ſcripturam ad monitiones neceſſariam non eſſe, quia hoc nullâ lege requiritur.

R. ad 2. monitionem fieri debere *perſonis præſentibus idoneis, per quas ſi neceſſe fuerit, poſſit probari monitio*: idque ſub pœnâ interdicti ab ingreſſu *Eccleſiæ per menſem unum*. Et id verum eſt, etiamſi monitio fiat in ſcriptis; quia jus ſinè exceptione loquitur. *Cap. 48.* de ſent. exc.

R. ad 3. hunc eſſe apud nos uſum, ut monitiones partibus monendis intimentur per Apparitorem regium, qui monitionis exemplar iiſdem tradat. Aliquando etiam monitiones Epiſcopi nomine fiunt ab Eccleſiaſticis; ii porrò partem monitam interpellare debent, ut chirographum apponat ſuum; quaſi ſi renuat, denegationis hujus facient mentionem: tùm omnibus in acta relatis, ſuâque & teſtium appoſitâ ſubſcriptione rei totius *exemplum* ei quem monitum venêre, committent.

Hîc duo notanda: 1°. harumce formalitatum defectu ſententiam non fore invalidam, quia nullibi irritatur in jure; imò c. 48. *de ſent. excom.* ſupponitur valida; 2°. Epiſcopos qui eas omitterent, non ideò interdicto obnoxios fore, quia c. 4. *de ſent. excom.* in 6. ſtatutum eſt, ut Epiſcopi in nullo *caſu interdicti vel ſuſpenſionis pœnam incurrant ipſo facto..., niſi de* ipſis *expreſſa mentio habeatur.*

SECTIO SECUNDA.

De iis quæ Cenſuram comitantur & ſequuntur.

Certum eſt 1°. cenſuras ut proſint, ferri debere modo qui ſenſibilis ſit; 2°. jus nullibi determinare verba quibus eædem cenſuræ ferantur; unde ſive dicas, *Excommunico te*, ſive *Separo te à communione*, cenſura valida eſt; 3°. in cenſuris latæ ſententiæ pro preſenti, aut pro futuro requiri verba quæ determinatè explicent intentionem Superioris;

quia nosse debet qui ligatus, an omnimodè, an partialiter tantùm ligatus sit. Dico in censuris latæ sententiæ; quia certum est 4°. posse Superiorem censuras comminari non exprimendo quas de facto illaturus sit. Jam quæritur an censura ab homine in scriptis proferri debeat; circa quod

C. Cùm medic. 1. R. 1°. *Quisquis excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur.* De sent. exc. *in 6.* *Exemplum verò*, seu ut aïunt, copiam *hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere infra mensem si fuerit requisitus.... & hæc eadem in suspensionis & interdicti sententiis volumus observari*, ait Innoc. IV. in Concilio Lugdun.

Hìc duo notanda : 1°. non requiri ut scriptura hæc fide publici Notarii, testibusque, & sigillo authentico munita sit, quia hoc jus non requirit. Censet tamen Suarez, unum ex his requiri, quia alioqui Judex juridicè probare non posset se sententiam tulisse, quod tamen intendit citatus Canon ; 2°. causam ob quam fertur censura, in specie scribendam esse: unde satìs non fuerit si dicat Judex : *Excommunico Petrum ob contumaciam*, vel *rationabili causâ motus*; sed delicti species singulariter exprimi debet.

R. 2°. Qui formalitates in citato capite *Cùm medicinalis* expressas non servat, mortaliter peccat, & pœnis ibidem expressis subjacet, nisi sit Episcopus, aut legitimam habeat aliter agendi causam. Ratio est, quia qui præscriptas citato capite formalitates non servat, omittit legem quæ est in materiâ gravi, quæque justissimè sancita est, tùm propter reum qui faciliùs novit quam debeat culpam emendare, vel qui faciliùs tueri se potest, si innocens sit; tùm propter Judicem, ut cautior sit ferendâ sententiâ cujus rationem scripto redditurus est, quæque omnium oculis subjici poterit. Et verò ibidem statuitur suspensio *per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ, & divinis officiis*, contra Judicem ; qui legis hujus *temerarius violator extiterit*: porrò pœnâ tam gravis, probat peccatum transgressoris fuisse gravissimum.

Has tamen pœnas non incurrerent, 1°. Episcopi legis prædictæ violatores, quia, ut dixi, Episcopi non subjacent hisce pœnis, nisi quando de ipsis expressa mentio habetur; 2°. nec Prælati Religionum, quibus licentia ferendi censuras sinè scripto concessa est speciali privilegio Romani Pontificis, qui solus in jure communi dispensare potest. Incurrerent verò alii Regulares Prælati quia caput *Cùm medicinalis* absolutè loquitur; nec aliunde debent Regulares quasi ad libitum graves ferre censuras. Incurrerent etiam ii omnes qui sententiam etiam invalidam ferrent; quia citato capite non punitur per se & primariò prolatio censuræ invalidæ, sed omissio modi præscripti. Imò & incurrere viderentur, qui ex bonâ aliquâ fide censuram sinè scripto ferrent: quia ignorantia ejus quod ad proprium officium pertinet, non excusat: & licèt temerarius dicatur in jure qui ex dolo agit, temerarius quoque dici potest, qui præcipitanter agit, nec sciens, nec satis scire volens quo debet modo procedere. Si tamen ea hìc occurreret bona fides quæ peccatum mortale tolleret, non incurrerentur eædem pœnæ, quæ cùm graves sint, nonnisi ob grave peccatum incurri possunt. *Cypr. c. 13.*

R. 3°. Censura sine prædictis scripturæ; vel expressæ causæ formalitatibus lata, non esset invalida; sed statim *& sine difficultate* à Superiore Judicis, relaxanda, prout eodem capite præcipitur.

Censuram sequitur denuntiatio, hoc est, publicatio censuræ quâ quis ligatus est, sive per sententiam Judicis, sive à jure; sed ante denuntiationem juridicam censuræ à jure latæ, præcedere debet sententia per quam Judex juridicè declaret aliquem esse talis criminis reum, unde fit ut contraxerit censuram ex quo crimen admisit.

Ut autem feratur decleratoria hæc sententia, necesse est ut reus citetur & audiatur; *sententia* enim *contra eum lata qui nullo modo citatus fuit, nulla est ipso jure*; idque in crimine etiam notorio locum habet; fortè enim qui criminis postulatur, factum *Cabassut. L. 5. c. 10.*

negabit; aut negabit se cum advertentiâ, aut sine necessitate vel licentiâ operatum esse.

Circa denuntiationem quæritur 1°. an necessariò facienda sit; 2°. à quo fieri debeat; 3°. quinam in eâ faciendâ ritus debeant usurpari. Quâ de re,

Dico 1°. Judex aliquando tenetur ad denuntiationem censuræ.

Prob. ex c. 20. XI. q. 3. *Curæ sit omnibus Episcopis excommunicatorum nomina, tam Episcopis vicinis, quàm suis Parochianis, pariter indicare, eaque in celebri loca posita præ foribus Ecclesiæ, cunctis convenientibus inculcare; quatenùs in utrâque diligentiâ, & excommunicatis ubique Ecclesiasticus aditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur.* Etsi porrò verba hæc *Curæ sit*, non indicant rigorosam denuntiationis obligationem; tunc saltèm eam induci patet, cùm necessaria est denuntiatio; ut quis per confusionem retrahatur à contumaciâ; ut per segregationem à Fidelibus, desinant esse iisdem petra scandali, ut damnum illatum resarciat.

Hæc denuntiatio locum habet etiam in censuris ab homine: neque enim satìs est ut Judex pro tribunali suo publicè coram partibus sententiam tulerit; sed sententiam hanc, vel locis publicis affigi, vel coram frequenti populo secundùm locorum consuetudinem promulgari necesse est.

Dico 2°. Judex non tenetur semper ad denuntiationem faciendam; imò tenetur aliquando ad non faciendam.

Prob. 1. pars; quia caput *Curæ sit*, non importat strictum præcepti genus; & aliunde fieri potest ut ex variis circumstantiis judicetur, plus è denuntiatione secuturum mali, quàm utilitatis.

Prob. 2. pars; quia non licet Judici ad denuntiationem procedere, si reus congruam offerat satisfactionem: tunc enim infamia ejus augeretur contra Ecclesiæ mentem, quæ est salus fontis, & satisfactio condigna.

Quæres an Parochus vel quilibet alius accepto

à Superioribus mandato de faciendâ alicujus excommunicationis denuntiatione, possit eam omittere omnino, aut saltèm differre. De quæstione hâc, quam gravis esse momenti apud omnes constat, hæc statuunt saniores Theologi.

1° Executor seu delegatus qui certò scit sententiam *manifestè injustam esse, eamdem nec potest nec debet executioni mandare: quia talis sententia, utpotè evidenter falsa, ob violatum ordinem qui servari essentialiter debet, non posset denuntiari sinè mendacio & injuriâ gravi, per quam non excommunicatus pro excommunicato, & insons pro sonte haberetur. * *Col. And. deg. ibid.*

2°. Si executori constet sententiam, licèt in rei veritate injustam, eò quòd v. g. lata sit contra eum quem privatâ sententiâ insontem esse novit, secundùm allegata tamen & probata justam esse potest, inquiunt, & debet idem executor Superiori parere, & eam denuntiare. Probant, tùm quia casum hunc solvisse videtur Innocentius III. his verbis: *Etsi sciat executor sententiam quæ sibi a Superiore exequenda committitur, esse injustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat*: tùm quia Judici justitiæ ordinem servanti, & consequenter justè imperanti, parendum est: alioqui occurreret bellum ex utrâque parte justum: Judex enim delegatum justè cogeret ut sententiam exequeretur, delegatus verò justè etiam parere recusaret: Atqui tunc servatus est ut supponitur ordo justitiæ, unde & justum est Superioris imperium; Ergo. *C. 18. De offi. stud. deleg.*

3°. Si sententia sit formaliter injusta, id est lata contra ordinem substantialem juris, & id ignoret ille cui ejus exequendæ provincia demandatur, vel etiam de eo dubitet, tunc in utroque casu quantumvis noverit privatâ sententiâ sententiam materialiter injustam esse, Judici parere debet, juxta laudatos suprà Theologos. Probant id 1°. ex Innocentio III. ibid. ubi sic: *Attendentes quòd non cognitio, sed executio demandatur eidem*; quæ indicant delegati non esse

ut acta processûs examinet, sed ut exequatur imperium Superioris; 2°. quia inferior quoties ei certò non constat mandatum Superioris injustum esse, in ejusdem Superioris favorem judicare debet: Atqui tunc nec certò constat, nec certò constare potest, mandatum Superioris iniquum esse.

Notant tamen iidem Doctores, 1°. delegatum hunc debere ad Superiorem recurrere, ut ei rei totius veritatem indicet, aut saltèm ut à denuntiationis onere per eum eximatur. Unde plurimùm culpandi sunt Officiales & alii qui invehuntur in Parochos, quasi minùs reverenter agant dum non festinant ipsorum promulgare censuras, quas quidem Parochi qui sæpè propioribus oculis res intuentur, per fraudem & calumniam in factis, extortas à deceptis Judicibus esse norunt. Longè æquior ac sanctior fuit Alexandri III. agendi ratio, ut patet ex cap. 5. *de rescriptis*, ubi ait: *Patienter sustinebimus, si non feceris quod pravâ nobis fuerit insinuatione subjectum.*

Eveillon. pag. 394.

2°. Eundem delegatum si sufficienter noverit sententiam secundùm allegata & probata esse injustam; putà quia condemnatur ut nocens qui reverà in processu litis non probatur nocens, tunc non posse eamdem sententiam exequi. Ratio sumitur à contrario: ideo enim suprà dictum est delegatum posse exequi sententiam contra innocentem, quia hæc vel cognoscitur, vel saltèm præsumitur esse justa secundùm allegata & probata: Atqui in præsenti casu sententia non modò injusta est, sed injusta esse cognoscitur per scientiam publicam, quæ ex ipso processu & probationibus desumitur; Ergo.

Dico 3°. Si censura sit ab homine, denuntiatio pertinet ad Judicem qui sententiam tulit, nisi ipse committat alteri curam ejusdèm denuntiationis faciendæ.

Prob. quia Judex jus habet sententiam suam, vel per se, vel per alium exequendi. Idem dicendum quando contracta est excommunicatio ex violatione statuti Episcopalis. Si autem censura sit à jure com:

muni, tunc denuntiatio fieri debet autoritate illius in cujus territorio reus deliquerit.

Denuntiatio vel fit non expresso personarum nomine, ut in sententiis quæ ad monitorium executionem promulgantur; & hæc denuntiatio licet prohibere nequeat quominus Fideles cum excommunicato communicent, quia tunc latet quis excommunicatus sit, efficit tamen ut noverit qui reus est, se in excommunicationem incidisse, adeòque monet ut quàm primùm poterit, absolvi curet. At denuntiatio, quæ fit designatis nomine proprio, aut per distinctivos caracteres personis, efficit ut vitentur excommunicati, & ut cogi possint ad abstinendum rebus sibi interdictis: neutra autem denuntiatio ab alio fieri potest quàm à Superiore habente jurisdictionem circa denuntiandum, aut ab ejusdem Superioris delegato, quantumvis notorium supponatur denuntiandi hominis crimen: ut enim in civilibus non licet unicuique reum etiam notorium punire, sic nec in spiritualibus; denuntiatio autem quædam est pœna infamans.

Ceterùm ex recepto nunc usu, habetur quis pro denuntiatio, cùm lata adversùs eum sententia, in Ecclesiâ coram frequenti populo promulgata est, aut ad Ecclesiæ valvas, pro locorum more affixa. Appositè tamen monet Gibert, excommunicati nomen, & excommunicationis causam ad loca vicina mitti debere quoties periculum est nè excommunicatus eò se transferens, denuntiationem suo frustret effectu. Quòd si excommunicatus ad meliorem frugem redeat, absolutio ejus publicè denuntianda erit, ut Ecclesiæ bonis, & fidelium consortio frui possit. *Pag. 249.*

CAPUT QUARTUM.

De causis ab incurrendâ Censurâ excusantibus.

IGnorantia, metus, necessitas, impotentia, dubium tùm juris, tùm facti, censuræ validitas, consensus læsæ partis, appellatio, totidem sunt causæ

de quibus quæritur an censuram impediant. De invaliditate diximus suprà ; de reliquis hic dicendum.

Quæres itaque 1°. an ignorantia ab incurrendâ censurâ excuset. Quid & quotuplex sit ignorantia, repetendum est ex tract. de Actibus humanis, p. 14.

R. 1°. Ignorantia invincibilis, sive facti, sive juris communis aut privati excusat à censurâ ; unde si quis invincibiliter ignoret abstinentiam à carnibus sub pœnâ censuræ esse tali die prohibitam, immunis est à censurâ, etiamsi carnes comedat ; idem est, si legem cognoscens, inculpabiliter ignoret id quod sibi ministratur carnem esse, aut ex carne. Ratio est, 1°. quia jus ipsum non vult *ignorantes ligari* censuris, nisi *eorum ignorantia crassa fuerit, aut supina* ; 2°. quia ad censuram requiritur contumacia & peccatum mortale : Atqui ubi est ignorantia invincibilis, saltèm alterutrum deest.

Cap 2. De Constitut. n. 6.

Hinc 1° qui ignorantiam habent culpabilem, sed solum venialiter, uti illis contingere potest qui non parum adhibent diligentiæ ut eorum quæ scire tenentur, notitiam comparent, sed tamen in hâc ipsâ indagatione non nihil venialis negligentiæ afferunt; ii, inquam, censuram non incurrunt : quia censura gravis non incurritur sinè peccato mortali : ubi porrò negligentia solùm venialis est, deest peccatum mortale.

2°. Qui sciunt aliquid, v. g. percussionem Clerici jure divino prohibitam esse, sed invincibiliter ignorant idem prohibitum esse jure ecclesiastico, immunes sunt à censurâ : quia censura non incurritur nisi per contemptum & contumaciam contra Ecclesiæ legem : Atqui ubi invincibiliter ignoratur lex Ecclesiæ, ibi nec est contemptus, nec contumacia.

3°. Qui scit rem aliquam jure ecclesiastico esse prohibitam, v. g. ingressum in Monialium claustra, sed invincibiliter ignorat censuram quæ contra delinquentes imponitur, ab eâdem censurâ immunis manet. Ratio est, quia ut aliquis censuram incurrat, necesse est ut monitus fuerit : sed qui pœnam legi

latam ignorat invincibiliter, monitus non fuit. Nec nocet quòd ex Reg. 13. in 6. *ignorantia facti excusat, non autem juris*: hoc enim verum esse potest in foro exteriori, ubi non facilè præsumitur ignorantia juris, præsertim communis; at non idem est in foro conscientiæ. Aliud est de irregularitatibus, utì dicam suo loco.

R. 2°. Ignorantia vincibilis quæ à peccato mortali non excusat, non excusat etiam à censurâ. Ratio est, 1°. quia ignorantia verè vincibilis non immeritò vocatur crassa & supina, quia semper annexam habet gravem in re maximi momenti negligentiam, & aliùnde supinâ laborare dicitur ignorantiâ qui nullam vel qui parvam adhibendæ scientiæ diligentiam impendit: porrò ignorantia crassa non eximit à censuris; 2°. quia vix alioqui in praxi discerni posset quis ad incurrendam censuram requiratur ignorantiæ gradus; 3°. quia incredibile videtur, Ecclesiam nunquam voluisse eam censuris suis plectere negligentiam, quam Deus æternis pœnis punire cognoscitur.

Addo ignorantiam affectatam non excusare à censurâ contra eos latâ *qui scienter aliquid fecerint* vel temerè, vel *consultò*, vel *qui præsumpserint*, *qui contempserint*, *qui temerarii violatores extiterint*. Ratio est, 1°. quia ignorantia affectata pro scientiâ habetur, eique mortaliter æquivalet; 2°. quia ille meritò dicitur temerarius legis violator, qui quasi demisso capite facit id quod suspicatur per legem prohiberi sub gravi pœnâ, non curans, sed potiùs id ignorare volens, ut liberius quod cerebro suo sapit, exequatur; porrò hæc est conditio hominis ex ignorantiâ affectatâ agentis.

Idem est de iis qui agunt ex ignorantiâ non quidem affectatâ, sed ità crassâ ut affectatæ æquipolleat. Qui verò agunt ex ignorantiâ simpliciter crassâ, ab hujusmodi censuris excusari solent: quia lex contra temerarios violatores lata requirit aliquem contumaciæ gradum, qui iis deesse videtur, qui legem, licèt non sinè gravi suâ culpâ, penitùs igno-

rant. Hæc decisio ob communem Theologorum sensum in praxi teneri potest.

R. 3°. Ignorantia concomitans, si verè invincibilis sit, excusat à censurâ. Ratio est, quia actus externus ex ignorantiâ concomitante & invincibili factus, non habet eam malitiam quæ prohibetur sub censurâ.

Hinc à censurâ eximi solet, 1°. qui eam quem invincibiliter credit feram esse vel Laïcum, licèt Clericus sit, occidere paratus diceret: *Quàm lubens occiderem Clericum mihi inimicum, sicut, hunc occido!* (Secùs, si diceret, *Volo hunc occidere, sive Laïcus sit, sive Clericus;* quia tunc occisio Clerici satis voluntaria est.) 2°. qui intendens occidere Joannem Clericum, alium occidit aut ferit Clericum illàc transeuntem, modò tamen satis adhibuerit diligentiæ, nè alium, aut saltèm nè Clericum occideret: contrà verò qui Clericum percutit, ratus se Clericum alium percutere, censuram contrahit; quia ibi occurrit & intentio Clericum percutiendi, & actualis ejus percussio. Eidem censuræ subjacet, qui ebrius Clericum ferit, si advertit aut advertere potuit secuturam ex ebrietate suâ percussionem: nisi ante ademptum per vapores usum rationis sufficientem adhibuerit diligentiam ad vitandam percussionem; quia tunc percussio censenda esset involuntaria.

At, inquies, is quem projecti in Clericum lapidis pœnitet ante percussionem, nihilominus censuram incurrit; Ergo & eam incurret ebrius in casu proposito.

R. neg. conseq. nam effectus lapidis semel projecti impediri nequit; effectus verò ebrietatis multiplici viâ cohiberi valet, ut si ebrius se recludat, si aliis seriò imperet nè se exire permittant.

Ceterùm qui Laïcum percutit, credens huic percussioni annexam non esse censuram, eamdem non incurrit, quia erronea conscientia non inducit censuram, sed Superior legitimus.

Quæres 2°. an qui agit in dubio incurrat censuras. R. Si dubitas an actioni quam faciendam medi-

taris annexa sit censura, eam certò incurris, si reipsâ hæc ei annexa sit; quia & verè peccas, & satis contumax censeri debes, ut qui id facias quod fortè prohibitum est sub censurâ. Si verò dubium versetur circa actionem jam peractam, debes te gerere quasi censuram incurreris, ut infrà dicam agendo de Excommunicatione minori.

Quæres 3°. an metus excuset à censurâ. Nota: metus vel est levis, isque nec à peccato nec à censurâ excusat; vel gravis, & hic vel incutitur in contemptum Ecclesiæ, vel non: quibus positis,

R. 1°. Si res quæ ex metu gravi agitur, prohibita sit solùm jure ecclesiastico, qui eam facit non incurrit censuram. Ratio est, quia qui legem merè humanam omittit ex metu gravi, putà amittendi vitam, famam, fortunas, non peccat; cùm leges humanæ sub tanto incommodo obligare non soleant, ut dictum est Tom. 1. (Aliud erit si metus incutiatur in contemptum Ecclesiæ, quia qui legem Ecclesiæ in ejusdem Ecclesiæ contemptum transgreditur, etiam ex metu gravi, non ideo immunis est à gravi peccato; Ergo nec immunis est à censurâ contra hoc peccatum latâ.)

Hinc infert Navarrus, homicidam post debitam contritionem & confessionem, etiam nondum obtentâ dispensatione, posse Sacrum facere, si probabiliter timeat se homicidii hujus suspectum fore nisi celebret. Idem dicit tùm de excommunicato occulto in simili periculo infamiæ constituto; tùm de Moniali quæ occultissimè in censuram reservatam incidisset: ea enim, inquit, ante moram petendæ absolutionis posset Choro interesse & communicare, cùm aliæ ad id tenentur, si ab iis abstinendo fama ejus & monasterii periclitaretur. Unde sequitur excommunicatum occultum posse sine peccato & irregularitatis metu, audire Sacrum, celebrare, absolvere, &c. ad vitandum grave scandalum, vel infamiam, vel detractionem, vel grave proximi periculum & necessitatem. Nomine autem scandali, ait Suarez,

Manuel. c. 27. n. 23.

non intelligo admirationem hominum cum frequenti sermocinatione de eâ re, sed occasionem peccati, ut detractionis & judicii temerarii. Ratio decisionis hujus præcipua est, quòd ubi occurrunt præcepta duo quæ simul observari nequeunt; tunc gravius observari debet; majus autem est præceptum non exhibendi scandalum, quàm faciendi præter obligationem censuræ audiendo sacrum, celebrando, &c. Qui tamen est in statu peccati mortalis, & nullum vel valde dubium de eo dolorem sentit, potiùs omnia pati debet quàm in tali statu celebrare.

R. 2°. Si res quæ fit ex metu, non ecclesiastico solùm, sed divino & naturali jure vetita sit, probabiliùs est incurri censuram. Ideò enim qui legem merè ecclesiasticam ex gravi metu violat, non subjacet censuræ, quia immunis est à peccato quod censura præsupponitur; ideo autem à peccato immunis est, quia non intendit Ecclesia ut filii sui hasce leges cum tanto discrimine servent: porrò hæc ratio jam locum non habet, cùm res quæ agitur ex metu, per se mala est, & juri naturali contraria. Et verò Ecclesiæ censuras decernentis scopus est, ut homines potentiùs & efficaciùs retrahat ab iis quæ jam divino aut naturali jure prohibita sunt; Ergo tàm latè obligare debet Ecclesiæ censura, quàm Dei vel naturæ lex: unde cùm lex illa etiam in casu gravis metûs obligare non desinat, non etiam ligare desinet Ecclesiæ censura. Unde docet Sylvius, eos è Christianis qui in Turcarum triremibus metu mortis remigant contra Christianos, non esse à censurâ immunes.

Quæres 4°. an impotentia faciendi id quod præcipitur sub censurâ, ab eâ excuset. R. affirmat. quia quod excusat à peccato, excusat à censurâ: Atqui impotentia excusat à peccato. Hinc non subjacet censuræ contra rei alienæ detentores latæ, qui absolutè restituere nequit, vel id non potest sinè gravi incommodo, v. g. sinè damno longè majori, aut sinè detrimento bonorum ordinis superioris.

Sed an cui certum tempus, v. g. mensis consti-

tutum est ad solvendum, sub pœnâ censuræ, eam incurret, si initio mensis solvere potuit, & prævidit se reliquo tempore solvendo imparem fore. Incurret, quia talis restituendi omissio verè est culpabilis, adeòque censurâ plecti potest. Et verò quis à peccato excuset eum qui manè Missam audire potuit, & non audiit, prævidens futurum ut deinceps audire non possit?

Quæres 4°. an consensus illius in cujus favorem lata esset censura conditionalis, possit eam suspendere. R. affirmat. 1°. quia si quis absolutè remittat creditori suo debitum quod sub pœnâ censuræ duos intra menses solvere tenebatur, cessabit censura ob subtractionem materiæ; Ergo etiam suspendetur, si creditor terminum proroget; 2°. quia debitor ante elapsum terminum non est propriè debitor, neque est in morâ. Ceterùm hæc duo quæsita, nullius sunt momenti in Galliis, ubi debitores ad solutionem per censuras non coguntur: sed quod de debito, exempli gratiâ dictum est; ad similes casus trahi facilè potest.

Quæres 6°. an appellatio excuset à censurâ.

Not. 1°, Appellatio est provocatio ab inferiore Judice ad superiorem facta, ratione gravaminis illati vel inferendi; unde appellatio, species est quædam defensionis quæ innocenti injustè oppresso conceditur.

Appellatio duplex: judicialis, & extrajudicialis. Appellatio *judicialis*, ea est quâ appellatur ab actibus judicialibus: unde de iis est quæ in judicium veniunt, vel circa illud accidunt, eâque tripliciter interponi potest; 1°. ante litis contestationem, ut si quis appellet quia citatus est ad locum non tutum; 2°. post litis contestationem, sed ante sententiam definitivam, ut si quis appellet à sententiâ interlocutoriâ, seu quæstionis incidentis; 3°. post sententiam definitivam, ut si quis appellet ab eâ nè mandetur executioni. Appellatio *extrajudicialis*, ea est quæ fit ob gravem, quod extrajudicium ab aliquo infertur, aut probabiliter inferendum timetur, ut si

quis appellet eò quòd Beneficium in ejus præjudicium alteri concessum fuerit; vel nè talis hominis electio fiat. Hæc appellatio non est vera & propriè dicta appellatio : quia appellatio propriè dicta requirit Judicem *à quò* & *ad quem*; extrajudicialis verò non necessariò à Judice, sed ab eo omni qui iniquè gravat, etiamsi Judex non sit.

Not. 2°. Appellationis legitimæ duplex est effectus : nam 1°. *devolvit* causam ad tribunal superius; 2°. *suspendit effectum* sententiæ Judicis inferioris. Verùm appellatio posteriorem hunc effectum non semper parit, idque præsertim constat in censuris: qui enim à sententiâ excommunicationis contra se latâ appellat, conqueritur quidem de hâc sententiâ, sed non cessat ligari, donec is ad quem appellatum est, agnitâ sententiæ injustitiâ eamdem rescinderit.

Not. 3°. Censura ferri potest vel purè & absolutè, ut cùm quis excommunicatur, quia contumax est; vel conditionatè, ut cùm quis excommunicatur, nisi intrà mensem satisfaciat. His positis,

R. 1°. Appellatio legitima excusat à censurâ conditionali, modò appellatio fiat ante lapsum temporis ad implendam conditionem concessi. Habetur expresè c. 4. *de appellat.* Ratio est, quia appellatio devolvit causam ad alium Judicem; Ergo Judex ille jam ampliùs censuram validè ferre non potest: undè cùm prior ejus sententia conditionalis nihil operata sit ante conditionem expletam, & jurisdictio ejus per appellationem suspendatur, jam appellantem ligare non potest.

R. 2°. Appellatio legitima à censurâ jam latâ, eam non suspendit: idem est de censurâ conditionali post conditionis eventum. Ità statuit Innocentius III. c. 53. *de appellat.* Ratio est, quia censura absolutè lata *executionem secum trahit*, & suum sortitur effectum; Ergo tandiu ligat donec ligatus absolvatur: absolutio autem non tribuitur per appellationem, ut patet; unde communis Canonistarum vox est, appellationem tunc devolutivam esse, non verò suspensivam.

V. Edict. an. 1693 art. 17.

R. 3°. per appellationem interpositam à censurâ ab homine, non solùm ea non suspenditur, sed nec ejus denuntiatio impeditur : unde non obstante appellatione potest Episcopus excommunicatum denuntiare eum contra quem talem sententiam tulit. Ità habetur cit. c. 53. *de appellat.*

R. 4°. Ut legitima sit appellatio, plura requiruntur : 1°. causa sufficiens & probabilis; *appellationis* *C. 2. q. 6;* *enim remedium non est ad defensionem iniquitatis; sed* *cap. 28.* *ad præsidium innocentiæ institutum*, ex cap. 61. *De appellat.* 2°. *Non oportet ad compares Judices appellationes referri; sed à majori judicio in majus tribunal ascendere.* Unde non valet appellatio ab Ecclesiâ ad Ecclesiam; 3°. appellatio fieri debet intra 4. dies, qui computantur à publicatione sententiæ; atque id locum habet in Galliâ, ut docet Cabass. lib. 4. c. 12.

CAPUT QUINTUM.

De Absolutione à Censuris.

VIdendum hîc 1°. quis absolvere; 2°. quis absolvi possit; 3°. quæ forma, quisve sit absolutionis ritus.

ARTICULUS PRIMUS,

Quis absolvere possit à Censuris.

CErtum est 1°. censuram tolli posse per absolutionem : quia Christus solvendi simul & ligandi potestatem Apostolis concessit; & hâc potestate *Matth. 18.* semper usa est Ecclesia.

Certum est 2°. censuram propriè dictam non nisi per absolutionem tolli. Unde si suspensio pro uno mense imponatur, eo quidem translato desinet; sed non erit veri nominis censura, quæ semper durat si semper duret contumacia. Jam quæritur quis abso-

lutionem illam tribuere possit; quod ut gradatim resolvamus, quæstionem quæ in se generalior est, in plures alias partiemur.

R. *In articulo mortis omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, aut censuris absolvere possunt, nè scilicet quis pereat.* Ità Trident. Sess. 14. c. 7. Ratio est, quia in illo casu omnes Sacerdotes jurisdictionem habent; ut patet ex constanti Ecclesiæ usu.

Dixi, *omnes Sacerdotes*; ac proinde ii etiam qui sunt excommunicati denuntiati, prout nunc saltèm communiter docent Theologi: 1°. quia in textu Tridentino vox *omnes Sacerdotes*, tàm latè patet, quàm vox ista, *omnes* seu *quoslibet* pœnitentes: Atqui vox *quoslibet*, ipsos etiam excommunicatos denuntiatos comprehendit; Ergo à pari. Et certè, *ubi Canon non excipit, nec nos excipere debemus*, ait Glossa in cap. 13. dist. 55. 2°. quia nisi vox *omnes Sacerdotes*, ad ipsos etiam præcisos Sacerdotes extenderetur, jam Ecclesia durè ageret, non ut pia mater, imò nec assequeretur finem suum, qui est ut nemo pereat; quandoquidem ii perirent quibus à præciso succurri non posset; 3°. quia Melchior Canus, & Dominicus Soto, qui Concilio Trid. interfuerant, apertè docent validam esse absolutionem à Sacerdote excommunicato denuntiato concessam in præsenti casu: hoc autem non docuissent contra mentem Concilii quæ eos latere non potuit; 4°. quia etiamsi nostra hæc opinio dubia foret, liceret tamen eâ uti, quia in extremis dubiâ jurisdictione, ut & dubiâ materiâ uti licitum est.

Si tamen periculum esset nè deduceretur quis quærendo absolutionem ab Hæretico etiam non denuntiato, tunc ab eo recusari debet.

Sed potestne Sacerdos non approbatus in articulo mortis absolvere, cùm præsens est proprius Sacerdos, aut alter approbatus, vel cùm absolutio à censuris per litteras obtineri à Superiore potest? Non potest, 1°. quia Rituale Pauli V. sic habet: *Si periculum*

mortis immineat, approbatusque desit, quilibet Sacerdos poterit à quibuscumque censuris & peccatis absolvere; 2°. quia Synodus Tridentina in decreto citato confirmat solùm consuetudinem in Ecclesiâ semper custoditam: porrò consuetudo antiqua non permisit unquam cuilibet Presbytero ut in articulo mortis absolveret, nisi cùm aberat Superior aut Sacerdos approbatus, ut colligitur ex c. XXVI. q. 6.

Quòd si confessio non approbato fieri cœperit, & superveniat approbatus, poterit prior continuare, & absolutionem largiri: 1°. quia Tridentinum permittens ut quilibet Sacerdos in periculo mortis absolvat, non restringit facultatem hanc usque ad adventum Superioris, alteriusve Sacerdotis approbati; 2°. quia jurisdictio delegata continuatur re non integrâ, nisi revocetur: porrò Sacerdos approbatus, aut Superior jurisdictionem ab Ecclesiâ ipsâ concessam revocare non potest. Ceterùm Confessarius qui aliquem in articulo mortis à censuris absolvit, debet curare, 1°. ut pœnitens actu satisfaciat si potest; 2°. ut saltèm cautionem, vel etiam juramentum præstet de satisfaciendo, aut hæredes suos ad damni quod ipse intulit reparationem, instrumento quantùm fieri poterit authentico cogat; 3°. jure communi obligandus est pœnitens ut sublato impedimento propter quod ab eo qui aliunde incapax erat; absolutus fuit, quamprimùm commodè poterit, se præsentet Superiori, qui de jure extra illud periculum absolvere poterat; alioqui *in eandem sententiam recideret ipso jure*, prout statuit Bonifacius VIII. cap. 22. *de sent excom.*

Verùm hæc disciplina non ubique in Galliis viget; unde qui in mortis periculo absolutus fuit, immunis remanebit à censurâ, præterquam tribus in casibus, 1°. si non sit absolutus nisi hâc conditione ut in censuram reincidat, si se Superiori repræsentare negligat cùm invaluerit; 2°. si Decretalis Bonifacii recepta sit eâ in Diœcesi in quâ absolvitur, & cujus proinde Statuta consuli debent; 3°. si ejus censura

publicè denuntiata sit, tunc enim ei recurrendum erit ad Superiorem, non modò ut salutis monita & pœnitentiam recipiat, sed ut ab eo in foro exteriori absolvatur. Si tamen antè moriatur quàm publicè absolutus fuerit, *non debent* ei *cœmeterium, & alia Ecclesiæ suffragia denegari*, quia ad hoc sufficit absolutio sacramentalis quam recipit, ex c. 14. *De sepultur.*

An autem simplex Sacerdos possit in articulo mortis omnes prorsus censuras relaxare, controvertitur. Placet negativa; quia Concilium ideò solùm facultatem absolvendi in articulo mortis concedit, *nè quis pereat*: Atqui ut aliquis non pereat, satis est ut absolvatur ab iis censuris quarum occasione gratiam Dei consequi non posset, quales sunt excommunicatio, & interdictum personale. Ex quo patet à contrario necessum non esse ut ei relaxetur irregularitas, suspensio ab Ordine, Officio, vel Beneficio.

Porrò quidquid sentiant aliqui, idem esse credimus in hâc materiâ articulum & periculum mortis; 1°. quia periculum & articulus mortis promiscuè accipiuntur in Jure, ut patet ex c. 29 XVIII. q. 4. & c. 5. *De sent. excom.* in quibus eadem censura nunc extra periculum, nunc extra articulum mortis reservata dicitur; & ex c. 22. *de sent. exc.* in 6. ubi periculum & articulus mortis perinde excipiuntur à reservatione; 2°. quia periculum morale in malis, sicut eventus ipse caveri debet: unde hæc statui posset regula, eum à quovis Sacerdote absolvi posse qui hîc & nunc jure divino ad Confessionem tenetur.

Quæres 2°. quis extra casum necessitatis à censuris absolvere possit.

Nota 1°. Censuræ vel relaxantur in foro interiori, vel in foro exteriori; 2°. vel sunt ab homine, vel à jure; 3°. vel sunt reservatæ, vel non; 4°. vel sunt in perpetuum, vel ad tempus, ut aliquæ suspensiones, quæ non tam sunt censuræ, quàm pœnæ. His positis,

℞. 1°. In foro conscientiæ solus Sacerdos à cen-

suris absolvere potest. Ratio est, quia solus Sacerdos judex est in eo foro. Hæc tamen absolutio non valet nisi coram Deo; unde sic absolutus, coram Judice in externo foro conveniri, & omnibus excommunicatorum pœnis subjici potest.

R. 2°. In foro exteriori à censuris etiam non reservatis absolvere potest, solus & omnis, 1°. qui censuram tulit; 2°. successor ejus; 3°. ejus delegatus; 4°. & ejus superior. Ratio est, quia ii omnes & soli ordinariam, vel delegatam habent in illo foro jurisdictionem.

R. 3°. Excommunicatio à jure aut statuto, quam legislator sibi non reservavit, ab omni Sacerdote ad audiendas confessiones approbato relaxari potest. Ratio est, *quia conditor canonis* eo ipso quo censuræ hujus *absolutionem sibi specialiter non retinuit, concessisse videtur facultatem aliis* eam *relaxandi*, ait Innocentius III. c. *Nuper 29. de sent. excom.*

Hæc regula locum non habet: 1°. cùm Episcopus censuras quæ jure communi reservatæ non sunt, sibi specialiter reservavit; aut cùm usu receptum est in certis Diœcesibus, ut simplex Sacerdos ab iis non absolvat; 2°. cùm censuræ etiam non reservatæ, ad forum contentiosum traductæ sunt: ità multò plures à quibus non est recedendum inconsulto Episcopo. Si reus se purgaverit falsis etiam probationibus, jam censura quam incurrerat, non magis reservata erit quàm ante illatam ei accusationem; quia crimen sinè effectu ad Judices deductum, censetur occultum, cùm probatum non fuerit. Ità declaravit Sacra Congregatio; idque docet Ducasse 1. p. c. 10. sect. 4. qui crimen deductum ad forum contentiosum his quæ ponderari merentur definit verbis: *Une instance est pendante en quelque tribunal contentieux, non par la seule plainte, ni même par les informations qui ont été faites par le Juge en conséquence de cette plainte, mais par le décret que le Juge a donné contre l'accusé*; 3°. cùm censura fertur ab homine per sententiam specialem; de quo paulò post.

Coll. And. T. 1. pag. 156. 164. Quod dicimus de excommunicatione, idem videtur dicendum de suspensione; unde ea solùm suspensio reservata est, quæ imponitur ad tempus vel quæ est ab homine, vel quam expressè reservavit legislator. Ratio est 1°. quia hæc doctrina nunc longè communior est; unde qui suspensionem non reservatam incurrerunt, ab ordinariis suis Confessariis sinè scrupulo absolvuntur; 2°. quia certum videtur Innocentium III. ex occasione casûs particularis super quo consultus fuerat, regulam generalem statuisse, ut sæpè solent Romani Pontifices: Atque id ab adversariis ipsis est admittendum. Ii enim fatentur excommunicationem majorem quoties reservata non est, à quolibet Sacerdote posse relaxari: Atqui caput *Nuper*, non loquitur de excommunicatione majori, sed solùm de minore quam quis incurrit communicando cum excommunicato nominatim; non in crimine criminoso, sed in *oratione vel osculo*; Ergo necessum est ut ipsi verba Innocentii latiùs interpretentur, quàm pro subjectâ materiâ.

Etsi momenta hæc gravia sunt, ut tamen omne invalidæ absolutionis periculum effugiam, hæc in praxi sequi conabor: 1°. si alicubi docent aut doceri permittunt Episcopi, suspensionem omnem semper reservatam esse etiam non expressâ reservatione, ut in Diœcesibus Agathensis & Catalaunensi tunc non absolvam, nisi pro reservatis censuris approbatus sim; 2°. ubi Episcopi quasdam suspensiones sibi reservant, quasdam non, præsumam eas non esse reservatas, quarum reservatio non exprimitur, si nihil aliud obstet; 3°. in locis ubi res dubia apparet, consulam Superiores, aut id sequar quod timorati & peritiores facere consueverunt; 4°. in suspensione quam incurrit quis falsum aut collusorium titulum exhibendo, non ausim absolvere. Vide Tractatum gallicum de Dispens. tom. 2. p. 451. *Collat. Agath. T. 1. p. 182.*

R. 3°. Possunt Episcopi censuras Papæ reservatas remittere: 1°. cùm eæ occultæ sunt; 2°. cùm

etsi publicæ sint, qui in eas inciderunt, Romam adire non possunt.

Prima pars patet ex his Tridentini verbis: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare: & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis*, (ac proindè annexam habentibus excommunicationem; cùm & ratione hujus soleant reservari; & qui dicit, *quibuscumque*, nihil excipiat) *delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi suâ per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ, gratis absolvere impositâ salutari pœnitentiâ.* *Sess. 24. c. 6. de ref.*

Hîc notandum, 1°. in citato decreto Episcopi nomine intelligi Capitulum Sede vacante; quia Capitulum succedit in jurisdictionem ordinariam Episcopi; 2°. juxta plures, ad hoc ut verba hæc, *in Diœcesi suâ*, verificentur, sufficere & requiri ut vel Episcopus sit in Diœcesi suâ, etsi ille qui absolvendus est sit extra ejus Diœcesim; vel ut subditus sit in Diœcesi, etsi Episcopus sit extra eam; 3°. verba hæc, *in foro conscientiæ*, non idem esse ac in foro pœnitentiæ, quia forum conscientiæ non solùm est intra, sed & extra confessionem, modò res occultè fiat, non autem in foro contentioso. Et verò si præcepisset Concilium ut Episcopus ab iis casibus in foro solùm sacramentali absolveret, perperam opposuisset vocem hanc *in Diœcesi suâ*; quia satis clarum erat subditum extra Diœcesim existentem non posse ab Episcopo manente in Diœcesi suâ, sacramentaliter absolvi; 4°. posse Episcopum vi Tridentinæ concessionis relaxare censuram ob crimen quadantenus publicum contractam, quia non omne quod à pluribus cognitum est, censetur in præsenti casu verè & simpliciter notorium. Quod ut intelligatur, *Vide infrà, art. 1. q. 4.*

Notand. duplex distingui notorius, facti scilicet

& juris. Primum illud est, quòd ità publicum est & famosum, ut nullâ possit tergiversatione celari in totâ viciniâ, vel in majori viciniæ parte, ad quod non requiritur scientia populi magni, vel omnium pagi alicujus incolarum, aut majoris partis ejusdem pagi, sed juxta probabiliorem sententiam sufficit certa cognitio decem hominum; decem enim homines faciunt populum, multitudinem, Parochiam, ex c. *Unio*, x. q. 3. & communi Canonistarum sensu. Secundum, id est, *Notorium juris*, illud est quod constat vel ex confessione rei in judicio vel ex judicis sententiâ.

Hæc distinctio multò plus apud extraneos inservit quàm in Galliâ, ubi commune est effatum, facti notorietatem locum non habere; unde hîc nemo tenetur fugere excommunicatum, etiam notorium Clerici percussorem, nisi is ante denuntiatus fuerit; nemo quoque privatus potest peccatori etiam publico, & in obduratione suâ mortuo sepulturam ecclesiasticam denegare, nisi præcesserit Judicis ecclesiastici sententia quâ mortuus ille declaratus fuerit publicus peccator, & sinè quâ hujusmodi ecclesiasticæ pœnæ non incurruntur. Absit tamen ut eadem distinctio apud nos omninò inutilis censeatur.

Pontas, *V.* péché public, c. 2.

1°. Enim in ipsâ quam nunc expendimus materiâ, multæ sunt Diœceses quæ casum solâ facti notorietate publicum Papæ reservant. Quid enim aliud sibi volunt verba hæc Mandati Parisiensis de casibus reservatis? *A casibus reservatis S. Pontifici, si sint occulti, absolvere possunt ii quibus nomine D. Archiepiscopi hæc facultas concessa fuerit. Occultum autem hîc opponitur illi publico, quod vel in judicio probatum est*; en notorietas juris, *vel nullâ tergiversatione in totâ viciniâ celari potest*, en facti notorietas. Idem de irregularitatibus docent Ducasse, & Babin qui & hoc mihi olim per litteras testatus est.

2°. Notorietas facti aliquando ex usu transit in quamdam notorietatem juris: sic apertè mortui in duello Ecclesiasticâ sepulturâ privantur, quâ etiam

ficut & Sacramentis (nisi resipiscant) privantur Comœdi, absque novâ Judicis declaratione.

3°. Sufficere etiam potest notorietas facti, cùm agitur de pœnis jure, ut ità dicam, divino latis. Ecquis homini qui fraternâ cæde se se mox in omnium oculis polluit, Eucharistiam concedere ausit hoc prætextu quòd crimen ejus nondum notorium sit notorietate juris? Hinc Pontas, vir disciplinæ nostræ gnarus, sic palàm loquitur : *Un Curé qui refuseroit publiquement la Communion à un Usurier public, sur la seule notoriété de fait, & sans qu'une Sentence déclaratoire eût précédé, s'exposeroit à être blâmé, & même à être condamné par le Juge... Cependant nous sommes persuadés que ce Curé... ne pourroit, sans manquer à son devoir, admettre un tel homme à la sainte Communion, non plus que tout autre pécheur public, encore que son péché ne fût notoire que d'une notoriété de fait. La raison est, que la Jurisprudence civile ne peut rien changer en ce qui est défendu par le droit divin... ainsi que le portoit la célèbre décision signée par trente Docteurs de Sorbonne, &c.* Præiverat Gamachæus in 3. p. q. 79. cap. 2. his verbis : *In majoribus locis ad evidentiam facti notorii, testes saltèm duodecim aut quindecim necessarii* sunt ; *tuncque Sacerdos potiùs mori debet, quàm Eucharistiam peccatori* sic notorio *administret... quia non de humano, sed divino jure agitur.* *Ibidem. cas. 3.*

Quia tamen pronum est principiis sanioribus abuti ; & multa à viris præcipitatione, scrupulo aut malignitate laborantibus, pro notoriis habentur, quæ aliquâ tergiversatione celari possunt, idcirco duo hìc addo altè animis infigenda ; 1°. facti notorietatem *ordinariè* loquendo, non esse tutam agendi regulam, ut notat Lamet, v. *Communion*, cas. 4. 2°. ubicumque dubium occurret, statim & semper interrogandum esse Episcopum, ejusque Vicarios generales, qui pleniorem juris disciplinæque, & ejus quæ nunc servanda est, agendi rationis notitiam habere debent.

Salmant. c. 2. n. 52. *test D. Archiepiscopus Monachos ac Regu* exemptos, de licentiâ tamen Superioı sive ea injustè denegetur) *Moniales, juniores viduas, puellas, pauperes, si dinarios, ac denique omnes quibus salvâ tate, & rebus suis Romam adire non licet.*

Ubi notandum est eos è Gallis, qui ‹ pedimenta Romam ire non possunt; ut I sentent, non teneri Romam mittere ut tionem obtineant, nisi id locorum usu ſ Certè enim ex Ritualibus Diœceseon \ Metensis, &c. patet hanc in his locis ‹ ut qui cessante impedimento propter q fuerant à censuris Papæ reservatis, I adeunt, in easdem reincidant censuras.

R. 5°. Tempore Jubilæi possunt Sac nes, modò tamen ab Ordinariis approba vere in foro pœnitentiæ à censuris Pap:

Ibidem. cas. 7. Dixi 1°. *modò approbati sunt;* id er ferunt Bullæ Jubilæorum, & aliunde u est. Censentur autem ab Ordinario ad J tum erga fratres suos approbati, qui :

dem prodest ut Sacramenta secretò recipiat. non autem ut publicè se gerat quasi absolutum; unde necessum est ut in exteriori foro absolvi curet.

Circa hæc not. 1°. eum qui Jubilæi gratiam lucratus est; *si post transactum Jubilæi tempus recordetur peccati cum censurâ, cujus oblitus fuerat in suâ Jubilæi tempore factâ confessione* Sacerdoti ad id approbato, *posse deinde à quovis Sacerdote absolutionem suscipere, quia per priorem generalem censurarum absolutionem, omnis reservatio fuit ablata.* Et id locum habet quoties quis Sacerdoti pro reservatis approbato quædam peccata reservata confiteri oblitus est, tunc enim prima absolutio reservationem tollit; unde peccatum illud deinceps à quovis Sacerdote relaxari potest; 2°. eum qui Jubilæi tempore confessionem ex merâ suâ culpâ nullam emisit, non fuisse à reservatis absolutum, unde ad Sacerdotem pro reservatis approbatum recurrere debet. Idem dicit Pontas de eo qui homini vi solius Jubilæi approbato confessus fuisset sinè intentione Jubilæum lucrandi.

Cabassut. cas. 5. Coll. Andegav. p. 215.

Ibidem. cas. 5.

R. 6°. A censuris Superiori reservatis per ejus Statuta, absolv re non potest, nisi Superior ejus successor, aut ab eo delegatus. Ratio est, quia reservatio ceteris potestatem hanc aufert; iis verò quos citavi auferre nequit.

Dixi 1°. *qui statutum fecit*: & is tamen ab hâc potestate excidit: 1°. si denuntietur excommunicatus, suspensusve ab Officio & Beneficio, aut interdictus, quia sic privatur jurisdictione; 2°. si appellatum sit ad Papam qui censuram confirmaverit; tunc enim absolutio, Papæ tanquam ultimo Judici reservatur.

Dixi 2°. *ejusve successor aut Superior*; quia par in parem jus non habet, ac multò minus in Superiorem, unde neutrius manus ligare potest. Sed nota censuras à Suffraganeo latas non relaxari in Galliâ à Metropolitano, nisi in casu appellationis: pendente autem appellatione potest adhuc censuræ lator eam

Epiſcopis, cui cum ad abſolvendum a
vatis approbatur, non ideò approbatur
dum à cenſuris, quia Epiſcopi multos
caſus ſinè cenſurâ : 2°. delegatus ab
ferendam cenſuram, non ideò cenſe
ad abſolvendum ab eâ, niſi id expreſſe
ſecùs in Galliis de delegato à Papâ, qu
poteſt cenſuram, quin ab eâ abſolver
Regis ſubditi extra Regnum trahantur
licet abſolvendi. Nota inſuper facul
vendi à cenſuris *ab homine*, comprehe
rali facultate abſolvendi à quibuſlibet
Epiſcopo vel à Romano Pontifice con

R. 7°. A cenſuris ab homine ſtrictè
feruntur per ſententiam particularem,
vere poteſt, niſi ad id ſpecialiter appr
Epiſcopo qui eaſdem cenſuras tulit ; qu
eidem reſervatæ ſunt, etiamſi reſervat
non fiat. Hæc concluſio magni eſt mo
praxi omninò tenenda : 1°. quia alioqu
ecclesiaſtica diſciplina, juriſdictionum
ordo ſubverteretur, atrocia quæque cri
ſcelerà ſibi parem effugerent ...

Caballut. Coll. Condom. p. 116. Andeg. p. 193. Habert, &c. eamque in praxi sequi debent Regulares; quibus prohibet Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 11. nè *Laïcos vel Clericos à sententiis ab homine latis ullatenus absolvere possint.*

Sed hîc cautè notandum excommunicationem quæ fertur contra eos qui monitorio parere renuunt, licet generalis videatur ob generalia quibus concipitur verba, reipsâ tamen esse censuram ab homine, eamque specialem, quia quòd persona confusè, vel in particulari exprimatur, vel quòd delinquens sit unus aut plures, non variat modum ferendi censuram ab homine per sententiam particularem. Unde colliges cum Jacobo Eveillon, c. 32. art. 5. Giberto, & aliis passim, eum qui Lugduni excommunicatus est, sive nominatim, sive quia monitorio non paruit, nec ab Episcopo Diœcesis alterius in quâ domicilium posteà fixit, nec à Superiore Religionis quam ingreditur, absolvi posse: unde vel ad eum remitti debet, cujus sententiâ innodatus est, vel ab eo per litteras aut aliter petenda est absolvendi illius facultas. Rursus qui in alienâ diœcesi, ob aliquod delictum speciali censurâ ligatus fuisset, ad suam reversus à proprio Episcopo absolvi non posset, nisi de licentiâ Episcopi excommunicantis. Ratio patet, tùm ex dictis; tùm quia ex trito axiomate, *Præventus à judice, forum ipsius in eâ causâ declinare non potest.* Addit Eveillon, ibid. p. 460. eum qui censurâ particulari percussus est ad instantiam partis, non posse etiam ob præstitam ei satisfactionem, & de ejus consensu ab alio absolvi quàm à Superiore, vel de speciali ejus licentiâ. Et hæc omnia à Regularibus ipsis cautè pensari debent; cùm ii, quidquid potestatis habeant à Papâ, nihil possint in censuras ab homine, quas nè ipsa quidem Apostolica Sedes per se relaxat, ut à viro experto didici.

Suarez.

Suar. ibid. n. 27. &c. Habert. ibid.

Aliud est cùm quis alicubi, v. g. Parisiis censuram aliquam per statutum Archiepiscopo Parisiensi reservatam incurrit: is enim si bonâ fide in alienâ

Diœcesi confiteatur, poterit absolvi ab Episc loci illius, vel à Sacerdote quovis, saltèm si (qu restrictionem statim expendam) pro censuris re vatis approbatus sit. Ratio est, 1°. quia id usu ceptum est: consuetudo autem jurisdictionem buit; 2°. quia hæc agendi ratio & immunis est incommodis quæ sequerentur absolutionem à c surâ ab homine ubicumque concessam; & ferè cessaria est, cùm satis facilè sit incurrere censur jure, rarò autem incidat quis in censuras ab hom per sententiam specialem.

Quæres obiter, à quo Titius qui in casum P siis reservatum sinè censura incidit, absolvi poss

R. 1°. Titius in Diœcesi Parisiensi non po absolvi nisi à Confessario pro casibus reservatis probato; res per se patet.

R. 2°. Si casus ille etiam in aliâ Diœcesi qu adierit Titius, reservatus sit, ejus quoque abs tio ab eo petenda erit qui pro reservatis approb sit, idemque ubique erit, si casus ille ubique re vatus sit.

R. 3°. Si casus ille non sit reservatus in illâ Diœcesi, tunc à confessario etiam pro reserv non approbato dimitti poterit.

R. 4°. Si casus Parisiis non reservatus, reserv sit in aliâ Diœcesi, v. g. Carnuti, in quâ comr ratur Titius, tunc etsi Parisiis commissus sit, nisi à Sacerdote pro reservatis approbato abs poterit. Pariter si hodie cùm peccat Titius, pecca ejus reservatum non sit, cras verò novo statuto servetur, habenda jam erit absolutio ab approb pro reservatis. Ratio est, quia reservatio, ut quæ sit limitatio potestatis ordinariæ vel delega per se & primariò cadit in Confessarium (prou Eugenio IV. definitum est); Ergo Confessarius non potest absolvere Titium; etiamsi is peccav in loco vel tempore ubi nulla erat reservatio.

Sed quid si casui in quem incidit Titius ann sit censura in loco ubi crimen commissum est, re

yt

vata ? R. absolutionem à quocumque simpliciter approbato haberi posse, si nulla sit reservatio in loco ad quem se Titius transtulerit. Ratio est, quia etsi censura directè in pœnitentem cadit, unde solâ absolutione tolli potest, reservatio tamen in Confessarium cadit; Ergo remanente censurâ, tolletur reservatio in iis locis ubi censura hæc vel lata non est, vel saltèm non fuit reservata. Quidni ergo eadem censura à quocumque Sacerdote approbato relaxari possit?

Confirm. Ideo censent Cabassatius & Pontas, eum qui Parisiis peccatum reservatum admisit, posse alibi à quocumque Sacerdote etiam pro reservatis non approbato absolvi, si casus ille ibi reservatus non sit; 1°. quia Confessarius quilibet non potest adstringi ad sciendum omnes & singulos casus reservatos in Diœcesibus eorum qui ad se confessionis causâ confluunt; 2°. quia ex constanti regulâ, reus judicari debet *secundùm jura loci in quo judicatur*: Atqui duplex ea ratio invictè ostendit censuram à statuto Parisiis reservatam, non autem Carnuti, ibi à quocumque Confessario remitti posse. An enim tenetur Confessarius Carnotensis ad sciendum omnes & singulos casus reservatos cum censurâ in aliis Diœcesibus? An non judicabit secundùm jura loci sui, si absque approbatione pro censuris reservatis, eum relaxet censuram quæ in Diœcesi suâ reservata non est?

Quæres, quot sint censuræ Episcopis reservatæ. *Gib. pag.*
R. 1°. in toto juris corpore, junctâ Synodo Tridentinâ, unam esse hæreseos censuram quæ ità Episcopis reservata sit, ut *eis solis in foro conscientiæ tantùm, non eorum Vicariis*, ab eâ absolvere *sit permissum*. Certum est tamen Episcopos Galliæ absolvere ab hæresi, etiam publicâ, non per se solùm aut Vicarios suos, sed per eos omnes quos ad hoc delegare volunt, sive pro interiori, sive pro exteriori foro. *137. Sess. 25. c. 6.*

R 2°. censuras omnes quæ cùm publicæ sunt reservantur Papæ, reservari Episcopo cùm occultæ sunt: idem est de censuris etiam publicis; cùm qui

iis ligati sunt, ad Apostolicam Sedem recurrere non possunt; utrumque sequitur ex suprà dictis.

R. 3°. tres esse in Decretalibus excommunicationes quarum absolutio Episcopis reservata sit, sed cum quâdam limitatione. Prima ea est quam incurrunt Clericorum percussores. Secunda, quam incurrunt incendiarii. Tertia, quam incurrunt qui cum effratione spoliant Ecclesias. Ab his de jure absolvere possunt Episcopi, per se, vel per delegatos; sed, ut dixi, cum restrictione; nam qui Clericum percussit atrociter, à solo Papâ absolvi potest, si percussor ad eum recurrere possit: incendiarius verò, & Ecclesiarum cum effractione spoliator, ab Episcopo absolvi non possunt, *si sint denuntiati.*

Vid. c. 17. 19. 22. De sent. exc.

Quod spectat ad alias censuras quæ Episcopis per eorum statuta reservantur, consulere debent Confessarii Libros Rituales Diœcesis in quâ versantur.

Quod spectat ad censuras Romano Pontifici reservatas, eæ sunt numero 29.

1a. est contra eos qui *suadente diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus* injecerint; c. Si quis XVII. q. 4. Hæc sola habetur in Decreto.

2a. contra excommunicatos à delegato Papæ, qui per annum in excommunicatione remanent, nec absolutionem obtinere satagunt, c. 26. *de Offic. deleg.*

3a. contra falsarios Litterarum Pontificalium, qui *per se vel per alios vitium falsitatis exercent*, c. 7. *de Crim. falsi.*

4a. contra *non resignantes, vel non destruentes* hasce *Litteras falsas intra viginti dies*, ibid. c. 4. in parte decimâ.

5a. contra incendiarios, *ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati*, c. 19. *de Sent. excom.*

6a. contra eos qui cum effractione spoliant Ecclesias, *si sint denuntiati*, cap. 22. ibid.

7a. contra *Clericos qui scienter & sponte participaverunt excommunicatis* à Papâ, *& eos in officiis receperunt*, c. 18. ibid. Hæc habentur in Decretalibus.

8a. contra *eligentes in Senatorum Rom. aliquem Imperatorem, Regem, Comitem, aut alium dignitate præcellentem, aut fratrem, aut filios ejus*, cap. 17. *de Elect.* in 6.

9a. contra *dantes licentiam capiendi, interficiendi, aut vexandi personas Aulicorum, aut eorum facultates, aut suorum, eò quòd tulerint excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam in proceres, & quoscumque alios, & eorum ministros*, cap. 11. *de Sent. excom.* in 6.

10a. contra *insequentes, persequentes, vel capientes hostiliter Cardinalem, vel auxilium & favorem dantes ad illud exequendum*; cap. 5. *de Pœnit.* in 6. Hæ, ut patet, habentur in Sexto.

11a. contra eum qui *quemvis Pontificem injuriosè vel temerè percusserit, aut ceperit, aut banniverit, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit*, Clem. 1. *de Pœn.*

12a. contra Inquisitores qui *odii, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu*, in officio negligentes fuerint aut injusti.

13a. contra Reliogosos qui *non habitâ super his Paræcialis Præsbyteri licentiâ*, præsumunt *administrare Sacramenta Unctionis-Extremæ & Eucharistiæ, Matrimoniumve* celebrare, seu *absolvere excommunicatos à Canone*, præterquam in casibus qui eis concessi sunt, *vel à sententiis per Statuta Provincialia aut Synodalia promulgatis*, Clem. 1. *de Privil.*

14a. contra *prohibentes nè excommunicati denuntiati ab Ecclesiâ exeant tempore Missæ & divini Officii*, Clem. 2. *de Sent. excom.*

15a. contra *excommunicatos & interdictos inobedientes à celebrantibus monitos, ut ab Ecclesia exeant*, ibid.

16a. contra *Dominos temporales cogentes celebrare in Ecclesiâ interdicta*, ibid.

17a. contra *Religiosos & Clericos qui aliquem inducunt ad vovendum, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, &c.* Clem. 3. *de Pœnis.* Hæ ex

Clementinis; reliquæ sunt ex Extravag. commun.

18a. contra *violantes interdicta ab Apostolicâ Sede imposita*, c. 3. *de Pœn.*

19a. contra *conspirantes in personam Romani Pontificis*, ibid.

20a. contra *asserentes esse hæreticum qui dicit.... B. Virginem esse conceptam sine peccato*, & vice versâ, c. 2. *de Reliq. & ven. SS.*

21a contra *Religiosos mendicantes transeuntes ad alium Ordinem non mendicantem, sine licentiâ Papæ, excepto Carthusiensium Ordine*, c. 1. *de Regular.*

22a. contra *absolventes sine licentiâ ab excommunicatione Papæ reservatâ*, c. 3. *de Pœn. & remiss.*

23a. contra committentes simoniam & eorum mediatores, c. 22. *de Simon.*

24a. contra qui *aliquid dant vel promittunt ad obtinenda à S. Sede Rescripta gratiæ vel justitiæ, aut qui iis* sic obtentis *utuntur*, c. 1. *de Sent. excom.*

25a. contra *ferentes censuras in subditos qui Sedem Apostolicam pro suis negotiis prosequendis adeunt*, c. 23. *de Privil.*

26a. contra *deferentes arma, equos, victualia, & alia quæcumque mercimonia in Alexandriam & alia loca Saracenorum terræ Ægypti*, c. 1. *de Judæis.*

27a. contra *exigentes, & etiam dantes pastus, pecunias, vel jocalia pro Religionis ingressu*, c. 1. *de Simon.*

28a. contre Religiosos qui sine licentiâ Superioris transferunt se *ad partes transmarinas*; itèm contra Superiores, qui aliis quàm viris *litteralis, providis & expertis* licentiam illuc eundi concedunt.

29a. est contra reos *criminum hæresis*. Aliæ passim iisdem libris decernuntur excommunicationes quæ referuntur ad citatum caput, *Si quis suadente*, XVII. q. 4.

Ex his casibus sex, vel octo plus minusve variis in Ritualibus exscribuntur sub nomine casuum Papæ reservatorum; quia tamen monent aliqui Præsules præter eos quos recensent casus, alios esse Papæ reser-

vatos, quos omittunt, quia *rariùs in his regionibus* accidunt, idcirco Confessarii ad Episcopum recurrere debent; si fortè quosdam in pœnitentibus suis detegant casus iis similes quos modò enumeravi. *Paris. p. 92. Blesens. p. 84.*

ARTICULUS SECUNDUS.

De subjecto Censuræ, &c.

CONstat 1°. quòd Superior ut absentem ligare, sic & à Censurâ absolvere potest; 2°. absolutionem ei esse tribuendam qui eam humiliter petit, seque à contumaciâ recessisse probat. Hâc occasione,

Quæres 1°. quo instanti operetur absolutio à censuris absenti data. R. eam si absolutè & sine conditione data sit, operari statim ac concessa est, etiamsi nuntius vel epistola nondum pervenerint ad absolutum. Ratio est, 1°. quia absolutio vim trahit ab intentione Superioris; 2°. quia si censura statim ac prolata est, absentem liget, quidni & absolutio statim solvat?

Quæres 2°. an absolvi possit invitus. R. Vel quis est invitus, quia non vult à contumaciâ recedere; vel quia licèt recesserit à contumaciâ, non vult absolutionem petere. Si 1. validè absolvi potest, quia censura non est culpa, sed pœna, & sic à nolente auferri potest. Excipe, si pœnitens absolveretur vi Bullæ vel privilegii in ipsius pœnitens favorem concessi, quia usus privilegii pendet à voluntate illius cujus in gratiam concessum est. Si 2. vel peccatum in quo quis contumaciter perseverat, uno actu non conficitur, sed tractum habet successivum, ut hæresis; vel peccatum illud ipso facto completur, ut fornicatio. In priori casu non potest tolli censura, remanente contumaciâ, nisi lex suspendatur, quia lex perseverans perpetuam operaretur censuram: unde tunc is solum à censurâ absolvere potest, qui potest legem tollere. In secundo casu, habens ordinariam absol-

vendi potestatem, absolvere potest etiam invitum; etsi legem tollere non possit: nam & jurisdictionem habet, & actio ejus non irritatur per resistentiam ejus quem absolvit, cùm absolutio ab ejus voluntate non pendeat; & aliunde lex novam continuò censuram non infert, ut in priori casu.

Quæres 3°. an una censura auferri possit, remanente aliâ. R. affirm. quia nulla est inter censuras connexio: unde ut una ante aliam ferri, sic una ante aliam auferri potest. Hinc qui absolutionem petendo extra confessionem, unam expressit censuram, non debet judicari ab aliis absolutus, nisi conjici possit judicem sinè restrictione absolvere intendisse, quod nunquam præsumere debet qui ex dolo aliquas quibus tenebatur, censuras celavit. In Sacramento Pœnitentiæ Sacerdos intendit absolvere quantùm licitè potest, & indiget pœnitens; unde tollit eas etiam censuras quæ è pœnitentis sui memoriâ exciderant. Quapropter si Confessarius à censuris reservatis absolvere potuit saltèm indirectè, tenebitur quidem pœnitens peccata oblita clavibus subjicere, non autem denuo à censuris absolvi; unde absolvi poterit à quocumque Confessario. Docent tamen Avila, & alii multi, eum qui in confessione oblitus est censuræ, à quâ absolvi non poterat, nisi præmissâ satisfactione partis, non remanere absolutum, etiamsi generalem à Sacerdote ad hoc approbato absolutionem obtinuerit; quia probabile non est Confessarium impendisse absolutionem, quam si validè dare potuit, non potuit tamen sinè mortali peccato concedere.

Quæres 4°. an absolutio à censuris dari possit, non datâ absolutione à peccatis.

Not. triplex forum hic distingui, forum contentiosum, forum conscientiæ, & forum pœnitentiæ. Primum est illud in quo res exteriùs discussæ judicantur secundùm terminos juris. Secundum est ipsum pœnitentiæ tribunal, in quo major æqui ac boni habetur ratio quam rigoris legum. Tertium est illud in quo res expediuntur absque judiciali strepitu; & Sacramentali confessione. His positis,

R. 1°. eum qui habet potestatem ordinariam, posse à censuris absolvere extra confessionem, idquo vel in foro fori, vel in foro conscientiæ. Patet id ex usu.

R. 2°. eum qui potestatem habet delegatam seu ad absolvendum à censuris, seu ad dispensandum à voto vel similibus, in foro conscientiæ posse dispensare absque eo quòd audiet illius quicum dispensandum est, confessionem; secùs si delegetur ad dispensandum in foro pœnitentiæ. Ratio est, quia ex dictis, & usu Curiæ Romanæ, aliud est forum conscientiæ, aliud forum pœnitentiæ; unde, ait Bonacina, Parocho nondum Sacerdoti tribui potest facultas subditos suos in conscientiæ foro à censuris absolvendi, licèt eorum confessiones excipere nequeat. Hæc tamen absolutio, sicut & dispensationes in tali foro concessæ, pro exteriori foro valere prohibentur, nisi aliud exigat æquitas, & præmissa sit satisfactio.

R. 3°. Censent non pauci Sacerdotem pro censuris reservatis approbatum, posse jam inceptâ confessione nondum autem finitâ, à censuris absolvere pœnitentem, cùm id exigit ratio sufficiens, putà ut intersit Missæ vel Officiis qui iisdem interesse solebat, nec sinè aliquali scandalo ab iisdem recedere potest. Ità mihi declaravit celebris Canonista, atque id factum scio à Confessariis nec imperitis, nec viâ laxiori incedentibus; quia tamen meritò existimabant talem absolutionem iis solùm concedendam esse, ex quorum dispositionibus moraliter conjicitur eos absolutâ tandem confessione, dignos fore qui à peccatis absolvantur. Quia tamen hîc aliquid est dubii, tutius est ut hoc non faciant, nisi ii qui quasi specialiter approbati plus potestatis receperunt quàm alii; quales ii esse videntur quibus Episcopus, amicitiæ & fiduciæ gratiâ, id omne quod potest jurisdictionis communicat; aut qui eâ de re specialiter Episcopum consuluerunt, quod ab omni erroris periculo magis est remotum. *Gener.*

Quæres 5°. an cui ex privilegio permissum est ut Confessarium approbatum eligat, possit eligere Confessarium ab alterius Diœcesis ordinario approbatum. R. neg. quia talis non censetur hîc approbatus, ut declaravit Congregatio Cardinalium. Addo eum qui non eligeret Confessarium pro censuris, aut casibus reservatis approbatum, non posse ab his per eum absolvi.

Quæres 6°. an valeat absolutio censuræ per vim, metum, dolum aut errorem extorta.

R. 1. Absolutio data per vim aut metum gravem injuriosum, à quocumque incussum ad obtinendam absolutionem invalida est; etiamsi de minore solùm excommunicatione agatur. Ratio est, 1°. quia hæc absolutio irritatur, c. unic. *De iis quæ vi*; in 6. 2°. quia non decet ut qui Ecclesiæ injuriam facit, ab eâ idcirco beneficium reportet.

Dixi *per metum gravem*; quia in jure non habetur ratio metûs levis. Rursus dixi per metum incussum *ad obtinendam absolutionem*: unde si quis ab hoste pressus excommunicatum absolvat, ut hâc ratione ipsum ad suî liberationem invitet, valebit absolutio; modò hostes absolutionem hanc extorquere non intenderint. Hinc qui excommunicatus sub conditione ut intra mensem satisfaceret, ante elapsum terminum, vi vel metu sententiam hanc revocari curavit, adhuc incurret censuram, quia talis revocatio invalida est, & nihil operatur.

R. 2°. Absolutio extorta per dolum circa causam finalem seu principalem, non valet. Ratio est quia Superior non intendit absolvere, nisi subsistente causâ finali sibi propositâ: unde qui falsò dicit se læsæ parti fecisse satis, non absolvitur. Si verò error & dolus non sint in re substantiali, sed solùm impulsivâ, valebit absolutio, ut si absolvendus causas aliquas accidentales fingat, quo magis alliciat Judicis animum.

Quæres 7°. cui detur absolutio ad cautelam.

R. eam dari 1°. ei qui dubitat utrùm excommu-

nicationem incurrerit; 2°. cuilibet pœnitenti antequam absolvatur à peccatis, tollatur recipiendi Sacramenti impedimentum, si quod fortè subest; 3°. non excommunicato solùm, sed & ei etiam qui ab ordine, officio, vel beneficio suspensus est, aut qui personaliter interdictus fuerit.

Quæres 8°. an in absolutione à censurâ exprimi debeat censura à quâ quis absolvitur, vel in genere, ut si dicatur, *Absolvo te à censuris*; vel in specie, ut si dicatur: *Absolvo te ab excommunicatione*. R. Si quid præcedat quod absolutionem satìs determinet, necesse non est ut absolvens exprimat censuram; unde petenti absolutionem ab unâ vel pluribus censuris, satìs est si dicatur, *Absolvo te*. Si verò nihil præcedat unde talis determinatio moraliter fieri possit, ut cùm absolvitur quis à censurâ invitus, aut nihil de censuris cogitans; tunc longè tutius est, imò & probabilius, requiri ut absolutio determinetur ad censuras: verbum enim *absolvo*, utpotè de se indifferens ad multa, non plus circa censuras quàm circa alia vincula operaretur.

Quæres 9°. an in absolutione exprimenda sit causa propter quam quis censuram incurrit. R. id ad absolutionis validitatem non esse necessarium, nisi cùm quis pluribus censuris ligatus est; & absolutionem petit ab eo qui ab omnibus absolvere valens, non intendit tamen ab omnibus absolvere: tunc autem exprimitur causa ut sciatur quam vel quas censuras relaxare velit Superior. Quòd si absolutio petatur ab eo qui ab unâ tantùm potest absolvere; vel qui ab omnibus omninò absolvere valens, ab omnibus absolvere intendit, vel qui determinat à quâ solvere velit, nulla requiritur causæ expressio; quia absolutio satìs determinata est ex parte ministri, cujus potentia vel limitata est, & adeò non cadit nisi in objectum ad quod limitata est; vel ad omnes censuras se extendit, aut ad aliquas tantùm, sed ab ipso Superiore determinatas. V. Suar. dispen. 7. sect. 9. n. 9.

Ceterùm cùm absolutio à censuris datur in foro

interiori ab habente facultatem, sufficit forma communis in absolutione sacramenti usurpari solita. Si autem detur in foro exteriori, tunc vel in mandato quo Sacerdoti commissa est absolvendi facultas, certa forma præscribitur, & *illa omninò servanda est*; vel in mandato seu in commissione dicitur; *In formâ Ecclesiæ consueta absolvat*, & sequendum est id quod in Rituali uniuscujusque Diœcesis præcipitur.

Rit. Rom.

PARS SECUNDA.

DE CENSURIS IN SPECIE.

IN hâc parte dicam 1°. de Excommunicatione; 2°. de Suspensione; 3°. de Interdicto.

CAPUT PRIMUM.

De Excommunicatione.

DIcendum hîc de Excommunicationis naturâ, divisione, causis, &c.

ARTICULUS PRIMUS.

Excommunicationis natura, divisio, &c.

EXcommunicatio, est Censura privans baptisatum communione bonorum Ecclesiæ, vel ex toto, vel ex parte. Scilicet excommunicatio alia est *major*, quæ communibus Ecclesiæ bonis privat ex toto, & quantùm potest: *alia minor*, quæ aliquibus tantùm Ecclesiæ bonis privat, nempè passivâ Sacramentorum receptione, & electione passivâ ad beneficium, de quo infrà. Hodie excommunicationis nomen solitariè sumptum de majori

solùm intelligitur : quia excommunicatio includit negationem communionis, negatio autem simpliciter addita totum destruit.

Circa subjectum excommunicationis quæritur 1°. an Communitas, v. g. Collegium aut Universitas, possit excommunicari.

R. 1°. excommunicationem hanc, si pro delictis præteritis feratur, illicitam fore. Ità statuit Innocentius III. & quidem *satis providè*, ait S. Thomas in 4. dist. 18. q. 2. *nè collectis zizaniis simul eradicetur & triticum*; & nè insontes cum sontibus plectantur.

R. 2°. si constaret de crimine & contumaciâ omnium & singulorum Communitatis membrorum, excommunicationem jam non fore illicitam, etiamsi ferretur à simplici Episcopo ; quia tunc nulla esset ratio timendi, nè innocentes eâdem quâ noxii pœnâ obruerentur, quod unicè cautum voluit Innocentius III.

R. 3°. probabile esse excommunicationem latam in omnia communicatis membra, quorum quædam innoxia sunt, validam esse pro noxiis, licèt pro aliis valere non possit. Ratio est, quia censura hæc licèt prohibita sit, nullibi tamen irritatur in jure ; Ergo cùm valere possit quoad eos qui reverâ criminis conscii sunt, pro iis valebit, licet insontem ligare nequeat ; qui tamen, si fides sit Sylvio, deberet in hoc casu se palàm gerere ut excommunicatum, donec innocentiam suam probasset.

R. 4°. licitam esse excommunicationem quæ pro delictis futuris in hunc modum ferretur. Si quis ex Communitate blasphemet, excommunicatus sit. Ratio est, quia hic censuræ ferendæ modus nihil per se habet iniqui ; nihil quod in jure reprobetur.

Quæres 2°. an Episcopi aliique Prælati Papæ inferiores comprehendantur in excommunicatione, sive per sententiam, sive per canonem latâ, cùm expressa eorum mentio non fit R. affirm. quia Innocentius IV. statuit quidem ut in nullo casu Episcopi

Cap. 4. De sent. excom. in 6. suspensionis vel interdicti censuram incurrerent; *nisi* de ipsis *expressa mentio habeatur*: at non ità eos eximit ab excommunicatione; Ergo ea, tametsi nominati non sint, non minùs quàm alii irretiuntur, cùm faciunt aliquid sub excommunicationis pœnâ prohibitum.

Etverò tametsi excommunicatio eosdem quoad Pontificalium executionem parit effectus, ac suspensio & interdictum, ab his tamen eximi Episcopos decuit, non ab illâ: quia plures sunt casus in quibus incurritur suspensio, pauciores in quibus incurratur excommunicatio; 2°. quia hæc non incurritur, nisi propter culpas adeò oppositas Episcoporum statui ut ab iis admittendis procul abesse meritò præsumantur: contra verò suspensiones contrahuntur in materiâ, ut ità dicam Clericali, adeoque quasi Episcoporum propriâ; unde nihil mirum si in eas frequentiùs inciderent, adeoque ab iis debuerint eximi, quoties iisdem nominatim non includuntur. Hoc privilegium ad Episcopos nondum consecratos extendit Sayrus post Olossam. Serm. l. 1. c. 8. n. 2.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectibus Excommunicationis majoris.

EFfectus excommunicationis majoris, de quâ solâ agimus in præsenti articulo, alii sunt *per se* quos excommunicatio solitariè sumpta producit; alii *per accidens*, qui novam in excommunicato malitiam, & contumaciæ augmentum supponunt: talis est irregularitas quam contrahit Clericus qui excommunicatione ligatus celebrat. Effectus *per se* adæquatus, est totalis privatio communionis Ecclesiæ: partiales sunt privatio communium Ecclesiæ suffragiorum; participationis Sacramentorum activæ & passivæ; divini Officii, &c. De his seorsim agendum.

SECTIO PRIMA.

De privatione Suffragiorum.

NOta 1°. Suffragium est quodcumque opus bonum applicatum proximo ad impendendum animæ ejus salutare auxilium; sive auxilium illud prosit alteri ex opere operato, quod in solo Missæ sacrificio locum habet; sive ad modum operis operati, ut fit indulgentiis; sive ex opere operantis, ut in jejuniis, &c.

Not. 2°. Suffragia vel communia sunt, vel privata: *communia*, sunt auxilia quæ ex bonis Ministrorum Ecclesiæ operibus; putà sacrificiis, orationibus in personna & nomine ejusdem Ecclesiæ factis, Fidelibus proveniunt; quò etiam pertinet fructus satisfactionum qui ex communi Ecclesiæ thesauro per indulgentias ab Ecclesiæ Prælatis applicatur. *Privata* suffragia sunt vel opera bona, ut orationes privatæ, jejunia, &c quæ à Christianis, non ut Ecclesiæ ministris, sed ut à personâ particulari pro aliis offeruntur.

Not. 3°. Privata & publica suffragia differunt, quatenùs privata valorem suum perdunt ex indignitate offerentis, non itèm publica, quæ semper eum servant valorem quem habent ab Ecclesiâ cujus nomine offeruntur. In eo autem conveniunt: 1°. quòd privata sicut & publica quemdam habent valorem in eo situm quòd opera pia in unitate Ecclesiæ facta omnibus prosint Fidelibus independenter ab ullâ sive operantis, sive Ecclesiæ ipsius intentione, & quasi ex naturâ rei; nam & in hoc ex parte sita est *communio Sanctorum*; 2°. quòd utraque fructum insuper particularem pariunt qui prodest tùm ei qui agit, tùm ei pro quo offertur actio, juxtà id S. Ambrosii in cap. 5. Luc. *Magnus Dominus qui aliorum merito ignoscit aliis.*

Not. 4°. Excommunicatorum alii sunt tolerati, alii non. Priores ii sunt qui violatâ lege cui annexa erat excommunicatio, eandem incurrerunt, sed nondum publicè pro excommunicatis denuntiati sunt, etsi

fortè per Judicis sententiam excommunicationem incurrisse declarati sint. Posteriores sunt ii qui non modò per Judicis sententiam nominatim excommunicati sunt, sed & ut tales in facie Ecclesiæ denuntiati sunt; sive affixa sit valvis Ecclesiæ sententia quæ in eos lata est, sive coram populo in Ecclesia collecto lata fuerit, cujus conditionis defectu nè ipsi quidem Protestantes pro hæreticis vitandis habentur in Gallia, Angliâ, Germaniâ. His positis, quatuor hîc inquiruntur; 1°. an excommunicati Ecclesiæ suffragiis priventur; 2°. an id locum habeat in contritis; 3°. an in toleratis; 4°. an suffragia pro iis non solùm illicitè, sed & invalidè offerantur. Sit

CONCLUSIO I. Excommunicati privantur communibus Ecclesiæ suffragiis. Ità omnes.

Prob. quia ad hoc satis est ut Ecclesia id possit, & id velit: Atqui 1°. Ecclesia id potest, ut patet tùm ex potestate instituendi censuras ipsi à Christo concessâ, tùm ex speciali jure quod habet in hæc spiritualia bona, quorum dispensatrix ab eodem Christo constituta est; 2°. id vult, ut patet ex jure, ubi vetitum est nè pro excommunicato oretur, aut nè ad illum pars ulla bonorum Ecclesiæ derivetur; Ergo.

Cap. 28. 38. De ...at. exc.

Nihilominus Ecclesia legem quâ cavet nè pro excommunicatis oretur, suspendit die Parasceves, ut sponsum suum imitetur qui eâdem die pro inimicis suis oravit.

Hinc 1°. lethaliter peccaret, qui preces quæ Ecclesiæ nomine fiunt, funderet pro excommunicatis, quia Ecclesiæ præceptum in materiâ gravi transgrederetur; 2°. qui ut minister Ecclesiæ, vel nomine ejus oraret pro excommunicato denuntiato, is sive Laïcus, sive Clericus minorem excommunicationem incurreret: nisi tamen id faceret ex ignorantiâ vel gravi metu, modò non in ecclesiasticæ potestatis contemptum incusso.

Quæres 1°. an assertio nostra ad excommunicatos etiam toleratos extendatur. Ratio dubitandi sumitur ex celebri decreto, quod incipit, *Ad evitanda*

scandala, ubi sic: *Ad evitenda scandala, & multa pericula quæ conscientiis timoratis contingere possunt, Christi fidelibus misericorditer indulgemus, quòd nemo deinceps à communione alicujus, Sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, intus & extra, prætextu cujuscumque sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ à jure vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia aut censura hujusmodi fuerit lata contra Personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, Communitatem, vel locum certum, aut certum, à Judice publicata vel denuntiata specialiter & exp essè.... Per hoc tamen non intendimus revelare, neque juvare sic excommunicatos, suspensos, & interdictos aut prohibitos.* Jam ad propositum.

R. affirmat. 1°. quia in citatâ Decretali Martinus V. vel quilibet alius ejus autor declarat se non intendere *relevare, neque juvare sic excommunicatos, suspensos & interdictos*; adeoque ullum iis favorem præstare: Atqui magnus iis favor præstaretur, si pro iis publica suffragia applicari possent. Sic enim destrueretur præcipua excommunicationis ratio, quæ in eo sita est, ut quis ità excludatur ab Ecclesiâ, ut jam communibus ejus bonis non fruatur.

2°. Quia is unus est constitutionis citatæ finis ut vitentur scandala, & *conscientiis timoratis* subveniatur: Atqui finis ille obtineri potuit absque eo quòd concederetur interna cum excommunicatis communicatio. Hæc enim quatenùs interior, est invisibilis; quatenùs verò per actus exteriores se prodit, pendet ab interiori applicatione, quæ sicut sine scandalo & periculo pro solis Ecclesiæ filiis ab ea non præcisis dirigi potest, ità citra scandali metum, & sine *conscientiæ* remorsu, potest pro excommunicatis non dirigi, imò vix pro illis publicè & nominatim exteriùs dirigi potest, ut fit in suffragiis communibus, sine scandalo.

Dices: Sepultura ecclesiastica præcipuè datur propter suffragia: *Atqui* excommunicati tolerari ecclesias-

quiri absolutionem à censuris : ut quis suffragio-
m particeps fiat , quàm ut Sacramenta conferre
recipere possit. Definit enim Innocentius III. C 28.
communicatum *quantacumque* in eo *pœnitentiæ* sent. ex
a præcesserint ; si morte præventus absolutionis
potuerit beneficium obtinere , quamvis absolutus
ad Deum fuisse credatur , nondum tamen apud Ec-
am esse absolutum ; unde & hunc post mortem
olvendum esse statuit. Si autem statuit Pontifex ,
pro homine jam mortuo , & ante mortem con-
o , orationes seu suffragia non offerantur ; multò
nùs ea pro eo homine vivo offerri permittit.

At , inquies , Fidelium communio quæ in cari-
fundatur , ideòque in Symbolo vocatur *Com-*
nio Sanctorum , non pendet ab Ecclesiâ , nec
gis ab eâ impediri potest , quàm caritas quæ ejus
ndamentum est : Atqui hæc communio nihil est
ud quàm communium suffragiorum participatio ;
go.

R. neg. min. Alia est enim Sanctorum commu-
quæ fundatur in caritate ; alia participatio in
fragiis , quæ Ecclesia pro membris suis per suos
nistros offert. Communio Sanctorum non pen-
ex intentione operantis , sed velut ex naturâ
roducitur inter eos qui eâdem caritate conjuncti
Ab hâc itaque communione non excluditur
o per censuram , sed per culpam , unde ei
tuitur statim ac sublata est culpa , etsi nondum
ata sit censura : sed non ità est de suffragiis ,
cùm iis solis prodesse possint quibus applican-
ex Ecclesiæ consensu , & ex eodem consensu
non applicentur qui ab eâ per excommunica-
em nondum sublatam præcisi sunt ; nulli pror-
excommunicato quantumlibet contrito opitulari
unt.

CONCLUSIO II. Non solùm illicita , sed & in-
a foret suffragiorum applicatio excommuni-
facta.

... quia Ecclesia communium suffragiorum dis-

ticâ sepulturâ privari non debent; Ergo nec suffragiis.

R. hic dividi Theologos. Alii excommunicatum toleratum, nisi antè absolutus fuerit, in loco sacro tumulari posse negant, quia id cederet in maximum ipsius excommunicati honorem & utilitatem; ità Avila. Alii plures quos sequitur Babin, contrarium censent; neque tamen ii omnes existimant eundem excommunicatum publicis suffragiis juvandum esse, quia sæpè conceditur sepultura sancta, quibus suffragia negantur: sic antiquo jure, Clerici qui nec specialiter interdicti erant, nec interdicto causam dederant, poterant in loco sacro sepeliri, sed *cum silentio*, adeòque sinè precibus publicis. Alii demum fortè dicent Ecclesiam orare conditionatè, si subjectum sit capax; vel legis suæ rigorem moderari in hoc casu.

C. 11. De poenit.

Quia tamen suffragiorum denegatio iis qui in excommunicatione vel impietate notoriâ moriuntur, totum aliquando regnum commovere potest, cavendum nè quid fiat inconsulto Episcopo: cujus erit perpendere an excommunicatus v. g. ob percussionem Clerici tam debeat præsumi decessisse impoenitens, quàm excommunicatus ob hæresim, cui rarò admodum renuntiatur.

Quæres 2°. an non saltèm excommunicatus contritus partem habeat in suffragiis. R. negat. 1°. quia censura quæ semper manet, suum semper operatur effectum: Atqui in homine contrito semper remanet censura quâ ligatus est. Minor patet, quia ex dictis censuræ non nisi absolutione solâ tolluntur. Prob. maj. Si censurâ remanente, tolleretur ejus effectus, utique per piam Ecclesiæ concessionem, ut contendunt adversarii: Atqui hoc dici nequit; 1°. quia probari non potest Ecclesiam moderari magis effectum censuræ pro contritis, quoad suffragiorum, quam quoad Sacramentorum participationem; porrò excommunicati quamtumvis per contritionem Dei amici evaserint, à Sacramentis arceri debent; 2°. quia ex jure manifestum est non minùs

requiri absolutionem à censuris : ut quis suffragiorum particeps fiat , quàm ut Sacramenta conferre vel recipere possit. Definit enim Innocentius III. excommunicatum *quantacumque* in eo *pœnitentiæ signa præcesserint ; si morte præventus absolutionis non potuerit beneficium obtinere , quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur , nondum tamen apud Ecclesiam* esse absolutum ; unde & hunc post mortem absolvendum esse statuit. Si autem statuit Pontifex , ut pro homine jam mortuo , & ante mortem contrito , orationes seu suffragia non offerantur ; multò minùs ea pro eo homine vivo offerri permittit. *C. 28. De sent. exc.*

At , inquies , Fidelium communio quæ in caritate fundatur , ideòque in Symbolo vocatur *Communio Sanctorum* , non pendet ab Ecclesiâ , nec magis ab eâ impediri potest , quàm caritas quæ ejus fundamentum est : Atqui hæc communio nihil est aliud quàm communium suffragiorum participatio ; Ergo.

R. neg. min. Alia est enim Sanctorum communio quæ fundatur in caritate ; alia participatio in suffragiis , quæ Ecclesia pro membris suis per suos ministros offert. Communio Sanctorum non pendet ex intentione operantis , sed velut ex naturâ rei producitur inter eos qui eâdem caritate conjuncti sunt. Ab hâc itaque communione non excluditur homo per censuram , sed per culpam , unde ei restituitur statim ac sublata est culpa , etsi nondum sublata sit censura : sed non ità est de suffragiis , quæ cùm iis solis prodesse possint quibus applicantur ex Ecclesiæ consensu , & ex eodem consensu iis non applicentur qui ab eâ per excommunicationem nondum sublatam præcisi sunt ; nulli prorsùs excommunicato quantumlibet contrito opitulari possunt.

CONCLUSIO II. Non solùm illicita , sed & invalida foret suffragiorum applicatio excommunicato facta.

Prob. quia Ecclesia communium suffragiorum dis-

pensatrix, applicationem hanc annullat; unde non pluris valet quàm donatio à dispensatore facta, & à domino irritata. Ubi tamen ad vitanda scandala invaluit usus, ut, v. g. post mortem pro quibusdam excommunicatis offerantur suffragia, videntur hæc iis prodesse, si in statu gratiæ decesserint.

CONCLUSIO III. Potest tamen Sacerdos privatim orare, in *Memento* Missæ, pro excommunicatis etiam denuntiatis, modò eos exteriùs non nominet, sive in Canone, sive in orationibus publicis.

Prob. 1°. quia Ecclesia id non prohibuit; 2°. quia is est Fidelium usus; 3°. quia id semper consuluerunt pii quicumque Ecclesiæ Doctores: *Absit*, ait S. Bernardus ubi suprà, *ut etiam pro talibus, etsi palàm non præsumimus, vel in cordibus nostris orare cessemus.*

SECTIO SECUNDA.

De privatione usûs Sacramentorum.

SAcramentorum usus duplex: alter passivus, quo recipiuntur; activus alter, quo administrantur. de utroque multa quæruntur; circa quæ

Dico 1°. Letalis sacrilegii reus est excommunicatus, etiam toleratus, cùm recipit Sacramenta. Ratio est, 1°. quia gravem transgreditur Ecclesiæ prohibitionem, in re quæ spectat ad cultum & honorem rei sacræ; 2°. quia si excommunicati tolerati à Sacramentorum participatione abstinere non tenerentur, non tenerentur abstinere ab aliis quibus interdicuntur excommunicati, quippèque ferè omnia minoris sint momenti quàm Sacramenta; sicque excommunicato vanum esset nomen: Atqui absurdum consequens. Hinc excommunicatus duo ad minus committit peccata cùm Sacramenta recipit; aliud quidem contra Religionem, abutendo rebus sacris; aliud contra expressam censuræ obligationem.

Fatentur tamen omnes excommunicatum excu-

sari posse, 1°. ob ignorantiam facti vel juris; 2°. ob inadvertentiam seu oblivionem naturalem quæ ignorantiæ invincibili æquiparatur; 3°. ob necessitatem vitandi scandali infamiæ, aut gravis alterius mali; quia vel Ecclesia potestatem non habet præcipiendi cum tanto incommodo, vel eâ pro sua pietate ut non vult. Etverò iis de causis, licet aliquando dimittere quod jure divino præceptum est; sic potest peccatum in confessione reticere, qui cum fundamento mortem timet si illud aperiat.

Sed potestnè celebrare Sacerdos, qui nisi celebret, perdet grandem pecuniæ summam quæ in stipendium datur ei qui hâc die celebrat, & non aliàs; vel causa erit cur populus jacturam magnam temporalem patiatur? R. Supponunt communiter Doctores, metum tanti damni causam esse cur celebrare possit Sacerdos. Mihi quidem videtur; 1°. faciliùs posse celebrari ob vitandum populi damnum, quod multa murmura & peccata secum trahit; 2°. si damnum quod quis ex defectu celebrationis passurus est, tale sit ut eum magnas in angustias conjecturum sit, videtur celebrare posse post sinceram ad Deum conversionem: si verò damnum illud etsi grave, satis tamen tolerari potest satius, meo quidem judicio esset abstinere ab actu celebrandi, qui tunc non nisi ob gravissimas causas tentari debet.

Dico 2°. Peccat, & quidem ex vi censuræ, qui Sacramenta confert excommunicato vitando. Ratio est, quia violat in re gravi prohibitionem sæpiùs ab Ecclesiâ factam; Ergo peccat mortaliter; nisi fortè excuset necessitas, aut alia justa causa, ut si excommunicatus sit in mortis periculo, aut legitimam habeat petendi Sacramenti rationem, putà si vitandum sit scandalum vel infamia; quod contingere potest iis in locis ubi censura contra eum lata ignoratur. Non excusaretur tamen Sacramenti minister ob metum à recipiente incussum, quia conferre Sacramenta indigno prohibitum est

jure naturali, indignus autem est qui Sacramenta per metum extorquet.

Qui verò excommunicato tolerato Sacramenta ministrat, non peccat vi censuræ, quia Decretum *ad vitanda scandala*, ecclesiasticam eâ de re prohibitionem abstulit. Peccare tamen potest contra jus naturale & divinum, quæ vetant nè Sacramenta conferantur indignè petenti, nisi petens sit peccator occultus, & publicè petat. Communiter tamen præsumere potest Sacerdos, à censuris absolutum fuisse eum qui Eucharistiam petit, nisi contrarium manifestè constet, aut immineat scandali, alteriusve incommodi periculum.

Dico 3°. Excommunicatus cetera præter pœnitentiam Sacramenta validè recipit quoad substantiam.

Prob. Ut Sacramenta validè recipiantur, sufficiunt materia, forma & intentio tùm ministri, tùm suscipientis; porrò hæc omnia reperiri possunt in Sacramentis excommunicato collatis. Et verò prohibitio Ecclesiæ efficit quidem ut Sacramenta illicitè recipiantur ab excommunicatis; non efficit autem ut invalidè recipiantur, quia non pendet ab Ecclesiâ ut irritet Sacramenta, quæ cum conditionibus à Christo essentialiter præscriptis conferuntur.

Dixi, *quoad substantiam*; neque enim excommunicati, nisi in raris casibus de quibus modò dictum est, Sacramenti gratiam percipiunt; quia in ipsâ Sacramenti receptione letaliter peccant: alios tamen recipiunt effectus, ut characterem in Ordine.

Dixi iterùm *præter pœnitentiam*; quia ad pœnitentiæ valorem requiritur sincerus de peccatis dolor; quem non habet qui non obstante excommunicatione, à quâ absolvi non curat, ad pœnitentiam accedit.

Quæres an excommunicatus quà talis possit aliquando validè Pœnitentiæ Sacramentum percipere. Potest id dupliciter evenire: 1°. si excommunicatus ad pœnitentiam accedat non advertens, aut igno-

rans invincibiliter se esse excommunicatum ; 2°. si petat absolutionem à censuris & peccato, Confessarius verò ex oblivione vel malitiâ eum à peccatis absolvat, non autem à censurâ.

R. valere in his casibus Sacramentum Pœnitentiæ. Si enim non valeret, utique, quia, ut adversarii volunt, Ecclesia suam Sacerdotibus ademisset jurisdictionem in excommunicatos omnes : Atqui nullo prorsùs jure probari potest, Ecclesiam intendisse auferre cuilibet Sacerdoti jurisdictionem in excommunicatos qui sincero de peccatis dolore tacti, inculpabiliter oblivifcerentur alicujus quâ ligati fuissent, censuræ. Etverò si ità res esset, qui omninò oblitus esset incurrisse se excommunicationem Papæ reservatam, nunquam nisi fortè in articulo mortis absolvi posset à Pastore suo; quandoquidem bona pœnitentis fides excusat quidem à culpâ, sed non dat jurisdictionem Confessario: hoc autem quis admittat ?

Confirm. quia quòd absolvatur quis à peccato, & non ab excommunicatione, neque implicat ex parte absolventis, neque ex parte absolvendi. Non ex parte absolventis : licèt enim excommunicatus privetur suâ in alios jurisdictione, non tamen privatur passivâ subjectione ad Superiores ; alioquin pœna ejus plus caderet in Superiores quibus sua adimeretur jurisdictio, quàm in ipsosmet excommunicatos. Non ex parte pœnitentis, qui non minùs à peccatis suis per pœnitentiam absolvi potest, absque eo quòd absolvatur ab excommunicatione, quàm ab iisdem, non ab illâ, absolvi possit per contritionem ; Ergo.

Hinc colliges, 1°. eos qui cùm excommunicati essent, confessi sunt cum legitimis dispositionibus peccata sua, non autem excommunicationem quæ prorsùs exciderat è memoria, verè absolutos fuisse, nec teneri ad iterandam confessionem, sed solùm ad petendam absolutionem censuræ, si fortè hæc in memoriam redierit ; 2°, eum qui sinè sufficienti

dolore peccata confessus fuisset, oblita excommunicatione, teneri ad iterationem confessionis, non præcisè ob excommunicationem, sed ob defectum dispositionis.

Ceterùm qui aliquem ab excommunicatione non absolutum, absolvit à peccatis, peccat mortaliter; quia contra Ecclesiæ prohibitionem communicat in re sacrâ & gravissimâ cum excommunicato, aut saltèm Sacramenta administrat homini cui eorum susceptio graviter interdicta est. Sed excusare potest, 1°. inadvertentia juris & facti; 2°. necessitas, ut si mors ità cuipiam immineret, ut non posset ab excommunicatione priùs absolvi quàm à peccatis. Existimant tamen Soto & Coninch hæc verba, *Absolvo te*, si adsit sufficiens intentio, à censuris simul & peccatis absolvere posse; quamquam consultum sit addere, *à censuris & peccatis*; quia hoc nihil nocere potest.

Quæres quas incurrant pœnas qui excommunicatis Sacramenta conferunt, aut ea in hoc statu recipiunt. R. 1°. nullas incurrunt, cùm non peccant suscipiendo aut conferendo, quia pœna supponit peccatum; 2°. excommunicati qui Sacramenta cetera præter ordinem recipiunt, nullas incurrunt pœnas: quia nulla in jure contra excommunicatos Sacramenta suscipientes expressa est pœna. Qui, verò Ordines in hoc statu recipiunt, ab iisdem sunt suspensi, ut alibi dicam; 3°. qui excommunicatis toleratis Sacramenta conferunt, non subjacent pœnis ecclesiasticis, quia non peccant contra jus humanum; possunt tamen peccare contra jus divinum, vetans ne Sanctum detur canibus; 4°. qui excommunicatis vitandis Sacramenta administrant, incurrunt excommunicationem minorem, & interdictum ab ingressu Ecclesiæ, ex c. 8. *de privil.* in 6. Clericus verò qui *scienter* & *spontè* cum excommunicatis à Papâ & denuntiatis participat, eosdem ad divina Officia recipiendo, excommunicationem majorem, eamque Papæ reservatam incurrit, ex c. 18. *de sent. excomm.*

Quod spectat ad Sacramentorum collationem, quæritur; 1°. an excommunicati Sacramenta validè conferant; 2°. an licitè; 3°. an hæc ab iis recipi possint; 4°. quas incurrant pœnas qui ministrant aut qui recipiunt; circa quæ,

R. ad 1. Excommunicati tolerati, per se validè conferunt quodcumque Sacramentum, etiam Pœnitentiæ. Ratio est, quia valet Sacramentum cùm adsunt materia, forma, intentio ministri, & jurisdictio si necessaria sit, ut in Pœnitentiâ: Atqui hæc omnia reperiuntur in excommunicatis toleratis; neque enim iis sua per excommunicationem aufertur jurisdictio, ut patet ex citatâ Martini V. Constitutione.

Dixi, *per se*; quia fieri potest ut peccet quis confitendo Sacerdoti excommunicato: unde tunc invalidè absolvetur, non defectu jurisdictionis in ministro, sed dispositionis in pœnitente, de quo statim.

Aliud est de excommunicatis vitandis. Ii enim cùm careant jurisdictione, Pœnitentiæ Sacramentum validè non conferunt; licèt Sacramenta alia quæ jurisdictionem non requirunt, validè conficiant.

Hinc colliges eum qui scienter aut ignoranter peccata sua excommunicato vitando confessus est, ad confessionem iterandam teneri. Quod tamen limitatur, si confessio facta sit in articulo mortis, vel in loco ubi Sacerdos ex communi errore, ac titulo colorato habetur pro non excommunicato.

Quod de Sacramentorum validitate dictum est, extenditur ad Sacramentalia, quia Sacramentalia pertinent ad potestatem Ordinis, non ad jurisdictionem: unde consecrationes & benedictiones quas introduxit Ecclesia, ab excommunicato denuntiato validè fiunt.

R. ad 2. Excommunicatus sive toleratus sive non, mortaliter peccat conferendo Sacramenta extra casum necessitatis. Ratio est, quia Ecclesiæ præceptum in re gravissima transgreditur. Aliud est in necessitatis casu; tunc enim concedit Ec-

ceptum Eucharistiæ sumendæ tunc re
quando Sacramentum hoc decenter
poteſt & ſumi ; unde & apud nos , ii
ſupplicio afficiendi ſunt , denegatur.
de causâ dicendum de Unctione extr
men hæc primam gratiam producere
attrito contritum facere, juxta ſenten
munem , idcircò licitè ab excommun
miniſtraretur infirmo cui conferri non
tentia , ſed hæc pendent ex alibi di
eſt conſtat Confirmationem & Ordin
ità neceſſaria ſunt , non poſſe licitè
nicatis conferri.

Circa hæc not. non aliter licitum
menta ab excommunicatis toleratis p
ab improbis miniſtris : unde in praxi
1°. in caſu neceſſitatis licet Catechu
mum , pœnitenti verò Pœnitentiam à
etiam ab Hæretico poſtulare.

2°. Extra caſum neceſſitatis , ſi d
alter , poteſt Fidelis à Paſtore ſuo
quodcumque exigere , quia tunc uti
neque æquum eſt , ut ob Paſtoris inic

Sacramenta conferenda, non licet hæc ab eo petere, nisi & ipse ministrare paratus sit, & adsit rationabilis petendi causa; id est, causa justa & gravis, ut si quis sit in statu mortalis peccati, nec possit sinè gravi saltèm incommodo ad alium recurrere. Quin & magna quædam utilitas sufficit, ut si quis confiteatur excommunicato tolerato, quia ceteri ministri admodum indocti sunt. Ceterùm accurata videtur hæc P. Antonii doctrina: *Extra casum extremæ aut saltèm gravissimæ necessitatis, non licet petere nec accipere Sacramentum à ministro tolerato apertè errorem aliquem ab Ecclesiâ damnatum profitente... nam alioqui crearetur scandalum ac periculum perversionis Fidelium, & conciliaretur autoritas errori.*

Sylv in 2. p. q. 64. a. 6.

Grandin. p. 72.

P. Antoine, de Sacrament. c. 3.

Dico 3°. Excommunicati, suspensi ab Ordine vel interdicti, quia Sacramenta illicitè ministrant, irregularitatem incurrunt. Vid. Tract. de Irregul.

Dico 4°. Qui ab excommunicato vitando Sacramenta extra casum necessitatis recipit, minorem incurrit excommunicationem. Ratio est, quia hæc Sacramentorum receptio veram importat communicationem, quæ minori excommunicatione punitur; c. 39. *De sent. excom.* &c. 3. eod. tit. in 6.

SECTIO TERTIA.

De privatione rerum sacrarum.

Per res sacras hìc intelliguntur, 1°. divina Officia, publicæ Processiones, &c. 2°. consecratio chrismatis, benedictio aquæ, palmarum, candelarum, cinerum, & aliæ similes ceremoniæ, quæ solemniter fiunt ex institutione Christi, vel Ecclesiæ, &c. 3°. sepultura ecclesiastica; quibus an & quatenus priventur excommunicati sigillatim expendam.

Conclusio I. Excommunicatus quilibet, vi censuræ ab auditione Missæ, aliisque omnibus divinis Officiis prout publica sunt, prohibetur.

Prob. Excommunicatus Missæ & Officiis interesse non potest, quin cum aliis Fidelibus communicet:

Atqui communicatio cum Fidelibus, præsertim in divinis, prohibita est excommunicatis etiam toleratis; quia Constitutio Martini V. nihil prorsus iis concedere intendit quod in eorum duntaxat favorem cedat, ut cederet hæc in divinis communicandi facultas. Hinc Suarez cum aliis, eos qui secùs facerent, peccati ex genere suo mortalis reos esse docet, quia materia gravis est, & in re valdè sacrâ. Excipe tamen si excuset ignorantia, vitandi scandali necessitas, vel justa causa, qualis hæc una esse potest, juxta Suarem, si Sacerdos celebrare obligatus, nullum alium habens qui sibi Missam celebranti inserviat, excommunicatum toleratum ad sibi serviendum invitet. Circa hanc assertionem,

Disp. 12. *sect.* 1.

Quæres 1°. an peccet excommunicatus per hoc quòd Missæ non interest die festâ. R. eum si absolutionem moraliter obtinere possit, peccare, non præcisè ratione omissionis Sacri, quod in sensu composito censuræ omittere tenetur, sed ob negligentiam comparandæ absolutionis: quia lex aliquid præcipiens, præcipit etiam media ad illud necessaria, saltèm cùm hæc sine gravi incommodo adhiberi possunt: porrò censuræ remotio medium est non solùm ad officii Paschalis, sed & ad Missæ auditionem necessarium.

Quæres 2°. an, & quomodo teneatur excommunicatus Horas recitare.

R. 1°. qui ad Horas tenetur, non esse ab iis liberum ob excommunicationem, quia nemo ex contumaciâ suâ commodum reportare debet. Unde non eadem est in Pastore Horarum ratio, quæ administrationis Sacramentorum, ab hâc enim excusatur, quia non potest eo quo decet modo sancta tractare; ab iis verò liber non manet, quia utiliter orare potest. Si quis tamen ipso Beneficii titulo privetur, jam ab obligatione suâ liber erit.

R 2°. Excommunicatus etiam toleratus, neque potest sibi socium adhibere quicum recitet; neque etiam dicere debet. *Dominus vobiscum*, sed loco ejus, *Domine exaudi orationem meam.* Ratio est,

quia communicaret cum Fidelibus, sive alternis orando cum iisdem, sive dicendo *Dominus vobiscum*, est enim hæc formula, *Sacerdotis ad populum salutatio*, ut notat Petrus Damiani. Quia tamen levis est hæc materia, nec mortaliter peccaret, nec irregularitatem incurreret qui recitandi socium sibi adsciſceret, aut citatâ orandi formulâ uteretur; nisi eâ uteretur in Choro, aut in solemnibus Officiis.

Neque etiam videtur licitum excommunicato orare in Ecclesiâ etiam seorsùm ab aliis qui ibidem orant. Ratio est, quia id omne negatur excommunicatis, quod iisdem expresſè non conceditur: porrò jus in uno tantùm casu permittit excommunicatis Ecclesiam ingredi, nempe ut sacræ concioni intersint, quod & iis enixè suadendum est, si id expedire judicetur. *C.* 11. De sent. excom.

Quæres 3°. quam incurrat pœnam excommunicatus, qui Missæ, aliisve Officiis interest. R. eum nullam, præter mortale peccatum; pœnam incurrere, quia nulla contra eum imposita est in jure; minor enim excommunicatio incurritur quidem ab iis qui eum excommunicatis vitandis communicant, sed non ab excommunicatis qui communicant cum Fidelibus.

Excipiuntur casus duo: primus est si Sacerdos excommunicatus autoritate suâ procuret ut Missa vel alia Ecclesiæ Officia coram se celebrentur; quia enim tunc moraliter se gerit, ac si ipse celebraret, ideò ex communi Doctorum sensu irregularitatem incurrit. Eamdem tamen non incurreret pœnam vel excommunicatus qui Sacerdos non esset, vel Sacerdos qui excommunicatus esset, & coram aliis etiam excommunicatis, sed non coram se, faceret celebrari, quia jura loquuntur de *Sacerdote excommunicato*, qui causa est cur alius *coràm se* celebret.

Secundus casus est, si excommunicatus assistens Missæ, monitusque à Sacerdote ut ab Ecclesiâ exeat, parere nolit; tunc enim excommunicationem majorem Papæ reservatam contrahit; cui etiam subjacet

tùm interdictus denuntiatus in eâdem hypothesi; tùm ii omnes qui impediunt nè excommunicatus vel interdictus recedant. Vid. Clement. 2. *De sent. excom.*

Quæres 4°. quid faciendum si excommunicatus vitandus divinis Officiis interesse velit.

R. 1°. Clerici qui coram excommunicatis non toleratis, Missam, aut alia divina Officia celebrant, licèt irregularitatem non incurrant, *cùm id non sit expressum in jure*, peccant tamen mortaliter, quia contra gravem Ecclesiæ legem communicant cum excommunicatis; 2°. incurrunt minorem excommunicationem, & interdictum ab ingressu Ecclesiæ; & si ante receptam ab interdicto absolutionem celebrent, fiunt irregulares. Ceteri verò assistentes qui ab Officiis aut Processionibus non recedunt, peccant etiam mortaliter juxta multos, & juxta omnes minorem ex hâc communicatione excommunicationem reportant.

C. 8. De sent. excom. *in 6*

C. 18 De privil. *in 6.*

R. 2°. Iidem Clerici potiùs Officium publicum omittere debent, aut alibi recitare sinè cantu, quàm id prosequi coram excommunicato : ante tamen monendus est is ut exeat; quin & si parere nolit, vi expellendus est, etiamsi sit Clericus, adhibito brachii secularis auxilio: neque hinc timendæ pœnæ Canonis, quia manus violentæ in eum, ob solam Ecclesiæ defensionem injiciuntur. Si verò foras abigi non possit, ipsa etiam Missa dimitti debet, nisi jam ventum sit ad hæc verba, *Qui pridiè quàm pateretur*; tunc enim assistentes recedere debent, Sacerdos verò, ministro remanente, prosequi debet usque ad completam sacri sanguinis perceptionem; quia Sacrificii integritas, utpotè jure divino præcepta, juri cuilibet Ecclesiastico prævalere debet. Porrò Sacerdos relictis aliis orationibus & precibus ab altari recedere debet in Sacristiam, ibique Post communionem & cetera perficere.

C. Sacris. *De sepult.*

CONCLUSIO II. Excommunicati vitandi ecclesiasticâ sepulturâ post mortem privantur.

Prob. quia æquum non eſt ut ei communicemus mortuo, quem dùm viveret, fugere tenebamur.

Hæc aſſertio ad eos etiam extenditur qui ante mortem dederunt pœnitentiæ ſigna; quo tamen in caſu abſolvi debent, ac deinde cum aliis Fidelibus ſepeliri. Si autem ante abſolutionem in loco ſančto ſepulti eſſent, non deberent exhumari ſed abſolvi, petitâ priùs ab iis quorum intereſt abſolutione. Qui verò nulla doloris ſigna ante mortem exhibuit, is ſi in loco ſacro ſepultus ſit, exhumari debet & foras projici, ſi cadaver ejus ab aliorum corporibus ſecerni queat; poſteà autem Eccleſia ſolemni aſperſione reconcilianda eſt, quia polluta fuit.

Ceterùm qui excommunicatum vitandum cum aliis Fidelibus ſepeliunt, aut funus ejus comitantur honoris causâ, ad minùs incurrunt excommunicationem minorem; huic enim ſubjacet qui mortuis, ſicut qui viventibus communicat. Qui verò eumdem in loco ſančto ſepeliunt vel potiùs ſepeliri procurant, ſubjacent *excommunicationis ſententiæ, à quâ nullatenus abſolvuntur, niſi priùs ad arbitrium Diœceſani Epiſcopi, eis quibus* ſic *fuerit injuria irrogata, ſatisfactionem exhibuerint competentem.* *Clem.* I. de ſepult.

SECTIO QUARTA.

De inhabilitate ad Beneficia, & privatione juriſdictionis.

COnſtat apud omnes invalidam eſſe Beneficii collationem factam excommunicato, etiam tolerato & occulto, tùm quia id definit Innocentius III. c. 7. *De Clerico excom. miniſt.* tùm quia Beneficium datur propter officium, ad quod excommunicatos admitti non decet, licèt ex poſt facto quandoque tolerentur. Neque hæc collatio, aut quæ ad eam prævia ſunt, ut electio, reſignatio &c. per abſolutionem poſteà ſecutam convaleſcunt, quia *non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non* *Reg.* 18. in 6.

subsistit; unde renovari debent obtentâ à Superioribus legitimis post absolutionem dispensatione.

Excipiuntur ab hâc lege Beneficia à Summo Pontifice concessa, etiamsi censuram ignoret; quia in provisionibus apponit clausulam absolutionis à censurâ, *ad effectum* gratiæ consequendum. Hæc autem Pontificia à censuris absolutio nec prodest irregulari nec excommunicatis propter hæresim, quia jus renititur. Addit Gibert, Ordinarium cui à Papâ committitur examen illius qui Beneficium Romæ obtinuit, posse eidem litteras quas *Visa* vocant, denegare, si animadvertat eum nihil moliri ut à censuris absolvatur.

Quòd si collatio Beneficii facta sit ei qui tempore collationis excommunicatus erat, non autem ipso præsentationis tempore, valida erit præsentatio quam censura nondum existens irritare non potuit; invalida verò institutio, ut à contrario patet. Si quis autem tempore nominationis censurâ irretitus erat, & ab eâ ante institutionem absolutus, invalida erit, tùm præsentatio, ut patet, tùm institutio præsentationi huic innixa, nisi censuratus se se curaverit rehabilitari.

Quæres an valeat collatio ei facta qui invincibiliter ignorat se vel censurâ ligatum fuisse, vel ab eâ non absolutum. R. negat. quia ignorantia non tollit inhabilitatem præcedentem in subjecto, sed solùm excusat à culpâ. An valida sit collatio pensionis excommunicato facta, dicam ubi de Suspensione.

Ceterùm non privatur quis per excommunicationem Beneficio ante eam legitimè adepto: quia nullum est jus quod id constituat; nisi crimen propter quod censurâ perculsus est, ex his sit quæ per se Beneficii vacationem inducunt.

Imò nec privatur excommunicatus fructibus ejusdem Beneficii, tùm quia pœna tam gravis non est imponenda, nisi certò expressa sit in jure, quod in præsenti locum non habet; tùm quia consuetudo legitimè introducta juri positivo derogare posset:

porrò invaluit in Galliâ usus, ut excommunicati cùm resipiscunt, fructuum Beneficii condonationem non requirant à Papâ.

Hîc tria notari velim: 1°. sicubi excommunicatus in censurâ obdurescens, Beneficii fructibus privatur, permittere teneram matrem Ecclesiam, ut ex iis decerpatur portio ad ejus sustentationem necessaria, ne in Cleri dedecus mendicare cogatur; 2°. eundem si malâ fide Beneficii possessionem apprehenderit, teneri ad omnium fructuum restitutionem; secùs si bonâ fide, putà ob ignoratam quâ ligabatur censuram; tunc enim satis est si Beneficio cedat, & id restituat, unde ditior evasit, quodque honestæ ejus sustentationi superfluum erat. Jam dicendum de privatione jurisdictionis.

Jurisdictio sumitur, 1°. propriè & strictè prout est potestas præcipiendi per leges & censuras; judicandi in utroque foro, sive per se, sive per alios; concedendi indulgentias, dispensationes & actus similes exercendi; 2°. latiùs, prout est potestas Beneficia conferendi, eligendive, aut etiam præsentandi ad illa. Quæritur an & quatenus utraque priventur excommunicati; quâ de re,

Dico: Excommunicati omnes illicitè faciunt quæ sunt jurisdictionis, validè tamen, si sint tolerati, secùs si denuntiati sint.

Prob. 1. pars, quia excommunicati jurisdictionem in alios exercere non possunt, quin magnam & in re summi momenti communionem cum iis habeant; Ergo id illicitè faciunt: unde peccant mortaliter, nisi eos excuset vel materiæ levitas, ut si dispensent in re levi, vel necessitas agendi in aliorum favorem, & tunc ad Deum per contritionem aut Confessarii ministerium reverti tenentur.

Prob. 2. pars; 1°. ex communi hodie Doctorum sensu, qui Constitutionem *Ad vitanda scandala*, sic penè semper intellexêre, ut jurisdictionis actus à toleratis etiam notoriis exercitos, per eam validari crediderint; 2°. quia alioqui magna esset in

Ecclesiâ confusio, nec satis animarum discrimini cautum esset, si Episcopus toleratus invalidè dispensaret in votis, approbaret ad excipiendas Fidelium confessiones, leges & censuras ferret.

Prob. 3. pars : quia excommunicato vitando non prohibetur solùm, sed & aufertur exercitium jurisdictionis; cùm ideò denuntietur, ut eo privatus maneat. Et verò excommunicatus vitandus ne ipsos quidem jurisdictionis impropriæ actus validè exercet. Horum enim præcipui sunt, collatio, electio, præsentatio & institutio: Atqui actus illi, cùm ab excommunicato vitando exercentur, omninò sunt invalidi; prout inferri solet ex c. 6. *de concess. prebend.* Aliter tamen præsertim in Galliâ, sentiendum de Laïci vitandi præsentatione, quia hæc non est actus potestatis ecclesiasticæ, sed fructus quidam patrimonii; excommunicatus autem nec patrimonio nec juribus ei annexis privatur.

Sed valetne resignatio facta ab excommunicato vitando? R. vel resignatio hæc est simplex, & tunc ex omnium confesso valida est; quia nihil est aliud quàm cessio Beneficii quæ fieri potest, imò quæ ex quâdam necessitate fit ab eo qui Beneficii munia implere nequit, vel eadem resignatio fit in favorem, & tunc credimus eam non valere; 1°. quia posse beneficium in alterius favorem resignare, quidam est beneficii usus, & aliquid ipso Beneficii fructu præstantius: porrò excommunicatus vitandus & usu & fructibus Beneficii privatur; 2°. quia cessio in favorem participat naturam præsentationis ecclesiasticæ, & quà talis positivè concurrit ad collationem Beneficii, quod ei solùm conferri potest, cujus in gratiam dimissum fuit: porrò præsentatio à Clerico excommunicato facta, nullius est momenti, ut dictum est.

Quæres an & quousque excommunicati priventur civili aliorum commercio. Nota. Communicatio politica duplex est; alia *privata*, quæ consistit in commercio civili quod homines inter se privatim exercent simul vivendo, manducando, contractus

ineundo, &c. alia *publica & forensis*, quæ sita est in temporali publicæ rei gubernatione, & omnibus quæ huic annexa sunt, ut leges civiles condere, judicia ferre, agere in judicio, testari, &c. Jam

R. 1°. Nec excommunicato vitando cum aliis Fidelibus, nec aliis cum eodem communicare licet.

Prob. 1. pars, tùm ex c. 29. *de sent. excomm.* ubi prohibetur nè quis cum excommunicato communicet *in oratione, vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo*; unde manavit id ab omnibus receptum: *Os, orare, vale, communio, mensa negatur*. de quo infrà, tùm ex ipsâ excommunicationis definitione, ex quâ sequitur excommunicatos omni quantùm fieri potest & expedit, communione cum aliis privari. Expedit autem ut commercio etiam civili priventur; tùm ut pudore suffusi ad pœnitentiam redeant; tùm ne aliis offendiculo sint. Hoc tamen peccatum sæpiùs veniale manet, ob materiæ levitatem, nisi fortè sit intentio sæpiùs communicandi, quod ad mortale peccatum imputari posset.

Prob. 2. pars ex eod. cap. ubi censuræ subjacet qui in prædictis cum excommunicato communicat; nulla porrò censura sinè peccato incurritur.

R. 2°. Valent tamen contractus ab excommunicato etiam vitando facti. Ratio est, quia tales contractus nullâ irritantur lege, imo pro validis habentur à legibus. Sic valere declarantur, 1°. receptio habitûs Religiosi, c. 32. *de sent. excom.* quod jure non resistente ad Professionem extenditur; 2°. donatio, c. 8. *de donation.* quanquam oblationes & eleemosynas ab excommunicato vitando factas recipere prohibitum sit Ecclesiæ ministris; 3°. à fortiori valent alii contractus venditionis, emptionis, mutui; itèm testamenta, nisi fiant ab excommunicatis propter hæresim aut percussionem Cardinalis, quæ restrictio pro primâ parte nonviget in Galliâ.

R. 3°. Excommunicatus vitandus, omni actu ad judicium pertinente, tam in foro civili quàm ecclesiastico, privatus est de jure communi. Aliud est in

Test. lib 3. tit. 35. n. 3. Galliâ, ubi *in judiciis rerum temporalium non admittitur exceptio excommunicationis*, ut docent Pastor & alii.

R. 1°. Excommunicati etiam occulti ex parte suâ tenentur communionem aliorum quantùm possunt vitare, tam in civilibus quàm in divinis. Ratio est, quia id intendit Ecclesia, quæ nusquam excommunicatis favere aut suffragari voluit.

Addo quemlibet Fidelem cui certò constat contractam ab aliquo fuisse excommunicationem, utcumque teneri naturali jure, eum etiamsi non sit denuntiatus, privatim vitare : præterquàm in necessitatis casibus infrà expressis, aliisque in quibus eum si denuntiatus esset, vitare non teneretur. Excipe si vitando proderet aliis occultum hujus excommunicati crimen : hâc enim de causâ, ait Paludanus, *eum qui Parisiis excommunicatus* denuntiatus *est, non debeo vitare Bononiæ in publico, sed tantum in occulto si ibi nesciatur, quia quod est publicum Parisiis, est occultum ibi.*

Præter hos effectus, alii sunt qui excommunicationem sequuntur per accidens, ob novam excommunicati malitiam. Ii verò sunt, 1°. irregularitas quam incurrit qui Officium alicujus Ordinis exercet; 2°. suspicio de hæresi, in eo qui per annum persistit in censurâ; 3°. juxta Rebuffum & Navarrum, privatio effectûs absolutionis generalis quæ in Rescriptis Pontificiis præmitti solet.

Trident. sess. 25. c. 3. De reform.

ARTICULUS TERTIUS.

De præcipuis Excommunicationibus.

DUas solùm excommunicationes evolvam, quia plures expendere non licet.

*

SECTIO PRIMA.

De Excommunicatione contra percussores Clericorum.

HAbetur hæc excommunicatio, c. 29. XVII. q. 4. iis verbis : *Si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrit, quòd in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.*

Quæres 1°. quid sibi velit vox, *Siquis*,

R. 1°. per eam eos omnes intelligi qui censuræ capaces sunt, seu viri sint, vel feminæ, puberes vel impuberes; Laïci vel Clerici, aut Religiosi. Neque excipitur qui Clericum volentem percutit; quia licèt ei, utpotè qui jure suo cedat personaliter injuriam non faciat, facit tamen injuriam Ordini Clericali, *cùm ille Canon non tam in favorem Clerici particularis, quàm in favorem Ordinis Clericalis*, qui jure suo non cedit, *fuerit promulgatus*. C. 36 De sent. exc.

R. 2°. Eidem pœnæ subjacet Clericus qui ex irâ seipsum percutit, mutilat, occidit, aut aliam sibimet injuriam irrogat, per actum caritati quam quisque sibi debet moraliter contrarium: quia sic verum est quòd violentas in Clericum manus inferat cum injuriâ Ordinis Clericalis. Aliter dicendum si quis mortificationis causâ, aut ob dolorem è morte amici conceptum, se flagellet, capillosve sibi evellat.

R. 3°. & eos etiam intelligi qui mandant aut consulunt Clerici percussionem : itèm qui non obstant cùm ex officio tenentur obstare; ac demùm qui ratam habent percussionem nomine suo factam : ità ex variis Canonibus colligitur. Hîc notand. eam percussionem fieri *suadente diabolo*, quæ non fit sine peccato mortali. V. c. 46. & 47. De sent. exc. & c. 23. h. t. in 6.

Quæres 2°. quid *Clerici* nomine intelligatur.

R. intelligi eos etiam qui primâ tonsurâ initiati sunt; ii enim verè Clerici sunt, ex cap. LI. *de ætate, &c.*

Sed ab hoc *canonis privilegio* excidunt: 1°. qui eo quòd habitum clericalem non deferant, probabiliter ignorantur esse Clerici; aut qui licèt Clerici esse sciantur, Clerici habitum non gerunt, postquam tribus distinctis vicibus ab Episcopo moniti fuêre, ut eum deferrent; 2°. qui ter moniti ab Episcopo, non desinunt à negotiis secularibus, vel arma ferunt, mimicamve artem per annum exercent, aut cauponem agunt, &c. 3°. qui degradati sunt realiter: secùs si verbaliter tantùm degradati sint: multò minùs si solùm sint irregulares, suspensive aut excommunicati etiam vitandi, ii enim non desinunt Clerici esse & pro talibus haberi. In Galliâ Clerici conjugati non jam habentur pro Clericis, etsi fortè habitum suum servent.

Quæres 3°. quid per *Monachos* intelligatur.

R. 1°. Intelliguntur non solùm Religiosi professi, licèt solùm Conversi, verùm etiam * Novitii; 2°. Equites Militenses: sunt enim Religiosi propriis votis ligati; 3°. Moniales professæ, vel Conversæ, ac Novitiæ, modò, ait Bonacina, non vivant in domo propriâ more Laïcorum; 4°. Eremitæ, qui Regulæ alicui religiosæ inhærent; hi enim vel Religiosi sunt, vel Conversi.

* C. 21. De sent. excom.

Quæres 4°. quid intelligatur per *manus violentas.*

R. Eo nomine significantur, 1°. quæcumque percussio, pugnis etiam & pedibus, baculo, lapide, &c. 2°. actio quælibet injuriosa, sive in personam Clerici, sive in res ei aliquo modo adhærentes, ità ut vis ei inferatur. Unde qui Clericum pulvere aspergeret aut aquâ, quive eum conspueret, aut vim rebus ei adhærentibus inferret, purà vestes quas indutas habet, lacerando, aliquid quod in manibus habet injuriosè rapiendo, equum cui insidet vulnerando, eumve apprehensis frænis sistendo, excommunicationem incurreret. Addo in his non tam mo-

dum violentiæ quàm affectum, prout tamen exteriùs erumpit, pensari. Quare qui Clericum in custodiâ publicâ, aut privatâ domo detinet, custodesque apponit ut eum apprehendant si de domo exierit, ità ut sinè strepitu & confusione exire nequeat, excommunicatus est. Hinc Canonicus qui ad alterius Canonici caput projicit Breviarium, cujus quidem ictum alter oppositâ manu declinavit censuram contraxit: quia ibi est actio violenta, quæ licèt in genere contactûs physici levissima sit, moraliter tamen in ratione injuriæ gravis est.

Haud tamen sufficit gravis contra honorem Clerici injuria, qualis est in verbis, vel aliquâ actione exteriori, v. g. brachii & pugni tensione, fustis exhibitione comminatoriâ; sed requiritur vis tactu saltèm mediato consummata, quia alia quævis injuria violentam manuum injectionem non importat. Unde liber est à censura, 1°. qui actu subdolo aliquid aufert Clerico, v. g. marsupium, cingulumve quo actu cingitur, etiamsi interveniat præcisio; 2°. qui vestes Clerici dormientis subripit aut lacerat; 4°. qui Clericum metu cogit ut à certo loco exeat, modò metus incutiatur solùm per verba, aut actiones quæ personam ipsam non attingant. Ratio est, quia in his casibus fit quidem injuria, sed sinè violentiâ manuum injectione, saltèm quæ cadat in rem personæ adhærentem. Si Monialis abortum sibi procuret, non erit censuræ obnoxia, ut quæ non sibi, sed fœtui injuriam irroget.

Eximuntur enim à censurâ, 1°. qui Clericum percutiunt in justam defensionem vitæ, honoris, aliarumve rerum: quia *vim vi repellere incontinenti, omnes leges omniaque jura permittunt.* Sed hìc servandum inculpatæ tutelæ moderamen, intra quod sistere censetur qui id solùm facit sinè quo aliter se, aut res suas servare non potest. Qui tamen aliqualiter justæ defensionis modum excederet, ex eâ commotione quæ in hoc casu invitis etiam nobis irrepit, non incurreret censuram. C. 3. De sent. exc.

2°. Excusatur à censurâ, licèt non à culpâ, qui Clericum cum uxore, matre, sorore vel filiâ propriâ turpiter inventum percutit; secùs si Clericus deprehendatur in stupro vel adulterio cum eâ quæ percussorem tam proximâ consanguinitatis lineâ non contingit. Ubi nota 1°. eum censeri turpiter inventum, qui in osculis & amplexibus, imò qui solus cum solâ in loco suspecto reperitur, modò tamen personæ ipsæ rationabili de causâ pro suspectis habeantur; 2°. eum qui Clericum sic inventum cædit, excusari solùm cùm percutit incontinenti: tunc enim acer doloris sensus quo quis aduritur, aliquid meretur indulgentiæ.

3°. Excusatur qui, ut pater, herus, magister, disciplinæ causâ Clericum ferit, modò notabiliter non excedat. Itèm qui justâ de causâ vim infert Clerico, ut si de Superioris sui mandato Laïcus Clericum capiat, eumque trahat in judicium. Idem dic si quis cædendo leviter peccet: unde qui leviter Clericum cædit, ut in rixis aliquando solent infantes, non contrahit censuram, etiamsi eliciat sanguinem è naribus, modò in quantitate modicâ. Quia tamen quandoque difficilè discernitur gradus advertentiæ, vel materiæ ad mortale peccatum sufficientis, quoties hìc verum subierit dubium, petenda erit absolutio ad majorem cautelam.

V. c. 30. & 17. De sent. exc. Quæres 5°. ad quem pertineat hujus censuræ absolutio. R. eam de jure communi, Papæ reservatam esse; posse verò Episcopos aut alios Superiores ab eâ absolvere: 1°. cùm percussio levis est & modica; quo nomine non intelligitur percussio venialis, cùm hæc nec ad mortale peccatum, nec proinde ad censuram sufficiat; sed ea quæ opponitur enormi & mediocri. Enormis porrò seu atrox ea est quæ pervenit ad occisionem, aut mutilationem membri, oculi ejectionem, illationem vulneris magni, & à Chirurgiâ seriò tractandi, vel effusionem multi sanguinis aliunde quàm è naribus effluentis. Levis à contrario ea est, ubi nec abscinditur membrum, nec dens evel-

ſtur, nec ſanguinis multùm effunditur; qualis ſatis communiter ea eſſe ſolet quæ fit palmâ, pugno, &c. Mediocris levem inter & enormem media incedit. Fatendum tamen hæc omnia ad viri prudentis arbitrium dijudicanda eſſeex circumſtantiis perſonarum, loci, temporis, modi ipſius percuſſionis. Quod enim leve eſt reſpectu junioris Clerici, ut alapa, mediocre aut grave eſſe poteſt reſpectu ſenis, Superioris, Prælati. Quod fit occultè, non ejuſdem eſt gravitatis quàm quod fit in frequenti cœtu. Quod fit domi, levius eſt quàm quod in Eccleſiâ Miniſtro ſacris jam veſtibus induto, aut ſacra facienti inuritur. Porrò in arbitrandâ læſionis gravitate, ſufficit recurrere ad Epiſcopum; ex quo enim ei certis in caſibus conceditur abſolutio, eidem & conceditur juriſdictio ad videndum num hi vel illi caſus ad ſe pertineant.

2°. Regularis qui Regularem ejuſdem Monaſterii verberat, à Guardiano ſuo vel Priore abſolvi poteſt, vel ab alio de ejus conſenſu; ſecùs ſi ſecularem feriat, aut alterius Clauſtri Regularem: nam in primo caſu ab Epiſcopo, in ſecundo, tùm à proprio ſuo, tùm ab alterius Religionis Superiore abſolvi debet. Excipe in his omnibus, ſi enormis ſit percuſſio: quanquàm hodie Religioſi ferè omnes ex privilegio abſolvi poſſunt à Superioribus ſuis, nè eis tribuatur vagandi occaſio. Quin & novitius abſolvi poteſt, cum onere tamen in eamdem recidendi ſententiam, ſi ante profeſſionem egrediatur.

3°. Mulieres, fortes aut infirmæ, divites aut egenæ, viduæ vel non, à quâcumque per Epiſcopum abſolvi poſſunt percuſſione, etiam enormi, quia jus indiſtinctè loquitur. Idem eſt de impuberibus, etiamſi non niſi poſt adeptam pubertatem abſolvantur: idem etiam de inopibus, de ægris, & de ſenibus tametſi vegetis & benè valentibus.

4°. Qui capitales ſubit inimicitias, & vitæ ſuæ timet, ad Papam ire non tenetur; niſi debeat & poſſit hiſce ſimultatibus finem imponere.

5°. Judex vel Apparitor alicujus Potentis, qui ex

fortuito casu, & sinè lædendi proposito, non tamen sinè negligentiâ, leviter aut mediocriter Clericum percussit, absolvi potest ab Episcopo, secùs si enormiter percusserit. Nobiles verò & magnæ potentiæ viri, qui sinè periculo status suos deserere non possunt; ii itèm qui itineris hujus laborem sustinere non valent, haud tenentur Romam ire, sed ab Episcopo, qui priùs rei veritatem perpenderit, absolvi possunt. Anteà tamen eorum conditio Sedi Apostolicæ intimari debet, & tunc secundùm ejus consilium impertinenda absolutio, nisi periculum sit in morâ.

6°. Clerici qui in communi vivunt, à percussione modò non enormi, per Episcopum absolvi possunt; facilè enim communio discordiam parit; unde casus iste meritò in jure exceptus est. Idem est tùm de Janitore qui in exercitio officii, *etiam injuriandi animo*, ait Sylvius, aliquem, modò non enormiter, percutit; tùm de iis qui utpotè alterius potestati *adstricti*, juris sui non sunt, ut servi, & filii familias. Ceterùm circa reservationem censuræ hujus consulenda sunt uniuscujusque Diœcesis Statuta; & retinendum nec levem etiam publicam, nec occultam etiam enormem percussionem Papæ unquam reservari.

SECTIO SECUNDA.

De Excommunicatione in Monitoriis.

MOnitorium est mandatum Ecclesiæ, quo sub excommunicationis pœnâ præcipitur, manifestatio autorum criminis Reipublicæ perniciosi, vel damni gravis proximo illati, ejusdemque criminis reparatio, in favorem quorumdam Ecclesiæ membrorum.

Dicitur 1°. *mandatum Ecclesiæ*, seu Judicis Ecclesiastici, qui solus excommunicationem comminari aut decernere potest.

Dicitur 2°. *quo sub excommunicationis pœnis, &c.* seu pœna hæc actu infligatur cùm promulgatur Mo-

nitorium; seu tantùm declaretur inferenda, ut nunc melior & communior usus obtinet.

Dicitur 3°. *manifestatio criminis perniciosi, aut gravioris damni, &c.* Excommunicatio enim quæ gravis est pœna, non nisi pro rebus magni momenti decerni debet; unde Parisiensis Senatus Monitorium pro 33. libellis decretum, abusivum declaravit an. 1601.

Ex his colliges, 1°. mortaliter peccare tùm eos qui ut Monitoria obtineant, simulata prætexunt damna; tùm Judices qui ea levibus de causis postulari permittunt; tùm & officiales, qui eadem iis in casibus decèrnunt: ii enim pati potius debent bonorum suorum *saisinam*, & ad superiorem Judicem tanquam de abusu provocare; 2°. Monitoria decerni posse non solùm in causis civilibus, in quibus insequitur quis crimen contra se commissum, non ad vindictam, sed ad obtinendum, ut aïunt; *interesse*; verùm etiam in causis criminalibus. Cavendum tamen, nè Monitoria decernantur *pro injuriis verbalibus, nisi fortè atrocioribus;* quales eæ censentur, quibus Sacerdoti, Magistratui, mulierive intactæ famæ, turpe quid & infame palàm objicitur. Libelli quoque infamatorii pro capitali crimine habentur. *Concil. Senens.*

Circa hæc quatuor notanda: 1°. Monitoria decerni non posse pro injuriis quæ homini crimen admittenti fuerunt inustæ, aut quarum reparatio per annum neglecta fuit: actio enim quâ reparatio injuriæ vocalis exigi potest, anno uno præscribitur; 2°. communem esse Gallicanorum Jurisperitorum sententiam, Monitoria non nisi pro mobilibus bonis concedi posse; 3°. ea quæ populis levia videntur, reipsâ plerumque gravia esse. Hinc qui norunt columbarum, aut garenæ cuniculorum occisores, ad revelationem tenentur; 4°. in Monitoriis, personas suspectas nec nominatim exprimi debere, nec designari staturâ, vultûs & capillorum colore, habitu quo induuntur; tale enim Monitorium, inquit Ducasse, pag. 199 pro libello infamatorio haberetur; qui verò

sic designaretur, jus haberet impediendi, nè ad alias Monitorii promulgationes procederetur. Quanquam censet Gibert quòd si Monitorium prodesse non possit, nisi personæ ex prædictis indiciis designentur, designatio hæc permittenda sit.

Dicitur 5°. *in favorem quorumdam Ecclesiæ membrorum.* Monitoria enim de jure concedi non debent: 1° heterodoxis, cùm eos ab Ecclesiâ protegi non deceat, qui Ecclesiæ leges aspernantur; 2°. excommunicatis, & publicis peccatoribus, iis præcipuè qui Paschali Officio non funguntur: quia qui Ecclesiam in spiritualibus præcipientem oderunt, Ecclesiam in temporaneis adjutricem habere non debent. Sed hæc restringit Gibert, 1°. ad excommunicatos denuntiatos; 2°. ad Hæreticos, eo sensu quòd non proprio nomine, sed tantùm Regii Procuratoris, Monitoria obtinere possint; 3°. quod spectat ad publicos peccatores, justa hæc erga eos severitas non ampliùs in usu esse videtur; undè iis sicut aliis, connivente seculari tribunali, Monitoria conceduntur. Sit jam

§ I. *Quinam ad revelandum teneantur.*

Dico 1°. Omnes Diœcesani qui subjacent Episcopo Monitorium concedenti, tenentur revelare statim ut Monitorii notitiam habent, nisi jure eximantur à revelando. Ratio est, quia ii omnes Episcopo suo generaliter præcipienti parere tenentur: Atqui per Monitoria Episcopus generaliter præcipit, *Et generalement contre tous ceux & celles qui savent & ont connoissance des faits ci-dessus.* Verba sunt in litteris monitorialibus apponi solita.

Hinc 1°. Infideles, Judæi, ipsimet Catechumeni, amentes, infantes necdum usum rationis adepti, non obligantur per Monitoria; quia vel Ecclesia in eos jurisdictionem non habet, vel obedientiæ incapaces sunt. Is est Ecclesiæ Gallicanæ usus ut pueri utriusque sexûs, etsi nondum puberes, ad depositionem admittantur. An verò, si non revelent, subjaceant excommunicationi, dictum est suprà.

Hinc 2°. Monitorium, cùm actus sit jurisdictionis, in eos omnes & solos fertur in quos Superior jurisdictionem habet : ac proinde in omnes Diœcesis incolas ; imò & in Regulares exemptos, qui Episcopo quoad censuras submittuntur à Concilio Trid. Idem facilè credam : 1°. de advenis, qui pro negotiis in aliquo territorio stant, ibique Diœcesani sunt pro Sacramentis, abstinentiâ, jejunio & festis, (quæ omnia non multùm requirunt temporis & moræ) ; quia censura quam importat Monitorium, privat bonis quibus homines illi in hoc territorio fruuntur ; 2°. & certiùs de iis qui in aliam, etiam commorandi gratiâ, Diœcesim transierunt post inchoatam Monitorii promulgationem. Ratio est, quia ex jure *ubi ceptum est* semel *judicium, ibi & finem accipere debet* : porrò per primam promulgationem inchoatur judicium in foro illius qui Monitorium decrevit.

Sess. 21. de Regul. c. 12.

Dico 2°. In Monitoriis quæ ad Religionem aut commune Regni bonum spectant, nemo liber est à revelando, nisi sceleris autores aut participes. Ratio est, quia quisque bona hæc tanta, cuilibet privato, etiam suorum bono, anteponere debet ; unde receptum istud, *Contra publicos hostes & majestatis reos, omnis homo miles.* Hinc si agatur de hæreseos disseminatione, proditione Regni, Regis morte, præsertim nondum executioni mandatâ, filius contra patrem, uxor contra virum & vicissim, revelare debent.

Excepi *sceleris autores aut participes* ; quia nemo reus seipsum prodere tenetur, etsi teneatur ad criminis suî reparationem, quam per alios, præcipuè verò per Confessarium præstare facilè potest. Idem dicendum in materiâ civili.

Dico 3°. In ceteris Monitoriis non obligantur ad revelandum qui revelare non possunt, 1°. absque aliquâ suî diffamatione ; 2°. sinè gravi detrimento ; 3°. sinè secreti naturalis violatione ; 4°. & ex quorum revelatione nulla exoriretur utilitas, uno verbo quibus sub mortali præcipi nequit ut

revelent. Ratio est, quia non intendit Ecclesia, ut quis vel infamet se, vel alieno bono per grave boni proprii dispendium consulat; vel naturæ jura violet; vel demùm pro peccato, aut non admisso, aut veniali tantùm, gravissimâ excommunicationis pœnâ plectatur: & tamen hæc mala consequerentur, si quis in quatuor casibus mox enumeratis revelare teneretur.

Hinc 1°. proximi parentes contra cognatos, & affines contra affines revelare non tenentur: tùm quia parentes parentum negotia rebus propriis æquiparare censentur: tùm quia infamia unius in alterius infamiam vergit. Unde si noverim supellectilia Titii apud unum è cognatis meis translata fuisse, & ab eo celata, ità ut cognatus ille reus haberi possit in judicio, revelare non teneor: tenerer verò si nihil inde periculi immineret consanguineo meo, putà si incunctanter probare posset rem innocenter actam esse.

Sed hîc notand. 1°. per affines non intelligi in præsenti materiâ, eos quorum affinitas solùm est spiritualis; 2°. privilegium non revelandi consanguineis concessum ad quartum usque gradum extendi in lineâ collaterali, in directâ verò usque in infinitum; & quidem non in materiâ solùm capitali, sed & in civili; prout constat ex Edicto an. 1667. Si tamen agatur de verificatione facti alicujus, quod in domûs penetralibus gestum sit, & non prodierit extrà, parentum contra parentes testificatio recipitur.

Hinc 2°. regulariter loquendo, domestici contra herum revelare non tenentur; 1°. quia vulgò & quidem legitimè timent, nè indecorè abigantur, & debitis priventur stipendiis, quod talibus in grave detrimentum cedit; 2°. quia inde familiarum quies perturbaretur, nec præsumi potest rem ità odiosam exigi ab Ecclesiâ. Aliud est tamen, 1°. cùm conquerens, domesticos assignat coram Judice, cujus erit perpendere quam depositionis eorum rationem ha-

bere debeat : interim domesticus juridicè interrogatus, vera loqui debet; 2°. cùm agitur de crimine privilegiato, putà de hæresi, vel patriæ proditione vel de criminibus quorum notitia independenter à domesticis haberi non possit; ut si maritus uxorem percusserit, occideritve; & vicissim si uxor aut è domesticis quispiam id attentaverit. Itèm si agatur de hæreditatis dilapidatione, supellectilium, aut bonorum substractione externis ignotâ.

Hinc 3°. à revelando dispensatur, quisquis grave damnum spirituale aut temporale sibi timet, vel suis, putà patri, uxori, genero, quæ fortè ad quartum gradum extendenda sunt; tunc tamen cavendum nè quis formidet ubi non est timor; efficiendumque omni quâ poterit viâ, ut malum aliis illatum reparetur. Adde revelandum esse cùm agitur de bono publico notabili; huic enim privatum quodcumque commodum posthaberi debet.

Hinc 4°. qui legitimâ usi compensatione vel præscriptione, bona alterius comparârunt, nec tenentur ad restituendum; nec qui hoc nôrunt, ad revelandum; imò si revelent, peccant juxta multos. Idem sentiunt plurimi de eo qui à Titio cessionem * bonorum meditante pecuniam sibi debitam præ aliis creditoribus anterioribus recepit : is enim sinè gravi sui incommodo revelare non posset, quia præsumeretur conscius esse doli in ceteris.

* Faillite.

Hinc 5°. quisquis revelare nequit, nisi secretum explicitè vel implicitè promissum prodat, revelare non potest. Unde à revelando immunes sunt : 1°. Advocati, Notarii, Procuratores, Sollicitatores, Consulti : his enim res domesticas nemo aperit nisi cum pacto silentii, quod nisi servent, jam sus deque vertendæ sint familiæ, & claudenda consiliis janua; 2°. Medici, Pharmacopolæ, Obstetrices, Chirurgi, qui omnes sacramento secreti se solent obstringere; idque ab iis servari publicæ rei plurimùm interest; 3°. ii quos ligat tacita secreti promissio : hæc verò præsumitur non quidem inter amicos sim-

pliciter, sed eos inter quos tam arcta vincit necessitudo, ut res suas sibi communicent, quasi fermè in unam coalescerent personam. Fatentur tamen Doctores nè amiciores quidem amicos à revelando eximi : 1°. cùm agitur de impedimento matrimonii dirimptivo : quia ex matrimonio invalido sequuntur gravissima mala, profanatio Sacramenti, concubinatus, proles illegitima alienis fruitura bonis; 2°. cùm agitur de consilio contra bonum publicum aut etiam privatum perniciosè formato, & necdum executioni mandato.

Hinc 6°. cùm ad actum inutilem nemo teneatur, revelare non tenentur ii quorum revelatio inanis foret : unde plures à revelando eximunt eum qui solus novit homicidium, v. g. ab alio perpetratum. Res tamen non caret difficultate, ut suprà dixi. Interim cavendum nè revelationem suam superfluam putet, qui novit jam præcessisse sufficientem revelantium numerum : tùm quia probationum abundantia non nocet : tùm quia sæpè fit, ut eludantur probationes quæ videbantur invictæ; tùm quia meum est Ecclesiæ parere, non verò judicare an sufficiant testes qui præcesserunt, necne; 2°. nec revelare tenetur qui Pauli crimen à Petro solo didicerat, si Petrus ipse revelaverit, aut qui per plateas ab ignotis nec fide dignis hominibus audivit crimen à Paulo fuisse perpetratum : hæc enim denuntiatio nullam in judicio fidem faceret; 3°. qui physicâ, vel etiam morali (quâ scilicet secluso Monitorio non peccaret) restituendi impotentiâ laborat & laborare cognoscitur nec restituere tenetur, nec ab aliis vi Monitorii detegi : quia *rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit.* Ubi nota eum incurrere excommunicationem, si quæ lata sit contra non restituentes, qui jam inchoatâ, vel præcognitâ Monitorii promulgatione, conjiceret se in impotentiam restituendi; secùs de eo qui restitüere non valens sic esset affectus, ut etiamsi par foret restituendo, restituere nollet : eos enim quorum mala est voluntas plectere

C. 2. De Const.

non intendit Ecclesia, cùm agendo verè sunt impares. Qui tamen ad pinguiorem reversus fortunam non restituit, statim contrahit excommunicationem. nisi qui eam tulit, cesserit loco. Hæc enim censura cùm sit ab homine, eo extincto extinguitur.

Quæres, an ad revelandum teneatur, qui scit Monitorium concessum fuisse alicui nullam in rebus de quibus agitur partem habenti. R. Supponendum est eum qui Monitorium concessit, officio suo non defuisse: unde qui factorum notitiam habet, ad revelandum tenetur, nisi error manifestus sit, ut esset si Petrus Monitorium obtinuisset pro injuriâ non sibi sed Paulo illatâ, & de quâ Paulus neutiquam conquereretur. Quòd si Petrus ad procurandam Paulo reparationem injuriæ eidem illatæ, Monitorium obtineat, Paulus qui injuriam hanc remittere potest, non tenetur ad revelandum. Si verè publicus criminum vindex, cujus est grassantia mala cohibere, Monitorium obtinuisset, tunc nè ipse quidem Paulus immunis esset à revelando, quia potest quidem juri suo renuntiare, non autem in quæ ordinantur ad bonum commune.

§. II. *Quo tempore & quo titulo revelandum, &c.*

Duo hìc expendenda; 1°. an qui facti in Monitorio contenti notitiam habent, quamprimùm revelare teneantur; 2°. an si huic officio desint, peccent non solùm contra reverentiam Ecclesiæ mandatis exhibendam, sed & contra justitiam proximo debitam. Quâ de re,

Dico 1°. Post primam monitionem strictè tenentur ad revelationem omnes qui facti notitiam habent nisi legitima causa moram permittat.

Prob. 1°. quia tenetur quilibet Ecclesiæ in materia præsertim gravi parere quamprimùm potest: Atqui Ecclesiæ per primam monitionem præcipit; Ergo intolerando laborant errore, qui putant revelationem posse differri donec triplex præcesserit monitio.

Prob. 2°. quia ex dilatione revelationis sæpius sequitur grave *conquerentis* detrimentum. Nam sæpè fit, 1°. ut conquerens ad graves sumptus teneatur à quibus abstinuisset, si statim ad revelationem venissent testes; 2°. ut dum procrastinatur revelatio, res furto abreptæ abscondantur, vel aliò transferantur; 3°. ut sontes fugæ tempus inveniant, quod non invenissent; & ut qui primâ hebdomadâ pares erant solvendo, post tertiam non sint solvendo; &c. Ergo.

Dixi, *strictè tenentur.* Nam stricta est obligatio quæ ex Religione & ex justitiâ nascitur: porrò obligatio revelandi quamprimùm nascitur; 1°. ex religione, ex debitâ nimirùm Superioribus Ecclesiasticis reverentiâ; 2°. nascitur etiam ex justitiâ: si enim, ut statim dicam, ad damni totius restitutionem tenentur, qui non revelando damni hujus causa fuêre; quis eximat à restituendo pro rata, eos quorum dilatio alicujus detrimenti conquerentibus causa fuerit?

Dixi iterùm, *nisi legitima causa excuset.* Non enim peccat qui differt revelationem, 1°. qui propriis & gravibus negotiis aliò trahitur; 2°. qui grave ex præcipiti revelatione damnum timet; 3°. qui dubitans an revelatione teneatur, antè vult eruditum quempiam consulere, quàm revelet; 4°. qui sperat partes ante excommunicationis fulminationem, mutuò secum invicem conciliatum iri; item qui sperat salubribus se consiliis præstiturum ut delinquens parti læsæ faciat satis. Extra hos aut similes casus peccat qui differt revelationem: imò si prævidisset futurum ut statuto tempore revelare non posset, ob aliquod superveniens impedimentum, graviter peccaret non revelando eo tempore quo potuit, & excommunicationem incurreret, cùm posteà fulminaretur, etsi jam eo tempore revelare non posset.

Dico 2°. Qui revelationem suo tempore omisit, ad eam obligatur quandiu conjicere potest eam utilem

lem fore. Ratio est, quia terminus præfigitur ut sollicitetur revelato, non ut eo transacto, expiret ejusdem revelationis obligatio; Ergo, &c.

Dico 3°. Ad restitutionem tenentur qui consequenter ad Monitorium revelare negligunt.

Prob. quia illa opinio in praxi admitti debet, quæ ut tutior sic & probabilior est ab extrinseco, & ab intrinseco: Atqui sic se habet opinio quæ ad restituendum obligat eos qui cùm revelare possent, non revelaverunt. Ità fra ochos suos doceri & docere voluerunt S. Carolus Borromæus, Cardinalis Le Camus in suis statutis, Emin. Noallius in Collat de usurâ, tom. 3. lib. 6. p. 206. Episcopus Genevensis in Resol. Pastor. tom. 2. p. 3. tit. 6. cap. 3. Episcopus Catalaunensis cujus pro Diœcesi exarata est Theologia Haberti. Idem satis apertè tradit Babin tom. 1. p. 460. & expressè Pontas, v. *Restitution*, cas. 201.

Confirm 1°. Qui ex justitiâ tenetur ad revelandum, is nisi revelet tenetur ad restituendum: Atqui urgente Monitorio, qui revelare potest, non ex religione solùm tenetur ad revelandum, sed ex justitiâ. Nam tenetur ex justitiâ qui tenetur ex officio, sed tenetur ex officio qui tenetur urgente Monitorio; tunc enim officium hoc & onus imponunt Ecclesiasticus & secularis Judex, ut qui damnum alterius avertere potest revelando, avertat; & hoc onus suscipiunt omnes Ecclesiæ filii. Et verò conquerens jus acquirit per præceptum Ecclesiæ, ut omnes qui testificando sibi opem ferre possunt, hanc reverâ sibi ferant.

Confirm. 2°. ex S. Thomâ, 2. 2. q. 62. a. 4. ubi sic: *Tenetur* quis *ad restitutionem.... si damnificet aliquem impediendo nè adipiscatur id quod erat in viâ habendi*: Atqui conquerens erat in *viâ habendi* & recuperandi rem suam, nisi obstitisset silentium non revelantis; Ergo non revelans ad restitutionem tenetur quatenùs damnificatur.

Confirm. 3°. Qui per dolum impedit nè alius rem suam recuperet, is ex omnium confessio, obnoxius est restitutioni: sed qui non revelat hoc in casu per

dolum impedit nè alius bonum suum recuperet. Sicut enim per dolum impediret nè stipem obtineam, qui dolosè verbis aut nutibus dicit me non indigere, sic & per dolum impedit nè rem meam assequar, qui æquivalenter dicit neminem cognosci qui ad damni mei reparationem teneatur: Atqui hoc æquivalenter dicit, qui non revelat, cùm revelare ab Ecclesiâ jubetur, idque ex ejus silentio colligitur; Ergo.

Quæres an ad restitutionem teneatur, qui revelavit, cùm debebat abstinere à revelando. R. affirm. quia qui revelat, cùm non debet, lædit jus strictum alterius. Unusquisque enim jus habet ut crimen suum non detegatur ab iis qui ipsum sub silentio premere debent; unde qui sic revelant, sunt verè proditores, proditor autem ex dolo agit, & est strictè iniquus.

Quia tamen qui injustè revelavit, vix scire potest an æqui Judices aliquam revelationis evidenter iniquæ rationem habuerint; itèm an non iis præcessisset testium numerus, qui independenter à proditore, rei crimen satìs detexerint; ideo vix unquam in praxi ad damni totius refusionem obligari potest temerarius revelator, idque adhuc verius est, cùm ex bonâ fide revelavit.

Quæres quid faciendum à Parocho, cui publicandi Monitorii provincia demandatur. R. decem hæc: 1°. ex suprà recensitis excommunicationis naturâ & effectibus, exponet quàm formidanda sit excommunicatio etiam injusta.

2°. Insurget in eos qui ex vindictâ, aut levibus de causis Monitoria postulant; & qui cùm sæpè divites sint, terribiliores Ecclesiæ pœnas pro iis extorquent rebus, quarum jacturam viri etiam pauperes, sed plusculùm Christiani, æquo animo ferunt.

3°. Si certò deprehendat Monitorium obreptitiè obtentum fuisse, rei totius veritatem indicabit Officiali, cui id molestum accidere non debet.

4°. Cavebit ne publicationes autoritate propriâ suspendat, eò quòd damni autor ei in confessione asseruerit se ad exhibendam satisfactionem paratum

esse : hæc enim publicationum suspensio in grave conquerentis præjudicium cedere posset, & pluribus Arestis prohibita est.

5°. Monitoria non promulgabit in Festis Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Purificationis, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, aliisque solemnioribus diebus, nisi Episcopus aliter censuerit. Ità enim præscribunt Libri Rituales non pauci, & probat ipsa rei natura ; cùm æquum non sit sanctam solemniorum dierum lætitiam, pœnarum quas Religio maximas habet, strepitu vel inflictione turbari : unde publicatio hæc in subsequentem festam diem unà cum *Pronao* differri debet.

6°. Monitorium leget altâ & distinctâ voce, non festinanter, ut nemo non audiat singulos articulos qui monitorii materiam constituunt.

7°. Cùm excipiet depositiones, cavebit nè quis alia revelet quàm quæ ad Monitorium spectant.

8°. Docebit quàm errent graviter qui revelationem usque ad ultimum terminum differunt.

9°. Exponet per Monitorium ligari reum & testes; re-
tionis pœnâ; quidem ut satisfaciat sub excommunica-
imponitur) non au tamen non ubique contra reos
sub excommunicationis pœ se prodat ; testes verò ut
10°. Monebit eos qui defec revelent.
communicationem incurrent, non pos relationis ex-
que se transferant, absolvi ; nisi ab Episcopo Monitorium decernente, ejusve successore, quia censura hæc est *ab homine* per sententiam specialem.

De Aggravatione, aut Reaggravatione quæ in monitorialibus litteris apponi solent, non loquor, quia aggravatio & reaggravatio nihil operari posse videntur, quod nunc excommunicatio non operetur ; unde satiùs ab iis abstinere.

ARTICULUS QUARTUS.

De Excommunicatione minori.

EXcommunicatio minor est censura privans hominem receptione Sacramentorum, & voce seu electione passivâ: unde qui eâ ligatus recipit Sacramenta & Beneficia, peccat mortaliter, quia facit contra Ecclesiæ prohibitionem in materiâ gravi. Graviter etiam peccat, tùm qui excommunicato minori Sacramenta confert, nisi excuset ignorantia, aut scandali alteriusve mali vitandi necessitas; tùm qui eundem ad Beneficium sciens & volens eligit, præsentat, &c. uterque enim violat jus naturale prohibens nè Ecclesiæ bona conferantur indignis.

Valida tamen sunt Sacramenta quæ hujusmodi excommunicatis conferuntur, exceptâ Pœnitentiâ, quia supponitur deesse dolor de peccatis, sinè quo Pœnitentiæ Sacramentum validè recipi non potest: secùs si priùs petant censuræ absolutionem, aut eam sibi impertiendam esse sciant, ut communiter ... mitti consuevit. Valida itèm est electio ... ex cap. 10. ... Benefi-cium, aut ejus collatio, ut ... *de Clerico excom. minist.* Excommunicatus minor,

Quæres 1°. an ... ficiat aut administret. R. eum si Sacram... peccare si Missam celebret: quia qui Missam celebrat, communicare debet, quod non potest excommunicatus minor. Si verò alia Sacramenta conferat, videtur non nisi venialiter peccare, quia indecens est ut qui à Sacramentorum susceptione tanquàm indignus prohibetur, eadem administret.

Hìc duo animadvertenda; 1°. excommunicatos minores nullam incurrere irregularitatem pœnamve canonicam, sive conferendo, sive recipiendo Sacramenta, quia nulla est expressa in jure: 2°. eosdem divinis Officiis interesse posse, suffragiis frui, absolvere à censuris, actus jurisdictionis exercere, &c.

Quæres 2°. quas ob causas incurratur hæc censura. R. eam nunc tantùm incurri, quando communicatur in rebus prohibitis cum excommunicato majori, eoque denuntiato. Varias autem illicitæ hujus communicationis species exprimit versiculus iste :
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os denotat commercium per verba, nutus, litteras, & alia amicitiæ signa, ut sunt amplexus, missio vel acceptio munerum, non tamen retentio eorum quæ ante censuram recepta erant.

Orare significat externam communionem in Officiis divinis, Sacramentis, orationibus etiam privatim factis cum tali excommunicato.

Vale significat salutationem honorificam. Quod ità extendit Suarez, ut nequidem permittat aperiri caput sinè verbis, ut resalutetur excommunicatus.

Communio denotat eadem exercitia, contractus, deambulationem cum alio, quietem in eodem cubiculo. per modum societatis; secùs si id ob dormiendi necessitatem fiat & sinè societate.

Per vocem *mensa* prohibetur communicatio non solùm cibi & potûs, sed mensæ, etiamsi non iisdem ferculis vescaris, &c.

Hæc quæ prima fronte jugum intolerabile videntur, non parùm emolliuntur sequenti versu varios indicante casus in quibus sinè culpâ, ac proin sinè censurâ excommunicati frequentari possint : *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.* 1°. itaque excusat *utile*, id est utilitas sive excommunicati, sive communicantis cum eo, sive alterius tertii. Unde licet Casuistam excommunicatum consulere ; Medicum invisere, & ab eo sibi, aut aliis emere remedia ; litteris, cum ordinariâ salute, aut verbis monere ut resipiscat, &c. *Cap. 103 xi. q. 3.*

2°. *Lex*, matrimonii scilicet : licitum enim est uxori cum marito præciso, vel marito cum uxore præcisâ communicare, in redditione aut petitione debiti conjugalis; in iis quæ ad domûs & familiæ gubernationem spectant; imò & in colloquio familiari,

(modò tamen non omittatur correctio fraterna; cui si desit præsertim maritus, letaliter peccabit, ex Avila & aliis.) Ratio est, quia vix vitari potest incontinentiæ periculum, si tam arctè conjunctis interdicatur prædicta communicatio; unde & id ampliari solet si ambo sint excommunicati. Limitatur tamen si matrimonium scienter contraxerint in excommunicatione; qui enim contra censuram deliquerunt, ab ejus onere eximi non debent: itèm si lata sit censura ob causam quæ ad matrimonium spectet, putà si ob dubium de matrimonii valore prohibeatur cohabitatio: denique si conjuges divortio separati sint.

3°. Excusat *humile*, seu dependentia, militum v. g. à ducibus, famulorum à dominis, filiorum à patribus. Censet tamen Sylvius illicitum esse famulis mancipere se obsequio hominis jam excommunicati: si famulum excommunicari contingat, debet herus eum omni quâ poterit viâ reducere ad pœnitentiam; sin autem parere nolit, abigere, præsertim si grave ex ejectione ejus damnum non sequatur.

4°. Excusat *ignorantiam*, sicut & inadvertentia; modò utraque sit invincibilis. Si enim voluntaria sit, non excusat à censurâ, cùm non excuset à participatione culpabili: unde petenda est absolutio, saltèm ad cautelam.

5°. Excusat *necessitas*, etiam gravis, sive temporalis sit, sive spiritualis, sive mea, sive alterius cujus cura mihi ex præcepto vel consilio incumbat. Non enim probabile est velle Ecclesiam obligare contra divina aut naturalia consilia.

Quæres 3°. an qui dubitat num alter excommunicatus sit, teneatur eum vitare. R. eum esse vitandum si immineat periculum scandali, vel Sacramenti alicujus, v. g. Pœnitentiæ invalidæ suscipiendi, &c. Extra hos casus qui dubitat simul an alter sit excommunicatus & denuntiatus, nec potest nec debet eum vitare, quia exponeret se periculo eundem jure suo privandi, eique injuriam faciendi. Si

verò certus sit de ipsius excommunicatione, sed dubitet num denuntiatus sit, potest eum vitare, sed ad id non tenetur: quia jus præcipiens, ut vitentur excommunicati denuntiati, strictè intelligendum est de iis quos satis constat esse denuntiatos.

Quæres 4°. an qui dubitat an ipse excommunicatus sit, debeat se gerere ut excommunicatum.

R. affirmat, sive dubium sit juris, ut cùm qui tale commisit delictum, dubitat an ei annexa sit censura; sive sit facti, ut cùm quis scit huic delicto annexam esse censuram, sed dubitat an tale delictum commiserit, putà an is quem se percussisse meminit, Clericus esset an secularis. Ratio est 1°. quia id expressè habetur c. 5. *De Clerico excom. minist.* ubi sic: *Quia in dubiis via est tutior eligenda; etsi de latâ in eum sententiâ dubitaret, debuerat tamen potiùs se abstinere quàm Sacramenta Ecclesiastica pertractare*; 2°. quia ut alibi dicam, in dubio votum implendum est; Ergò à pari. *Tom.* 5.

Hinc 1°. qui non facit id quod in se est ad excutiendum dubium quo laborat, regulariter loquendo, temerè se Sacris ingerit, ob periculum, nè excommunicatus, vel aliâ ligatus censurâ, celebret, aut quid simile faciat; 2°. imprudentissimè agit, qui stante dubio non curat saltèm ad cautelam priùs absolvi, quàm Sacramenta conficere aut ministrare attentet. Sufficit autem absolutio Episcopi; quia sicut votum perpetuæ castitatis, si dubium sit, reservatum esse cessat, sic & censura, alioqui reservata Papæ.

Ceterùm excommunicatio minor tolli potest ab omni & solo Sacerdote approbato; vetuit enim an. 1679. Innocentius XI. *nè* etiam *venialium confessio fiat simplici Sacerdoti*, etiam Regulari, *non approbato ab Episcopo aut Ordinario.*

CAPUT SECUNDUM.

De Suspensione.

SUspensio est censurâ quâ Clerico prohibetur exercitium alicujus ministerii sacri. Vox *censura*, quæ locum habet generis, impedit nè peccatum mortale quod etiam ecclesiastico ministerio privat, sit suspensio prout hîc sumitur : unde etiam prohibitio celebrandi facta decrepito, non est vera suspensio, quia non supponit culpam. Vox *Clerico*, ostendit suspensionem ratione subjecti quod afficit; distingui ab aliis censuris quæ etiam seculares ligare possunt. Per hæc verba *exercitium ministerii sacri*, distinguitur suspensio, 1°. ab irregularitate, quæ per se & primariò privat Ordinum susceptione; eorum verò usu, non nisi secundariò & per accidens; 2°. à depositione & degradatione, quæ non modò Beneficii & Officii usum suspendunt, sed & ipsam, ut ità loquar, utriusque substantiam quantùm est de se convellunt; 3°. ab excommunicatione; hæc enim privat spiritualibus bonis, prout important communicationem cum aliis Fidelibus : suspensio verò privat bonis, prout sunt usus potestatis ecclesiasticæ, quæ cuipiam ratione Beneficii vel officii convenit; 4°. ab interdicto, quod non solùm in Clericos, sed & in Laïcos, non solùm in personas, sed & in loca cadere potest, quodque per se privat usu passivo bonorum Ecclesiæ, Officiorum, v. g. quatenùs interdictus iis interesse non potest; cùm suspensus iis solùm privetur quatenùs sunt functio Ecclesiasticæ potestatis : unde suspensus non privatur eo ministerio, quod à Laïcis vel in sacrificio Missæ, vel in Sacramentorum administratione exerceri potest; secùs de eo qui interdictus est.

Suspensio alia est *medicinalis*, quæ fertur ut homo resipiscat; alia *pœnalis*, quæ fertur in vindictam cri-

minis præteriti. Pœnalis alia eſt *temporalis* quæ fertur cum limitatione termini, v. g. ad biennium: alia indefinita, cui nullum præfigitur tempus, & tunc intelligitur duratura donec aliter ſuperiori viſum ſit.

Ex his ſuſpenſionibus nulla eſt præter medicinalem, quæ verè ſit cenſura. Suſpenſio autem medicinalis, vel eſt *totalis*, quæ ſimul privat bonis omnibus quibus privare poteſt, Ordine ſcilicet, Officio & beneficio; vel eſt *partialis*, quæ non privat ſimul his omnibus, ſed vel uno tantùm vel duobus; poteſt enim Sacerdos à Miſſâ celebrandâ, non ab aliis Sacramentis, à prædicatione, non à confeſſione ſuſpendi. Hæc ut magis eluceſcant, ſit

ARTICULUS PRIMUS.

De effectibus Suſpenſionis.

SUſpenſionis effectus alii ſunt *per ſe*, privatio nempe Officii, vel Ordinis, vel Beneficii, aut horum omnium ſimul; alii *per accidens*, & hi vel in ſuſpenſum ipſum cadunt, vel in alios occaſione ipſius. Jam

Dico 1°. Suſpenſio abſolutè lata, ſuſpendit ab Ordine, Officio, & Beneficio. Prob. tùm quia nulla eſt ratio cur ſuſpenſio hæc ad unum potiùs quàm ad aliud limitetur; tùm quia ut excommunicatio ſimpliciter lata, intelligitur de majore, ſeu de totali; ſic & ſuſpenſio. Unde ſi Superior partialiter ſolùm ſuſpendere velit, neceſſe eſt ut clarè deſignet, quo ab Officio ſuſpendat: alioqui enim totaliter ſuſpendere cenſebitur.

Dico 2°. Suſpenſio ab officio ſimpliciter & abſolutè lata, privat uſu Ordinis, juriſdictionis, & omnis Eccleſiaſtici miniſterii, quod à Clerico ut tali exerceri poſtulat. Unde ſic ſuſpenſus nec celebrare, nec Sacramenta adminiſtrare poteſt, quia hæc ſunt actus Ordinis: itèm non poteſt cenſuras ferre, concedere indulgentias, alios ad confeſſionem

approbare, quia hæc pertinent ad jurisdictionem: denique non potest eligere & similes actus exercere, sive hi in rigore jurisdictionem includant, sive aliquod jus æquivalens quod Clerico ut tali concedatur ab Ecclesiâ, & ab eâdem auferri possit.

Prob. quia qui prohibet totum, prohibet & omnes ejus partes: Atqui suspensio ab Officio absolutè prolata, prohibet totum; quia non magis coarctatur ad hanc totius partem, quàm ad illam; Ergo cùm juxta doctiores Canonistas, nomine Officii Ecclesiastici, intelligatur & usus Ordinis, & usus jurisdictionis, & quæ utrique annexa sunt, sequitur hominem ab Officio illimitatè suspensum, non solùm à jurisdictionis usu suspendi, sed etiam ab usu Ordinis. Vox enim Officii latè admodum extenditur & omnia præter Beneficium comprehendit, ut cum aliis docet Avila.

Gibert, p. 434.

Ad pleniorem nostræ hujus assertionis intelligentiam, sedulò ponderandum est, 1°. effectus suspensionis quoad jurisdictionis cessationem locum non habere, nisi in iis qui nominatim denuntiati sunt suspensi; 2°. eosdem effectus quoad incapacitatem obtinendi Beneficia, (de quâ inferiùs) locum habere ante omnem denuntiationem: quia Constitutio *Ad evitenda*, non favet excommunicatis vel suspensis; 3°. cùm suspensio contra aliquem fertur, cautè pensanda esse verba legislatoris, ut videatur an suspensio non referatur ad expositionem delicti quod quis commisit, & inde modificetur; 4°. suspensionem ab officio etsi latè extenditur, non privare tamen iis ministeriis quæ Clericorum propria non sunt: unde suspensus potest Sacramenta præter ordinem recipere, indulgentias lucrari, celebranti Missam inservire, cum aliis in Choro Horas canere; non tamen Orationes & Capitula cantare ut Hebdomadarii solent, quia hæc functio ex usu solis Sacerdotibus competit: potest etiam Epistolam canere sine sacris vestibus, imò cum albâ & tunicâ sine manipulo; id enim seculares quoque non rarò præstant.

Quæres an qui ab Officio suspensus est, sit consequenter à Beneficio suo, ejusve fructibus suspensus. R. negativè: 1°. quia censura dividitur in suspensionem ab officio solùm, suspensionem ab Officio simul & Beneficio; 2°. quæ divisio inutilis foret, si suspensio ab Officio necessariò involveret eam quæ est à Beneficio: quia in pœnalibus verba strictè sunt interpretanda, nisi quid subsit quod contrarium exigat: nihil est porrò quod exigat ut Officii nomine Beneficium intelligatur; 3°. quia quando legislator ab Officio simul & Beneficio suspendere vult, utrumque exprimit. Sententia hæc est communis & certa, etiamsi agatur de suspensione quæ sit ab homine, aut quæ contracta sit propter gravem culpam; modò culpa talis non sit quæ ex se privationem Beneficii inducat. Hinc confirmatur quod suprà dixi, neminem per excommunicationem privari fructibus Beneficii.

Ex his sequitur, suspensos ab unâ parte Officii, non suspendi ab altera ei necessariò non connexâ; suspenditur tamen ab audiendis confessionibus, qui suspensus est ab Ordine; quia potestas confessiones excipiendi fundatur in potestate Ordinis.

Dico 3°. Suspensus simpliciter ab Ordine, suspensus est ab omni Ordine; suspensus verò ab Ordine superiori, non ideò suspensus est ab inferiori.

Prob. 1. pars; quia nulla est ratio cur suspensus ab Ordine simpliciter, potiùs ab uno quàm ab alio suspensus dicatur.

Prob. 2. pars; quia quædam culpæ satis sunt graves, ut à supremo ministerio, nimis verò leves ut ab infimo arceant: & id veteri disciplinæ congruit, juxta quam Subdiaconi à gradu suo ejecti, aliquando tamen Lectoris & Ostiarii Officium exercere poterant.

Atqui suspensus est ab Ordine inferiori, est etiam regulariter à superiore suspensus; quia cui non licet quod minus est, nec ei licere debet quod majus.

Excipe 1°. si suspendatur quis à functione infe-

riori ob culpam in ejus exercitio commissam: sic ex c. 4. *De temp. Ordin.* in 6. qui *homini Diaecesis alienæ, Clericalem* præsumit *conferre tonsuram absque* Episcopi ejus *licentiâ, per unum annum à collatione Clericalis tonsuræ duntaxat* suspensus est, *ut in eo quo peccaverit puniatur;* 2°. si Ordo inferior à quo quis suspensus est, non includatur in superiore; unde si Episcopus suspensus sit à Pontificalibus, non poterit quidem ea præstare quæ spectant ad usum Ordinis Episcopalis, qualia sunt Ordinum collatio, Ecclesiarum & virginum consecratio: at ea exequi poterit quæ sunt Ordinis merè sacerdotalis, ut Missam celebrare: nam simplex celebratio Missæ non pertinet ad Pontificalia, cùm Missa ab iis celebretur qui non sunt Pontifices.

Dico 4°. Suspensio à Beneficio simpliciter lata, suspendit ab omnibus Beneficiis. Ratio est, quia suspensio hæc se habet ab Beneficia, sicut suspensio ab Ordine simpliciter, se habet ad Ordines; porrò ex dictis suspensi ab Ordine simpliciter, suspendit à quocumque Ordine. Unde qui plura variis in Diœcesibus possidet Beneficia, ab omnibus suspendi potest: quia licèt hæc omnia Beneficia non subjaceant uni Episcopo, ei tamen subjacet qui ea omnia possidet, ac proinde ab omnibus suspendi potest, si id mereatur. Si tamen Episcopus quempiam suspendat, nec exprimat se ab omnibus suspendere, credi potest eum non ab omnibus, sed ab iis solùm quæ jurisdictioni suæ subsunt Beneficiis suspendere voluisse: unde existimat Pontas, suspensionem quæ ex Statuti alicujus violatione incurritur, ab iis solùm suspendere Beneficiis quæ sita sunt in loco in quo obligat Statutum illud; contra verò eam quæ per sententiam fertur, nunc à quibusdam, nunc ab omnibus suspendere, prout Superior vel quædam solùm, vel omnia exprimit: in dubio satiùs est ad Episcopum recurrere, ejusque intentionem percunctari.

Dico 5°. eum qui à Beneficio simpliciter suspensus est, non privari ipso Beneficii titulo, privari

tamen fructibus ejus. Prima pars patet, quia suspensio ipsam rei substantiam non perimit; aliàs jam esset depositio, non pœna medicinalis, imposita solùm donec quis resipiscat. Secunda pars non minùs constat; quia alioqui suspensio nihil circa Beneficia operaretur. Hinc qui etiam occultè suspensus à Beneficio percepit ejusdem fructus, tenetur in conscientiâ ad restituendum Ecclesiæ. Potest tamen si indiget, eam sibi fructuum partem reservare, quæ ad moderatam sustentationem necessaria est; potest quoque si Officium suum impleverit, ea detrahere, quæ substituto ad inserviendum donanda fuissent. Excipe, si ex animi obstinatione in suspensione perseveret: & tunc tamen Officium recitare, & alias muneris sui partes implere tenetur; quò enim fructus non percipiat, ejus est culpa, nemini autem culpa sua petrocinari debet.

Etsi vero suspensus Beneficio non potest de jure communi Beneficium resignare in favorem, vel permutare aut temporalia Beneficii bona administrare; ædes, v. g. locare: hæc tamen potest in Galliâ: ibi enim permutatio, resignatio in favorem, contractus locationis, & similia pro foro exteriori à Curiis secularibus valida habentur. donec quis ipso Beneficii sui titulo spoliatus fuerit. Unde si Prælatus in locum Parochi ab omni Officio suspensi, alium Sacerdotem præficiat: debet is ac Judicem secularem recurrere, ut sibi adjudicetur congrua portio ex fructibus Beneficii cujus onus sustinet.

Si inquiras an suspensus à Beneficio ad aliud validè promoveri possit; R. Vel suspensus est quis ab iis solùm Beneficiis quæ actu possidet, vel ab omni prorsùs Beneficio. Si primum, validè & licitè aliud Beneficium acceptare potest, cùm id sibi prohibitum non fuerit. Si secundùm, credimus ob dubia Theologorum, tutius esse ut qui ab Officio aut à Beneficio quocumque suspensus accepit Beneficium, vel ei renuntiet, vel dispensationem, novamque collationem petat. Certè, hæc obligatio

ad minùs dubia est, cùm & agnoscatur à gravissimis viris, qui sunt numero plures, suique loci traditionem & usum exhibent, & nullâ satis firmâ juris autoritate possit elidi.

Ex dictis facilè intelligitur quid in ordine ad Beneficia operentur variæ censuræ. Excommunicatio inhabilem facit ad Beneficia : idipsum præstat suspensio, tùm à Beneficio, tùm ab Officio. Excommunicatio non privat fructibus Beneficii jam possessi ; sed nec iisdem privat suspensio ab Officio ; privat autem ea quæ est à Beneficio, quia vel hoc, vel nihil operatur. Si quis tamen in foro pœnitentiæ à censuris absolutus fuerit jam communiter loquendo, licitè & validè Beneficia recipiet in foro conscientiæ.

Dixi *communiter loquendo*, quia etiam post acceptam à censuris absolutionem, aliquando remanet incapacitas ad possessionem Beneficii : sic absolutus ab excommunicatione propter simoniam contractâ, manet adhuc ad idem Beneficium inhabilis, donec dispensetur à Papâ, vel ab Episcopo ad tempus, si gravis id exigat ratio. Addidi *in foro conscientiæ*, quia si censura denuntiata fuerit, & qui eâ ligatus est, nondum in exteriori foro absolutus fuerit, provisiones Beneficii eidem collati, invalidæ censebuntur donec absolutionem publicam receperit. Ut solvantur alia quæ hîc moram injicere possunt,

Quæres 1°. an censuræ eundem circa pensiones ac circa Beneficii effectum operentur ; ac proindè an invalida sit pensio collata sive excommunicatis, sive suspensis ab Officio aut Beneficio, an itèm teneantur pensionis fructus restituere. qui vi suspensionis tenentur fructus Beneficii restituere. Affirmant plures ; 1° quia pensio venit nomine Beneficii latè sumpto vocabulo ut ait Gigas, q. 57. *de pension.* Unde pensio iisdem amittitur modis quibus Beneficium ; 2°. quia in rescriptis Pontificiis quibus pensiones conceduntur, præmitti solet absolutio à

censuris *ad effectum*, *&c.* quod argumento est hominem prædictis censuris ligatum, reputari inhabilem ad pensiones; 3°. quia pensio post Pium V. est titulus & reditus verè Ecclesiasticus, unde qui eâ fruitur, tenetur ad Officium B. Virginis: porrò excommunicati, & ii qui à Beneficio vel Officio suspensi sunt, inhabiles sunt ad acquirendum jus in reditus Ecclesiasticos; & nonnunquam ad eos percipiendos, etsi jam radicem juris & titulum habeant, ut statim dictum est de iis qui à Beneficio sunt suspensi. Etsi opinio ista difficultate non caret, eam tamen semper consulam ut tutiorem in praxi; nisi aliud certâ loci consuetudine firmatum sit.

Quæres 2°. an acta per suspensum valida sint.
R. Suspensus vel est denuntiatus, vel non. Si 1. non valent actus ab eo contra suspensionem facti, si jurisdictionem requirunt; unde invalida est absolutio data ab eo qui ab Officio suspensus est, & nominatim denuntiatus: si verò jurisdictionem propriè dictam non requirant, validi sunt; ut Ordinatio, Confirmatio, Consecratio virginum, &c. Si 2. iidem actus licèt prohibiti, sunt tamen validi, ex Constitutione *Ad vitanda scandala.*

Quod spectat ad effectus per accidens, constat eos qui suspensionem violant, peccare mortaliter, nisi excuset materiæ levitas; ut si suspensus ab ingressu Ecclesiæ, in eam paulisper introeat, quo tempore divina Officia recitantur. Difficultas est, an & quando suspensionis violatores irregularitatem contrahant. Sit

Regula unica. Qui solemniter exercet ea quæ sunt Ordinis sacri à quo suspensus est, is & solus ex suspensionis violatione irregularitatem incurrit. Quòd incurrat patet ex c. 1 *de sent. excomm.* in 6. quòd in hoc solum casu incurrat, patet etiam quia pœna hæc nullibi contra alios cujuscumque suspensionis violatores decreta legitur.

Dixi 1°. *qui solemniter exercet*; si enim non exerceat solemniter, non incurret irregularitatem; unde

eam non incurrit. Subdiaconus ab officio suo suspensus si Epistolam canat in Missâ sinè manipulo, quia non censetur canere ex officio.

Dixi 2°. ea quæ sunt *Ordinis sacri*; quia cùm actus Ordinum minorum jampridem exerceantur etiam à Laïcis, qui eorum actus solemniter exerceret, quantumvis suspensus, non incurreret irregularitatem. Hinc suspensio secundùm hodiernam Ecclesiæ praxim, ab iis solùm incurritur qui sunt in Sacris: unde cùm in Sacramento Pœnitentiæ præmittitur absolutio à censuris, omittitur vox, *ac vinculo suspensionis*, nisi pœnitens ad minùs sit Subdiaconus.

Hinc sequitur 1°. suspensum ab Ordine, nec peccare nec irregularem fieri, si mensam benedicat aut Choro cum aliis intersit: secùs si juxta Ecclesiæ solemnitatem benedicat aquam die Dominicâ, aut ceras, v. g. in die festâ Purificationis, fructus itèm, nuptias, aut mulierem post partum. Itèm si Orationes canendo, præmittat *Dominus vobiscum*, quia hæc omnia sunt totidem sacri Ordinis functiones.

Sequitur 2°. Episcopum suspensum à Pontificalibus, irregularem fieri si exerceat actus qui necessariò supponunt consecrationem Episcopalem, putà si conficiat chrismа; calices consecret, conferat Ordines. Quòd si idem solemniter benedicat per hæc verba: *Sit nomen Domini benedictum*; certiùs multò est eum inde irregularem fieri, *quia hæc benedictio, quamvis non sit Ordo, est tamen actus proprius Ordinis Episcopalis, qui jure ordinario inferioribus Presbyteris non competit.* Fagnan.

Sequitur 3°. suspensum à jurisdictione aut Beneficio non fieri irregularem, si vel ea quæ jurisdictionis sunt exerceat, ferendo, v. g. censuras, absolvendo in foro exteriori, &c. vel Beneficii fructus recipiat; aut etiam Missam celebret, quia non violat suspensionem ab Ordine, sed à jurisdictione solâ. Idem dic de eo qui à Presbyteratu suspensus, Diaconi, aut Subdiaconi functiones,

facit : is enim non violat suspensionem à Presbyteratu, à quo solùm est suspensus.

Sequitur 4°. Presbyterum & Diaconum à divinis aut etiam à prædicatione suspensos, haud tamen irregulares fieri prædicando ; prout alibi dicam. Aliud est de eo qui suspensionem ab Ordine ad tempus latam violat : quia Ecclesia irregularitatem annectere potuit violationi censuræ etiam latiùs sumptæ. Quòd autem id actu fecerit, patet ex c. 1. *de re judic.* in 6. & c. 1. *de sent. excomm.* in 6. & ità sentiunt Suarez, Rituale Burdigalense anni 1707. p. 147. Gilbert. p. 786. Præiverat S. Antonin. 3. p. tit. 18. c. :. juxta quem etiam, suspensus sub *conditione quòd satisfaciat, si celebret ante absolutionem, est irregularis ; quia in hoc factum Judicis est necessarium ut habeatur pro absoluto.*

Quæres an peccet qui communicat cum homine suspenso. R. Vel suspensus est toleratus, vel est denuntiatus. Si 1. non peccat saltèm contra jus ecclesiasticum is qui cum eo communicat ; & id sequitur ex iis quæ suprà dixi de participante cum excommunicato. Si 2. peccat mortaliter, saltèm aliquando, qui cum eo participat in iis actibus à quibus est suspensus ; quia gravem infert injuriam tùm censuræ, tùm Judici à quo lata est ; ideò enim Judex suspensionem denuntiat, ut vitetur quis in actibus à quibus suspensus est. Qui verò cum suspenso participat in actibus humanis, aut non peccat, aut ad summum non nisi venialiter delinquit ; cùm talis participatio cum ipsis excommunicatis vulgò non excedat peccatum veniale, & excommunicatio eo distingui debeat à suspensione, quòd illa, non hæc, quâcumque exteriori communione privet. Ceterùm fatentur omnes eum qui cum suspenso participat, etiam in crimine propter quod is suspensus est, nec censuram ullam, nec irregularitatem contrahere, quia talis pœna nullibi expressa est in Jure : potest tamen quis occasione alienæ suspensionis & ipse suspendi, si v.g. recipiat ordines ab Episcopo suspenso & denuntiato.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Suspensionibus quæ ipso jure contrahuntur.

NE hominibus aliena Beneficia *titulo devoluti* captantibus rimam ullam aperiant Beneficiarii, varios nosse debent casus in quibus incurritur suspensio, ut absolvi ac rehabilitari curent. Præcipuas ergo suspensiones jure impositas contra Clericos duas in partes distribuam, quarum prior eas complectetur quæ Papæ reservatæ sunt, posterior quæ Episcopis.

Suspensionem Papæ reservatam incurrunt, 1°. qui cùm titulum non habeant, promittunt aut jurant seu Episcopo à quo sunt ordinati, seu cuilibet Beneficiario à quo ad Ordines præsentantur, se nihil unquam ab iis ad victum petituros esse. Ità colligitur ex c. 37. & 45 *de simoniâ*, ubi etiam Episcopus & alii qui prædictam promissionem exigunt, manent per triennium suspensi, ille à collatione, hi verò ab executione Ordinum quos receperunt: ipse verò *ordinatus, ab Ordine sic suscepto* suspensus est, *donec dispensationem super hoc per Sedem Apostolicam obtinere meruerit*; c. 49. ibid.

Certius etiam videtur incurri suspensionem, tùm ab iis qui sinè Episcopi licentiâ & participatione ordinantur absque titulo; tùm ab iis qui sub fraudulento Beneficii vel patrimonii titulo ordinantur; quales ii sunt qui quasi sufficiens exhibent beneficium, quod reipsâ non æquat taxam diœcesanâ lege constitutam; aut qui patrimonium impar, aut debitis hypothecariis gravatum afferunt. Ità Suarez, Fagnan, Ducasse, Babin, Habert, Pontas, qui omnes adducunt declarationem Sacræ Congregat. datam die 26. Nov. 1610 & Can. 1. & 2. dist. 70. quibus nullâ posteriori lege derogatum est. Idem expressè constitutum fuit in variis Regni Diœcesibus, potissimùm verò in Parisiensi, ubi statuta sic habent

Suspensionem reservatam incurrit qui ordinatur.... supposito titulo ad majores Ordines requisito.

Hic notand. 1°. eos qui à suspensione hâc absoluti fuissent non posse sinè novâ dispensatione ad superiorem Ordinem promoveri, nisi secum in titulo dispensatum esset, quod regulariter à solo Episcopo fieri potest; 2°. eum qui ex doloso titulo obtinet à Præsule suo Litteras dimissorias, vi quarum ab alio Præsule ordinatur, geminam probabiliter incurrere suspensionem; aliam quia ex dimissorio subreptitiè obtento, ac proindè reipsâ nullo, aliam quia sinè titulo ordinatur; 3°. eum qui ante Diaconatûs aut Sacerdotii susceptionem, verum sub quo Subdiaconatum recepit, Beneficii titulum dimittit, incurrere suspensionem; quia ordinatur sine titulo. Si verò Presbyter titulum alienet, (quod quantum ad titulum patrimonii validè in Galliâ fieri nequit ex Constitutione Aurelianensi an. 1560) peccabit quidem graviter, sed non erit obnoxius suspensioni, utpotè nullibi decretæ contra Præsbyteros qui titulum alienant; 4°. eum qui solùm promittit se extra casum magnæ necessitatis nihil exacturum esse ab eo qui titulum sibi constituit, non subjacere suspensioni, juxta viros graves eâ de re consultos: quia Ecclesia non exigit titulum, nisi ut quis in necessitate habeat unde vitam citra Clerici dedecus sustentet. Idem est si testes declaraverint prædium tanti valere; quod nisi sit, de suo supplementum præbituri sint, nisi declaratio hæc publicâ loci conventione illusoria sit.

2°. Suspensi sunt qui excommunicatione ligati; Ordines culpabiliter recipiunt. Ità colligunt omnes ex c. 32. *de sent. excomm.* Hâc suspensione non ligantur juxta Suarem, Avilam, Navarrum, &c. excommunicati qui primam tonsuram recipiunt.

Dixi, *qui culpabiliter Ordines recipiunt*; quia hîc excusat tùm ignorantia invincibilis, tùm etiam aliquando gravis metus, ut suprà dixi.

3°. Monachus qui *aliquem sacrum Ordinem in*

apostasiâ recepit ; hìc enim *quantumlibet suo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam absque dispensatione Romani Pontificis ministrare non poterit in Ordine sit suscepto*; ex c. 6. *de apost.*

Extravag. Joannis XXII. c. unic. De voto. 4°. Qui post contractum, licèt non consummatum matrimonium, *aliquem de sacris Ordinibus* præsumunt accipere ; atque hæc suspensio ad Beneficium etiam & quodcumque Officium Ecclesiasticum extenditur. Si tamen qui sic Ordines recepit, Religionem ingrederetur, posset ab Episcopo diœcesano absolvi. Quòd si quis bonâ fide Ordines sacros suscipit, putans mortuam esse uxorem, quæ tamen vivit, is ab Ordinis sic suscepti executione, non quidem strictè & per modum censuræ suspensus erit ; sed solùm prohibitus quandiù uxor vivet, nisi hæc juri suo cedat, emittens v. g. votum castitatis, &c.

5°. Qui eodem die, duobusve diebus continuis duos sacros Ordines recepit : is enim ab Ordinis ultimò recepti executione suspensus manet, ex cap. 13. *de temp. Ord.* Sed nullam præsertim in Gallià suspensionem incurrunt qui eâdem die minores Ordines & Subdiaconatum recipiunt.

6°. Qui Ordines per simoniam realem recipiunt cap. 2. *de simon.* in Extravag. commun.

7°. Qui Ordines suscipiunt furtivè, id est, absque eo quòd ab Episcopo examinati aut admissi fuerint. Hæc suspensio non est reservata Papæ, nisi cùm Episcopus furtivam hanc, ut multis in Diœcesibus fieri solet, Ordinum receptionem sub excommunicationis pœnâ prohibuit ; alioqui enim ab Episcopo relaxari potest. Potest quoque Episcopus à prædictâ suspensione eos omnes absolvere, qui Religionem ingressi, in eâ *laudabiliter fuerint conversati.* Vide titulum *de eo qui furtivè, &c.*

Babin, tom. 2. p. 344. Ducasse. 8°. Qui ante legitimam ætatem ordinantur : sic enim sanxit Pius II. Bullâ suâ septimâ, quam qui usu contrario revocatam esse volunt, nullâ satis firmâ ratione nituntur. Ubi nota, 1°. suspensionem hanc cùm semel contracta est, per supervenientem

legitimam ætatem non tolli; 2°. eam non incurri ab iis qui bonâ fide rati se ætatem habere canonicam, sacris initiantur Unde si re compertâ abstinuerint ab Ordinum usu . poterunt absque ullo ad Superiorem recursu celebrare statim ut ætatem præscriptam attigerint; 3° neque etiam eam incurri ab iis qui minores solùm Ordines ante debitam ætatem recipiunt; aut qui inter Ordines etiam sacros præscripta interstitia non servant; quia pœna hæc nullibi expressa est in jure: quanquam graviter delinquunt qui in utroque casu Ecclesiæ legem violant; 4°. & id semel dictum sit, prædictas suspensiones ab Episcopo auferri posse, quoties occultæ sunt, ut patet ex cap. 6. Sess. 24 Conc. Trid. Idem est erga eas etiam quæ publicæ sunt, ... Episcopus legitimè præscripsit facultatem ... iisdem absolvendi, &c. *Cabassut. Cheouin, hic Schol. 2.*

Suspensionem Episcopis jure reservatam incurrunt: 1°. qui per saltum ordinantur, seu qui Ordinem superiorem recipiunt omisso inferiori: verùm cum talibus, *modò* tamen *non administraverint* in Ordine sic suscepto, *Episcopus ex legitimâ causâ* potest *dispensare*, ait Tridentinum, Sess. 23 c. 14. *de reform.* Porro declaravit Sacra Congregatio subjacere suspensioni huic, eum qui Ordines recepit non receptâ tonsurâ, tùm quia tonsura quandoque vocatur Ordo, ut cap. XI. *de ætat. & qualit. præfic.* tùm quia ex Ecclesiæ usu tonsura primus est gradus ad Ordines, eorumque basis.

2°. Qui absque litteris dimissoriis proprii Episcopi, aut iisdem suppositis, ab alio Episcopo ordinantur. Ità sanxit Pius II. Bullâ 7. quæ quoad articulum hunc in Galliis viget.

3°. Qui ordinantur ab Episcopo excommunicato, suspenso, vel interdicto denuntiato; aut à simoniaco, tali per sententiam declarato; ità sancitum c. 1. & 2. *de schismaticis*, &c. 108. 1. q. 1.

4° Qui vacante Episcopatu, & nullâ arctante Beneficii causâ, è Capitulo ante completum annum dimissoria obtinent, iisque nixi sacros Ordines recipiunt. *Trid. Sess. 7. c. 10.*

piunt. Qui verò minoribus solùm in eodem casu donantur, privilegii Clericalis privatione, non autem censurâ puniuntur. Non constat an suspensio hæc in Galliâ vigeat, idemque dicendum de proximè sequenti.

Babin p. 384.

Trid. Sess 6. c. 5

5°. Qui à proprio etiam Episcopo, extra suam Diœcesim, & absque Ordinarii locorum licentiâ expressâ, ordinantur: secùs si agatur de tonsurâ quam Episcopus cuilibet è Diœcesanis suis, & ubilibet conferre potest.

6° Qui Ecclesiam suam alienis debitis gravare præsumunt, eamve obligant, ii enim ab administratione temporalium & spiritualium, donec aliter Episcopo visum sit, suspenduntur, c. 2. *de Solution.*

Cap. 3. De usuris.

7°. Qui usurarios manifestos ad communionem admittunt, eorum recipiunt oblationes, ipsosve Christianæ tradunt sepulturæ. Hæc secundum ea quæ superiùs dixi, restringenda sunt in eo quod ad sepulturam pertinet.

8°. Ab Officio & Beneficio suspenduntur Visitatores, qui in cursu visitationis aliquid ultra id quod sibi debitum est, vel exigunt, vel sponte oblatum recipiunt; suspenduntur, inquam, donec duplum gravatis Ecclesiis restituerint; cap. 2. *de Censibus*, in 6.

9°. Ex Trid. sess. 24. de reformat. cap. 1. *Parochus, vel alius Sacerdos, sive regularis, sive secularis sit, qui alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentiâ, matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso jure* purè & simpliciter *suspensus manet, quandiù ab Ordinario ejus Parochi qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.* Hoc decretum in Galliâ viget: unde si sponsi in matrimonium conjuncti, alterius sint Diœcesis, tenetur Sacerdos legis hujus transgressor, ad Episcopum cujus aliunde subditus non est, pro obtinendâ suspensionis hujus relaxatione recurrere.

10°. Suspensi etiam sunt, vel, ut malunt, alii, interdicti ab ingressu Ecclesiæ, qui *scientes cle-*

brant vel faciunt celebrari divina..... in locis interdictis, aut qui excommunicatos publicè, vel interdictis ad divina Officia, seu Ecclesiastica Sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittunt. Decretum hoc licèt à Bonifacio VIII. prodierit, in Gallia locum habere ex usu tradunt Doctores nostri; modò tamen per excommunicatos *publicè*, ii intelligantur qui per sententiam denuntiati sunt; aliàs enim nec ab Officiis arceri, nec ecclesiasticâ sepulturâ inconsultis Episcopis privari debent. Hæ suspensiones, etiamsi publicæ sint, ab Episcopis remitti possunt.

C. 8. De privil. in 6.

Quæres 1°. an concubinarii, sodomitæ, aliique id genus sint ipso jure suspensi. R. eos immanis quidem sacrilegii reos esse, si sacra celebrent, à quibus etiam in perpetuum deberent abstinere; sed nullo quod in Galliis vigeat jure esse suspensos suspensione propriè dictâ, cujus transgressio irregularitatem inducat. Bulla enim 72. Pii V. apud nos recepta non est.

Quæres 2°. an ii quibus ex Judicis decreto indicta est comparitio personalis ad certum diem,* sint illicò suspensi. R. negat. quia laïcus Judex nullam potest ferre censuram; Judex verò ecclesiasticus eandem non fert, nisi id disertè exprimat. Unde obtinuit consuetudo multis in Diœcesibus, ut cùm Clerico intimatur decretum personaliter comparendi, simul & intimetur suspensio à quâcumque Officii vel Beneficii functione; quam suspensionem si violaverit, irregularitatem non effugiet. Et verò non decet ut Sacerdos de crimine præventus, sacras ministerii functiones exercere pergat, donec decretum, ut aiunt, purgatum sit, & accusatio falsi convicta.

* Décret d'ajournement personnel.

Quæres 3°. quibus modis tollatur suspensio R. Suspensio vel est censura, & tunc nulla est circa eam specialis difficultas; sed hîc applicanda sunt quæ suprà dixi de absolutione à censuris: vel est pura pœna; tuncque nec imponitur ad certum tempus, v. g. ad triennum, aut donec suspensus satisfecerit; vel in perpetuum. Si 1. cessat ea elapso tempore, aut præstitâ satisfactione; nec antè ab alio potest relaxari

quàm à qua imposita fuit: & ea quidem hoc in casu non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, quia talis pœna ità est suspensio, ut simul speciem habeat irregularitatis, quæ solâ dispensatione relaxatur. Si 2. tandiù quoque durat donec legislator, vel successor ejus, superiorve aut delegatus eam relaxaverit. Ità Navarrus & Babin, qui hinc inferunt suspensionem pœnalem in Jure contentam, ab Episcopis, utpotè qui Papæ juris conditori inferiores sint, dimitti non posse. Et verò legislator qui vel ad tempus, vel in perpetuum aliquem suspendit, virtualiter prohibet nè pœna hæc toto illo tempore ab inferiori tolli possit; quia alioqui nec delicta pro merito punirentur, nec satis timeretur pœna quam unusquisque facilè relaxare posset. Et hæc ratio, ait Suarez, tam efficax mihi videtur, ut existimem nè ipsum quidem Papam licitè pœnam hanc relaxare posse absque gravi & rationabili causâ.

Nav. c. 27. num. 162. Coll. Andegav. p. 159.

CAPUT TERTIUM.

De Interdicto.

NAturam interdicti, divisionem, effectus, &c. pro solitâ methodo delibare conabimur.

ARTICULUS PRIMUS.

De essentiâ & divisione Interdicti.

INterdictum est censura Ecclesiastica prohibens usum quarumdam rerum divinarum, quatenùs eæ à Fidelibus possideri possint. Hinc interdictum differt, 1°. à suspensione quæ non privat rebus sacris prout sunt bona Fidelium, sed prout sunt usus alicujus ministerii ecclesiastici; unde suspensi in solos Clericos cadit, interdictum verò etiam in seculares; 2°. ab excommunicatione, quæ & plures parit

effectus

effectus quàm interdictum, & cùm iis privat bonis quibus interdictum privat, non tamen eodem modo: excommunicatio enim privat rerum sacrarum usu, quatenùs communicationem importat cum aliis Fidelibus; interdictum verò hanc cum aliis communicandi rationem non curat, unde privat rebus sacris, quatenùs quædam sunt bona quæ à Fidelibus, nisi prohibeantur, possideri possunt.

Ab aliis sed non tam strictè definitur interdictum, Censura quâ certis personis, certisve in locis prohibentur Officia divina, Sacramenta quædam, & sepultura ecclesiastica. Scilicet interdictum præter divisiones quas cum censurâ in genere communes habet, dividitur 1°. in personale, locale, & mixtum.

Interdictum *personale* immediatè afficit personas, easque ubicumque sint, arcet à divinis. *Locale* immediatè respicit locum, prohibetque nè Missa in eo celebretur, vel audiatur etiam ab extraneis; itèm nè quis in eo Sacramentis aut sepulturâ donetur: hic mediatè cadit in personas, & sub eo respectu vera est censura. Interdictum *mixtum* complectitur personale & locale; unde si speciale sit, cadit & in loca quoad omnes personas etiam extraneas, quæ hîc divina facere non possunt; & in personas quoad omnia loca, quia personæ illæ nullibi divinis frui possunt, ut cùm incolæ loci alicujus, & locus ipse interdicuntur; aut interdicitur persona, & locus omnis in quem ea se contulerit, quod Canonistæ vocant interdictum *deambulatorium*.

Dividitur 2°. tam locale quàm personale, in *generale* & *particulare*.

Interdictum locale generale, illud est quo interdicitur locus universalis, seu locus sub quo alia loca continentur, ut Regnum, Diœcesis, Civitas, Parochia tota. Ad interdictum enim generale sufficit & requiritur ut locus in quem cadit, duo locorum genera contineat, scilicet locum sacrum, & locum profanum: tunc enim prohibetur celebratio non solùm

intra Ecclesiam, ubi fieri solet, sed & extra Ecclesiam, extra quam in casu necessitatis fieri posset, sive sub dio, sive in locis ad hoc deputandis.

Interdictum speciale locale illud est quo interdicitur locus aliquis particularis non autem ea quæ ad illud ità pertinent, ut neque partes ejus sint, neque ei accessorio. Hinc particulare est interdictum quod fertur in solam Ecclesiam: licèt enim eâ interdictâ interdicantur Capellæ quæ intra eam sunt, & cœmeterium ei contiguum, quod ut accessorium naturam sequitur principalis, haud tamen interdicta sunt alia loca profana, in quibus proinde quòd quis divina facere nequeat, oritur ex conditione loci, non ex naturâ interdicti. Unde interdictum latum in omnes mundi totius Ecclesias, adhuc speciale foret: multitudo enim templorum nihil facit ad interdictum generale, nisi etiam loca quæcumque ejusdem districtûs interdicantur, quia adhuc extra Ecclesias divina peragi possunt, sive in Oratoriis constructis aut construendis, sive alibi. Hæc differentia strictiùs ponderanda fuit: quia ii quibus ex privilegio concessum est, ut tempore generalis interdicti possint audire, percipere; vel celebrare divina, id non possunt tempore interdicti particularis. Circa hæc.

Not. 1°. *Si civitas, castrum, aut villa subjiciantur Ecclesiastico interdicto, illorum suburbia & continentia* seu vicina *ædificia eo ipso sunt interdicta*, ex c. 17. *de sent. excomm.* in 6. *nè* scilicèt *vilipendi valeat sententia interdicti, quod fieret si posset in ipsorum suburbiis, vel continentibus ædificiis licitè celebrari ut priùs.* Pari de causâ, *si sit Ecclesia interdicto supposita, nec in Capellâ ejus celebrari, nec in cœmeterio ipsius eidem Ecclesiæ contiguis, poterit sepeliri, secùs si ei contigua non existant.* Ea porrò ædificia nobis videntur *continentia* esse, quæ ità parùm ab urbe distant ut à civibus adiri commodè possint, adeòque in quibus si celebrarentur Officia, parvi penderetur interdictum; & hoc ex circumstantiis, prudentum ve judicio, definendum est, vel ab ipso Judice decernendum.

Ampliatur hæc doctrina, etiam si suburbia civitatis sint alii Episcopo subdita; tunc enim vel à jure interdicuntur, vel à vicino Episcopo interdicta supponuntur, nè interdictum suo frustretur effectu. Unde ipsæ etiam Religiosorum exemptorum Ecclesiæ, licèt particulari interdicto subjici nequeant, subjiciuntur tamen generali, quod proinde Religiosi servare tenentur: id tamen limitant aliqui si Ecclesia Matrix, Cathedralis, aut Parochialis, interdictum servet, & non aliter. *Trid. Sess. 25. c. 12. de Regul.*

Quòd spectat ad cœmeteria, ea dicuntur Ecclesiæ esse contigua, quorum extrema Ecclesiam immediatè tangunt; ità ut & nullus inter ea mediet locus plenus aut vacuus, & unum moraliter censeatur esse pars aut accessorium alterius. Hinc si duo cœmeteria ad duas pertinentia Ecclesias, parietem habeant intermedium, interdictâ ex his Ecclesiis unâ, interdicetur & cœmeterium ejus, eidem ut suppono, contiguum; non tamen cœmeterium aliud quod etsi verè contiguum dici possit, non est tamen moraliter aut pars, aut accessorium respectu Ecclesiæ vel cœmeterii interdicti, sed totum aliquod ab aliis plenè independens. Unde si duæ totales Ecclesiæ; & à se prorsùs independentes, tam contiguæ essent, ut ambæ uno pariete inniterentur, interdictâ unâ, non censeretur alia interdici.

Ceterùm interdicto cœmeterio non ideo interdicitur Ecclesia contigua: quia interdictum totius cadit in partes, non interdictum partis in totum.

Not 2°. interdictum quodcumque locale complecti personale interdictum eorum qui ei causam dederunt; unde hi ubicumque privantur bonis, quibus privantur qui personaliter sunt interdicti: secùs de iis qui criminis propter quod latum est interdictum conscii non sunt, ii enim extra locum interdictum *possunt licitè interesse divinis.*

Not. 3°. interdictum personale, si particulare sit, nullum complecti interdictum locale; ità colligitur ex cap. 16. *de sent. excom.* in 6. Sed neque interdic-

tum generale populi totius in civitate aliquâ existentis, loci ipsius interdictum involvit, quia duo hæc interdicta omnino distincta sunt : unde tunc extranei in Ecclesiis ejusdem loci Officia divina facere possent, modò tamen abessent interdicti.

Not. 4°. interdictum generale loci cùm gravis sit & communis pœna, non nisi ob gravem, eamque quadantenus communem culpam, decerni posse. Culpa autem communis ea est quam communitas aut saltèm communitatis caput, ut Princeps, Gubernator, Magistratus, Toparcha commiserit; de quo vide Concordatum titulo 15.

Interdictum generale personale illud est quod directè fertur in aliquam communitatem; prout certum aliquod corpus constituit, v. g. in populum Meldensem; & hoc quidem interdicto comprehenduntur omnes qui sunt de populo illo vel Universitate, præcisè quatenùs sunt ejus pars.

Interdictum personale particulare, illud est quod fertur in unam pluresve personas particulares quà tales sunt: tale autem est, sive aliqui nominatim interdicentur, sive etiam generaliter interdicantur ii omnes qui, v. g. furtum commiserint, etsi mille sint, & prorsùs ign[illegible]. Ratio est, quia interdictum semper particulare est, nisi cadat in communitatem quaten[illegible]alis est : Atqui in casu præsenti, qui interdicuntur, non spectantur ut pars communitatis, sed singuli immediatè per se ob proprium crimen feriuntur censurâ, perinde ac si singuli solitariè peccassent. Unde interdictum hoc non est generale unum, sed particulare multiplex.

Eæ duæ personalis interdicti species in hoc conveniunt quòd sicut specialiter interdicti, nullibi possunt divinis interesse: aut suscipere Sacramenta; sic & qui generaliter interdicti sunt, etiamsi sint innocentes vel absentes dum fertur interdictum, quandiu manent & sunt pars communitatis interdictæ, ubicumque sint, à divinis abstinere tenentur. Differunt verò, quòd specialiter interdicti, non nisi per;

absolutionem ab hâc censurâ redimi possint; contra verò qui generaliter interdicti sunt, modò causam interdicto non dederint, statim ac desinunt esse pars illius communitatis quæ immediatè interdicta est, ab interdicto relevantur : unde à contrario sensu non interdicti, hoc ipso quòd communitatis alicujus interdictæ pars fiunt, subjacere incipiunt interdicto. Ratio est, quia ad tale interdictum requiritur & sufficit ut quis pars sit & membrum hujus communitatis : Atqui priores ejusdem communitatis membra esse desinunt, incipiunt verò posteriores.

Ut cetera huc spectantia intelligantur,

Not. 1°. *Si sententia interdicti proferatur in Clerum, non intelligitur interdictus populus; nisi aliud sit expressum*, ex c. 16. *de sent. excom.* in 6. Tunc ergo populus potest alios accersere Sacerdotes qui sibi divina celebrent, & conferant Sacramenta. Pariter interdicto populo, non interdicitur Clerus, aut personæ Religiosæ etiam Laïcæ. Neque etiam interdicto Clero, Religiosi interdicuntur : quia etsi nomine Cleri veniant Regulares in favorabilibus, non tamen in odiosis. Si tamen Regularis Pastoratum aut simile Officium habeat in civitate interdictâ, is interdicto sicut & Seculares ligabitur.

Not. 2°. interdictâ familiâ, interdici Clericos ejusdem familiæ, quia familiæ nomen tam Clericis quàm Laïcis competit : pariter interdictâ Universitate quæ Laïcis constat, Clericis & Regularibus, omnes interdicti manent.

Not. 3°. aliquos esse ex omnium confesso, qui interdicto quantumvis generali non ligantur. Tales sunt : 1°. Episcopi, nisi expressa eorum mentio fiat, ex c. 4. *de sent. excom.* in 6. 2°. Pueri, & quicumque doli incapaces sunt; ii tamen sepulturæ ecclesiasticæ tradi non possunt, quia sepeliri non possunt absque ministerio Sacerdotum, qui eo per interdictum prohibentur. 3°. Peregrini, exteri, aliique qui per longum etiam tempus, inter interdictos commorantur : etsi enim hujusmodi homines

locorum legibus tenentur, non tamen tenentur iis quæ afficiunt personas singulares, prout sunt pars hujus populi, qualiter afficit interdictum generale personale. Qui verò duplex habent domicilium, quorum aliud in medio populi interdicti situm est, aliud extra, si in priori manent, interdicti sunt, quia sortem populi cujus sunt pars, subire debent; secùs si in alio commorentur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectibus Interdicti.

EFfectus *per se* interdicti triplex, privatio quorumdam Sacramentorum, divinorum Officiorum, sepulturæ ecclesiasticæ: hi effectus aliquando à se invicem separantur ad nutum Papæ & Episcopi. Effectus *per accidens*, sunt pœnæ quas incurrit violator interdicti. Circa primum.

Quæres 1°. quibus Sacramentis privet interdictum.

R. 1°. Tempore interdicti conferri potest & recipi sive ab infantibus, sive ab adultis Baptisma, idque etiam in Ecclesiâ specialiter interdictâ, & quidem cum consuetis Baptismi solemnitatibus. Ratio est 1°. quia c. 19. *de sent. excom.* in 6. interdicti tempore permittitur chrismatis confectio in die Cœnæ Domini, eò quòd chrismatis unctio in Baptismo adhibeatur: Atqui unctio hæc non adhibetur nisi in Baptismo solemni; 2°. quia in pœnalibus illud licitum est quod non est prohibitum: porrò nullibi prohibitum est nè Baptismus in Ecclesiâ interdictâ administretur. Non debet tamen Baptisma conferri à ministro specialiter interdicto, nisi in casu necessitatis, tuncque absque solemnitate Sacramentum hoc ministrare debet.

it. cap. R. 2°. Potest etiam eodem interdicti tempore conferri & recipi Confirmatio: quia hæc pro quodam Baptismi complemento habetur. Haud tamen con-

firmari potest, qui specialiter interdictus fuit; quia specialiter & ob culpam suam interdictus, æquiparatur excommunicato quantùm ad passivam Sacramentorum receptionem, c. 8. *de privil.* in 6.

R. 3°. *Tempore interdicti ab homine, vel à jure prolati, tam sani quàm infirmi, ad pœnitentiam (quæ propter pronitatem ad peccandum summè necessaria est) licitè admittuntur;* iis tamen exceptis qui interdicto causam dedêre; eisve *consilium vel favorem* præbuerunt: isti enim ad pœnitentiam admitti non debent, *nisi priùs satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem.* Ità habetur celebri cap. *Alma mater* 24. *de sent. excom.* Hîc nota Sacramentum Pœnitentiæ ab interdictis personaliter simul & specialiter licitè conferri non posse: validè tamen conferretur, quia licèt excommunicatus denuntiatus suâ spolietur jurisdictione, non tamen interdictus denuntiatus; unde is indulgentias concedere, Beneficia conferre, imò alios interdicere potest; cùm hæc pendeant à jurisdictione, cujus ablatio ad nullam ex tribus interdictis effectibus revocari potest.

R. 4°. Eucharistia nec interdicti tempore, nec interdictis etiam infirmis, conferri potest, nisi sint in mortis periculo. Interdicti specialiter Sacramentum hoc ministrare nequeunt, nisi desint à quibus conferatur. Cùm autem ad infirmos defertur viaticum, usurpari possunt solemnitates solitæ.

Porrò ut Eucharistia debitè pro morientibus consecrari ac renovari queat, licitum est *Ecclesiarum ministris semel in hebdomadâ tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissâ, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, Missarum solemnia celebrare*; quod de loco etiam specialiter interdicto intelligitur, quia periculosum esset quòd Pastor ex alienâ Parochiâ Sacramentum hoc subditis suis morientibus petere cogeretur. C. 17. De sent. ex com.

R. 5°. Nec Unctio extrema, etiam Clericis & Religiosis qui interdictum servârunt, nec Ordo conferri

possunt tempore interdicti. Ità omnes. Si tamen infirmo Pœnitentia conferri non potuisset, posset eidem conferri Unctio extrema. Pariter si deessent Sacerdotes ad ea ministranda Sacramenta, quæ jura ministrari permittúnt, licitum esset aliquos consecrare : quia dum aliquid conceditur, ea quoque conceduntur sinè quibus illud fieri non potest.

R. 6°. Rebus bene pensatis, incertum videtur, an matrimonium interdicti tempore contrahi possit; unde recurrendum esset ad Superiorem.

Quæres 2°. an & quatenus interdictum divinis privet Officiis. Hîc, nomine divini Officii ea omnia munia intelliguntur, quæ ex Christi & Ecclesiæ intentione, per se à solis Clericis fieri debent, ut celebratio Missæ, benedictio solemnis nuptiarum fontis baptismatis, aquæ, olei, chrismatis; itèm recitatio Officiorum, prout à ministris Ecclesiæ solemniter fieri solet, aut etiam à Monialibus, quibus per accidens committitur id quod per se solis Clericis competit. Jam

R. 1°. Interdictum tam locale quàm personale, à divinis Officiis prohibet. Ità omnes ex c. 16. *de sent. excom.* in 6. Unde non prohibetur eo tempore sacra Concio, quæ ad non recitandas Dei laudes, sed ad instruendum populum ordinatur; item nec mensæ benedictio, recitatio Litaniarum sinè solemnitate, &c.

R. 2°. Jure novo quod continetur cap. *Alma mater*, concessum est 1°. ut *singulis diebus in Ecclesiis & Monasteriis Missæ celebrentur, & alia dicantur Officia sicut priùs, submissâ tamen voce, & januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, & campanis non pulsatis.* Unde etiam tenentur Clerici interesse Missæ festis diebus : quod enim jure tibi concessum est, si aliunde id implere tenearis, peccas nisi impleveris; 2°. concessum est, ut *in festivitatibus Natalis Domini, Paschæ ac Pentecostes, & Assumptionis Virginis*, (nec non & in festo Corporis Christi, ac Conceptionis, & utriusque

Octavâ) *campanæ pulsentur, & januis apertis, altâ voce divina Officia solemniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis.... sic tamen quòd illi propter quarum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent.*

Circa hoc not. 1°. concessionem capitis *Alma*, non extendi ad interdictum locale speciale, sed generale tantùm : 2°. licentiam Officii singulis diebus faciendi, non suffragari Laïcis, sed Clericis, sub quorum nomine veniunt qui gaudent privilegio fori & canonis. Hinc Missæ privatis in Oratoriis interdicti tempore celebrari nequeunt, quia privata Oratoria nec sunt Ecclesiæ nec Monasteria, de quibus solùm loquitur Bonifacius VIII.

Quæres 3°. quinam tempore interdicti generalis ecclesiasticâ priventur sepulturâ. R. Omnes prorsus, exceptis solùm Laïcis qui privilegio gaudent; & Clericis, qui nec specialiter interdicti sunt, nec causam dederunt interdicto, nec illud servare omiserunt : hos enim in omni loco ad Fidelium sepulturam destinato, etiam specialiter interdicto, si alius desit, *sinè campanarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus omnibus cum silentio* tumulari permittit Innocentius III. cap. 11. *de pœnis remiss.* Non excipiuntur infantes, neque ii etiam quibus Sacramentorum susceptio specialiter indulta fuisset.

R. 2°. In interdicto locali speciali, qui nec specialiter interdicti sunt, nec causam dederunt interdicto, sepeliri possunt in alio loco sacro non interdicto : qui verò personaliter interdicti sunt, & denuntiati, in loco sacro sepeliri non debent.

R. 3°. In generali loci interdicto sepeliendi sunt mortui in campo aliquo, vel loco non benedicto, ab iis quorum interest deputato; unde cessante interdicto, exhumari & in locum sacrum deferri possunt. si nec specialiter interdicti sint, nec interdicto causam dederint. Rei verò non modò in locum sacrum post interdicti finem deferri non de-

bent, sed etiam exhumandi, & in loco profano recludendi sunt, si corpora eorum ab aliis secerni valeant: secùs de iis qui in culpâ non fuêre, etsi enim peccaverint qui eos in loco sacro sepelierunt, haud tamen eos exhumari necesse est, quia nulla lex id jubet, & multa prohibentur fieri quæ facta tenent.

V. Verùm de his satis hactenùs, cùm vix in Galliis locum habeant interdicta generalia, & jam ab annis 1350. & 1359. Regis Sanctionibus, Pontificiæ declarationi innixis, cautum sit nè quis Dominum Gallicum interdicto subjiciat.

Non desunt tamen etiam posteriori ævo famosa interdicti localis exempla: sic an. 1634. Episcopus Ambianensis, *oppidum Monstroliense, suburbia, & oppidanos interdicto* subjecit, præcepitque *claudi Ecclesias omnes Secularium aut Regularium, Capellas & Oratoria dictæ urbis & suburbiorum, &c.* Fatendum tamen cum Bonifacio VIII. plus plerumque ex interdictis generalibus oriri mali quàm boni; undè ægrè prorsùs ad remedium illud confugiendum est, cujus etiam, licèt Pragmaticâ & Concordato confirmatum sit, summa est hoc in Regno, summaque erit, Deo juvante, raritas.

Gibert, p. 562.

Nunc paucis videndum, 1°. quibus in casibus interdictum incurratur jure communi; 2°. cui obnoxii sunt pœnæ qui interdictum violant.

Dico 1°. interdictum locale in sex præcipuè casibus incurritur: 1°. à civitate quâlibet, præter urbem Romam, quæ Cardinalem hostiliter insequentibus, percutientibus, &c. *consilium vel auxilium dederit, vel intra mensem saltèm taliter delinquentes, non duxerit puniendos.* Cap. 5. *de pœnis*, in 6.

C. 1. De usur. *in* 6.

2°. Ab urbibus quæ publicos usurarios recipiunt.

Clement. 1. De pœnit.

3°. Ab eâ etiam quæ *quemvis Pontificem injuriosè vel temerè percusserit, aut ceperit, seu bannierit.*

C. 1. De sepult.

4°. Eidem interdicto subjacent Ecclesiæ & cœ-

meteria Religiosorum & Secularium qui ibidem sepelierunt eos quos induxêre ad vovendum, jurandum, aut aliter promittendum, *ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulteriùs non immutent.*

5°. Ea loca in quibus Hæretici sepeliuntur.

6°. Ecclesiæ in quibus ad Officia admittuntur nominatim interdicti. Circa hæc notandum est, locale interdictum post Bullam *Ad vitanda scandala*, nullum esse nisi denuntietur. Ratio est, quia post eam Constitutionem, nullum est censuræ subjectum quod vitari debeat ante denuntiationem; Ergo nec locus interdictus vitari debet, nisi interdictus denuntietur.

Dico 2°. Interdicuntur ipso facto ab Ecclesiæ ingressu; 1°. qui celebrant in loco interdicto; 2°. qui ad Officia, Sacramentave aut ecclesiasticam sepulturam nominatim excommunicatos vel interdictos admittunt, donec satisfaciant ei cujus sententiam violârunt, cap. 8. *de privileg.* in 6. 3°. Episcopi aut Superiores qui Beneficiariorum, & Ecclesiarum vacantium bona & hæreditatem usurpant; 4°. qui præsumunt ferre censuram non servatâ solemnitate præscriptâ, c. 1. *de sent. excom.* in 6. aut excommunicare omissis monitionibus; iique etiam à divinis Officiis per mensem suspenduntur, c. *Sacro* eod. tit. 5°. Episcopi qui in visitationis decursu aliquid recipiunt ultra id quod sibi debitum est, nisi intra mensem duplum restituant, c. 2. *de censib.* in 6.

C. 18. De Offic. ordin. in 6.

C. 8. De pœnit.

Celebre interdictum, secundùm quod *omnis utriusque sexûs Fidelis*, qui Paschali non fungitur officio, *vivens ab ingressu Ecclesiæ* arceri, *& moriens christianâ sepultura* privari debet, non est latæ sententiæ, sed ferendæ, nisi fortè ex locorum usu latæ sententiæ existimetur: & is usus circa quinque casus mox assignatos consuli debet. Ceterum Ecclesiastica sepultura non negatur, nisi nominatim interdictis; aut saltèm nisi consulto priùs Episcopo.

Circa secundum, dico 1°. Clericus qui scienter celebrat in loco interdicto denuntiato, irregularitatem incurrit, & fit passivè & activè ineligibilis ac impostulabilis ad dignitates Ecclesiasticas. Qui personaliter interdictus ac suspensus vel ab ingressu Ecclesiæ, vel à divinis, Ordinis sacri functionem exercet, iisdem subjacet pœnis. Colligitur ex c. 18. & 20. *de sent. excom.* in 6. & cap. 1. *de postul.*

C. 9. De priv. *in* 6. *Clem.* 1. De sepul. *Clem.* 1. De sent. excomm.

Dico 2°. Celebrans in loco interdicto, suspenditur insuper ab ingressu Ecclesiæ, donec ei satisfecerit cujus sententiam violavit. Idem discendum tum de eo qui coram excommunicatis aut interdictis non toleratis celebrat, vel celebrare facit, tum de iis qui eosdem *excommunicatos vel interdictos, ad divina Officia, seu Ecclesiastica Sacramenta vel sepulturam admittunt* : imò qui sepeliunt excommunicatum vel interdictum in loco sacro, vel non interdictos contra juris permissionem in loco interdicto, excommunicantur.

Eidem excommunicationis censuræ subjacent, 1°. Religiosi etiam exempti qui non servant interdictum quod Ecclesia Matrix aux Parochialis servat; 2°. domini temporales, qui cogunt aliquos in locis interdictis celebrare divina; vel campanæ pulsu, aut aliter plebem etiam non interdictam convocant ad audienda iis in locis Officia; vel impediunt nè nominatim excommunicati aut interdicti, jussi egrediantur Templo; aut demum qui excommunicati & interdicti nominatim, moniti ut ab Ecclesiâ exeant, exire nolunt; atque hæc istorum excommunicatio Papæ reservata est. Vid. Clement. 2. *de sent. excom.* Indubiè porrò Laïci aut Clerici violantes interdictum mortaliter peccant, nisi excuset tenuitas materiæ.

APPENDIX.

De Depositione, Degradatione, &c.

DEpositio definitur, pœna Ecclesiastica, quâ Clericus in perpetuum & sinè spe restitutionis, privatur omni Officio & Beneficio, retento tamen privilegio clericali, seu fori & canonis. Depositio aliquando vocatur degradatio *verbalis*.

Degradatio simpliciter sumpta, quæ etiam *realis* nuncupatur, est pœna quâ Clericus privatur in perpetuum & sinè spe restitutionis, non solùm omni Officio & Beneficio, sed etiam privilegio clericali : unde qui Clericum hunc percuteret, posset quidem peccare, sed excommunicationem non incurreret : is tamen Clericus nec à castitatis voto nec ab Horarum recitatione fieret immunis Degradatio verbalis seu depositio, à Vicario generali fieri potest, ex Tridentino, Sess. 13. c. 4. realis à solo Episcopo, eoque consecrato, quia est actus Ordinis. Qui depositus est, ad ea omnia inhabilis est, ad quæ inhabilis est qui totaliter suspensus fuit.

Ut suspensioni affinis est depositio, sic & interdicto vicina est cessatio à divinis. Ea verò definiri potest, Desistentia legitima à divinis Officiis & Sacramentis certo in loco peragendis. *Legitima*, inquam, id est, secundùm leges, & justam ob caussam indicta, sive ab homine, qui eam per sententiam magis aut minùs generaliter decernere potest; sive à jure, ut cùm Ecclesia polluitur, ideòque in eâ cessatur à divinis.

Circa hanc à divinis cessationem conveniunt Doctores : 1°. illicitum esse tunc temporis, ulla præter unicum Sacrum in hebdomadâ, Officia celebrare ; 2°. posse tunc Baptismum, Confirmationem, Pœnitentiam & Eucharistiam in mortis periculo administrari : unde sequitur posse etiam chrisma confici

feriâ quintâ majoris hebdomadæ, & propter hostiarum renovationem, Missam semel per hebdomadam celebrari posse, prout interdicti tempore. Potest & juxta non paucos matrimonium celebrari, & Pœnitentiæ Sacramentum iis qui infirmi non sunt administrari.

Ex his sequitur cessationem & interdictum in quibusdam convenire, in aliis non. Conveniunt in eo quòd per utrumque Fideles iisdem spiritualibus bonis priventur : differunt verò 1°. quòd interdictum sit censura; cessatio verò nec censura est, nec propriè pœna, sed simplex prohibitio divinorum in signum mœroris ab Ecclesiâ concepti, ob injuriam gravem Deo vel in se vel in ministrorum suorum personâ illatum; 2°. quia interdictum etiam locale semper aliquas afficit personas quæ eidem causam dederunt, cessatio à divinis non itèm; 3°. quia nulla cessationis violatio irregularitatem inducit; secùs de violatione interdicti, Religiosi tamen qui cessationem violant, *excommunicationis sententiæ hoc ipso* subjacent, ex Clement. 1. *de sentent. excom.* Plura non congero, quia cessatio à divinis quâ multi abutebantur in desuetudinem abiit.

Jam paucis agendum de violatione Ecclesiæ; tunc porrò Ecclesia pollui seu violari dicitur, cùm in eâ quædam fiunt adeò reverentiæ ejus contraria, ut in ea non ampliùs liceat Officia divina celebrare priusquàm reconcilietur. Hæc violatio nunquam imponitur ab homine, sed solùm à Jure, idque in quinque casibus, qui ut magis explicentur, sit

Regula I. Polluitur Ecclesia per homicidium in eâ voluntariè & injuriosè factum; ita habetur cap. 4. *de consecrat. Ecclesiæ.*

Dixi 1°. *per homicidium*, sive Christiani, sive Gentilis, etiam sinè effusione sanguinis; unde polluitur locus sacer, si quis in eo suffocetur, aut suspendatur.

Dixi 2°. *in eâ* factum, seu factum in eâ quâlibet ejus parte quæ verè sit locus sacer : locus verò

facer dicitur illud ſpatium quod ſpectat ad interius corpus Eccleſiæ à tecto interiori uſque ad pavimentum. Unde ſi homicidium fiat in Sacriſtiâ, in campanili, ſupra fornicem Eccleſiæ, vel in ſpecu ſubterraneo, modò non ad ſepulturam Fidelium deputato, vel in cameris Eccleſiæ adhærentibus, non violatur Eccleſia, quia hæc non veniunt nomine loci ſacri, cùm non ad Officium divinum, ſed alios in uſus deputentur, v. g. ad veſtium ſacrarum cuſtodiam. Unde etiam ſi quis in exterioribus Eccleſiæ muris ſuſpendatur, non polluetur Eccleſia; pollueretur tamen cœmeterium, ſi paries Eccleſiæ ſimul eſſet cœmeterii murus, quia tunc violaretur locus ſacer.

Violatur quoque Eccleſia, ſi quis in eâ recipiat letalem ictum, etiam ſine effuſione ſanguinis, unde extra moriatur, quia actio mortis illativa, in loco ſacro poſita eſt. Si quis ab homine intra Eccleſiam exiſtente, letaliter extra eandem vulneretur, non inde polluitur locus ſacer, etiamſi vulneratus Eccleſiam ingrediatur, ibique ſanguinem effundat, aut moriatur. Pollueretur verò, ſi quis foris exiſtens, jaculum aut glandem mittat, eumque qui in Eccleſiâ eſt, occidat.

Dixi 3°. *voluntariè*; neque enim polluitur Eccleſia, ſi quis fortuito caſu, putà trabe corruente oppreſſus moriatur : itèm ſi quis mentis inops in eâ ſe occidat ; ſecùs ſi qui ſe occidit ſit ſanæ mentis; non enim intereſt an alium, an teipſum perimas; ubi nota Eccleſiam eâ ſolùm occiſione pollui, quæ ſatis voluntaria ſit, ut ad peccatum mortale ſufficiat.

Dixi 4°. *injuriosè*; id eſt, modo qui graviter adverſetur reverentiæ loci ſacri: unde non polluitur Eccleſia, ſi quis ad ſui defenſionem & cum juſto moderamine alium occidat; polluetur verò, ſi mors reo inferatur, etiam per ſententiam Judicis: itèm ſi martyr ob fidem occidatur; etſi enim ſanguis Sanctorum Eccleſias conſecrat, eorum tamen cædes im-

mane est sacrilegium; unde tunc Ecclesiam polluit non sanguis effusus, sed injuriosa effusio.

Regula II. Polluitur Ecclesia per humani sanguinis effusionem injuriosam, etiam citra mortem. Ità habetur citato c. 4. *de consec. Ecclesiæ.* Si modicus sanguis ex injuriosâ etiam percussione effusus sit, non polluitur Ecclesia : imò nec pollueretur ob effusionem copiosam sanguinis è naribus in rixa puerorum eliciti, præsertim si rixa hæc vacet à peccato mortali. Non pollueretur etiam ob percussionem casu factam, vel ab amente, vel non injuriosam, ut si fiat ex joco, aut à Chirurgo; vel ad debitam suî, aut justitiæ defensionem. Si vulnus in Ecclesiâ infligatur, sanguis verò extra Ecclesiam fluat, polluitur Ecclesia, quia per accidens est quòd sanguis non fluat in ipsâ Ecclesiâ.

Ad violationem Ecclesiæ non sufficit vulnus grave, v. g. carnium contusio, fractio ossium absque effusione sanguinis; Canones enim loquuntur vel de morte illatâ, vel de vulneratione cum effusione sanguinis : in pœnalibus autem non est facienda extentio. In dubio, an ex vulnere citra sanguinis effusionem illato mors secutura sit; nec reconcilianda est Ecclesia, quæ non nisi in mortis instanti polluta evadet, nec tamen continuanda ibidem Officia ob imminentis mortis periculum.

Regula III. Violatur Ecclesia per quamcumque seminis humani effusionem in eâ voluntariè factam, sive in copulâ carnali, sive non; ità habetur c. 10. *de consecr. Ecclesiæ.* Hinc illusio in somnis contingens, aut in vigiliâ, sed coactè, Ecclesiam non violat. Imò nec, juxta multos, sufficit vel effusio seminis voluntatis in causâ, vel distillatio mera seminis : sufficit verò copula conjugatorum exercita etiam ad vitandum incontinentiæ periculum, ut tempore belli evenire potest. Si enim cùm maritus infirmatur, vel pro negotiis diù abest, conjux continere debet, cur non similiter in præsenti casu propter reverentiam loci sacri?

Regula IV. Polluitur Ecclesia, cùm in eâ etiam ignoranter sepelitur excommunicatus denuntiatus; habetur cap. 6. *de consecr. Eccles.* in hoc autem casu. Ecclesia non nisi exhumato cadavere, si ab aliis discerni queat, vel collatâ à censuris absolutione, si excommunicatus pœnitentiæ signa dederit, reconciliari potest. Sicubi obtinet usus ut Hæretici cum Catholicis inhumentur, ut in Germania, Ecclesia vel cœmeterium indè non polluentur. Licèt autem interdicti & excommunicati in jure æquiparentur, non violatur tamen Ecclesia, si interdicti denuntiati in eâ sepeliantur, cùm id nullibi expressum sit.

Regula V. Ex c. 27. *de consecr.* dist. 1. polluitur etiam Ecclesia, si infidelis in ea tumuletur; tuncque parietes radi debent, vel dealbari, ut alii explicant. Hâc de causâ violatur Ecclesia, si infans non baptisatus, extra matris uterum, in eâ sepeliatur; quod extendit Sylvius, etiamsi infans ex utero mortuæ matris extractus sit, & postmodùm in eâ repositus, ut cum eâ in loco sacro sepeliri posset.

Regula VI. Ecclesia de novo consecrari debet, cùm vel omnes Ecclesiæ parietes simul renovantur vel major eorum pars; secùs si successivè. Habetur cap. 6. *de consecr.*

Circa hæc notand. 1°. Ecclesiam non pollui per facta occulta, qualia ea etiam dicuntur, quæ per duos aut tres testes probari possunt; 2°. solam facti notorietatem sufficere, ut Ecclesia censeatur violata; unde si Sacerdote Missam coram pluribus celebrante, committatur in Ecclesiâ homicidium, dimittenda est Missa, ut præcipiunt Rubricæ, nisi jam Canon inchoatus sit; 3°. cœmeterium Ecclesiæ contiguum pollui, cùm polluitur Ecclesia, adeòque illud anteà reconciliandum esse, quàm in eo quis sepeliatur: haud tamen polluitur Ecclesia polluto cœmeterio; 4°. tutius esse ut Ecclesia non censeatur per supervenientem sacrificii oblationem reconciliata; 5°. mortalis peccati reum fore, qui sinè consensu

Episcopi in Ecclesiâ violatâ celebraret, haud tamen irregularem, quia jus id non decernit.

C. *final.* De Consecr. *Sylvius*, p. 296.

Quæres quomodò fieri debeat Ecclesiæ pollutæ reconciliatio. R. vel Ecclesia hæc consecrata fuerat, vel solùm benedicta. Si 2. reconciliatio ejus ab Episcopo vel Vicario generali committi potest simplici Presbytero, atque is uti poterit aquâ benedictâ communi, & ut aiunt, *exorcisatâ*. Si 1. censet Sylvius eam ità per Episcopum reconciliari debere, ut id non possit simplex Sacerdos, nisi de consensu summi Pontificis; tuncque utendum aquâ per Episcopum benedictâ, quæ *Gregoriana* dicitur: ità præcipit Gregorius IX c. 9. eod. tit. Verùm hæc Constitutio in pluribus saltèm Galliæ Diœcesibus non observatur, ut notat Pontas.

TRACTATUS

DE

IRREGULARITATIBUS.

DIcam 1°. de Irregularitate in universum; 2°. de variis irregularitatis speciebus.

PARS. PRIMA.

DE IRREGULARITATIBUS IN GENERE.

VIdendum hîc 1°. quid sit Irregularitas & quotuplex; 2°. quænam sint ejus causæ; 3°. quos habeat effectus; 4°, quæ ab eâ incurrendâ excusent.

CAPUT PRIMUM.

De naturâ & divisione Irregularitatis.

IRregularitas definitur Impedimentum canonicum, quo directè impeditur Ordinum susceptio, & secundariò susceptorum usus.

Dicitur 1°. *impedimentum*: id est, moralis inhabilitas ex aliquâ indecentiâ, non tamen semper ex culpâ proveniens.

Dicitur 2°. *canonicum*; id est, per Ecclesiæ Canones constitutum: ut ostendatur, 1°. nullam strictè loquendo, esse irregularitatem juris divini; 2°. neminem nisi Ecclesiæ Canonibus subjectum adeòque baptisatum, propriè vocari posse irregularem; 3°. non omnem inhabilitatem idem esse cum irregularitate: mulier enim sicut & infidelis non baptisatus ad Ordines promoveri non possunt; nec tamen dicuntur irregulares, quia eorum inhabilitas juris est divini.

Dicitur 3°. quo *directè impeditur Ordinum susceptio.* Quibus verbis distinguitur irregularitas, 1°. ab excommunicatione, quæ ab Ordinum susceptione & usu arcet, non præcisè quatenùs sunt Ordines, sed quatenùs sunt bona quæ important communicationem cum aliis Ecclesiæ membris, excommunicato prohibitam; 2°. ab interdicto, per quod privatur quidem aliquando Clericus usu Ordinum, sed non ut Ordines sunt, benè verò ut alicujus Officii divini auditionem, vel Sacramenti prohibiti collationem important; 3°. à suspensione, tùm quia irregularitas, quantùm est de se, hominem inhabilem facit ad Ordines, ipsamque tonsuram; suspensio verò tonsuram supponit, cùm non nisi Clericis possit imponi : tùm quia suspensio directè prohibet Ordinum functiones, irregularitas verò directè prohibet Ordinum receptionem. Unde nota & pondera Canones qui quempiam in culpæ pœnam Ordinum usu & functionibus primariò privant, suspensionem decernere, non irregularitatem; 4°. à depositione & degradatione, quæ non solùm hominem arcent ab Ordinum receptione, ut irregularitas, sed etiam acceptos tollunt quantùm humano modo possunt tolli; quod moraliter magis est contumeliosum quàm ab iisdem excludere; juxta vulgatum id, *Turpiùs ejicitur, quàm non admittitur hospes.*

Dicitur 4°. & *secundariò* susceptorum usus; cui enim prohibitum est nè Ordines recipiat, vulgò prohibitum est nè susceptis utatur. Dixi, *vulgò*, quia irregularitas partialis impedit quidem susceptionem Ordinis nondum recepti, non autem exercitium illius qui jam receptus est.

Irregularitas dividitur 1°. in perpetuam, & temporalem. Perpetua ea est quæ dispensatione solâ tolli potest; talis est irregularitas ex homicidio. Temporalis est ea quæ solo temporis lapsu cessat; talis est irregularitas ex defectu ætatis, quæ adveniente ætate tollitur.

Dividitur 2°. in totalem, quæ absolutè & totali-

ter excludit ab omni Ordine, Ordinis usu, & Beneficio; & partialem quæ non omnes istos effectus parit, sed aliquos solùm ex ipsis. Quod ut intelligatur, quinque statuemus regulas, quarum aliquæ commodiùs explicabuntur cap. 3.

Regula I. Dantur irregularitates partiales, quoad usum Ordinum, id est, quæ ità excludunt ab exercitio unius Ordinis, ut non excludant ab omni aliorum Ordinum exercitio. Sic c. 12. *de homic.* permittitur ut Sacerdos dubitans an homicida esset, in minoribus Ordinibus, non tamen in sacris, ministret.

Regula II. Dantur etiam irregularitates partiales respectu Beneficiorum, seu quæ ità excludunt ab uno, ut non excludant ab alio. Sic c. 11. *de filiis Presbyt.* filius etiam legitimus Beneficia à Patre possessa, immediatè post eum tenere nequit, adeòque ad hæc, licèt non ad alia irregularis est.

Regula III. Irregularitas quam incurrunt Laïci ex defectu, vel ex delicto, semper totalis est; exceptâ tamen eâ quæ oritur ex defectu ætatis, vel scientiæ; qui enim junior est aut nimis imperitus ut ad Subdiaconatum promoveatur non ideò inhabilis est ad tonsuram, & Ordines minores.

Regula IV. Irregularitas quam incurrunt Clerici, semper totalis est respectu promotionis ad Ordines, at non semper totalis est respectu functionum Ordinis jam suscepti; ut patet ex cit. cap. 12. *de homicidio.* Quod si susciperent eum ad quem irregulares sunt, in eo ministrare non possent.

Regula V. Toties irregularitas quam incurrunt Clerici, debet censeri totalis, quoad Ordines & quoad Ordinum usum, quoties eadem irregularitas purè, simpliciter, & absolutè annexa est casui in quem iidem Clerici inciderunt, & id quidem in Tractatûs decursu, quâ datâ occasione detegemus.

Dividitur 3°. irregularitas in eam quæ est ex defectu, & eam quæ est ex delicto. Hæc incurritur propter indecentiam propriâ culpâ contractam; illa oritur ex indecentiâ, quæ licèt inculpabilis sit, repu-

gnat spiritui Ecclesiæ, vel ejus ministros in contemptum adducere potest.

Differunt eæ duæ irregularitatis species: 1°. in eo quòd irregularitas ex delicto sit semper voluntaria, irregularitas ex defectu non itèm; 2°. irregularitas ex delicto, si facti infamiam excipias, solâ dispensatione tollitur; quæ verò est ex defectu non raró cessat cessante defectu; 3°. irregularitas ex delicto occulto, eâ exceptâ quæ oritur ex homicidio voluntario, ab Episcopis relaxari potest; quæ autem est ex defectu, communiter Papæ reservata est.

Irregularitatum ex defectu species octo recensentur: 1. natalium, 2. animi, 3. corporis, 4 ætatis, 5. libertatis, 6. famæ, 7. bigamiæ, 8. lenitatis. Irregularitatem ex delicto pariunt, 1°. homicidium, 2°. iteratio baptismatis, 3°. mala Ordinum receptio, 4°. pravus eorumdem usus, 5°. demum hæresis.

CAPUT SECUNDUM.

De caussis Irregularitatis.

QUæres 1°. quænam sit causa finalis, seu quis finis irregularitatis. R. Finis irregularitatis est tuenda sacrorum majestas, & servandum Religionis decus. Exigunt enim decus & honos Religionis, ut sacra ministeria decenter & irreprehensibiliter exerceantur: porrò ad id necesse fuit ut instituerentur irregularitates, quarum ope arcerentur à Christi ministerio ii qui vel certa admisêre delicta, vel quosdam habent defectus, qui Ecclesiæ spiritui vel majestati adversantur.

Quæres 2°. quæ sit causa efficiens irregularitatis. R. Jus instituendæ irregularitatis soli Ecclesiæ, vel Romano Pontifici competit. Quòd Ecclesia vel Pontifex irregularitates instituere possint, patet, quia omnes quæ extant irregularitates, vel à Papa, vel à generalibus Conciliis institutæ sunt, ut ex faciendâ

omnium inductione patebit in decursu. Quòd autem potestas illa Ecclesiæ soli vel Papæ conveniat, prob. ex cap. 18. *de sent. excom.* in 6. ubi *qui in Ecclesia sanguinis aut seminis effusione pollutâ* celebravit, *irregularitatis laqueum* non incurrisse dicitur; quia id *in jure expressum non est*: hìc autem nomine juris non intelligitur, nisi jus canonicum & commune, ut fatentur omnes: porrò jus illud ab Ecclesiâ solâ, solovè Papâ condi potest, non à privatis Episcopis.

Hinc colliges 1°. nullam esse irregularitatem, quæ vel peculiaribus Diœceseon Statutis, vel ipsâ simplici consuetudine introducatur. Prima pars ab omnibus recepta est, & sequitur ex dictis. Altera pars quæ plus habet difficultatis, probatur tamen, quia licèt consuetudo possit inducere jus novum & antiquam obliterare, id tamen non potest, cùm jus cui ipsa derogat, resistit, & manet in robore suo: porrò jus omnem rejiciens irregularitatem quæ in ipso juris corpore non continetur, in robore suo manet; cùm Papa, Episcopi, & Doctores unanimi consensu nullas agnoscant irregularitates præter eas quæ in jure continentur. Si tamen lis sit de aliquâ irregularitate quæ non ità clarè exprimatur in jure, quàmque in usu esse testetur consuetudo communi Doctorum sensu agnita, tunc irregularitas hæc admittenda erit; quia satis expressum est in jure, quod in eodem exprimi declarat Doctorum sensus, & Ecclesiæ consuetudo, qui optimi sunt Canonum Interpretes.

Colliges 2°. in irregularitatibus non valere argumentum à simili vel à fortiori: quia similis vel major instituendæ irregularitatis ratio non efficit, ut hæc de facto instituta fuerit; unde malè quis dicat: Irregularis est qui duas uxores duxit; ergo & qui cum duabus fornicatus est.

Colliges 3°. eum qui irregularitate aliquâ etiam ex delicto innodatus Ordines recipit, vel exercet, novam irregularitatem non incurrere, quia id nullibi expressum est in jure.

Quæres 3°. quæ sit causa materialis irregularitatis?

R. 1°. Causa irregularitatis aliquando est defectus sinè peccato, qualis est defectus natalium; aliquando actio peccaminosa.

R. 2°. Ad irregularitatem ex delicto requiritur culpa mortalis, eaque exterior, & in genere suo consummata; sed non requiritur culpa publica.

Prob. 1. pars. Pœna gravis pro levi culpâ infligi non debet, ex cap. 5. *de pœnis* in 6. Atqui irregularitas quæ ob delictum incurritur, est pœna gravissima; cùm per se in perpetuum privet rebus maximi momenti, & difficilè relaxetur; Ergo.

Hinc colliges 1°. irregularitatem ex delicto non incurri, si actus eam inducere natus, ex aliquâ circumstantiâ excusetur à mortali; 2°. id quod vetitum est sub irregularitatis pœnâ, vetitum esse sub mortali, quia aliàs culpa venialis irregularitatem induceret.

Prob. 2. pars; quia Ecclesia vel non potest, vel saltèm non vult peccata merè interna pœnis plectere, juxta id Juris, *Non habent latentia peccata vindictam.* Hinc qui vehemens habuit hostis sui interficiendi desiderium, quod exequi non potuit, non incurrit irregularitatem.

Cap. 23. XXXII. q. 5.

Prob. 3. pars; quia lex non ligat ultrà legislatoris intentionem; ergo si legislator ad irregularitatem requirat opus consummatum, irregularitas ante plenam effectûs executionem non incurritur: quare si irregularitas non nisi propter homicidium inferatur, non incurret eam qui vel mortem attentaverit, vel letalia vulnera inflixerit, nisi mors de facto sequatur, etiamsi solo miraculo eam averti contingat. Rursùs si verba legis requirant duntaxat actum inchoatum & attentatum, eodem posito nihil deest ut incurratur irregularitas; talis enim effectus in genere suo consummatus dici potest.

Prob. 4. pars: 1°. quia Tridentinum sess. 24. c. 6. *de reform.* loquitur de *irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus*; Ergo supponit quasdam esse irregularitates quæ propter delicta occulta contrahuntur;

huntur ; 2°. quia si censuræ ob actionem secretam, v. g. secretam Libri sub excommunicatione prohibiti lectionem incurrantur, quidni incurratur irregularitas propter occultam alicujus rebaptisationem ? 3°. quia ubi lex non distinguit nec nos nisi temerè distinguere possumus : Atqui lex cùm loquitur de irregularitatibus ex delicto occulto, purè & simpliciter loquitur ; Ergo.

At, inquies, si pœna occulta subjaceret irregularitati, cogeretur aliquando Sacerdos occultum suum scelus manifestare, abstinendo scilicet à functionibus suis, donec dispensationem obtinuisset : quod repugnat.

R. neg. maj. quia leges Ecclesiæ cum gravi diffamationis periculo non obligant, ut alibi probatum est : unde qui commisit culpam occultam irregularitati obnoxiam, aliquando celebrare potest, non quia irregularis non est, sed quia non intendit Ecclesia ut leges suæ cum tanto detrimento observentur.

Quæres 4°. quæ sit formalis causa irregularitatis.

R. Ea solùm verba irregularitatem inducere, quæ vel eam disertè continent, vel effectus ejus proprios, atque imprimis inhabilitatem ad accipiendos Ordines : hinc verba comminatoriæ quæ significant effectum de futuro, irregularitatis signum esse nequeunt ; quia verba hæc requirunt sententiam Judicis, quæ ab homine fit : irregularitas autem ab homine non imponitur.

CAPUT TERTIUM.

De Effectibus Irregularitatis.

CErtum est nullam esse irregularitatem, quâ privetur homo iis actionibus quæ Clericis ac Laïcis ex æquo conveniunt: unde irregularis potest Sacramenta quæcumque, præter Ordinem, recipere, cum aliis communicare, in loco sacro sepeliri, mi-

norum Ordinum officia exercere, quia hæc nunc passim à Laïcis peraguntur; potest & Officia publica cum aliis decantare, modò tamen abstineat ab iis quæ ex Ecclesiæ usu, sacro sunt Ordini annexa: potest demùm absolvi à quolibet peccato, atque ab eo etiam propter quod irregularitatem contraxit. Neque, quia irregularitas reservata erit, reservatum idcircò erit peccatum propter quod contracta est, quia absolutio peccati non habet necessariam cum irregularitatis dispensatione connexionem. Difficultas est de aliis effectibus, qui ut magis intelligantur,

Dico 1°. Irregularitas totalis impedit susceptionem Ordinum, & eorum executionem.

Probatur utraque pars, tùm ex simplici irregularitatis notione; tùm ex unanimi Doctorum omnium suffragio, qui id colligunt omnes, ex Can. 9. & 11. dist. 34. & ex cap. 17. *de temp. ordinat.*

Tria hîc notanda: 1°. irregularitatem non impedire quin Ordines validè recipiantur aut exerceantur; unde validè consecrat Sacerdos irregularis; 2°. irregularitatem arcere ab ipsâ etiam tonsurâ. Ratio est 1°. quia id demonstrat totius Ecclesiæ praxis: nemo enim spurius tonsuram sinè dispensatione recipere ausit; 2°. quia irregularitas primariò inducta est ut arceantur à statu clericali ii quos ad eum admitti non decet: porrò irregularitas eum habere effectum non posset, nisi etiam excluderet à tonsurâ. Hinc mortaliter peccat irregularis tonsuram recipiens, eamve ipsi scienter conferens, quia uterque Ecclesiæ præceptum transgreditur in materiâ quæ pro levi haberi non potest: cùm non sit quid leve hominem fieri membrum Cleri, privilegiorum ejus participem, habilemque ad Beneficia. Validè tamen recipitur tonsura ab irregulari, quia licèt tonsura, utpotè ab Ecclesiæ nutu dependens, ab eâ irritari possit, non tamen irritata est; 3°. Irregularitatem aliquando omnes suos habere effectus, aliquando quosdam solùm. Omnes habet, si sit totalis; unde qui simpliciter irregularis est, nec com-

municare sub duplici specie; nec ex præsanctificatis communicare se potest, quia hujusmodi actus, Ordinis sacri executionem continent. Contra verò qui partialiter irregularis est, solùm arcetur ab usu cujusdam Ordinis, vel à possessione cujusdam Beneficii: sic Sacerdos qui *duos digitos cum medietate palma* amisit, *Missam non* permittitur *celebrare*; potest tamen *ceteris Officiis sacerdotalibus fungi*, ac proinde baptisari solemniter, assistere matrimonio, alia ministrare Sacramenta, &c. *Cap. 2. De Cleric. ægrot.*

Credimus porrò irregularitatem quæ solùm partialis est respectu illius qui jam Ordinem aliquem recepit, esse generalem respectu illius qui necdum ullo Ordine initiatus est; ac proindè eum qui ex pollicis defectu inhabilis est ad Sacerdotium, non posse ad alios promoveri Ordines, si iis necdum initiatus sit: 1°. quia ità statuit Rota, cujus decisionem refert Garcias: 2°. quia expresè prohibitum est Can. 2. dist. 33. nè bigamus in Clericum ordinetur, & Can. 59. dist. 50. nè corpore vitiati *divinis* applicentur *ministeriis*: Atqui, ait Rota, *in confesso est eum qui ad clericalem admittitur tonsuram, divinis applicari ministeriis*: alioqui bigami, de quibus etiam loquitur citatus Canon, ad tonsuram inhabiles non essent; Ergo tutius est & probabilius eos qui etiam sinè suâ culpâ ad Sacerdotium irregulares sunt, nè ad tonsuram quidem sinè dispensatione admittendos esse; 3°. quia ea est irregularitatis natura, ut non ab uno tantum Ordine, sed à toto clericali statu separet.

Dico 2°. Beneficii collatio irregulari facta, non solùm illicita est, sed & invalida.

Prob. 1°. ex variis Juris textibus. Cap. *Dudum* 12. *de election.* dicitur irregularem impediri per Canonum sanctiones, quominùs possit ad Officium Præposituræ promoveri. Cap. 2. *de Clerico pugnante in duello*, dicitur dispensari posse cum Clerico irregulari, ut Beneficium possideat. Cap. 7. Concilii Trident. sess. 14. *de reform.* statuitur, ut

ambigui, legitimè & efficaciter pro
tuntur ad sensum cujus absque vi ul
& ad quem rationabiliter determina
sic se habent citati textus: 1°. quide
sensûs quem iis adscribimus, ut fate
qui solùm negant eos satis expressos
eum rationabiliter determinari debe
qui certo aliquo sensu semper aut p
tellecti sunt, eodem intelligi deben
praxis, legitimi sunt Canonum inte
ritò, cùm qui primi sensum ambig
plicuêre, non raró ejus conditorem
rint, aut mentem illius ex testibus f
pertam habuerint: Atqui adducti C
qui adduci potuissent, sic semper a
intellecti sunt: cùm opinio nostra iis
innixa, sit alia longè communior
etiam fatentur adversarii; Ergo.

Prob. 2°. quia in iis quæ tanti sun
licet à tritâ viâ recedere absque gravi
vo, quod probabiliter elidi nequeat:
fundamentum nullum habent, quod p

docent Navarrus, Collat. Andeg. p. 495. ergo à fortiori & Beneficiorum.

Ex his ſequitur 1°. irregularem non facere ſuos Beneficii in irregularitate accepti, fructus; unde eoſdem reſtituere debet juxta regulas alibi de poſſeſſoribus malæ fidei præſcriptas. Quòd ſi quis irregularitatem ſuam invincibiliter ignoraſſet, ſufficeret id ab eo reſtitui quod adhuc retineret, vel id quo factus eſſet ditior. Debet autem irregularis Beneficium dimittere, niſi irregularitatis diſpenſationem, & inſuper novam collationem obtineat; neque irregulares juvat clauſula in Apoſtolicis Litteris apponi ſolita; hæc enim abſolvit ſolùm à cenſuris, non verò diſpenſat in irregularitatibus.

Sequitur 2°. actus eligendi, præſentandi, Beneficia conferendi, ipſumve Beneficium in irregularitate acceptum adminiſtrandi, alioſque ſimiles, invalidè ab irregulari exerceri. Ratio eſt, quia deficiente fundamento, deficiunt omnia quæ ipſum præſupponunt. Quòd ſi jus præſentandi, non à Beneficio oriretur, ſed aliunde, v. g. à jure patronatûs, valeret utique præſentatio ab irregulari facta. Nemo enim hactenus dixit invalidam eſſe præſentationem factam à bigamo vel homicidâ.

Sequitur 3°. irregularem eſſe inhabilem ad recipiendam de novo juriſdictionem ordinariam ſive in interiori, ſive in exteriori foro: quia juriſdictio ordinaria non convenit, niſi ratione Beneficii vel Dignitatis; adeòque cùm collatio Beneficii vel Dignitatis irregulari facta, ſit nulla, nulla etiam eſſe debet juriſdictio quæ in his fundatur, niſi interveniat, prout frequenter, error communis.

Aliud eſt de juriſdictione delegatâ & de eâ omni quæ non ex intrinſeco titulo, ſed ex commiſſione procedit; hanc enim Suarez licitè & validè ab irregulari recipi poſſe cenſet pro utroque foro; exceptâ tamen juriſdictione ad audiendas confeſſiones, quam putat, illicitè quidem ut per ſe patet, ſed validè tamen ab irregulari recipi poſſe & exerceri. Et

verò jurisdictio delegata non pendet à Beneficio; sed solùm à voluntate delegantis ; & hæc quidem voluntas nullâ lege irritatur quoad irregulares. Ità Suarez , Babin , &c.

Quòd si irregularitas superveniat jurisdictioni ordinariæ jam obtentæ , tunc ejus exercitium non invalidat , nisi publica sit : porrò irregularitas publica non fit , nisi post denuntiationem , aut aliquid denuntiationi æquivalens ; quale est decretum apprehensionis corporalis à Judice ecclesiastico emissum , & debito modo intimatum , satisque promulgatum. Ratio est, quia de irregularitate toleratâ differendum est sicut de censuris toleratis ; cùm rationes quæ suam ab excommunicato tolerato jurisdictionem exerceri permittunt , locum habeant in irregulari.

Gibert , Usages , &c. pag. 610.

Dico 3°. aliqua irregularitas , saltèm ratione criminis cui annexa est , privat Clericum Beneficiis anteà obtentis ; at non omnes , imò paucæ sunt irregularitates quæ eum effectum operentur.

Prob. 1. pars ex iis quæ dicemus agendo de Beneficiorum vacatione.

Tom. 3. cap. IV.

Prob. 2. pars. Si quæ irregularitas ipso facto hominem Beneficiis suis privaret , ea utique quæ est ex delicto : Atqui non omnis irregularitas ex delicto privat ipso facto... Nullum enim citari potest jus ecclesiasticum quod generatim Clericum irregularem ipso facto privet Beneficiis anteà legitimè obtentis ; Ergo.

Confirm. Irregularitas ex homicidio contracta omnium ferè gravissima est , ut patet ex cap. 4. dist. 50. Atqui tamen hæc irregularitas non privat hominem Beneficiis ante Judicis sententiam ; ut colligunt omnes ex cap. 10. *de excessib. Prælator.*

Ad uberiorem materiæ hujus intelligentiam , not. 1°. quòd licèt irregularitas Beneficio superveniens, eodem possessorem ipsius non privet , privat tamen omni jure *ad rem* , quod quis anteà habere potuisset , ut sunt Graduatorum nominationes , aliæque gratiæ expectativæ. Ità judicant Curiæ seculares,

2°. Quamvis regulariter loquendo, collatio Beneficii irregulari facta pleno jure irrita sit, quatuor tamen sunt casus in quibus eadem collatio valet. Siquidem Beneficium ad honestam sustentationem sufficiens conferri potest, sive Subdiacono qui culpâ suâ morti alterius occasionem dedit, sive Presbytero ex cujus percussione secuta est mors alterius, sive ei qui factum aliquod duello probaturus, pugilem in suî locum commisit, à quo alter interfectus est; sive demùm Diacono, qui *Missarum celebrationem usurpare præsumpsit.* Ideò autem hujusmodi irregulares à Beneficiis non arcentur, quia cùm à Sacerdotio ejusve functionibus in perpetuum arceantur, cum iis *misericorditer* agendum fuit, *nè sustentatione privati, ad seculi negotia reverterentur*, aut quid indecens peragerent.

Gil. p. 61.

Vid. tit. De Cler. pugn. *Cap. 2.* De Cleric. non ord. *&c.*

3°. Qui post obtentum Beneficium irregulares evadunt, tenentur Beneficium dimittere, si irregularitatis dispensationem obtinere nolint, vel non possint, (& tunc possunt de Beneficio etiam in alterius favorem disponere, nisi obstet Beneficii conditio; aut crimen propter quod irregularitatem contraxerunt, tale sit, ut ipso facto Beneficii vacationem inducat.) Ratio est, quia nemo potest id retinere unde oritur obligatio quam nunquàm licitè implere potest. Si tamen irregularitas sit solùm ex defectu, putà ex ægritudine, Beneficiarius nec à Judice spoliandus est Beneficio, nec eidem renuntiare tenetur, quia *afflictio afflicto* non est *addenda*; tunc tamen Beneficiario coadjutorem associari necesse est. Qui irregularitatis dispensationem prosequitur, etiamsi eam non obtineat, retinere potest quos dispensationem expectando percepit Beneficii fructus, modò nec sit negligentior in prosequendâ dispensatione, nec temerè eam speret, & interim ex reditibus Beneficii curet ejusdem Beneficii servitium præstari.

C. 1. De Cler. ægrot.

Dico 4°. Irregularis qui Ordines quoscumque, imò & tonsuram recipit, peccat mortaliter.

Prob. 1°. quia severam Ecclesiæ legem transgreditur in materiâ gravi; 2°. quia irregularitas est vinculum excommunicatione minori gravius; & tamen letaliter peccat qui minori solùm excommunicatione ligatus recipit Ordines, saltèm sacros; ut patet ex cap. 10. *de Cleric. excomm.*

CAPUT QUARTUM.

De iis quæ ab incurrendâ irregularitate excusant.

CErtum est, 1°. hominem ab incurrendâ irregularitate ex delicto excusari per ea omnia quibus à peccato mortali excusatur: unde ignorantia juris vel facti, oblivio, inadvertentia, bona fides, materiæ levitas, quatenùs à culpâ gravi excusant, impediunt ne incurratur irregularitas ex delicto; quia hæc, utpotè gravis pœna, pro culpâ vel nullâ vel levi incurri non potest. Aliud est de irregularitate ex defectu; hæc enim pósito etiam inculpabiliter defectu, semper contrahitur, nisi fortè talis sit defectus ille ut irregularitatem non pariat, nisi oriatur ex actu voluntario. Hinc irregularis est Judex qui latronem debitæ morti addicit; secùs si eum vel nolens, vel amens, vel inculpabilis ebrius occidit.

Sap. 7. 1.

Certum est, 2°. ignorantiam verè hìc & nunc vincibilem, non excusare ab irregularitate, quia non excusat à gravi culpâ. Ità Gregorius IX. c. 9. *de Cleric. excomm. minist.*

Sed duplex hìc remanet difficultas: 1°. an incurrat irregularitatem qui facit aliquid, homicidium, v. g. quod scit quidem jure divino prohibitum esse, sed nescit prohibitum esse lege ecclesiasticâ; 2°. an eandem irregularitatem incurrat qui legis quidem ecclesiasticæ prohibitionem novit, sed pœnam irregularitatis ab eâdem lege contra ipsius transgressores latam omninò ignorat. Quòd de ignorantiâ dictum fuerit, oblivione, inadvertentiâ, &

inconsideratione, intelligendum est. Ut solvatur utraque difficultas, incipiendo à secundâ quæ facilior est.

Dico 1°. Ignorantia solius irregularitatis ab eâ non excusat eum qui sciens & volens violat legem ecclesiasticam, cujus transgressioni annexa est irregularitas.

Prob. 1°. Ut ignorantia solius irregularitatis ab eâdem non excuset, tria sufficiunt: 1°. ut irregularitas in hoc casu sit pœna mera; 2°. ut generaliter verum sit ignorantiam pœnæ ab eâdem non excusare; 3°. ut id non minùs in irregularitate verum sit, quàm in aliis pœnis: Atqui hæc omnia videntur admodùm certa: 1°. quidem irregularitas ex delicto, de quâ solâ difficultas movetur, est pœna pura, cùm imponatur in vindictam delicti, nec sit pœna medicinalis, ut est censura; 3°. generaliter verum est neminem ob ignorantiam pœnæ ab eâdem pœnâ excusari: & id quidem patet in omni crimine: blasphemus enim, fur & alii, de facto obnoxii fiunt pœnis à Deo vel ab homine sancitis, tametsi eos ignoraverint; 3°. nulla est specialis ratio cur cognitio irregularitatis magis necessaria sit ut hæc incurratur, quàm necessaria sit cognitio aliarum pœnarum, ut quis iisdem obnoxius evadat; Ergo.

Dices: Ignorantia censuræ ab eâdem excusat; Ergo à pari.

R. neg. conseq. Censura enim est essentialiter pœna medicinalis, quæ supponit hominem formaliter contumacem, qualis ut sit, debuit anteà *moneri* de pœnâ sibi per Ecclesiam infligendâ: at verò irregularitas quando est pœna, non fertur ut medicinalis, sed in vindictam delicti; Ergo non minùs quàm aliæ pœnæ incurri potest absque prævià ejusdem cognitione.

Probatur 2°. Irregularitas fundatur in indecentiâ, propter quam certos quosdam homines ab Ordinibus arceri convenit: Atqui ignorantia irregularitatis indecentiam hanc non tollit; etsi enim ignoravit homicida annexam esse crimini suo irregularitatem, utique tamen indecens est, ut qui manus

suas humano sanguine fœdavit, Ecclesiæ à sanguine abhorrentis, minister constituatur; Ergo.

Dico 2°. Neque etiam ignorantia Ecclesiasticæ legis excusat reum ab irregularitate.

Prob. 1°. quia sicut qui irregularitatem ignorando, committit crimen cui eadem annexa est, non desinit contrahere indecentiam propter quam ab Ordinibus arceri debet, sic eandem contrahit indecentiam qui perpetrat crimen, quod ab Ecclesiâ prohibitum esse ignorat.

Prob. 2°. Quia meritò præsumitur Ecclesiam actu & de facto statuisse, ut qui certa contra jus naturale aut divinum committeret delicta, certis subjaceret pœnis, putà irregularitati. Quoties enim legislator simpliciter decernit pœnam contra aliquod crimen, nihil aliud explicans, sed solùm exigens criminis positionem ad hoc ut subeatur pœna, toties, si nihil aliud obstat, qui crimen ponit, incurrit pœnam: Atqui ut subiretur irregularitas, nihil unquam exegit legislator, nisi commissionem criminis: quod quidem crimen tale est, ut per se hâc pœnâ puniri possit, & quadantenus debeat ob indecentiam quam invehit; Ergo.

Obj. Clerici de quibus sermo est cap. 2. dist. 82. & qui ad hanc usque diem impurè vixerant, non ignorabant libidinem tam à naturâ quàm à Deo prohibitam esse: Atqui tamen iidem Clerici eximuntur à pœnâ depositionis, si ignoraverint Constitutionem Siricii Papæ, quâ hujusmodi crimina sub pœnâ depositionis prohibentur; Ergo ignorantia legis ecclesiasticæ eximit à pœnâ.

R. 1°. Plura requiri ad depositionem quæ gravissima est pœna, quàm ad irregularitatem; 2°. in pœnis non valet ratiocinatio à pari; Ergo si ad depositionem requiratur contemptus legis ecclesiasticæ, non ideò requiritur, ut quis irregularitati obnoxius fiat.

Hæc Conclusio in principiis nostris vera est de iis etiam qui ex metu gravi legem naturalem aut divinam violant, non itèm si transgrediantur legem

solùm ecclesiasticam quæ cum gravi incommodo obligare non solet.

Quæres an in dubio incurratur irregularitas. Nota : dubium aliud est juris, aliud facti. Dubium juris est quando lex canonica ità obscura est, ut peritiores ambigant an irregularitas per eam feratur, necne. Dubium facti est cùm aliquis ambigit, an eum posuerit actum cui lex irregularitatem expressè annectit; dubium facti vel concernit homicidium ut si dubites an occideris in bello justo, vel respicit aliquid ab homicidio diversum, ut si dubites an rebaptisaveris eum qui baptisatus jam erat.

Certum est eum qui dubitat an irregularitatem incurrerit, teneri deponere dubium priusquam operetur, quia alias exponeret se periculo violandæ irregularitatis, quam fortè pleniori rerum examine à se contractam deteget; sed quæritur quid fieri possit, si consultis Doctoribus, aut rebus benè pensatis dubium perseveret.

R. 1°. In dubio juris nemo censeri debet irregularis. Ità penè omnes Theologi & Canonistæ.

Prob. Quia ex c. 18. *de sent. excom.* in 6. irregularitas non incurritur, nisi in casibus in jure expressis; expressis, inquam, disertè vel probabiliter: Atqui casus verè dubii, nec disertè, nec probabiliter expressi dici possunt, ut per se notum est. Quod enim tam dubium est, tam ambiguum, ut prudentes quique & rerum periti, suum de eo judicium suspendere cogantur, eo ipso nec disertè, nec probabiliter expressum dici potest; vera enim probabilitas importat motivum grave, ex quo licèt fallibili, mens judicat hoc potiùs esse quàm illud : ubi autem res verè est dubia, desinit illud motivum, ut ex terminis patet; Ergo extra dubium est nullam in dubio juris irregularitatem incurri.

Quod si res non sit simpliciter dubia, sed cadat sub opinionem, quæ à dubio longè discrepat, tunc sequenda erit pars regulæ alibi circa opiniones probabiles constitutæ, adeo ut, quis pro irregularitate

bendus sit, si opinio quæ irregularitatem hâc vel illâ leges contineri dicit, longè sit probabilior oppositâ: secùs si utraque opinio æquè sit probabilis. Is enim ipse est dubii juris casus, in quo definiit irregularitatis autor, neminem pro irregulari habendum esse.

Qui verò non discusso juris dubio in quo versabatur Ordines recepit, poterit, adhibitâ deinceps debitâ diligentiâ, & perseverante dubio juris, Ordinis recepti functiones obire. Is enim solùm peccavit peccato negligentiæ, cui licèt gravi nulla alligata est in jure irregularitas vel censura.

R. 2°. In dubio facti homicidium concernentis debet quisquis pro irregulari se gerere.

Prob. ex cap. 18. *de homicidio volunt.* ubi statuit Innocentius III. *quòd si discerni non possit ex cujus ictu interiit* fur à pluribus percussus, *in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos, & à Sacerdotali officio abstinere, etsi fortè homicida non sit: cùm in hoc casu cessare sit tutius, quàm temerè celebrare, pro eo quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur.*

Idem decernit Clemens III. cap. 22. ibid. Consultus enim de Presbytero, qui *volens corrigere quemdam de familiâ suâ*, eum *aliquantulùm* vulneraverat *in dorso*, eo *quòd cultellus de vaginâ quæ cingulo adhærebat, elapsus* esset, sic respondet: *Quia utrùm occasione vulneris*, an ex aliâ graviori infirmitate, quæ eidem jam convalescenti supervenerat, decesserit, *dubium habetur*, judicamus, *quòd cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*, injungendum sit *Presbytero memorato ut in sacris Ordinibus non ministret*; Ergo in dubio homicidii sive voluntarii, sive casualis, abstinendum est ab iis omnibus à quibus abstinere debent irregulares.

Hinc colliges medicum qui cum rationabili fundamento suspicatur ægrotum suâ mortali culpâ interiisse; eum itèm qui cùm abortûs causa sit, dubitat an fœtus animatus esset; aut qui dato homicidii consilio, dubitat an consilium suum in alterius

mortem efficaciter influxerit, non posse circa dispensationem ordinari. Idem dicendum de eo qui dubitat hominem ne an cervum occiderit. Est enim id dubitare an homicida sit.

R. 3°. In dubio facti quod homicidium non sit, non incurritur irregularitas. Ità Suarez, Avila, Cabassut, Babin, &c.

Prob. 1°. quia odia restringi debent, non extendi: Atqui irregularitas est quid odiosi; ergo restringi debet, nisi clarè fuerit expressa; clarè autem expressa non est pro facto dubio, nisi sit homicidii; cùm quæcumque allegantur jura, de solo homicidii facto loquantur, ut agnoscunt adversarii; Ergo.

Prob. 2°. quia in dubio juris nemo irregularis præsumi debet: Atqui ubi est dubium facti alterius præter homicidium, ibi est dubium juris. Ibi enim est dubium juris, ubi jus expressè non decernit irregularitatem; imò ubi tam ambiguè loquitur, ut omnes penè Theologi nullum in ipso irregularitatis vestigium hactenus sibi deprehendere visi sint: Atqui jus propter alia quàm homicidii facta, irregularitatem non decernit expressè, &c.

Obj. Romani Pontifices, etsi pro casu homicidii responderint, generali & antiquitùs recepto usi sunt principio, eam scilicèt in dubio tenendam esse partem quæ nihil habet periculi, eam verò dimittendam quæ à periculo non vacat: Atqui principium hoc in cujuscumque facti dubio locum habet. Abstinere enim à divinis in dubio facti alterius præter homicidium, nihil habet periculi; magnum verò est periculum si tunc celebretur, quia ut abesse, sic adesse potest irregularitas.

R. dist. maj. In dubio tenenda est pars tutior, id est, ea pars quæ magis removet à culpâ, C. id est, ea pars que magis removet ab indecentiâ, subd. tenenda est éa pars, si lex ipsa non tollat hujus indecentiæ periculum, C. secùs, N. Itaque ut in præsenti casu possit quis se pro irregulari non habere, sufficit ut nullum subsit culpæ vel indecentiæ periculum:

Atqui in ceteris facta extra homicidium dubiis, nullum est culpæ vel indecentiæ periculum. Totum enim culpæ periculum fundaretur in periculo indecentiæ; cùm ideò solùm prohiberi possit Ordinum susceptio vel usus ei qui de irregularitate suâ dubitat, quia non decet Ordines suscipi vel exerceri ab eo qui irregularis esse potest: Atqui nullum est in præsenti casu periculum indecentiæ. Ratio est quia Ecclesia tunc virtualiter dispensat ab irregularitate eum omnem qui verè & seriò dubitat an posuerit actionem cui annexa est irregularitas, nisi actio illa sit homicidii.

Et verò tota adversariorum ratiocinatio contra eos retorqueri potest pro dubio juris. Quin & is qui certus de facto, scilicet de crimine suo, solùm est dubius de jure, minùs indulgentiæ meretur, quàm qui certus de jure, verè dubitat de facto, an nempè innocens sit vel reus. Si cui autem hæc responsio minùs placet, recurrat is ad Episcopum ad quem dubiorum hujusmodi decisio nativo quodam jure pertinet.

Ex his colligunt Salmanticenses, 1°. Laïcos nè in ipso quidem dubio facti ad homicidium pertinentis, pro irregularibus habendos esse, qui citata jura non nisi de Clericis loquuntur, sed malè: quia eâdem ratione dici posset, irregularitatem in dubio homicidiis à solis Presbyteris contrahi, cùm de iis solùm citata jura loquantur. Colligunt 2°. & bene in dubio mutilationis neminem debere gerere se pro irregulari, quia mutilatio non est verè & propriè occisio. Colligunt 3°. Clericos in dubio homicidii quoad Ordinum susceptionem aut usum irregulares
Id. sup. esse, non autem quoad Beneficia, quia jus de solis
630. Ordinibus loquitur, non autem de Beneficiis. Huic opinioni favet, 1°. quòd jus quibusdam homicidiis Beneficii indulgeat; 2°. quòd in materiâ pœnali qualis est irregularitas, ab Ordinibus ad Beneficia non valeat illatio. Quia tamen Beneficium datur propter ministerium ecclesiasticum, à quo excluditur dubius homicida, nolim in hoc casu quidpiam fieri inconsulto Episcopo.

PARS SECUNDA.

DE IRREGULARITATIBUS EX DEFECTU.

CAPUT PRIMUM.

De Irregularitate ex defectu natalium.

DEfectu natalium laborant illegitimi : quorum alii *physicè* illegitimi sunt, alii illegitimi sunt *canonicè*. Illegitimi physicè & naturaliter dicuntur ii qui ex parentibus vero matrimonio non conjunctis procreati sunt. Canonicè illegitimi sunt ii qui suscepti sunt ex vero & legitimo conjugio, sed cujus usus evasit illicitus per solemne castitatis votum, seu in Ordinis sacri susceptione, seu in Professione Religiosâ legitimè emissum. De utriusque fit

CONCLUSIO. Illegitimi tam physicè quàm canonicè, irregulares sunt, sive illegitimitas eorum occulta sit, sive publica.

Prob. 1. pars de illegitimis physicè, tùm ex c. 1. & ult. *de filiis Presb.* tùm ex c. 1. ejusdem tituli in 6.

Prob 2. pars de illegitimis canonicè ex c. 14. *de filiis Presb.* Utraque tenetur ab omnibus.

Ratio cur hanc irregularitatem invexerit Ecclesia, triplex. Prima est periculum incontinentiæ ex imitatione paternâ : nam *sæpè solet similis filius esse patri, & vitia parentum etiam ad post ros transferuntur.* Secunda est, justa ratio metuendi, nè hoc vitio laborantes, populorum ludibrio & dicteriis exponantur. Tertia est, *ut paternæ incontinentiæ memoria è locis Deo consecratis... longissimè arceatur.* Trid. sess. 25. c. 15. *de reform.* *Vid. sup. pag. 625.*

Prob. 3. pars, de iis etiam quorum illegitimitas occulta est ; tùm quia lex generaliter loquitur, nec

distinguit inter occultos & notos ; tùm quia non magis necessaria est notorietas ad inducendam irregularitatem ex defectu natalium , quàm necessaria sit in aliis casibus : Atqui in aliis casibus (infamiam excipio) non requiritur notorietas ; Ergo nec in casu defectûs natalium , qui non parit irregularitatem ratione infamiæ , sed ob alias rationes paulò antè memoratas.

Dist. 56. 10.

Hinc si noverit Titius se esse illegitimum , quamvis alii id ignorent , necessum est ut antè petat dispensationem , quàm Ordines vel Beneficium recipiat , aliud esset si quis urgeretur ad suspiciendos Ordines , & dispensationem obtinere non posset , absque gravi sui diffamatione apud Pontificem vel Episcopum.

Quæres possitne mater suadere filio quem sola illegitimum esse cognoscit , ut Clericatum ingrediatur. R. posse , si legitimæ vocationis indicia præ se ferat. Ratio est , quia mater hoc suadens , nec peccat , cùm ipsa turpitudinem suam filio aperire non teneatur , nisi fortè id exigant causæ multò graviores : nec causa est cur peccet filius , cùm & illud quod ei suadet , per se bonum sit , & supponamus eum invincibiliter ignorare irregularitatem suam. Quòd si quis inculpabiliter ob ignorantiam ad Ordines promotus , certò comperiat irregularitatem quâ ligatur , necesse est , ut statim ab Ordinum usu abstineat , donec dispensationem obtinuerit. Qui verò sciens & volens , ordinari se permittit , nunquam , aut rarò , nec sinè labore magno rehabilitari potest.

Quæres iterum , an filius qui pro legitimo habetur , teneatur habere fidem patri vel matri , qui in extremis declarant eum esse illegitimum. R. non teneri , nisi rationibus validis convincatur : tùm quia alleganti etiam cum juramento suam turpitudinem in præjudicium alterius , nulla debetur fides , ut docent Canonistæ ; tùm quia favor matrimonii semper prævalet unde receptum istud , L. 5. ff. *de in jus vocando* : *Pater is est quem nuptiæ demonstrant.* His

accedit praxis Senatûs Parisiensis, qui anno 1656. pro legitimo haberi voluit filium mulieris cujus maritus impotentem se esse contendebat, quod & ab uxore ejus confirmabatur.

Aliud esset si illegitimitas validis & quasi invictis rationibus probaretur, ut si mater demonstraret maritum suum toto conceptionis & nativitatis filii tempore abfuisse. Quod si filius matris autoritate pressus, ei fidem habeat, seque illegitimum putet, tunc etsi fortè legitimus sit, dispensationem petere debet, priusquàm Ordines suscipiat, iisve fungatur, alioqui peccaret agendo contra conscientiam. Si verò dubius permaneat, non tenetur gerere se ut irregularem; quia in dubio facti extra homicidium, non subsistit irregularitas.

Quæres 3°. quia juris de infantibus expositis. R. eos pro illegitimis haberi debere: 1°. quia *in obscuris quod verisimilius est attenditur*, ex leg. 114. ff. *de div. reg. juris*: Atqui multò verisimilius est, infantes expositos, esse illegitimos, & longè sæpiùs contingit ut exponantur illegitimi quàm alii, prout agnoscunt qui majorem hujusce rei notitiam habent: unde testatur Hugolinus se per annos multos quibus animarum curam gessit, nunquam vidisse expositos qui ex legitimo matrimonio procreati essent; & Garcias certum esse ait ex centum qui exponuntur, plusquam 90. esse illegitimos.

2°. Quia ex praxi Galliæ nullus ad tonsuram admittitur, nisi probet se ex legitimo matrimonio ortum esse.

Fatentur tamen communiter hujus opinionis assertores, Episcopum posse cum expositis dispensare, ut suscipiant Ordines, & in iis bonâ fide susceptis ministrent; quia irregularitas quæ non est penitùs certa ab Episcopo relaxari potest. Ità Covarruvias, Bonacina, Suarez, Habert, & alii plures quorum opinio, etsi intrinsecè difficilis, practicè teneri posse videtur, quia communis.

Ex dictis satis quidem intelligitur illegitimos ab

Ordinibus excludi ; sed necdum intelligitur quid requiratur aut sufficiat, ut quis relativè ad Ordines legitimus censeatur. Itaque

Dico : Legitimi sunt relativè ad Ordines & Beneficia, 1°. qui nati sunt de matrimonio verò, etiam in ratione contractûs civilis, quale est matrimonium Infidelium, quorum filii adhuc essent legitimi, etiamsi eorum parentes in gradibus ab Ecclesiâ prohibitis contraxissent, ut docet Innocentius III. cap. 15. *Qui filii sint legitimi.*

2°. Qui nati sunt de matrimonio, nullo quidem & invalido propter aliquod impedimentum dirimens, sed invincibiliter saltèm ab uno contrahentium, ignoratum, idque verum est, etiamsi impedimentum posteà innotuerit, & partes per Judicis sententiam à se invicem separatæ fuerint. Ità statuitur cap. 2. & 24. eodem tit. Si tamen parentes aut clandestinè contraxissent, aut bannorum promulgationes omisissent, non censerentur impedimentum quo ligati erant bonâ fide ignorasse ; unde filii reputarentur illegitimi & irregulares.

3°. Qui licèt ex fornicatione nati sint, per matrimonium deinceps contractum legitimati sunt : *tanta enim est vis matrimonii, ut qui anteà sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur*, cap. 6. *Qui filii sint legitimi.*

Extenditur hæc doctrina, 1°. ad filios quorum parentes nonnisi post intermedias nuptias matrimonium contraxissent. Quare si Petrus ex Luciâ concubinâ filium habuerit, deinde Mariam duxerit, eâque defunctâ, Luciam, filius Luciæ, nonobstante intermedio Petri cum Mariâ conjugio, legitimus fiet ; 2°. ad matrimonium invitis etiam illegitimis contractum ; quia matrimonio ipsi annexus est favor ille, qui proinde à filio renuntiari nequit ; etsi aliud fortè sit de jure civili.

Hîc tamen notandum, 1°. legitimationem quæ fit per matrimonium subsequens, non sufficere ut quis promoveri possit ad Beneficium quod ex fundatione

suâ nonnisi verè legitimis conferri debet; legitimati enim non sunt strictè legitimi, sed solùm fictione juris; porrò fundationes strictè intelliguntur.

Not. 2°. ad hoc, ut filii ex illicitâ copulâ concepti, per matrimonium subsequens legitimentur, necessum esse ut coïtûs tempore parentes matrimonium non quidem licitè, sed validè contrahere potuerint: unde *si vir vivente uxore suâ aliam cognoverit, & ex eâ prolem susceperit, licèt post mortem uxoris eam duxerit, nihilominùs spurius erit filius*, ex cit. cap. 6. *Qui filii sint legitimi.* Eâdem de causâ, si consanguineus cum consanguineâ, vel affinis cum affine, in gradibus ab Ecclesiâ prohibitis, rem habuerit, filii inde concepti, non legitimabuntur per matrimonium deinde contractum, quia conceptionis tempore, parentes ob impedimentum consanguinitatis aut affinitatis, validè contrahere non potuissent. Hinc receptum illud filios naturales legitimari, non spurios. *Pont. lib. 11. cap. 2. n. 9.*

Atque hujus nostræ responsionis veritas constaret, 1°. etiamsi ante prolis nativitatem, parentes ex dispensatione legitimum matrimonium contraxissent, quia semper in hoc casu verum est prolem formatam fuisse eo tempore quo parentes contrahere nequibant; 2°. etiamsi matrimonium malâ fide invalidum, subinde revalidatum esset per dispensationem solùm concessam ad contrahendum de novo. Ratio est quia dispensatio non operatur ultra terminos ejus; Ergo cùm termini solùm ferunt ut matrimonium validari possit, non autem ut proles antè concepta legitimetur, proles quæ tempore invalidi matrimonii concepta est, non legitimatur per solam dispensationem de novo contrahendi, adeòque novâ opus est dispensatione quæ prolem ipsam legitimet.

Not. 3°. filios legitimos aliquando à Beneficiis, imò & ab Ordinibus perinde ac illegitimos arceri: Sic 1°. filius legitimus Beneficia à patre possessa, immediatè post eum tenere nequit, ex cap. 11. *de filiis Presbyt.* & hoc in nepotibus relativè ad avos locum *V. Cabass. lib. 2. c. 9.*

habet ex Rebuffo. Sic. 2. *Hæretici, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii*, usque ad secundam lineam paternam, ad primam verò maternam, sunt inhabiles ad Beneficia; ex cap. 15. *de Hæret.* in 6. quod in Galliâ erga Hæreticos toleratos locum non habet, ut alibi dicam.

Quæres quot modis tolli possit irregularitas ex defectu natalium. R. eam tolli quatuor modis: 1°. enim tollitur Professione Religiosâ, sed solùm partialiter, ut constat ex c. 1. *de filiis Presbyt.* Ratio huius privilegii est, quòd Professio Religiosa per se removeat ab occasionibus in quibus filii paternæ incontinentiæ imitatores esse possint: unde sequitur Religiosum qui vota sua cassari curat, nequidem receptis in monasterio Ordinibus uti posse, multò minùs ad alios quos nondum recepit promoveri, quia Professio nulla nullum parere potest effectum, ac proinde nusquam extinxerat irregularitatem, sed extinxisse putabatur. Qui ejiciuntur à Religione, manent ab irregularitate immunes, ut qui non desinant esse verè Religiosi. Haud tamen eis prodest hæc irregularitatis immunitas; cùm juxta Decretum sacræ Congregationis, ejecti à Religione perpetuò suspendantur ab exercitio Ordinum, hujusque suspensionis laxandæ facultas Ordinariis tollatur.

Dixi 1°. *Professione Religiosâ*; sola enim habitûs susceptio non sufficit, ut docent vulgò Canonistæ.

Dixi 2°. *solùm partialiter*, nempè quoad Ordines & Beneficia simplicia, quia cit. cap. 1. *de filiis Presbyt.* præcipitur ut illegitimi, etiam Professi, *Prælationes nullatenùs habeant*; unde etiam inferri solet collationem Prælaturæ cujuslibet, sive secularis, qualis est Episcopatus, Abbatia Commendata, &c. sive regularis, qualis est Superioritas monastica, Dignitas, aut Personatus, Monacho vel Canonico Regulari illegitimo factam absque prævià Romani Pontificis dispensatione, esse jure communi invalidam: huic tamen juri aliquando derogant specialia Religionum Privilegia.

Secundò, tollitur irregularitas ex defectu natalium, per legitimationem: hæc autem vel fit per matrimonium, ut paulò antè dictum est; vel absque matrimonio, eaque vel à Papâ conceditur, vel à Principe. Quæ fit à Principe, non inservit, nisi ad effectus civiles: unde vi ipsius nemo ad Ordines vel Beneficia idoneus efficitur, (exceptis tamen extraneis, qui modò nihil aliunde desit, obtentis à Principe iis Litteris quas *Naturalitatis* vocant, Beneficiorum in hoc Regno possidendorum capaces efficiuntur.) Quæ verò à Papâ conceditur, non inservit ad effectus civiles, sed solùm ad ecclesiasticos: unde sic legitimatus, & ad Ordines omnes evehi potest, & ad quælibet Beneficia promoveri, iis, ut jam dixi, solùm exceptis quæ à fundatione habent, ut nonnisi legitimis conferri possint; unde legitimatio eò solùm differt à dispensatione, quòd hæc generalis non sit.

Tertiò, tollitur eadem irregularitas per dispensationem, circa quam hæc notanda sunt.

1°. Solus Papa dispensat *ad Ordines majores, vel Beneficia curam animarum habentia.* Episcopi proinde dispensant solùm ad tonsuram, & Ordines minores, eaque Beneficia quibus *animarum cura non imminet*, modò Beneficia hæc Ordinem sacrum hîc & nunc non exigant; modò etiam non sint Dignitates, vel Personatus, quæ non intelliguntur nomine Beneficiorum simplicium, &c.

C. 1. De filiis Presbyt. *in 6.*

Ibid.

2°. Necessitas recurrendi ad Papam pro dispensatione ad Ordines sacros, & Beneficia duplicia, locum habet, etiamsi illegitimitas omninò occulta sit; quia facultas dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto per Tridentinum Episcopis concessa, de iis solùm intelligitur quas quis ex proprio delicto incurrit, uti docet probabilior opinio. Ubi tamen irregularitas penitus occulta est, haud necesse est ut ad Datariam, sed sufficit ut ad Pœnitentiariam recurratur.

3°. In hâc dispensatione petendâ omninò exprimendum est, an illegitimus sit ex soluto & solutâ; ex solutâ & conjugato; ex Sacerdote an ex Laïco: tùm

quia qui ex graviori nati sunt crimine, difficiliùs dispensantur ; tùm quia iidem aliquando duplici egent dispensatione : sic illegitimus qui in eâdem Ecclesiâ in quâ pater suus Sacerdos Beneficium habet, vel habuit, Beneficium habere vult, indiget dispensatione geminâ, quâ & ad Beneficium ut sic & ad Beneficium in tali Ecclesiâ obtinendum idoneus reddatur.

4°. Quod potest Episcopus respectu illegitimorum, hoc potest Capitulum Sede vacante, & Abbates jurisdictionem quale Episcopalem habentes. Ratio pro Capitulis est, quòd Capitulum succedat in jurisdictionem ordinariam Episcopi in iis omnibus quæ jure non prohibentur. Ratio pro Abbatibus est, quòd in nullo præterquam in consecratione differant ab Episcopis, nisi jus aut consuetudo resistat.

5°. Etsi probabile est posse Episcopum cum illegitimo dispensare ad effectum possidendi Canonicatûs in Ecclesiâ Cathedrali ; quia Canonicatus ille reipsâ est Beneficium simplex, & potestas Ordinariorum, utpotè favorabilis, non est absque gravi fundamento restringenda, nihilominus ob sententiarum diversitatem, & vitandas lites quæ intendi possent, suadendum est illegitimis, qui ad Cathedralium Canonicatus nominantur, ut ab Apostolicâ Sede dispensationem obtinere curent.

6°. Qui à proprio Episcopo dispensationem obtinuit ad effectum possidenti Beneficii simplicis, ubique dispensatus censetur, adeòque in aliâ etiam Diœcesi Beneficiis simplicibus donari potest.

7°. Dispensatio, prout à legitimatione distinguitur, strictè interpretanda est : unde dispensatus ad Ordines, non intelligitur dispensatus ad Ordines sacros, nisi aliud de mente S. Pontificis colligatur ex circumstantiis. Dispensatus ad Diaconatum, censetur quidem & ad Subdiaconatum dispensatus, non verò ad Sacerdotium ; dispensatus ad unum Beneficium non est dispensatus ad plura ; dispensatus ad Beneficium simplex, non est dispensatus ad

Curatum; neque ad Episcopatum, qui simpliciter ad dignitates dispensatus fuit. Ratio est, qui recessus à jure communi odiosus est; odia verò restringenda sunt, non amplianda.

CAPUT SECUNDUM.

De Irregularitate ex defectu animi.

DEfectus animi tres irregularitatem inducunt; scilicet defectus rationis, scientiæ, & fidei confirmatæ.

Primò quidem irregulares sunt qui totaliter carent usu rationis, quales sunt pueri & perpetuò amentes, qui proinde nec ad Ordines promoveri, neque eorum quos fortè suscepissent, actiones exercere possunt, durante rationis deliquio.

2°. Ex eodem rationis defectu irregulares sunt, non ii solùm qui habitualiter & perpetuò, sed & ii quoque qui variis temporum intervallis à rationis usu excidunt, ut *lunatici*, qui lucida quædam habent rationis intervalla, sed & quasdam ejus eclipses patiuntur; *energumeni*, seu *arreptitii*, qui à malo dæmone vexantur, & ideò suì compotes non sunt; *furiosi*, qui erruente furoris accessu, non sunt liberæ mentis; *epileptici*, qui morbo comitiali, quod majum caducum vocant, ità corripiuntur, ut cadant quasi exanimes. Horum & similium irregularitas colligitur, tùm ex dignitate ministerii sancti quod ab iis tractari non decet; quos nè mundani quidem rerum suarum participes esse vellent, tùm ex Can. .. d. 33. ubi *qui in furiam aliquando versus insanivit*, ab Ordinibus excluditur.

Circa hæc quædam sunt notanda: 1°. faciliùs lunatici, & alii, ab Ordinibus arcentur antequam susceperint, quàm ab eorumdem jam susceptorum exercitio: unde qui verè amentes fuerunt, licèt omnino sani videantur, vix unquam admitti ad Or-

dines possunt; tùm quia semper timendum est nè malum idem redeat quòd priùs, tùm quia rarò fit ut ii homines sanâ penitùs mente fruantur. Si tamen justa quandoque causa postulet, ut qui olim insanivit, ad Ordines evehatur, ante omnia consulendi erunt periti Medici, ut judicetur an planè convaluerit; deinde obtinenda ei erit dispensatio, quæ etiam necessaria est Energumenis, saltèm ad Ordines sacros, ut docet sanior opinio.

2°. Etsi Epileptici verè sint irregulares, usu tamen receptum est, ut irregularitas non inducatur per affectus epilepticos qui acciderunt ante pubertatis annos; quia, ut docet Hypocratus, epilepsia sæpè curatur; & omninò recedit in iis qui pubertatem attingunt. Qui verò post pubertatem eo morbo corripiuntur, irregulares censeri debent; quod, juxta Navarrum & Sylvestrum, de iis etiam verum est qui non nisi semel hoc morbo capti fuissent. Expectandum igitur est donec 25. ætatis annum attigerint; qui enim post ætatem hanc morbo illo affligi pergunt, vix unquam ab eo liberantur: unde qui epilepsiæ accessus post annum 25. ætatis suæ expertus est, nec ordines suscipere, nec iisdem sive bonâ, sive malâ fide susceptis uti posset, nisi obtentâ dispensatione, à Pœnitentiariâ quidem, si res occulta sit, Datariâ verò, si accessus mali palàm contigerint.

De iis verò qui solùm post acceptos Ordines morbis modò recensitis obnoxii esse incipiunt, hæc nobis videntur statuenda: 1°. qui frequenter his morbis corripiuntur, ab Ordinum exercitio removeri debent, ob indecentiam & periculum casûs.

Vid. cap. 1. VII. q. 6.

2°. Si quis horum Dei misericordiâ convaluerit, permittunt Canones ut Ordinum functiones exercere possit, postquam competenti tempore probatus fuerit ab Episcopo, ut habetur Can. 3. dist. 33. Imò poterit Episcopus cum eo dispensare ut ad Ordines superiores promoveatur. Porrò probatio committenda est examini peritorum Medicorum, qui non permittant iis vexatos malis, ante à functionum

num suarum exercitio restitui, quàm judicaverint eos perfectè convaluisse.

3°. Qui rarò iis morbis impetuntur, vel graviter impetuntur, ità ut spumas jactent, confusas voces emittant, &c. vel impetuntur leviter. Si 1. adhuc abstinere debent; si 2. *non prohibentur ab officio Missæ, dum tamen habeant juxta se alium Sacerdotem, ut si illi cadant, vel deficiant, iste suppleat*; verba sunt S. Antonini, p. 3. tit. 28. c. 5. Quæ tamen ob periculum ne morbus ingruat quo tempore calix elevabitur, difficilia videntur Giberto.

4°. Demum iisdem morbis obnoxii, non ideò privati sunt Beneficiis suis, sed Vicariis uti debent.

Etsi qui vertigine laborant, non sint strictè irregulares, quia Canones nullibi de vertiginosis loquuntur; si tamen vertigines tam graviter afficiant Sacerdotem, ut is sinè indecentiæ & reverentiæ periculo sacra facere non possit, tunc utique à celebrandâ Missâ abstinere debet: si verò nullum vel leve subsit irreverentiæ periculum, poterit quidem celebrare; sed omnia prævideri præcaverique necessum est, nè quid suboriatur mali, putà celebrando in loco humili, cùm altaria excelsa vertiginem pariant, &c.

Secundus animi defectus qui irregularitatem parere potest, est carentia scientiæ; pro cujus intelligentiâ, not. 1°. majorem ad majores dignioresque Ordines scientiam requiri, ut patet ex Concilio Trid. secundùm quod ad primam tonsuram requiritur ut eâ initiandi, *Sacramentum Confirmationis susceperint, & fidei rudimenta edocti fuerint, legereque & scribere sciant*. Ad minores, ut iis donandi, *saltèm latinam linguam*, & quæ ad eosdem Ordines pertinent, *intelligant*, ità ut nemo iis initiari possit, *quem non scientiæ spes majoribus Ordinibus dignum ostendat*. Ad Subdiaconatum & Diaconatum, ut ad eos promovendi, *litteris, & iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi sint*. Litteræ quibus Subdiaconos ac Diaconos imbutos esse præcipit S. Synodus, complectuntur Sacramenti Ordinis notitiam, & intelli

Sess. 4. c. 4. C. 11. & 13.

Gibert. p. 729.

gentiam Officii divini, ad cujus recitationem tenentur qui sunt in sacris. Ad Presbyteratum, ii solùm promovendi sunt qui idonei sunt *ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, & ad ministranda Sacramenta.*

Trid. ibid. c. 14.

Vide cap. Nisi 10. de renunt.

Not. 2°. duplicem distingui scientiam: alia dicitur eminens, alia competens, quæ & mediocris nominari potest. Scientia eminens, ea est quâ quis arduas quæstiones discutere & definire novit, & in promptu sinè librorum revolutione respondet, præsertim de fide, moribus & disciplinâ interroganti. Scientia competens ea est, ait Innocentius IV. quâ quis, licèt ad omnia in promptu respondere nesciat, *scit tamen aliquo modo examinare negotia, & in libris quærere veritatem eorum quæ sibi proponuntur*; seu scit solvere & respondere in his quæ admodum intricata non sunt, in difficilioribus verò & magis arduis, libros vel homines se peritiores consulere: quæ quidem dubitandi facultas, longè rarior est & difficilior in Sacerdotibus quàm sentiant multi, cùm supponat generalem quandam omnium Theologiæ partium notitiam; unde rudes & imperiti nunquam aut raro dubitant. His præmissis,

Dico 1°. Qui caret scientiâ competente, nec Ordines suscipere sinè gravi peccato, nec in susceptis ministrare potest. Ità Theologi, etiam non rigidi.

Prob. 1°. Peccat qui in materiâ gravi violat jus naturale, divinum & ecclesiasticum: sed qui absque sufficienti scientiâ Ordines recipiunt, eosve exercent, in materiâ quæ non nisi ab impiis pro levi haberi potest, violant 1°. jus naturale; cùm ipsa natura dictet non admittendos esse ad munus spirituale, qui munus illud vix aliter quàm mechanicè exercere possunt; 2°. jus divinum; cùm Deus, etiam in antiquâ lege, cujus ministerium quasi carnale erat, eos semper à suis altaribus repulerit, qui scientiam repulerant, ut patet ex c. 4. Oseæ; 3°. jus ecclesiasticum, ut constat tùm ex Can. *Illiteratos* statim citando, tùm ex jam relatis Concilii Trid. textibus; Ergo

Dico 2°. Qui caret scientiâ competenti, qualem exigit Trid. Synodus. habendus est pro irregulari.

Prob. 1°. ex cap. 1. dist. 36. ubi sic loquitur Gelasius: *Illiteratos, aut aliquâ parte corporis vitiatos, vel imminutos, nullus præsumat ad Clericatûs Ordinem promovere; quia litteris carens, sacris non potest esse aptus Officiis*; unde sic: Illiterati; de quibus in hoc Canone loquitur Gelasius; verè sunt irregulares, non secùs ac illi qui aliquâ corporis parte imminuti sunt: Atqui illiterati illi non ii solùm sunt, qui ità ignari sunt, ut nequidem legere sciant, prout falsò locum hunc interpretatur Gibalinus; sed & ii etiam qui scientiâ competente & necessariâ carent; 1°. quia illiterati quos Gelasius ad Clericatûs Ordinem promoveri vetat, ii sunt qui ex litterarum defectu non possunt sacris apti esse officiis: Atqui non ii solùm qui legere nesciunt, sed & ii etiam qui scientiâ competenti carent, sacris Officiis inepti sunt, ut etiam fatentur adversarii, cùm concedant tales illiteratos graviter peccare, si se ad Ordines promoveri permittant; 2°. illiterati quos Gelasius ab Ordinibus excludit, ii utique sunt quos alii Canones præcipiunt graviter puniri unà cum Episcopis à quibus ordinati sunt: Atqui ignari illi sunt ii etiam qui scientiâ competente carent, non ii verò tantùm qui adeò rudes sunt ut legere nesciant. Totum hoc argumentum constat ex solâ lectionis capitis 14 *de ætate*, &c. Ergo.

Prob. 2°. quia ridiculum est, ut ea solùm ignorantia in Diacono vel Sacerdote irregularitatem inducat quæ eam in juniore Clerico inducit: Atqui si vera sit Gibalini opinio, Diaconus vel Sacerdos eo solùm scientiæ defectu irregulares erunt, qui in Clerico irregularitatem inducit; sicut enim Clericus ille non est irregularis, juxta Gibalinum, nisi cùm legere nescit; sic nec irregulares erunt Diaconi vel Sacerdotes, nisi cùm eò usque illiterati erunt, ut legere nesciant.

Hinc colliges provisionem Beneficii concessam illiterato scientiâ competente destituto, invalidam

esse. Ratio est, tùm quia qui ad Clericatum inhabilis est, ad Beneficia habilis esse nequit; tùm quia incapacitas ex defectu scientiæ orta, una est è præcipuis incapacitatibus: porrò collatio Beneficii incapaci facta, jure communi & Gallico invalida est.

Dico 3°. Irregularitas ex illiteraturâ aliquando indispensabilis est, aliquando ad tempus dispensari potest. Ratio primæ partis est, quòd ignorantia aliquando tanta esse possit, ut qui eâ laborat, Beneficii vel Ordinis sui munia sinè peccato neque nunc, neque longo post tempore exercere queat: quo in casu ignorantia hæc juri naturali & divino contraria est. Ratio secundæ partis sumitur à contrario.

Conditiones dispensationis quæ illiteratis conceditur, quatuor in jure recensentur. Prima est, ut scientiæ defectus non sit gravis, utque subjectum quicum dispensatur, scientiæ quæ deest comparandæ capax sit. Secunda est, ut qui dispensatur, pietate polleat, adeòque spem præbeat se studio vacaturum ut decet. Tertia, ut abstineat à functionibus quæ scientiam quam nundum assecutus est, postulant. Quarta, ut non occurrant alii qui absque dispensatione ad idem officium evehi possint. Quod limitarem si brevi futurum sit ut qui actu ceteris inferior est scientiâ, eosdem longè superaturus sit.

Dispensatio illiteratis à Pâpa concedi potest; verùm, ait Fagnan, *Episcopi contra hoc Decretum Concilii dispensare non possunt etiam ex magnâ causâ: unde sacra Congregatio Concilii, etiam in locis ubi maxima est Sacerdotum inopia, nunquam censuit ignaros posse promoveri ad sacros.* Addit alibi idem Canonista, Episcopum in casu necessitatis non debere exquirere tam exactè ab iis qui nec ad ministranda Sacramenta, nec ad animarum curam deputati sunt, habilitatem à Tridentino requisitam, prout declaravit Summus Pontifex eâ de re interrogatus. Jam de Neophytis.

In c. Quæris. De ætate, &c. n. 9.

Neophyti nomen idem est ac nova planta; unde neophyti dicuntur qui de novo à priori statu reces-

ferunt, aliumque diversum amplexi fuêre. Hinc multiplex distinguitur genus neophytorum. Jam neophyti sunt, 1°. qui recens in Christo per Baptismum renati sunt; 2°. qui nuper ad Religionem Christianam conversi sunt; 3°. qui ab hæresi, vel à mundanâ vivendi ratione, ad fidem puram aut pietatis exercitium transierunt; 4°. & ii olim inter neophytos censebantur qui Baptismi receptionem differebant, donec gravi morbo decumberent, unde Clinici vocabantur. His positis,

Dico: Neophyti recèns ad fidem conversi, sunt irregulares.

Prob. 1°. ex Apost. qui vult non ordinari *neophytum, nè in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli.* I. Timot. 3. Et verò vel neophytus ad Ordines promoveri ambit, vel non. Si 1. suam ipse superbiam arguit. Si 2. facile est, ut qui tam præproperè evehitur, Ecclesiæ necessarium se credat, sibique complacens, Luciferi è cœlis dejecti sortem experiatur.

Prob. 2°. quia indecens est, ut qui vix discipuli fuêre, magistri esse incipiant; ut qui necdum satis edocti sunt, & in fide confirmati, alios erudire & confirmare aggrediantur; ut qui adhuc quasi sontes sub proprii criminis pondere gemunt aut gemere debent, aliorum peccatis onerare se ausint, & pro iis gratiam efflagitare, quàm necdum pro semetipsis consecuti sunt. Ecquis *quem paulò ante vidit jacentem, veneretur Antistitem? sanè præferens.... criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem.* C. 3. dist. 61.

Hæc momenta probant Neophytos cujuscumque sint generis ab Ordinibus excludi debere, & insuper eos ex ipsis irregularibus esse de quibus id in jure constitutum fuerit, quales sunt neophyti in fide.

Ex his colliges, 1°. Laïcos recèns ad Clerum coaptatos, non posse licitè ad superiores Ordines præproperè & non servatis interstitiis promoveri. Unde is qui tot in juvenibus emicat rapidè ab Ordine in Ordinem convolandi furor; perpetuæ canonum definitioni, nec non & ipsi Apostolo adversatur.

S. Greg. L. 4. Ep. 10. Sicut enim tempore S. Pauli *neophytus dicebatur, qui adhuc noviter in sanctæ fidei erat conversatione plantatus; sic modò neophytus habendus est, qui adhuc novus est in sanctâ conversatione.* Hujusmodi tamen, cùm strictè & in rigido Canonum sensu neophyti non sint, non sunt etiam strictè irregulares.

Colliges 2°. neophytos omnes non ante vel ad Clericatum, vel ad majores Clericatûs gradus esse promovendos quàm sufficienti tempore probati fuerint: quod quidem reliquitur Episcopi arbitrio, cujus est perpendere an recenter ad fidem conversi, tantæ sint virtutis & constantiæ, ut nihil ab illis ob fidei novitatem timeatur, ipsique Ecclesiastici Ordinis gradus committi valeant. Dist. 57.

De Clinicis unum extat Caput in toto Juris corpore, his conceptum verbis: *Si quis ægritudine constitutus fuerit baptisatus, Presbyter ordinari non debet... nisi fortè postea ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut hominum raritas exegerit.* Verùm hîc diutiùs sistere non vacat, quia rarum est hodie ut baptisentur adulti; rarius ut non nisi premente morbo baptisentur.

CAPUT TERTIUM.

De Irregularitate ex defectu corporis.

CErtum est 1°. corpore vitiatos per plura secula nè ad Episcopatum quidem irregulares fuisse, nisi vitium corporis tale foret, ut eo laborans sacrarum functionum incapax efficeretur. Patet id ex celebri historiâ Ammonii Anachoretæ, qui nè Episcopus crearetur aurem sibi abscidit, existimans *integri corporis Sacerdotem constitui* oportere. At nè hâc quidem expeditione Episcopatum declinasset, quia pro certo tunc habebatur, *Ecclesiam de corpore non curare, dummodò Sacerdos integer sit moribus.* Unde refert Palladius, *fuisse Episcopum qui* dixit *Ecclesiam Legi* veteri in hoc puncto non esse subjectam; seque paratum ordinare virum bonæ vitæ, etiam naso amputato.*

Sozom. l. 6. c. 30.

Hist. Lausiac. c. 12.

* Levit. c. 21. v. 18.

Certum est 2°. à quinto Ecclesiæ seculo & deinceps, vitium corporis irregularitatem induxisse: idque constat ex c. 1. 3. & 12. dist. 55. in quibus *corpore vitiati*, *aliqua membrorum damna perpessi*, *debiles corpore*, generaliter & indistinctè à Clero & Ordinibus arcentur. Ratio autem cur hoc in puncto disciplinam suam mutaverit Ecclesia, hæc esse potuit: quòd primis Ecclesiæ seculis multi ex Fidelibus ob solam fidei defensionem corpore vitiati aut debiles effecti essent; indignum autem fuisset eos ab Ordinibus ob corporis defectum arceri, quorum dignitas vel hoc ipso defectu commendabatur. At post redditam & firmatam Ecclesiæ pacem, factum est, quod & hodie contingit, ut corporis defectum non compensaret animi robur, & ut sacro ministerio applicarentur, qui fortè ad profanum admissi non fuissent; cui malo ut occurrerent Pontifices, vetuerunt nè corpore vitiati Clerum ingrederentur absque Superiorum licentiâ. Sed ut palàm fiat quo corporis defectu invehatur irregularitas, fit

CONCLUSIO. Ille solùm corporis defectus hominem facit irregularem, quo qui laborat, vel *securè propter debilitatem*, vel *sine scandalo*, seu notabili indecentiâ quæ ministri adeoque & ministerii ipsius contemptum pariat, *propter deformitatem*, functiones suas exercere non potest. Ità habetur cap. 2. *de Clerico ægrot.* Multò igitur magis irregularis est qui ex eodem defectu omnino *impotens redditur ad exequendum officium Pastorale.* Ratio est, quia ab Ordinibus arceri debet qui eos vel tutò, vel sine adstantium horrore exercere non potest. C. 12. De renunt.

Ob impotentiam vel periculum irregulares sunt, 1°. qui *manu alterâ* mutilati sunt, c. 6. *de corp. vit.*

2°. Qui *tantùm de digito* ad sacras functiones necessario perdiderunt, ut *sine scandalo solemniter celebrare* non possint, c. 1. ibid. Circa quæ nota eum qui caret police, jure naturali irregularem esse. Qui verò alios præter pollicem & indicem digitos non haberet, esset irregularis, non solùm ob defor-

mitatem & scandalum, ut docet Ugolin, sed etiam quia aliqui saltèm ex his digitis adhiberi solent ut benedictio detur. Unius tamen digiti, imò nec duorum qui ad sacras functiones necessarii non sint, defectus irregularitatem non parit. Si quis verò unguibus in totum careat, irregularis non erit, si nec inde notabilis nascatur difformitas, nec subsit periculum in celebrando: secùs si defectus ille vel inducat magnam deformitatem, vel impediat nè hostia contrectari, frangive satis decenter possit, aut calix sinè effusionis periculo attolli: unde etiam irregulares censendi sunt qui manus tremulas habent. In dubio recurrendum est ad Episcopum, cujus est dijudicare, an & quando difformitas vel periculum sufficiant ad irregularitatem.

3°. Eâdem de causâ irregulares sunt muti, seu à naturâ, seu vi morbi tales sint. Idem dic de iis qui tantam loquendi difficultatem habent, ut risum penè invitis pariant, aut qui ità balbutiunt, ut nullam distinctè & integrè vocem pronuntient; secùs si licèt tardè, verba benè exprimant.

4°. Omninò surdi; qui verò alterâ tantùm aure surdi sunt; surdastri itèm & difficulter audientes, modò utramque aurem habeant, promoveri possunt, consulto priùs, si res dubium patitur, Episcopo.

5°. Qui non vident, sive, oculi eruti sint aut effossi, sive non. Si Sacerdos fiat cœcus, perdit *executionem Ordinis quantùm ad consecrationem Eucharistiæ*, ex S. Thomâ. Monoculus, seu qui uno oculo, quisquis ille sit, orbatus est, etiam *invitus*, adhuc irregularis dici debet, ex Can. 13. dist. 55. quia membro privatus est. Sed si utrumque habens oculum, unius solùm visu privatus sit, non ideò irregularis erit, etiamsi oculus cujus visu caret, sit oculus sinister, qui etiam oculus Canonis dicitur: modò tamen eâ sit oculi dextri vis, ut absque indecenti conversione Canon legi possit; tunc enim cessat ratio irregularitatis, cùm nec desit membrum, nec adsit deformitas.

6°. Abstemii, seu qui vinum bibere non possunt,

[Margin: p. q. 82. t. 10.]

aut retinere quin evomant, non tam irregulares ſunt quàm jure naturali Presbyteratûs incapaces. Neque in hoc diſpenſare poteſt Papa, juxta communem Doctorum ſententiam: quia facere non poteſt, ut Miſſæ Sacrificium ſolâ panis & non vini conſecratione peragatur.

Propter nimiam deformitatem, & quæ ex eâ conſequuntur horrorem & ſcandalum, irregulares ſunt, tum ii qui certam corporis, membrorumve & faciei præſertim conformationem habent, quæ populos notabiliter offendit; tùm ii qui laborant morbis quibuſdam qui eundem pariunt effectum: unde irregulares cenſendi ſunt, 1°. qui habent os turpiter diſtortum; labia corroſa aut abſciſſa, ità ut vix dentes operiant; dentes extra os prominentes, qui tamen ſi reſecari poſſint, ceſſabit unà cùm deformitate irregularitas.

2°. Qui notabilem habent maculam in oculo, ex c. 2. *de corp. vitiat.* quamvis oculus ſit integer & bene perſpiciat. Item ſtrabones, ſeu qui oculos diſtortos habent; aut ità lippos, ut putridum quid & acre diſtillent, quòd ab adſtantibus abſque ſubtili inſpectione percipi poſſit. Qui brevem habent viſum, aut ſinè conſpicillis non vident, irregulares non ſunt; ſicut nec ii qui oculum unum habent altero grandiorem, niſi notabilis ſit exceſſus, & ſit notabilis deformitas.

3°. Qui naſo carent; qui autem naſum ſolito grandiorem aut breviorem gerunt, Epiſcopi arbitrio, atque pro modo deformitatis, irregulares vel non, judicabuntur.

4°. Qui carent auriculis, id eſt,釈 externâ illâ cartilagine quæ organo auditûs adhæret, irregulares ſunt, niſi vitium hoc capillorum velamine celare poſſint: ſed æquum eſt, ut in caſibus hujuſmodi conſulatur Epiſcopus, cujus eſt de hiſce defectibus arbitrari.

5°. Qui ventrem gerunt præturgidum, vel ità gibboſi ſunt, ut vix erigere ſe & recto capite ſtare poſſint: ſecùs ſi deformitas quæ ex eo corporis ſitu procedit, notabiliter oculos non offendat.

6°. Monſtruoſi, quales ſunt qui duo capita ha-

bent, quatuorve manus, aut faciem adeò fœtidam; ut horrorem vel risum intuentibus facilè procreent. Qui verò sex digitos habent non judicantur irregulares, nisi digitus superfluus aliorum usum impediat, ut contingere potest cùm pollex & index per modum unius sub ungue communi existunt, tunc enim hostia difficilè contractari solet.

7°. Qui carent altero pede, aut qui absque baculi auxilio functiones altaris exequi nequeunt, c. 57. dist. 1. *de consecrat.* Idem dicendum videtur de eo qui licet vero pede non careat, indiget tamen pede ligneo, hoc enim magnam habet indecentiam.

Quæres an privatio membri occulti, quæ nec periculum in celebrando, nec horrorem inducit, irregularitatem inducat; membrum hîc latè sumo prout etiam partem significat. R. non inducere per se; sed tunc solùm, cùm quis vel sibi membrum hoc culpabiliter resecavit, vel suâ culpâ meruit illud ab aliis resecari: Atqui hinc nonnulli solvuntur casus: 1°. itaque qui *abscidit semetipsum*, seu *sibi virilia amputavit*, irregularis est, c. 4. dist. 55. & hoc procedit, etiamsi quis se absciderit causâ castitatis, & existimans se obsequium præstare Deo, c. 5. ibid. A fortiori irregulares sunt qui se abscindunt, vel permittunt ab aliis abscindi ad conservandam vocem. Ratio est, quia vix ullus est qui invincibiliter ignorare possit Deum hâcce abscissione graviter offendi. Adde virilium resecationem, nedum medium sit ad castitatem, majoribus carnis stimulis exponere.

1. 7. 2°. *Qui à Medicis propter languorem defectus est, aut à barbaris excisus, si aliàs dignissimus invenitur, ad Clerum* admitti potest. Qui verò *semetipsum* ob morbum aliquem, v. g. *propter epilepsiam curandam*
And. *eunuchisavit, secundùm rigorem Canonum, nec ad altiorem gradum promoveri, nec in eo in quo erat Ordine ministrare* potest, ex Yvone Carnot. Epist. 231. *quod ei non interdiceretur, si esset sectus à Medicis.*

3°. Et is quoque irregularis est cui in pœnam delicti, sive Judicis mandato, sive à marito adulteræ abscissa sunt virilia.

Quæres 2°. an eadem sit ratio defectuum corporis qui Ordines & Beneficia præcedunt, ac eorum qui subsequuntur. R. negat. sed differunt tripliciter: 1°. quia defectus qui præcedunt Ordines, ab omni Ordine excludunt; qui verò Ordinum receptionem sequuntur, ab eorum duntaxat functionibus removent, quos ii defectus exerceri non sinunt; 2°. defectus qui tonsuram præcedunt, ab omni Beneficio excludunt; qui verò post tonsuram superveniunt, ab iis solùm arcent Beneficiis quorum hominem reddunt incapacem; 3°. defectus qui promotionem ad Beneficia antecedunt, impediunt nè eadem Beneficia sine dispensatione conferri possint homini qui iisdem ut decet defungi nequit; defectus è contra quibus Beneficiarium affligi contingit, haud permittunt eum suo privari Beneficio, quia *afflicto non est addenda afflictio, sed miseriæ miserendum*, ex c. 5. *de Cleric. ægrot.* *V. Gibert. p. 243.*

Quæres 3°. cujus sit judicare an ordinandi ex defectu corporis irregulares sunt. R. in dubio standum esse judicio Episcopi eorum qui ad Ordines promoveri exoptant, ut patet tùm ex c. 3. *de corp. vitiat.* tùm ex unanimi Doctorum consensu: unde colliges Prælatos Religionum non posse per semetipsos dijudicare an subditi sui corpore vitiati, irregulares sint, necne: quia privilegium hoc nullo jure iis concessum est. Si Episcopus diœcesano suo quem ex corporis vitio irregularem esse non judicavit, dimissorias litteras concesserit, eæque ad aliquem dirigantur, cui idem defectus irregularitatem inducere videatur, poterit is, imò & tenebitur ab eo ordinando abstinere.

Irregularitas ex defectu corporis, cessat, 1°. per cessationem defectûs, ut si curetur morbus quo quis irregularis efficiebatur; 2°. per dispensationem; & hæc Papæ reservata est; non quidem jure communi, sed ex usu constanti tùm eorum qui dispensatione indigent, quique ad Curiam Romanam recurrere consueverunt, tùm ipsius Curiæ Romanæ, quæ

dispensationem hanc tantâ cum cautione concedit; ut ejus executionem ipsi & soli locorum Episcopo committat.

C. 2. De corp. vit. Possunt tamen Episcopi dispensare cum eo qui *credens se obsequium præstare Deo, fecit sibi virilia amputari*, vel amputavit ipse; aut qui voluntariè aliquam corporis partem sibi abscidit, vel ab aliis abscindi, culpâ suâ promeruit. Eæ enim irregularitates non sunt ex puro defectu, sed ex delicto.

Trident. Sess. 2. c. 6. De ref. Porrò licitum est *Episcopis in irregularitatibus omnibus... ex delicto occulto prevenientibus, exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare.*

CAPUT QUARTUM.

De Irregularitate ex defectu ætatis.

JUxta præsentem quæ jam diù viget disciplinam; *nullus ad Subdiaconatûs Ordinem ante 22. ad Diaconatûs ante 23. ad Presbyteratûs ante 25. ætatis suæ annum* promoveri potest. Ità Trid. Sess. 23. c. 12. cujus praxis Articulo 29. Edicti Blesensis comprobata est. In his porrò materiis annus inceptus habetur pro completo.

Quod pertinet ad Ordines minores, *Congregatio Concilii respondit* die 20 Maii an. 1592. *nullam esse à Tridentino Concilio præstitutam ætatem tonsuræ & quatuor minoribus Ordinibus, sed eam attendendam quæ à sacris Canonibus præscribitur.* Sed quia variant eâ de re Canones, meliùs sentiunt qui docent minùs esse periculi in differendis, quàm in concedendis præmaturè tonsurâ, & minoribus; & hæc videtur esse mens Concilii Trid. vult enim S. Synodus, ut *primâ tonsurâ* ii solùm *initientur... de quibus probabilis conjectura sit eos... ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse*; vult insuper *ut nullus primâ tonsurâ initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitu-*

Sess. 23. c. 4.

tus ante 14 annum, Beneficium possit obtinere. Atqui vix unquàm pueri ſeptenes, nugis ludoque potiùs quàm Deo devoti, probabilem conjecturam noſtro præſertim ævo, injicere poſſunt, ſe ſolo Deum fideliter colendi intuitu, ſtatum Clericalem amplecti. Adde quòd ubi quis tonſurâ initiatus eſt, eo ipſo in Galliâ capax ſit Beneficii; Ergo Epiſcopi qui Tridentini Concilii mentem ſequi volunt, tonſuram, niſi graves urgeant cauſæ, & inſolitæ tonſurandi diſpoſitiones, ante annos 14. conferre non debent. Minores Ordines ante 18. ætatis annum multis in Diœceſibus non conferuntur, eique conſuetudini, ubi viget, tenaciter adhærendum eſt.

Jus commune & Gallicum non ſemper conveniunt in aſſignandâ ætate ad Beneficiorum poſſeſſionem neceſſariâ; quod ut probetur, ſatis erit ætatem ad ſingulas Beneficiorum ſpecies utroque jure requiſitam exhibere.

1°. Ad Epiſcopatum jure communi requiritur, ut promovendus *jam trigeſimum ætatis annum exegerit*, cap. *In cunctis*, 7. *de lect.* Jure Gallico *Rex Franciæ unum gravem magiſtrum in 27. ætatis ſuæ anno conſtitutum nominare* poteſt: unde cùm in 27. ætatis anno conſtitutus ſit, qui annum 27. inchoavit, meritò judicant plerique è noſtris, ad Epiſcopatum ſufficere annos 26. & diem, ut aiunt. *Concor. tit. 5. §. 1*

2°. Jure communi Beneficia quæcumque curam animarum annexam habentia, ſeu ſint Parochialia, ſeu Dignitates ſint aut Perſonatus, putà Decanatus, Archidiaconatus, Abbatiæ, Prioratus Conventuales, iis ſolùm conferri poſſunt qui *jam 25. annum ætatis attigerint*; ex citato c. *In cunctis*. Excipiuntur ab hâc lege, 1°. Pœnitentiariæ quæ annos 40. exigunt, in quo tamen diſpenſat Epiſcopus; 2°. Abbatiæ & Prioratus Monialium, ad quorum poſſeſſionem eæ ſolùm eligi poſſunt quæ vel annis 40. minores non ſint, vel ſaltèm annum trigeſimum exceſſerint. *Trid. Seſ. 22. c. Ibid. Seſ. 25 c. 7. De Reg.*

Ad Dignitates autem vel Perſonatus quibus animarum cura nulla ſubeſt, ſufficit ex Trid. Seſſ. 24.

c. 12. ut qui eliguntur, 22. *annis minores* non sint; circa quem textum S. Congregatio declaravit, 1°. eum esse intelligendum de anno vigesimo secundo completo; 2°. eum extendi debere etiam ad Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, tametsi iis Dignitatibus nulla animarum cura annexa sit.

Longè aliud erat de Gallico jure prout continetur in Concordato. Verùm natos hinc abusus peremit Declaratio Regia data Versaliis die 13. Januarii an. 1742. & à Parisiensi Senatu verificata die 26. ejusdem mensis, ubi sic: » Voulons que nul Ecclésias- » tique ne puisse être pourvu dorénavant d'une » Cure ou autre Bénéfice à charge d'ames, soit sur » la présentation des Patrons, soit en vertu de ses » degrés, soit à quelqu'autre titre, & par quel- » que Collateur que ce soit, s'il n'est actuellement » constitué dans l'Ordre de Prêtrise, & s'il n'a at- » teint l'âge de vingt-cinq ans accomplis, &c. »

Quòd ad alia Beneficia, quæ curam animarum non habent, sed tamen de jure Sacerdotium, Diaconatum aut Subdiaconatum exigunt, etiamnum, ut olim, sufficere puto ut provisus in tali ætate sit constitutus, ut infrà annum ad Ordines requisitos promoveri valeat, & ità statuit Sacra Congregatio. Aliud erit si Beneficium ex ipso fundationis titulo aliquem ex sacris Ordinibus requirat; tunc enim ei solùm conferri potest qui jam Ordines illos susceperit; alioqui in Galliis irrita est collatio, etiam post dispensationem Papæ.

Circa Dignitates & Personatus quibus nulla animarum cura incumbit, nihil præscribit jus Gallicum, quod juri communi adversetur: unde ad præfatas Dignitates & Personatus sufficit, ut quis annum. 22. inchoaverit; juxta vulgare effatum, *Annus inceptus habetur pro completo.*

Circa ætatem ad Canonicatus & Præbendas, sequimur communiter in Galliâ regulam 17. Cancellariæ Romanæ, quæ exigit annos 14. completos ad Canonicatus Cathedralium, & decem itidem com-

pletos ad Canonicatus Collegiatarum. Dixi, *communiter*; quia in majori Consilio sufficiunt anni decem ad Canonicatus Cathedralium. In Regionibus subactis, seu, ut aiunt *conquisitis*, Cathedralium Canonicatus, annos 21. & diem; Collegiatarum verò, annos 13. & unam quoque diem prærequirunt.

Ad Beneficia simplicia requiruntur à Tridentino anni 14. Verùm sancta hæc dispositio non ubique viget in Galliis, unde absolutè loquendo, sufficit apud nos septennium, quod an completum esse debeat, necne, inter Jurisperitos nostros controvertitur. Prioratus simplices, qui etiam Prioratus *simplicis tonsuræ* nominantur, si in Commendam conferantur, exigunt annos 14. completos, juxta Jurisprudentiam Senatûs Parisiensis; septem verò tantùm annos, juxta stylum majoris Consilii; unde vitandæ litis gratiâ meliùs sibi consulunt impuberes, qui ætatis dispensationem à Papâ postulant. *Pastor. ibid. Gabard. pag. 252.*

Ad Pensiones Ecclesiasticas sufficit eadem ætas quæ ad tonsuram. *Ibid. p. 254.*

Quæres 1°. unde computetur ætas ad Beneficia vel Ordines requisita. R. eam non computari à tempore conceptionis, vel Baptismi, sed à puncto nativitatis, prout resolvit sacra Congregatio.

Quæres 2°. an in supputandâ ætate Ordinandorum, eorumve qui Religionem aliquam profiteri debent, enumerandus sit dies bissextus. R. affirmat. 1°. quia annus computari debet juxta ritum & consuetudinem Ecclesiæ; Ergo cùm Ecclesia plures in anno dies numerat, plures quoque nos debemus numerare; præsertim cùm dies bissextus optimè quibusdam in annis superaddatur, propter horas quæ singulis annis supersunt ultra 365. dies quibus constant anni communes; 2° quia si dies bissextus anni in quo quis ordinari debet, non deberet computari, neque etiam computandi essent dies alii bissexti qui per totam ejus vitam occurrerunt, sed habendi per accidens: id autem absurdum est: aliàs posset quis natus die primâ Junii, ordinari post annos viginti

quatuor, die 25. Maii, extractis scilicet à computatione, diebus sex bissextis qui annorum 24. spatio concurrerunt. Imò censet Fagnan computari debere has circiter horas sex, ex quibus quarto quoque anno conficitur annus bissextilis: & verò cur eæ horæ minùs numerandæ sint, cùm singulis annis fluunt, quàm cùm quarto quoque anno diem integram constituunt? Sit jam

CONCLUSIO I. Defectus ætatis irregularitatem inducit quoad Ordines, & quoad Beneficia.

Prob. 1. pars, 1°. ex pluribus decretis quæ habentur dist. 77. ubi qui necdum præscriptam ætatem attigerunt, ordinari prohibentur; 2°. ex Clementinâ ult. *De ætate*, ubi qui certam ætatem habent, ordinandi dicuntur, nisi aliud obstet impedimentum canonicum; Ergo supponit Pontifex defectum ætatis esse canonicum impedimentum; 3°. ex communi Doctorum consensu; 4°. quia si certa quædam ætas ad munia secularia requiritur, quantò magis eadem necessaria erit ut canonicè recipiantur Ordines; qui plus consilii & maturitatis exigunt, quàm mundanæ dignitates?

Quia verò qui sacris ante legitimam ætatem initiantur, sunt etiam ab eorumdem Ordinum usu suspensi, hinc si suspensionem violent, Ordinis recepti functiones exercendo, novam irregularitatem incurrunt, à quâ nisi dispensentur, celebrare non possunt, etiamsi ætatem requisitam jam attigerint; quia ætas superveniens, nec suspensionem, nec suspensionis effectus tollere potest. Si verò non celebraverint, possunt, post obtentam, tùm suspensionis quam incurrerunt absolutionem, tùm ætatem legitimam, functiones Ordinis sui exercere: quia cessavit eorum irregularitas per ætatis complementum. Quòd si quis bonâ fide existimans se ætatem canonicam habere, Sacris initietur, suspensionem non incurret, adeoque obtentâ ætate celebrari poterit absque ullo ad Superiorem recursu.

Prob. 2. pars; tum ex cap. 14. *de elect.* in 6.

ubi collatio Parochialis Ecclesiæ homini legitimam ætatem non adepto, *viribus omninò carere* dicitur; tum ea aliis Canonibus suprà relatis, qui cùm certam ætatem postulant ad Beneficia, ità semper in foro civili & Ecclesiastico intellecti sunt, ut collatio aliter facta pleno jure irrita sit.

CONCLUSIO II. In defectu ætatis solus Papa dispensat, neque omnis ejus dispensatio valet in Galliâ.

Prob. 1. pars; tum ex cap. final *de temporib. ordinat.* in 6. tum ex unanimi Doctorum etiam nostrorum consensu; tum quia is solus dispensat ab irregularitate, qui eam posuit, nisi extet privilegium: Atqui nullum extat privilegium quo liceat Episcopo cum Diœcesanis, aut Prælato cum Religiosis suis quoad ætatem dispensare; quod enim Regularibus à Pio V. concessum erat, hoc à Gregorio XIII. abrogatum est per Bullam in quâ statuit, ut Tridentini Concilii Decreta observentur, etiam in iis quæ spectant ad Regulares. *Id. ibid.*

Prob. 2 pars; quia ex constanti Galliæ usu non potest Papa dispensare in defectu ætatis ad effectum possidendi Beneficii quod ætatem hanc ex ipsâ fundatione postulat; quod præsertim verum est in Beneficiis quæ Laïcos pro fundatoribus habent. *Henric. 2. p. c. 2. n. 12.*

Quæres an irregularitas ex defectu ætatis non possit contrahi per nimiam & decrepitam ætatem. R. negat. Nullibi enim Canones præfixerunt terminum ultra quem illicita sit Ordinum susceptio; & meritò, cùm ætas quo maturior est, eò sit Ordinum gravitati accommodata magis. Si tamen talis sit senectus, ut in morbum declinet, eive æquivaleat, ità ut obstet, nè sacræ functiones eo quo par est modo exerceri possint, tunc instar morbi perpetui pariet irregularitatem; vel si mavis, incapacitatem quandam, in quâ utpotè quæ juris naturalis esse possit, nè ipse quidem Papa dispensare queat. Ità Suarez, ibid. n. 5.

CAPUT QUINTUM.

De Irregularitate ex defectu libertatis.

DEfectum libertatis relativè ad Ordines habent; tum servi, tùm curiales, tùm ad reddenda ratiocinia obligati, tùm conjugati.

De servis strictè & propriè dictis, qui etiam mancipia dicuntur, gallicè *Esclaves*, hæc præcipiuntur
Dist. 54. c. 1. jure communi: *Nullus Episcoporum servum alterius ad Clericatûs officium promovere* debet. Ratio
Ibid. c. 6. est, tùm quia servus, domini obsequiis mancipatus, ad divina ministeria, sicut Clericum decet, ex-
Ibid. c. 1. peditus esse nequit; tùm quia *vilis persona manens, Sacerdotii dignitate fungi non potest.*

Ibid. c. 20. 2°. Si tamen domini *petito aut voluntas accesserit*, servus ordinari potest; imò *si servus sciente & non contradicente domino, in Clero fuerit ordinatus, ex hoc ipso.... liber & ingenuus erit*, inquam, à temporalibus officiis, non autem à spiritualibus, c. 4
Consuet. Meld. art. 7. Niv. art. 17. *de servis non ordin.* Sed hæc fusiùs non prosequor, quia servitus in Galliâ locum non habet; quanquam certis in locis extant homines gallicè dicti, *Serfs de main-morte*, qui ad Ordines promoveri non debent, nisi vel dominus consenserit, vel si dissentiat, illatum ei damnum compensent.

Irregulares quoque erant jure antiquo Curiales; seu Magistratus, qui populi, cujus obsequio, unà cum familiâ suâ bonisque suis mancipati erant, quasi servi esse videbantur. In Galliâ Curiales & Officiales Regii ordinantur, retentis etiam officiis, si ea cum muneribus Ecclesiasticis sint compatibilia.

Eodem jure communi à statu Clericali excluduntur alieni boni administratores, quales sunt *Procuratores* ad lites, *Actores* seu aliena negotia agentes, *executores seu curatores* adultorum vel *pupillorum*; iique omnes nonnisi *post disposita onera & reddita ratiocinia*, ad Ordines assumi possunt, ex tit. *de*

obligat. ad ratiocinia. Ratio hujus prohibitionis est, tùm quia hujusmodi Officiales in reddendis rationibus, doli redargui, magnisque litibus vexari possent, quod in damnum & infamiam Ecclesiæ redundaret; tùm quia ii nequidem ad publicos honores & munia idonei sunt, l. 6. ff. *de munerib.*

Ab hâc lege excipiuntur: 1°. administratores bonorum Ecclesiæ, vel cujuslibet alterius causæ piæ, seu publicæ, seu privatæ; 2°. defensores miserorum, quibus cùm opem suam negare non debeat Ecclesia, nec eos qui eam impendunt ab Ordinibus removere debet; 3°. qui legitimam proximorum agnatorum tutelam susceperunt, &c.

An autem hæc irregularitas in Galliâ vigeat nè ipsi quidem Galli consentiunt inter se. Censeo vel nullam hîc esse irregularitatem, vel si qua supersit, ab Episcopo relaxari posse: unde qui ad Ordines promoveri optant si alienæ rei administratione & ratione onerati sint, statum suum aperire debent Episcopo, qui hujusmodi hominibus manus citò imponere non debet.

Circa conjugatos qui suo modo servi sunt; quia corporis sui potestatem non habent, hæc tenenda; 1°. conjugati sunt irregulares, & nè ad tonsuram quidem admitti possunt, c. ult. *de temp. ordin.* in 6. 2°. iidem consequenter inhabiles sunt ad Beneficia, cùm nequidem ea retinere possint, quibus ante conjugium donati fuerant, sed iis ipso facto priventur; 3°. cum conjugatis dispensari nequit ut ordinentur, aut Religionem ingrediantur, invitâ uxore; nisi vir legitimam habeat divortii causam, v. g. ob uxoris adulterium; 4°. non potest conjugatus ad minores etiam Ordines promoveri, *nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus*, c. 5. *de convers. conjugat.* *Pastor. l. 8. c. 3.*

An autem sufficiat, ut uxor continentiæ votum emittat in seculo, an non verò Religionem profiteri debeat, distinguendum est. Vel enim *ità uxor senex est & sterilis*, seu extra periculum inconti- *C. 4. De convers. conjugat.*

Religionem ingredi exoptat, &
ingrediatur; Ergo & id magis exi
quis ità ordinari vult, ut in seculo
majus enim subesset periculum inc
Clericus secularis uxorem faciliùs
quàm Regularis.

CAPUT SEX

De Irregularitate ex defe

INfamia opponitur famæ: unde ci
existimatio quæ publicè habetur d
lentiâ, consequens est infamiam nihil
publicam diminutionem seu amissio
nis & rectæ æstimationis. Duplex
solet infamia, juris scilicet & facti

Infamia juris contrahitur, 1°. pe
criminis cujus executioni infamia jur
nico annexa est; 2°. per sententiam
exercitium officii vel professionis li

Trid. sess. 25. c. 19. de reform. Itèm hæretici, schismatici, simoniaci, sodomitæ, lenones, rei læsæ majestatis, usurarii, famosum libellum facientes, consentientes, & invenientes si non frangant; & alii qui jure civili infames sunt, *nam infames esse dicimus, quos leges seculi infames appellant*, quod tamen aliquam patitur exceptionem, ut notat Gratianus in cap. 7. 11. q. 3. *Can. 2. 7. q. 1.*

3°. Neque ii solùm jure infames sunt qui crimen admisêre, sed & aliquando eorum filii; quia parentum scelus nonnunquam adeò enorme est, ut in filios redundet. Hinc infames sunt tùm filii eorum qui de criminæ læsæ majestatis damnati sunt, c. 22 VI. q. 1. tùm qui ex muliere palam meretrice, tametsi conjugatâ nati sunt.

Infames sunt per sententiam Judicis, 1°. qui etiamsi non damnentur ob crimina quæ in jure infamiam important; damnantur tamen ad pœnam infamantem, v. g. ad triremes, vel ad exilium etiam ad tempus; itèm qui è certo districtu vel loco relegantur, (quanquam eæ litteræ quæ vulgò dicuntur *de cachet*, per se non infamant;) qui officii sui exercitio interdicuntur; qui cæsi sunt fustibus, notati stigmate *de la fleur-de-lys*; ferreo collari ad palum adstricti, *mis au carcan*; numellis publicis versati, *mis au pilori*; ignominosè traducti, *obligé à faire amende honorable*; reprehensi à Judice, *blâmés*; secùs si solùm admoniti sunt, itèm qui mulctâ pecuniariâ in materiâ criminali mulctati sunt; secùs si solùm in eâdem materiâ propter aliquod peccatum damnentur ad eleemosynam.

2°. Qui à Judice sententiâ definitivâ, (interlocutoria enim ad infamiam non sufficit,) declarantur rei criminis cui annexa est de jure infamia, etiamsi ad pœnam infamantem non condemnentur. Imò in Galliâ corporis comprehensio decreta sufficit ad infamiam juridicam: unde Senatus Parisiensis die Augusti 18. an. 1688 judicavit collationem Beneficii factam homini cujus corporis decreta erat comprehensio, invalidam esse. *Vid. Tit. De his qui notantur infamiâ. ff. Gibert p. 759, 761.*

Infames sunt ob exercitium professionis: 1°. comœdi, mimi, histriones, & quisquis *artis ludicræ, pronuntiandive causâ in scenam prodierit*, sive *in publico privatove, vel in vico, quo tamen in loco passim homines spectaculi causâ admittantur*, *l.* 1. & 2. *de his qui notantur infamiâ*, & cap. 2. IV. q. 1. 2°. qui *macellariorum tabernariorumve officium publicè & personaliter* exercent, & ab eo desistere nolunt: colligitur ex Clementinâ I. *de vitâ & honest. Clericor.* Non loquor de tortoribus, quos infames esse constat, & qui insuper est lenitatis defectu ab Ordinibus arcentur.

Gibert p. 738.

Infamia facti ea est quam quis contrahit ex commissione delecti quod infame censetur apud graves viros, etsi crimen illud non sit eis quæ in jure reputantur infamia. Dixi *apud graves viros*; quia personæ leves & quæ facilè moventur, non sufficiunt ad infamiam, etiamsi plures sint.

Garcias 7. p. 6. 8.

Alii aliter definiunt infamiam tùm juris, tùm facti. Infamia juris, inquiunt, ea est quæ contrahitur seu per sententiam Judicis declaratoriam aut definitivam, seu per juridicam rei confessionem, prout suprà dixi. Infamia verò facti, ea est quæ contrahitur ipso facto & ante quamlibet sententiam, & hæc duplex est, legalis alia, alia popularis. Infamia legalis facti, ea est quæ oritur ex solo facto, sed cui annexa est infamia; unde infamia hæc non incurritur, nisi per exercitium professionis, aut commissionem criminis, cui annexa est à legibus infamiæ nota. Infamia popularis, ea est quæ incurritur ob crimen quod licèt infamiâ non notetur in jure, tale tamen est, ut ex prudentum & bonorum æstimatione, boni nominis amissionem pariat. Juxta hanc distinctionem quæ clarior & strictior videtur, loquemur in decursu Capitis. Itaque sit

CONCLUSIO I. Infamia saltem aliqua parit irregularitatem.

Prob. 1°. ex c. 27. VI. q. 1. *Infames esse eas personas dicimus, quæ pro aliquâ culpâ notantur infamiâ... hi omnes ad sacros gradus provehi non debent;*

2°. ex regula 87. in 6. *Infamibus portæ non pateant Dignitatum* : porrò ordo Clericalis est dignitas. Etverò cùm de constituendis Diaconis cogitaverunt Apostoli, id primùm considaravêre ut eligerentur viri *boni testimonii*, Act. 6. & Paulus id præsertim in Episcopo requirit, ut *testimonium* habeat *bonum ab iis* etiam *qui foris sunt*. I. Timot. 3.

CONCLUSIO II. Nullum crimen quantumlibet grave & enorme infamiam & irregularitatem inducit, quandiù manet occultum, exceptis paucis.

Prob. 1°. ex cap. 4. *de temporib. ordinat.* ubi Alexander III. consultus de Clerico qui tam graviter deliquerat, ut *si peccatum ejus esset publicum, degradaretur ab Ordine quem suscepit*, mandat Episcopo ut ei condignam pœnitentiam imponat, & suadeat ut *parte pœnitentiæ peractâ, Ordine suscepto utatur, eoque contentus existens, ad superiores non ascendat. Verumtamen*, ait Alexander, *quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, eum non debes aliqu ratione prohibere.*

Prob. 2°. quia infamia in suâ definitione involvit notitiam publicam : Atqui ubi crimen occultum est, implicat reperiri notitiam publicam; Ergo & implicat crimen occultum inducere infamiam.

Dixi *paucis exceptis*; quædam enim sunt crimina, quæ ex dispositione juris per se & ratione suî, sine notorietate & per consequens sinè infamiâ formali irregularitatem inducunt. Tale est homicidium voluntarium, & alia de quibus infrà loquemur ubi de irregularitatibus ex delicto.

Quæres an nefandum sodomiæ crimen ex iis sit, quæ licèt occulta, irregularitatem inducunt. R. negat. quia id nullibi expressum est in antiquo jure : Bulla autem 72. Pii V. quæ *omnes & quoscumque Clericos seculares & regulares cujuscumque gradûs & dignitatis, tam dirum nefas exercentes, omni privilegio Clericali, omnique Officio, Dignitate & Beneficio* privat, in Galliis promulgata non est; vel solùm spectat ad forum exterius. Docet tamen Pontas,

eos qui in hoc scelus prolapsi sunt, etiamsi pœnitentiam egerint, ab accipiendis Ordinibus abstinere debere; quia is est Ecclesiæ spiritus, ut qui tam fœdè prolapsi sunt, à sacris altaribus in perpetuum recedant. Hæc tamen temperanda puto, si urgeat Ecclesiæ necessitas, & eximia promovendorum emendatio.

Conclusio III. Probabile est infames, infamiâ uris, & facti legalis, verè esse irregulares.

Prob. 1°. quia jura quæ infames irregularitate plectunt, exigunt solum ut eorum crimina, vel *ordine judiciario comprobata* fuerint, *vel* alio modo sint *notoria;* Ergo nihil ampliùs exigere possumus.

Prob. 2°. quia mimi, & alii id genus, ante Judicis sententiam irregulares sunt; Ergo sola facti publicitas ad inducendam ex infamiâ irregularitatem sufficit. Non nego hisce professionibus annexam fuisse à jure infamiæ notam, sicut hæc multis criminibus annexa est; sed quæstio est an infamia hæc solâ facti notorietate, & ante processum juridicum operetur: operatur autem indubiè quoad eos qui artem infamantem exercent; Ergo & quoad alios.

Prob. 3°. quia ut infamia facti legalis irregularitatem pariat, duo sufficiunt: 1°. ut Ecclesia possit eos quorum publica est infamia, irregularitate plectere; 2°. ut id velit: Atqui utrumque constat: 1°. enim tam potest Ecclesia criminibus legaliter & publicè infamantibus irregularitatem annectere, vi cujus sic infamati Beneficiorum incapaces fiant, quàm possit Communitas politica eosdem infames ab officiis suis repellere: Atqui id potest politica Communitas; Ergo & idem potest Ecclesia, præsertim cùm possit ob crimina etiam occulta, v. g. ob homicidium secretum, irregularitatem imponere; 2°. vult Ecclesia ut publicè infamati, irregulares sint, cùm, ut jam dixi, generatim & indistinctè decernat irregularitatem in eos qui palàm horumce criminum reos se constituerint.

Prob. 4°. quia in Galliâ ut alibi, infames facto;

multis in punctis æquiparantur iis qui sunt juridicè infames : unde neutra species efficaciter testatur in judicio, neutra ad Magistratus evehitur. Unde à fortiori colliges infames legaliter, non minùs irregulares esse, quàm qui juridicè infames sunt.

Dixi, *probabile est ;* neque enim desunt viri graves qui sentiant neminem in Galliâ reputari infamem ex delicto, quantùm ad inducendam irregularitatem sufficit, nisi præcesserit Judicis sententia criminis declaratoria, aut modo infamanti condemnatoria, aut saltèm decretum comprehensionis corporis. Ratio opinionis hujus est, quòd quantumcumque leges alicui crimini infamiam alligaverint, infamia hæc non contrahatur, nisi certò & publicè constet de commissione criminis : Atqui inquiunt, in Galliis, ubi, in iis quæ juris sunt positivi, notorietas facti locum non habet, nihil certò & publicè constare potest, nisi per sententiam Judicis ; Ergo. Quia tamen principium hoc non secùs ac alia, exceptiones suas habet, ità ut in ipsâ Galliâ comœdi & duellistæ ipso facto Ecclesiasticâ sepulturâ priventur ; idcirco in re tanti momenti ad Episcopi judicium recurrendum esse puto. Imo Clerici publicè concubinarii seclusâ quâcumque Judicis sententiâ aut reorum confessione, sunt irregulares, & aliquando indispensabiliter, ut patet ex tit. 13. Concordati.

Ceterùm infamia multis modis auferri potest.

1°. enim infamia popularis tollitur emendatione sceleri proportionatâ & publicâ. Ratio est, quia ex cap. 4. dist. 54. *Ad meliora conversum nequaquam prior vita commaculat.*

Dixi, *emendatione*, non autem pœnitentiâ : quia pœnitentia solemnis quæ describitur cap 64. dist. 50. necdum solveret irregularitatem, eam inducebat è contra, & *ad infimis etiam officiis Clericorum* excludebat, ut patet ex cap. 55. 56. & 60 eâd. dist.

Dixi 2°. *proportionatâ, &c.* quæ nimirùm prioris vitæ maculas in opinione hominum deterserit, adeò ut deteriori famæ succedat bona existimatio ex con-

trariis virtutis operibus sæpè ac diù repetitis; diù; inquam, quantùm moraliter sufficit, ut prudentum arbitrio homo verè conversus intelligatur; ad quod triennium requirunt Barbosa, Navarrus, &c.

2°. Infamia per sententiam contracta, prout irregularitatem inducit, non tollitur per emendationem, sed per Ecclesiæ dispensationem. Ratio est, quia non magis emendatio sufficit ad tollendam infamiam, quàm ad tollendas alias pœnas, ab homine, vel à jure impositas: Atqui pœnitentia non sufficit ad tollendas hujusmodi pœnas, ut patet tùm in censuris, tùm in exilio, aliisque pœnis quæ à Curiis secularibus decernuntur; Ergo necessaria est dispensatio. Hæc autem concedi potest, 1°. à Papâ, quamvis indecens esset eum cum infami nondum bonum nomen publicè adepto dispensare, nisi gravissima urgeret causa, quæ vix fingi potest; 2°. ab Episcopis, sed cum duplici limitatione; 1°. ut non dispensent in criminibus adulterio gravioribus; 2°. ut non dispensent, ut quis de novo ad Ordines vel Beneficia promoveatur, sed tantùm ut acceptis uti possit. *Vid. Interpretes in cap.* 4. De judiciis.

3°. Infamia facti legalis solâ etiam dispensatione tollitur in opinione eorum qui irregularitatem ei annexam censent: quia, inquiunt, hæc irregularitas est vera pœna juris; pœnæ autem juris tandiù durant, donec à juris autore tollantur, ut patet in censuris.

Quæres an infamis in uno loco, si in alium ubi ignota est ejus infamia transmigret, desinat esse irregularis. R. Infamia facti tollitur per mutationem loci; sive autem tollatur per eandem mutationem infamia juridica, sive non, non tollitur irregularitas inde contracta.

Prob. 1. pars: quia qui alicubi ignotus est, ibidem infamis esse nequit, præsertim cùm *tandiù debeat quisque præsumi bonus, donec constet eum esse malum.*

Prob. 2. pars: 1°. quia irregularitas est impedimentum personale & perpetuum, cùm illimitatè ponitur à jure: Atqui impedimentum hujus generis, perso-

nam ubique comitari debet, donec eâdem tollatur autoritate quâ constitutum est; 2°. quia alioqui jus irregularitatem hanc decernens, facilè eluderetur.

CAPUT SEPTIMUM.

De Irregularitate Bigamiæ.

Monogamiæ, quæ est conjunctio cum uxore unicâ, opponitur bigamia, quæ est conjunctio cum duabus; unde strictè loquendo ii solùm bigami dicendi essent, qui duo, vel plura matrimonia contraxêre. Triplex tamen distinguitur bigamia, vera scilicet seu realis, interpretativa, & similitudinaria. *Ad tit. 21. lib. 1. Decretal.*

Bigamia realis est, cùm quis plures legitimas successivè duxit & cognovit uxores.

Interpretativa est, cum quis fictione juris censetur plures habuisse uxores, licèt reipsâ plures non habuerit, id autem contingit, 1°. cùm quis ante uxoris suæ mortem, bonâ vel malâ fide de novo contrahit cum aliâ, eamque carnaliter cognoscit.

2°. Cùm quis duo contrahit matrimonia invalida; ut si duas ducat quibuscum propter aliquod impedimentum dirimens contrahere non poterat, & cum ipsis copulam habeat. Quod addo, quia nulla unquam est bigamia vera vel interpretativa, nisi ad copulam ventum sit: unde qui legitimo matrimonio accipit virginem quam non cognoscit, eâque mortuâ ducit alteram quam cognoscit, non est bigamus; sicut nec ille qui duceret uxorem alterius, nec ab eo, nec ab alio cognitam, quia *nec ipse*, nec illa *carnem suam divisit in plures*, c. 5. *de bigamis*, &c.

3°. Cùm quis viduam alterius ab eo cognitam, vel puellam cum alio fornicatam, duxit uxorem & cognoscit, sivè sciat eam corruptam fuisse, sive nesciat: is enim licèt reipsâ bigamus non sit, bigamus tamen reputatur ab Ecclesiâ. Ratio est, quia matrimonium ejus non repræsentat perfectè spirituale matrimo- *Suprà ibid. n. 90.*

duxit, sed eam post adulterium a
carnaliter cognoscit; is enim jam
sus illius quæ adulterando carne
plures.

Bigamia similitudinaria est, cù
sum solemne castitatis votum co
nium, sive cum jam cognitâ ab al
gine, eamque cognoscit; is enim
tur, quasi qui duplex contraxer
aliud spirituale, verum; aliud ca
sandum. Sit jam

CONCLUSIO. Bigami, quocun
modis tales sint, sunt irregulares.

Prob. 1°. de bigamiâ reali, ex
ad Timoth. 3. & ad Titum 1. eo
copos, Presbyteros, aut Diacon
qui *unius* sint *uxoris viri*: cùm erg
res Ordines ascendere prohibent
inferiores admitti possint; consta
toto Clericatu arceri debere, jux
Nè is qui secundam duxit uxorem,

Epist. 2. ad Victric. c. 6.

Ratio cur bigamia irregularita

tenti, ad ulteriores nuptias convolant. Tertia eâque universalior, est defectus Sacramenti. *Qui*, enim, ait Augustinus, lib. de bono conjug. cap. 18. *excessit uxorum numerum singularem..... normam quandam Sacramenti amisit... ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam*; quia, ut jam dixi, non potest perfectè repræsentare matrimonium Christi cum Ecclesiâ, quod est unicæ cum uno, & unius cum unicâ eâque incorruptâ.

Prob. 2°. de bigamiâ interpretativâ, ex cap. 4. 5. & 7. *de bigamis.*

Prob. 3°. de bigamiâ similitudinariâ, ex c. 4. *de bigam.* ubi vult Innocentius III. ut *cum Clericis, qui quantùm in ipsis fuit*, susceptis Ordinibus *secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquàm cum bigamis non liceat dispensari, licèt in veritate bigami non sint.* Ut quædam exponantur.

Quæres 1°. circa bigamiam realem, an ex bigamiâ irregularis sit qui duas duxit uxores, alteram ante Baptismum, alteram post, vel utramque ante Baptismum. R. affirmat. 1°. quia ità sentiunt SS. Augustinus lib. de bono conjug. c. 18. Innoc. I. Ambrosius, lib. de Offic. cap. ult. S. Thomas & alii complures; 2°. quia irregularitas ex bigamiâ non est ex delicto, sed ex defectu significationis matrimonii; porrò defectus ille significationis tam reperitur in eo qui plures ante Baptismum uxores duxit, quàm qui posteà. *Sayr. l. 6. c. 5. a. 23.*

Quæres 2°. an, & quæ matrimonii consummatio requiratur ad bigamiam realem.

R. 1°. Ex matrimonio, nisi consummatum sit, non exurgit bigamia realis; unde si sponsa post ratum matrimonium nec consummatum, Religionem profiteatur; sponsus qui alteram ducet, non est bigamus. Idem est de eo qui vel plures duceret uxores, & cum nullâ, vel unâ tantùm matrimonium consummaret; vel *alio viro ductam, sed minimè cognitam* duceret. Ratio est, quia *nec illa, nec ipse*, in ullo ex propositis casibus, *carnem suam divisit in plures*, cùm caro nonnisi per copulam dividatur. *C. 5.* De Bigam.

porro ubi non est divisio carnis, non potest esse defectus Sacramenti.

R. 2°. matrimonium non consummari solâ copulâ, nisi accedat seminis emissio, & quidem intra vas debitum. Ità vulgò Theologi.

Quæres 3°. circa bigamiam interpretativam, an bigamus sit qui secundum matrimonium invalidè contraxit defectu consensûs, ac proinde non ex animo contrahendi, sed illusoriè, & ad extorquendam copulam. R. affirm. 1°. quia Christianus qui vivente primâ uxore scienter secundas nuptias contrahit; fit irregularis, ut tenent S. *Thomas & omnes*, ait Suaresius: Atqui impossibile est, ut Christianus qui vivente primâ uxore secundas nuptias contrahit, sinceram habeat intentionem verum efficiendi matrimonium, eique intùs & ex animo consentiat; Ergo 2°. quia si vera matrimonium contrahendi intentio ad hancce bigamiam necessaria foret, Sacerdos qui ex ignorantiâ secundas nuptias contraheret, fieret irregularis, non verò si scienter & ex malitiâ: Atqui absurdum & consequens.

Quæres 4°. an conjugatus vel Sacerdos, qui plures habent concubinas, fiant irregulares. Videtur quòd sic: si enim irregularis est qui ducit uxorem à priori marito justè cognitam, à fortiori irregularis esse debet qui ipsemet carnem suam divisit in plures; cùm unicuique factum suum plus nocere debeat, quàm factum alterius. R. tamen negat. & id quoad Sacerdotes decisum habetur cap. 6. *de bigam.* Quòd spectat ad difficultatem propositam, dico 2°. in his quæ à jure positivo pendent, non esse à pari nec à fortiori discurrendum. Objectio proposita ostendit quidem eum qui cum pluribus fornicatus est, potuisse declarari irregularem, non probat verò eum de facto irregularem esse. Dico 2°. eo tempore quo bigamiæ irregularitas instituta fuit, impudicitiæ scelus irregularitatem longè majorem invexisse, quàm quæ per bigamiam incurrebatur: ac temporum lapsu, rebus propter morum intemperantiam

Gibert, p. 704.

mutatis, abrogata est irregularitas ex impuritate ob quam plures è Clero arcendi fuissent; remanserunt verò res in eodem ac erant statu erga irregularitatem bigamiæ quæ rarior est. Dico 3°. crimina impuritatis communiter occulta esse, bigamiam verò communiter esse publicam: unde faciliùs hujus quàm illorum irregularitas perseverare potuit.

Quæres 5°. an bigamus sit qui puellam non ab alio, sed à se ipso priùs violatam ducit. R. negat. 1°. quia id nullibi expressum est in jure, cùm textus qui requirunt, ut quis virginem ducat, nè bigamus sit, sic facilè intelligi possint, ut non debeat ducere ab alio corruptam; 2°. quia in hoc casu nec sponsus nec sponsa carnem suam diviserunt in plures.

Quæres 6°. an irregularitatem contrahat qui ad uxorem adulteratam accedit, sed invitus, puta quia ad id coactus est per censuras. R. affirm. cùm enim hæc irregularitas non ex delicto, sed ex defectu proveniat, contrahi debet quoties dividitur caro, nec servatur significatio perfecta Sacramenti: Atqui in proposito casu dividitur caro, &c. Hinc nec bona fides excusat à bigamiâ, nec ipsa, ut ità dicam, æquitas: quare qui carnalitèr cognoscit uxorem suam, quæ auditâ mariti morte, alteri bonâ fide nupserat, bigamus est & irregularis. Hinc etiam irregularis est, qui accedit ad uxorem suam ab alio cognitam per vim vel dolum: quia quamvis mulier oppressa, non sit adultera, non est tamen apta ad repræsentandam unionem Christi cum eâ sponsâ quæ virum nunquam experta est.

Quæres 7°. circa bigamiam similitudinariam, an ut Religiosus, sic & Subdiaconus fiat irregularis, si matrimonium contrahere & consummare attentet. R. affirm. 1°. quia ex c. 24. XXVII. q. 1. *Quotquot virginitatem pollicitam prævaricati sunt, professione contemptâ, inter bigamos haberi* debent: Atqui non Monachi solùm, sed & Clerici in Sacro virginitatem polliciti sunt: Ergo *inter bigamos haberi* debent, si ad nuptias transire ausint; 2°. quia vult Alexander III.

ut Sacerdotes qui nuptias sacrilegè attentârunt, *post longam pœnitentiam... officio suo restitui* possint, *& ex indulgentiâ Episcopi ejus executionem habere*; Ergo supponit eos manere irregulares, donec peractâ pœnitentiâ ab Episcopo dispensentur.

Cap. 4. e Cler. nj.

Quæres 8°. an Laïcus irregularis sit, si ducat Monialem professam. R. negat. jura enim decernunt quidem ut irregularis sit qui post emissum castitatis solemne votum, nuptias contrahit; at id non decernunt de eo qui ab omni voto liber contrahit cum Moniali professâ: porrò non incurritur irregularitas, nisi in casibus jure expressis.

Quæres 9°. an irregularitas ex bigamiâ sit dispensabilis. R. esse; idque patet 1°. ex penè unanimi Doctorum consensu; 2°. ex praxi antiquâ; Lucius enim III cum Episcopo Panormitano, qui bigamus erat dispensavit; 3°. ideò irregularitas ex bigamiâ auferri non posset, quia instituta est ab Apostolo: Atqui hæc ratio non valet; cùm Constitutiones Apostolorum præcisè ut tales non transcendant jus humanum, & Ecclesia in his quæ ad jurisdictionem spectant, eandem cum ipso Petro potestatem habeat.

Quæres 10°. quis in bigamiâ dispensare possit.

R. 1°. Solus Papa in bigamiâ verâ & interpretativâ, saltèm quoad Ordines sacros dispensare potest. Ratio est, quia hæc potestas nullibi Episcopis conceditur in jure, imò iisdem expressè interdicitur: *Ordinatores, privandi* dicuntur *potestate & officio ordinandi*, si quempiam ex bigamis *ad sacros Ordines* promoverint. Ità Theologi & Canonistæ.

R. 2°. Probabilius est eosdem bigamos nè ad tonsuram quidem & minores ordines, ab Episcopis dispensari posse, nisi fortè contrarium antiquo usu firmatum sit. Ratio est, 1°. quia Concilium Lugdunense II. Can. 16. declarat *bigamos omni privilegio Clericali nudatos, & ipsis sub anathemate* prohibet *deferre tonsuram, vel habitum clericalem*: Tridentinum verò sess. 13. c. 17. de reform. vetat nè bigami ad *Ordinum minorum munia* applicentur: sed qui

Cap. unic. de bigam. in 6.

jam acceptis Tonsurâ & Minoribus, eorum ministeria exercere non possunt, multò minùs ad ea possunt promoveri; Ergo bigami nè ad Tonsuram quidem dispensari possunt ab Episcopis, qui contra Conciliorum generalium statuta nihil valent; 2°. quia ità definitum est à S. Congregatione, & à Sixto V. Atque hinc colligit Suarez Episcopos nè quidem ad usum Minorum cum bigamis dispensare posse, quia id etiam nullo jure Episcopis Concessum est, imò satis eisdem per citatos Canones interdictum. Fagnan, in c. *Quoniam*, de Constit.

Hæc assertio limitatur in casu necessitatis gravis, & cùm ad Papam recurri non potest: quia Ecclesia tacitè consentit ut non reserventur leges, quæ sinè gravi populorum damno servari non possunt.

R. 3°. Episcopus dispensare potest in bigamiâ similitudinaria, non solùm ut qui eam contraxerunt, peractâ pœnitentiâ suis Ordinibus utantur, sed etiam ut ad altiorem gradum promoveri possint. Ità habetur c. 4. *de Clericis conjugat.* & c. 1. *Qui Clerici*, &c.

Excipe 1°. cùm quis post emissum solemne castitatis votum, contrahit cum viduâ, vel non virgine; 2°. cùm contraxit quidem cum virgine, sed jam ante Ordinum susceptionem contraxerat cum aliâ, post cujus mortem Ordines susceperat. Ità omnes ex c. 4. & 7. *de bigam.* Ratio est, quòd in his casibus jungatur bigamia interpretativa similitudinariæ.

Hic duo notanda: 1°. Prælatos Regulares spectato jure communi & seclusis privilegiis, nihil aliud cum subditis suis posse, quàm quod cum Diœcesanis suis possunt Episcopi: unde cum iis nè ad minores quidem Ordines dispensare possunt in bigamiâ verâ vel interpretativâ; secùs, si agatur de similitudinariâ; 2°. in petendâ dispensatione explicandum esse quot quis contraxerit matrimonia: quia in supplicatione id exprimendum est quod dispensationis assecutionem longè difficiliorem reddit. *Vidimus* autem, ait Corradus, *quandoque fuisse trigamo, nempè ei qui cum virgine & successivè cum viduâ contraxit, denegatum dispensationem; quidquid dicat Navarrus.*

CAPUT OCTAVUM.

De Irregularitate ex defectu lenitatis.

NEmo ambigit quin generatim loquendo irregularis ſit omnis & ſolus baptiſatus, qui actu conſummato & voluntariè hominem occidit vel mutilat, aut ad homicidium vel mutilationem proximè concurrit. Patet id ex Clementinâ unicâ *de homicidio.* Et verò cùm Ordines omnes referantur ad Euchariſtiæ Sacramentum, in quo repræſentatur paſſio Chriſti, qui in toto vitæ decurſu mitem ſe exhibuit, & qui inſtante tenebrarum horâ cùm pateretur non comminabatur, evidens eſt hominem juſtâ etiam de causâ homicidam, à normâ & exemplo Chriſti deficere, ac proinde meritò conſtitui irregularem.

S. Thom. 2. 2. q. 40. a. 2.

Dixi 1°. *generatim loquendo*, propter quaſdam exceptiones, de quibus in decurſu.

Dixi 2°. *omnis & ſolus baptiſatus*; quia jura de eo ſolùm loquuntur qui *homicidii poſt Baptiſmum conſcius fuerit*, cap. 8. & 61. diſt. 50.

Dixi 3°. *qui actu conſummato*; lex enim factum requirit, cap. final. xv. q. 1. Hinc ab irregularitate immunes manent, 1°. qui ſolùm conantur occidere vel mutilare, ſed id exequi non poſſunt; 2°. qui vulnerant, lacerant, ſanguinem effundunt, niſi ſequatur mors aut abſciſſio membri, directè vel indirectè; ſive mors per miraculum aut alitèr impediatur.

Dixi 4°. qui *voluntariè*; quia furioſus, infans, dormiens, ebrius, &c. ſi occidant, irregulares non fiunt, ob rationis defectum. Excipitur dormiens qui prævidet ſe, cùm v. g. interdiù iratus eſt, per noctem arma rapere, & iis obvios ferire; is enim niſi arma ſibimet ſubtrahat, irregularis fiet, etiam in ſomnis occidendo. Idem de ebrio dicendum.

Dixi 5°. *occidit vel mutilat*; homicidium enim & mutilatio quantùm ad incurrendam irregularitatem

æquiparantur in citatâ Clementinâ *de homicid.* quanquam irregularitas ex homicidio semper Papæ reservata est, non autem quæ est ex mutilatione. Ut intelligatur quid ad mutilationem sufficiat, vel non,

Quæres 1°. quid sit mutilatio. R. Est membri truncatio, seu amputatio. Hinc irregularis non est qui membrum incidit, debilitat, aut aridum reddit: quia mutilatio significat separationem, abscissionem aut diminutionem membri, non incisionem meram aut percussionem. Unde rursùs sequitur Judicem absque irregularitatis periculo condemnare sive ad torturam, licèt hæc debilitet membra, sive ad flagella.

Quæres 2°. quid intelligatur nomine membri.

Nota triplex esse partium genus: aliæ non pertinent nisi ad ornatum, ut barba & mammæ in viris; aliæ non tantùm pertinent ad integritatem individui, sed etiam proprium habent officium ab aliis partibus distinctum, ut oculi ad videndum; aliæ demùm pertinent non solùm ad ornatum corporis, sed & ad ejus integritatem, ita ut tamen non habeant operationem ab aliis distinctam, sed accessoriam & conjunctam cum aliquâ parte præcipuâ, tales sunt digiti qui manibus, dentes qui linguæ & ori inserviunt. His positis,

R. Partes quæ proprium & distinctum ab aliis officium exercent, seu quæ sunt quasi integrum instrumentum proximum alicujus actionis, eæ, inquam, solæ partes sunt veri nominis membra; ac proinde ex istarum non itèm ex aliarum amputatione nascitur irregularitas. Ratio est 1°. quia hæc membri acceptio Jure canonico satis consentanea est. Nam c. 6. *de corpore vitiat.* is cui deest manus altera; dicitur simpliciter mutilatus; at verò c. 2. *de Cleric. ægrot.* qui *duos digitos cum medietate palmæ* amisit, non dicitur membro truncatus, sed debilitatus & deformis; 2°. quia in odiosis non est extendenda vocum significatio, sed strictè accipienda; Ergo licèt digiti, v. g. utcumque vocari possint membra, quia tamen rigorosè membra non sunt, non debent intelligi membri

nómine in materiâ irregularitatis, quæ ut suo modo pœnalis, est odiosa; 3°. quia si membrum dici posset ea pars quæ aliis partibus socia est & adjutrix in earum officio, pars digiti quæ certè manum in officio suo adjuvat, membrum dici deberet; sicque qui partem digiti amputaret, esset irregularis, quod ne ipse quidem Cajetanus admittit.

Obj. Non minùs qui pollicem aut indicem abscindunt alicui, irregulares esse debent, quàm is qui abscissionem illam patitur; imò magis, cùm culpa sit in mutilante, non in mutilato: Atqui is cui abscinditur pollex, est irregularis; Ergo & qui abscindit; Ergo & pollex verum est membrum.

R. neg. maj. Irregularitas enim non incurritur, nisi in casibus jure expressis: Atqui expressum est in jure, ut qui certos habent defectus, etiam ex aliorum culpâ, sint irregulares, non autem ut qui horum defectuum causa sunt, & ipsi semper irregulares sint: unde omninò falsum est quod aliqui regulæ instar assumunt, irregularem esse eum per quem alter efficitur irregularis. Nam irregularis non est qui manum alterius debilitavit, & tamen irregularis est cujus manus debilitata est & enervata. Neque etiam irregularis est qui potione alium in amentiam vertit, qui filium spurium genuit, qui ad necessariam vitæ suæ defensionem alium mutilavit; tametsi amentes, & alii mox enumerati, irregulares efficiantur. A contrario potest quis irregularis fieri ex actione quæ alium irregularem non reddat, ut patet in eo qui alii injustè membrum virile resecat.

Ex his infero irregularem non fieri qui alterius auriculam amputat; quia auricula seu cartilago quæ est circa aurem, non est membrum, cùm auditui necessaria non sit. Aliud est de eo qui feminæ mamillam abscindit; quia mamilla quælibet in feminis officium nutriendi habet per se distinctum, sicut quilibet oculus officium habet videndi.

Dixi 4°. qui *hominem* occidit vel mutilat; hinc irregularis est qui Paganum vel Hæreticum, aut

alium quemlibet interficit, quia & ii homines sunt. A contrario irregularis non est, 1°. qui, invento cadavere inimici cui mortem parabat, in ipsum ex rabie desævit, ejusque membra abscindit; 2°. qui virum aut mulierem sterilem reddit; cùm nè is quidem irregularis sit qui fœtûs nondum vivificati abortum procurat.

Dixi 5°. *vel concurrit*, &c. sive physicè ut carnifex; sive solùm moraliter; idque vel positivè, ut mandans, consulens, &c. vel negativè, ut non obstans, qui ex officio obstare tenetur. Quæ ut ex parte in Capite præsenti solvantur; variæ hîc proponendæ sunt quæstiones circa quadruplex hominum genus, qui sinè peccato, & aliquando meritoriè alios necant aut mutilant, quales sunt 1°. Judices & quotquot morti reorum legitimè cooperantur; 2°. milites qui in bello justo pugnant; 3°. Chirurgi, qui ut toti consulant, partem abscindunt; 4°. qui ut vitam servent, alienam invadunt. Ab ultimis exordium ducam.

ARTICULUS PRIMUS.

An irregularis sit qui occidit ad defensionem vitæ, &c.

CONCLUSIO. Qui ut vitam suam ab injusto invasore tueatur, eundem mutilat vel occidit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis.

Prob. ex Clementinâ unicâ, *de homicid.* ut sic: *Si furiosus, aut infans, seu dormiens, hominem mutilet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit; & idem de illo censemus qui mortem aliter vitare non valens, suum occidat vel mutilat invasorem.*

Si tamen, ut sæpè fit, dubitetur an invasus intra moderatæ defensionis limites steterit, tunc ad majorem cautelam, tollendamque omnem scandali, propriive scrupuli occasionem, res tota Episcopo aperiri debet, ut videat an homicida indigeat dispensatione, prout præcipit Trident. sess. 14. c. 7.

Dixi 1°. ut *vitam suam* servet ; quia Clemens de eo solùm loquitur *qui mortem aliter vitare non valens* occidit vel mutilat : Hâc occasione ,

Quæres 1°. an irregularis sit qui suâ culpâ constituit se in necessitate vel occidendi vel moriendi ; putà qui in adulterio deprehensus , maritum occidit alioqui ab eo occidendus. R. eum qui in tali necessitate se constituit , aliquando esse irregularem , aliquando non. Non erit quidem irregularis , si non obstante necessitate in quam se conjecit , servet jus ad vitam suam , & occidendi necessitatem nec prævidérit , nec prævidere potuerit ; erit verò irregularis , si desit alterutra conditio. Secunda pars quæ primæ partis probationem importat.

Prob. 1°. quia qui occidit quando non habet jus vitam suam cum vitæ alienæ dispendio conservandi , est injustus occisor : Atqui injustus occisor est irregularis ; Ergo qui occidit cùm non habet jus vitam suam per alterius occisionem conservandi , est irregularis : unde irregulares sunt , qui ut propriæ vitæ consulant , occidunt vel hostes in bello injusto, vel satellites à quibus justè quæruntur ad mortem.

Prob. 2°. quia qui formaliter homicida est , irregularitatem incurrit : Atqui potest quis servare jus ad vitam suam, & tamen esse formaliter homicida injusti invasoris. Potest enim quis alium quem ad effusionem sanguinis promptum esse cognovit, conviciis insequi : sed qui sic provocat & insequitur alium , servat jus in vitam propriam , cùm alter non habeat jus occidendi eum à quo injuriis afficitur ; aliundè verò est idem formaliter homicida , cùm sciens & volens homicidii causam posuerit ; Ergo tunc erit uterque irregularitati obnoxius ; ergo falsum est id quod aliqui dicunt , toties aliquem ab irregularitate immunem esse, quoties vitam suam tuetur contra eum à quo injustè invaditur ; Ergo meliùs diximus , ad hoc , ut quis irregularitatem ex homicidio non contrahat, duo requiri, nempè ut servet jus ad vitam suam , & ut nec prævíderit , nec prævidere potuerit

homicidium ex injustâ suâ actione secuturum ; Ergo rursùs, ad judicandum an quis irregularitatem incurrerit, inspiciendæ sunt singulæ rei circumstantiæ, ut intelligatur an qui malâ aliquâ actione se implicavit, in eâ tanquam in causâ homicidium virtualiter voluisse censeatur.

Quæres 2°. an irregularis sit qui cùm fugere potest, iniquum invasorem mutilat. R. affirm. quia Clementina citata eum duntaxat ab irregularitate eximit, *qui mortem aliter vitare non valens*, mutilat vel occidit : porrò qui fugâ vitæ suæ consulere potest, potest aliter quàm occidendo mortem vitare. Hinc si invasor ipse jam arriperet fugam, irregularis esset invasus, etiam ab eo graviter vulneratus, si eum insequeretur, & occideret ; quia jam non esset defensio licita, sed ultio privatis personis prohibita. Eâdem de causâ irregularis est qui occidit, cùm sufficeret mutilare, quia non sistit intra limites licitæ defensionis.

Quæres 3°. an irregularis sit, qui parantem insidias ad inferendam necem, prævenit & occidit. R. Insidiæ vel tales sunt, ut instet mors, nisi præveniantur ; vel aliâ quàm occisione viâ declinari possunt. Si 1. irregularis non est qui occidit, quia cùm nullum aliud habeat medium salvandi vitam, vera est defensio. Si 2. irregularis est, quia non occidit pro vitâ quam aliter servare potest.

Quæres 4°. an qui ob honoris vel bonorum defensionem, alium occidit, exinde irregularis evadat. R. affirmat quia homicidium & mutilatio semper pariunt irregularitatem præterquam in casibus jure exceptis : Atqui in jure non excipitur casus, nisi defensionis vitæ propriæ. Qui autem honorem vel fortunæ bona defendit, non defendit vitam propriam, nisi in casu ferè metaphysico, quo quis eripere vellet bonum sinè quo vita susten iri non posset.

Quæres 5°. an irregularis sit qui alium necat, ut servet vitam patris, fratris alteriusve consanguinei, aut proximi innocentis, quam aliter servare nequit. R. Probabilius est quod sit : quia citata toties Cle-

mentina eos solùm ab irregularitate eximit, qui occidunt cùm aliter mortem propriam vitare non possunt: id autem non habet locum, quando quis non ob propriæ, sed ob vitæ alterius defensionem alium occidit.

An autem incurrat quis irregularitatem cùm non solùm occidere licitè potest, sed & ad occidendum tenetur jure naturali vel divino, ut si Rex qui invaditur, defendi debeat; non convenit inter præcedentis responsionis assertores. Negat Avila: 1°. quia si occidens ad defensionem vitæ corporalis, ab irregularitate immunis fit, à fortiori ab eâ liber erit, qui occidit, nè spiritualiter moriatur, transgrediendo præceptum naturale; 2°. quia vix credi potest Ecclesiam aliquem damnificare eo quòd præceptum naturale impleat; 3°. quia alioqui multi metu irregularitatis ab executione præcepti naturalis impedirentur; 4°. quia homicidium ut inducat irregularitatem, debet esse volitum saltèm in causâ, ut in Judice, qui professionem Judicis amplexus est quia voluit: porrò tale non est homicidium de quo loquimur in præsenti.

Dixi 2°. in Conclusione, *cum moderamine inculpatæ tutelæ:* est porrò moderamen illud evitatio excessûs in sui suorumque defensione, ità ut non fiat plus quàm secundùm rectam rationem necesse sit ad propulsandam injuriam. Unde excedit modum justæ defensionis, ac proindè irregularis fit, qui occidit aut mutilat ut calumniam, minas & similia propulset; ista enim non sunt propriè *vis*, ac proindè aliâ viâ, judicii scilicet, vel saltèm patientiæ & mansuetudinis repelli debent.

ARTICULUS SECUNDUS.

De occidentibus ordine judiciario.

Nota 1°. Potest quis ad alterius mortem in ordine judiciario concurrere, vel cooperando ad prolationem sententiæ, & sic concurrunt accusator, denuntiator, testes, Judices, capitalium causarum

Libellio, * &c. vel cooperando ad ejusdem sententiæ executionem, & sic concurrunt carnifex, satellites, vendentes supplicii instrumenta, &c.

* Le Greffier criminel.

Not. 2°. circa hanc materiam nec Galli cum exteris, neque utique secum invicem conveniunt: 1°. itaque juxta exteros quisquis alium criminaliter accusat, seu contra eum agit ut puniatur, contrahit irregularitatem, si Judex accusato mortem aut mutilationem inferat. Ratio est, tùm quia tunc directè ac per se expetitur vindicta sanguinis, tùm quia Bonifacius VIII. c. 2. *de homicid.* in 6. eos solùm Clericos ab irregularitate excusat, qui de malefactoribus apud Judices conquerendo *petunt emendam* seu satisfactionem *sibi fieri*, *protestando expressè quòd vindictam seu pœnam sanguinis non intendunt;* Ergo qui accusat criminaliter, semper irregularis est, etiamsi protestetur se nolle mortem accusati, quia protestatio facto contraria planè inutilis est: qui verò civiliter, seu ad boni sui recuperationem accusat, irregularitatem vitat, si protestationem à Bonifacio VIII. præscriptam emittat: secùs si omittat, etiam ex oblivione vel ignorantiâ.

Idem est, juxta plures, si protestatio hæc non sit sincera, quia protestatio non operatur in ordine ad vitandam irregularitatem, nisi talis sit qualem eam lex requirit: porrò lex seriam, non autem mendacem & fraudulentam protestationem requirit. Ità S. Antonin. Pontas, &c.

In Galliâ non subsistunt eæ difficultates, quia in hoc Regno nemo furem, aliùmve insequitur, nisi civiliter; nam criminaliter insequi solius est Procuratoris Regii, vel Jurisdictionalis. Si tamen accusator intenderet mortem malefactoris, irregularitatem non effugeret, ait N. Alexander: unde denuntiatores, qui Judicibus detegunt autorem criminis, quod nec sibi nec ulli è suis nocivum fuit, communiter pro irregularibus haberi debent, quia solam rei pœnam intendere videntur: secùs si eos denuntient qui grave aliquod malum meditantur; quia tunc

mali hujus aversionem, non pœnam rei intendere præsumendi sunt, nisi contrarium aliunde constet.

2°. Juxta eosdem extraneos Theologos, testes in causâ sanguinis, secutà illius contra quem testantur, morte vel mutilatione, irregulares sunt; quia reorum morti principaliter cooperantur: nec est quòd irregularitatem evadere putent, emittendo prædictam protestationem; ea enim non in testium, sed in accusatoris solius favorem introducta est. Excipiunt Suarez, disp. 47. & alii casum in quo testis ad ferendum testimonium obligatur, seu jure naturali, ut si aliter innocentis vita conservari nequit; seu præcepto Superioris, seu metu in virum constantem cadente, neque enim, inquiunt, credibile est Ecclesiam eos ab altaris ministerio arcere qui implent id à quo sinè peccato, vel gravi detrimento abstinere non possunt.

Aliter sentiunt Galli, præter paucos, testesque ab irregularitate eximunt: 1°. quia alioqui pessimè consultum esset bono publico, si ii qui facinorosos cognoscunt, eosdem, ob irregularitatis metum detegere non auderent; 2°. quia Canones quibus nituntur Ultramontani, vel hoc in regno recepti non
Cas. 58. sunt, vel nihil probant, ut ostendit Pontas. Censent tamen Doctores nostri, irregularitatem contrahi à testibus, cùm eos ad testandum inducit, non boni publici desiderium, sed mortis alienæ libido.

3°. Exteri Theologi pro irregularibus habent Procuratorem, Advocatum, & Scribam: moventur iisdem rationibus ac suprà, nempe quòd ii omnes in mortem sontis proximè influant.

Aliud communiter sentiunt autores Galli de Procuratore & advocato, nisi ambo vel innocentis causam malè defendendo, ipsius mortem procurassent; vel reum injustè tuendo, fuissent in causâ cur justus accusator mortem sonti debitam subiisset. Major est controversia de Scribis, ideòque censet Pontasius tutius esse, ut iidem Scribæ dispensationem obtineant *ad majorem cautelam*: & id sequerer in praxi.

4°. In Galliâ ut alibi irregulares ſunt, 1°. Procurator Regius, vel alius hujuſmodi, qui reum morte plectendum eſſe *concludit*; 2°. Judices qui ſententiam mortis ferunt; 3°. Lictores qui ſontem deducunt; 4°. tortor qui eum morte afficit. Ratio eſt, quia ii omnes proximè influunt in mortem rei. Qui verò furem comprehendunt, aut in causâ ſunt clamore ſuo ut ab aliis comprehendatur, aut eum Judici tradunt, non ſunt irregulares in Galliâ, quia nemo eorum habetur ut proxima mortis cauſa.

Sed quid de Clericis qui reorum ſupplicio interſunt? R. eos peccare contra id Concilii Lateran. IV. ſub Innocentio III. *Sententiam ſanguinis nullus Clericus dictet, aut proferat, ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur interſit.* Nulla tamen hinc pertimeſcenda irregularitas: 1°. quia nemo per ſimplicem aſſiſtentiam, reorum morti cooperatur; 2°. quia id docet Gloſſa communiter recepta; 3°. quia peccatum illud communiter pro veniali ſolùm haberi conſuevit.

Cap. 9. Ne Clerici, *&c.*

Quæres an irregularitati ſubjaceant funium vel furcarum artifices, qui hæc juſtitiæ miniſtris ad reorum occiſionem præbent. R. cum S. Antonino: Vel quis *fecit ſcalas, vel funes, vel gladium, non ad mortem inferendam, ſed ad omnes uſus, & caſu poſteà aliquis utitur ipſis ad occiſionem*; & tunc irregularis non eſt, quia vendidit aliquid tùm in ſe, tùm in intentione ſuâ indifferens, quodque forſitan non vendidiſſet, ſi futurum ejus uſum cognoviſſet: vel hæc inſtrumenta, ſciens & volens, ad aliorum occiſionem vendit, & tunc videtur irregularis; quia actione ſuâ in mortem alterius tendit: unde faber qui in ſolos tortorum uſus laboraret, non levem crudelitatis notam in ore populi ſuſtineret. A fortiori irregularis eſt qui projicit vel defert ligna, ut vivus quis comburatur: secùs ſi ſolùm ut comburatur cadaver illius qui jam ſuffocatus eſt.

Si quis per accidens ſolùm & præter intentionem cauſa eſt cur reus citiùs moriatur, non fit inde irre-

gularis ; quia effectus per accidens non imputatur ei qui dat operam rei licitæ : unde qui à Judice impetrant ut reus per viam consuetam non ducatur , nè juxta matris suæ domum transeat , irregulares non sunt , etsi inde fiat ut reus per viam breviorem ducatur , & citiùs pereat. Neque etiam irregulares sunt qui reum consolationis gratiâ comitando dicunt, Eia pergamus ; sicut nec Confessarii qui carnificem monent se suo functos esse officio.

Dixi, *qui per accidens solùm , &c.* non enim ità clarum est eos ab irregularitate immunes esse, qui etiam bono & misericordi animo, rei mortem directè accelerant : unde , ait Nat. Alexander , irregularitatis periculo se exponunt qui carnificem hortantur ut furciferum citiùs interficiat, nè diù vexetur ; ut omninò suffocet eum qui necdum satis strangulatus apparet, nè diutiùs langueat ; ut crura hoc modo frangat, quia sic aperiet venam , unde reum citiùs moriturum esse continget. Utique , pergit idem Theologus , qui hæc faciunt magnæ imprudentiæ rei sunt, & in dubio à suis functionibus abstinere , & à Papâ dispensationem efflagitare debent.

Quæres an irregularitatem incurrat Sacerdos qui grassantia crimina reprimi intendens , suadet Principi ut legem ferat , quâ qui scelera hæc commiserint , capite plectantur. Itèm an irregularis fiat Princeps qui legem hanc tulerit ; vel Confessarius qui absolutionem denegat , seu Principi qui hujusmodi legem ferre non vult ; seu Magistratui qui ut sonti parcat , secundùm legem hanc judicare non vult ; seu reo qui juridicè interrogatus , crimen suum detegere non vult.

R. neminem ex istis irregularem fieri : quia , ut quis incurrat irregularitatem , necesse est ut in mortem proximè influat , & liberè : Atqui ii de quibus agitur in quæstione propositâ , vel proximè non influunt in mortem , vel saltèm non liberè : 1°. quidem non influunt proximè. Qui enim fert legem quâ certorum criminum deinceps rei capite plec-

tantur, directè & primariò tendit in reipublicæ bonum, nec in quempiam determinatè animadvertit, sed generaliter loquitur; Ergo non est causa particularis cur hic vel iste morti detur; Ergo nec qui legem hanc tulerit, irregularis est, nec qui eam ferri suaserit aut præceperit; 2°. etiamsi proximè influerent, non tamen influerent liberè; cùm Confessarius non possit absolutionem tribuere Judici id ad quod tenetur facere nolenti.

At, inquies, non magis Confessarius in casu præsenti immunis est ab irregularitate, quàm Judex: Atqui iste non, ex toties dictis; Ergo nec ille. Prob. maj. Ideò Judex licèt à ferendâ mortis sententiâ abstinere non possit sinè peccato, contrahit nihilominùs irregularitatem, quia homicidium eidem saltèm in causâ voluntarium est, utpotè qui Judices officium spontè amplexus fuerit: Atqui pariter Confessarius, Confessarii officium liberè amplexus est; Ergo.

R. ad 1. neg. maj. Ad 2. ideò Judex ratione occisionis irregularitatem incurrit, quia occisio malefactorum, officio ejus necessariò & primariò annexa est, ità ut eam in se ut Reipublicæ bonum velit. At aliter se res habet de Confessario, cujus ministerium in solâ peccatorum reconciliatione consistit: ex quo fit, ut cùm specialiùs in reorum mortem influit, hanc non in se & directè velit, sed solam pœnitentis salutem, quæ pendet ab observatione legum, sive eæ mortem rei, seu aliud quid præcipiant.

ARTICULUS TERTIUS.

De Militibus & Chirurgis.

CIrca Milites, eosque qui in bello justo pugnant, quæritur 1°. an simplex armorum gestatio, hominem militiæ adscriptum constituat irregularem. R. Etsi solent Bancarii Expeditionarii Curiæ Romanæ, iis qui arma gestaverunt, autores esse, ut dispensationem postulent: constat tamen eos de jure

communi non esse irregulares ; idque satis colligitur tùm ex c. 24. *de homicidio*, ubi Sacerdos qui contra Saracenos dimicaverat, eo solùm in casu ab altaris ministerio abstinere præcipitur, *si de interfectione cujusquam in illo conflictu*, sua eum *conscientia remordet*; tum ex unanimi Casuistarum consensu, qui omnes docent, neminem in bello justo irregularitati subjacere, nisi qui propriâ manu alium invaserit.

Ri 2°. eum qui pugnæ interfuit, & dubitat cum fundamento, an quempiam interfecerit, aut qui de interfectione suspectus est, teneri dispensationem obtinere ; sive nè aliis scandalo sit, sivè ne partem minùs tutam in dubio homicidii sequatur.

Quæres 2°. an irregularis sit qui in bello justo, non occidit quidem propriâ manu, sed aliis occidentibus, aut mutilantibus opem tulit. R. eorum qui sive in bello, sive in rixâ, occisioni iniquæ cooperantur, neminem ab irregularitate liberum esse; quia jus eos omnes punire voluit, qui concurrunt ad crimen homicidii : at non idem est in bello justo ; in hoc enim ii solùm irregulares à jure constituti sunt, qui per se & propriâ manu occidunt, aut mutilant; quod meritò statutum est, nè ex actione unius aliquando hominis, tot alii canonicum hoc impedimentum contraherent, & sic à bellis etiam justis retraherentur. Eâdem de causâ irregulares non sunt etiam Clerici qui bellum justum consulunt.

Quæres 3°. an aliquando ab irregularitate liberi sint qui in bello etiam justo mutilant vel occidunt. R. irregulares esse eos omnes qui in bello aggressivo mutilant vel occidunt, non autem qui in bello defensivo, nisi eò venerint animo præliandi. Prima pars patet tùm ex cap. 24. *de homicid.* tùm quia qui in bello justo occidunt, similes iis sunt qui autoritate publicâ malos tollunt è medio : ii porrò irregulares sunt, ut ostendimus. Secunda pars certa est, quia pejor non est conditio eorum qui in bello, quàm qui extra bellum, necessitate compulsi occidunt nè occidantur : Atqui isti irregularitatem non incurrunt ;

Ergo nec illi. Unde irregularitatis expertes sunt, qui in bello etiam injusto positi præcisè ut milites spiritualiter adjuvent, aut pacem componant, in eas aliquando angustias veniunt ut vitam suam non nisi hostilis vitæ dispendio servare possint.

Dixi, *nisi eò venerint animo præliandi*; censent enim Suarez, & plures alii, eum qui pugnandi animo ad bellum etiam justum processit, irregularem fieri, si occidat etiam in propriæ vitæ defensionem: 1°. quia qui præliandi animo aciem ingreditur, saltèm in causâ vult homicidium, cui se exponit: Atqui homicidio in se, vel in causâ volito, annexa est à jure irregularitas; 2°. quia Judex, licèt malefactorem occidère teneatur, non desinit esse irregularis, quia sponte accessit ad Officium Judicis; Ergo à pari miles qui excubias agit, quique occidendus est nisi occidat, non vacat ab irregularitate.

Quæres 4°. an qui alium hortatur ad fundendum pro fide sanguinem, irregularis fit, secutâ morte. R. negat. non enim causa est cur Judex impius mortem inferat, sed cur Christianus vividæ caritatis actum eliciat. Idem dicendum de eo qui alium precatur, ut se conjiciat in flumen, unde aliquem aquis abreptum extrahat: is enim non intendit mortem illius qui in flumen se conjicit, quam etiam probabiliter non prævidet, ut supponimus, sed solam pereuntis liberationem.

Quod spectat ad Medicos & Chirurgos.

Dico 1°. Laïci qui Medicinam aut Chirurgiam exercent, non sunt irregulares, morte etiam secutâ, licèt membrum abscindant, modò secundùm artis suæ regulas operentur. Ratio est, quia in iis operationibus non deest lenitas, sed elucet misericordia: neque enim membrum amputant in vindictam & pœnam, sed ad totius conservationem; unde patet quantùm eos inter & Judices intersit differentiæ.

Dixi, *modò operentur secundùm artis regulas*: si enim culpâ vel imperitiâ Medici aut Chirurgi, mors sequatur, incurrunt irregularitatem ex delicto; quia

imperitia in iis qui ut periti operam suam promittunt, culpæ annumeratur. Cùm autem irregularitas ex delicto, non nisi ob peccatum mortale contrahatur, evidens est incuriam quæ Medico aut Chirurgo irregularitatem procurat, debere esse mortalem: sed simul fatendum in re tanti momenti, in quâ de vitâ hominum agitur, minùs ad culpam letalem requiri quàm in aliâ materiâ. In dubio an Medicus aut Chirurgus necessariâ usus sit diligentiâ, pro irregulari habere se debet, ut colligitur ex c. 18. *de homicid.* A fortiori irregularis est qui ut potionis sibi non satis cognitæ experimentum faceret, eandem propinavit ægroto qui ex eâ mortuus est.

Si Medicus porrigat ægroto medicinam quam dubitat illi profuturam esse; videndum est an aliud præsto habeat remedium, aut certum, aut à prudentioribus Medicis in eodem casu adhiberi solitum, an non. Si habet, peccat & irregularis est, qui in re tanti momenti dubia & incerta certis præponit. Si non habet, videndum rursus an infirmi salus desperata sit, necne. Si necdum desperata sit, adhuc peccat, & irregularitatem contrahit, quia censetur incerto remedio eum peremisse, quem natura sanare potuit, aut qui fortassè vixisset donec certiori remedio reficeretur. Si verò jam desperata sit ægrotantis vita, non videtur irregularis si applicet remedium, de quo dubitat profuturumne sit, an secùs; quia satiùs est aliquid de se non malum tentare cum spe salutis, quàm inertem & otiosum mortis alienæ spectatorem manere. Hinc patet quid sentiendum de Chirurgo qui membrum abscindit, dubius sit ne abscindendum.

Dico 2°. Clericus, etiam in sacris, non fit irregularis exercendo medicinam aut chirurgiam secundùm artis regulas, citra incisionem aut adustionem. Ratio est, quia id nullibi prohibitum est Clericis; unde si mors sequatur, modò non ex eorum incuriâ & culpâ, irregularitatis expertes sunt. Sicuti tamen medicinam aut chirurgiam exercent Sacerdotes, cautè simul & sobriè gerere se debent; cautè, nè periclitetur

eorum

eorum castitas & fama, si frequentiùs cum feminis versentur, & aliquos curent morbos qui pudicum oculum lædunt: sobriè, ut pauperum, non itèm omnium medici esse videantur, utque id non faciant quod alii istius professionis homines facere possunt.

Dixi 1°. *secundùm artis regulas*; quia qui eas ignorat, occidendi periculo se exponit, ac proinde secutâ morte irregularis est.

Dixi 2°. *circa incisionem, &c.* quia Concilium Lateranense prohibet nè *ullam chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit*: unde Sacerdos, etsi omnem adhibeat diligentiam, & secundùm artis regulas brachium abscindat, erit irregularis si mors inde sequatur: quod etiam verum est juxta Sylvium, & alios plures, si solùm venam aperiat, quia qui venam aperit, propriè dicitur incidere. *C. 9. Ne Clerici.*

Circa hanc assertionem quædam notanda: 1°. Clericus si tantùm consulat, imperet, aut opem ferat Chirurgo, ut membrum abscindat, irregularitatis expers manet, etiamsi mors sequatur, modò non sequatur ex consilii vel jussionis imprudentiâ, sed ex vi morbi. Ratio est, quia etsi Clericis sacris vetitum est, ut per se adurant, aut incidant, non tamen ut id ab aliis fieri suadeant aut imperent, si sat periti sint, ut id prudenter suadere valeant. Et verò pœna in operantes imposita non ligat mandantes, nisi lex exprimat; 2°. si Subdiaconus urgente necessitate, putà tempore pestis, deficientibus vel nolentibus Chirurgis, membrum incidat vel amputet, non erit irregularis, quia excusat necessitas; 3°. si Clericus extra casum necessitatis abscindat membrum, & mors non sequatur, peccabit quidem contra legem Concilii Lateranensis suprà relatam: at non erit irregularis, quia irregularitas ex eâ solùm mutilatione incurritur, quæ per se ordinatur ad privationem membri, non autem ex eâ quæ ordinatur ad conservationem totius, qualis ea est de quâ agitur in præsenti. In dubio an mors secuta sit ex adustione,

an ex vi morbi; vel ex ægroti culpâ qui regimen sibi præscriptum sequi noluit; tutius est, ut quis se gerat ut irregularem, nisi anteà obtinuerit licentiam artis hujus exercendæ. A fortiori qui contra Medici præceptum, aliquid tradit, aut tradi consulit infirmo; aut qui cùm debet, non obstat nè id tradatur, etiamsi id faciat nè æger diutiùs careret optato cibo, irregularitatem incurrit, si infirmus inde pereat, aut mors ejus acceleretur.

Quæres quis in irregularitate ex defectu lenitatis dispensare possit. R. Solus Papa vel quibus id ab eo concessum fuerit. Ratio est, quia per Tridentinum solummodò conceditur Episcopis, ut dispensent in irregularitatibus ex delicto, &c. porrò irregularitas ex solius lenitatis defectu non est ex delicto.

PARS TERTIA.

DE IRREGULARITATIBUS EX DELICTO.

CAPUT PRIMUM.

De Irregularitate ex homicidio.

HOmicidium dividitur in necessarium, voluntarium & casuale. Necessarium, illud est ad quod aliquis quasi obligatur, seu ratione legitimæ defensionis, ut cùm vitam suam aliter tueri non potest; seu ratione officii, ut cùm Magistratus sontem morti addicit.

Homicidium voluntarium, illud est quod contra æqui regulas intenditur directè, vel in se, ut cùm alicui collum abscinditur; vel in causâ adeo cùm effectu conjunctâ, & ut tali cognitâ, ut non possit quis causam velle, quin effectum ab eâ inseparabilem voluisse censeatur, ut cùm quis venenum maximè mortiferum propinat alteri.

Homicidium casuale, illud est quod agens nec in se, nec in causâ cum effectu necessariò conjunctâ voluit, quòdque ideò hoc sensu est præter intentionem agentis. Homicidium casuale duplex est; aliud purè casuale, quod etiam inculpatum vocatur; aliud mixtum & culpabile. Homicidium purè casuale, est illud quod præter intentionem agentis sequitur ex actione, ex quâ nec prævidetur, nec moraliter prævideri potest esse secuturum. Tale est homicidium ab eo factum, qui *cùm pulsaret campanas, ut conveniret populus ad divina, cadens tintinnabulum, percussit quemdam puerum, qui* ex eo vulnere *decessit*. Homicidium casuale mixtum, est illud quod quis nec intendit, nec prævidit, sed prævidere potuit & debuit, & eatenùs impedire, sive majorem adhibendo diligentiam, sive abstinendo ab opere periculoso, in quo satis peritus non erat. Hinc patet in homicidio casuali mixto mortem partim casualem esse, quia ab agente non intenditur; partim voluntariam in causâ, quatenùs agens liberè voluit aut omittere diligentiam debitam, aut suscipere opus in quo satis peritus non erat. Hinc rursùs homicidium non est voluntarium, prout voluntarium opponitur casuali mixto, quoties est contra intentionem agentis, etiamsi ex tali opere non raro, sed sæpiùs, modò tamen non necessariò & inseparabiliter sequatur. Ratio est, quia in materiâ admodum pœnali, illud duntaxat homicidium pro simpliciter voluntario habendum est, quod ut tale exhibetur à jure & à Conciliis: atqui Jus & Concilia illud duntaxat homicidium ut voluntarium exhibent, quod directè volitum est, sive in se, sive in causâ cujus volitio cum effectûs nolitione non compatitur. Homicidium enim simpliciter voluntarium à jure & à Conciliis exhibetur ut homicidium quod quis commisit, *per industriam, per insidias, voluntate suâ, ex proposito, non ex casu.*: Atqui tale homicidium necessariò importat intentionem directam, voluntatem & propositum occidendi; cùm ibi non sit sermo de aliâ

C. 23. De homicid.

C. 1. De homicid. Trid. Sess. 14. c. 7.

voluntate vel proposito quàm occidendi; Ergo. A contrario homicidium erit simpliciter voluntarium, etiamsi raro admodum ex actione quæ posita est sequatur, modò ab agente intentum & præcogitatum fuerit, quia casuale & voluntarium in intentionem præsertim refundi debent: sicut ergo qui nec in se, nec in causâ inseparabili homicidium voluit, non censetur directè & simpliciter homicida; sic voluntariè homicida judicari debet qui homicidium intendens, usus est causâ quæ effectu suo frustrari poterat. Unde si quis campanam pulsat eâ intentione ut cadens malleus aliquem obruat, quem de facto obrui contingat, pulsator ex hoc facto licèt parùm communi, homicidii voluntarii reus erit. His præmissis dicemus 1°. de homicidio voluntario; 2°. de casuali.

ARTICULUS PRIMUS.

De Irregularitate ex homicidio voluntario.

HOmicidium simpliciter voluntarium gravissimam inducere irregularitatem, demonstrat id Synodi Tridentinæ sess. 14. c. 7. *Qui suâ voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen id nec ordine judiciario probatum, nec aliâ ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit; nec illi aliqua Ecclesiastica Beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferri liceat, &c.*

Porrò voluntariè hujus homicidii ii omnes rei sunt, qui actione sive physicâ, sive morali, proximi mortem directè intendunt & procurant. Unde homicidæ voluntarii sunt, 1°. omnes qui in duello, in bello clarè injusto, &c. ex proposito alium injustè & spontaneè necant, sivè protinùs & absque morâ, sive sensim & viâ longiori, ut si quis alteri præbeat venenum, quo paulatim & aliquando plures post menses extinguitur: idque verum est, etiamsi dederit venenum animo ejusdem efficaciam

experiendi ; vult enim directè mortem, tanquam effectum in quo veneni sui vis manifestanda est. Quin & si is qui talem applicuit causam de facto suo sincerè doleat, priusquam eadem causa operetur, non ideò desinet fieri irregularis : quia sicut pœnitentia irregularitatem jam contractam non tollit, sic nec impedire potest quin eadem contrahatur, præcipuè in casu præsenti in quo non impedit nè homo verè & efficaciter sit homicida, & dignus pœnâ tam civili quàm ecclesiasticâ.

2°. Homicidæ simpliciter voluntarii sunt mandantes, consulentes & alii cooperantes ; hi enim omnes verè sunt homicidii causæ.

Circà mandantem hæc notanda : 1°. eum homicidam directum reputari, etsi homicidium non expressè sed tacitè solùm mandaverit : unde *si injuriatus dicat filio vel famulo*, *Ne redeas domum*, *donec aliquid novi de te audiam*, censebitur autor homicidii inde subsecuti. Si tamen mandans mandatum revocavit, expressè, vel æquivalenter, jam nec causa est homicidii, quod in mandatarii nequitiam refundi debet, nec irregularitatem contrahit. *Avila.*

2°. Si mandatarius à principio mandatum acceptare noluerit, illudque posteà mutatâ voluntate exequatur, fortè etiam contra ipsam mandantis voluntatem qui à priori proposito recessit, idem mandans adhuc subjacet irregularitati ; quia in hâc materiâ non est sermo de mandato quod veram obligationem inducat, sed de mandato quod consistat in petitione, vel exhortatione acri, quâ alter ad agendum impellatur : hæc porrò omnia licèt ab initio repudiata, semper idonea sunt ad movendum, semperque mandatarii animo exhibent eam esse mandantis voluntatem, ut ejus hostis occidatur, donec ipsemet sufficienter declaraverit se voluntatem hanc abjecisse.

3°. Si contingat mandatarium ab eo cui mortem intentat, occidi, mandans (idem est de consulente) irregularis efficitur, non quidem irregularitate ex homicidio voluntario, cùm mandatarii mortem

non intenderit; sed irregularitate homicidii casualis; quia causa fuit cur alter propriæ mortis periculo se exponeret; vix enim fieri potest, ut quis sinè suì periculo, mortem alterius tam proximè machinetur.

Quod spectat ad consulentem, quæritur 1°. an quisquis homicidium consuluit, irregularis fiat. R. eum ab irregularitate immunem esse, si is cui consilium dedit, jam adeò ad homicidium paratus erat, ut nullam ex hoc consilio determinationem receperit. Aliter dicendum si consulens occidendi voluntatem in alio adaugeat, putà si suo efficiat consilio ut alter faciliùs, citiùs, crudeliùsve aut animo firmiori homicidium committat; tunc enim irregularis est, quia jam consilium in mortem influit. Si parato ad occidendum aut mutilandum suadeas ut tantùm percutiat, idque suadeas non intuitu & desiderio percussionis, sed ut ab homicidio vel mutilatione retrahas, irregularitatem non incurris; non enim verè causa es cur fiat percussio, sed cur non fiat homicidium.

Quæritur 2°. quâ ratione agnosci possit an consulens influxerit in homicidium. R. interrogandum esse eum cui consilium datum est, qui si dicat se consilio motum non fuisse, aut voluntatem suam nullatenùs ex eo obfirmatam fuisse in proposito occidendi, consulens ab irregularitate liber erit: modò tamen is qui consilium accepit, talis sit ut fidem mereatur, putà si in sermone verax sit & sincerus. Quòd si consilii influxus ab ipso homicidâ resciri nequit, recurret vir prudens ad conjecturas: perpendet, v. g. an consulentis verba, animum homicidæ commovisse visa sint, an statim aut paulò post in crimen proruerit; in dubio autem, præsumet consilium influxisse, quia id ut plurimùm contingit, ac proinde stabit pro irregularitate.

Quæritur 3°. quomodo qui alteri consilium occidendi dedit, gerere se debeat ut vitet irregularitatem. R. eum omni modo consilium à se datum revocare debere, & quidem efficaciùs quàm mandans

mandatum suum revocare teneatur : in mandato enim agitur de ipsâ re mandantis, cujus in gratiam agit mandatarius ; ac proinde revocato mandato, tota agendi vis aufertur : at in consilio agitur de re ipsius consulti, & in ipsius gratiam consilium datur ; unde quandiù subsistent motiva animo ejus instar veneni malignè instillata, consilium ipsum subsistet, eique proin attribuetur quidquid consultus operabitur mali. Quapropter debet consulens retri quod injecit consilii motiva motivis aliis elidere, & precibus importunis uti, ut hominem à sententiâ suâ deterreat. Quòd si verba sua nihil operari animadvertat, debet occidendum, secundùm caritatis & prudentiæ regulas, seu generatim, seu specialiùs ad arbitrium viri prudentis, commonere ut sibi caveat ; quo semel peracto, liber erit ab irregularitate, morte etiam secutâ, quæ in occisi solius negligentiam refundetur : quòd si alium monere nequeat, eo interfecto irregularis evadet ; unde Clericum qui abortûs consilium dederat conjugatæ, à quo eandem posteà dimovere non potuit, irregularem judicavit Navarrus.

De cooperantibus iniquæ mutilationi vel occisioni una omnium vox est eos irregularitatem homicidii voluntarii contrahere. Unde irregulares fiunt, 1°. omnes & singuli milites in bello injusto, etsi non nisi eorum unius quempiam ex hostibus mutilet; quia ii omnes cùm conjunctis viribus pugnent, sibique mutuò opem ferant, sunt una causa moralis cædis. Eâdem de causâ, qui arma, pecunias & similia, intentione hujus belli præbent, aut milites conducunt, irregulares judicantur, quod ad eos etiam qui sarcinas custodiunt extendunt Navarrus & Avila ; 2°. qui testificantur, accusant, judicant injustè, aut injustè accusato viam legitimæ defensionis præcludunt. Idem est de iis qui invaso arma ipsius quibus tueri se posset, occultant animo mortis eidem procurandæ ; 3°. qui homicidio adsistunt armati, licèt arma non educant, si opem occisori ferre

parati sunt ; hi enim occisorem ad pugnam acuunt præsentiâ suâ , & sic stragi suo modo cooperantur ; 4°. Si plures communi consilio se se concitent ad cædem , nemo effugiet irregularitatem , etiamsi unus tantùm occiderit. Si autem absque consilio, in rixâ subitò exortâ , uno quis letali vulnere percussus sit à Titio, ab aliis verò leviter , solus Titius de homicidio tenebitur : in dubio quis letale vulnus inflixerit, omnes pro irregularibus habendi sunt ; aliàs nemo eorum esset irregularis , sicque daretur culpa sinè pœnâ , quod est absurdum. Si certus esses te leviter solùm percussisse , non esses irregularis , essent verò veteri ob dubium.

Irregulares etiam esse possunt ex homicidio voluntario , qui ei consentiunt. Quâ de re hæc lex mihi statuenda videtur , ut tunc solùm consensus irregularitatem pariat , cùm parit restituendi obligationem. Unde cùm ratihabitio damni quod nomine alicujus illatum est ipso nesciente , eundem restitutioni obnoxium non faciat , si aliàs in damnum non influxerit : sic nec homicidii nomine & intuitu tuo commissi ratihabitio seu approbatio subsequens , irregularitati obnoxium te facit ; quod verum est , etiamsi homicidam remuneres.

Quæres an non impediens homicidium quod impedire potest , fiat irregularis.

R. 1°. Qui solùm ex caritate homicidium impedire tenetur, non fit irregularis non impediendo. Ratio est, quia qui solùm violat caritatem , non potest esse strictè & verè homicida, cùm homicidium essentialiter pugnet contra justitiam. Hinc irregulares non fiunt, licèt gravissimè peccent ; 1°. qui pauperem fame pereuntem non refovent ; 2°. qui parato ad ferendam alicui opem nè occidatur , malo animo consulunt ut non ferat ; consulens enim non aliud admittit crimen quàm ipse consultus ; is verò ex hypothesi non peccat nisi contra caritatem. Aliter dicendum, si quis ad subveniendum homini periclitanti , ex solâ caritate paratus , ab alio per

vim vel dolum retrahatur, quia retrahens tunc peccat contra justitiam, sicut & contra eam peccat qui per vim vel fraudem impedit nè pauper eleemosynam sibi destinatam recipiat.

R. 2°. Qui ex justitia ad avertendam proximi cædem obligantur, si non obstent quantùm possunt, irregularitati subjacent: quia ii proximum re ipsi debitâ privant; ac proinde ut restitutioni, sic & irregularitati subjacent. Unde irregulares sunt, 1°. Judex qui injustæ mortis sententiæ non obstat; 2°. ferarum custos, qui non cavet nè animalia custodiæ suæ credita, obvios quosque occidant; 3°. qui puellæ quam decepit, abortum proponenti, non contradicit; debet enim ex justitiâ vitam prolis servare.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Irregularitate ex homicidio casuali.

Cum homicidium casuale, ut irregularitatem pariat, voluntarii quidpiam habere debeat, non quidem in se, sed in causâ per accidens, ex quâ tamen secuturum prævideri potuit & præcaveri; hinc videndum hìc 1°. an qui operam dat rei licitæ ex quâ sequitur homicidium, irregularis sit, si sufficientem adhibuerit diligentiam; 2°. an irregularis sit si res eadem illicita quidem esset, sed de se non periculosa; 3°. quid dicendum, si res illa simul illicita fuerit & periculosa. Sit

Conclusio I. Qui vacat rei licitæ, & debitam adhibet diligentiam nè quem occidat, non contrahit irregularitatem, aliasve homicidii pœnas, etiamsi ex facto ejus sequatur.

Prob. Homicidium non inducit irregularitatem, nisi voluntarium sit & culpabile: Atqui homicidium in præsenti casu nec voluntarium est, nec culpabile; non enim reus est qui facit aliquid licitè, unde sequitur aliquid quod nec præcavere nec impedire potuit.

Hinc irregularis non est, qui ex improvisâ equi ferocitate raptus, obvium infantem opprimit, secùs si cognovisset vitium equi, eumque fræni impatientem esse, aut frænum nimis tenuè esse ut equum coërceret.

Dixi, qui vacat rei licitæ & *debitam adhibet diligentiam*; si enim interveniat culpa aut vitandi periculi negligentia, incurritur irregularitas, quia homicidium quod vitatum non fuit, cùm vitari potuit & debuit, meritò reputatur voluntarium. Hinc irregularis est Magister qui in discipuli correctione nimiùm excedit, aut eum percutit in capite, *si discipulus ex ipsâ percussione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de quâ noscitur expirasse.* Et verò percussio in quâ non leviter exceditur, aut quæ fit in capite, parte de se periculosâ, periculum involvit, & multùm supponit negligentiæ.

C. 2. De homicid.

Ceterùm ad contrahendam hanc casualis homicidii irregularitatem requiritur culpa mortalis, ac proinde gravis negligentia. An autem ea negligentia requiratur, cùm quis vacat rei illicitæ; an non tunc sufficiat levis vel levissima, discutiendum manet. Pro solutione, nota quòd res aliqua duabus de causis illicita esse potest, vel omnibus, vel certò personarum statui: 1°. quia periculosa est, seu quia de se ad mortem tendit: sic periculosum est chirurgiam per incisionem aut adustionem exercere; 2°. res aliquando prohibita est, quia licèt de se periculosa non sit, alicui tamen virtuti vel præcepto adversatur: sic prohibetur certis temporibus venatio, ea etiam quæ fit sinè periculo, putà nè noceatur conceptui, aut segetibus. His positis, sit

CONCLUSIO II. Qui dat operam rei illicitæ, sed non periculosæ, non nisi ex culpâ latâ; casualis homicidii irregularitatem incurrit; unde ab eâ immunis est, si ad præcavendum homicidium eandem adhibent diligentiam quam adhibent communiter qui similem actionem licitè exercent.

Prob. 1°. Irregularitas non incurritur nisi in casibus

jure expressis: Atqui nullibi expressum est in jure; ut irregularitatem incurrat is ex cujus actione, illicitâ quidem, sed non periculosâ, subsecutum est homicidium, quando sufficientem adhibuit diligentiam, ne tale quid ex actione suâ sequeretur. Imò contrarium exprimit cap. 48. dist. 50. ubi qui equos furando, quæ actio sanè illicita est, collisit mulierem quæ abortum fecit, furti solùm damnatur, non autem irregularitatis aut censuræ, quibus, ait Canonis autor, *non potest nec debet addici per leges*, quia *voluntas illius non agnoscitur perniciosa fuisse*, id est, cujuspiam mortem intendisse.

Prob. 2°. quia in oppositâ opinione dicendum est eum qui interdicti tempore campanas pulsat ad convocandum populum, esse irregularem si eæ cadendo quempiam mutilent, non autem si alio tempore hominem occidunt. Item irregularis erit qui cædendo proximi arborem, omnem adhibuit diligentiam, nè quis ab eâ opprimatur; non erit verò irregularis, si cum eâdem attentione arborem suam cædat. Pariter irregularitatis expers erit Laïcus, qui venando in suo saltu ex errore invincibili hominem occidit pro ferâ; erit verò si ex eodem errore hominem occidat in saltu alieno: Atqui hæc omnia absurda sunt.

Conclusio III. Tenendum est in praxi, eum qui vacat rei illicitæ & non parùm periculosæ, secuto homicidio irregularem fieri, licèt sufficientem ad illud vitandum diligentiam adhibuerit.

Prob. In dubio an quis culpabiliter sit homicida; judicari debet, eum esse irregularem: Atqui cùm aliquis rei prohibitæ simul & valdè periculosæ indulgens, hominem occidit, an minùs dubium est an sit culpabiliter homicida. Si enim id negent Theologi graves gravibus momentis suffulti, ex adverso stant Theologi fortè graviores, rationibus non minùs firmis innixi. Ità inter alios S. Thomas 2 2. q. 64. art. 8. Navarrus, Fagnan Cabassut, Babin, Pontas, &c. Ratio est, quia homicidium quod prudenter judicatur voluntarium in causâ, parere debet irre-

gularitatem : Atqui homicidium quod ex actione de se ad mortem tendente, ideòque prohibitâ quia periculosâ, ſequitur, prudenter judicatur voluntarium in causâ; qui enim vult cauſam adeo periculoſam, effectus inde ſequentes velle cenſetur; nec præſumitur ſufficientem adhibere diligentiam, niſi penitùs ceſſet ab opere. Nulla enim eſt diligentia quæ rerum naturam mutare poſſit, & efficere, ut id quod valdè periculoſum eſt, non ſit periculoſum, ac proinde ut qui opus periculoſum poſuit, de effectu inde contingenti non teneatur.

Obj. Canones non ſtatuunt irregularitatem de quâ loquimur, niſi ob homicidium aliquo modo voluntarium : Atqui mors nullatenùs eſt voluntaria ei qui in actione quantumvis periculosâ, tantam adhibet diligentiam, ut nullo profsùs modo ſuſpicari poſſit periculum occidendi. Ut enim mors cenſeatur voluntaria in causâ, non ſufficit ut cauſa hæc nata ſit in genere parere homicidium, ſed oportet ut hîc & nunc nata ſit illud parere, ſpectatis omnibus circumſtantiis quæ humanitùs ſpectari poſſunt; Ergo ſi omnibus ſpectatis non appareat actio hîc & nunc periculoſa, mors fortuitò ſecuta nullatenùs imputari poterit operanti, nec proinde erit ei ſic voluntaria ut irregularitatem pariat.

R. ad 1. diſt. min. Mors nullatenùs eſt voluntaria reipsâ; tranſeat; non eſt voluntaria interpretatione legis, N. Fatente enim Gibalino potuit Eccleſia imponere irregularitatem ei qui prohibitum aliquid & periculoſum faceret, quoties inde contingeret homicidium, etiam omninò aut quaſi omninò caſuale : quòd autem id ſtatuerit de facto, evincunt aut ſaltèm admodùm probabile reddunt argumenta ſuperiùs adducta. Atque hæc irregularitas erit homicidii, non quia culpa abſolutè erit homicidii, ſed quia non niſi eo ſecuto imponitur; imò homicidium illud quadantenùs voluntarium erit, quia profectum erit à causâ ſpecialiter ipſius homicidii intuitu prohibitâ.

Quæres an & quis in irregularitate homicidii diſpenſare valeat.

R. 1°. Poteſt Papa diſpenſare in quâlibet irregularitate, etiam ex homicidio injuſto prodeunte. Ratio eſt, quia hæc irregularitas juris eſt ſolùm poſitivi.

Quoniam verò multa licent quæ non expediunt, rarò admodùm diſpenſat Apoſtolica Sedes cum homicidis omninò voluntariis, qui de induſtriâ, vel per inſidias occiderunt, ſaltèm ſi necdum ad ullum ordinem promoti fuerint; idque ex mente Tridentini, quod hujuſmodi homicidas ab *omni Ordine ac Beneficio, & Officio eccleſiaſtico perpetuò* excludit. Sed *cum jam promotis*, ſi homicidium voluntarium occultum ſit, *longè frequentiùs diſpenſat S. Pœnitentiaria; cùm urgens juſtaque ratio id poſtulat. Veluti ſi Sacerdos è loco commiſſi delicti diſcedere nequeat, nec ibi abſtinere poſſit à celebratione Miſſæ, quin ſcandalum generet & ſuſpicionem præbeat de perpetrato homicidio cujus autor ignoratur, &c.* Ità Fagnan. *Seſſ.* 14. c. 7.

R. 2°. Epiſcopi non poſſunt diſpenſare in homicidio voluntario juſto vel injuſto. Ratio eſt quia in amplâ quæ Epiſcopis datur facultate diſpenſandi in irregularitatibus, *ea excipitur quæ oritur ex homicidio voluntario*, vel ex defectu; Ergo Epiſcopi nec in homicidio voluntariè injuſto, quod Trident. Synodus directè accepit; nec in homicidio juſto, quale illud eſt quod publicâ autoritate fit, diſpenſare poſſunt, cùm illud pariat irregularitatem ex defectu. Quin & prohibitio Epiſcopis facta, nè in homicidio voluntario etiam occulto diſpenſent, de ſe extenditur etiam ad exercitium minorum Ordinum, & Beneficium ſimplex, prout docent Navarrus & Fagnan. Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare cum homicidâ occulto, ut miniſtret in ſacris, ſi magna urgeat neceſſitas, & ad Papam recurri non poſſit.

R. 3°. Poſſunt Epiſcopi diſpenſare in irregularitate, quæ provenit ex mutilatione injuſtâ, ſi hæc occulta ſit: quia Epiſcopi diſpenſare poſſunt in qualibet irregularitate, modò hæc oriatur ex delicto occulto quod homicidium voluntarium non ſit: porrò mutilatio non eſt homicidium. Poſſunt etiam Epiſ-

copi dispensare in irregularitate contractâ ex homicidio casualis occulto: quia homicidium casuale mixtum, non est strictè & propriè voluntarium, prout suprà probatum est. Hinc dispensare possunt Episcopi, 1°. cum eo qui leviter solùm percutere intendens, occidit; 2°. cum eo qui mandavit servo ut percuteret, expresse inhibens nè occideret; 3°. cum eo qui prægnantem percutiendo abortum procuravit, si eam gravidam esse probabiliter ignoraverit, aut leviter percutere intendens, errante manu duriorem inflixerit plagam, is enim homicida simpliciter voluntarius non videtur.

CAPUT SECUNDUM.

De Irregularitate ex iteratione Baptismi.

QUæres 1°. an qui rebaptizat & rebaptizatur, ambo irregulares sint. R. affirmat. De rebaptizatis habetur expresse c. 65. dist. 50. non esse *unquam permittendum ut ad Clericatûs gradum promoveantur.* Idem de rebaptizantibus colligitur ex c. 2. *de Apostatis*, ubi etiam junior Acolytus qui in fratris sui rebaptizatione *ministerium* exhibuerat, irregularis declaratur; quantò ergo magis, inquiunt Theologi omnes, irregularis est qui per semetipsum rebaptizat? sicut si irregularis est qui occisioni cooperatur, quantò plùs qui occidit?

Haud tamen irregularis est, qui in infantiâ semel & iterùm baptizatus fuit: idemque dicendum de eo qui rebaptizat eum, quem ante baptizatum fuisse nescit, aut de cujus priori Baptismo legitimè dubitat: est enim hæc irregularitas ex delicto; porrò nullum est in casibus modò assignatis delictum.

Sed quid si Sacerdos vel malâ fide, vel temerè veritus nè perturbata aut imperita obstetrix erraverit, eum quem domi secundùm formam communem baptizatum fuisse rescivit, denuò in Ecclesia

sub conditione baptizet; aut baptizet absolutè eum de quo ex oblivione non interrogavit, fueritne jam baptizatus? R. in neutro casu incurri irregularitatem: non in postremo, quia irregularitas hæc ei solùm inuritur qui rebaptizat cum intentione baptizandi: Atqui probabile non est Sacerdotem nullo infectum errore, novum homini jam baptizato Baptisma conferre voluisse; ejus ergo intentio legitimè præsumpta fuit virtualiter conditionalis, ità ut infantem, si jam tinctus esset, baptizare noluerit. Nam in primo casu; quia Sacerdos ille non rebaptizat reipsâ, cùm non habeat intentionem baptizandi, si is qui sibi præsentatur, jam fuerit baptizatus; hæc enim verba: *Si non es baptizatus*, &c. etiam mentaliter subintellecta, idem sunt ac ista: *Si es baptizatus, ego te non baptizo.* Graviter tamen peccaret Sacerdos in casu proposito, qui non licet sub conditione rebaptizare, nisi res sit dubia. Addo eum qui ex merâ suspicione, & absque maturo anteà examine, se se rebaptizari curaret, irregularem evasurum esse.

Quæres 2°. an qui ex metu gravi rebaptizat aut rebaptizatur, sit irregularis. R. esse, si quantùm est de se veram habeat intentionem ille baptizandi, hic suscipiendi baptismum, quia neuter ad hanc intentionem metu cogi potuit. Si verò quis absque intentione & fictè Baptismum receperit, censent plures eum non esse irregularem.

Quæres 3°. quis in hâc irregularitate dispenset. R. eam si publica sit, reservatam esse summo Pontifici; si verò occulta sit, ab Episcopo relaxari posse.

Quæres 4°. an irregularitas ex indignâ aliquâ Baptismi receptione incurratur. R. incurri; 1°. cùm quis ab Hæretico declarato liberè & sinè necessitate Baptismum recipit, Can. 18 1. q. 1. 2°. cùm quis Baptismi receptionem usque ad mortem differt, de quo jam suprà.

Quæres 5°. an iterata alterius præter Baptismum Sacramenti receptio, vel confectio irregularitatem

inducat. R. neg. quia id nullibi expressum est in jure; Unde qui bis Confirmationem recipit, bis Diaconatum confert, bis eandem hostiam consecrat, liber est ab irregularitate, non tamen à gravi sacrilegio.

CAPUT TERTIUM.

De Irregularitate ex occasione Ordinum.

POtest quis irregularis fieri Ordines malè recipiendo, vel malè exercendo: verùm non quæcumque mala Ordinum receptio irregularitatem inducit; sic etsi peccat, & quidem graviter juxta multos, qui Ordines ante Confirmationem recipit, haud tamem est irregularis: quia id nullibi constitutum est in jure. Hîc ergo videndum quæ peccata Ordinandum faciant irregularem.

Dico 1°. qui Ordines recipiunt furtivè, id est qui examen fraudulenter effugerunt, sed per dolum, aut ignorante Episcopo, immiscent se Ordinandis, fiunt irregulares.

Prob. ex cap. 1. *de eo qui furtivè*, *&c.* ubi qui furtivè Diaconatum accepit, dicitur ad Sacerdotium promoveri non posse absque dispensatione.

Ab hâc irregularitate dispensare potest Episcopus, si ipse furtivam hanc Ordinum receptionem sub excommunicationis pœnâ non prohibuerit: sed quia passim hodiè, juxta Pontificale Rom. Archidiaconus ante ordinationem monet sub excommunicationis pœnâ, *nè quis non descriptus, examinatus, approbatus & nominatus, ullo pacto audeat ad suscipiendos Ordines accedere*, idcircò hæc irregularitas, si publica sit, semper est Papæ reservata, nec ab Episcopo potest relaxari, nisi sub conditione ut furtivè ordinatus, *in aliquo Monasterio seu Canonicô habitum suscipiat regularem*; tunc enim, *ex quo in illo habitu aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus*, poterit cum eo Episcopus dispensare. Ità habetur cit. cap.

Dico 2°. Qui scienter ordinatur ab Episcopo excommunicato excommunicatione majori suspenso, interdicto, deposito, vel degradato, peccat mortaliter & est suspensus ab Ordinis sic suscepti executione, & aliquo modo irregularis.

Prob. ex Can. 4. IX. q. 2. ubi prohibetur ei qui sic ordinatus est, tùm suscepti Ordinis usus, donec impositam ab Episcopo pœnitentiam peregerit, tùm ad superiores Ordines ascensus, *nisi necessitas vel utilitas maxima flagitaverit, & ipsius sancta conversatio promeruerit;* quæ verba suspensionem & irregularitatem quadantenùs exprimunt.

Hæc autem de ordinato ab excommunicatis, &c. qui tales nominatim denuntiati sunt, intelligi debent; quanquam à peccato excusari non potest qui à quocumque excommunicato ut tali cognito, Sacramenta sinè necessitate recipit, ut alibi docent Theologi.

Dico 3°. Qui *durante matrimonio nondum etiam consummato, aliquem de sacris Ordinibus præsumit accipere .... nec in sic suscepto Ordine ministrare, nec ad superiores Ordines provehi* potest, *soluto* etiam *matrimonio.* Ità Joan. XXII. tit. 6. *de voto, &c.* Porrò cui expresšè prohibetur Ordinis superioris susceptio, verè est irregularis. Sed hîc nota quosdam è Gallis Scriptoribus existimare citatam Extravagantem in hoc regno non observari. Unde consulendi sunt locorum usus. *Giberti.*

Jam dicendum de irregularitate ex pravo Ordinum usu: peccat autem quis dupliciter in Ordinum usu; 1°. malè exercendo eos quos habet; 2°. eos etiam exercendo quos non recepit. Usus is, seu potiùs abusus irregularitatem aliquando parit; quandonam verò, paucis expediendum. Sit

CONCLUSIO I. Ligatus majori excommunicatione, suspensione, vel interdicto, etiamsi toleratus sit & occultus, irregularitatem incurrit exercendo solemniter seu ex officio actum majoris Ordinis, nisi legitima ratio excuset.

Prob. 1. pars ex cap. 7. XI. q. 3. ubi omnis spes

dispensationis denegatur ei, qui in excommunicatione positus, Ordinis sui functiones exercuerit.

Prob. 2. pars, de suspensis ex c. 1. *de sent. ex re judic.* in 6. ubi qui *suspensione durante, ingerit se divinis* celebrandis, *irregularitatis laqueo* innodari dicitur.

Prob. 3. pars, de interdictis ex c. 18. & 20. *de sent. excomm* in 6. ex quorum priori, *qui scienter in loco celebrat interdicto, nisi super hoc privilegiatus existat, aut à jure sit concessum eidem, irregularitatem incurrit.* In posteriori autem, eidem subjacet pœnæ, qui personaliter ab Ecclesiæ ingressu ac proinde à divinorum celebratione interdictus, *divinis se ingerit, in suo agens officio sicut priùs.* Hi porrò textus de quibuscumque censuratis generatim & indistinctè loquuntur.

Dixi, *nisi excusetur*, v. g. ex ignorantiâ invincibili, inadvertentiâ, oblivione, necessitate vitandi scandali, de quibus dictum est suprà. Hinc irregulares fiunt Clerici censurâ ligati, 1°. cùm Hebdomadarii officium peragunt in Ecclesiâ, vel extra Ecclesiam, ut in exercitu: ad hoc autem necesse est, ut dicatur *Dominus vobiscum*; qui enim illud omittit, nihil aliud facit quàm quod facere solent Moniales; 2°. cùm canunt solemniter Epistolam vel Evangelium, id est, cum manipulo & stolâ; 3°. cùm matrimonium solemniter benedicunt, aut cùm solemniter baptizant: hæc enim propria sunt sacri Ordinis munia. Aliud esset si privatim & sinè solemnitate baptizarent in casu necessitatis; id enim aliquando præstant mulieres. Si tamen Sacerdos post censuram sacramentaliter absolvat clanculùm, etiam invalidè, fiet irregularis: quia absolutio, etiam occulta data, sacræ functionis usum continet; imò nec ullam habet aliam solemnitatem, quàm quæ in verborum prolatione consistit.

Quæres an qui duplici ligatus censurâ, Ordines sacros exercet, geminam incurrat irregularitatem.

R. affirm. quia duo specie committit delicta, quo-

rum unicuique sua pœna respondet. Aliud esset si unâ solùm censurâ ligatus pluries celebrasset.

CONCLUSIO II. Qui seriò, scienter, & quasi ex officio, sacrum quem non recepit Ordinem exercet, est irregularis. Ità communiter Theologi, & colligitur ex c. 1. & 2. *de Cleric. non ordin. minist.*

Dixi 1°. *seriò*; quia si id facit repræsentativè, ad discendas v. g. aut docendas Missæ ceremonias, aut etiam jocosè, non erit irregularis, etsi peccare aliquando possit.

Dixi 2°. & *scienter*; citatus enim Canon *temeritatem* & præsumptionem requirit; unde si quis bonâ fide, & non ex ignorantiâ affectatâ, in Ordine quem non habet ministraverit, putans se eum habere, aut ministerium quod exercet, esse suis Ordinis, irregularitatem non contrahet.

Dixi 3°. *quasi ex officio*, seu *solemniter*; is autem actum Ordinis ex officio seu solemniter exercere dicitur, cujus actus talis est, ut non possit taliter exerceri ab alio quàm ab eo qui talem Ordinem habet: unde si quis Evangelium legat sinè stolâ, non erit irregularis.

Dixi 4°. *Ordinem sacrum*; nam irregularis non fit qui Minores exercet: neque etiam qui eas exercet functiones, quæ licèt à solis Sacerdotibus aut Diaconis exerceantur, ab eorum tamen Ordine non pendent. Unde Laïcus qui conciones sacras habet, eo more & modo quo ex officio haberi solent, non est irregularis: tùm quia id per se ad Ordinem sacrum non pertinet, tùm quia irregularitas hæc nullibi in jure constituta est; tùm quia S. Congregatio, re diligenter examinatâ censuit munus *prædicationis* committi posse etiam Clerico, qui non sit in sacris.

Quæres an qui non est Sacerdos, si confessionem alterius excipiat, irregularis fit. R. affirm. sive absolutionem proferat, sive non: hæc enim functio, *divini officii* nomine satis exprimitur, & per se ad usum clavium pertinet.

Quæres 2°. an Sacerdos qui Eucharistiam, Pœnitentiam, & alia id genus ministrat non subditis, inde irregularis efficiatur. R. negat. quia jus non constituit irregularitatem contra eum qui exercet jurisdictionem quam non habet, sed contra eum qui exercet Ordinem quem non recepit : porrò in casu præsenti exercet quis Ordinem quem recepit, tantùmque alienam jurisdictionem usurpat.

Quæres 3°. quis in hâc irregularitate dispenset. R. Irregularitate contractâ ob violationem censuræ per Ordinis exercitium, solus Papa dispensat, si crimen publicum sit; Episcopus verò si sit occultum. In eâ verò quæ incurritur per exercitium Ordinis nondum recepti, dispensat Episcopus quoad usum Ordinis quem quis jam habebat, post pœnitentiam *biennio* toto *vel triennio* peractam; Papa verò quoad ascensum ad Ordines superiores, modò tamen crimen publicum sit; si enim occultum fuerit, Episcopus etiam ad Ordines superiores dispensat.

C. 2. De Cler. non ord. min.

CAPUT QUARTUM.

De Irregularitate ex delicto hæresis.

JUre communi irregulares sunt hæretici apostatæ à fide, eorumque fautores & defensores; unde nè quidem post receptam absolutionem ordinari possunt. Patet id 1°. de hæreticis, ex cap. 21. 1. q. 7. ubi gratiæ instar conceditur iis qui ab hæresi resipiscunt, ut *ademptâ sibi omni spe promotionis*, in Ordine jam suscepto *maneant*; Ergo hæretici ad Ordines superiores gradum facere non possunt, imò nec in iis quos susceperint ministrare, nisi ex gratiâ quâdam & dispensatione. Idem decernitur de apostatis, c. 32. dist. 50. & meritò, quia apostatæ à fide, in omnibus rejiciunt fidem, quam hæretici non nisi in uno quodam puncto abjiciunt. Idem denique de hæreticis simul & eorum fautoribus statui-

tur c. 2. *de hæret.* in 6. ubi vetat Alexander IV. nè ulli eorum ad Ecclesiastica Beneficia, vel *officium publicum admittantur*: Ordo autem pertinet ad officium publicum.

Circa hæc notant satis communiter Doctores: 1°. ut incurratur irregularitas ex hæresi, necessum non esse ut hæresis notoria sit, etiam notorietate facti: sed satis esse si non sit merè interior; 2°. eos qui hæresim exteriùs professi, ex metu, v. g. vel animo assentationis, fidem servant in corde, licèt graviter peccent, haud tamen irregularitati adversùs hæreticos sancitæ obnoxios fieri, quia reipsâ hæretici non sunt; posset tamen irregularitatem ex infamiâ incurrere; 3°. eos qui exteriùs solùm à fide apostatant, v. g. idolis sacrificando, fieri nihilominùs irregulares; quia citatum caput 32. dist. 50. in eos omnes cadit *qui immolaverint*; 4°. eos qui à professione Religiosâ apostatant, *ad Clericatûs officium admitti* non debere, ex cap. final. dist. 50. undè sequitur eos esse irregulares. Aliud est de Clericis qui ab habitu & tonsurâ Clericali apostatant: ii enim nullibi in jure declarantur irregulares.

In Galliâ hæretici, Calvinistæ, v. g. non habentur pro irregularibus; unde cùm ab errore conversi, absolutionem receperunt, possunt absque dispensatione ordinari, & Beneficia recipere: & hoc verum est, etiam post Edicti Nannetensis revocationem. Qui verò hæresim publicè professi, publicè etiam sacros Ordines exercuerunt, non video quâ ratione ab alio quàm à Papâ dispensari possint.

Quæres an schismatici sint irregulares.

R. non esse si purè sint schismatici, quia id nullibi constitutum est in jure. Si verò simul sint hæretici, ut esse solent, quia *nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresim*, irregulares erunt non præcisè ratione schismatis, sed ratione hæreseos eidem annexæ. *C. 26. XXIV. q. 3.*

Quod spectat ad hæreticorum filios, *ii usque ad primum & secundum gradum per paternam lineam....*

per maternam verò ad primum duntaxat, sunt irregulares, ex c. 15. *de hæret.* in 6. Idem est de filiis & nepotibus *credentis*, *receptatoris*, *defensoris & fautoris* alicujus hæretici; tùm ex eod. cap. tùm ex cap. 2. ibid.

Hæc Juris dispositio spectat tantùm filios hæreticorum qui tales sunt actu, *vel tales decessisse probantur*; *non autem illorum quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati*, vel qui ad recipiendam humiliter pœnitentiam parati fuerint, ibid.

Eadem pœna extenditur etiam ad filios illegitimos; non tamen ad filios qui antè nati sunt quàm parentes eorum in hæresim lapsi sint; quia materia pœnalis restringi debet quantùm potest.

Hæreticorum filii in Galliâ irregulares non sunt; Nusquam enim, sive antè revocationem Edicti Nannetensis an. 1685. factam, sive post, recurrerunt Episcopi ad Apostolicam Sedem, ut hæreticorum filios promoverent ad Ordines. Idem est usus Hiberniæ, prout mihi testati sunt viri omni exceptione majores.

Ceterùm ubi viget citata juris dispositio, hæreticorum filii, non nisi à Papâ dispensari possunt, quia hæc irregularitas est ex defectu; ubique verò Episcopus cum hæreticis occultis dispensare potest.

CAPUT ULTIMUM.

De Dispensatione Irregularitatis.

QUasdam hîc proponemus regulas, quarum ope quidquid ad hanc spectat materiam, faciliùs retineri possit; sed & unicuique regulæ suas, si quas habet, exceptiones adjungemus.

Regula I. Omnis irregularitas ex defectu, quæ causam habet transitoriam, cessat cessante eâdem causâ, absque ullâ Superioris dispensatione. Hinc qui sunt irregulares defectu ætatis, scientiæ, natalium,

&c. irregulares esse desinunt adeptâ ætate, scientiâ, vel per subsequens matrimonium legitimatione.

Hæc regula extenditur etiam ad infamiam facti, quæ licèt sit ex delicto, potest aliquando per solam agendi rationem contrariam tolli. At eadem regula non comprehendit, ut ex ipsius terminis patet, irregularitates quæ causam habent permanentem, quales sunt ex Ecclesiæ judicio ceteræ irregularitates, præter eas quas modò recensui : unde irregularitas bigamiæ, defectûs lenitatis, &c. licèt non sint ex delicto, semper perseverant, nisi à Superiore relaxentur. Idem contingit in irregularitatibus ex delicto, quæ, si infamiam excipias, & hæresim in Galliâ, non auferuntur, etiam positâ delicti emendatione, & læsæ partis satisfactione.

Regula II. Irregularitas quælibet ex delicto proprio consurgens, tollitur per Baptismum ; (vel, ut accuratiùs loquar, nulla irregularitas ante Baptismum incurritur ratione proprii delicti.) Ratio est quia Baptismus omnem maculam, ac proinde omnem quæ ex eâ maculâ sequi posset indecentiam tollit ; unde ex consequenti aufert omne fundamentum irregularitatis ex delicto quæ post Baptismum suboriri posset. Aliud est de irregularitate ex defectu, nisi defectus sit lenitatis : nam bigami, illegitimi, laborantes aliquo corporis vel animi defectu, quo quis ad Ordines inhabilis fit, accepto etiam Baptismo, ad Clericatum absque dispensatione promoveri non possunt.

Regula III. Duos potissimùm habet effectus professio in Religione approbatâ secundùm jus commune : 1°. enim faciliorem reddit cujuscumque irregularitatis dispensationem ; 2°. efficit ut illegitimi ad sacros Ordines, licèt non ad Prælaturas etiam regulares, possint promoveri, cap. 1. *de filiis Presbyt.*

Regula IV. Nulla est irregularitas canonica in quâ Papâ dispensare non possit ; sequitur ex dictis.

Regula V. Episcopis licitum est *in irregularitatibus omnibus. . . . . ex delicto occulto provenientibus* *Trid. Sess. 24. c. 6.*

exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare. Illud porrò delictum in præsenti materiâ occultum dicitur, quod licèt probari possit per testes, quia à duobus v. g. aut tribus personis cognoscitur, hactenùs tamen notorium non evasit, neque per sententiam, aut saltèm decretum Judicis, vel rei confessionem in judicio factam; neque per tantam facti ipsius divulgationem, ut jam nullâ possit tergiversatione celari in totâ viciniâ, aut majori ejus parte, prout dixi suprà, p. 522.

Sed hìc not. 1°. semper censeri occultum id quod certò & indubiè non est cognitum: unde quod solo rumore publico nititur, non est verè publicum; cùm fama *veris addere falsa* gaudeat.

Not. 2°. crimen quod publicum est in ratione criminis non semper parere irregularitatem publicam. Sic si notorium sit Sacerdotem ex atroci, v. g. Sacerdotis alterius percussione incurrisse excommunicationem, & certum non sit eum absolutionem non recepisse, antequàm sacra celebraret, irregularitas non erit publica: unde qui publicè excommunicatus, non publicè sed clàm celebraret, publicè irregularis non esset. Sic quoque si Sacerdos censurâ notoriâ perculsus publicè celebrat coràm populo qui sciat id esse malum, sed nesciat inde contrahi irregularitatem, non erit habendus pro publicè irregulari. Ità Sambovius, Tiburt. Navarr. & M P. Leo, ambo Romanæ Pœnitentiariæ Ministri.

An autem qui Parisiis irregularis est ex delicto publico, si aliò se transferat ubi delictum illud occultum est, & tale remansurum meritò conjicitur, àn, inquam, possit is ab Episcopo loci illius dispensari, magna est inter Jurisperitos dissensio; ex quâ sequi videtur, validam fore dispensationem quæ in hoc casu concederetur ab Episcopo, quia Episcopus dispensare potest quoties dubitatur, an dispensatio sit Papæ reservata. Monet tamen Tib. Navarr. ut cùm impedimentum in uno loco occultum, in alio publicum

publicum est, & qui eodem tenentur impedimento ad Pœnitentiariam solam rescripserunt, *non factâ mentione quod delictum sit publicum* alibi; monet, inquam, Confessarios; ut in hisce casibus *nunquam dispensent, nisi expressè in Brevibus seu Litteris sacræ Pœnitentiariæ detur eis facultas in hujusmodi occultis dispensandi.* Quia, inquit, *Pœnitentiaria non solet admittere* (id est, dispensando relaxare) *hoc genus occulti, quod est publicum in alio loco.* *Pag.* 27.

Not. 3°. non omne delictum quod ad forum contentiosum deducitur, parere irregularitatem Papæ reservatam. Nam 1°. necesse est, ut reus saltèm citatus fuerit: à citatione enim Judicium inchoatur; unde non sufficeret vel solus conquestus apud tribunal ecclesiasticum, * vel informatio ab eodem tribunali facta; 2°. necesse est, ut reus innocentiam suam non probaverit; si enim ex falsis etiam probationibus absolutus fuerit, censetur crimen ejus occultum, quia accusatio sine effectu nihil operatur; 3°. si reus nec absolutus fuerit, nec condemnatus, sed composuerit & transegerit cum parte, vel cum Curiâ ad quam res deducta erat, delictum hoc adhuc ab Episcopo vi Tridentini relaxari potest, ex Piasecio.

* *Vid. supr pag.* 519.

Not. 4°. eos qui ab Apostolicâ Sede irregularitatis dispensationem obtinere volunt, ad Datariam ubi oratoris nomen & Diœcesis exprimenda sunt, recurrere debere, si crimen sit publicum; si verò occultum fuerit, satis est ut ad Pœnitentiariam recurrant ubi nihil horum exprimitur.

Regula VI Irregularitates omnes ex defectu, paucis exceptis, communiter sunt Romano Pontifici reservatæ. Idem dicendum de irregularitatibus ex delicto publico. Ratio est, quia dispensatio irregularitatis interdicta est Episcopo, quoties eidem non est permissa à jure, vel à consuetudine sufficienter præscriptâ: porrò jus & consuetudo non permittunt Episcopis ut dispensent nisi cum illegitimis & cum bigamis similitudinariis, idque cum limitationibus suo loco assignatis.

Dixi, *communiter* : quod ut explicem, sit

Regula VII. Irregularitates ceteroqui Papæ reservatæ, in duplici casu ab Episcopis relaxari possunt.

1°. quidem cùm dubiæ sunt. Ratio est, quia reservatio utpotè odiosa, & Episcoporum potestati incommoda, restringi debet ad casus certæ irregularitatis; unde ut alibi diximus, Episcopi in dubio castitatis voto, dubiâ censurâ, dubio & incerto matrimonii impedimento dispensare possunt. Ità Galli & Ultramontani. Eâdem de causâ irregularitates relaxari ab Episcopis possunt, cùm dubium est an Papæ reservatæ sint.

Vide Giber. instit. Eccl. pag. 278.

2°. Eædem irregularitates ab Episcopo relaxari possunt vel in perpetuum, vel ad tempus, cùm irregularis, vel nunquam ad Apostolicam Sedem recurrere poterit propter paupertatem suam, vel saltèm hîc & nunc recurrere nequit ob imminens scandalum. Ratio est, quia alioqui reservatio esset in destructionem.

Quæres an irregularitas quam quis incurrit, violando proprii sui Episcopi censuram, possit, etiam cùm publica est, ab eodem Episcopo relaxari.

R. neg. nisi aliud loci usu constitutum sit. Ratio est, quia licèt censura, cujus occasione incurritur irregularitas, feratur ab Episcopo, ipsa tamen irregularitatis fertur à jure communi, ac proindè irregularitatis in genere naturam sequitur.

Nota obiter irregularitatem cui annexa est pleno jure privatio Beneficii, tolli posse à Papâ, absque eo quòd quis ad Beneficium hoc rehabilitetur; irregularitas enim & inhabilitas, sunt pœnæ omninò dispares, quarum prior, posteriori remanente, auferri potest.

FINIS.

APPROBATIO.

JUssu Illustrissimi Galliarum Cancellarii, legi secundum hoc Compendii Volumen, in quo de Dei ac Ecclesiæ Legibus, necnon & de Censuris, &c. practicè & accuratè disseritur. Optatam ejus editionem quam repetitæ fusioris Theologiæ editiones paulisper retardârunt, Juventuti in Seminariis institutæ gratam & utilem fore confido. Datum die 25 Aprilis an. 1745.

LESEIGNEUR, Doctor Sorbonicus

PRIVILEGE DU ROI.

LOUIS, par la grace de Dieu, Roi de France & de Navarre : A nos amés & féaux Conseillers les Gens tenant nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand Conseil, Prévôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils & autres nos Justiciers qu'il appartiendra, SALUT. Notre amé le Sieur COLLET Nous a fait exposer qu'il desireroit faire réimprimer & donner au Public un Livre qui a pour titre, *Institutiones Theologicæ tàm Morales quàm Scholasticæ, ad usum Seminariorum*, s'il Nous plaisoit lui accorder nos Lettres de Privilege pour ce nécessaires : A ces causes, voulant favorablement traiter l'Exposant, Nous lui avons permis & permettons par ces Présentes, de faire réimprimer ledit Livre autant de fois que bon lui semblera, & de le faire vendre & débiter par tout notre Royaume, pendant le tems de dix années consécutives, à compter du jour de la date des Présentes : Faisons défenses à tous Imprimeurs, Libraires & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire de réimpression étrangere dans aucun lieu de notre obéissance : comme aussi de réimprimer ou faire réimprimer, vendre, faire vendre, débiter ni contrefaire ledit Livre, ni d'en faire aucun Extrait, sous quelque prétexte que ce puisse être, sans la permission expresse & par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui, à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, de trois mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers audit Exposant, ou à celui qui aura droit de lui, & de tous dépens, dommages & intérêts ; à la charge que ces Présentes seront enrégistrées tout au long sur le Regiftre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, dans trois mois de la date d'icelles ; que la réimpression dudit Livre sera faite dans notre Royaume, & non ailleurs, en bon papier & beaux caracteres, conformément à la feuille imprimée attachée pour modele sous le contre-scel des Présentes ; que l'Impétrant se conformera en tout aux Réglemens de la Librairie, & notamment à celui du 10 Avril 1725 ; qu'avant de l'exposer en vente, l'imprimé qui aura servi de

copie à la réimpréssion dudit Livre, sera remis dans le même état où l'approbation y aura été donnée, ès mains de notre trés-cher & féal Chevalier Chancelier de France, le Sieur DELAMOIGNON, & qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires dans notre Bibliotheque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, un dans celle du Sieur DELAMOIGNON, & un dans celle de notre très-cher & féal Chevalier Vice-Chancelier & Garde des Sceaux de France, le Sieur DE MAUPEOU : le tout à peine de nullité des Présentes ; du contenu desquelles Vous mandons & enjoignons de faire jouir ledit Exposant & ses ayant cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement : Voulons que la copie des Présentes, qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit Livre, soit tenue pour duement signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amés & féaux Conseillers Secrétaires, foi soit ajoutée comme à l'Original : Commandons au premier notre Huissier ou Sergent sur ce requis, de faire pour l'exécution d'icelles tous Actes requis & nécessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro, Chartre Normande, & Lettres à ce contraires ; Car tel est notre plaisir. Donné à Paris, le quinzieme jour du mois de Février, l'an de grace 1764. & de notre Regne le quarante-neuvieme. Par le Roi en son Conseil.

Signé LEBEGUE.

Registré sur le Registre XVI. de la Chambre Royale & Syndicale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N°. 1112. fol. 79. conformément au Réglement de 1723. qui fait défenses, art. 41. à toutes personnes, de quelques qualités & conditions qu'elles soient, autres que les Libraires & Imprimeurs, de vendre, débiter, faire afficher aucuns Livres pour les vendre en leurs noms, soit qu'ils s'en disent les Auteurs ou autrement ; & à la charge de fournir à la susdite Chambre neuf Exemplaires prescrits par l'art. 108. du même Réglement. A Paris, ce premier Mars 1764.

Signé LEBRETON, *Syndic.*

JE soussigné Pierre Collet, Prêtre de la Congrégation de la Mission, & Docteur en Théologie, ai cédé pour toujours à M. Jean-Marie Bruiset, Imprimeur-Libraire à Lyon, & à ses ayant cause, le Privilege qu'il a plû à Sa Majesté de m'accorder le 15 Février 1764, pour mon Ouvrage intitulé, *Institutiones Theologicæ tàm Morales quàm Scholasticæ, ad usum Seminariorum, &c* pour en jouir lui & ses ayant cause, comme de chose à lui appartenante, selon les conditions dont nous sommes convenus. Fait à Paris, le 28 Mars 1764. *Signé* COLLET.

Registré la Cession ci-jointe sur le Registre XVI. de la Chambre Royale & Syndicale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N°. 164. fol. 94. conformément aux anciens Réglemens, confirmés par celui du 28. Février 1723. A Paris, ce 16. Avril 1764. *Signé* LEBRETON, *Syndic.*

